ISSN 2985-0029 (Print)
ISSN 2985-0037 (Online)
DOI: 10.14456/phdssj

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

วารสาร ดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

Ph.D. in Social Sciences Journal

ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2566

เจ้าของวารสาร
สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University
Website: https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj Email: phd-ru@hotmail.com

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

นโยบายข้อมูลส่วนบุคคล

ชื่อและที่อยู่อีเมล หรือข้อมูลส่วนบุคคล ที่กรอกในเว็บไซต์วารสารนี้
จะใช้สำหรับวัตถุประสงค์ที่ระบุไว้ในงานวารสารเท่านั้นและจะไม่เปิดเผย
เพื่อวัตถุประสงค์ในกิจกรรมอื่น ๆ หรือให้กับบุคคลหรือหน่วยงานอื่นใดทราบ

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
Ph.D. in Social Sciences Journal

วัตถุประสงค์

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิชาการ ผลงานวิจัย และบทวิจารณ์หนังสือด้านสังคมศาสตร์

ชื่อวารสาร

ภาษาไทย : วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
ภาษาอังกฤษ : Ph.D. in Social Sciences Journal
Website : https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

ขอบเขต

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ จะตีพิมพ์บทความในสาขาวิชาการศึกษา นิติศาสตร์ บริหารธุรกิจ และสังคมศาสตร์ทั่วไป

กำหนด

1. ตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ ประกอบด้วย ฉบับที่ 1 (มกราคม-เมษายน) ฉบับที่ 2 (พฤษภาคม-สิงหาคม) ฉบับที่ 3 (กันยายน-ธันวาคม)
2. การสมัครสมาชิก สามารถสมัครได้ที่ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

เจ้าของ : สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

หมายเหตุ

บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง ในกรณีการทำวิจัยในมนุษย์ ผู้วิจัยต้องผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และนำหลักฐานมาแสดง

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วุฒิศักดิ์ ลาภเจริญทรัพย์	รักษาราชการแทนอธิการบดี มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รองศาสตราจารย์ สุขสมัย สุทธิบดี	ผู้อำนวยการโครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์
นาวาอากาศเอก ดร.อัมพร เพ็ชราช	อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
ดร.สมศักดิ์ โตรักษา	อดีตนายกสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด	วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, ประเทศไทย

รองบรรณาธิการ

ดร.ดาราพร คงจา	สมาคมศิษย์เก่าพยาบาล กระทรวงสาธารณสุข, ประเทศไทย

กองบรรณาธิการ

รองศาสตราจารย์ ดร.ลักษมี งามมีศรี	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, ประเทศไทย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นฤมล รัตนไพจิตร	คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย, ประเทศไทย
ดร.รุจิกาญจน์ สานนท์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี, ประเทศไทย
ดร.ฐานริณทร์ หาญเกียรติวงศ์	วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์, ประเทศไทย
ดร.กัญจนรัตน ศรีเพชรสุพรรณ	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย
ดร.ศฤงคาร คล้ายแขก	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย
นายปัญญา ศรีเพชรสุพรรณ	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย
นายวรวุธ ลีลานภาศักดิ์	สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ประเทศไทย

สถานที่พิมพ์

สำนักพิมพ์ บัดดี้ ครีเอชั่น
40/315 หมู่ 11 ต.บางแม่นาง อ.บางใหญ่ จ.นนทบุรี 11140

บทบรรณาธิการ

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ (Ph.D. in Social Sciences Journal) ได้ดำเนินการจัดทำมาจนถึงปัจจุบัน ปีที่ 13 ฉบับที่ 3 เดือนกันยายน – ธันวาคม พ.ศ. 2566 โดยมุ่งเน้นดำเนินงานวารสารที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมและจรรยาบรรณ (publication ethics) ตามประกาศศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย เรื่องการประเมินด้านจริยธรรมและจรรยาบรรณวารสารวิชาการไทยในฐานข้อมูล TCI พ.ศ. 2566 ฉบับลงวันที่ 21กรกฎาคม พ.ศ. 2566 อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพวารสาร

นอกจากนี้ กองบรรณาธิการได้จัดทำจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ขึ้นที่มีความสอดคล้องกับแนวทางปฏิบัติในการดำเนินการวิจัยในมนุษย์ด้านพฤติกรรมศาสตร์ สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ฉบับลงวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2564 ของคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (กสว.) เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้เขียนบทความที่ทำการวิจัยเกี่ยวข้องกับมนุษย์สามารถปฏิบัติให้เป็นไปตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ได้อย่างถูกต้องและเป็นสากล โดยจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ดังกล่าวปรากฏในตัวเล่มและบนเว็บไซต์ของวารสาร

บทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารฉบับนี้ ประกอบด้วย บทความวิชาการ จำนวน 9 เรื่อง และบทความวิจัย จำนวน 11 เรื่อง รวมจำนวน 20 เรื่อง ซึ่งจำนวนบทความที่ตีพิมพ์ดังกล่าวเป็นไปตามที่วารสารได้กำหนดไว้ให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน โดยกำหนดตีพิมพ์ปีละ 3 ฉบับๆ ละ 20 เรื่อง รวมทั้งสิ้น ปีละ 60 เรื่องต่อเนื่องกันมาเป็นระยะเวลา 4 ปีติดต่อกัน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2563 จนถึงปัจจุบัน อนึ่งกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อผู้อ่าน เป็นแหล่งข้อมูลสำหรับค้นคว้าในการสร้างสรรค์ผลงานต่อไป

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยฤทธิ์ ทองรอด
บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

สารบัญ

บทความวิชาการ

การจัดการโลจิสติกส์ย้อนกลับสำหรับยานยนต์ที่หมดอายุในประเทศไทย.....571
ศฤงคาร คล้ายแขก, ลักษมี งามมีศรี, เจนจิรา เงินจันทร์

การจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ.....587
พิชชาภัทร์ สามปรุ, สุพัตรา ยอดสุรางค์, รัชยา ภักดีจิตต์, ชาญ ธาระวาส

กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อส้มโอทับทิมสยาม (ตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์).....602
ฐิติวินท์ เกียรติ์เมธา, กาญจนา พันธุ์เอี่ยม, ชัชวาล แสงทองล้วน, เชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์

การจัดสวัสดิการแรงงานกับสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร 615
กันยปริณ ทองสามสี, อิสระ ทองสามสี

ความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม 631
กรพล ศรีวรขาน, ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์, ปิยะมาศ สื่อสวัสดิ์วณิชย์

การพัฒนากฎหมายการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ 644
กนกวรรณ แม้นเมฆ, จรัล เล็งวิทยา

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน 658
นิษฐนาถ บุลสถาพร, จรัล เล็งวิทยา

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับนักศึกษาอาชีวศึกษา.....673
วรรณี คงแป้น, บุญมี พันธุ์ไทย, ศรีสมร สุริยาคศิน

การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลบุคลากรมหาวิทยาลัย.....685
รพี ม่วงนนท์, ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, โกศล มีคุณ, สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี

บทความวิจัย

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย.....698
ณัฐนันท์ หลักคำ, นรพล จินันท์เดช, บุญมา ชัยเสถียรทรัพย์

สารบัญ

การวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้จ่ายของรัฐในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต...714
ศุภศิว์ สุวรรณเกษร, บุญธรรม ราชรักษ์, รักษ์พงศ์ วงศาโรจน์

การพัฒนาองค์การไปสู่องค์การสมรรถนะสูง.....728
นุชนาฏ จิตต์สอาด, ปิยะนุช เงินคล้าย, สมาน งามสนิท

การพัฒนาระบบการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงิน.....740
เสถียร ดีเลิศประดิษฐ์, จรัล เล็งวิทยา, กนก จุลมนต์

อิทธิพลคั่นกลางแบบอนุกรมของความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรที่เป็นปัจจัยถ่ายทอดธรรมาภิบาลสู่ผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1.....755
โกวิทย์ ทรงคุณ, ธเนศ อุ่นปรีชาวณิชย์, สุขแก้ว คำสอน, สุรสิทธิ์ อุดมธนวงศ์

อิทธิพลของการตลาดเชิงเนื้อหาและการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดที่มีต่อความภักดีในตราสินค้า โดยมีการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าและความอิจฉาริษยาในตราสินค้าเป็นตัวแปรส่งผ่าน: กรณีศึกษาตราสินค้า Apple.....771
วิรมล เวศสุนทรเทพ, ธงชัย ศรีวรรธนะ, ธีรารัตน์ วรพิเชฐ, ทิพย์รัตน์ เลาหวิเชียร

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100).....788
จิรัชญา ศีลสัตยาวงศ์

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัวโดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ.....804
รุจิกาญจน์ สานนท์

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.....818
อุดม ดีเลิศประดิษฐ์, อำนวย ทองโปร่ง, อภิสิทธิ์ กฤษเจริญ, ประทีป ฉัตรศุภางค์

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง.....832
เขมสุรีย์ อนันต์เศวต, สุขสมัย สุทธิบดี, อุทัย อาทิเวช

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของสายการบินและการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสาร.....846
ชัดชัย กลั่นความดี, สุขสมัย สุทธิบดี, วัชระ เนติวาณิชย์

DOI: 10.14456/phdssj.2023.41

Received:	October	27, 2022
Revised:	November	26, 2023
Accepted:	December	9, 2023

การจัดการโลจิสติกส์ย้อนกลับสำหรับยานยนต์ที่หมดอายุในประเทศไทย

ศฤงคาร คล้ายแขก[1] ลักษมี งามมีศรี[2] เจนจิรา เงินจันทร์[3]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการจัดการโลจิสติกส์ย้อนกลับสำหรับยานยนต์ที่หมดอายุการใช้งานและไม่ได้ใช้งาน เป็นยานยนต์นั่งส่วนบุคคลสันดาปภายในที่มีแนวโน้มที่จะหมดอายุเพิ่มมากขึ้น โดยนำแนวคิด ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน ด้านกฎระเบียบหรือกฎหมาย ด้านเทคโนโลยียานยนต์พลังงานไฟฟ้า ด้านพลังงาน ด้านโลจิสติกส์ย้อนกลับ และ ผลตอบแทนทางด้านการเงินและด้านสิ่งแวดล้อม มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า (1) มาตรการทางกฎระเบียบและกฎหมาย มีประสิทธิภาพในการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุ ดังนั้นประเทศไทยควรมีการผลักดันกฎระเบียบและกฎหมายตามแนวทาง “ระเบียบการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุ” ของสหภาพยุโรป (2) ภาครัฐมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนในการดำเนินการโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับตลอดห่วงโซ่อุปทาน ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการแยกชิ้นส่วน ที่ลดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน และ (3) โครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับยานยนต์ที่หมดอายุ เป็นการดำเนินการที่ครบวงจรและครอบคลุมตามมาตรการทางกฎระเบียบและกฎหมาย ประกอบด้วย การเก็บรวบรวม การคัดแยก การตรวจสอบ การขายซ้ำ การกลับมาใช้ซ้ำ การซ่อมแซม การตกแต่งใหม่ การผลิตซ้ำ การรีไซเคิล การคืนสภาพ และการกำจัด ที่สร้างผลตอบแทนทางด้านการเงินและเป็นการนำทรัพยากรกลับคืนสูงสุด

คำสำคัญ: โลจิสติกส์ย้อนกลับ; การรีไซเคิลยานยนต์; การจัดการยานยนต์ที่หมดอายุ
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:
ศฤงคาร คล้ายแขก, ลักษมี งามมีศรี และเจนจิรา เงินจันทร์. (2566). การจัดการโลจิสติกส์ย้อนกลับสำหรับยานยนต์ที่หมดอายุในประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 571-586.

[1] สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคาแหง
2086 ถนนรามคาแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: saringkhan7@hotmail.com
[2,3] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

Reverse Logistics Management for End-of-Life Vehicles (ELVs)

Saringkhan Khlaikhaek[1] Laksamee Ngammeesri[2] Janejira Ngoenchan[3]

Abstract

This academic article aims to analyze approaches to reverse logistics management for end-of-life vehicles, and idle, it is passenger vehicles with a tendency to end-of-life. By analysis of Sustainable Development guidelines, regulations, or laws in electric vehicles technology, energy, reverse logistics, and financial returns and environment.

Findings are as follows: (1) Regulatory and laws measures effectively manage end-of-life vehicles. Therefore, Thailand should push the regulations and laws in accordance with the guidelines. The European Union's "Directive 2000/53/EC" (2) The government plays an important role in supporting the implementation of the reverse logistics network throughout the supply chain. with modern technology to separate parts that reduce the impact on society and the environment is sustainable development and (3) Network reverse logistics management for end-of-life It is a comprehensive operation and comprehensive implementation of regulatory and laws measures including collection, sorting, inspection, resale, re-use, repair, refurbishment, remanufacturing, recycling, recovery, and disposal that can generate financial returns, and reduce the impact on the environment. This is the most efficient recovery of resources.

Keywords: Reverse Logistics; End-of-Life Vehicles Recycling; End-of-Life Vehicles Management
Type of Article: Academic Article

Cite this article as:
Khlaikhaek, S., Ngammeesri, L., & Ngoenchan, J. (2023). Reverse logistics management for End-of-Life Vehicles (ELVs). *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3),571-586.

[1] Doctor of Philosophy in Social Sciences Association Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Hau Mark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: saringkhan7@hotmail.com
[2,3] Faculty of Management Science, Nakhon Sawan Rajabhat University

บทนำ

ความต้องการสินค้าและบริการควบคู่ไปกับการเพิ่มขึ้นของประชากรในโลก โดยเฉพาะกลุ่มอุตสาหกรรมยานยนต์และชิ้นส่วนยานยนต์ นับเป็นอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูงและมีศักยภาพในการพัฒนาเพื่อตอบสนองกลุ่มผู้บริโภคทั่วโลก ทั้งภาคธุรกิจและส่วนบุคคล มีการวิจัยและพัฒนาเพื่อสร้างมูลค่าอย่างต่อเนื่อง ในยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 นำไปสู่นวัตกรรมยานยนต์พลังงานไฟฟ้าที่ขับเคลื่อนมอเตอร์ด้วยแบตเตอรี่ ด้วยเทคโนโลยีชั้นสูงในระบบดิจิตอล ปัญญาประดิษฐ์ หุ่นยนต์ และอินเทอร์เน็ตของสิ่งต่างๆ รองรับการเชื่อมต่อเทคโนโลยียานยนต์ในอนาคตแบบไร้คนขับ (Schwab & Davis, 2018)

ขณะที่ปัจจัยด้านพลังงานเป็นสิ่งสำคัญ จากแนวคิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน การสร้างหลักประกันในการเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ด้านราคาที่ไม่แพง เชื่อถือได้ ความยั่งยืนและทันสมัย ด้วยเทคโนโลยีพลังงานที่สะอาดรวมถึงพลังงานทดแทน เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ในอนาคต (United Nations, Department of Economic and Social affairs Sustainable Development, 2022) นอกจากนี้ ยานยนต์เครื่องยนต์สันดาปภายใน ใช้เชื้อเพลิงจากน้ำมันเบนซินและดีเซล ราคามีความผันผวนอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งน้ำมันดิบและก๊าซธรรมชาติ จากวิกฤตสงครามระหว่างยูเครนกับรัสเซีย และการคว่ำบาตรจากชาติตะวันตกส่งผลให้ตลาดพลังงานปั่นป่วน (Energy Information Administration, 2022) ที่อาจส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคในการตัดสินใจเลือกใช้ยานยนต์พลังงานไฟฟ้าในอนาคต (Kotler & Armstrong, 2020, p. 152) จากยอดขายทั่วโลกประมาณ 16.5 ล้านคัน ในปี ค.ศ. 2018 และเติบโตสูงสุดในปี ค.ศ. 2022 อีกจำนวน 2 ล้านคัน (International Energy Agency, 2022)

จากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ทำให้องค์กรธุรกิจทั่วโลกเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจที่ยึดหลักอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมมากขึ้น ดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืนโปร่งใส ใส่ใจสิ่งแวดล้อม ภายใต้หลักจริยธรรมและการจัดการที่ดี รับผิดชอบทั้งในระดับไกลและระดับใกล้ ด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม อันนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Climate Adaptation Summit, 2021) ขณะที่อุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์ มีการปรับมาตรฐานเกี่ยวกับสารพิษจากเครื่องยนต์ให้มีความเข้มงวดที่สูงขึ้นเป็นลำดับ ได้กำหนดมาตรฐาน คือ EURO-5 และ EURO-6 และจากกฎระเบียบที่เข้มงวดด้านผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าดังกล่าว ที่อาจส่งผลให้วงจรชีวิตยานยนต์สั้นลง ทั้งโลกในปี ค.ศ. 2019 มีการผลิตยานยนต์รวม จำนวน 91,786,861 คัน (Organisation Internationale des Constructeurs d'Automobiles, 2019) นำไปสู่จำนวนสะสมที่เพิ่มมากขึ้นทุกปี ซึ่งหลังจากหมดอายุการใช้งาน ไม่ได้ใช้งานและล้าสมัย จะกลายเป็นยานยนต์ที่หมดอายุ (End-of-Life-Vehicle--ELVs) จากการคาดการณ์ปริมาณทั่วโลกจะเพิ่มขึ้น ในปี ค.ศ. 2022 ประมาณ จำนวน 80 ล้านคันต่อปี เฉพาะกลุ่มสหภาพยุโรป จำนวน 7.6-10.3 ล้านคันต่อปี (European Commission, 2021) จีนประมาณ จำนวน 26.3 ล้านคัน ในปี ค.ศ. 2030 (Li, Fujikawa, Wang, Li, Ju, & Chen, 2020) ไทยมียานยนต์ที่มีอายุการใช้งานมากกว่า 15-20 ปี จำนวน 1,454,070 คัน และมากกว่า 20 ปีขึ้นไป จำนวน 3,085,962 คัน และจะหมดอายุการใช้งานในปี พ.ศ. 2562-2601 สูงถึงประมาณ จำนวน 10 ล้านคัน (Department of Land Transport, Planning Division, Transport Statistics Group, 2021)

ซึ่งหากไม่ได้รับการจัดการอย่างถูกต้องและครบวงจร จะก่อให้เกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและอนามัยอย่างรุนแรง เพื่อให้การจัดการบรรลุตามวัตถุประสงค์เป้าหมายในการกลับมาใช้ซ้ำ การนำมาใช้ใหม่ และ

การกำจัดอย่างมีประสิทธิภาพ ประเทศในกลุ่มสหภาพยุโรปได้ออก “ระเบียบว่าด้วยยานยนต์ที่หมดอายุ (Directive 2000/53/EC)” (EUR-Lex, 2021) ซึ่งในหลายๆ ประเทศจะมีความสอดคล้องกับกฎระเบียบดังกล่าว อาทิ เยอรมนี ญี่ปุ่น ออกกฎหมายการรีไซเคิลซากผลิตภัณฑ์ยานยนต์ จีนใช้นโยบายด้านเทคนิคสำหรับการกู้คืนและการใช้ผลิตภัณฑ์ยานยนต์และเกาหลีใต้ออกกฎหมายการรีไซเคิลทรัพยากรในผลิตภัณฑ์เครื่องใช้ไฟฟ้าอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์ สำหรับไทยยังไม่มีกฎหมายเฉพาะมีแต่กฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้องเท่านั้น (Ministry of Industry, 2021; Seekomen, 2015)

นอกจากนี้ ซากผลิตภัณฑ์ยานยนต์ดังกล่าวเป็นทรัพยากรที่สำคัญ มีมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจหมุนเวียนและลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติจากการทำเหมืองแร่ (EUR-Lex, 2021; Zhou, Lim, He, Lin, & Chen, 2019) โดยแนวคิดของ De Brito (2004) ในการจัดการโลจิสติกส์ย้อนกลับ (Reverse Logistics--RL) ที่พัฒนาจาก Thierry, Salomon, Van Nunen, and Van Wassenhove (1995) ในการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุของบริษัท BMW ครอบคลุมแนวคิด 3Rs ได้แก่ การเก็บรวบรวม การคัดแยก การตรวจสอบ การคัดเลือก การกลับมาใช้ซ้ำ การซ่อมแซม การตกแต่งใหม่ การผลิตซ้ำ การรีไซเคิล การคืนสภาพ และการกำจัด เป็นกระบวนการหนึ่งที่สำคัญของห่วงโซ่อุปทานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมายและกฎระเบียบที่กำหนดไว้ ลดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการหมุนเวียนทรัพยากรที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการแยกชิ้นส่วนที่สำคัญ ได้แก่ อลูมิเนียม เหล็ก ทองแดง พลาสติก และวัสดุที่มีค่า สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ในอัตราร้อยละ 90 (Zhou & Ma, 2020) ซึ่งเป็นอัตรามากที่สุดในบรรดาซากผลิตภัณฑ์ทั้งหมด ส่วนสารโลหะหนักจากอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เช่น สารตะกั่ว ปรอท ทองแดง แคดเมียม และสารเคมีที่เป็นอันตราย จะดำเนินการคัดแยกอย่างถูกต้อง ส่วนที่ไม่สามารถใช้งานได้ นำไปกำจัดด้วยการเผาหรือฝังกลบอย่างปลอดภัย (Li et al., 2020, p. 9)

จากปัญหาดังกล่าวข้างต้น ปริมาณยานยนต์ที่หมดอายุมีแนวโน้มปริมาณเพิ่มขึ้นจากหลายปัจจัย ดังนั้น การจัดการเมื่อสิ้นสุดการใช้งานจึงเป็นสิ่งสำคัญ การกำหนดนโยบาย กฎระเบียบ และ กฎหมายที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของหลายฝ่าย ซึ่งปัจจุบันมีการซื้อขายหรือดำเนินการถอดแยกชิ้นส่วนโดยปราศจากการควบคุมหลักการ วิธีการที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ส่งผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นหากประเทศไทยมีแนวทางในการจัดการโลจิสติกส์ย้อนกลับสำหรับยานยนต์ที่หมดอายุการใช้งานและไม่ได้ใช้งาน จะเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันมลพิษแก่สิ่งแวดล้อมและการนำทรัพยากรกลับมาหมุนเวียนใช้ประโยชน์ต่ออุตสาหกรรมต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาอย่างยั่งยืน

หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน (sustainable development) คือ การสร้างความสมดุลระหว่าง 3 เสาหลัก ได้แก่ (1) ด้านเศรษฐกิจ ด้วยการเข้าถึงพลังงานสะอาดและราคาที่เข้าถึงได้ มีการจ้างงานที่มีคุณค่า สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจ ด้วยการพัฒนา นวัตกรรม อุตสาหกรรม รวมถึงโครงสร้างพื้นฐาน พัฒนาเมืองและถิ่นฐานอย่างมีคุณภาพและเสถียรภาพ (2) ด้านสังคม ขจัดความยากจนและความหิวโหย ส่งเสริมสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี มีการศึกษาที่เท่าเทียมและการเรียน รู้ตลอดชีวิต และลดความเหลื่อมล้ำในสังคม และ (3) ด้านสิ่งแวดล้อม ร่วมสงวนรักษาไว้ซึ่งคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ดี กระจายทรัพยากรร่วมกัน และปกป้องฟื้นฟูให้ฟื้นสภาพกลับมาใหม่ สร้างความสมดุลให้เป็นไปตามเป้าหมายเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน ประกอบด้วย 17 เป้าหมาย และ 169 เป้าประสงค์ มุ่งหวังจะ

ช่วยแก้ปัญหาที่โลกกำลังเผชิญอยู่ “ไม่เป็นการทิ้งใครไว้ข้างหลัง” ในขณะที่ การจัดการยานยนต์ที่หมดอายุตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ได้อย่างถูกต้องตามหลักวิชาการและกฎระเบียบ ที่สามารถสร้างความสมดุลทางด้านเศรษฐกิจจากการหมุนเวียนทรัพยากรอย่างครบวงจรจากปลายน้ำกลับมาสู่ต้นน้ำในห่วงโซ่อุปทาน สร้างงานและลดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชนจากสารอันตราย และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมส่งผลดีในระยะยาวจากการดำเนินการเหล่านี้ (United Nations, Department of Economic and Social affairs Sustainable Development, 2022)

พลังงาน

พลังงาน (energy) หลากหลายรูปแบบมีความสำคัญต่อทุกสรรพสิ่งบนโลก แหล่งพลังงานที่สำคัญ คือ ปิโตรเลียม มีประมาณ 30,000 แหล่ง (Ministry of Energy, 2018) ขณะที่เครื่องยนต์สันดาปภายในที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ ตั้งแต่ยุคเริ่มต้นอุตสาหกรรมถึงปัจจุบัน เมื่อถึงยุคพลังงานสะอาดที่ขับเคลื่อนด้วยพลังงานทางเลือก พลังงานทดแทน พลังงานหมุนเวียนจากพลังงานลม และพลังงานแสงอาทิตย์ ปัจจุบันทั่วโลกได้ให้ความสำคัญต่อผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ประเทศต่างๆ จึงได้ร่วมมือกันเพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหา ได้รับรองข้อตกลงปารีส ด้วยรักษาการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิเฉลี่ยของโลกให้ต่ำกว่า 1.5 องศาเซลเซียส และบรรลุเป้าหมายการปล่อยก๊าซเรือนกระจกสุทธิเป็นศูนย์ ภายในปี ค.ศ. 2065 และสนับสนุนการขับเคลื่อนเศรษฐกิจคาร์บอนต่ำ ทางคณะกรรมการนโยบายพลังงานแห่งชาติ จึงได้กำหนดการเพิ่มสัดส่วนการผลิตไฟฟ้าใหม่โดยมีสัดส่วนพลังงานหมุนเวียนไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 และปรับเปลี่ยนการใช้พลังงานภาคขนส่งเป็นพลังงานไฟฟ้าสีเขียวผ่านเทคโนโลยียานยนต์ไฟฟ้าให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Ministry of Energy, Energy Policy and Planning Office, 2022) ขณะที่ องค์กรพลังงานระหว่างประเทศ (International energy agency--IEA) กล่าวว่า พลังงานแสงอาทิตย์จากแผงโซล่าเซลล์มีกำลังการผลิตรวมทั่วโลกมากกว่า 740 จิกะวัตต์ (International Energy Agency, 2022) และพลังงานแสงอาทิตย์จากแผงโซล่าเซลล์ จะพัฒนายานยนต์ไฟฟ้าด้วยความยั่งยืน เพราะเป็นแหล่งพลังงานสำคัญที่จะมาทดแทนพลังงานจากฟอสซิล (Tesla, 2022)

อุตสาหกรรมยานยนต์

ในบทความนี้ ยานยนต์ หมายถึงเฉพาะ ยานยนต์นั่งส่วนบุคคลไม่เกินเจ็ดคน (รย. 1) ยานยนต์นั่งส่วนบุคคลเกินเจ็ดคน (รย. 2) และยานยนต์บรรทุกส่วนบุคคล (รย. 3) ตามพระราชบัญญัติยานยนต์ พ.ศ. 2522 จะหมายถึงเฉพาะรถ 3 ประเภท ดังกล่าว ไม่หมายรวมยานยนต์ประเภทอื่น เช่น รถบรรทุก รถที่ใช้ในการเกษตร และรถจักรยานยนต์ เป็นต้น

นับตั้งแต่ Carl Benz ระหว่างปี 1844-1929 ได้ประดิษฐ์รถยนต์เป็นคันแรกซึ่งเป็นรถสามล้อใช้เครื่องยนต์ และต่อมา Gottieb Daimler ระหว่างปี 1834-1990 และวิศวกรหลักของเขา Wilhelm Maybach ระหว่างปี 1846-1929 ประดิษฐ์ “รถม้า” โดยติดเครื่องยนต์หนึ่งสูบบนรถโค้ชสี่ล้อ ในปี 1885 และก่อตั้ง Daimler-Motoren-Gesellschafts ในปี 1890 เพื่อผลิตเครื่องยนต์สันดาปภายในสำหรับรถยนต์และร่วมกันผลิต Mercedes-Benz ในช่วงปลายทศวรรษที่ 1920 อย่างเป็นทางการ (Mercedes-Benz Media, 2022) ขณะที่ประเทศไทย 19 ธันวาคม พ.ศ. 2447 ราชยานยนต์คันแรกในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ยานยนต์พระที่นั่ง Mercedes Benz รุ่น 28 Hp 4 สูบ และเครื่องยนต์ 35 แรงม้า นับเป็นยานยนต์คันแรกจากเดมเลอร์ เป็นการสั่งซื้อผ่านสถานเอกอัครราชทูตสยามประจำกรุงปารีส

(Pitpreecha, 2006)

ขณะที่อุตสาหกรรมยานยนต์ (automotive industry) ได้พัฒนาต่อเนื่องในปี ค.ศ. 2019 ทุกประเทศยอดรวม จำนวน 91,786,861 คัน กลุ่มสหภาพยุโรปยอดรวม จำนวน 21,312,082 คัน ยอดผลิตสูงสุด 3 ลำดับ คือ จีน จำนวน 25,720,665 คัน อเมริกา จำนวน 10,880,019 คัน และ ญี่ปุ่น จำนวน 9,684,298 คัน ตามลำดับ ส่วนไทยลำดับสิบเอ็ดของโลก จำนวน 2,013,710 คัน (Organisation Internationale des Constructeurs d'Automobiles, 2019) นอกจากนี้ไทยในปี พ.ศ. 2562 มีอัตราการใช้ยานยนต์รวมทุกประเภท จำนวน 40,712,048 คัน แยกประเภทรถ รย. 1 รย. 2 และ รย. 3 รวมทั้งสิ้น จำนวน 17,183,122 คัน มีอายุการใช้งานมากกว่า 15-20 ปี จำนวน 1,454,070 คัน และมากกว่า 20 ปี จำนวน 3,085,962 คัน (Department of Land Transport, Planning Division, Transport Statistics Group, 2021)

เทคโนโลยียานยนต์พลังงานไฟฟ้า

ความก้าวหน้าของนวัตกรรมและเทคโนโลยีที่ปรากฏขึ้นในทุกมิติ การสร้างเศรษฐกิจและการปรับตัวทางสังคมครั้งใหญ่ จากความผันผวนของราคาพลังงานและสภาพแวดล้อม ส่งผลต่อห่วงโซ่อุปทานอุตสาหกรรมยานยนต์ไฟฟ้า ในขณะที่ยานยนต์ไฟฟ้า คือ ยานยนต์ที่ขับเคลื่อนด้วยมอเตอร์ไฟฟ้า ไม่ว่าจะเป็นการขับเคลื่อนด้วยมอเตอร์ไฟฟ้าเพียงอย่างเดียวหรือทำงานร่วมกับเครื่องยนต์ (Automotive Institute, 2020) และแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่ (1) ยานยนต์ไฟฟ้าพลังงานผสมหรือไฮบริด (2) ยานยนต์ไฟฟ้าพลังงานผสมแบบเสียบปลั๊ก หรือปลั๊กอินไฮบริด (3) ยานยนต์ไฟฟ้าพลังงานแบตเตอรี่ และ (4) ยานยนต์ไฟฟ้าพลังงานเซลล์เชื้อเพลิง (Kumar & Alexander, 2021) ในขณะที่ผู้นำด้านวิศวกรรมการเชื่อมต่อขั้นสูงและโซลูชั่นเซ็นเซอร์นวัตกรรมเทคโนโลยียานยนต์ไฟฟ้าพลังงานสะอาดกว่า มีประสิทธิภาพมากกว่าเครื่องยนต์สันดาปภายในแบบเดิม ผสมผสานรวมเทคโนโลยีระบบส่งกำลังและแบตเตอรี่ที่มีประสิทธิภาพ ให้อัตราเร่งที่เร็วขึ้น แรงบิดและประสบการณ์การขับขี่ที่ดี พร้อมสถานีชาร์จสาธารณะพลังงานสูงและรวดเร็ว ใช้งานได้ยาวนานและระยะทางที่ไกลขึ้น (Tesla, 2022)

โลจิสติกส์ย้อนกลับ

ในขณะที่ ยานยนต์ที่หมดอายุ หมายถึง ยานยนต์นั่งส่วนบุคคล ไม่เกินเจ็ดคน (รย. 1) ยานยนต์นั่งส่วนบุคคลเกินเจ็ดคน (รย. 2) และยานยนต์บรรทุกส่วนบุคคล (รย. 3) ที่หมดอายุการใช้งาน ล้าสมัย ไม่ได้ใช้งาน จอดทิ้งไว้ ปะปนกับขยะทั่วไป มีการเก็บสะสมไว้ในครัวเรือน สำนักงานและหน่วยงานทั่วไป ที่นำมาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการสร้างอุตสาหกรรมใหม่และโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ที่มีมูลค่ามหาศาล ที่ต้องการความร่วมมือจากผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่ายในโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับ (Reverse Logistics--RL) ภายใต้ห่วงโซ่อุปทาน (Kuşakcı, Ayvaz, Cin, & Aydın, 2019) จากแนวคิดของ De Brito (2004) เกี่ยวกับโลจิสติกส์ย้อนกลับที่พัฒนาจาก Thierry et al. (1995) ในการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุ BMW ประกอบด้วย การเก็บรวบรวม (collection) หมายถึง การเก็บรวบรวมจากแหล่งต่างๆ ได้แก่ จากผู้บริโภค จากอู่รับซ่อม และจากจุดรับคืน เป็นต้น การคัดแยก (sorting) หมายถึง การระบุรายการ ประเภท หมวดหมู่ และวัสดุ การตรวจสอบ (inspection) หมายถึง ตรวจสอบสภาพทั่วไปและชิ้นส่วน ที่สามารถใช้งานได้แยกออก ส่วนที่ไม่สามารถใช้งานได้ดำเนินการในขั้นต่อไป การขายซ้ำ (selection) หมายถึง การนำยานยนต์ที่หมดอายุ สู่กระบวนการทำความสะอาด ปรับปรุง ซ่อมแซม และถอดชิ้นส่วนนำกลับไปสู่ตลาดอีกครั้ง การกลับมาใช้ซ้ำ (reuse) หมายถึง แยกชิ้นส่วนที่ยังใช้งานได้มาใช้ซ้ำหรือนำไป

เป็นอะไหล่ การซ่อมแซม (repair) หมายถึง การนำมาซ่อมแซมส่วนที่เสียหายชำรุด เปลี่ยนชิ้นส่วน ให้สามารถใช้ประโยชน์ได้ดังเดิม การตกแต่งใหม่ (refurbishing) หมายถึง นำมาทำความสะอาด ซ่อมแซมจนใช้งานได้และตกแต่งให้มีสภาพใช้งานได้เทียบเท่ากับสินค้าใหม่ การผลิตซ้ำ (remanufacturing) หมายถึง นำยานยนต์ที่ผ่านการใช้งานมาแล้วในระยะหนึ่ง แต่มีการนำกลับมาปรับปรุงแปรสภาพ ให้มีคุณสมบัติเหมือนใหม่ การรีไซเคิล (recycle) หมายถึง การนำยานยนต์ที่หมดอายุหรือชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ที่ใช้แล้ว แยก ตัด แปรสภาพหรือเปลี่ยนรูปให้กลับมามีคุณภาพ คุณสมบัติและสามารถใช้ประโยชน์ได้ การคืนสภาพ (recovery) หมายถึง การนำกลับคืนมาสู่กระบวนการคืนสภาพเพื่อนำทรัพยากรกลับคืน และ การกำจัด (disposal) หมายถึง การปล่อยของเสียสู่อากาศ น้ำ หรือดิน ด้วยการควบคุมอย่างเหมาะสม หรือด้วยวิธีที่ปลอดภัยที่จะไม่ทำให้เกิดอันตราย (EUR-Lex, 2021; Khlaikhaek, Ratpongporn, Wattanachaiyingchroen, & Atthirawong, 2021) ซึ่งแนวคิดนี้ได้ขยายขอบเขตไปทั้งวงจรชีวิตของผลิตภัณฑ์ ดำเนินการจากผู้ผลิตหรือบุคคลที่สาม ที่นำยานยนต์จากจุดที่ทำการบริโภคมายังจุดเริ่มต้นเพื่อดึงมูลค่ากลับคืนและทำการกำจัดอย่างมีประสิทธิภาพ (Soleimani, Chhetri, Fathollahi-Fard, Mirzapour Al-e-Hashem, & Shahparvari, 2022) และส่วนหนึ่งเกิดจากแรงขับเคลื่อนหลัก จากความกังวลทางด้านสิ่งแวดล้อม การบังคับใช้กฎระเบียบหรือกฎหมาย และผลตอบแทนทางด้านเศรษฐศาสตร์ การแข่งขันทางธุรกิจ และแรงกดดันจากลูกค้าทางด้านความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Ayvaz, Kusakci, Aydin, & Ertas, 2021)

ด้านกฎระเบียบ กฎหมาย และนโยบาย

การบังคับใช้กฎระเบียบและกฎหมาย เป็นการสนับสนุนนโยบายของรัฐ สำหรับการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอุตสาหกรรมรีไซเคิล การถอดแยกชิ้นส่วน เทคโนโลยีและการกำหนดวัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ การนำกลับมาใช้ซ้ำ ซึ่งเป็นมาตรการขับเคลื่อนตามนโยบายที่ส่งเสริมและควบคุม ซึ่งมีผู้ส่วนได้ส่วนเสียหลักที่เกี่ยวข้อง คือ รัฐ อุตสาหกรรมรีไซเคิล และผู้บริโภค (Zhou et al., 2019) เนื่องจากยานยนต์ที่หมดอายุการใช้งาน ไม่ได้ใช้งาน เก็บสะสมไว้ในครัวเรือน โรงงาน หรือจอดทิ้งในสถานที่ทั่วไป อาจเป็นอันตรายต่อบุคคล สังคมและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นในหลายประเทศ เช่น เยอรมันนี ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ และจีน จึงได้ออกนโยบาย กฎระเบียบ และกฎหมายในการจัดการดังกล่าว ซึ่งมีความสอดคล้องไปในทำนองเดียวกันกับ “ระเบียบว่าด้วยยานยนต์ที่หมดอายุ” (Directive 2000/53/EC) โดยระเบียบใช้หลักการผู้ผลิตยานยนต์ต้องเป็นผู้รับผิดชอบ สรุปสาระสำคัญ 3 ประเด็นดังนี้ (1) รับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุ (2) กำหนดเป้าหมายการใช้ซ้ำ และการนำทรัพยากรกลับคืน ดังนี้ สัดส่วนการใช้ซ้ำ การนำทรัพยากรกลับคืนไม่ต่ำกว่า 85 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักรถ และการใช้ซ้ำ การรีไซเคิลไม่ต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ขณะที่สัดส่วนการใช้ซ้ำ การนำทรัพยากรกลับคืนไม่ต่ำกว่า 95 เปอร์เซ็นต์ และการใช้ซ้ำ การรีไซเคิลไม่ต่ำกว่า 85 ปอร์เซ็นต์ และ (3) การห้ามใช้โลหะในยานยนต์และอะไหล่ต้องปราศจาก ตะกั่ว ปรอท แคดเมียม และ โครเมียมเฮกซะวาเลนซ์ เพื่อป้องกันการเกิดของเสียอันตราย และผลการดำเนินงานทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับองค์กร (EUR-Lex, 2021) สำหรับไทยไม่มีกฎระเบียบหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องเฉพาะ มีแต่พระราชบัญญัติ อาทิ พระราชบัญญัติโรงงาน พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติวัตถุอันตราย พ.ศ. 2535 และพระราชบัญญัติการสาธารณสุข พ.ศ. 2535 หน่วยงานที่รับผิดชอบ อาทิ กรมควบคุมมลพิษ กรมโรงงานอุตสาหกรรม และกรมศุลกากร (Ministry of Industry, 2021; Seekomen, 2015)

ผลตอบแทนทางด้านการเงินและด้านสิ่งแวดล้อม

แนวโน้มระบบเศรษฐกิจหมุนเวียนในการรีไซเคิลยานยนต์ที่หมดอายุการใช้งาน ที่สร้างรายได้ในระบบและการจ้างงาน เกี่ยวข้องในทางปฏิบัติในห่วงโซ่อุปทาน ที่ต้องการนำเอาทรัพยากรที่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจมาใช้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จนครบเกิดเป็นวงจร ตั้งแต่ภาคการผลิต การบริโภค ไปจนถึงการจัดการของเสีย ด้วยกระบวนการใช้ซ้ำ หมุนเวียนกลับมาใช้ใหม่ และการผลิตใหม่ (Modoi & Mihai, 2022) ปัจจุบันมีการพัฒนาเทคโนโลยีการถอดแยกชิ้นส่วน การบดหั่นย่อย ปรับปรุงอัตราการรีไซเคิล เน้นวัสดุหลักที่ได้จากการแยกชิ้นส่วนที่สำคัญ ได้แก่ เหล็ก อลูมิเนียม แพลตตินั่ม ทองแดง ยาง และวัสดุที่มีค่าหายากที่มีอัตราการรีไซเคิลต่ำ ที่นำกลับ มาใช้ใหม่ได้ในอัตราร้อยละ 90 (Zhou & Ma, 2020) จากการศึกษาในอินเดียของ Sharma and Pandey (2020) พบว่า การแยกชิ้นส่วนจะได้วัสดุเหล็กประมาณ 76 เปอร์เซ็นต์ และอลูมิเนียมประมาณ 7 เปอร์เซ็นต์ ในขณะที่ Li et al. (2020, p. 9) ยอดรวมโลหะประมาณ 75 เปอร์เซ็นต์ของน้ำหนักเป็นอัตรามากที่สุดในบรรดาซากผลิตภัณฑ์ทั้งหมด ส่วนสารโลหะหนักจากอุปกรณ์ไฟฟ้าและอิเล็กทรอนิกส์ เช่น สารตะกั่ว ปรอท ทองแดง แคดเมียม และสารเคมีที่เป็นอันตรายจะดำเนินการคัดแยกอย่างถูกต้อง ส่วนที่ไม่สามารถใช้งานได้ นำไปกำจัดด้วยการเผาหรือฝังกลบอย่างปลอดภัย และจากการศึกษาของ Li, Liu, Chen, Huang, and Ju (2022) ในปี ค.ศ. 2019 โดยคิดเป็นเปอร์เซ็นต์ตามน้ำหนักมาตรฐานของผู้ผลิต พบว่า เหล็กกล้าแผ่นประมาณ 69.38 เปอร์เซ็นต์ เหล็กหล่อประมาณ 7.51 เปอร์เซ็นต์ และอลูมิเนียมประมาณ 17.52 เปอร์เซ็นต์ และน้ำหนักรวมประมาณ จำนวน 1.46 ตัน ที่สร้างรายได้จากการดำเนินการเหล่านี้ การคาดการณ์ของ Li et al. (2020) ในปี ค.ศ. 2030 จะมีมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจในจีน จากสองโครงการ BAU และ LW สูงถึง 101.3 พันล้านหยวน

การดำเนินธุรกิจในอุตสาหกรรมยานยนต์ ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมของห่วงโซ่อุปทาน ลดผลกระทบตลอดวงจรชีวิตของสินค้าและบริการ สอดคล้องกับกฎหมายหรือกฎระเบียบด้วย 5 ปัจจัย (1) ด้วยการลดการใช้พลังงานและการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (2) ด้วยการลดการใช้ นำกลับมาใช้ซ้ำ บำบัด และปรับปรุงคุณภาพน้ำโดยรวม (3) ด้วยการลดของเสียและเศษซากที่เหลือที่จากการรีไซเคิล (4) คุณภาพอากาศ ด้วยการเฝ้าติดตาม ควบคุม ลด และกำจัดอากาศเสียที่ปล่อยออกมาสู่ภายนอก และ (5) ด้วยการลดการใช้สารเคมี จำกัดการใช้และหาสารทดแทน (Drive Sustainability, 2022) ในขณะที่ยานยนต์มีการใช้สารและวัสดุหลายอย่างในการผลิตเป็นส่วนประกอบหลัก เช่น แคดเมียม ปรอท ตะกั่ว โครเมียมเฮกวะวาเลนซ์ และยังมีสารประกอบที่เกี่ยวข้องกับไดออกซินและสารหน่วงการติดไฟโบรมีน ได้แก่ ผ้าและเส้นใย พลาสติก ยาง โฟมโพลียูรีเทน ไม้ ไฟเบอร์กลาส แก้ว และลวด (Sakai, Yoshida, Hiratsuka, Vandecasteele, Kohlmeyer, Rotter, ... & Yano, 2014)

ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

ตามแนวคิดของ Rogers (1995) ได้กล่าวถึงพื้นฐานการกระจายและการรับเอานวัตกรรมเข้ามาใช้ ซึ่งนวัตกรรม ซึ่งเป็นทั้งความรู้ ความคิด เทคนิค วิธีการ และเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่จะถูกยอมรับหรือไม่นั้น นอกจากจะเกี่ยวกับตัวผู้รับ ระบบสังคมและรับการสื่อสารแล้ว ยังขึ้นกับนวัตกรรมเหล่านั้นก็มีความสำคัญ การยอมรับเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากภายในของบุคคลนั้นนำไปสู่การตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมดังกล่าว โดยเฉพาะนวัตกรรมยานยนต์ไฟฟ้า ที่มีแนวโน้มในการบริโภคเพิ่มมากขึ้น

ทฤษฎีการยอมรับเทคโนโลยี

ตามแนวคิดของ Davis (1989) ได้กล่าวถึงแบบ

จำลองการยอมรับเทคโนโลยี ได้อธิบายถึงการยอมรับเทคโนโลยีได้เกิดจากปัจจัย 2 ประการ ได้แก่ การรับรู้ประโยชน์จากการใช้งานเทคโนโลยีดังกล่าวว่ามีประโยชน์แก่ตนหรือองค์กร มีแนวโน้มว่าช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งาน ซึ่งส่งผลให้เกิดการเพิ่มขึ้นของผลประโยชน์หรือผลตอบแทน และการรับรู้ความง่ายในการใช้งานเป็นการรับรู้ว่าเทคโนโลยีนั้นใช้งานง่าย สะดวกไม่ซับซ้อนโดยไม่ต้องใช้ความรู้และความพยายามมาก โดยเฉพาะนวัตกรรมยานยนต์ไฟฟ้า Tesla (2022) ที่มีระบบการขับขี่อัตโนมัติจากซอฟต์แวร์ที่มีความสมบูรณ์มากที่สุดและระบบควบคุมที่มีแผงควบคุมแบบอัตโนมัติ ระบบสัมผัส ที่นั่งคนขับที่มีระบบตรวจสอบสภาวะง่วงนอนหรือเครียดของคนขับ และกระจกหน้ารถที่แสดงได้ทั้งความปลอดภัยของคนเดินถนนและเส้นทางในการขับขี่ เป็นต้น ที่ส่งผลต่อการพฤติกรรมของผู้บริโภคต่อการเลือกใช้ยานยนต์

กรอบในการวิเคราะห์

ผู้เขียนได้พัฒนากรอบในการวิเคราะห์จากแนวคิดของ De Brito (2004), Khlaikhaek et al. (2021), Thierry et al. (1995) ดังแสดงในภาพ 1

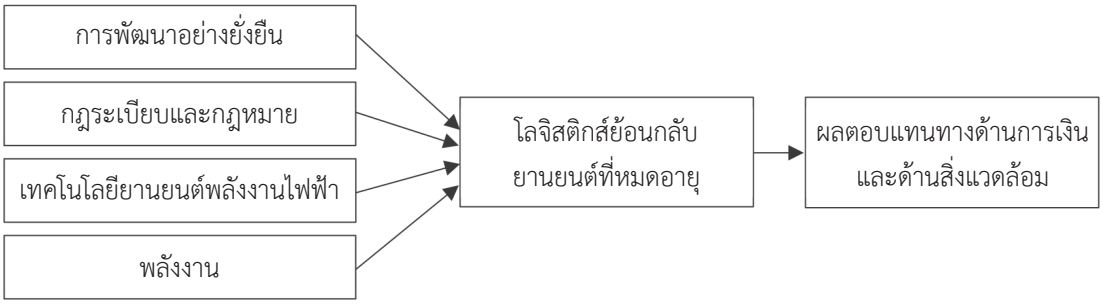

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

ความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้รับการพัฒนาทางเทคโนโลยีขั้นสุด ทำให้สามารถพัฒนายานยนต์ไฟฟ้าแบบ 100 เปอร์เซ็นต์ ออกมาขับเคลื่อนบนถนนที่เป็นมิตรกับมนุษย์และสิ่งแวดล้อม มีองค์ประกอบหลักเพียง 3 ส่วน คือ แบตเตอรี่ อุปกรณ์แปลงกระแสไฟฟ้า และมอเตอร์ไฟฟ้า แนวโน้มมีการเติบโตแบบก้าวกระโดด แม้ราคาในปัจจุบันจะยังสูงกว่ายานยนต์สันดาปภายในที่ใช้น้ำมัน ทำให้มียอดจำหน่ายทั่วโลกประมาณ จำนวน 16 ล้านคัน และมีการคาดการณ์ว่า ในปี ค.ศ. 2030 จะมียานยนต์ไฟฟ้าสะสมทั่วโลกรวมกันถึง จำนวน 145 ล้านคัน (International Energy Agency, 2022)

จากปัจจัยหลายประการที่ทำให้ยานยนต์สันดาปภายในยกเลิกการใช้งานและปริมาณยานยนต์ที่หมดอายุ เพิ่มมากขึ้น สอดคล้องกับ สำนักงานพลังงานสากล (International Energy Agency, 2022) ได้แก่ (1) การแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อมและมลพิษ (2) การสร้างอุตสาหกรรมใหม่ (3) เป้าหมายทางยุทธ์ศาสตร์ของประเทศจีน (4) เหตุผลด้านเศรษฐกิจและที่มาของแหล่งพลังงาน และ (5) เหตุผลทางด้านความคุ้มค่าในการใช้งาน และยังสอดคล้องไปกับแนวคิดหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ที่ส่งผลต่อพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนมาใช้ยานยนต์ไฟฟ้ามากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Kotler and Armstrong (2020) ที่กล่าวว่า พฤติกรรมของผู้บริโภคเป็นกระบวนการคิดวิเคราะห์ที่เกิดจาก

สิ่งเร้า การเปลี่ยนแปลงสภาวะเศรษฐกิจ เทคโนโลยียานยนต์ที่ก้าวหน้า ที่ส่งผลให้เกิดความต้องการตอบสนองในการตัดสินใจซื้อ และยังสอดคล้องกับ ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมของ Roger (1995) ที่กล่าวว่า จากการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ถึงนวัตกรรมยานยนต์ไฟฟ้าว่ามีความสำคัญ นำไปสู่การตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมดังกล่าวเช่นเดียวกัน สนับสนุนด้วยแนวคิดของ Davis (1989) เกิดการรับรู้จากการใช้งานเทคโนโลยียานยนต์ไฟฟ้าดังกล่าวว่ามีประโยชน์แก่ตนหรือองค์กร เพิ่มประสิทธิภาพในการใช้งาน ส่งผลให้เกิดผลตอบแทนหรือลดค่าใช้จ่าย ซึ่งสามารถเรียนรู้การใช้งานได้จากนวัตกรรมดังกล่าวได้ จากแนวโน้มดังกล่าวข้างต้นส่งผลให้ยานยนต์ที่ใช้งานพลังงานเชื้อเพลิงอาจถูกเลิกใช้งานจำนวนมากขึ้น จึงสรุปได้ว่า การก้าวหน้าทางเทคโนโลยียานยนต์ไฟฟ้าและอีกหลายปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่ส่งผลให้ปริมาณยานยนต์สันดาปภายในมีแนวโน้มเป็นยานยนต์ที่หมดอายุเพิ่มมากขึ้น

จากการศึกษามาตรการทางกฎระเบียบและกฎหมาย เป็นตัวขับเคลื่อนหลักแบบครบวงจรในการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุในต่างประเทศ ได้แก่ เยอรมนี จีน ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ เป็นต้น มีความสอดคล้องกับ “ระเบียบว่าด้วยยานยนต์ที่หมดอายุ ของกลุ่มสหภาพยุโรป ที่นำมาปรับใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ สรุปสาระสำคัญคือ ผู้ผลิตต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการจัดการทั้งหมด โดยดำเนินการตามเป้าหมายการใช้ซ้ำ การนำทรัพยากรกลับคืน และการรีไซเคิล ที่มีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดความร่วมมือทุกภาคส่วนระหว่างภาครัฐ อุตสาหกรรมยานยนต์ อุตสาหกรรมการรีไซเคิล ผู้นำเข้า และ ผู้บริโภค ที่มีส่วนร่วมในความรับผิดชอบในการดำเนินงานและสร้างระบบการจัดการตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำ ให้ครอบคลุมห่วงโซ่อุปทาน สอดคล้องกับแนวคิดของ Soleimani et al. (2022) ที่กล่าวว่าโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับเป็นกระบวนการที่สำคัญในการดำเนินการเหล่านี้ โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการจัดการวัสดุที่มีค่าให้เหลือมากที่สุด ให้ลดเศษซากให้เหลือน้อยที่สุด ก่อนนำไปกำจัดด้วยการเผาและการฝังกลบ เพื่อลดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

แต่ในส่วนประเทศไทย กลับพบว่า ยังไม่มีกฎระเบียบและกฎหมายเฉพาะ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุอย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพที่สามารถควบคุมได้ตลอดวัฏจักรชีวิตผลิตภัณฑ์ การดำเนินการยังคงเป็นรูปแบบของผู้ประกอบการโรงงานประเภท 105 และประเภท 106 ที่คัดแยกของเสียและบำบัด ขณะที่ผู้ประกอบการรับซื้อยานยนต์ที่หมดอายุและอู่ซ่อม จะเก็บรวบรวมจากผู้ครอบครอง ดำเนินการซ่อมแซม ถอดรื้อ คัดแยก ขายชิ้นส่วนและอะไหล่ต่อไป ชิ้นส่วนที่ใช้งานไม่ได้ เช่น เศษกระจก พลาสติก และน้ำมันเครื่อง จะทิ้งปะปนไปกับขยะทั่วไป เป็นหน้าที่องค์กรส่วนท้องถิ่นในการจัดการขยะเศษซากเหล่านั้น ซึ่งชิ้นส่วนยังมีมูลค่า นำกลับมาใช้ใหม่ได้ หากการคัดแยกอย่างไม่ถูกต้องตามวิชาการย่อมทำให้เกิดผลกระทบต่อประชาชนและระบบนิเวศด้วย จึงสรุปได้ว่า ประเทศไทยควรมีการผลักดันกฎระเบียบและกฎหมาย ในการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุตามแนวทาง “ระเบียบการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุ” ของสหภาพยุโรป สอดคล้องกับ Ministry of Industry (2021), Phamaranon (2017) ที่กล่าวว่า ไทยที่ยังไม่มีกฎหมายโดยตรง ซึ่งยานยนต์ที่หมดอายุถือเป็นทรัพย์สินส่วนบุคคลที่ยังมีมูลค่า การจัดการถูกกระทำอย่างอิสระโดยผู้ประกอบการภาคเอกชนที่ใช้แรงงานเป็นหลัก มีวัตถุประสงค์เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจส่วนบุคคลที่ถูกขับเคลื่อนโดยกลไกตลาด โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อ สิ่งแวดล้อมหรือต้นทุนที่เกิดขึ้นกับสังคม และยังไม่สามารถนำทรัพยากรกลับมาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในขณะที่โครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับเป็นกระบวนการหนึ่ง ที่สอดรับกับมาตรการทางกฎระเบียบและกฎหมายที่เกี่ยวข้องดังกล่าว ความรับผิดชอบของ

ผู้ผลิตหรือบุคคลที่สามที่ดำเนินการแทน ที่ครอบคลุมตั้งแต่การเก็บรวบรวมจากแหล่งต่างๆ โดยการกำหนดเส้นทางและค่าใช้จ่ายในการขนส่ง นำมาคัดแยกตามประเภท หมวด หมู่และวัสดุ เช่น น้ำมันเชื้อเพลิง น้ำมันหล่อลื่น ยาง และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น และดำเนินการต่อด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัย ในการบดตัดชิ้นส่วนยานยนต์และของเหลือใช้ ให้เป็นไปตามเป้าหมายขั้นต่ำที่กำหนด ในการนำการกลับมาใช้ซ้ำ การรีไซเคิล และการคืนสภาพ อย่างชัดเจน เพื่อเป็นการนำทรัพยากรกลับคืนให้มากที่สุด เศษซากที่เหลือจะทำการเก็บรักษา การบำบัด และการกำจัด ตามสถานที่ที่ผู้ผลิตเป็นผู้กำหนดและรับผิดชอบการดำเนินการทั้งหมด

ในประเทศไทย กลับพบว่า ยังไม่ได้ดำเนินการโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับยานยนต์ที่หมดอายุแบบครบวงจร สอดคล้องกับ องค์การพัฒนาพลังงานใหม่และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม (New Energy and Industrial Technology Development Organization, 2019) ที่กล่าวว่า ประเทศไทยไม่มีระบบที่เชี่ยวชาญในการจัดการกับคลอโรฟลูออโรคาร์บอน ของเสียที่เป็นของเหลว และวัสดุอันตรายอื่นๆ ไม่ได้ออกกฎหมายหรือข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการจัดการหรือระบบการออกใบอนุญาตที่เกี่ยวข้องอย่างเหมาะสม การถอดแยกชิ้นส่วนโดยส่วนใหญ่ใช้แรงงานคนจำนวนมาก ขาดการจัดระเบียบ ทรัพยากรจึงไม่สามารถกู้คืนได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ คาดการณ์ว่ากำลังการคัดแยกยานยนต์ในปัจจุบันจะไม่เพียงพอที่จะดำเนินการกับปริมาณที่เพิ่มขึ้นในอนาคต ขณะที่องค์การพัฒนาพลังงานใหม่และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม (เนโดะ) (New Energy and Industrial Technology Development Organization, 2019) ที่สนับสนุนจากกระทรวงอุตสาหกรรม ว่าจะใช้เทคโนโลยีโดยโตโยต้า ทูโช คอร์ปอเรชั่น ติดตั้งในโรงงานสาธิต บริษัท กรีน เมทัลส์ (ประเทศไทย) จำกัด โดยความร่วมมือนี้วางเป้าหมายสร้างโมเดลต้นแบบการรีไซเคิลยานยนต์ในไทยและภูมิภาคเอเชียในอนาคต ดำเนินระยะเวลา 3 ปี จะมีการรีไซเคิลประมาณ จำนวน 50 คันต่อวัน หรือประมาณ จำนวน 45,000 คัน ในช่วง 3 ปี และปัจจุบันมีโรงงานถอดแยกชิ้นส่วนยานยนต์แบบครบวงจรอยู่เพียง 2 แห่ง คือ บริษัท ฮีดากาโยโก เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด ที่ชลบุรี และบริษัท วงษ์พาณิชย์ อินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด ที่พระนครศรีอยุธยา ดำเนินงานตั้งแต่การรวบรวมยานยนต์ที่หมดอายุการใช้งาน การถอดรื้อคัดแยกชิ้นส่วนและการกำจัดของเสีย จากเศษซากที่ไม่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงสรุปได้ว่า ภาครัฐมีส่วนสำคัญในการสนับสนุนในการดำเนินการโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับตลอดห่วงโซ่อุปทาน ด้วยเทคโนโลยีที่ทันสมัยในการแยกชิ้นส่วน ที่ลดผลกระทบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากการศึกษา พบว่า การดำเนินการของโครงข่ายโลจิสติสก์ย้อนกลับซากผลิตภัณฑ์ยานยนต์ดังกล่าว เป็นการนำทรัพยากรที่สำคัญ ที่สร้างผลตอบแทนด้านการเงินจากการถอดแยกชิ้นส่วนและคัดแยกมีมูลค่าทางด้านเศรษฐกิจหมุนเวียน ลดการใช้ทรัพยากรธรรมชาตินำกลับไปเป็นวัตถุดิบต้นน้ำกับอุตสาหกรรมและธุรกิจโดยรวมสอดคล้องกับ Fernando, Shaharudin, and Abideen (2022) ที่พบว่าเป็นการสร้างโอกาสในการวิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมใหม่ สร้างแหล่งรายได้ทางเลือกและสร้างผลกำไรจากการลงทุน และการรักษามาตรฐานด้านสิ่งแวดล้อม เป็นเกณฑ์ที่สำคัญสำหรับกลยุทธ์ทางธุรกิจ และสอดคล้องกับ กรมโรงงานอุตสาหกรรมที่กล่าวว่า การจัดการยานยนต์ที่หมดอายุจากภายในประเทศประมาณ จำนวน 10 ล้านคัน ภายในปี พ.ศ. 2565 นี้ เพื่อลดปริมาณการนำเข้าเหล็กจากต่างประเทศ และเป็นการนำทรัพยากรจากการแยกชิ้นส่วนมาหมุนเวียนให้กลาย เป็นชิ้นส่วนที่เป็นประโยชน์ต่ออุตสาหกรรม อาทิ อลูมิเนียม ยาง พลาสติก โลหะมีค่าสกัดได้จากชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และโลหะ

ที่เป็นเหล็ก ซึ่งยานยนต์หนึ่งคันมีสัดส่วนเหล็กมากถึง 69 เปอร์เซ็นต์ คิดเป็นมูลค่ากว่าสามหมื่นบาทต่อคัน ซึ่งหากรีไซเคิลยานยนต์ที่หมดอายุประมาณ จำนวน 5 ล้านคัน จะได้เหล็กประมาณ จำนวน 6.55 ล้านตัน (Bangkokbiznews, 2022) จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้น จึงสรุปได้ว่า โครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับยานยนต์ที่หมดอายุเป็นการดำเนินการที่ครบวงจรและครอบคลุมตามมาตรการทางกฎระเบียบและกฎหมาย ประกอบด้วย การเก็บรวบรวม การคัดแยก การตรวจสอบ การขายซ้ำ การกลับมาใช้ซ้ำ การซ่อมแซม การตกแต่งใหม่ การผลิตซ้ำ การรีไซเคิล การคืนสภาพ และ การกำจัด สามารถสร้างผลตอบแทนทางด้านการเงินและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการนำทรัพยากรกลับคืนสูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพ

บทสรุป

จากการก้าวหน้าทางเทคโนโลยียานยนต์ไฟฟ้าและอีกหลายปัจจัยส่งผลต่อพฤติกรรมผู้บริโภคที่ส่งผลให้ปริมาณยานยนต์สันดาปภายในมีแนวโน้มเป็นยานยนต์ที่หมดอายุเพิ่มมากขึ้น เฉพาะภายในประเทศในปี พ.ศ. 2565 ประมาณ จำนวน 10 ล้านคัน และจากการศึกษาแนวทางในการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุของ “ระเบียบการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุ” ของสหภาพยุโรปและในอีกหลายประเทศ นับว่าเป็นมาตรการที่สำคัญในการดำเนิน การเหล่านี้ ดังนั้น ประเทศไทยควรมีการผลักดันกฎระเบียบและกฎหมายให้สอดคล้องกันดังกล่าว

ในขณะที่ โครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับยานยนต์ที่หมดอายุ เป็นการดำเนินการที่ครบวงจรและครอบคลุมตามมาตรการ ประกอบด้วย การเก็บรวบรวม การคัดแยก การตรวจสอบ การขายซ้ำ การกลับมาใช้ซ้ำ การซ่อมแซม การตกแต่งใหม่ การผลิตซ้ำ การรีไซเคิล การคืนสภาพ และ การกำจัด สามารถสร้างผลตอบแทนทางด้านการเงินและลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เป็นการนำทรัพยากรกลับคืนสูงสุดอย่างมีประสิทธิภาพ

ผู้เขียนขอนำเสนอโมเดลที่ปรับปรุงจาก He, Lin, Wu, Luo, and Peng (2020) คือ การจัดการโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับยานยนต์ที่หมดอายุ ดังภาพแสดงในภาพ 2

ภาพ 2 การจัดการโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับสำหรับยานยนต์ที่หมดอายุ

นอกจากนี้ กระบวนการจัดการโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับสำหรับยานยนต์ที่หมดอายุ ต้องมีการดำเนินการร่วมกันหลายฝ่าย อาทิ ผู้เก็บรวบรวม ผู้ประกอบการโรงงาน และผู้มีส่วนได้เสีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐเป็นกลไกที่สำคัญในการผลักดันให้ดำเนินการตามกฎระเบียบและกฎหมาย และสนับสนุนการดำเนินการโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับตลอดห่วงโซ่อุปทาน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐเร่งผลักดันกฎระเบียบหรือกฎหมายในการจัดการยานยนต์ที่หมดอายุการใช้งาน

1.2 ภาครัฐเร่งส่งเสริมโครงข่ายโลจิสติกส์ย้อนกลับยานยนต์ที่หมดอายุ ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยและถูกต้องตามหลักวิชาการอย่างครบวงจร พร้อมจัดทำคู่มือมาตรฐานการทำงานและแนวทางปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะระดับปฏิบัติการ

ผู้ประกอบการโรงงานรีไซเคิลยานยนต์ที่หมดอายุ ผู้ประกอบรับซื้อหรือการคัดแยกและอู่ซ่อมยานยนต์ดำเนินการด้วยความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

References

Automotive Institute. (2020). *Basic knowledge of electric vehicles: Technology and innovation learning center project for develop electric vehicle industry*. Retrieved from https://www.thaiauto.or.th/2020/th/services/ev/? [In Thai]

Ayvaz, B., Kusakci, A. O., Aydin, N., & Ertas, E. (2021). Designing reverse logistics network for end-of-life vehicles: A sustainability perspective in fragile supply chain. *International Journal of Industrial Engineering, 28*(3), 298-328.

Bangkokbiznews. (2022). *The Department of Industrial Works continues to recycle end-of-life vehicles, use materials and reduce steel imports*. Retrieved from https://www.bangkokbiznews.com/business/995216 [In Thai]

Climate Adaptation Summit. (2021). *CAS 2021 Reporting out document: Climate adaptation summit 25-26 January 2021*. Retrieved from https://www.cas2021.com/documents/publications/2021/04/22/cas-reporting-out-document

Davis, F. D. (1989). Perceived usefulness, perceived ease of use, and user acceptance of information technology. *MIS Quarterly, 13*(3), 319-340.

De Brito, M. P. (2004). *Managing reverse logistics or reversing logistics management?*. Erasmus University Rotterdam, Erasmus Research Institute of Management.

Department of Land Transport, Planning Division, Transport Statistics Group. (2021). *Vehicle registration information: Number of registered vehicles accumulated classified by vehicle age across the country as of December 31, 2019*. Retrieved from https://web.dlt.go.th/statistics/index.php [In Thai]

Drive Sustainability. (2022). *Automotive industry guidelines to promote sustainable performance in the supply chain*. Retrieved form https://www.drivesustainability.org/wp-content/uploads/2020/07/Guiding-Principles_Drive-Sustainability_Thai_version.pdf [In Thai]

Energy Information Administration. (2022). *Memorial Day real gasoline prices highest since 2012, near record levels*. Retrieved from https://www.eia.gov/todayinenergy/detail.php?id=52538

EUR-Lex. (2021). *Directive 2000/53/EC of the European parliament and of the council of 18 September 2000 on end-of-life vehicles*. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:02fa83cf-bf28-4afc-8f9feb201bd61813.0005.02/DOC_1&format=PDF

European Commission. (2021). *Commission staff working document evaluation of directive (EC) 2000/53 of 18 September 2000 on end-of-life vehicles*. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021SC0060&from=en

Fernando, Y., Shaharudin, M. S., & Abideen, A. Z. (2022). Circular economy-based reverse logistics: Dynamic interplay between sustainable resource commitment and financial performance. *European Journal of Management and Business Economics, 32*(1), 91-112.

He, M., Lin, T., Wu, X., Luo, J., & Peng, Y. (2020). A systematic literature review of reverse logistics of end-of-life vehicles: Bibliometric analysis and research trend. *Energies, 13*(21), 1-22.

International Energy Agency. (2022). *Global EV outlook 2022*. Retrieved from https://iea.blob.core.windows.net/assets/ad8fb04c-4f75-42fc-973a-6e54c8a4449a/GlobalElectricVehicleOutlook2022.pdf

Khlaikhaek, S., Ratpongporn, T., Wattanachaiyingchroen, D., & Atthirawong, W. (2021). Factors affecting the management of reverse logistics network operations for electrical and electronic equipment waste in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(1), 175-186. [In Thai]

Kotler, P., & Armstrong, G. (2020). *Consumer markets and consumer buyer behavior: Principles of marketing*. Pearson.

Kumar, A. L., & Alexander, S. A. (2021). *Power converters for electric vehicles*. Taylor & Francis.

Kuşakcı, A. O., Ayvaz, B., Cin, E., & Aydın, N. (2019). Optimization of reverse logistics network of end-of-life vehicles under fuzzy supply: A case study for Istanbul Metropolitan Area. *Journal of cleaner production, 215,* 1036-1051.

Li, Y., Fujikawa, K., Wang, J., Li, X., Ju, Y., & Chen, C. (2020). The potential and trend of end-of-life passenger vehicles recycling in China. *Sustainability, 12*(4), 1-13.

Li, Y., Liu, Y., Chen, Y., Huang, S., & Ju, Y. (2022). Projection of end-of-life vehicles population and recyclable metal resources: Provincial-level gaps in China. *Sustainable Production and Consumption, 31,* 818-827.

Mercedes-Benz Media. (2022). *Overview*. Retrieved from https://group-media.mercedes-Benz.com/marsMediaSite/en/instance/ko.xhtml?oid=9906238

Ministry of Energy. (2018). *The world's major petroleum resources.* Retrieved from https://dmf.go.th/public/list/data/index/menu/657/mainmenu/657 [In Thai]

Ministry of Energy, Energy Policy and Planning Office. (2022). *Project guide for developing battery charging stations for electric vehicles: To support the goal of promoting electric vehicles of the country.* Retrieved from http://www.eppo.go.th/images/energy-conservation/EV/EV_Manual.pdf [In Thai]

Ministry of Industry. (2021). *Ministry of Industry joins hands with Nedo to showcase a prototype of comprehensive end-of-life management, ready to leave Thailand to BCG model with potential*. Retrieved from https://www.industry.go.th/th/secretary-of-industry/7658 [In Thai]

Modoi, O. C., & Mihai, F. C. (2022). E-waste and end-of-life vehicles management and circular economy initiatives in Romania. *Energies, 15*(3), 1-40.

New Energy and Industrial Technology Development Organization. (2019). *Demonstration starts on a system for recycling end-of-life vehicles in Thailand*. Retrieved from https://www.nedo.go.jp/english/news/AA5en_100417.html

Organisation Internationale des Constructeurs d'Automobiles. (2019). *2019 production statistics: World motor vehicle production by country and type*. Retrieved from https://www.oica.net/wp-content/uploads/By-country-2019.pdf

Phamaranon, T. (2017). *A study on end-of-life vehicles management in Thailand: An institution perspective*. Master's Thesis of Economics, Thammasat University. [In Thai]

Pitpreecha, C., (Ed.). (2006). *Silver star chronicle: 100-year Mercedes-Benz in Thailand (1945-2005)*. n. p. [In Thai]

Rogers, E. M. (1995). Diffusion of innovations: modifications of a model for telecommunications. In *Die diffusion von innovationen in der telekommunikation* (pp. 25-38). Springer.

Sakai, S. I., Yoshida, H., Hiratsuka, J., Vandecasteele, C., Kohlmeyer, R., Rotter, V. S., ... & Yano, J. (2014). An international comparative study of End-of-Life Vehicles (ELVs) recycling systems. *Journal of Material Cycles and Waste Management, 16*(1), 1-20.

Schwab, K., & Davis, N. (2018). *Shaping the future of the fourth industrial revolution*. Currency.

Seekomen, W. (2015). *Legal measures of resource recovery and recycling of end-of-life vehicles*. Master' Thesis of Laws, Thammasat University. [In Thai]

Sharma, L., & Pandey, S. (2020). Recovery of resources from end-of-life passenger cars in the informal sector in India. *Sustainable Production and Consumption, 24,* 1-11.

Soleimani, H., Chhetri, P., Fathollahi-Fard, A. M., Mirzapour Al-e-Hashem, S. M. J., & Shahparvari, S. (2022). Sustainable closed-loop supply chain with energy efficiency: Lagrangian relaxation, reformulations and heuristics. *Annals of Operations Research, 318,* 531–556.

Tesla. (2022). *Future of driving*. Retrieved from https://www.tesla.com/autopilot

Thierry, M., Salomon, M., Van Nunen, J., & Van Wassenhove, L. (1995). Strategic issues in product recovery management. *California Management Review, 37*(2), 114-135.

United Nations, Department of Economic and Social affairs Sustainable Development. (2022). *Affordable and clean energy*. Retrieved from https://sdgs.un.org/topics/energy

Zhou, F., & Ma, P. (2020). End-of-life vehicles amount forecasting based on an Improved. GM (1,1) Model. *Engineering Letters, 28*(3), 1-6.

Zhou, F., Lim, M. K., He, Y., Lin, Y., & Chen, S. (2019). End-of-life vehicles (ELVs) recycling management: Improving performance using an ISM approach. *Journal of Cleaner Production, 228,* 231-243.

DOI: 10.14456/phdssj.2023.42

Received:	December	21, 2022
Revised:	November	30, 2023
Accepted:	December	9, 2023

การจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ

พิชชาภัทร์ สามปรุ[1] สุพัตรา ยอดสุรางค์[2]
รัชยา ภักดีจิตต์[3] ชาญ ธาระวาส[4]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อระบุสภาพปัญหาในการจัดการออมเงิน การวางแผนเกษียณอายุ และการนำเสนอการจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับการออมเงิน การเตรียมความพร้อมก่อนเข้าสู่วัยเกษียณอายุ สวัสดิการ เครื่องมือทางการเงิน การวางแผนการเงิน การลงทุน ความเสี่ยง และการสร้างความมั่นคงทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ เป็นกรอบในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อนำเสนอเป็นการจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุต่อไป

ผลการวิเคราะห์ พบว่า (1) สภาพปัญหาในการจัดการออมเงินส่วนบุคคล ได้แก่ ด้านรายได้ส่งผลต่อการออมอย่างชัดเจน รายได้น้อยหรือต่ำเกินไป ไม่มั่นคงในอาชีพ ด้านค่าใช้จ่ายสูงขึ้นเกิดจากค่าครองชีพเพิ่มขึ้น ความไม่มั่นคงในเศรษฐกิจ การเมืองและสงคราม ด้านภาระครอบครัว อุปสรรคของการเป็นคนรุ่นแซนด์วิชเจนเนอเรชั่น ดูแลคนถึง 2 รุ่น คือรุ่นพ่อแม่และรุ่นลูก (2) การวางแผนการเงินส่วนบุคคลในด้านการวางแผนเกษียณอายุ มีความสำคัญต่อการวางแผนการเงินส่วนบุคคล เป็นการกำหนดอายุที่ต้องการเกษียณ จำนวนเงินที่ต้องใช้ และทบทวนแผนสม่ำเสมอ และ (3) การจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ เพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินชีวิตผ่านการจัดการและการวางแผนทางการเงิน ป้องกันปัญหาต่างๆ และสร้างความมั่งคั่งในการจัดการออมเพื่อการเกษียณอายุอย่างมั่นคง

คำสำคัญ: การเตรียมพร้อมก่อนเกษียณ; การจัดการออมเงิน; การวางแผนเกษียณอายุ
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:
พิชชาภัทร์ สามปรุ, สุพัตรา ยอดสุรางค์, รัชยา ภักดีจิตต์ และชาญ ธาระวาส. (2566). การจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 587-601.

[1] หลักสูตรการจัดการดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 96 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: pitchaphat.sam@gmail.com
[2,3,4] วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Managing Personal Savings for Retirement Plan

Pitchaphat Samparu[1] Suphattra Yodsurang[2]
Rachaya Pakdeejit[3] Charn Tharawas[4]

Abstract

This academic article aims to identify problems in savings management retirement planning and the presentation of personal savings management for retirement planning. Introducing the concept of savings preparation before entering retirement age welfare financial instruments. financial planning. investment risk and creating financial stability for retirement. It is a framework for analysis and synthesis for further presentation of personal savings management of retirement planning.

Findings are as follows: (1) the problems in managing personal savings namely, income clearly affects savings, income is either too little or too low, and career instability. Higher expenditures were attributed to the rising cost of living, instability in the Economy, politics, and wars. In terms of family burdens, the obstacles to being a member of the Sandwich Generation, taking care of two generations of people are the parent and the children's generation. (2) Personal financial planning in terms of retirement planning, important personal financial planning, determines the age at which you want to retire, Amount of money required, and reviews the plan regularly. And (3) Personal savings management for retirement planning. For the purpose of living life through financial management and planning, prevent various problems, and build wealth by managing savings for retirement in a stable manner.

Keywords: The Preparation Before Retirement; Managing Savings; Retirement Planning
Type of Article: Academic Article

Cite this article as:
Samparu, P., Yodsurang, S., Pakdeejit, R., & Tharawas, C. (2023). Managing personal savings for retirement plan. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 587-601.

[1] Doctor of Management Program in Management Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin 96 Moo 3 Phutthamonthon Sai 5 Road, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand
Corresponding Author Email: pitchaphat.sam@gmail.com
[2,3,4] College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

บทนำ

ประชากรโลกกำลังมีอายุสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว “ผู้สูงอายุวัยปลาย” ที่มีอายุ 80 ปีขึ้นไปมีจำนวนมากถึง 151 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 2 ของประชากรทั้งหมด ประเทศที่มีอัตราผู้สูงอายุสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ญี่ปุ่น ร้อยละ 35 อิตาลี ร้อยละ 30 และโปรตุเกส ร้อยละ 30 สำหรับประเทศไทย ร้อยละ 19 ในปี พ.ศ. 2565 ประเทศไทยเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ คาดการณ์ในปี พ.ศ. 2574 ก้าวเข้าสู่สังคมสูงอายุระดับสุดยอด มีผู้สูงอายุมากกว่าร้อยละ 28 (Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute, 2022) เทียบกับประชากรเด็กที่มีอัตราเกิดน้อยลง ในหลายประเทศพยายามหาวิธีเตรียมความพร้อมให้แก่ประเทศตนเอง โดยจัดให้เสียภาษีหรือให้แรงงานวัยทำงานต้องออมเงินผ่านกองทุนต่างๆ เพื่อการเกษียณอายุโดยการเกษียณอายุเป็นสิ่งที่คนในสังคมต้องพบเจอ ในช่วงวัยทำงานจึงควรเตรียมความพร้อมทางการเงินก่อนการเกษียณอายุ คนไทยจำนวนมากยังประสบปัญหาทางการเงินในชีวิตวัยเกษียณ สาเหตุหลักมาจากการขาดการวางแผนทางการเงินในช่วงวัยทำงาน การขาดทักษะความรู้และความเข้าใจเรื่องการเงินต้องกำกับด้วยระดับความพอเพียงและขีดความสามารถของแต่ละบุคคล (Bank of Thailand, 2018) ผลการศึกษาเรื่องสังคมสูงวัยกับความท้าทายตลาดแรงงานไทย ระบุชัดว่า แรงงานไทยมีแนวโน้มแก่ก่อนรวย คนไทยมีชีวิตหลังเกษียณแบบเงินไม่พอใช้ทำให้คุณภาพชีวิตแย่ลง โดยสัดส่วนการออมต่อรายได้ของครัวเรือนไทยมีแนวโน้มลดลง ความจำเป็นเร่งด่วนในการเตรียมให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอต่อการดำรงชีพ ความเพียงพอต่อรายได้มาจาก 3 ปัจจัยหลัก (1) จำนวนเงินออมในแต่ละงวด (2) ระยะเวลาที่ออม และ (3) รูปแบบการนำเงินไปลงทุน ซึ่งการมีรายได้ไม่เพียงพอของผู้สูงอายุมาจากออมต่ำ ออมสั้น และออมไม่เป็นนั่นเอง (Capital Market Academy, 2022)

ปัจจุบันหน่วยงานทุกภาคส่วนให้ความสำคัญส่งเสริมประชาชนออมเงินและลงทุนในระยะยาว เพื่อสร้างรายได้ทดแทนรายได้จากการทำงานเมื่อเกษียณอายุ จากการศึกษาของนางพรอนงค์ บุษราตระกูล ได้จัดทำ “ดัชนีความพร้อมเพื่อการเกษียณอายุ” (National Retirement Readiness Index--NRRI) เพื่อหาเครื่องมือวัดระดับความพร้อมหรือไม่พร้อมของคนในประเทศไทยหลังเกษียณ พบว่า ตัวเลขความพร้อมด้านการเงินค่าเฉลี่ยของประเทศมีความพร้อมต่ำกว่า 40 เปอร์เซ็นต์ ด้านรายจ่ายของคนสูงวัยจะอยู่รอดหลังเกษียณ คือ จำนวน 3,000,000 บาทต่อคน ต้องทยอยนำเงินมาใช้จ่ายในระดับจำนวน 6,000-7,000 บาทต่อเดือน แต่ปัจจุบันมีการใช้จ่ายที่ระดับจำนวน 10,000 บาทต่อเดือน หมายความว่ามีการใช้เงินมากกว่าเงินที่มีเก็บอยู่ (Chulalongkorn University, 2022)

ดังนั้น การจัดการเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณ ศึกษาเกี่ยวกับปัญหาในการจัดการออมเงินส่วนบุคคลในการวางแผนเกษียณอายุที่ประสบอยู่ในปัจจุบัน ได้แก่ ปัญหารายได้ ปัญหาค่าใช้จ่าย และปัญหาภาระครอบครัว การศึกษาการวางแผนการเงินส่วนบุคคลในด้านการวางแผนเกษียณอายุ รวมถึงเสนอการจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ จะส่งผลให้บุคคลมีความมั่นคงเพียงพอบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ และมีส่วนช่วยให้ระบบเศรษฐกิจเกิดความแข็งแกร่งในระดับรากฐานส่งผลให้ประเทศไทยมีความมั่นคงในที่สุด

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับการออม

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการออมที่ว่าด้วยทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวรของ Friedman (1957) ครัวเรือนจะมีพฤติกรรมจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคโดยอิงกับรายได้ในระยะยาว (long term income) ที่ได้รับ รายได้ 2 ส่วน คือ

รายได้ถาวร (permanent income) และรายได้ชั่วคราว (transitory income) ซึ่งกำหนดค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภค 2 ส่วน คือ ค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคถาวร (permanent consumption) และค่าใช้จ่ายเพื่อการบริโภคชั่วคราว (transitory consumption) ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง มีความสัมพันธ์กันระหว่างการบริโภคกับรายได้อยู่ที่การบริโภคถาวรจะเป็นสัดส่วนกับรายได้ถาวร โดยตัวแปรประเภทชั่วคราวจะไม่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรประเภทถาวร หมายถึง แนวโน้มของการบริโภคชั่วคราวจากรายได้จะมีค่าเป็นศูนย์ จะเห็นได้ว่าการบริโภคครัวเรือนในระยะยาวจะขึ้นอยู่กับรายได้ถาวร (ควรเป็นรายได้หลังหักภาษีแล้ว) มีความสัมพันธ์ในสัดส่วนคงที่ โดยระดับการออมเมื่อมีอายุยืนขึ้นมีการออมที่เพิ่มขึ้น ทั้งนี้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในยามเจ็บป่วย และแรงจูงใจอื่นๆ ทำให้เกิดการออม เช่น เพื่อการศึกษาของบุตร เพื่อใช้จ่ายในชีวิตหลังเกษียณอายุ เพื่อการมีชีวิตที่ดีกว่าเดิม

ความหมายของการออมโดยทั่วไป การออม หมายถึง เก็บหอมรอมริบ เก็บรวบรวมไว้ทีละเล็กทีละน้อย หรือการที่เรายอมเสียสละเงินส่วนที่สามารถนำไปใช้จ่ายทันที แต่เลือกที่จะนำไปเก็บไว้ใช้ในอนาคตแทน เมื่อเกิดเหตุฉุกเฉินขึ้น เช่น ตกงาน ประสบอุบัติเหตุ เจ็บป่วย หรือเมื่อถึงวัยเกษียณอายุ (Pimonrattanakan, 2012) หรือหมายถึง การแบ่งรายได้ส่วนหนึ่งเก็บสะสมไว้สำหรับวัตถุประสงค์ต่างๆ เช่น เพื่อไว้ใช้ในอนาคต เพื่อใช้ในสิ่งที่อยากได้หรืออยากทำ การออมส่วนใหญ่มักอยู่ในรูปแบบที่มีความเสี่ยงต่อการสูญเสียเงินต้นต่ำ และได้รับผลตอบแทนไม่สูงนักเมื่อเทียบกับการลงทุน

การออมที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเก็บออมและความตั้งใจในการออม (Katona, 1975) หมายความถึง ผู้ที่สามารถมีเงินออมได้ ก็ยังจำเป็นต้องมีความตั้งใจที่จะออมถึงจะมีเงินออม และในทางกลับกันผู้ที่มีความตั้งใจจะออม ก็ยังจำเป็นต้องมีความสามารถในการออมถึงจะออมเงินได้ ความสามารถในการออมประกอบด้วย รายรับ โครงสร้างสถาบันการเงินหรือผลิตภัณฑ์ทางการเงิน การควบคุมตนเองและการกำหนดเป้าหมายในอนาคต ขณะเดียวกันความตั้งใจในการออมมีความสำคัญรวมไปถึงทัศนคติ แรงจูงใจ และการรับรู้ความสามารถของตนเองที่จะทำให้สำเร็จตามเป้าหมาย

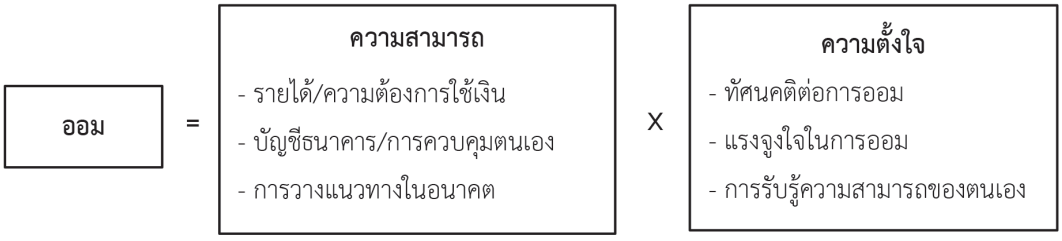

ภาพ 1 ทฤษฎีการออมที่เป็นผลลัพธ์จากความสามารถ และความตั้งใจ (Otto, 2013)

ซึ่งทฤษฎีการออมนี้สอดคล้องกับทฤษฎีกระบวนการของการจูงใจ (motivation process theory) ที่ระบุว่า ในการที่จะให้เกิดผลลัพธ์นั้น จะเริ่มจากความสนใจ เทียบได้กับการกำหนดเป้าหมายอนาคต หรือจุดมุ่งหมายในการออม ส่งต่อไปที่แรงจูงใจ เช่นเดียวกับแรงจูงใจในการออมจะทำให้เกิดพฤติกรรม คือ พฤติกรรมต่างๆ ที่ทำให้เกิดการออม สุดท้ายแล้วจึงเกิดผลลัพธ์คือการลงมือออม (Rounds & Su, 2014)

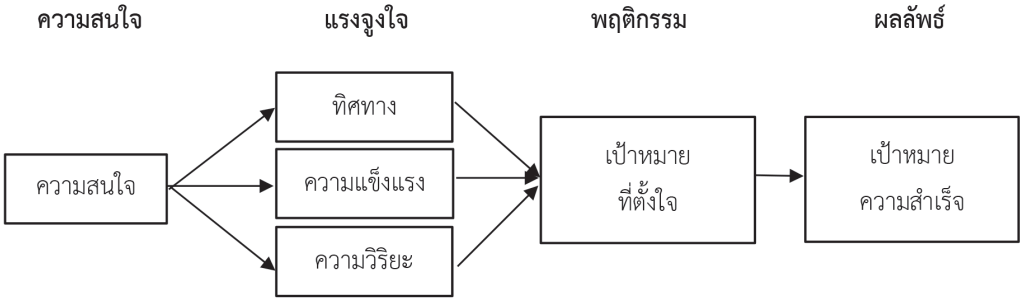

ภาพ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างความสนใจ แรงจูงใจ พฤติกรรม และผลลัพธ์ (Round & Su, 2014)

แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน

ความหมายของความรู้ทางการเงิน คือ ความรู้ความเข้าใจพื้นฐานทางเศรษฐศาสตร์และทางการเงิน ประกอบด้วย ความรู้ด้านดอกเบี้ย ความรู้ด้านเงินเฟ้อ และความรู้ด้านความเสี่ยง ถือเป็นปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมทางการเงิน พบว่าผู้มีความรู้ทางการเงินน้อยจะมีปัญหาหนี้สิน ไม่ชอบลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ ขาดการสะสมความมั่งคั่ง ขาดการวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณ (Van Rooij, Lusardi, & Alessie, 2011) ทักษะความรู้และความเข้าใจที่ช่วยให้สามารถจัดการทรัพยากรทางการเงิน ตัดสินใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีข้อมูลครบถ้วนตั้งแต่การหารายได้ การออม การลงทุน การจัดทำงบประมาณรายรับรายจ่าย การจัดการหนี้ และการวางแผนทางการเงินในหลากหลายบริบททางการเงิน ช่วยให้สามารถมีส่วนร่วมในชีวิตทางเศรษฐกิจ

ในขณะที่ องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co-operation and Development--OECD) ให้หลักการความรู้ทางการเงิน/ทักษะทางการเงิน หมายถึง ชุดความรู้ความเข้าใจ ความเชี่ยวชาญความชำนาญ ทัศนคติ และพฤติกรรม ในลักษณะที่มีผลให้บุคคลเกิดการตัดสินใจทางการเงินที่ดีและในที่สุดจะช่วยส่งผลให้บุคคลมีสุขภาพทางการเงินที่ดี ประกอบด้วยทักษะ 3 ด้าน คือ

1. ความรู้ทางการเงิน (financial knowledge) หมายถึง ความรู้และความเข้าใจ แนวความคิดที่เกี่ยวกับการเงินและสามารถใช้ความเข้าใจเหล่านี้ในการตัดสินใจที่มีประสิทธิผล เพื่อมีความอยู่ดีมีสุขทางการเงิน

2. พฤติกรรมทางการเงิน (financial behavior) หมายถึง พฤติกรรมในการบริหารเงิน การตัดสินใจทางการเงิน การกู้ยืมเงิน การออม และการวางแผนรายรับรายจ่ายทางการเงิน

3. ทัศนคติทางการเงิน (financial attitude) หมายถึง แนวคิดด้านการเงิน การออม และ การใช้เงิน

การวางแผนการเงินส่วนบุคคล

ความหมายของการวางแผนการเงินส่วนบุคคล การวางแผนการเงินส่วนบุคคล เป็นกระบวนการประเมิน สรรค์สร้าง และนำแผนการเงินส่วนบุคคลไปปฏิบัติ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามเป้าหมายทางการเงินที่แต่ละบุคคลต้องการภายใต้เงื่อนไขแต่ละบุคคล (Wongchan, 2010) องค์กรที่จัดตั้งเพื่อดูแลเรื่องการวางแผนการเงินส่วนบุคคลในสหรัฐอเมริกา (The Certified Financial Planner Board of Standards--CFP) ให้คำนิยามว่า การวางแผนการเงินเป็นการทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการดำเนินชีวิต (life goals) ของบุคคล ผ่านการบริหารและวางแผน

ซึ่งถูกออกแบบของแต่ละบุคคล เริ่มตั้งแต่การรวบรวมข้อมูลทางการเงิน กำหนดวัตถุประสงค์ ตรวจสอบฐานะทางการเงินในปัจจุบัน กำหนดกลยุทธ์และแผนทางการเงิน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในอนาคต

นอกจากนี้ การวางแผนการเงินส่วนบุคคล คือ การบริหารจัดการเงินที่ได้มาและวางแผนการใช้เงินให้ตรงตามจุดมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ทางการเงินที่ได้วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพชัดเจน การวางแผนทางการเงินประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ (Office of Insurance Commission, 2016)

1. การวางแผนการออม (savings planning) ข้อมูลทางการเงินส่วนบุคคล การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้องและครบถ้วน ในรูปแบบของงบการเงินส่วนบุคคล ได้แก่ งบดุลส่วนบุคคลหรืองบแสดงความมั่งคั่งสุทธิส่วนบุคคล และงบกระแสเงินสดส่วนบุคคล

2. การวางแผนลงทุน (investment planning) เป็นกระบวนการกำหนดกลยุทธ์และแผนปฏิบัติการลงทุน ภายใต้ระดับความเสี่ยงที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพสูงสุด

3. การวางแผนภาษี (tax planning) เป็นการเสียภาษีให้ถูกต้อง ครบถ้วน ในช่วงทำงานของทุกคนยังมีภาระภาษีที่ต้องชำระใช้สิทธิประโยชน์ทางภาษีลดหย่อนภาษีเงินได้ประจำปี ถ้าวางแผนภาษีที่ดีอาจจะได้รับเงินคืนภาษี ภาษีที่ได้รับคืนสามารถนำเงินไปต่อยอดเพื่อออกดอกผล เป็นการเพิ่มเงินในระยะยาวได้อีกทาง

4. การวางแผนประกันภัย (insurance planning) เป็นการปกป้องทรัพย์สินที่มีอยู่เป็นการบริหารความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตไม่ว่าจะเกิดจากชีวิต สุขภาพ และทรัพย์สิน หรือรายได้ของผู้วางแผน เพื่อประโยชน์จากเงินในระยะยาว การวางแผนทำประกันต่างๆ เช่น การวางแผนประกันชีวิต การวางแผนประกันสุขภาพ และการวางแผนประกันภัยในทรัพย์สิน

5. การวางแผนเพื่อการเกษียณ (retirement planning) เป็นการวางแผนการออมระยะยาว เพื่อนำเงินที่ออมหรือสะสมในวันนี้ไปใช้ในวัยหลังเกษียณ ยิ่งบุคคลสามารถวางแผนเกษียณได้เร็วมากเท่าไหร่ ก็มีโอกาสที่จะมีอิสรภาพทางการเงินเร็วขึ้น

6. การวางแผนมรดก (estate planning) เป็นการวางแผนการส่งมอบกระจายทรัพย์สินไปยังทายาทหรือผู้ที่เจ้าของมรดกต้องการยกให้อย่างถูกต้อง ป้องกันปัญหาความขัดแย้งภายหลัง

แนวคิดเกี่ยวกับการเกษียณอายุ

Atchley (1994) กล่าวว่า การเกษียณอายุ เป็นการออกจากภาวการณ์หนึ่งเพื่อไปสู่อีกภาวการณ์หนึ่งจากสิ่งแวดล้อมหนึ่ง ไปสู่สิ่งแวดล้อมใหม่ๆ บุคคลที่เกษียณอายุจะมีรายได้จากบำเหน็จ หรือบำนาญ โดยไม่ต้องทำงาน ซึ่งเกณฑ์การเกษียณของแต่ละประเทศ จะมีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อม แต่จะอยู่ในช่วงอายุ 50-65 ปี กระบวนการเกษียณอายุแบ่งเป็น 6 ระยะ ระยะที่ 1 ระยะก่อนการเกษียณอายุ (pre-retirement) แบ่งได้ 2 ช่วง คือ ระยะก่อนการเกษียณอายุ (remote Phase) และระยะใกล้เกษียณอายุ (near phase) ระยะที่ 2 ระยะหลังเกษียณอายุใหม่ๆ (honeymoon phase) ระยะที่ 3 ระยะเริ่มรู้สึกเบื่อหน่าย (disenchantment phase) ระยะที่ 4 ระยะเริ่มปรับตัว (re-orientation phase) ระยะที่ 5 ระยะปรับตัวได้ (stabilization phase) และ ระยะที่ 6 ระยะสุดท้ายของชีวิต (termination phase) (Benchawan, 2015)

ในประเทศไทยกำหนดการเกษียณอายุมีบังคับใช้ในการจ้างงานที่เป็นทางการ เท่านั้น สำหรับภาคราชการเรียกว่า “การเกษียณอายุราชการ” โดยพระราชบัญญัติบำเหน็จบำนาญข้าราชการ พ.ศ. 2494 กำหนดให้ข้าราชการพ้นจากราชการเมื่อสิ้นปีงบประมาณที่อายุ 60 ปีบริบูรณ์ ยกเว้นราชการบางประเภท สำหรับภาคเอกชนการกำหนดอายุเกษียณเป็นเรื่องของนายจ้างที่กำหนดไว้ในระเบียบการจ้างงาน โดยนายจ้างอาจ

กำหนดอายุมากกว่าหรือน้อยกว่าอายุ 60 ปีก็ได้ การเกษียณอายุภาคเอกชนถือเป็นการเลิกจ้าง เนื่องจากลูกจ้างอายุเกินและขาดคุณสมบัติ นายจ้างต้องจ่ายค่าชดเชยตามกฎหมาย แต่ไม่ต้องจ่ายค่าบอกกล่าวล่วงหน้าเพราะได้กำหนดไว้ในระเบียบการจ้างงานแล้ว แม้ภาคเอกชนยังไม่มีการกำหนดเกษียณอายุไว้แต่ลูกจ้างเอกชนที่เป็นสมาชิกของกองทุนประกันสังคมจะสามารถรับผลประโยชน์ทดแทนกรณีชราภาพได้เมื่ออายุ 55 ปีบริบูรณ์เป็นต้นไป

การเตรียมพร้อมก่อนเข้าสู่วัยเกษียณอายุ

นอกจากนั้น Stock Exchange of Thailand (2010a) การเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวเข้าสู่วัยเกษียณ คือ การเตรียมความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ การปรับเปลี่ยนทัศนคติเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ โดยการเตรียมความพร้อมทางด้านการเงิน เป็นเรื่องที่สำคัญต้องมีการเตรียมการไว้ล่วงหน้าก่อนเกษียณอายุ โดยส่วนใหญ่เริ่มเมื่อมีอายุใกล้จะเกษียณทำให้มีเวลาเตรียมตัวน้อยเกินไป การเตรียมพร้อมต้องพิจารณาปัจจัยด้านอายุที่คาดหวังจะเกษียณ จำนวนเงินที่ต้องการจะให้มีเพียงพอกับค่าใช้จ่ายในการดำเนินชีวิต

นอกจากนี้ Atchley (1994) การเตรียมความพร้อมเกษียณอายุควรเตรียมตัวอย่างน้อย 10-15 ปี แบ่งการเตรียมออกเป็น ก่อนการเกษียณนานๆ (remote phase) ในระยะนี้เริ่มได้ตั้งแต่ก่อนวัยทำงานหรือเริ่มเมื่อวัยทำงาน สิ่งที่เตรียม ได้แก่ ด้านการเงิน การใช้เวลาว่าง การพัฒนาทักษะต่างๆ และการรักษาสุขภาพ และใกล้เกษียณ (near phase) ในระยะนี้รู้สึกว่าการเกษียณอายุใกล้ถึงแล้ว เช่น คู่สมรสหรือเพื่อนร่วมงานเกษียณอายุ สิ่งที่เตรียม ได้แก่ ด้านจิตใจ และด้านทัศนคติต่อการเกษียณอายุ สอดคล้องกับ Leedy and Wynbrandt (1987) การเตรียมตัวเกษียณอายุ มีดังนี้ การเตรียมความพร้อมด้านเศรษฐกิจ การเตรียมความพร้อมด้านสุขภาพ การเตรียมความพร้อมด้านที่อยู่อาศัย และการเตรียมความพร้อมด้านสังคม การเตรียมพร้อมต้องมีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้ (1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทั่วไป ข้อมูลอัตราผลตอบแทนที่ต้องการ อัตราเงินเฟ้อ อัตราส่วนเงินได้ที่ต้องการภายหลังเกษียณเทียบกับก่อนเกษียณ จำนวนปีที่คาดว่าจะอยู่ภายหลังเกษียณ และข้อมูลแหล่งเงินออมวิธีประมาณการเงินเมื่อเกษียณอายุ และ (2) ประมาณการทางการเงินเพื่อวัยเกษียณอายุ คำนวณความต้องการเงินเกษียณอายุหรือค่าใช้จ่าย มูลค่าแหล่งเงินออม จำนวนเงินที่ขาดเกินเมื่อเกษียณอายุ และจำนวนเงินต้องออมหรือลงทุนเพิ่ม รวบรวมข้อมูลสินทรัพย์ แหล่งรายได้ เช่น ฝากธนาคาร พันธบัตร หลักทรัพย์การลงทุน หุ้นสามัญ หุ้นสหกรณ์ ประกันชีวิต ทองคำ อสังหาริมทรัพย์ กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ กองทุนประกันสังคม

สวัสดิการเพื่อการเกษียณอายุ Stock Exchange of Thailand (2010b) ระบบการจัดสวัสดิการเพื่อการชราภาพเกิดขึ้นเพื่อให้เกิดความยั่งยืนทางการเงินในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อบรรเทาความยากจนและการยังชีพของวัยเกษียณ ความคุ้มครองประชาชนวัยเกษียณในประเทศต่างๆ จึงประกอบด้วย

1. รูปแบบที่ให้ประโยชน์กับผู้สูงอายุทุกคน (universal benefit schemes) เป็นการให้ความช่วยเหลือในรูปของบำนาญ (pension) แก่ประชาชนทุกคนที่มีอายุอยู่ในเกณฑ์ชราภาพตามที่กำหนด โดยไม่คำนึงถึงฐานะความเป็นอยู่ รายได้ หรือสถานภาพการทำงานของผู้ขอรับประโยชน์

2. รูปแบบที่ให้ประโยชน์เฉพาะผู้สูงอายุที่เดือดร้อน (universal social assistance schemes) เป็นการให้ประโยชน์แก่ผู้สูงอายุที่จำเป็นต้องได้รับการช่วยเหลือหลังจากที่ได้ตรวจสอบรายได้ของผู้รับประโยชน์ทดแทนแล้ว

3. รูปแบบการประกันสังคม (social insurance

schemes) เป็นการให้ประโยชน์แก่สมาชิกในวัยเกษียณในรูปแบบของบำนาญ โดยมีการพิจารณาจากประวัติการทำงานหรือการจ่ายเงินสมทบของสมาชิก

4. รูปแบบกองทุนเงินสะสม (provident funds) เป็นการให้ประโยชน์ในรูปของเงินก้อนให้แก่ผู้ที่ได้จ่ายเงินสะสมเข้ากองทุนและมีอายุถึงเกณฑ์ที่กำหนด ทั้งนี้เงินก้อนจะประกอบด้วย เงินสมทบที่จ่ายเข้ากองทุน รวมถึงดอกผลที่ได้รับจากกองทุน และในบางครั้งเงินก้อนอาจถูกเปลี่ยนสภาพให้อยู่ในรูปของบำนาญได้แต่โดยปกติเงินก้อนจะจ่ายให้คราวเดียวเท่านั้น

แนวคิดระบบหลักประกันเพื่อการเกษียณของธนาคารโลก และเทียบเคียงกับระบบหลักประกันเพื่อการเกษียณในกรณีของประเทศไทย ศึกษาถึงความเพียงพอทางการเงินเพื่อการเกษียณหากมีการเตรียมการทางการเงินตามระบบหลักประกันเพื่อเกษียณตามมาตรการของภาครัฐในกรณีของประเทศไทย นโยบายหลายเสาหลัก (multi-pillar) ของธนาคารโลก เพื่อลดปัญหาของประชากรในแต่ละประเทศที่มีเงินไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพหลังเกษียณ

และลดภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐเพื่อนำเงินไปพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ ตามทฤษฎีเสาหลัก 5 ต้น ดังต่อไปนี้ (Jarungkitkul, Apinuntkul, & Piempongsuk, 2021) Pillar 0 เป็นระบบสวัสดิการขั้นพื้นฐาน มีวัตถุประสงค์เพื่อการคุ้มครองความยากจนยามชราภาพ โดยมีลักษณะเป็นระบบช่วยเหลือสังคม ไม่ต้องมีการจ่ายเงินสมทบ Pillar 1 เป็นระบบบำนาญภาคบังคับที่กำหนดผลประโยชน์ที่จะได้รับหลังเกษียณ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสม่ำเสมอในการบริโภค คุ้มครองความยากจนยามชราภาพ โดยมีการจ่ายเงินเข้ากองทุน ซึ่งอาจมาจากนายจ้าง ลูกจ้างหรือภาครัฐ โดยภาครัฐมีหน้าที่เป็นผู้บริหารกองทุนเป็นระยะเวลาต่อเนื่องจนเกษียณ Pillar 2 เป็นระบบบำนาญภาคบังคับที่กำหนดจำนวนเงินสะสมเข้ากองทุนเพื่อรองรับการเกษียณ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสม่ำเสมอในการบริโภค คุ้มครองความยากจนยามชราภาพด้วยวิธีการมีบำนาญแบบขั้นต่ำ โดยผู้ออมสามารถเลือกนโยบายการลงทุนเองได้ และสามารถเลือกรูปแบบการรับเงินเมื่อเกษียณได้แบบเงินก้อนหรือเงินงวดรายเดือน Pillar 3 ระบบบำนาญภาคสมัครใจที่กำหนดจำนวนเงินสะสมเพื่อรองรับการเกษียณ มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างความสม่ำเสมอในการบริโภค โดยผู้ออมจะได้รับเงินสะสมพร้อมผลตอบแทนหลังเกษียณ ซึ่งผู้ออมสามารถเลือกนโยบาย รูปแบบการลงทุนได้เอง โดยภาคเอกชนเป็นผู้จัดตั้งและบริหารจัดการเงินออม และ Pillar 4 (non-financial) เป็นระบบที่ใช้ทรัพย์สินอื่นและการเข้าถึงสวัสดิการต่างๆ เพื่อรองรับการใช้ชีวิตหลังเกษียณ สำหรับประเทศไทย ตามภาพ 3 ทฤษฎีเสาหลัก 5 ต้น

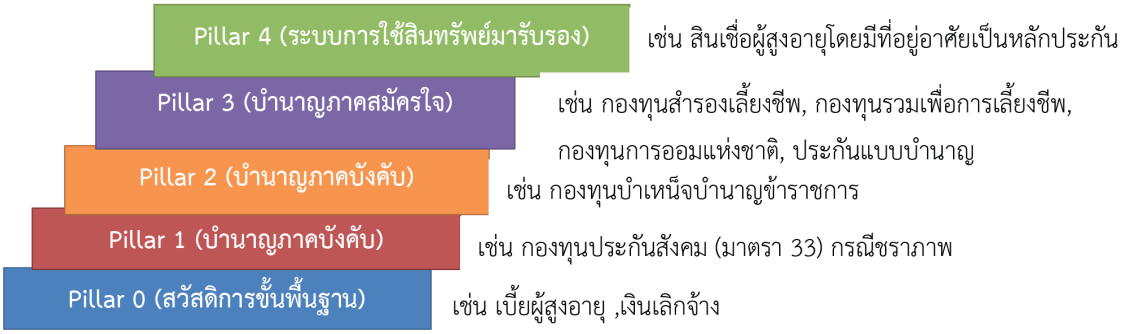

ภาพ 3 ทฤษฎีเสาหลัก 5 ต้น เพื่อเกษียณอายุ

การวางแผนการเงินเพื่อการเกษียณอายุ

ในขณะที่ Yeung (2013) ได้กล่าวว่า การวางแผนเกษียณอายุ หมายถึง พฤติกรรมในการวางแผนที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนด้านการเงิน ด้านสุขภาพ ด้านสังคม และด้านจิตใจ วัตถุประสงค์เพื่อเตรียมความพร้อมในชีวิตเกษียณให้มีความมั่นคงและผาสุกในชีวิต ความตั้งใจที่จะเกษียณอายุของ และงานวิจัยของ Solem, Syse, Furunes, Mykletun, De Lange, Schaufeli, and Ilmarinen (2016) พบว่า พฤติกรรมการตัดสินใจมีความสัมพันธ์กับระดับทัศนคติ และความรู้ในด้านการทำงาน การเงิน และการดำเนินชีวิต ส่งผลให้เกิดการตัดสินใจของการทำงานจนครบอายุเพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอเมื่อหลังเกษียณหรือการเพิ่มขึ้นของรายได้ ความสัมพันธ์ทางสังคม การมีส่วนร่วมในสังคม และการสนับสนุนทางสังคม กระบวนการในการวางแผนโดยเริ่มตั้งแต่การกำหนดเป้าหมาย การเตรียมความพร้อม การวางแผน และการประมาณการรายได้ทางการเงินสำหรับไว้ใช้จ่ายในช่วงวัยเกษียณ การรวบรวมข้อมูลข้อมูลต่างๆ และการติดตามข้อมูลข่าวสารที่มีความสำคัญต่อการเกษียณอายุ ทางด้านการเงิน การลงทุน การตลาด การเมืองและเศรษฐกิจ

ความเพียงพอจากการออมเพื่อเตรียมเกษียณ จำนวนเงินออมทั้งหมดที่สะสมไว้จนถึงวันที่คาดว่าจะเกษียณซึ่งมากกว่าหรือเท่ากับจำนวนเงินที่ต้องการมีไว้ใช้สำหรับการบริโภคในช่วงเวลาเกษียณ โดยบุคคลต้องการออมเงินและสะสมทรัพย์สินไว้ เพื่อเตรียมเข้าสู่วัยเกษียณจะต้องเลือกระดับการบริโภคที่เหมาะสมระหว่างช่วงวัยทำงาน ซึ่งระดับความมั่งคั่งจะสูงสุด ณ วันเกษียณ จากนั้นการใช้จ่ายจะทำให้ความมั่งคั่งลดลงเมื่อสิ้นอายุขัย อีกทั้ง Fomero and Monticone (2009) กล่าวว่า ความเพียงพอจากการออมขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ (1) โครงสร้างครัวเรือน (2) ความมั่นคั่งจากการสะสมสินทรัพย์ และ (3) รายได้จากผลประโยชน์จากการออมเพื่อการเกษียณต่างๆ

เครื่องมือทางการเงินในการบริหารสภาพคล่องเพื่อเกษียณอายุ ความสำเร็จของการวางแผนการเงินส่วนบุคคลต้องอาศัยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ถูกต้องครบถ้วน เพื่อนำมาใช้วิเคราะห์สถานะทางการเงิน ส่วนการกำหนดเป้าหมายทางการเงินต้องอาศัยข้อมูลทางการเงินส่วนบุคคล ประกอบด้วย การจัดทำงบการเงินส่วนบุคคล (personal balance sheet) หรืองบแสดงความมั่งคั่งสุทธิส่วนบุคคล (personal statement of net worth) และงบกระแสเงินสดส่วนบุคคล (personal statement of cash flow) ซึ่งข้อมูลต้องแสดงความสามารถในการหารายได้และการใช้จ่าย เป็นการแสดงสถานะทางการเงินว่ามีทรัพย์สิน หนี้สิน วัดความก้าวหน้าของเป้าหมายที่กำหนดไว้ พิจารณาจากการเปลี่ยนแปลงของงบการเงินส่วนบุคคลจากอดีตจนถึงปัจจุบัน การเก็บรวบรวมข้อมูลที่ผ่านมาจะเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจในอนาคตและสามารถเป็นข้อมูลเพื่อเตรียมคำนวณภาษี

ในการจัดทำงบการเงินส่วนบุคคลต้องเก็บรวบรวมข้อมูลทางการเงินส่วนบุคคลต่างๆ แสดงถึงฐานะทางการเงินส่วนบุคคล เช่น สินทรัพย์ที่บุคคลเป็นเจ้าของ หนี้สินที่บุคคลมีภาระผูกพันต้องชำระคืน รวมถึงความมั่งคั่งสุทธิส่วนบุคคล รายได้จากการจ้างงาน ผลตอบแทนจากการลงทุนต่างๆ รวมทั้งข้อมูลทางภาษี ข้อมูลค่าใช้จ่ายในด้านการเดินทางและการพักอาศัย ข้อมูลด้านประกันภัยประกันชีวิตต่างๆ อุปสรรคในการจัดทำงบการเงินส่วนบุคคล เช่น มีความยุ่งยากและใช้เวลาค่อนข้างมาก และความซับซ้อนในการกำหนดมูลค่าตลาดของสินทรัพย์ที่เหมาะสม เนื่องจากสินทรัพย์หลายประเภทอาจไม่มีสภาพคล่องหรือสภาพคล่องต่ำ ต้องใช้ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทำการประเมินมูลค่าความเหมาะสมของสินทรัพย์จากสื่อต่างๆ หรือใช้บริษัทที่ปรึกษาทำการประเมินมูลค่าสินทรัพย์ต่างๆ ซึ่งสาเหตุที่ไม่ให้ความสำคัญและละเลยกับการวางแผนการเงินอาจมาจากปัจจัยด้านของสถานภาพ

และฐานะทางการเงิน ด้านความเชื่อและทัศนคติที่ผิด ทำให้บุคคลส่วนใหญ่ไม่อยากรับรู้ หลีกเลี่ยงความไม่แน่นอนหรือความเสี่ยงออกไปเรื่อยๆ แต่ในปัจจุบันสาเหตุนี้ได้ลดลงอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากบุคคลมีการศึกษาที่สูง ได้รับข้อมูลข่าวสารมากขึ้น ทำให้มีหลักการเหตุผลยอมรับความจริงถึงความไม่แน่นอนที่อาจเกิดขึ้นได้ (Stock Exchange of Thailand, 2010b)

การลงทุนและความเสี่ยงสำหรับการวางแผนการเงินเพื่อเกษียณอายุ การออมเงินต้องควบคู่กับการลงทุนเพื่อทำให้มูลค่าเงินเพิ่มขึ้น สามารถดำเนินการได้หลายรูปแบบ เริ่มตั้งแต่การฝากเงินไปจนถึงการลงทุนในตราสารทุน ตราสารหนี้ หรือตราสารทางการเงินใหม่ๆ อสังหาริมทรัพย์ กองทุนรวม และประกันชีวิต โดยบุคคลต้องเข้าใจหลักการลงทุนในลักษณะที่ไม่ควรเก็บไข่ไว้ในตะกร้าเดียวกัน เพราะถ้าสะดุดอาจจะทำให้ไข่ที่เก็บในตะกร้าใบเดียวกันแตกหมดได้ เปรียบเสมือนการลงทุนถ้าหากถือทรัพย์สินประเภทหนึ่งเดียวกัน หากเกิดปัญหาขึ้นอาจทำให้เกิดความเสียหายแบบหมดตัวได้ ทำให้เกิดทฤษฎีการลงทุนสมัยใหม่ คือ การจัดสรรการลงทุนให้เหมาะสมเป็นสิ่งที่จำเป็นในการวางแผนระยะยาวๆ บรรลุเป้าหมายเกษียณอายุ แต่หลักการสำคัญของการลงทุน คือ ผลตอบแทนสูงย่อมมีความเสี่ยงสูงขึ้น ตามปัจจัยที่กำหนดความสำเร็จของการลงทุนระยะยาวมีดังนี้ (Stock Exchange of Thailand, 2010a)

ประการที่ 1 การจัดสรรเงินลงทุน (asset allocation) คือ การเลือกจัดสรรเงินลงทุนในหลักทรัพย์ประเภทต่างๆ เช่น เงินสด ตราสารหนี้ ตราสารทุน และหลักทรัพย์อื่นๆ มีต่อความสำเร็จของการลงทุนถึงร้อยละ 91.50

ประการที่ 2 การคัดเลือกหลักทรัพย์ที่ลงทุน (security selection) คือ การคัดเลือกธุรกิจที่ลงทุน เช่น การเลือกลงทุนในหุ้นของบริษัทหนึ่งบริษัทใด หรือการเลือกลงทุนในพันธบัตรตัวหนึ่งตัวใดการคัดเลือกต้องพิจารณาปัจจัยพื้นฐานในหลักทรัพย์ที่มีพื้นฐานที่ดี มีราคาที่เหมาะสม และมีโอกาสที่ราคาหรือมูลค่าจะเพิ่มขึ้นในอนาคต มีผลต่อความสำเร็จการลงทุนร้อยละ 4.60

ประการที่ 3 การจับจังหวะเข้าลงทุนในตลาด (market timing) คือ การที่ผู้ลงทุนจะเลือกระยะเวลาที่จะซื้อขายหลักทรัพย์ที่ถืออยู่ โดยการเลือกเวลาเข้าออกได้อย่างถูกต้องเพื่อหาผลตอบแทนการลงทุน มีผลต่อผลตอบแทนการลงทุนเพียงร้อยละ 1.80

ประการที่ 4 ปัจจัยอื่นๆ นอกเหนือจากที่กล่าวมาแล้วข้างต้นอีกร้อยละ 2.10

Stock Exchange of Thailand (2010a) การวางแผนเพื่อการเกษียณอายุต้องนำเรื่องความเสี่ยงที่อาจเกิดในอนาคตมาพิจารณาการวางแผนเพื่อจะช่วยให้ชีวิตหลังเกษียณเป็นไปตามที่กำหนดไว้ การลงทุนที่ได้ผลตอบแทนสูงก็จะมีความเสี่ยงสูง ความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ ประกอบด้วย ความเสี่ยงที่แท้จริง (pure risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่มีโอกาสเกิดความเสียหาย แบ่งเป็น ความเสี่ยงภัยทางด้านทรัพย์สิน ความเสี่ยงภัยทางด้านบุคคล ความเสี่ยงภัยทางด้านความรับผิดชอบมาจากความผิดพลาดของผู้อื่น และความเสี่ยงอันเกิดจากการเก็งกำไร (speculative risk) หมายถึง ความเสี่ยงที่มีโอกาสขาดทุน หรือได้กำไรจากการเก็งกำไร

เมื่อบุคคลวางแผนเกี่ยวกับรายได้หลังเกษียณด้วยการลงทุน คาดหวังให้มีรายได้สูงขึ้นจากการได้รับผลตอบแทนจากการลงทุน ซึ่งรูปแบบการลงทุนขึ้นอยู่กับระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ของแต่ละบุคคลมีระดับความเสี่ยงและผลตอบแทนการลงทุนที่ต่างกัน เช่น (1) ความเสี่ยงต่ำ (low risk) ได้แก่ เงินสด เงินฝากธนาคารพาณิชย์หรือสถาบันการเงิน หรือใกล้เคียงกับเงินสด คือ ตั๋วเงินคลัง พันธบัตรรัฐบาล และประกันชีวิต หรือตราสารหรือหลักทรัพย์ที่ให้การค้ำประกันเงินต้น (2) ความเสี่ยงระดับปานกลาง (moderate risk) ได้แก่ หุ้นที่มีปัจจัยพื้นฐานดีมาก หุ้นกู้ภาคเอกชนที่มีระดับ

ความน่าเชื่อถือในระดับ investment grade (ตั้งแต่ระดับ Baa3 หรือ BBB-ขึ้นไป) และอสังหาริมทรัพย์ และ (3) ความเสี่ยงสูง (high risk) ได้แก่ ตราสารอนุพันธ์ หุ้น หรือหุ้นกู้ระดับ junk bond แม้ว่าความเสี่ยงของแต่ละบุคคลจะแตกต่างกัน แต่ระดับความเสี่ยงที่เหมาะสมควรควรเป็นตามช่วงอายุในแต่ละช่วงในการสะสมความมั่งคั่งของชีวิต ประกอบด้วย

1. ช่วงการสะสม (accumulation phase) เป็นกลุ่มคนที่มีอายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไปจนถึงช่วง 30 ปีต้นๆ เพิ่งเริ่มทำงานและสร้างอนาคต คนกลุ่มนี้ให้ความสำคัญต่อความต้องการระยะสั้น สำหรับความเสี่ยงของการลงทุนที่มีระดับความเสี่ยงสูงได้ ควรลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยงได้ในสัดส่วนได้ถึง 60 เปอร์เซ็นต์

2. ช่วงการออม (saving phase) เป็นกลุ่มคนอายุ 30 ปีขึ้นไปจนถึง 45 ปี ซึ่งทำงานมาระยะหนึ่งมีความเจริญก้าวหน้าในอาชีพการงาน มีรายได้สูงกว่ารายจ่ายทำให้การสะสมของความมั่งคั่งเป็นบวก เนื่องจากมีเวลาอีก 15-20 ปี จะเกษียณอายุ จึงถือว่าเป้าหมายการออมระยะยาวที่รองรับความเสี่ยงได้สูงมากถึงสูงปานกลางควรลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยงได้ 40 เปอร์เซ็นต์ ถึง 60 เปอร์เซ็นต์

3. ช่วงวัยก่อนเกษียณ (pre-retirement phase) เป็นกลุ่มคนที่มีอายุประมาณ 45 ถึง 59 ปี ซึ่งเริ่มปลอดจากภาระค่าใช้จ่ายใหญ่ๆ และบุตรใกล้จบการศึกษาแล้ว รายได้ใกล้จุดสูงสุดและมีอัตราออมสูง เริ่มกังวลต่อการเตรียมเงินเพื่อการเกษียณอายุที่ การลงทุนในกลุ่มนี้จะหลีกเลี่ยงความเสี่ยงสูง สัดส่วนการลงทุนในสินทรัพย์เสี่ยงของคนกลุ่มนี้คือประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์

4. ช่วงสุดท้ายเป็นช่วงวัยเกษียณ (retirement phase) เริ่มตั้งแต่อายุ 60 ปีขึ้นไป รายได้หลักจากเงินเดือนหมดไป การลงทุนจึงอยู่ที่การรักษาเงินต้นไม่ให้สูญเสียไป ควรมีสินทรัพย์ที่มีความมั่งคงสูง 40 เปอร์เซ็นต์ ถึง 80 เปอร์เซ็นต์ สินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงปานกลางประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ และส่วนที่เหลือจึงเป็นสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงสูง

การสร้างความมั่นคงทางการเงินเพื่อเกษียณอายุ การสร้างวินัยการออมการลงทุนแบบสม่ำเสมอ การทยอยลงทุนในจำนวนเงินที่เท่าๆ กันเป็นประจำทุกเดือน ลดความผันผวนของตลาดไม่จำเป็นต้องใช้จำนวนเงินมาก และกระจายลงทุนในช่วงเวลาต่างๆ ทำให้ต้นทุนเฉลี่ยต่ำกว่าลงทุนเพียงครั้งเดียว มีวิธีการ คือ (1) การเลือกสินทรัพย์ลงทุนที่เหมาะกับสไตล์การลงทุนและความเสี่ยงที่ยอมรับได้ของตนเอง (2) การกำหนดความถี่ ระยะเวลาการออม เช่น 1-2 ครั้งต่อเดือน (3) กำหนดจำนวนเงินออม เช่น จำนวน 1,000 บาทต่อเดือน และ (4) ตรวจสอบความถูกต้องการซื้อขายและติดตามบันทึกข้อมูลเสมอ

Stock Exchange of Thailand (2016) การสร้างความมั่งคั่งมี 4 วิธี คือ (1) รู้หา (how to earn) คือ รู้จักวิธีใช้ความสามารถของตนในการหารายได้จากช่องทางต่างๆ ทั้งจากการทำงานและการลงทุน (2) รู้เก็บ (how to save) คือ รู้วิธีการเก็บออมเงินและสร้างวินัยทางการเงิน เพื่อให้ฐานเงินออมขยายตัวรองรับการขยายดอกผลและเพิ่มความมั่งคั่งในอนาคต (3) รู้ใช้ (how to spend) คือ รู้วิธีการใช้จ่ายในสิ่งจำเป็นเพื่อสร้างเงินออมให้เพิ่มขึ้น และ (4) รู้ขยายผล (how to Invest) คือ รู้วิธีนำเงินออมไปลงทุนในทางเลือกต่างๆ เพื่อกระจายความเสี่ยงและแสวงหาผลตอบแทนที่สูงขึ้นอย่างเหมาะสมกับตนเอง

กรอบในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์การจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ ผู้เขียนได้สังเคราะห์ตัวแปร โดยได้สรุปตัวแปรในสภาพปัญหาการออมเงินส่วนบุคคล ได้แก่

ด้านรายได้ หมายถึง เงินที่นายจ้างจ่ายให้บุคคลเป็นค่าตอบแทนการทำงาน เช่น เงินเดือน ค่าจ้าง เงินประจำตำแหน่ง โบนัส คอมมิชชั่นหรือรายได้รวมอื่นๆ

เช่น เงินปันผล ดอกเบี้ยรับ ค่ากรมธรรม์ประกันชีวิต หรือรายได้จากช่องทางอื่นๆ ที่มิใช่มาจากรายได้ประจำ

ด้านค่าใช้จ่าย หมายถึง รายการที่เป็นค่าใช้จ่ายเพื่อดำรงชีวิตประจำวัน เพื่อใช้ในการซื้อสินค้าเพื่ออุปโภคบริโภค ซื้อสินทรัพย์ต่างๆ ค่าเบี้ยประกัน ค่าใช้จ่ายในด้านสุขภาพรักษาพยาบาล ค่าใช้จ่ายเพื่อการท่องเที่ยวและพักผ่อน นอกจากนั้นอาจมีรายจ่ายเพื่อการลงทุน เช่น การซื้อกองทุน ลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินต่างๆ ของบุคคล

ด้านภาระครอบครัว หมายถึง เงินที่บุคคลได้ติดค้างอยู่โดยมีภาระจะต้องชำระคืนให้แก่ผู้ให้ยืม โดยมีกำหนดเวลาที่แน่นอนและไม่แน่นอน ได้แก่ จ่ายชำระหนี้ในการผ่อนบ้าน ผ่อนรถยนต์ ผ่อนเงินกู้เพื่อการศึกษา

ด้านการจัดการออมเงินส่วนบุคคล หมายถึง การตั้งเป้าหมายในการใช้ชีวิตหลังเกษียณ เพื่อเป็นแรงขับในการจัดหาทรัพยากรที่จำเป็นหลังเกษียณ โดยระหว่างที่มีรายได้ควรจัดหารายได้ให้เพียงพอแก่การใช้จ่าย และเหลือเก็บออมหรือลงทุน เพื่อใช้หลังเกษียณอายุ

จากนั้นผู้เขียนได้บูรณาการแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวกับการออม ร่วมกับแนวคิดการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุนตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ได้การวางแผนการเงิน (การวางแผนเกษียณอายุ) นำไปสู่วิธีเพื่อให้ได้การจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ ดังภาพ 4

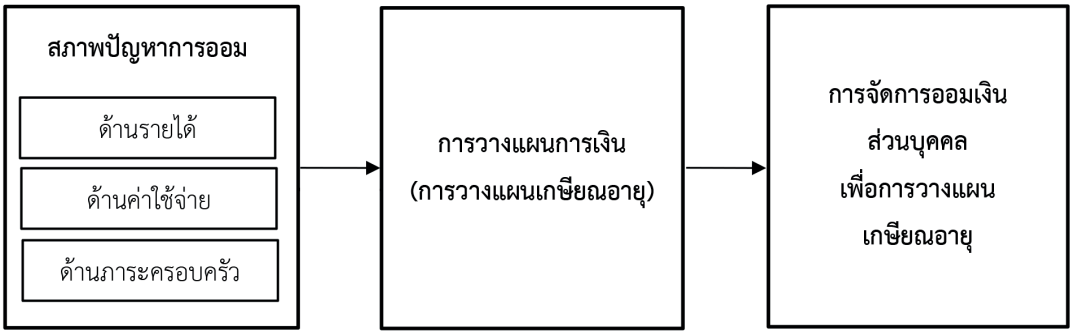

ภาพ 4 การจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ

ผลการวิเคราะห์

จากการวิเคราะห์ตามทฤษฎีการบริโภคที่สัมพันธ์กับรายได้ถาวรของ Friedman (1957) เชื่อว่าครัวเรือนจะมีพฤติกรรมการจัดสรรรายได้เพื่อการบริโภคอิงกับรายได้ระยะยาวและการบริโภคในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งจะขึ้นอยู่กับรายได้ในระยะยาว โดยร่วมกับแนวคิดแนวคิดการวางแผนการเงินส่วนบุคคลของศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Stock Exchange of Thailand, 2010b) ตามหลักสูตรวางแผนการเงินชุดวิชาที่ 4 การวางแผนเพื่อวัยเกษียณ พบว่า สภาพปัญหาการออมประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านรายได้ ด้านรายจ่าย และด้านภาระครอบครัว เป็นสาเหตุหลักในการจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุ สามารถสรุปปัญหาที่สำคัญได้ 3 ปัญหาดังนี้

1. ด้านรายได้ พบว่า ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นในทิศทางเดียวกัน มองว่า มีรายได้น้อยหรือต่ำเกินไป ไม่เพียงพอต่อการดำเนินชีวิต และไม่มั่นคงในชีวิต

2. ด้านค่าใช้จ่าย พบว่า ค่าครองชีพที่สูงขึ้น ค่าใช้จ่ายฉุกเฉินสูงกว่ารายได้หลัก และความไม่แน่นอนของสภาพเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม ทำให้ไม่มีเงินเหลือออม

3. ด้านภาระครอบครัว พบว่า ค่าใช้จ่ายในการดูแลบุตร อุปสรรคของการเป็นคนรุ่นแซนด์วิชเจนเนอเรชั่น ดูแลคนถึง 2 รุ่น คือรุ่นลูกและรุ่นพ่อแม่ ทำให้ไม่สามารถออมได้ตามเป้าหมายที่วางไว้

ดังนั้น เพื่อให้สามารถมีเงินออมเพื่อการเกษียณได้มากขึ้น ควรให้ความสำคัญกับการวางแผนการเงินเพื่อการเกษียณอายุ ด้วยการบริหารรายได้รายจ่าย การบริหารจัดการหนี้สิน การบริหารความเสี่ยง การบริหารภาษีและบริหารจัดการความมั่งคั่งส่วนบุคคล การสร้างเทคนิคการจัดการออมเงินให้บุคคลออมเพิ่ม ดังนั้นบุคคลที่มีรายได้ควรสร้างวินัยในการออมของตนเอง ด้วยการทำบัญชีรายรับรายจ่าย เพื่อลดค่าใช้จ่ายลงและมีเงินออมเพิ่มขึ้น

บทสรุป

แม้จะดูเป็นเรื่องที่ยากที่มนุษย์เงินเดือนทั่วไปจะมีอิสรภาพทางการเงินอย่างที่ตั้งใจไว้ เพราะหลายคนยังพึ่งพิงรายได้จากการทำงานหรือเงินเดือนเป็นหลัก การเรียนรู้และให้ความสำคัญกับการจัดการการวางแผนการเงินในทุกๆ ด้าน จึงเป็นเรื่องที่สำคัญที่เราทุกคนไม่ควรมองข้าม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการออมเงินเพื่อเป้าหมายในอนาคต การควบคุมค่าใช้จ่าย การบริหารหนี้สิน การทำประกันเพื่อคุ้มครองความเสี่ยง การใช้สิทธิประโยชน์ทางด้านภาษีอย่างคุ้มค่า รวมถึงการจัดสรรส่งต่อความมั่งคั่งให้ทายาท ต้องรู้จักลำดับ รู้การจัดหา รู้เก็บรู้ใช้ และรู้ขยายดอกผล ความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจทางการเงิน ความเพียงจากการออม เครื่องมือทางการเงิน การลงทุนและความเสี่ยงในการวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุ อย่างไรก็ตามการวางแผนทางการเงินเพื่อการเกษียณอายุเป็นการวางแผนการออมในระยะยาว จึงจำเป็นต้องมีการทบทวนแผนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการลงทุนเพื่อต่อยอดเงินออมให้งอกเงยขึ้น ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญสำหรับทุกคน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการออมเงินส่วนบุคคลเพื่อการวางแผนเกษียณอายุในอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ให้เริ่มออมเพื่อการเกษียณแต่เนิ่นๆ สม่ำเสมอ และออมเพิ่มขึ้นให้มากกว่าอัตราการเพิ่มของรายได้เมื่อรายได้เพิ่มมากขึ้น และมีวินัยในการออม และการลงทุน

2. จัดพอร์ตการลงทุนให้มีระดับความเสี่ยงของพอร์ตการลงทุนที่สอดคล้องกับอายุ หรือระยะเวลาการลงทุน กล่าวคือ การเริ่มลงทุนแต่เนิ่นๆ ทำให้มีระยะเวลาการลงทุนที่นานก่อนถึงวันเกษียณอายุ และปรับพอร์ตให้มีความเสี่ยงลดลงเมื่อเข้าใกล้ช่วงเกษียณอายุ จะช่วยให้ผลตอบแทนโดยเฉลี่ยของพอร์ตในระยะยาวปรับเพิ่มสูงขึ้น

3. พิจารณาเพิ่มอายุเกษียณตามที่กฎหมายกำหนดจาก 60 ปี เป็น 62-65 ปี เนื่องจากความก้าวหน้าทางการแพทย์ในอนาคต ทำให้คนมีอายุขัยเฉลี่ยที่ยืนยาวขึ้น เมื่อพิจารณาอายุเกษียณตามที่กฎหมายกำหนดของประเทศอื่นประกอบ พบว่าโดยส่วนใหญ่มีการขยายอายุเกษียณเพิ่มมากกว่า 60 ปี องค์การเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจ (Organization for Economic Co-operation and Development--OECD) ได้สำรวจกลุ่มประเทศสมาชิกในปี ค.ศ. 2018 พบว่า จะมีอายุเกษียณผู้ชายเฉลี่ย 64.2 ปี และผู้หญิงเฉลี่ย 63.5 ปี การขยายอายุเกษียณส่งผลทั้งในส่วนของระยะเวลาการเก็บออมและลงทุนที่นานขึ้น รวมทั้งเป็นการลดภาระทางการคลังของภาครัฐในด้านสวัสดิการทางการเงินเพื่อการดูแลผู้สูงอายุที่ยังมีศักยภาพในการดูแลตนเองอีกด้วย

References

Atchley, R. C. (1994). *Social forces and aging: An introduction to social gerontology*. Wadsworth.

Bank of Thailand. (2018). *Aging society and the challenges of the Thai labor market*. Author. [In Thai]

Benchawan, P. (2015). The preparation before the retirement. *Princess of Naradhiwas University Journal of Humanities and Social Sciences, 2*(1), 82-92. [In Thai]

Capital Market Academy. (2022). *Saving through spending: STS*. Retrieved from https://www.cma.in.th/cma/academicPaper/download/4 [In Thai]

Chulalongkorn University. (2022). *Chula pointed out that Thai people same less money, have less than 40% readiness after retirement*. Retrieved from https://www.chula.ac.th/clipping/84815 [In Thai]

Foundation of Thai Gerontology Research and Development Institute. (2022). *Situation of the Thai Older Persons 2021*. Mahidol University, Institute for Population and Social Research. [In Thai]

Friedman, M. (1957). *Theory of the consumption function*. Princeton University Press.

Jarungkitkul, W., Apinuntkul, N., & Piempongsuk, M., (2021). *Just saving and investing according to the Retirement Insurance System can retire with peace of mind?*. Retrieved from https://www.tfpa.or.th/9e6417ebffecef071/resources4_1_6402.html#1 [In Thai]

Katona, G. (1975). *Psychological economics*. Elsevier.

Leedy, J. J., & Wynbrandt, J. (1987). *Executive retirement management: A manager's guide to the planning and implementation of a successful retirement*. Facts on File.

Office of Insurance Commission. (2016). Practical guide for life insurance brokers. Author. [In Thai]

Otto, A. (2013). Saving in childhood and adolescence: Insights from developmental psychology. *Economics of Education Review, 33,* 8-18.

Pimonrattanakan, S., (2012). *Personal finance*. SE-Education. [In Thai]

Rounds, J., & Su, R. (2014). The nature and power of interests. *Current Directions in Psychological Science, 23*(2), 98-103.

Solem, P. E., Syse, A., Furunes, T., Mykletun, R. J., De Lange, A., Schaufeli, W., & Ilmarinen, J. (2016). To leave or not to leave: retirement intentions and retirement behaviour. *Ageing & Society, 36*(2), 259-281.

Stock Exchange of Thailand. (2010a). *Financial planning course: Course 1 financial planning basics*. Retrieved from https://media.set.or.th/set/Documents/2022/Jul/50.pdf [In Thai]

Stock Exchange of Thailand. (2010b). *Financial planning course: Course 4 planning for retirement*. Retrieved from https://weblink.set.or.th/dat/setbooks/e-book/91.pdf [In Thai]

Stock Exchange of Thailand. (2016). *Money must be planned with 4 know-hows to be secure in retirement*. Retrieved from https://weblink.set.or.th/dat/vdoArticle/attachFile/AttachFile_1491965937961.pdf [In Thai]

Van Rooij, M. C., Lusardi, A., & Alessie, R. J. (2011). Financial literacy and retirement planning in the Netherlands. *Journal of Economic Psychology, 32*(4), 593-608.

Wongchan, R. (2010). *Personal financial management*. The Stock Exchange of Thailand. [In Thai]

Yeung, D. Y. (2013). Is pre-retirement planning always good? An exploratory study of retirement adjustment among Hong Kong Chinese retirees. *Aging & Mental Health, 17*(3), 386-393.

DOI: 10.14456/phdssj.2023.43

Received:	December	28, 2022
Revised:	December	7, 2023
Accepted:	December	9, 2023

กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อส้มโอทับทิมสยาม (ตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์)

ฐิติวินท์ เกียรติ์เมธา[1] กาญจนา พันธุ์เอี่ยม[2]
ชัชวาล แสงทองล้วน[3] เชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์[4]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อส้มโอทับทิมสยาม (ตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์) อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยนำแนวคิดด้านกลยุทธ์ 4 ด้าน ได้แก่ กลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ด้านราคา กลยุทธ์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมทางการตลาด รวมทั้งแนวคิดด้านการตัดสินใจซื้อ ได้แก่ ด้านการรับรู้ปัญหาและความต้องการ ด้านการแสวงหาข้อมูล ด้านการประเมินทางเลือก ด้านการตัดสินใจซื้อ และ ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ มาเป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า (1) ด้านผลิตภัณฑ์ผลไม้ส้มโอทับทิมสยาม มีเอกลักษณ์อันโดดเด่น มีขนาดกะทัดรัด สีผิวเปลือกดังมรกต รสชาติหวาน หอม นุ่ม และเนื้อมีสีแดงถึงเข้ม คล้ายกับพลอยทับทิมสยาม “ส้มโอทับทิมสยามเป็นราชาแห่งส้มโอ” มีคุณภาพและมาตรฐานสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (2) ด้านราคาจำหน่ายเฉลี่ยผลละ 150-250 บาท มีความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ (3) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ในซุปเปอร์มาร์เก็ตและตลาดออนไลน์ ส่งถึงมือผู้บริโภคเรียกว่า “ตลาดหน้าบ้าน” ผ่านระบบโลจิสติกส์ (4) ด้านการส่งเสริมทางการตลาด ได้รับการสนับสนุนจากภาคเอกชนและภาครัฐ เป็นผลไม้สู่เวทีการประชุมผู้นำ APEC 2022 งานแสดงสินค้าโอทอป จัดเป็นท่องเที่ยวเชิงนิเวศ วิถีชาวสวน บรรจุภัณฑ์ทันสมัย และการตลาดผ่านสื่อโซเชียล กระตุ้นการตัดสินใจลูกค้าได้ตรงจุด

คำสำคัญ: กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด; การตัดสินใจซื้อ; ส้มโอทับทิมสยาม
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:
ฐิติวินท์ เกียรติเมธา, กาญจนา พันธุ์เอี่ยม, ชัชวาล แสงทองล้วน และเชาวฤทธิ์ เชาว์แสงรัตน์. (2566). กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อส้มโอทับทิมสยาม (ตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์). *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 602-614.

[1] หลักสูตรการจัดการดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชานวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ 96 หมู่ 3 ถนนพุทธมณฑลสาย 5 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: thitiwinkiatmehta@gmail.com
[2] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์
[3,4] วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์

Marketing Mix Strategic Affecting the Decision to Buy of Pomelo Tubtim Siam (Geographical Indication)

Thitiwin Kiatmehta[1] Kanjana Punoiam[2]
Chatchawal Sangthongluan[3] Chaowarit Chaowsangrat[4]

Abstract

This academic article aims to present marketing mix strategies that affect the purchasing decision of Pomelo Tubtim Siam, (geographical indication) Pak Phanang District, Nakhon Si Thammarat Province. It consisted of four strategies: product, price, distribution channel, and marketing promotion. Including the concept of purchasing decisions, namely problem perception, and needs information, seeking alternative assessment purchase decisions, and post-purchase behavior as a framework for analysis.

Findings are as follows: (1) Tubtim Siam pomelo fruit products have a distinctive identity and have a size compact, Its skin color is like an emerald, The taste is sweet, fragrant, and soft, and the flesh is red to dark. Similar to the Siam Ruby gem. “Tubtim Siam pomelo is the king of pomelos”with quality and geographic indication standards. (2) In terms of price, the average selling price is higher, approximately 150-250 baht per fruit. It has a unique identity and is in demand in both domestic and international markets. (3) Distribution channels in supermarkets and online markets Delivered to the hands of consumers is called “Home market” through the logistics system (4) Marketing promotion Received support from the private and government sectors. It is a fruit to the stage of the APEC 2022 Leaders, Meeting, OTOP trade show, Classified as eco-tourism, farmers, way of life, modern packaging, and marketing through social media Stimulate customer decision-making at the point.

Keywords: Marketing Mix Strategy; Purchase Decisions; Tubtim Siam Pomelo
Type of Article: Academic Article

Cite this article as:
Kiatmehta, T., Punoiam, K., Sangthongluan, C., & Chaowsangrat, C. (2023). Marketing mix strategic affecting the decision to buy of Pomelo Tubtim Siam (geographical indication). *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 602-614.

[1] Doctor of Management Program in Management Innovation, Rajamangala University of Technology Rattanakosin 96 Moo 3 Phutthamonthon Sai 5 Road, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom 73170, Thailand
Corresponding Author Email: thitiwinkiatmehta@gmail.com
[2] Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin
[3,4] College of Innovation Management, Rajamangala University of Technology Rattanakosin

บทนำ

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศเกษตรกรรม มีพื้นที่เหมาะสมตั้งอยู่ในเขตมรสุมเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในแต่ละภูมิภาค มีสภาพภูมิประเทศ ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม และภูมิอากาศ เอื้ออำนวยต่อการทำการเกษตรและผลิตสินค้าการเกษตรโดยเฉพาะผลไม้ ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและจุดเด่นที่แตกต่างกันทั้งทางด้าน ขนาด รสชาติ สีสัน และกลิ่นหอม ที่มีคุณภาพเป็นที่นิยมของผู้บริโภคทั้งในประเทศและส่งออกไปยังต่าง ประเทศ อาทิ ทุเรียน ลำไย มังคุด มะม่วง ส้มเขียวหวาน และ ส้มโอ เป็นต้น ที่มีมูลค่าจำหน่ายจากการส่งออกถึงหลายพันล้านล้านบาท ถึงแม้ผลไม้ชนิดเดียวกัน ปลูกในแต่ละพื้นที่ ผลผลิตที่ได้มีลักษณะความแตกต่างกันอย่างเป็นเอกลักษณ์อย่างเห็นได้ชัด เช่นกัน (Bank of Thailand, 2022)

นอกจากนี้ ประเทศไทยมีการปลูกส้มโอกระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาคและหลากหลายสายพันธุ์ อาทิ พันธุ์ขาวแตงกวา พันธุ์ทองดี พันธุ์ขาวน้ำผึ้ง พันธุ์ท่าข่อย และพันธุ์ทับทิมสยาม เป็นต้น ส้มโอจัดเป็นไม้ผลที่มีศักยภาพในการส่งออก จากสถิติการส่งออกส้มโอของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า ประเทศไทยส่งออกส้มโอเพิ่มขึ้น 7.8 เปอร์เซ็นต์ จากจำนวน 13,303 ตัน ในปี พ.ศ. 2554 เป็นจำนวน 14,338 ตัน ในปี พ.ศ. 2556 มูลค่าการส่งออกเพิ่มขึ้นมากถึง 65.4 เปอร์เซ็นต์ จาก 136.9 ล้านบาท เป็น 226.5 ล้านบาท ตลาดส่งออกที่สำคัญของส้มโอไทย คือ จีน ฮ่องกง และ แคนาดา โดยในปี พ.ศ. 2564/2565 ในเขตภาคเหนือตอนล่าง มีพื้นที่ปลูกส้มโอ จำนวน 21,394 ไร่ ผลผลิตที่เก็บเกี่ยวได้ จำนวน 55,997,050 กิโลกรัม (Department of Agriculture, Office of Agricultural Research and Development Region 2, 2022) ในขณะที่ส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเป็นผลไม้ที่สร้างชื่อเสียงและทำรายได้ให้แก่เกษตรกรผู้ปลูกมานานหลายสิบปีเนื่องจากสามารถปลูกได้ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งมีความสมบูรณ์และมีแร่ธาตุของดินที่ตอบสนองต่อการปลูกส้มโอทับทิมสยาม ทำให้มีรสชาติหวานและมีสีสันที่เป็นเอกลักษณ์ที่ไม่เหมือนกับส้มสายพันธุ์อื่น (Buakhong, 2016) ส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามเริ่มเป็นที่รู้จัก หลังจากที่เกษตรกรหมู่บ้านแสงวิมาน ตำบลคลองน้อย อำเภอปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช นำกิ่งพันธุ์ส้มโอพันธุ์พื้นเมืองมาจากหมู่บ้านบราโอ ตำบลประจัน อำเภอยะรัง จังหวัดปัตตานี เมื่อปี พ.ศ. 2523 ปรากฏว่าให้ผลผลิตที่มีรสชาติหวาน ผิวผลสีเขียวเข้ม มีขนอ่อนนุ่มปกคลุมทั่วผลคล้ายกำมะหยี่ จากนั้นได้มีการปรับปรุงคุณภาพสายพันธุ์ จนได้ส้มโอพันธุ์คุณภาพดีมีเนื้อสีแดงเข้มแบบสีทับทิม รสชาติหวาน หอมนุ่ม และได้ตั้งชื่อใหม่ว่า “ส้มโอทับทิมสยาม” (Jaroensutasinee & Jaroensutasinee, 2018, p. 4) ซึ่งกรมทรัพย์สินทางปัญญาได้ขึ้นทะเบียนส้มโอทับทิมสยาม ปากพนังเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยปลูกในพื้นที่จำนวนมากกว่า 3,000 ไร่ ครอบคลุม 10 ตำบล ได้แก่ ตำบลคลองน้อย ตำบลเกาะทวด ตำบลบ้านใหม่ ตำบลปากระกา ตำบลชะเมา ตำบลหูล่อง ตำบลปากแพรก ตำบลปากพนังฝั่งตะวันตก ตำบลคลองกระบือและตำบล บ้านเพิง จังหวัดนครศรีธรรมราช ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจปลูกส้มโอทับทิมสยาม คือ อำเภอปากพนังเป็นพื้นที่ที่มีดินเหนียวเป็นส่วนผสมดินมีความเหมาะสม มีลักษณะเฉพาะ ซึ่งสามารถทำให้ส้มโอสามารถเจริญเติบโตได้ดี ผลผลิตมีคุณภาพทั้งรสชาติและสีสัน ราคาก็สูงกว่าพืชชนิดอื่นเดิมเกษตรกรในพื้นที่จะนิยมปลูกส้มโอพันธุ์ทองดี ต่อมาเมื่อมีการนำส้มโอพันธุ์ทับทิมสยามมาปลูกได้ผลดี รสชาติอร่อย มีราคาสูงเกษตรกรจึงหันมาปลูกพันธุ์ทับทิมสยามกันมากขึ้น (The Secretariat of the House of Representatives, 2019, pp. 21-44)

จากการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจและการค้าระหว่างประเทศได้ทวีความรุนแรงในช่วงที่ผ่านมา มีการแข่งขันช่วงชิงตลาดทางการค้ามากขึ้น ประเทศ

ต่างๆ พยายามหากลยุทธ์ทางด้านการตลาดในรูปแบบที่หลากหลายที่สามารถสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อรักษาและขยายส่วนแบ่งตลาดโลก ตลาดผลไม้ก็เช่นเดียวกัน มีการแข่งกันกันอย่างรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการส่งออกผลไม้ไทยไปต่างประเทศ แต่ในขณะเดียวกันผลไม้หลากหลายชนิดจากต่างประเทศมีการนำเข้ามาในประเทศไทย หรือแม้กระทั่งผลไม้ประเภทเดียวกันในประเทศไทยก็มีการแข่งขันทางด้านตลาด คุณภาพสินค้า และราคา ดังนั้นผู้ประกอบการธุรกิจการเกษตร ต้องกำหนดกลยุทธ์ในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน โดยเฉพาะผลไม้ส้มโอที่มีโอกาสเติบโตในตลาดโลกได้ (Wichayawong, 2021) จากแนวโน้มดังกล่าวความต้องการของผู้บริโภคเกี่ยวกับอาหารเพื่อสุขภาพ ส้มโอทับทิมสยามจึงมีแนวโน้มสูงขึ้น อีกทั้งตลาดส่งออกรายใหญ่ คือ ประเทศจีน เพราะส้มโอของไทยที่จีนนำเข้าและจำหน่ายทั่วไปในจีนส่วนใหญ่มีคุณภาพดี ผู้บริโภคจีงชื่นชอบ มีหลากหลายพันธุ์ ทั้งรวมพันธุ์ทับทิมสยาม ซึ่งผู้บริโภคมีความเชื่อมั่นในคุณภาพและรสชาติ และมีข้อแนะนำให้ไทยมีการพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์และตราสินค้า (brand) ให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด เนื่องจากจีนมีการนำเข้าจากเวียดนามและกำลังขยายพื้นที่ปลูกส้มโอเอง ซึ่งถือเป็นคู่แข่งสำคัญของไทยเนื่องจากต้นทุนต่ำกว่าการนำเข้าจากไทย (Office of Agricultural Affairs, Royal Thai Consulate-General, Guangzhou, 2023)

ดังนั้น ผู้เขียนมีความสนใจวิเคราะห์กลยุทธ์ทางด้านส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อส้มโอทับทิมสยามหรือส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ซึ่งมีแหล่งผลิตเฉพาะถิ่นตามสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่มีเอกลักษณ์ในด้านต่างๆ แตกต่างจากส้มโอพันธุ์อื่นๆ แม้จะมีแหล่งในการผลิตการปลูกในพื้นที่อื่นๆ อีกทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้เป็นพืชเศรษฐกิจใหม่และยอดการจำหน่ายส้มโอทับทิมสยามที่เพิ่มขึ้น เพื่อสร้างรายได้ต่อผู้จัดจำหน่ายและเกษตรกรจากการทำให้เกิดการขยายตลาดในการจำหน่ายให้กับกลุ่มผู้บริโภคทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ที่ส่งผลต่อทางด้านเศรษฐกิจในท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งของเกษตรกรอย่างยั่งยืน รวมถึงเศรษฐกิจโดยรวมของตลาดผลไม้ของประเทศไทยต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

พันธุ์ส้มโอ

ส้มโอเป็นไม้ผลเศรษฐกิจที่สำคัญอีกชนิดหนึ่ง มีการปลูกกระจายอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ แหล่งปลูกที่สำคัญ ได้แก่ จังหวัดเชียงราย พิจิตร ชัยนาท สมุทรสงคราม นครปฐม กาญจนบุรี ชัยภูมิ ปราจีนบุรี สุราษฎร์ธานี และ นครศรีธรรมราช ส้มโอเป็นพืชในสกุลส้ม (citrus) มีโครโมโซม 2n = 18 ถูกแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย คือ กลุ่มส้มเกลี้ยง กลุ่มส้มเปลือกล่อน กลุ่มส้มโอและเกรปฟรุต และกลุ่มส้มที่มีรสเปรี้ยวจัด พันธุ์ที่นิยมปลูกเป็นการค้า มีดังนี้ (Department of Agriculture, Office of Agricultural Research and Development Region 2, 2022)

1. ส้มโอพันธุ์ทับทิมสยาม ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ทรงพุ่มมีลักษณะแผ่ออก แตกกิ่งที่ระดับใกล้ผิวดิน จึงทำให้ลำต้นเตี้ยหรือไม่มีลำต้นที่ชัดเจน มีใบหนาแน่นบริเวณกลางไปจนถึงปลายกิ่ง จึงทำให้ปลายกิ่งห้อยลงและทรงพุ่ม ต้นภายนอกแน่นทึบ แต่ภายในค่อนข้างโปร่ง ปลายกิ่งมักจะแบนหรือมีเหลี่ยมที่ผิวเปลือกมีหนามไม่แข็ง เกิดขึ้นประปราย ความยาวของหนาม 0.1-0.5 เซนติเมตร ใบใหญ่มีรูปร่างเป็นรูปไข่กลับ ความยาวก้านใบ 0.36-0.76 เซนติเมตร ปีกใบมีรูปร่างคล้ายสามเหลี่ยมความกว้างของปีกใบ 0.87-3.26 เซนติเมตร ดอกเดี่ยวแต่มักเกิดรวมกันบนส่วนปลายกิ่ง ทำให้เห็นเป็นพวงหรือช่อผลทรงกลมมีจุก ผิวเรียบไม่เป็นมัน ผิวผลมีขนอ่อนนุ่มปกคลุมคล้ายกำมะหยี่ ขนาดต่อมน้ำมันเล็กแต่เห็นเด่นชัด ความหนาเปลือก 0.8-1.5 เซนติเมตร เปลือกชั้นกลางสีชมพูอ่อน กุ้งมีสีชมพูเข้ม

จนถึงแดงเหมือนสีทับทิม กุ้งยึดติดกันแน่น มีความฉ่ำน้ำ จำนวนกลีบ 10-13 กลีบต่อผล จำนวนเมล็ดน้อยหรือไม่มีเมล็ด มีค่าความหวาน 9.0-14.0 องศาบริกซ์ อายุเก็บเกี่ยว 160-220 วัน หลังการติดผล (Department of Agriculture, 2020) มีการปลูกอยู่ในพื้นที่จังหวัดพิจิตร เพชรบูรณ์ และตาก ในปี พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ปลูกจำนวน 564 ไร่ เป็นพื้นที่ให้ผลผลิต จำนวน 225 ไร่ ผลผลิตรวม จำนวน 586 ตัน ในภาคใต้ตอนบน ได้แก่ จังหวัดสุราษฎร์ธานีและนครศรีธรรมราช มีพื้นที่ปลูกจำนวน 4,000-6,000 ไร่ และพื้นที่ใกล้เคียง

2. ส้มโอพันธุ์ขาวแตงกวา เป็นผลไม้ขึ้นชื่อและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของจังหวัดชัยนาท ด้วยรสชาติความฉ่ำแบบหวานแหลมนำซ่อนเปรี้ยวเล็กน้อย เนื้อส้มโอสีน้ำผึ้งทองนุ่ม ไม่แฉะน้ำ ไม่มีรสขมติดลิ้น นำมาปลูกบริเวณฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาในเขตตำบลคุ้งสำเภา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท และตั้งชื่อว่า ขาวแตงกวา และปลูกสืบทอดกันมายาวนานกว่าร้อยปี ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ผลทรงกลมแป้น ไม่มีจุก ก้นผลป้านจนถึงเว้าเล็กน้อย ผิวผลเรียบค่อนข้างเป็นมัน น้ำหนักผล 900-1,600 กรัม ความยาวผล 12-16 เซนติเมตร ความกว้างผล 14-16 เซนติเมตร ความยาวเส้นรอบวงผล 45-55 เซนติเมตร ความหนาเปลือก 1.8-2.8 เซนติเมตร จำนวนกลีบ 12-15 กลีบต่อผล ต่อมน้ำมันละเอียด เนื้อกุ้งนิ่มสีขาวอมเหลืองสดใสเป็นเงาหรือสีน้ำผึ้ง รสหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อย ไม่ฉ่ำน้ำเนื้อ แกะออกได้ง่าย อายุเก็บเกี่ยว 6.5-7.5 เดือน จำนวนเมล็ดค่อนข้างน้อย มีค่าความหวานหรือปริมาณ ประมาณ 10.0-12.0 องศาบริกซ์ มีการปลูกกระจายอยู่ในพื้นที่ทั้ง 7 จังหวัด ในปี พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ปลูกจำนวน 8,372 ไร่ เป็นพื้นที่ให้ผลผลิต จำนวน 5,589 ไร่ ผลผลิตรวม จำนวน 25,377 ตัน

3. ส้มโอพันธุ์ทองดี เป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนครปฐม มีรสชาติที่หวานอร่อย ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications--GI) เพื่อเป็นเครื่องหมายยืนยันว่าเป็นส้มโอจากนครชัยศรีที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและเป็นที่ยอมรับของผู้บริโภค (Department of Intellectual Property, 2004) ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ผลทรงกลมจนถึงแป้น ไม่มีจุก ไหล่ผลลาดลง ก้นผลเรียบจนถึงเว้าเล็กน้อย น้ำหนักผล 940-1,200 กรัม น้ำหนักเนื้อ 55-60 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักผล ความยาวผล 12-14 เซนติเมตร ความกว้างผล 14-16 เซนติเมตร ความยาวเส้นรอบวงผลประมาณ 40 เซนติเมตร ผิวผลเรียบสีเขียวและมีขนอ่อนนุ่มที่ผิวผลเล็กน้อย มีต่อมน้ำมันละเอียดชิดกัน ความหนาเปลือก 1.0-1.4 เซนติเมตร ผนังกลีบและกุ้งมีสีชมพูเรื่อๆ กลีบแยกจากกันได้ง่าย กุ้งนิ่มเบียดกันแน่นและนิ่ม มีความฉ่ำน้ำ มีรสหวานไม่อมเปรี้ยว มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว ส่วนใหญ่มีค่าความหวาน 10.0-12.0 องศาบริกซ์ ขึ้นกับอายุเก็บเกี่ยวและอายุต้น (Kongsri & Nartvaranant, 2019) มีเมล็ดปานกลางถึงมากแต่ ขนาดเล็ก ให้ผลผลิตไม่ค่อยสูง มักเว้นช่วงในการออกดอกเสมอ ดอกออกประปรายไม่เป็นกลุ่มก้อน อายุเก็บเกี่ยว 7-8 เดือน มีการปลูกมากที่สุดในพื้นที่จังหวัดพิจิตร รองลงมา คือ สุโขทัย เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ตาก และพิษณุโลก ในปี พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 3,838 ไร่ เป็นพื้นที่ให้ผลผลิต จำนวน 2,791 ไร่ ผลผลิตรวม จำนวน 15,986 ตัน

4. ส้มโอพันธุ์ขาวน้ำผึ้ง เป็นผลไม้ที่มีชื่อเสียงของจังหวัดนครปฐม ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Department of Intellectual Property, 2004) ลักษณะทางพฤกษศาสตร์ ผลค่อนข้างใหญ่ ผลทรงกลมหรือทรงกลมสูง ไหล่ผลมักไม่เท่ากัน ก้นผลเรียบหรือเว้าเล็กน้อย น้ำหนักผล 1,600-1,800 กรัม น้ำหนักเนื้อ 55-65 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักผล ความยาวผล 16-18 เซนติเมตร ความกว้างผล 16-18 เซนติเมตร ความยาวเส้นรอบวงผลประมาณ 56 เซนติเมตร ผิวผลเรียบสีเขียวเข้ม ต่อมน้ำมันขนาดใหญ่นูนขึ้นอยู่ห่างกัน ความหนาเปลือก 1.7-1.9 เซนติเมตร สีเปลือกในและ

สีผนังกลีบสีขาว จำนวนกลีบ 13-15 กลีบต่อผล กลีบแยกออกจากกันง่าย กุ้งสีเหลืองอมน้ำตาลหรือสีน้ำผึ้ง กุ้งค่อนข้างใหญ่เบียดกันแน่น มีน้ำมากแต่ไม่ฉ่ำน้ำ มีรสหวานอมเปรี้ยว ส่วนใหญ่มีค่าความหวาน 10.0-12.0 องศาบริกซ์ ขึ้นกับอายุเก็บเกี่ยวและอายุต้น (Kongsri & Nartvaranant, 2019) เมล็ดมีขนาดใหญ่แต่จำนวนเมล็ดน้อย ในบางฤดูอาจไม่มีเมล็ดเลย อายุเก็บเกี่ยว 6–6.5 เดือน มีการปลูกอยู่ในพื้นที่จังหวัดสุโขทัย ตาก พิจิตร เพชรบูรณ์ และพิษณุโลก ในปี พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 651 ไร่ เป็นพื้นที่ให้ผลผลิต จำนวน 41 ไร่ ผลผลิตรวม จำนวน 2.4 ตัน

5. พันธุ์ท่าข่อย ลักษณะผลทรงกลม เปลือกผลสีเขียวแกมเหลืองผิวไม่มัน ผิวเรียบ เมื่อแก่จัดผิวค่อนข้างหยาบ ความกว้างผล 14-18 เซนติเมตร ความยาวผล 13-16 เซนติเมตร ความยาวเส้นรอบวงผล 50-55 เซนติเมตร น้ำหนักผล 700-1,800 กรัม น้ำหนักเนื้อ 50-55 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักผล ต่อมน้ำมันค่อนข้างใหญ่ จำนวนกลีบ 12-15 กลีบต่อผล ความหนาเปลือก 1.5-2.0 เซนติเมตร เปลือกชั้นกลางสีขาว สีเนื้อสีขาวอมชมพูอ่อน จำนวนเมล็ดค่อนข้างน้อยหรือไม่มีเมล็ด มีรสหวานอมเปรี้ยวและมีกลิ่นหอมเฉพาะตัว มีค่าความหวาน 9.5-12.0 องศาบริกซ์ อายุเก็บเกี่ยว 7-8 เดือน มีการปลูกมากที่สุดในพื้นที่จังหวัดพิจิตร รองลงมา คือ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ และสุโขทัย ในปี พ.ศ. 2564 มีพื้นที่ปลูก จำนวน 6,479 ไร่ เป็นพื้นที่ให้ผลผลิตจำนวน 4,690 ไร่ ผลผลิตรวมจำนวน 12,706 ตัน

6. พันธุ์ขาวใหญ่ ผลทรงกลมไม่มีจุก ก้นผลเรียบ ผิวผลเรียบ ผิวผลสีเขียวอมเหลือง ต่อมน้ำมันละเอียด ผลมีขนาดใหญ่ น้ำหนักผล 1,200-2,300 กรัม ความยาวผล 14-19 เซนติเมตร ความกว้างผล 14-19 เซนติเมตร ความยาวเส้นรอบวงผล 45-60 เซนติเมตร น้ำหนักผลอาจหนักถึง 3-4 กิโลกรัม ความหนาเปลือก 1.2-2.0 เซนติเมตร จำนวนกลีบ 12-16 กลีบต่อผล กุ้งมีสีขาวอมเหลืองจนถึงสีน้ำตาลอ่อนอมชมพูเล็กน้อย น้ำหนักเนื้อ 60-65 เปอร์เซ็นต์ ของน้ำหนักผล มีรสหวานอมเปรี้ยวเล็กน้อยไม่ขม มีกลิ่นหอมเฉพาะตัว เมล็ดขนาดใหญ่แต่มีจำนวนน้อย มีค่าความหวาน 10.0-12.0 องศาบริกซ์ พื้นที่ปลูกที่จังหวัดสมุทรสงคราม

7. พันธุ์มณีอีสาน ส้มโอเด่นของจังหวัดชัยภูมิ ปลูกง่าย ขายดี รสหวานอมเปรี้ยว ดีต่อสุขภาพ ปลูกมากในพื้นที่อำเภอบ้านแท่นและอำเภอเกษตรสมบูรณ์ เป็นส้มโอพันธุ์เนื้อแดงที่มีความแปลกใหม่ของจังหวัดชัยภูมิ เพื่อยกย่องส้มโอเนื้อแดงให้เป็นสินค้าอัตลักษณ์เด่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย จึงตั้งชื่อใหม่ว่า “ส้มโอมณีอีสาน”

จากที่กล่าวมา สรุปได้ว่า ส้มโอที่มีชื่อเสียงของประเทศมีจำนวนมากและกระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกภาค เช่น ทับทิมสยาม ในภาคใต้ตอนบน ลุ่มน้ำปากพนังจังหวัดนครศรีธรรมราช ขาวแตงกวา จังหวัดชัยนาท ทองดี ขาวน้ำผึ้ง และท่าข่อย จังหวัดพิจิตร สุโขทัย เพชรบูรณ์ กำแพงเพชร ตาก และพิษณุโลก และพันธุ์ขาวใหญ่ที่จังหวัดสมุทรสงคราม และมณีอีสานที่จังหวัดชัยภูมิ เป็นต้น

แนวคิดด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด

ส่วนประสมทางการตลาด คือ กลุ่มของเครื่องมือทางการตลาดที่นำมาใช้ร่วมกันอย่างสอดคล้องให้บรรลุเป้าหมายทางการตลาด เพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้าผลิตภัณฑ์หรือบริการ ประกอบด้วย 4 ปัจจัยหลัก (4P) คือ ผลิตภัณฑ์ (product) ราคา (price) ช่องทางการจัดจำหน่าย (place) และการส่งเสริมการตลาด (promotion) ซึ่งมีความสำคัญต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค ผลิตภัณฑ์เป็นสิ่งที่เสนอขายหรือสิ่งที่ผู้บริโภคต้องการ ซึ่งจะต้องมีประโยชน์ (utility) มีคุณค่า (value) ให้กับผู้บริโภค ตอบสนองต่อการใช้งานและสร้างความพึงพอใจกับผู้บริโภค ซึ่งต้องพิจารณาจากองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ (product component) เช่น หน้าที่และประโยชน์ใช้สอยพื้นฐาน (function) รูปร่างลักษณะ

(feature and design) คุณภาพ (quality level) การบรรจุภัณฑ์ (packaging) ตราสินค้า (brand) ขณะที่ราคาเป็นคุณค่าหรือมูลค่าของตัวผลิตภัณฑ์ที่แสดงออกมาในรูปของตัวเงิน ซึ่งผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่าที่ได้รับว่าเหมาะสมกับราคาหรือไม่ ดังนั้นผู้ให้บริการหรือเจ้าของผลงานควรกำหนดราคาให้เหมาะสมกับสิ่งที่ผู้บริโภคได้รับ นอกจากนี้ สถานที่จำหน่ายหรือช่องทางจำหน่าย เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับที่ตั้งและรูปแบบสถานที่ให้บริการ โดยต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดการเพิ่มมูลค่า รูปแบบสถานที่ขายผลิตภัณฑ์ หรือการบริการ ต้องคำนึงความเหมาะสมของผลิตภัณฑ์หรือการให้บริการ และกลุ่มผู้ใช้หรือผู้บริโภค และ การส่งเสริมการตลาด ประกอบด้วย การโฆษณา การตลาดทางตรง การให้ข่าวและการประชาสัมพันธ์การส่งเสริมการขาย

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ส่วนประสมทางการตลาดมีผลต่อการตัดสินใจซื้อส้มโอทับทิมสยาม ซึ่งจะต้องมีการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมและสอดคล้อง

แนวคิดด้านการตัดสินใจซื้อ

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจซื้อ 5 ด้าน ดังนี้

ด้านการรับรู้ปัญหาและความต้องการ หมายถึง การที่ผู้บริโภคได้รับรู้ถึงหรือตระหนักถึงปัญหา หรือความต้องการของตัวเอง ที่ถูกกระตุ้นจากทั้งภายนอกและภายใน

ด้านการแสวงหาข้อมูล หมายถึง การที่ผู้บริโภคแสวงหาข้อมูล โดยการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งข่าวสารต่างๆ จากสื่อกลาง เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ อินเทอร์เน็ต การประชาสัมพันธ์ แหล่งข้อมูลจากบุคคล

ด้านการประเมินทางเลือก หมายถึง การเปรียบเทียบข้อดี ข้อเสียและความเหมาะสม ทั้งเรื่องราคาที่เหมาะสม และทัศนคติของผู้บริโภคที่มีต่อตราสินค้าและบริการนั้นๆ

ด้านการตัดสินใจซื้อ นักการตลาดจะตั้งคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมผู้บริโภค โดยจะเป็นคำถามในเรื่องของ ใคร อะไร เมื่อไหร่ ที่ไหน อย่างไร ทำไม (who, what, when, where, why, how) ตามทฤษฎี 5W1H (Kotler & Keller, 2012) โดยผู้บริโภคจะจัดลำดับความชอบตราผลิตภัณฑ์และจะตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ที่ชอบมากที่สุด โดยเน้นประโยชน์ใช้สอย คุณภาพ ความปลอดภัย และราคาที่เหมาะสม

ด้านพฤติกรรมหลังการซื้อ หมายถึง กระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภคไม่ได้สิ้นสุดลงที่การตัดสินใจซื้อ แต่จะสิ้นสุดที่พฤติกรรมหลังการซื้อว่าผู้บริโภคมีความรู้สึกอย่างไรกับสินค้าหรือบริการ ลูกค้ามีความพึงพอใจหรือไม่ในการซื้อและใช้สินค้าหรือบริการนั้นๆ หลังการขายหรือไม่

แนวคิดกระบวนการตัดสินใจซื้อดังกล่าวจะสอดคล้องกับกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาด ยกตัวอย่าง เช่น ผู้บริโภคจะรับรู้ปัญหาและความต้องการ จากช่องทางการจัดจำหน่าย ผลิตภัณฑ์ ราคา และพฤติกรรมหลังการซื้อ เช่น ความพึงพอใจทำให้เกิดความต้องการซื้อซ้ำ หรือซื้อต่อเนื่อง เป็นต้น ด้านการแสวงหาข้อมูลทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ซึ่งจะส่งผลต่อการประเมินทางเลือกจากการเปรียบเทียบกับส้มโอพันธุ์อื่นๆ แล้วจึงตัดสินใจซื้อ พฤติกรรมหลังการซื้อ ผู้บริโภคจะมีความพึงพอใจหรือไม่ ถ้าพึงพอใจก็จะบอกต่อ หรือเกิดการซื้ออย่างต่อเนื่อง

กรอบในการวิเคราะห์

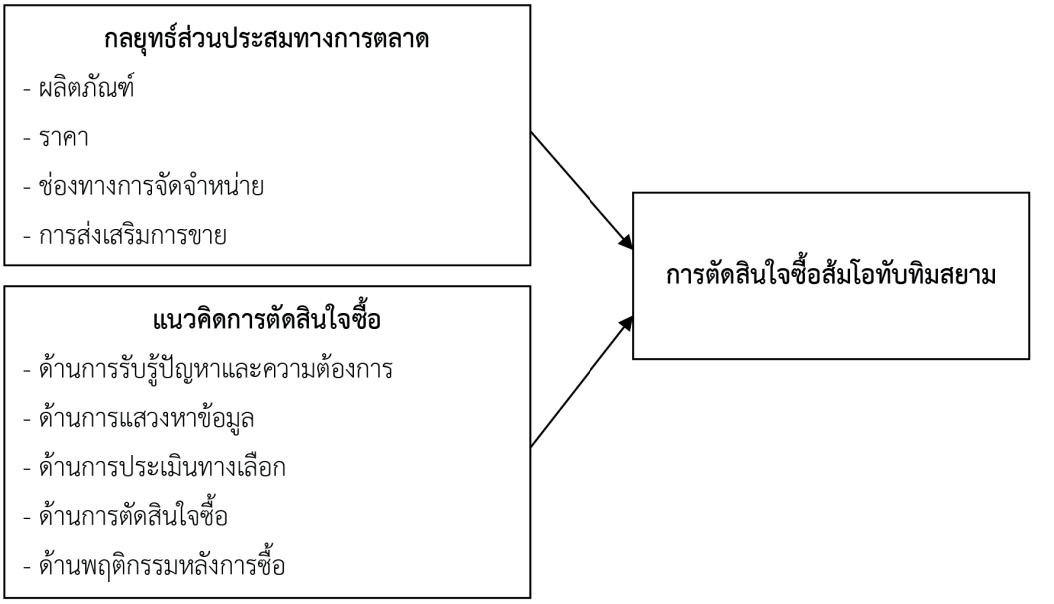

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์การตัดสินใจซื้อส้มโอทับทิมสยาม

ผลการวิเคราะห์

แนวคิดด้านกลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อส้มโอทับทิมสยาม

ประเด็นแรก คือ ด้านผลิตภัณฑ์ ข้อดีของส้มโอทับทิมสยามที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ คือ รสชาติดี อร่อย หวาน กรอบ เนื้อผลมีสีแดงเข้มเหมือนสีของทับทิม ลักษณะเม็ดเล็กๆ สวยงามกว่าส้มโอพันธุ์อื่น เป็นพันธุ์หายาก จะปลูกได้คุณภาพดีในเฉพาะพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช จนกลายเป็นเอกลักษณ์แห่งลุ่มแม่น้ำปากพนัง ซึ่งมีผลต่อการรับรู้ปัญหาและความต้องการ เนื้อผลมีสรรพคุณทางยา คือ มีวิตามินซี และสารแอนโทไซยานินสูง ช่วยต้านอนุมูลอิสระ ชะลอความเสื่อมของร่างกาย เสริมสร้างระบบภูมิคุ้มกัน ซึ่งมีผลต่อการประเมินทางเลือกสามารถนำมารับประทานเป็นผลไม้สด หรือใส่ในอาหารประเภทยำ เมี่ยง ส้มตำ ข้าวยำ หรือนำมาทำเป็นของหวานก็ได้เช่นกัน ที่สำคัญเกษตรกรมีภูมิปัญญาและความมานะพยายามในการพัฒนาที่ดินจากพื้นที่ที่ไม่สามารถปลูกอะไรได้ กลายมาเป็นแหล่งผลิตส้มโอทับทิมสยามที่มีคุณภาพ และมีชื่อเสียงของจังหวัดนครศรีธรรมราช (Ketthett, 2022) อนึ่ง การรวมกลุ่มเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จากเกษตรกรรายเล็กๆ สามารถมารวมกลุ่มกันเพื่อพัฒนาส้มโอทับทิมสยามให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น มีการกำหนดคุณภาพของ ผลส้มโอทับทิมสยาม ที่ต้องได้ทั้งรสชาติที่หวานไม่ต่ำกว่า 10 องศาบริกซ์ และเนื้อส้มโอทับทิมสยามต้องแดงประดุจสีของทับทิม ซึ่งเป็นข้อมูลที่สร้างการรับรู้และประเมินทางเลือกที่ส่งผลให้ความต้องการของตลาดเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จนไม่พอต่อความต้องการของตลาด โดยเฉพาะตลาดความต้องการของชาวจีนที่มาเหมาซื้อในราคาเฉลี่ยผลละ 165 บาท เฉลี่ยน้ำหนักลูกหนึ่งอยู่ที่ 1.5 กิโลกรัม ส่วนรายได้ต่อปีมากถึง จำนวน 4-5 ล้านบาท และคาดว่าราคาจะสามารถเพิ่มขึ้นได้อีก ซึ่งข้อมูลดังกล่าวนี้ต้องได้รับการเผยแพร่สู่การรับรู้ถึงคุณลักษณะพิเศษของส้มโอทับทิมสยามว่าเกิดจากภูมิปัญญาและความ

ตั้งใจ การควบคุมคุณภาพอย่างประณีตพิถีพิถันของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งจะเป็นการประเมินทางเลือกที่สำคัญสู่การตัดสินใจซื้อทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ โดยส่งผลต่อการบอกต่อแบบปากต่อปาก ก่อให้เกิดพฤติกรรมหลังการตัดสินใจซื้อ คือ การมาซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่อง

ทางด้านตลาดต่างประเทศที่ตัดสินใจซื้อส้มโอทับทิมสยาม คือ การรับรู้ข้อมูล การแสวงหาข้อมูล การประเมินทางเลือก การตัดสินใจซื้อ รวมถึงพฤติกรรมหลังการตัดสินใจซื้อ จากการรับรู้ด้านรสชาติเป็นที่ชื่นชอบของชาวต่างประเทศ การเก็บรักษาได้นาน และจากการที่ภาครัฐให้การส่งเสริมการส่งออกภายใต้การจัดการคุณภาพ การปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชตามมาตรฐาน GAP (Good Agricultural Productive) ซึ่งสอดคล้องตามงานวิจัยของ Sorncharassuwan, Phongphaew, and Namuang (2017, p. 1)

ประเด็นที่ 2 ด้านราคา ส้มโอทับทิมสยามมีราคาแตกต่างจากส้มโอพันธุ์อื่นๆ แม้จะมีราคาขายปลีกและราคาขายส่งเฉลี่ยสูงกว่า แต่ได้สร้างเอกลักษณ์เฉพาะตัวเป็นของฝากล้ำค่า โดยสร้างการรับรู้ว่า “เป็นของฝากอัญมณีล้ำค่าแห่งลุ่มน้ำปากพนัง” ซึ่งมีผลต่อการตัดสินใจซื้อ ทำให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Preecha and Na Nakorn (2019, p. 1) ที่พบว่า การปลูกส้มโอทับทิมสยามมีค่าใช้จ่ายสูงและต้องใช้เวลาประมาณ 3-4 ปี จึงจะเริ่มเก็บผลผลิตได้ แต่ด้วยจุดเด่นด้านผลิตภัณฑ์จึงสามารถสร้างการยอมรับในปัญหาเรื่องราคาเฉลี่ยที่สูงกว่าและส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อได้ไม่ยากนัก

ประเด็นที่ 3 ด้านช่องทางจัดจำหน่าย โดยใช้ช่องทางออนไลน์ทำให้มีการตัดสินใจซื้อมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jangpong (2020, pp. 112-115) ที่ยืนยันว่า การยอมรับเทคโนโลยีที่มีผลต่อแนวโน้มพฤติกรรมการซื้อสินค้า โดยเฉพาะช่องทางจัดจำหน่ายต่างประเทศ เช่น จีน ฮ่องกง สิงคโปร์ และญี่ปุ่น มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ร้อยละ 13.69 ต่อปี ทั้งนี้เนื่องจากส้มโอไทยมีรสชาติดีเป็นที่ต้องการของต่างประเทศมากขึ้น ประกอบกับส้มโอมีเปลือกหนา สามารถเก็บผลไว้ได้นานและขนส่งได้ไกล ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Sorncharassuwan et al. (2017, p. 175)

อนึ่ง จากข้อมูลของสำนักวิจัยและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 7 กรมวิชาการเกษตร ระบุว่า ช่องทางการส่งออกส้มโอทับทิมสยามมีการขยายตัวทุกปี ถือว่าเป็นสินค้าเกษตรที่มีศักยภาพในการส่งออกสูงมาก เกษตรกรสามารถปลูกและขยายผลผลิตได้อย่างไม่มีข้อจำกัด สถานการณ์การผลิตและแนวโน้มในอนาคต เกษตรกรจะหันมาปลูกส้มโอทับทิมสยามกันมากขึ้น และเริ่มเข้าสู่มาตรฐานการผลิตพืช GAP มากขึ้น จนกระทั่งปัจจุบันได้รับการรับรองเป็นพืชตามข้อบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์จากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ ทำให้ส้มโอทับทิมสยามมีชื่อเสียงและความนิยมของนักบริโภคส้มโอ และกลายเป็นของฝากอันทรงคุณค่าแห่งนครศรีธรรมราช ส้มโอจากประเทศไทยผู้บริโภคชาวจีนได้ยกย่องให้เป็นส้มโออันดับ 1 ใน 4 ที่มีชื่อเสียงระดับโลก ดังนั้น ส้มโอทับทิมสยามจึงมีแนวโน้มตลาดส่งออกจีนดีมาก ข้อมูลด้านมาตรฐานดังกล่าวจึงทำให้ส้มโอทับทิมสยามเป็นดาวรุ่งในการส่งออก เมื่อเทียบกับพันธุ์ขาวแตงกวา และพันธุ์ทองดี และข้อมูลในการรับรู้ของผู้บริโภคชาวต่างชาติ คือ ส้มโอไทยมีรสชาติและสีสันที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างจากส้มโอจากประเทศอื่นทำให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคได้เป็นอย่างดี รวมทั้งยังเป็นผลไม้ที่สามารถเก็บรักษาได้ระยะเวลายาวนานจึงเหมาะสมต่อการขนส่งทั้งทางเครื่องบินและทางเรือ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทยสามารถส่งออกส้มโอผลสดไปจำหน่ายในต่างประเทศได้จำนวน 29 ประเทศ โดยมีตลาดหลักที่สำคัญได้แก่จีนและมาเลเซีย ในปี พ.ศ. 2564 ประเทศไทยส่งออกส้มโอจำนวน 29,782 ตัน คิดเป็นมูลค่ากว่าจำนวน 903 ล้านบาท (Department of Academic

Affairs, Bureau of Agricultural Research and Development Region 7. 2022, p. 1)

ประเด็นที่ 4 ด้านการส่งเสริมการตลาด ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดมีผลต่อการบริโภคส้มโอทับทิมสยามในระดับมากทุกปัจจัย ได้แก่ การมีสินค้าให้ลองชิม และมีบริการในการขาย การเน้นให้ลูกค้าตระหนักและยอมรับในเรื่องความปลอดภัย การส่งเสริมสุขภาพ การมีคุณค่าในด้านการเป็นของฝาก ของที่ระลึก ที่เน้นอัตลักษณ์ ความโดดเด่น ความภาคภูมิใจ ความพึงพอใจทั้งผู้ฝากและผู้รับ ว่า “เป็นของฝากอัญมณีล้ำค่าแห่งลุ่มน้ำปากพนัง” และเป็นของไหว้ในพิธีมงคลตามคติความเชื่อ เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ทำให้ส้มโอทับทิมสยามมีความโดดเด่นเนื่องมาจากชื่อสายพันธุ์ส้มโอ ‘ทับทิมสยาม’ นั้น มีความหมายมาจากการนำคำสองคำ คือ ‘ทับทิม’ ซึ่งมีสีคล้ายกับเนื้อส้มโออันมีความหมายว่า ‘เครื่องประดับ สิ่งมีค่า’ ประสมกับคำว่า ‘สยาม’ ที่หมายถึง ‘ประเทศไทย’ รวมกันเป็น ‘ส้มโอแสนล้ำค่าของเมืองไทย’ และมีการคิดวลีให้ ‘ส้มโอทับทิมสยาม’ เป็น ‘อัญมณีกินได้’ หากมาที่อำเภอปากพนังต้องได้พบอัญมณีล้ำค่าของที่นี่ ส่งผลให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจใคร่รู้ว่าคืออะไร กลายเป็นจุดขายจากวลีที่ติดปากนักท่องเที่ยวชาวไทยและต่างชาติ เมื่ออยากลิ้มลองส้มโอทับทิมสยาม ต้องอัญมณีกินได้จากลุ่มน้ำปากพนัง ซึ่งมีผลต่อการส่งออก การตัดสินใจซื้อของชาวต่างประเทศ ซึ่งเป็นไปตามงานวิจัยของ Chaloem-muang (2017, pp. 55-59)

ปัจจัยด้านการส่งเสริมการตลาดอีกรูปแบบหนึ่งที่จะนำไปสู่ความยั่งยืนของส้มโอทับทิมสยาม นอกจากความเป็นเอกลักษณ์ รสชาติ สรรพคุณทางโภชนาการ คติความเชื่อ และจุดแข็งด้านอื่นๆ แล้ว แหล่งปลูกส้มโอทับทิมสยามยังเป็นปัจจัยก่อให้เกิดการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรที่มีศักยภาพ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวเพื่อเยี่ยมชมวิถีชีวิตซึ่งสามารถเชื่อมโยงการท่องเที่ยวฝั่งอันดามันสู่อ่าวไทยได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับการศึกษาของกลุ่มงานคณะกรรมาธิการการพัฒนาเศรษฐกิจ สำนักกรรมาธิการ 1 สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร (The Secretariat of the House of Representatives, 2019, pp. 21-24)

บทสรุป

ส้มโอทับทิมสยามเป็นผลไม้เศรษฐกิจที่สร้างผลกำไรแก่เกษตรกรได้เป็นอย่างดี สามารถนำชื่อเสียงมาสู่ประเทศ ด้วยเป็นสินค้าส่งออกที่มีคุณภาพ ทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจำหน่าย และการส่งเสริมการตลาด ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อ ด้วยข้อมูลที่สามารถสร้างการรับรู้ แสวงหาข้อมูลได้ ผู้บริโภคสามารถประเมินทางเลือก ประกอบการตัดสินใจซื้อ และมีพฤติกรรมหลังการตัดสินใจที่พึงประสงค์ คือ การตัดสินใจซื้ออย่างต่อเนื่อง ทั้งด้วยการรักษาคุณภาพของรสชาติ สีสัน สรรพคุณ คุณค่าทางโภชนาการ การเก็บรักษา ความสะดวกในการขนส่ง และชื่อ “ทับทิมสยาม” ถือว่าเป็นชื่อที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ความเป็นไทยที่มีคุณค่า เป็นนามอันเป็นมงคลที่สะท้อนรูปลักษณ์และคุณค่าได้ชัดเจน แม้ราคาจะสูง แต่ด้วยการรับรู้จุดเด่นจึงส่งผลให้มีการตัดสินใจซื้อทั้งช่องทางในประเทศและต่างประเทศ โอกาสในการส่งออกไปยังต่างประเทศมีสูงมาก ถึงจำนวน 29 ประเทศ โดยปัจจุบันเป็นที่ชื่นชอบทั้งในการบริโภคและนำไปประกอบพิธีทางคติความเชื่อทางประเพณีวัฒนธรรม ดังนั้น กลยุทธ์การพัฒนาส่วนประสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งด้านผลิตภัณฑ์ ราคา ช่องทางการจัดจำหน่าย และการส่งเสริมทางการตลาด ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งภาควิชาการ ภาคราชการ ภาคเอกชน และภาคชุมชน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ เนื่องจากราคาของส้มโอทับทิมสยามมีราคาสูง ทำให้ผลตอบแทนจากการจำหน่ายสูงตามไปด้วย ในปัจจุบันจึงมีเกษตรกรรายใหม่รวมถึงนักธุรกิจรายใหญ่เข้ามาลงทุนแบบแปลงใหญ่ ดังนั้นเกษตรกรผู้ปลูกส้มโอทับทิมสยามควรจะต้องมีการรวมกลุ่มกันเพื่อมีอำนาจในการต่อรองทั้งทางด้านการผลิต การตลาด และการจัดจำหน่าย รวมทั้งนักวิชาการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการวิจัยศึกษาเกี่ยวกับการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตหรืออาจเป็นกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อเป็นแนวทางหรือช่วยเหลือเกษตรกรที่ปลูกส้มโอให้มีความยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะด้านการส่งเสริมการตลาด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านการจัดการตลาดทั้งระดับพื้นที่และระดับประเทศ ควรส่งเสริมการตลาดอย่างต่อเนื่องและมีแผนการตลาดที่ชัดเจน ทั้งในประเทศและต่างประเทศ และศึกษาปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้านการตลาด ตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทางการตลาด ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภค ในการเพิ่มรายได้อย่างยั่งยืนให้ผู้ประกอบธุรกิจส้มโอทับทิมสยาม

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องด้านวิชาการ ควรมีการจัดการความรู้และศึกษาวิจัย เรื่อง กลยุทธ์การตลาดอย่างต่อเนื่องให้สอดคล้องกับบริบทโลก ทั้งกลยุทธ์ด้านผลิตภัณฑ์ กลยุทธ์ด้านราคา กลยุทธ์ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย และกลยุทธ์ด้านการส่งเสริมการตลาด ได้แก่ การโฆษณา การประชาสัมพันธ์ การขายโดยพนักงานขาย การส่งเสริมการขาย และการตลาดออนไลน์ ทั้งในประเทศและการส่งออก เพื่อสร้างความยั่งยืนต่อไปในอนาคต

References

Bank of Thailand. (2022). *The hottest Thai fruit penetrates the global market against COVID-19*. Retrieved form https://www.bot.or.th/content/dam/bot/documents/th/research-and-publications/articles-and-publications/articles/pdf/Article_25May2022.pdf [In Thai]

Buakhong, S. (2016). *Tubtim Siam pomelo, a billion-dollar cash crop*. D. K. [In Thai]

Chaloemmuang, M. (2017). *Consumer's behavior on consumption of Pomelo in Hatyai City Municipality, Songkhla province*. Minor's Thesis of Business Administration, Prince of Songkla University [In Thai]

Department of Academic Affairs, Bureau of Agricultural Research and Development Region 7. (2022). *Technology knowledge management production of Tubtim Siam grapefruit in the area of Pak Phanang watershed, Nakhon Si Thammarat province*. Author [In Thai]

Department of Agriculture. (2020). *Tubtim Siam pomelo production in the Pak Phanang watershed*. Retrieved form https://www.doa.go.th/share/showthread.php?tid=2419 [In Thai]

Department of Agriculture, Office of Agricultural Research and Development Region 2. (2022). *knowledge management pomelo production technology to increase quality and standards in the lower northern region*. Retrieved from https://www.doa.go.th/share/attachment.php?aid=3060 [In Thai]

Department of Intellectual Property. (2004). *Registration of geographical indications Nakhonchaisri oranges. Registration number S. Ch. 48100002*. Retrieved from https://www.ipthailand.go.th/images/3534/2563/GI/20200602/2.48100002.pdf [In Thai]

Jangpong, D. (2020). *Marketing mix on customer perspective and technology acceptance influencing consumers tendency in purchasing goods from vending machine in the Bangkok metropolitan area*. Master's Project of Business Administration, Srinakharinwirot University. [In Thai]

Jaroensutasinee, K., & Jaroensutasinee, M. (2018). *Rich with Tubtim Siam pomelo*. Green Zone. [In Thai]

Ketthet, B. (2022). *Tubtim Siam: A local variety of pomelo from Yarang to Pak Phanang*. Retrieved from https://www.technologychaoban.com/thai-local-wisdom/article_152130 [In Thai]

Kongsri, S., & Nartvaranant, P. (2019). Comparison of pummelo identity cv. "Thong Dee" and "Khaonamphueng" with different sources of cultivars using AFLP marker. *Khon Kaen Agriculture Journal, 47*(1), 123-132. [In Thai]

Kotler, P., & Keller, K. L. (2012). *Marketing management* (14th ed.). Prentice Hall.

Office of Agricultural Affairs, Royal Thai Consulate-General, Guangzhou. (2023). *China's industry opportunities and challenges of Thai pomelo in the Chinese market*. Retrieved from https://www.opsmoac.go.th/guangzhou [In Thai]

Preecha, C., & Na Nakorn, S. (2019). *Fruit growth and development of Pomelo cv. Tubtim Siam at the optimal time for harvesting under the climate variation*. Rajamangala University of Technology Srivijaya, Faculty of Agriculture. [In Thai]

Sorncharassuwan, P., Phongphaew, N., & Namuang, N. (2017). *Report on land use area economical pomelo crops*. Department of Land Development. [In Thai]

The Secretariat of the House of Representatives. (2019). *Review report study on economic growth linking coastal tourist destinations in the Andaman to the Gulf of Thailand*. Author. [In Thai]

Wichayawong, W. (2021). Guidelines for developing competitive strategies for fruit and vegetable export businesses in Nakhon Pathom province. *Journal of Management Science Nakhon Pathom Rajabhat University, 8*(2), 81-97. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.44

Received:	April	4, 2023
Revised:	November	30, 2023
Accepted:	December	9, 2023

การจัดสวัสดิการแรงงานกับสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร

กันยปริณ ทองสามสี[1] อิสระ ทองสามสี[2]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดสวัสดิการแรงงานตามที่กฎหมายกำหนดและการสนับสนุนการจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด รูปแบบภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล และวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการจัดสวัสดิการแรงงานกับการสิทธิประโยชน์ทางภาษีนิติบุคคลของสถานประกอบกิจการ และภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของลูกจ้าง สาระสำคัญที่นำเสนอได้รวบรวมจากตำรา หนังสือ ผลการดำเนินงานของกระทรวงแรงงาน กฎหมาย ระเบียบ ประกาศ และแนววินิจฉัยของกรมสรรพากร

ผลการวิเคราะห์ พบว่า การจัดสวัสดิการแรงงานมีความเกี่ยวข้องกับสิทธิการหักค่าใช้จ่ายของกิจการก่อนการคำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลประจำปี ส่วนลูกจ้างที่เป็นผู้รับผลประโยชน์จากสวัสดิการนั้นมีทั้งไม่ต้องนำมารวมเป็นเงินได้ และต้องรวมเป็นเงินได้เพื่อคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาประจำปี โดยสามารถจำแนกตามสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร 3 ประการ ได้แก่ (1) สถานประกอบกิจการหักเป็นค่าใช้จ่ายทางภาษี 2 เท่า (2) สถานประกอบกิจการหักค่าใช้จ่ายทางภาษีเท่าที่จ่ายจริง โดยลูกจ้างไม่ต้องนำประโยชน์ที่ได้รับไปรวมเป็นเงินได้บุคคลธรรมดา และ (3) สถานประกอบกิจการหักค่าใช้จ่ายทางภาษีเท่าที่จ่ายจริง โดยลูกจ้างต้องนำประโยชน์ที่ได้รับไปรวมเป็นเงินได้บุคคลธรรมดา ข้อมูลข้างต้นจะเป็นประโยชน์ต่อทั้งผู้ประกอบกิจการและลูกจ้างที่จะนำไปใช้วางแผนภาษีประจำปี

คำสำคัญ: สิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร; สวัสดิการแรงงาน; ภาษีเงินได้นิติบุคคล; ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:
กันยปริณ ทองสามสี และอิสระ ทองสามสี. (2566). การจัดสวัสดิการแรงงานกับสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 615-630.

[1] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี
181 หมู่ 6 ถนนเจริญประดิษฐ์ ตำบลรูสะมิแล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี 94000, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kanyaprin.s@psu.ac.th
[2] คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา

Labour Welfare and Tax Benefits

Kanyaprin Tongsamsi[1] Isara Tongsamsi[2]

Abstract

This academic article aims to present both the legal form of workplace welfare and the support of welfare in the workplace outside of legal requirements, types of personal income tax, corporate income tax, and an examination of the relationship between labor welfare programs and the benefits of both personal and corporate income taxes. The business owner who has registered as a juristic entity is responsible for paying corporate income tax. While also having to pay personal income tax are those who work for the company or are considered workers. It compiles information from textbooks, academic literature, the Ministry of Labor's report, laws, regulations, announcements, and Revenue Department directives, as an analytical framework.

Findings are as follows: that annual company income tax is a requirement of labor welfare contracts. Employees who receive welfare benefits must be both required to be included and excluded as additional benefits or income when computing the annual personal income tax. These benefits are divided into 3 categories based on 3 tax benefits, namely: (1) The business establishment is deducted twice as tax expenses (2) The benefits received are not required to be included in the employee's personal income, so the business is deducting taxes as they have actually been paid, and (3) Taxes that have already been paid are subtracted by the employer, and any benefits received by the employee must be reported as personal revenue. The above information will be useful to both entrepreneurs and employees for their annual tax planning.

Keywords: Tax Benefit; Labour Welfare; Corporate Income Tax; Personal Income Tax
Type of Article: Academic Article

Cite this article as:
Tongsamsi, K., & Tongsamsi, I. (2023). Labour welfare and tax benefits. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 615-630.

[1] Faculty of Humanities and Social Sciences, Prince of Songkla University, Pattani Campus
181 Moo 6 Charoen Pradit Road., Rusamilae, Mueang, Pattani 94000, Thailand
Corresponding Author Email: kanyaprin.s@psu.ac.th
[2] Faculty of Humanities and Social Sciences, Songkhla Rajabhat University

บทนำ

แรงงานถือเป็นทุนมนุษย์ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลิต หากแรงงานมีความรู้ความสามารถ มีทักษะ และศักยภาพสูงจะส่งผลให้ผลิตภาพการผลิต (productivity) สูงขึ้น ย่อมส่งผลสืบเนื่องต่อไปยังการพัฒนาเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ หากพิจารณาจากกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) พบว่า กระทรวงแรงงานมุ่งสร้างความมั่นคงในชีวิตการทำงานแก่ลูกจ้างเพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีตามมาตรฐานสากล ได้แก่ การมีหลักประกันที่ดีการมีโอกาสในการทำงานที่มีคุณค่า (decent work) การได้รับการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมาย มีสภาพการจ้างงานที่เป็นธรรม มีสภาพแวดล้อมและสภาพการทำงานที่ปลอดภัย มีแรงงานสัมพันธ์ที่ดี ได้รับสวัสดิการแรงงานที่เหมาะสม และมีศักยภาพตามมาตรฐานสากล (Ministry of Labour, 2016)

ข้อมูลจากกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ได้เปิดเผยผลการสำรวจความคิดเห็นของผู้ประกอบการ พบว่า การเพิ่มค่าจ้าง เพิ่มสวัสดิการ ช่วยลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานของสถานประกอบกิจการได้ ส่วนประเด็นที่ผู้ประกอบการต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือมากที่สุดคือฝึกอบรมและพัฒนาฝีมือแรงงาน รองลงมาคือการลดภาษีเงินได้ธุรกิจ (Ministry of Labour, 2016) ข้อมูลที่สะท้อนข้างต้นบ่งชี้ว่าการจัดสวัสดิการแรงงานเป็นสิ่งจูงใจสำคัญในตลาดงาน ทั้งนี้ กระทรวงแรงงานได้นิยาม “สวัสดิการแรงงาน” ว่าเป็นการดำเนินการเพื่อให้พนักงานหรือลูกจ้างในองค์การและครอบครัวมีระดับความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร มีความผาสุกทั้งกายและใจ มีสุขภาพอนามัยที่ดี มีความปลอดภัยในการทำงาน มีความเจริญก้าวหน้า ซึ่งการจัดให้มีสวัสดิการนั้นสามารถดำเนินงานได้ทั้งจากฝ่ายนายจ้าง สหภาพแรงงาน (ลูกจ้าง) และรัฐบาล (Ministry of Labour, 2022)

หากพิจารณาแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการค่าแรงงานในภาคธุรกิจ เงินทุนที่สถานประกอบกิจการใช้ไปเพื่อการจัดสวัสดิการคือเป็นค่าตอบแทนส่วนเพิ่ม (labour fringe benefit) และถือเป็นต้นทุนของกิจการ โดยสถานประกอบกิจการบางแห่งถือเป็นต้นทุนทางอ้อมและรับรู้เป็นค่าใช้จ่ายในการผลิต แต่บางกิจการพิจารณาจากลักษณะตำแหน่งงาน หากจ่ายสวัสดิการให้แก่ลูกจ้างที่ทำงานในสายการผลิตก็ให้รับรู้เป็นค่าแรงงานทางตรง แต่ถ้าจ่ายสวัสดิการให้แก่ลูกจ้างในสายงานบริหารหรือบริการก็ให้รับรู้เป็นค่าแรงงานทางอ้อมและถือเป็นค่าใช้จ่ายในการผลิต (Khakhay, 2022)

สถานประกอบกิจการหรือนายจ้างเป็นผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคล ดังนั้น บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลมีสิทธินำรายจ่ายที่จ่ายเพื่อเป็นสวัสดิการลูกจ้างมาคำนวณเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ ซึ่งแนวปฏิบัติการให้สวัสดิการลูกจ้างต้องเป็นการให้โดยทั่วไป และเป็นการจ่ายตามระเบียบหรือกฎเกณฑ์ที่มีการกำหนดไว้จึงสามารถนำรายจ่ายดังกล่าวมาถือเป็นรายจ่ายในการคำนวณกำไรสุทธิเพื่อเสียภาษีเงินได้นิติบุคคล แต่ถ้าเป็นการให้โดยเสน่หาที่ไม่มีข้อผูกพันใดๆ ถือเป็นรายจ่ายต้องห้าม รายจ่ายเกี่ยวกับสวัสดิการแก่ลูกจ้างจึงเป็นรายจ่ายที่เกี่ยวพันถึงการเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาของลูกจ้าง (Jaitungmun, 2020) อย่างไรก็ตาม รายจ่ายที่เกี่ยวข้องกับการจัดสวัสดิการให้แก่ลูกจ้างนั้นมีทั้งที่สถานประกอบกิจการสามารถหักเป็นค่าใช้จ่ายได้เต็มจำนวน หักเป็นรายจ่ายได้ 2 เท่า หักเป็นค่าใช้จ่ายได้เต็มจำนวนแต่ลูกจ้างต้องนำไปรวมเป็นประโยชน์ส่วนเพิ่มเพื่อคำนวณเงินได้ส่วนบุคคล ดังนั้น บทความฉบับนี้จึงจัดทำขึ้นเพื่อวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการจัดสวัสดิการแรงงานที่เกี่ยวเนื่องกับการนำไปใช้คำนวณภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อหน่วยธุรกิจนิติบุคคลที่เพิ่งริเริ่มดำเนินงานจะได้นำความรู้ไปใช้วางแผน

จัดสวัสดิการให้แก่ลูกจ้างตามสิทธิประโยชน์ทางภาษี และผู้ที่รับผิดชอบงานด้านการจัดสวัสดิการแรงงานที่ต้องคำนึงถึงภาระทางภาษี และการปฏิบัติให้ถูกต้องตามระเบียบของกรมสรรพากร

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ภาษีเงินได้นิติบุคคล

ภาษีเงินได้นิติบุคคล (corporate income tax) ถือเป็นภาษีทางตรงที่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายบริษัทมหาชน รวมถึงบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามมาตรา 39 แห่งประมวลรัษฎากร (Phomatcha, 2021; The Justice Group, 2021)

ผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศไทย ประกอบด้วย (1) ห้างหุ้นส่วนสามัญนิติบุคคล (2) ห้างหุ้นส่วนจำกัด (3) บริษัทจำกัด (4) บริษัทมหาชน (5) บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายของต่างประเทศที่มีกิจการหรือมีผู้ทำการแทนในประเทศไทย หรือมีเงินได้จากประเทศไทย (6) กิจการร่วมค้า และ (7) มูลนิธิและสมาคม เมื่อบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลประกอบกิจการมีรายได้เกิดขึ้น จึงมีหน้าที่ต้องเสียภาษีเงินได้นิติบุคคลตามอัตราภาษีนิติบุคคลที่กฎหมายกำหนด โดยอัตราภาษีเงินได้นิติบุคคลในประเทศไทยเรียกเก็บแบบอัตราคงที่ (flat rate) จำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ (1) ฐานกำไรสุทธิ และ (2) ฐานอื่น อาทิ ฐานรายได้ก่อนหักรายจ่าย ฐานเงินได้ที่จ่ายจากหรือในประเทศไทย และฐานการจำหน่ายเงินกำไรออกไปจากประเทศไทย (Meekaruna & Wotwanwat, 2022a; Phomatcha, 2021)

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (personal income tax) เป็นภาษีทางตรงที่จัดเก็บจากบุคคลธรรมดาหรือหน่วยภาษี (tax unit/entity) ที่มีเงินได้พึงประเมินตามที่กฎหมายกำหนด โดยผู้มีหน้าที่เสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดามี 5 ประเภท ได้แก่ (1) บุคคลธรรมดา (2) ผู้ถึงแก่ความตายระหว่างปีภาษี (3) กองมรดกที่ยังไม่ได้แบ่ง (4) ห้างหุ้นส่วนสามัญหรือคณะบุคคลที่ไม่ใช่นิติบุคคล และ (5) วิสาหกิจชุมชน ส่วนที่มาของเงินได้พึงประเมินเพื่อใช้ในการคำนวณอัตราภาษีนั้น ตามประมวลรัษฎากรมาตรา 40 ได้แบ่งเงินได้เป็น 8 ประเภทดังนี้ (1) เงินได้เนื่องจากการจ้างแรงงาน (2) เงินได้เนื่องจากหน้าที่หรือตำแหน่งงานที่ทำ หรือจากการรับทำงานให้ และ (3) ค่าแห่งกู๊ดวิลล์ ค่าแห่งลิขสิทธิ์หรือสิทธิอย่างอื่น เงินปี เงินได้ที่มีลักษณะเป็นเงินรายปีอันได้มาจากพินัยกรรม นิติกรรมอย่างอื่น หรือคำพิพากษาของศาล (4) เงินได้ประเภทดอกเบี้ย เงินปันผล เงินส่วนแบ่งของกำไร เงินลดทุน เงินเพิ่มทุน ผลประโยชน์ที่ได้จากการโอนหุ้น (5) เงินได้จากการให้เช่าทรัพย์สิน (6) เงินได้จากวิชาชีพอิสระ (7) เงินได้จากการรับเหมา และ (8) เงินได้จากธุรกิจ การพาณิชย์ การเกษตร การอุตสาหกรรม การขนส่ง การขายอสังหาริมทรัพย์ หรือการอื่นนอกจากที่ระบุไว้ในประเภทที่ 1-7 (Sukplung & Boonpharod, 2022a; Thanasan, 2021; The Justice Group, 2021)

ฐานภาษีที่ใช้คำนวณภาษีเงินได้มี 2 วิธี คือ (1) คำนวณจากเงินได้พึงประเมินทุกประเภทที่ได้รับหักด้วยค่าใช้จ่ายตามประเภทของเงินได้พึงประเมินแล้วหักด้วยค่าลดหย่อน อัตราภาษีที่ใช้ในวิธีนี้เป็นแบบอัตราก้าวหน้า (progressive rate) ตามที่กรมสรรพากรกำหนด และ (2) คำนวณจากเงินได้พึงประเมินทุกประเภทยกเว้นประเภทที่ 1 ก่อนหักค่าใช้จ่าย อัตราภาษีที่ใช้เป็นแบบอัตราคงที่คือร้อยละ 0.5 (Thanasan, 2021)

การจัดสวัสดิการแรงงานตามที่กฎหมายกำหนด

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 หมวด 9 ว่าด้วยสวัสดิการ ได้กำหนดให้มี “คณะกรรมการสวัสดิการแรงงาน” ประกอบด้วย ปลัดกระทรวงแรงงาน

เป็นประธานกรรมการ ส่วนกรรมการประกอบด้วยผู้แทนฝ่ายรัฐบาลสี่คน ผู้แทนฝ่ายนายจ้างและผู้แทนฝ่ายลูกจ้างฝ่ายละห้าคน และข้าราชการกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานทำหน้าที่เป็นเลขานุการ คณะกรรมการชุดนี้ทำหน้าที่เสนอความเห็นเกี่ยวกับนโยบาย แนวทางและมาตรการด้านสวัสดิการแรงงาน การออกกฎกระทรวง ประกาศ หรือระเบียบเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน รวมทั้งให้คำแนะนำการจัดสวัสดิการแรงงานสำหรับสถานประกอบกิจการแต่ละประเภท ทั้งนี้ มาตรา 95 ให้รัฐมนตรีมีอำนาจออกกฎกระทรวงกำหนดให้นายจ้างจัดสวัสดิการได้

จากบทบัญญัติข้างต้นจึงมีกฎกระทรวงว่าด้วยการจัดสวัสดิการในสถานประกอบกิจการ พ.ศ. 2548 (Ministerial Regulations on the Provision of Welfare in the Workplace B.E. 2548, 2005) มีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 กันยายน พ.ศ. 2548 ซึ่งสวัสดิการที่กล่าวถึงเน้นการจัดบริการสิ่งจำเป็นพื้นฐานและการดูแลสุขภาพเป็นหลัก โดยนายจ้างต้องจัดสิ่งต่อไปนี้ให้แก่พนักงาน

1. น้ำสะอาดสำหรับดื่มไม่น้อยกว่าหนึ่งที่สำหรับลูกจ้างไม่เกินสี่สิบคน และเพิ่มขึ้นในอัตราส่วนหนึ่งที่สำหรับลูกจ้างทุกๆ สี่สิบคน เศษของสี่สิบคนถ้าเกินยี่สิบคนให้ถือเป็นสี่สิบคน

2. ห้องน้ำและห้องส้วมแยกสำหรับลูกจ้างชายและลูกจ้างหญิง มีการดูแลรักษาความสะอาดให้ถูกสุขลักษณะทุกวัน กรณีที่มีลูกจ้างที่เป็นคนพิการ จัดให้มีห้องน้ำและห้องส้วมสำหรับคนพิการแยกไว้โดยเฉพาะ ทั้งนี้ จำนวนห้องน้ำห้องส้วมในโรงงานนั้นมีกฎกระทรวง ฉบับที่ 63 (พ.ศ. 2551) ออกตามความในพระราชบัญญัติควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 (Ministerial Regulation No. 63 (B.E. 2551) issued under the Building Control Act B.E. 2522, 2008) ดูตาราง 1

ตาราง 1

จำนวนห้องน้ำห้องส้วมในโรงงาน

เกณฑ์การกำหนด	ห้องส้วม		ห้องน้ำ	อ่างล้างมือ
	ห้องถ่ายอุจจาระ	ที่ถ่ายปัสสาวะ		
1. ต่อจำนวนคนงานชาย ไม่เกิน 15 คน	1	1	1	1
2. ต่อจำนวนคนงานหญิง ไม่เกิน 15 คน	2	-	1	1
3. ต่อจำนวนคนงานชาย ตั้งแต่ 16 คน แต่ไม่เกิน 40 คน	2	2	2	2
4. ต่อจำนวนคนงานหญิง ตั้งแต่ 16 คน แต่ไม่เกิน 40 คน	4	-	2	2
5. ต่อจำนวนคนงานชาย ตั้งแต่ 41 คน แต่ไม่เกิน 80 คน	3	3	3	3
6. ต่อจำนวนคนงานหญิง ตั้งแต่ 41 คน แต่ไม่เกิน 80 คน	6	-	3	3

หมายเหตุ: จำนวนคนงานที่เกินตามข้อ 5 และ 6 ให้เพิ่มอย่างละ 1 ที่ ต่อจำนวนคนงานทุก 50 คน

3. จัดสิ่งจำเป็นในการปฐมพยาบาลและการรักษาพยาบาล ดังนี้

3.1 สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างทำงานตั้งแต่สิบคนขึ้นไป ต้องจัดให้มีเวชภัณฑ์และยาเพื่อใช้ในการปฐมพยาบาลอย่างน้อยตามรายการดังต่อไปนี้ (ก) กรรไกร (ข) แก้วยาน้ำ และแก้วยาเม็ด (ค) เข็มกลัด (ง) ถ้วยน้ำ (จ) ที่ป้ายยา (ฉ) ปรอทวัดไข้ (ช) ปากคีบปลายทู่ (ซ) ผ้าพันยืด (ฌ) ผ้าสามเหลี่ยม (ญ) สายยางรัดห้ามเลือด (ฎ) สำลี ผ้าก๊อซ ผ้าพันแผล และผ้ายางปลาสเตอร์ปิดแผล (ฏ) หลอดหยดยา (ฐ) ขี้ผึ้งแก้ปวดบวม (ฑ) ทิงเจอร์ไอโอดีน หรือโพวิโดน-ไอโอดีน (ฒ) น้ำยาโพวิโดน-ไอโอดีน ชนิดฟอกแผล (ณ) ผงน้ำตาลเกลือแร่ (ด) ยาแก้ผดผื่นที่ไม่ได้มาจากการติดเชื้อ (ต) ยาแก้แพ้ (ถ) ยาทาแก้ผดผื่นคัน (ท) ยาธาตุน้ำแดง (ธ) ยาบรรเทาปวดลดไข้ (น) ยารักษาแผลน้ำร้อนลวก (บ) ยาลดกรดในกระเพาะอาหาร (ป) เหล้าแอมโมเนียหอม (ผ) แอลกอฮอล์เช็ดแผล (ฝ) ขี้ผึ้งป้ายตา (พ) ถ้วยล้างตา (ฟ) น้ำกรดบอริคล้างตา และ (ภ) ยาหยอดตา

3.2 สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างทำงานตั้งแต่สองร้อยคนขึ้นไป ต้องจัดให้มี (ก) เวชภัณฑ์และยาเพื่อใช้ในการปฐมพยาบาลตามข้อ 3.1 (ข) ห้องรักษาพยาบาลพร้อมเตียงพักคนไข้อย่างน้อยหนึ่งเตียง เวชภัณฑ์ และยานอกจากที่ระบุไว้ดังตัวอย่างตามข้อ 3.1 ตามความจำเป็นและเพียงพอแก่การรักษาพยาบาลเบื้องต้น (ค) พยาบาลระดับพยาบาลเทคนิคขึ้นไปให้บริการประจำอย่างน้อยหนึ่งคนตลอดเวลาทำงาน และ (ง) แพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งอย่างน้อยหนึ่งคน ให้บริการตรวจรักษาพยาบาลไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละสองครั้งและไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละหกชั่วโมงในเวลาทำงาน

3.3 สถานที่ทำงานที่มีลูกจ้างตั้งแต่หนึ่งพันคนขึ้นไป ต้องจัดให้มี (ก) เวชภัณฑ์และยาเพื่อใช้ในการปฐมพยาบาลตามข้อ 3.1 (ข) ห้องรักษาพยาบาลพร้อมเตียงพักคนไข้อย่างน้อยหนึ่งเตียง เวชภัณฑ์และยานอกจากที่ระบุไว้ตามข้อ 3.1 ตามความจำเป็นและเพียงพอแก่การรักษาพยาบาลเบื้องต้น (ค) พยาบาลระดับพยาบาลเทคนิคขึ้นไปให้บริการอย่างน้อยสองคนตลอดเวลาทำงาน (ง) แพทย์แผนปัจจุบันชั้นหนึ่งอย่างน้อยหนึ่งคน ให้บริการตรวจรักษาพยาบาลไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละสองครั้ง และไม่น้อยกว่าสัปดาห์ละหกชั่วโมงในเวลาทำงาน และ (จ) ยานพาหนะสำหรับนำลูกจ้างส่งสถานพยาบาลเพื่อให้การรักษาพยาบาลได้ทันที

ทั้งนี้ นายจ้างอาจทำความตกลงกับสถานพยาบาลที่เปิดบริการตลอดยี่สิบสี่ชั่วโมงเพื่อให้สามารถนำส่งพนักงานเข้ารับการรักษาพยาบาลได้โดยความสะดวกและรวดเร็วแทนการจัดให้มีแพทย์ได้โดยต้องได้รับอนุญาตจากอธิบดีกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานหรือผู้ซึ่งอธิบดีมอบหมาย

ค่าใช้จ่ายที่นายจ้างจัดให้แก่ลูกจ้างตามที่กฎหมายกำหนดนี้ถือเป็นค่าใช้จ่ายของสถานประกอบกิจการสามารถนำไปหักออกจากเงินได้เพื่อคำนวณภาษีนิติบุคคล และไม่ถือเป็นประโยชน์เพิ่มของพนักงาน

นอกจากนี้ กองสวัสดิการแรงงานยังเป็นฝ่ายจัดสวัสดิการแรงงานให้แก่ผู้ใช้แรงงานโดยใช้งบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเพิ่มเติมอีก 2 กิจกรรม ได้แก่ (Ministry of Labour, 2022)

1. ให้บริการศูนย์เด็กเล็กวิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัยในพระราชูปถัมภ์ 2 ศูนย์ สามารถให้การดูแลเด็กเล็กที่เป็นบุตรของผู้ใช้แรงงานจำนวน 1,300 คน

2. การจัดตั้งกองทุนเพื่อผู้ใช้แรงงาน จัดสรรเงินทุนหมุนเวียนจากรัฐบาลโดยให้ผู้ใช้แรงงานกู้ผ่านสหกรณ์ออมทรัพย์ในสถานประกอบกิจการในอัตราดอกเบี้ยต่ำร้อยละ 2.25 มีวัตถุประสงค์พื่อเป็นทุนหมุนเวียน พัฒนารายได้ ส่งเสริมการออม และปลดเปลื้องหนี้สินของผู้ใช้แรงงาน

จากการสรุปผลการดำเนินงานของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน ประจำปี 2565 พบว่าสถานประกอบกิจการปฏิบัติถูกต้องตามกฎหมายแรงงานถึงร้อยละ 98.98 (เป้าหมายร้อยละ 95) แรงงานได้รับ

การคุ้มครองตามกฎหมายแรงงาน จำนวน 1,243,019 ราย (Department of Labour Protection and Welfare, 2022)

การส่งเสริมการจัดสวัสดิการนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด

พระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 (Office of the Council of State, 2019) มาตรา 96 ระบุให้นายจ้างของสถานประกอบกิจการที่มีลูกจ้างตั้งแต่จำนวน 50 คนขึ้นไป ต้องจัดให้มีคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการซึ่งประกอบด้วยผู้แทนฝ่ายลูกจ้างอย่างน้อยห้าคนที่ได้มาจากการเลือกตั้ง กรณีที่สถานประกอบกิจการมี “คณะกรรมการลูกจ้าง” ตามกฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ ให้ถือว่าคณะกรรมการลูกจ้างทำหน้าที่เป็นคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการด้วย

เจตนารมณ์ของการจัดตั้งคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการเพื่อส่งเสริมระบบทวิภาคีเพื่อเปิดโอกาสให้พนักงานได้มีการหารือกับนายจ้างในการจัดสวัสดิการอื่นนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนดอย่างเหมาะสม และเป็นสวัสดิการที่สอดคล้องกับความต้องการของพนักงาน ไม่ใช่นายจ้างจัดการแต่ฝ่ายเดียว การเปิดโอกาสให้พนักงานแสดงความต้องการและร่วมรับฟังข้อมูลจากนายจ้างว่าสามารถจัดสวัสดิการที่เสนอได้หรือไม่ เป็นการส่งเสริมแรงงานสัมพันธ์และป้องกันข้อเรียกร้องหรือข้อพิพาทแรงงานได้ ทั้งนี้ คณะกรรมการฯ ดังกล่าว กฎหมายได้กำหนดหน้าที่ไว้ ดังนี้ (Department of Labour Protection and Welfare, 2018a; Wilawan, 2019) (1) ร่วมหารือกับนายจ้างเพื่อจัดสวัสดิการแก่ลูกจ้าง (2) ให้คำปรึกษาหารือและเสนอแนะความเห็นแก่นายจ้างในการจัดสวัสดิการสำหรับลูกจ้าง (3) ตรวจตรา ควบคุม ดูแลการจัดสวัสดิการที่นายจ้างจัดให้แก่ลูกจ้าง และ (4) เสนอข้อคิดเห็น และแนวทางในการจัดสวัสดิการที่เป็นประโยชน์สำหรับลูกจ้างต่อคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการเป็นเสมือนสื่อกลางที่จะถ่ายทอดความต้องการด้านสวัสดิการของลูกจ้างให้นายจ้างทราบ และร่วมปรึกษาหารือให้ข้อเสนอแนะตลอดจนตรวจสอบ ดูแลการจัดสวัสดิการภายในสถานประกอบกิจการ เพราะกฎหมายยังได้กำหนดไว้ว่านายจ้างต้องจัดให้มีการประชุมหารือกับคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการอย่างน้อยสามเดือนต่อหนึ่งครั้ง หรือเมื่อกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการเกินกึ่งหนึ่งของกรรมการทั้งหมดหรือสหภาพแรงงานร้องขอโดยมีเหตุผลสมควร

กระบวนการเลือกตั้งคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการนั้น กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานได้จัดทำหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการอย่างชัดเจน ต่อมาในช่วงปี 2563 มีการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานได้ประกาศหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการโดยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ (Announcement of the Department of Labour Protection and Welfare on Criteria and Methods for the Election of the Welfare Committee in the Workplace by Electronic, 2021) เพื่อให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป และเป็นทางเลือกแก่นายจ้างในการจัดให้มีคณะกรรมการสวัสดิการในสถานประกอบกิจการ โดยกำหนดให้ทุกขั้นตอนของการเลือกตั้งสามารถดำเนินการผ่านระบบอิเล็กทรอนิกส์ได้

ทั้งนี้ กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานได้จัดประเภทสวัสดิการนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด ดังนี้ (Department of Labour Protection and Welfare, 2018a) (1) สวัสดิการด้านการเงินและบริการ (2) สวัสดิการที่จัดให้ครอบคลุมถึงครอบครัวของลูกจ้าง (3) สวัสดิการด้านการให้โอกาสในการพัฒนาตนเองของลูกจ้าง (4) สวัสดิการด้านการนันทนาการเพื่อส่งเสริมสร้างสัมพันธภาพและความสามัคคีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง และ (5) สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย

กรอบในการวิเคราะห์

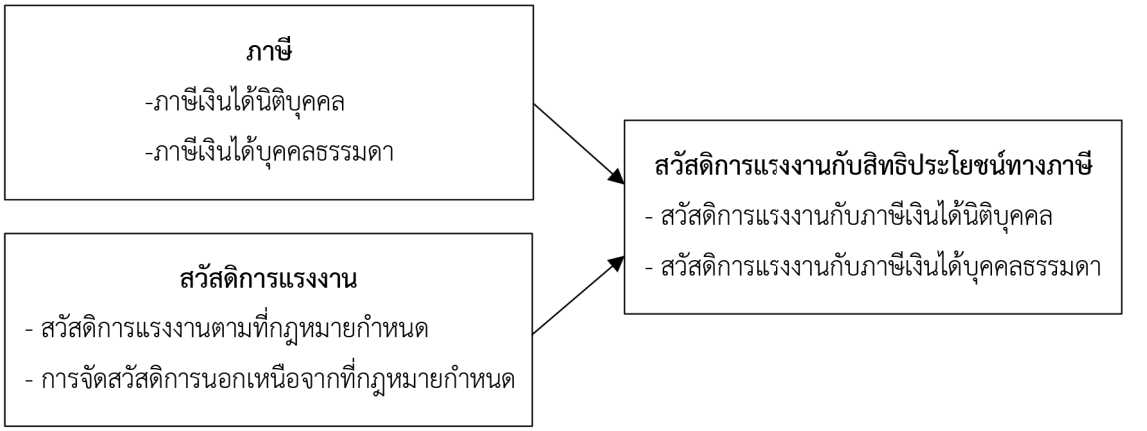

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

การจัดสวัสดิการแรงงานนั้นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงแรงงาน ในขณะที่การจัดทำบัญชีนิติบุคคลอยู่ภายใต้การกำกับของกระทรวงพาณิชย์ ส่วนระเบียบกฎเกณฑ์เกี่ยวกับภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาและภาษีเงินได้นิติบุคคลอยู่ภายใต้การกำกับของกระทรวงการคลัง ดังนั้น ผู้มีหน้าที่วางแผนภาษีในการจัดสวัสดิการแรงงานจำเป็นต้องมีความรอบรู้และปฏิบัติได้สอดคล้องกับข้อกำหนดของส่วนราชการ ซึ่งผลการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างการจัดสวัสดิการแรงงานกับภาษีอากร

การจัดสวัสดิการแรงงานมีความเกี่ยวพันทั้งกับภาษีเงินได้นิติบุคคลและภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา หากพิจารณาสิทธิประโยชน์ทางภาษีนิติบุคคลแล้วการจัดสวัสดิการแรงงานตามที่กฎหมายกำหนดสามารถนำมาคำนวณเป็นค่าใช้จ่ายประจำปีของสถานประกอบกิจการได้ ขณะเดียวกันภาครัฐให้การสนับสนุนการจัดสวัสดิการเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด โดยกำหนดสิทธิประโยชน์ทางภาษีแก่สถานประกอบกิจการ อย่างไรก็ตาม การจัดสวัสดิการบางประเภทมีแนวปฏิบัติแตกต่างกัน สถานประกอบกิจการจึงจัดทำข้อหารือไปยังกรมสรรพากรตีความตามข้อกฎหมายเพื่อให้สามารถปฏิบัติได้ถูกต้องตามประมวลรัษฎากร ดังนั้น การจัดสวัสดิการบางประเภทจึงมีปรากฏอยู่ได้ในหลายประเด็นเนื่องจากมีรายละเอียดในการปฏิบัติที่แตกต่างกัน จากการศึกษารูปแบบการจัดสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับการสิทธิประโยชน์ทางภาษีอากร สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเภทหลัก ได้แก่

1. สวัสดิการแรงงานที่สถานประกอบกิจการนิติบุคคลสามารถนำมาใช้หักเป็นค่าใช้จ่ายกรณีพิเศษ (2 เท่า)

1.1 สวัสดิการด้านการพัฒนาลูกจ้าง

การพัฒนาบุคลากรในสถานประกอบกิจการที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลสามารถหักค่าใช้จ่ายในการส่งลูกจ้างเข้ารับการฝึกอบรม เข้ารับการศึกษา และฝึกเตรียมเข้าทำงาน ตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ 437) พ.ศ. 2548 มาตรา 4 สามารถหักเป็นรายจ่ายในทางภาษีอากรได้จำนวน 2 เท่า (Sukplung & Boonpharod, 2022b; The Revenue Department, 2005a; The Revenue Department, 2005b; The Revenue Department, 2011) ในกรณีต่อไปนี้

1.1.1 ค่าใช้จ่ายในการส่งลูกจ้างของสถานประกอบกิจการเข้ารับการศึกษาหรือฝึกอบรมในสถานศึกษาที่ทางราชการของประเทศไทยจัดตั้งขึ้น หรือสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยโรงเรียนเอกชน สถาบันอุดมศึกษาเอกชนตามกฎหมายว่าด้วยสถาบันอุดมศึกษาเอกชน หรือสถานฝึกอบรมฝีมือแรงงานเฉพาะที่มีฐานะเป็นมูลนิธิ สมาคม บริษัทที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายไทยหรือนิติบุคคลอื่นที่ตั้งขึ้นตามกฎหมายเฉพาะ โดยสถานที่ฝึกอบรม หรือรับการศึกษานั้นสามารถทำได้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อพัฒนาคุณภาพ ความรู้ความสามารถ ทักษะ ฝีมือของ ลูกจ้างให้สูงขึ้น

1.1.2 ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมให้แก่ลูกจ้างที่สถานประกอบกิจการจัดให้มีการฝึกอบรมพนักงานของตนเอง (in-house training) ต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีกรมสรรพากรประกาศกำหนด ดังนี้

(1) ต้องเป็นหลักสูตรที่จัดขึ้นเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานของลูกจ้าง และได้รับการรับรองจากกระทรวงแรงงาน และค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมลูกจ้างแต่ละคนต้องเป็นไปตามอัตราที่ได้รับอนุมัติจากกระทรวงแรงงาน

(2) การฝึกอบรมต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของสถานประกอบกิจการ

(3) ลูกจ้างที่เข้ารับการฝึกอบรมต้องเป็นลูกจ้างของสถานประกอบกิจการนั้น โดยสถานประกอบกิจการต้องจัดทำทะเบียนลูกจ้างตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงานเพื่อเป็นหลักฐานการทำงานของลูกจ้าง

(4) สถานประกอบกิจการที่จะฝึกอบรมเพื่อพัฒนาฝีมือแรงงานลูกจ้างของตน ต้องมีการกำหนดเงื่อนไขให้ลูกจ้างที่เข้ารับการฝึกอบรมนั้นกลับเข้าทำงานให้แก่สถานประกอบกิจการนั้นภายหลังจากการฝึกอบรมเสร็จสิ้น

(5) วัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ ที่จะใช้ในการฝึกอบรมดังกล่าว สถานประกอบกิจการต้องกำหนดลักษณะ ขนาด และคุณสมบัติของวัสดุอุปกรณ์ดังกล่าวเพื่อไม่ให้ปะปนกับวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการประกอบกิจการตามปกติ

การที่สถานประกอบกิจการจัดให้ลูกจ้างได้รับการฝึกอบรมตามเงื่อนไขข้อ (1.1.1) และ (1.1.2) นั้น ไม่ถือเป็นประโยชน์เพิ่มของพนักงาน ดังนั้น พนักงานจึงไม่ต้องนำค่าใช้จ่ายของสถานประกอบกิจการมารวมเป็นภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา

1.2 สวัสดิการจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงเด็ก

รัฐบาลไทยใช้มาตรการทางภาษีจูงใจการจัดสวัสดิการในบางห้วงเวลา ดังเช่นมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 มกราคม 2561 เห็นชอบมาตรการภาษีเพื่อส่งเสริมการจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงเด็กตามระเบียบคณะกรรมการคุ้มครองเด็กแห่งชาติว่าด้วยการจัดให้มีศูนย์รับเลี้ยงเด็กในสถานประกอบกิจการ พ.ศ. 2560 เพื่อเป็นสวัสดิการของลูกจ้างสถานประกอบกิจการที่มีค่าใช้จ่ายเพื่อจัดตั้งศูนย์รับเลี้ยงเด็กในสถานประกอบกิจการสามารถนำค่าใช้จ่ายดังกล่าวมาหักเป็นรายจ่ายทางภาษีได้ตามที่จ่ายจริงจำนวน 2 เท่า แต่เท่าที่สองลดหย่อนได้ไม่เกินจำนวน 1 ล้านบาท ซึ่งใช้ได้กับค่าใช้จ่ายที่ได้จ่ายในรอบระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2561 ถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2563 เมื่อเลยกำหนดระยะเวลาดังกล่าว สถานประกอบกิจการยังสามารถนำค่าใช้จ่ายมาลดหย่อนภาษีได้ตามข้อกำหนดของกรมสรรพากร (Department of Children and Youth Affairs, 2018; Department of Labour Protection and Welfare, 2018b)

2. สวัสดิการแรงงานที่สถานประกอบกิจการนิติบุคคลสามารถนำมาหักเป็นค่าใช้จ่าย โดยลูกจ้างไม่ต้องนำประโยชน์ที่ได้รับไปรวมเป็นเงินได้บุคคลธรรมดา

สวัสดิการประเภทนี้สถานประกอบกิจการต้องกำหนดไว้ในระเบียบ หรือข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการ

จ้าง (ตามพระราชบัญญัติแรงงานสัมพันธ์ พ.ศ. 2518) หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงาน (ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541) ว่าเป็นสวัสดิการที่ลูกจ้างทุกคนสามารถเข้าถึงหรือใช้สิทธิได้ ได้แก่

2.1 สวัสดิการเครื่องแบบ

สถานประกอบกิจการมอบเครื่องแบบแก่ลูกจ้างปีละไม่เกินจำนวน 2 ชุด และเสื้อนอกไม่เกินจำนวน 1 ตัวต่อปี ซึ่งรวมถึงเครื่องแบบเฉพาะหรือเครื่องแบบที่ใช้ในห้องปฏิบัติการที่ไม่ได้เป็นกรรมสิทธิ์ของลูกจ้าง ตามคำสั่งกรมสรรพากร ที่ ป. 47/2537 เรื่องผู้ประกอบการจดทะเบียนนำสินค้าไปใช้ในการบริหารงานของกิจการกรณีเครื่องแบบของพนักงาน (The Revenue Department, 1994; Meekaruna & Wotwanwat, 2022b)

2.2 สวัสดิการรถรับ-ส่ง

สถานประกอบกิจการจัดรถรับส่งลูกจ้างตามเส้นทางที่นายจ้างเป็นผู้กำหนด ตามเวลาที่ระบุไว้ชัดเจน โดยให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ลูกจ้างเป็นการทั่วไป รวมถึงการให้บริการลูกจ้างในเส้นทางที่ไม่มีรถประจำทาง เพื่อผลประโยชน์ของสถานประกอบกิจการ (The Revenue Department, 2018)

2.3 สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล การตรวจสุขภาพประจำปี และเงินช่วยเหลือค่าคลอดบุตร

ค่ารักษาพยาบาลที่สถานประกอบกิจการจ่ายให้หรือจ่ายแทนลูกจ้าง คู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดาน ซึ่งอยู่ในความดูแลของลูกจ้าง ซึ่งรวมถึงการตรวจสุขภาพประจำปี และเงินช่วยเหลือค่าคลอดบุตร โดยการรักษาพยาบาลต้องกระทำในประเทศไทย (The Revenue Department, 1966; The Revenue Department, 2018)

2.4 สวัสดิการประกันภัย

สถานประกอบกิจการจ่ายค่าเบี้ยประกันภัยให้แก่บริษัทประกันชีวิตหรือบริษัทประกันวินาศภัยที่ประกอบกิจการในประเทศไทย สำหรับกรมธรรม์ประกันภัยกลุ่มที่มีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี เฉพาะการคุ้มครองค่ารักษาพยาบาลสำหรับลูกจ้าง คู่สมรส บุพการี หรือผู้สืบสันดาน ซึ่งอยู่ในความดูแลของลูกจ้าง ในกรณีรักษาพยาบาลในประเทศไทย และคุ้มครองลูกจ้างกรณีจำเป็นต้องได้รับการรักษาพยาบาลต่างประเทศในขณะที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในต่างประเทศเป็นครั้งคราว (Sukplung & Boonpharod, 2022b)

2.5 สวัสดิการจำหน่ายเครื่องแบบราคาต่ำกว่าทุน

สถานประกอบกิจการมีนโยบายจัดหาเครื่องแบบจำหน่ายในราคาต่ำกว่าทุนให้แก่ลูกจ้าง ถือเป็นส่วนลดที่สถานประกอบกิจการขายสินค้าราคาถูกให้แก่ลูกจ้าง จึงไม่ถือเป็นประโยชน์เพิ่มใดๆ ที่ลูกจ้างได้รับ (The Revenue Department, 2007a)

2.6 สวัสดิการเงินช่วยพิเศษตามธรรมเนียมประเพณี

สวัสดิการตามธรรมเนียมประเพณี เช่น งานสมรส งานบวช งานศพ เป็นต้น (Jaitungmun, 2020)

2.7 สวัสดิการด้านนันทนาการ

เป็นสวัสดิการที่มุ่งเสริมสร้างสัมพันธภาพและความสามัคคีระหว่างนายจ้างและลูกจ้าง เช่น งานเลี้ยงสังสรรค์ประจำปี งานเลี้ยงปีใหม่ งานแข่งขันกีฬาภายใน (Jaitungmun, 2020)

2.8 สวัสดิการค่าพาหนะและค่าเบี้ยเลี้ยง

เป็นค่าพาหนะและเบี้ยเลี้ยงเดินทางที่ลูกจ้างได้รับสืบเนื่องจากการเดินทางไปปฏิบัติงานตามหน้าที่ในประเทศหรือต่างประเทศเป็นครั้งคราว โดยค่าพาหนะและเบี้ยเลี้ยงที่ได้รับต้องไม่เกินอัตราสูงสุดที่ทางราชการกำหนดจ่ายให้แก่ข้าราชการตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการในประเทศหรือต่างประเทศ และต้องมีหลักฐานการได้รับอนุมัติให้เดินทางไปปฏิบัติงานนอกสำนักงานหรือนอกสถานที่จากนายจ้าง พร้อมระบุลักษณะงานที่ทำและระยะเวลาในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ด้วย (Sukplung &

Boonpharod, 2022b)

2.9 สวัสดิการค่าที่พักกรณีปฏิบัติงานนอกสถานที่

กรณีสถานประกอบกิจการมีคำสั่งให้ลูกจ้างเดินทางไปปฏิบัติงานตามหน้าที่ในประเทศหรือต่างประเทศเป็นครั้งคราว ลูกจ้างสามารถเบิกค่าใช้จ่ายค่าเช่าที่พักได้ในอัตราที่กรมสรรพากรกำหนด โดยต้องมีหลักฐานการได้รับอนุมัติให้เดินทางไปปฏิบัติงานนอกสำนักงานหรือนอกสถานที่จากนายจ้าง (Sukplung & Boonpharod, 2022b)

2.10 สวัสดิการของขวัญวันเกิดพนักงาน

สถานประกอบกิจการมอบของขวัญวันเกิดแก่ลูกจ้าง ถือเป็นเงินได้จากการให้โดยเสน่หาเนื่องในพิธีหรือตามโอกาสแห่งขนบธรรมเนียมประเพณี โดยของขวัญดังกล่าวต้องมีราคาหรือมูลค่าไม่เกินสมควร (Jaitungmun, 2020)

สวัสดิการที่สถานประกอบกิจการสามารถนำมาหักเป็นค่าใช้จ่ายประจำปีที่กล่าวถึงข้างต้น เป็นสวัสดิการที่ลูกจ้างได้ประโยชน์ส่วนเพิ่ม หากแต่ได้รับการยกเว้นจากกรมสรรพากรไม่ต้องนำมาคำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา เนื่องจากเป็นสวัสดิการที่จำเป็นด้านสุขภาพอนามัย ความเป็นอยู่ของลูกจ้างและครอบครัว และเพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกจ้างทุกคนในองค์กร ไม่ได้จัดให้จำเพาะเพียงพนักงานคนใดคนหนึ่ง โดยทางสถานประกอบกิจการเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์ของสวัสดิการนั้น

3. สวัสดิการแรงงานที่สถานประกอบกิจการนิติบุคคลสามารถนำมาหักเป็นค่าใช้จ่าย ส่วนลูกจ้างต้องนำประโยชน์ที่ได้รับไปรวมเป็นเงินได้บุคคลธรรมดา

การจัดสวัสดิการประเภทนี้สถานประกอบกิจการต้องกำหนดไว้ในระเบียบ หรือข้อตกลงเกี่ยวกับสภาพการจ้าง หรือข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ กรมสรรพากรเห็นว่าเป็นประโยชน์ส่วนเพิ่มของลูกจ้างจึงต้องนำผลประโยชน์ไปรวมเป็นเงินได้บุคคลธรรมดาเพื่อคำนวณภาษีประจำปี มีดังนี้

3.1 สวัสดิการบ้านพัก

สวัสดิการบ้านพักสามารถแบ่งได้เป็น 2 กรณี คือ กรณีนายจ้างจัดที่พักให้โดยไม่ต้องจ่ายค่าเช่า และกรณีนายจ้างจ่ายค่าเช่าที่พักและ/หรือค่าใช้จ่ายอื่น ซึ่งลูกจ้างจะต้องนำมูลค่าของประโยชน์ที่ได้ไปรวมเป็นรายได้ประจำปีที่ต้องใช้คำนวณภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา โดยมีแนวทางการคำนวณดังนี้ (Sukplung & Boonpharod, 2022b)

3.1.1 กรณีลูกจ้างได้อยู่บ้านพักของนายจ้างโดยไม่เสียค่าเช่า ไม่ว่าอาศัยอยู่คนเดียวหรืออยู่ร่วมกับลูกจ้างรายอื่น ให้คำนวณเป็นเงินได้พึงประเมินในอัตราร้อยละ 20 ของเงินเดือนหรือค่าจ้างรวมทั้งเงินเพิ่มอื่นๆ (ถ้ามี) ตลอดปี (เงินเพิ่มนี้ไม่รวมถึงเงินโบนัสที่จ่ายเป็นรายปี)

3.1.2 กรณีลูกจ้างได้อยู่บ้านพักของนายจ้างโดยไม่เสียค่าเช่า แต่เป็นบ้านที่นายจ้างได้ไปเช่าจากบุคคลอื่นมาอีกต่อหนึ่ง ให้คำนวณเป็นเงินได้พึงประเมินตามค่าเช่าที่นายจ้างได้จ่ายไปจริง ในกรณีที่ลูกจ้างอาศัยอยู่รวมกันหลายคน ให้เฉลี่ยค่าเช่าบ้านที่นายจ้างได้จ่ายไปจริงเป็นเงินได้ของลูกจ้างแต่ละคนตามส่วนของเงินเดือนหรือค่าจ้างรวมทั้งเงินเพิ่มอื่นๆ (ถ้ามี) ตลอดปี (เงินเพิ่มนี้ไม่รวมถึงเงินโบนัสที่จ่ายเป็นรายปี) ส่วนในกรณีที่นายจ้างได้เช่าบ้านให้เป็นที่พักอาศัยของพนักงานพร้อมจ่ายค่าใช้จ่ายอื่น เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำประปา ค่าคนสวน ค่าโทรศัพท์ และค่าใช้จ่ายต่างๆ ภายในบ้าน ให้ถือว่าค่าเช่าบ้านและค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่นายจ้างจ่ายไปเป็นประโยชน์ที่พนักงานได้รับทั้งจำนวน

3.2 สวัสดิการอาหาร-เครื่องดื่ม

สถานประกอบกิจการจัดบริการอาหาร-เครื่องดื่มแบบให้เปล่า หรือซื้ออาหารชุดให้แก่พนักงานทุกคน เพื่อการปฏิบัติหน้าที่และทำงานล่วงเวลา (The Revenue Department, 2004)

3.3 สวัสดิการรถรับ-ส่งลูกจ้าง

สถานประกอบกิจการจ่ายค่าใช้จ่ายเพื่อบริการรถรับ-ส่งลูกจ้าง ค่าใช้จ่ายดังกล่าวถือเป็นประโยชน์เพิ่มของลูกจ้าง (The Revenue Department, 2004)

3.4 สวัสดิการด้านนันทนาการ

สถานประกอบกิจการออกค่าใช้จ่ายให้ลูกจ้างทั้งหมดในการจัดนำเที่ยว จ่ายสมาชิกสนามกอล์ฟ หรือสโมสรกีฬา หรือสโมสรเพื่อการพักผ่อนหรือสันทนาการ และเงินค่าเล่นกอล์ฟ ค่าเล่นกีฬา หรือค่าตอบแทนเพื่อการพักผ่อนหรือสันทนาการแก่ลูกจ้างโดยทั่วไป ถือเป็นประโยชน์เพิ่มของลูกจ้าง (Sukplung & Boonpharod, 2022b; The Revenue Department, 2004)

3.5 สวัสดิการเงินรางวัลสำหรับพนักงานในโอกาสต่างๆ

สถานประกอบกิจการกำหนดเงินรางวัลเพื่อจ่ายให้กับพนักงานในโอกาสต่างๆ เช่น ทำงานครบกำหนดเวลา เงินตอบแทนพิเศษกรณีครบรอบการดำเนินงานของบริษัท เป็นต้น (Jaitungmun, 2020)

3.6 สวัสดิการประกันภัย

สถานประกอบกิจการจ่ายค่าเบี้ยประกันชีวิตและ/หรือประกันสุขภาพแก่ลูกจ้างที่ไม่ใช่ประกันภัยกลุ่ม ถือเป็นประโยชน์เพิ่มของลูกจ้าง (The Revenue Department, 2009)

3.7 สวัสดิการเงินช่วยเหลือการศึกษาบุตร หรือเงินช่วยเหลือกรณีลูกจ้างรับบุตรบุญธรรม

สถานประกอบกิจการมอบเงินช่วยเหลือการศึกษาบุตรของลูกจ้าง หรือเงินช่วยเหลือกรณีลูกจ้างรับบุตรบุญธรรมให้ถือเป็นประโยชน์เพิ่มของลูกจ้าง (The Revenue Department, 2018)

3.8 สวัสดิการค่าน้ำมันเชื้อเพลิงรถยนต์พนักงานที่ขับมาทำงาน

สถานประกอบกิจการจ่ายค่าน้ำมันเชื้อเพลิงรถยนต์ส่วนตัวของพนักงานที่ขับมาทำงาน ถือเป็นประโยชน์เพิ่มของลูกจ้าง ส่วนในกรณีที่ลูกจ้างไม่ต้องนำค่าน้ำมันไปรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดานั้นจะต้องมีหลักฐานการใช้รถยนต์และพิสูจน์จนเป็นที่เชื่อถือแก่การตรวจสอบของเจ้าพนักงานประเมินว่าได้จ่ายไปโดยสุจริตตามความจำเป็นเฉพาะในการที่ต้องปฏิบัติการตามหน้าที่ของตน และได้จ่ายไปทั้งหมดเพื่อการปฏิบัติงานตามหน้าที่ ประกอบกับสถานประกอบกิจการต้องมีระเบียบอนุญาตให้มีการเบิกจ่ายค่าน้ำมันรถยนต์ได้และมีหนังสืออนุญาตพร้อมทั้งการบันทึกอนุญาตให้เดินทางไปติดต่องานจากที่ใดถึงที่ใด ระยะเวลาทางเท่าใด ชื่อเจ้าของรถยนต์ หมายเลขทะเบียนรถยนต์ ใบเสร็จรับเงินค่าน้ำมันรถยนต์ที่มีการระบุชื่อเจ้าของรถยนต์ หมายเลขทะเบียนรถยนต์ให้ชัดเจน (The Revenue Department, 2007b)

3.9 สวัสดิการภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่บริษัทออกให้

สถานประกอบกิจการเป็นผู้จ่ายภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาแก่ลูกจ้างนั้น ถือเป็นประโยชน์เพิ่มของลูกจ้าง ตามคำสั่งกรมสรรพากรที่ ป. 7/2528 (The Revenue Department, 1985)

3.10 สวัสดิการรถประจำตำแหน่งและน้ำมันเชื้อเพลิงรถประจำตำแหน่ง

สถานประกอบกิจการมีบริการรถประจำตำแหน่งและดูแลค่าน้ำมันเชื้อเพลิงรถประจำตำแหน่งแก่ลูกจ้างระดับบริหาร ถือเป็นประโยชน์เพิ่มของลูกจ้าง แต่หากเป็นการใช้ในการปฏิบัติงานเฉพาะเพื่อกิจการของสถานประกอบกิจการ โดยลูกจ้างไม่ได้รับประโยชน์เป็นการส่วนตัวจากการได้ใช้รถยนต์ประจำตำแหน่งไม่ต้องรวมคำนวณเพื่อเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (The Revenue Department, 2001)

3.11 สวัสดิการเงินโบนัส

กรณีสถานประกอบกิจการให้เงินโบนัสตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดโดยพิจารณาและประเมินผลการทำงานของลูกจ้างแต่ละคนในช่วงที่ผ่านมาในรอบปี เช่น โบนัสตามยอดขาย การทำประโยชน์ให้แก่กิจการหรือการคำนวณตามสัดส่วนของกำไรต่อสินทรัพย์

(Return on Assets--ROA) ของปีก่อนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดอัตราการจ่ายโบนัสในปีปัจจุบัน (The Revenue Department, 2000; The Revenue Department, 2008)

3.12 สวัสดิการฉีดวัคซีนป้องกันโรค

กรณีสถานประกอบกิจการจัดบริการฉีดวัคซีนป้องกันไข้หวัดหรือโรคระบาดอื่นๆ ซึ่งไม่ใช่วัคซีนที่ใช้รักษาเมื่อมีอาการเจ็บป่วยเกิดขึ้น ค่าใช้จ่ายดังกล่าวจึงไม่ถือเป็นค่ารักษาพยาบาลที่นายจ้างจ่ายให้หรือจ่ายแทนลูกจ้างเป็นค่ารักษาพยาบาล (The Revenue Department, 2018)

นอกจากนี้ยังมีการจัดสวัสดิการบางประเภทที่สถานประกอบกิจการไม่สามารถนำมาหักเป็นค่าใช้จ่ายได้ ส่วนลูกจ้างต้องนำประโยชน์ที่ได้รับไปรวมเป็นเงินได้บุคคลธรรมดา เนื่องด้วยเป็นการให้โดยเสน่หาที่ไม่มีข้อผูกพันใดๆ ถือเป็นรายจ่ายต้องห้ามทางภาษีตามมาตรา 65 ตรี แห่งประมวลรัษฎากร รายจ่ายประเภทนี้ส่วนใหญ่จะไม่ปรากฏในระเบียบ ข้อตกลงหรือข้อบังคับเกี่ยวกับการทำงานมาก่อน เช่น สวัสดิการการเป็นสมาชิกสนามกอล์ฟหรือสโมสรกีฬา หรือสโมสรเพื่อการพักผ่อนหรือสันทนาการ และเงินค่าเล่นกอล์ฟ ค่าเล่นกีฬา หรือค่าตอบแทนเพื่อการพักผ่อนหรือสันทนาการแก่ที่ปรึกษา กรรมการ หรือลูกจ้างเฉพาะบางตำแหน่ง (Sukplung & Boonpharod, 2022b)

บทสรุป

สวัสดิการแรงงานที่จัดโดยสถานประกอบกิจการสามารถแบ่งได้เป็น 2 ประเภทหลักคือ สวัสดิการแรงงานที่กฎหมายกำหนด และสวัสดิการนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด ซึ่งการจัดสวัสดิการแรงงานประเภทแรกสามารถถือเป็นค่าใช้จ่ายทางภาษีได้ตามปกติ หากแต่สวัสดิการประเภทที่สองนั้นสามารถนำไปคิดเป็นค่าใช้จ่ายทางภาษีได้ระหว่าง 1-2 เท่า ขึ้นอยู่กับประเภทสวัสดิการและแนวปฏิบัติที่สถานประกอบกิจการนั้นๆ ได้ประกาศหรือกำหนดไว้ในกฎระเบียบขององค์การ และกฎหมายภาษีอากรที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นการจัดสวัสดิการแก่ลูกจ้างของสถานประกอบกิจการนั้น ปัจจัยด้านสิทธิประโยชน์ทางภาษีถือเป็นประเด็นสำคัญอีกประการที่ควรคำนึงถึงร่วมกับความต้องการของลูกจ้าง

ข้อเสนอแนะ

ผู้ที่สนใจประเด็นการจัดสวัสดิการแรงงานกับสิทธิประโยชน์ทางภาษีนั้น สามารถนำองค์ความรู้ไปต่อยอดสู่งานวิจัยเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจทั้งในกลุ่มลูกจ้างและผู้จัดทำบัญชีของสถานประกอบกิจการ หากศึกษาในกลุ่มลูกจ้างนั้นมีหัวข้อที่น่าสนใจได้แก่ ระดับความเข้าใจสวัสดิการแรงงานที่ได้รับจากสถานประกอบกิจการกับการวางแผนภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ส่วนการศึกษาในสถานประกอบกิจการสามารถดำเนินการได้หลายแง่มุมหากสถานประกอบกิจการยินยอมเปิดเผยข้อมูล อาทิ ความสัมพันธ์ระหว่างค่าใช้จ่ายด้านการจัดสวัสดิการแรงงานกับค่าใช้จ่ายทางภาษี ค่าใช้จ่ายด้านการจัดสวัสดิการแรงงานกับการวางแผนภาษีนิติบุคคล เป็นต้น

References

Announcement of the Department of Labour Protection and Welfare on Criteria and Methods for the Election of the Welfare Committee in the Workplace by Electronic. (2021). *Royal Thai Government Gazette, 138*(269 d), 47-49. [In Thai]

Department of Children and Youth Affairs,. (2018). *Manual for registering childcare centers in the workplace*. Retrieved from https://welfare.labour.go.th/attachments/article/78/07122563.pdf [In Thai]

Department of Labour Protection and Welfare. (2018a). *Guide for the election of the welfare committee in the workplace.* Author. [In Thai]

Department of Labour Protection and Welfare. (2018b). *The Labour Welfare Department supports the establishment of a "child care center" in the workplace which can be tax deductible*. Retrieved from https://area6.labour.go.th/2015-12-03-04-55-08/123-2018-01-19-06-47-52 [In Thai]

Department of Labour Protection and Welfare. (2022). *Annual report 2022 welfare administration and labour protection*. Author. [In Thai]

Jaitungmun, T. (2020). "Tax burden" welfare of employees. *Sanpakornsarn, 67*(3), 69-93. [In Thai]

Khakhay, S. (2022). Product cost accounting. In *Cost accounting and managerial accounting unit 1-7* (6th ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

Meekaruna, K., & Wotwanwat, T. (2022a). Personal income tax accounting. in *Tax accounting and tax planning unit 1-8* (6th ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

Meekaruna, K., & Wotwanwat, T. (2022b). Personal income tax planning. in *Tax accounting and tax planning unit 9-15* (5th ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

Ministerial Regulation No. 63 (B.E. 2551) issued under the Building Control Act B.E. 2522. (2008). *Royal Thai Government Gazette, 125*(69 A), 1-4. [In Thai]

Ministerial Regulations on the Provision of Welfare in the Workplace B.E. 2548. (2005). *Royal Thai Government Gazette, 122*(29 A), 14-18. [In Thai]

Ministry of Labour. (2016). *The 20-year national human resource development strategic framework (2017-2036)*. Retrieved from https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/ministryoflabour [In Thai]

Ministry of Labour. (2022). *Labour welfare*. Retrived from https://lb.mol.go.th/คนทำงาน/สิ่งที่ลูกจ้างควรรู้/สวัสดิการแรงงาน [In Thai]

Office of the Council of State. (2019). *Labour Protection Act B.E. 2541*. Retrieved from http://area5.labour.go.th/attachments/article/192/2562.pdf [In Thai]

Phomatcha, N. (2021). Corporate income tax. In *Business law and taxation unit 9-15* (5th ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

Sukplung, S., & Boonpharod, D. (2022a). Corporate income tax accounting. in *Tax accounting and tax planning unit 1-8* (6th ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

Sukplung, S., & Boonpharod, D. (2022b). Corporate income tax planning. in *Tax accounting and tax planning unit 9-15* (5th ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

Thanasan, N. (2021). Personal income tax. In *Business law and taxation unit 9-15* (5th ed.). Sukhothai Thammathirat Open University Press. [In Thai]

The Justice Group. (2021). *Tax law and revenue code*. Pim-Aksorn. [In Thai]

The Revenue Department. (1966). *Ministerial Regulation No. 126 (B.E. 2509) issued according to the revenue code on tax exemption*. Retrieved from https://www.rd.go.th/2502.html [In Thai]

The Revenue Department. (1985). *The Revenue Department's order on the calculation of tax payments paid by employers or payers or others on behalf of various types of assessable income under Section 40 of the Revenue code*. Retrieved from https://www.rd.go.th/3616.html [In Thai]

The Revenue Department. (1994.). *The Revenue Department's Order No. 47/2537 regarding VAT registrants using products in the management of the business in the case of employee uniforms*. Retrieved from https://www.rd.go.th/3600.html [In Thai]

The Revenue Department. (2000). *Corporate income tax in case any expenditures are paid out of profits*. Retrieved from https://www.rd.go.th/23897.html [In Thai]

The Revenue Department. (2001). *Personal income tax in case of income from the use of the position's car and VAT in case of purchase tax for car rental*. Retrieved from https://www.rd.go.th/25472.html [In Thai]

The Revenue Department. (2004). *Personal income tax in the case of additional benefits for employees*. Retrieved from https://www.rd.go.th/24358.html [In Thai]

The Revenue Department. (2005a). *Royal Decree issued under the Revenue Code on Tax Exemption (No. 437), B.E. 2548*. Retrieved from https://www.rd.go.th/28631.html [In Thai]

The Revenue Department. (2005b). *Announcement of the Director-General of the Revenue Department on Income Tax (No. 148) on the rules, procedures and conditions for income tax exemption of companies or juristic partnerships for income paid for training expenses for employees*. Retrieved from https://www.rd.go.th/29816.html [In Thai]

The Revenue Department. (2007a). *Income tax and VAT in the case of selling uniforms and building housing for workers as welfare*. Retrieved from https://www.rd.go.th/35945.html [In Thai]

The Revenue Department. (2007b). *Personal income tax and corporate income tax in case of paying for fuel to employees*. Retrieved from https://www.rd.go.th/35963.html [In Thai]

The Revenue Department. (2008). *Corporate income tax in the case of paying bonuses to employees and the board*. Retrieved from https://www.rd.go.th/38513.html [In Thai]

The Revenue Department. (2009). *Personal income tax and corporate income tax in case the company pays life insurance to employees*. Retrieved from https://www.rd.go.th/42159.html [In Thai]

The Revenue Department. (2011). *Personal income tax and corporate income tax in the case of supporting employees' study*. Retrieved from https://www.rd.go.th/46354.html [In Thai]

The Revenue Department. (2018). *Personal income tax and corporate income tax in the case of employee welfare*. Retrieved from https://www.rd.go.th/3600.html [In Thai]

Wilawan, K. (2019). *Explanation of labour law* (26th ed.). Winyuchon. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.45

Received:	October	11, 2023
Revised:	December	4, 2023
Accepted:	December	9, 2023

ความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม

กรพล ศรีวรขาน[1] ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์[2] ปิยะมาศ สื่อสวัสดิ์วณิชย์[3]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดยใช้แนวคิดไตรกำไรสุทธิและแนวความคิดด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรของ Buchholz and Catton (1999) และ Carroll (1991)

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ได้แก่ (1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร โดยคุณลักษณะที่สำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อการดำเนินงานขององค์กร (2) การมุ่งเน้นการตลาด โดยองค์กรที่มุ่งให้ความสำคัญกับลูกค้าย่อมเป็นการตอบสนองต่อสังคมมากขึ้น (3) การสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (4) การกำกับดูแลกิจการโดยระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ และ (5) การรับรู้และการมีส่วนร่วม โดยเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ร่วมรับรู้ข้อมูล ข่าวสาร ร่วมคิดหาหนทางและร่วมปฏิบัติในการแก้ไขปัญหา ทั้ง 5 ปัจจัยจึงมีอิทธิพลต่อความยั่งยืนในการดำเนินงานขององค์กร

คำสำคัญ: ความรับผิดชอบต่อสังคม; ความยั่งยืน; แนวคิดไตรกำไรสุทธิ; แนวคิด Caroll's CRS Pyramid
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:
กรพล ศรีวรขาน, ปิยะฉัตร จารุธีรศานต์ และปิยะมาศ สื่อสวัสดิ์วณิชย์. (2566). ความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 631-643.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: karravp@gmail.com
[2,3] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Sustainability of Corporate Social Responsibility Activities

Korapol Srivorakan[1] Piyachat Jarutirasarn[2] Piyamas Suesawadwanit[3]

Abstract

This academic article aims to study factors influencing the sustainability of social responsibility operations. Using the concept of Triple Bottom Line and Caroll's CRS Pyramid concept of corporate social responsibility of Buchholz and Catton (1999) and Carroll (1991).

Findings are as follows: Factors influencing the sustainability of social responsibility operations include (1) the transformational leadership of executives. The important characteristics of transformational leadership have an influence on the operations of the organization. (2) Marketing orientation that focus on customers are more responsive to society. (3) Building relationships with stakeholders. (4) Corporate governance by a management system that is efficient, transparent, and verifiable. (5) Perception and participation, it provides an opportunity for those involved to perceive information, analyze troubleshooting guidelines, and join together in solving problems. All 5 factors therefore influence the sustainability of the organization's operations.

Keywords: Corporate Social Responsibility; Sustainability; Triple Bottom Line; Caroll's CRS Pyramid

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Srivorakan, K., Jarutirasarn, P., & Suesawadwanit, P. (2023). Sustainability of corporate social responsibility activities. Ph.D. in Social Sciences Journal, 13(3), 631-643.

[1] Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: karravp@gmail.com
[2,3] Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

บทนำ

แนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร หรือ CSR (Corporate Social Responsibility) เป็นแนวคิดที่พูดถึงเรื่องการดำเนินธุรกิจควบคู่ไปกับการใส่ใจและดูแลรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อมภายใต้หลักจริยธรรม การกำกับดูแลกิจกรรมที่ดีและการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาบูรณาการเพื่อนำไปสู่การดำเนินธุรกิจที่ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืน และเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างมากจากองค์กรชั้นนำในระดับสากลที่ได้นำไปปฏิบัติอย่างกว้างขวางโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มองค์กรหรือบริษัทเอกชนถือเป็นผู้นำในการเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนการดูแลประโยชน์สาธารณะของโลก การสร้างคุณค่าแห่งความดี ไปสู่มิติของการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมที่มีความยั่งยืนได้มากกว่าภาครัฐ ที่มีบทบาทหน้าที่ในการให้การสนับสนุนและกำหนดมาตรการรองรับสนับสนุนแนวคิดนี้ (Euaaporn, 2014) โดยแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร ถือเป็นการดำเนินกิจกรรมภายในและภายนอกองค์กรที่คำนึงถึงผลกระทบต่อสังคมทั้งในองค์กรและในระดับใกล้และไกล ด้วยการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในองค์กรหรือทรัพยากรจากภายนอกองค์กร ในอันที่จะทำให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข การเชื่อมโยงถึงการสร้างคุณค่าร่วมกันระหว่างภาคธุรกิจกับสังคมและชุมชน เข้าด้วยกันผ่านกลยุทธ์ต่างๆ ทำให้เกิดความแข็งแกร่ง ยั่งยืนในองค์กรธุรกิจและสังคมพร้อมๆ กัน โดยเน้นให้องค์กรเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนการดำเนินงาน เป็นการแบ่งปันหรือเอื้อประโยชน์ระหว่างองค์กรธุรกิจและสังคม เพื่อให้เกิดความสำคัญในด้านการแข่งขันและการทำกำไรแก่องค์กรอันจะเชื่อมโยงกับความเจริญและการสร้างคุณค่าเพิ่มให้แก่สังคมและผู้ถือหุ้นในทางที่ดีไปพร้อมๆ กันได้ (Tantayanon, 2014)

ปัจจุบันหลายองค์กรได้นำปัจจัยที่ส่งผลต่อความยั่งยืนภายใต้แนวคิดไตรกำไรสุทธิมาประยุกต์ใช้กับในระบบห่วงโซ่อุปทาน (Kohl, Henke, & Daus, 2021) ซึ่งมุ่งเน้นการยกระดับมาตรฐานการดูแลรักษาด้านสิ่งแวดล้อม และ ด้านสังคม แต่ทว่าการพัฒนาด้านความยั่งยืนไม่สามารถพิจารณาได้เพียงปัจจัยภายในองค์กรเท่านั้น เช่น กระบวนการผลิต การจัดเก็บผลิตภัณฑ์ หรือ กระบวนการมีส่วนร่วมของพนักงานภายในองค์กร เป็นต้น องค์กรควรพิจารณาถึงกิจกรรมภายนอกองค์กร ซึ่งถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน เช่น กระบวนการจัดหาวัตถุดิบ เป็นต้น (Kohl et al., 2021) ผู้จัดหาวัตถุดิบ หรือระบบการจัดซื้อของบริษัท เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของบริษัท เนื่องจากผู้จัดหาวัตถุดิบถือเป็นตำแหน่งเริ่มต้นของระบบห่วงโซ่อุปทานซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญขององค์กร การที่องค์กรจะสามารถสร้างความยั่งยืนในระบบได้ เพราะฉะนั้นผู้จัดหาวัตถุดิบซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อตัวผลิตภัณฑ์ และ ชื่อเสียงขององค์กร จึงจำเป็นต้องถูกพิจารณาอย่างรอบครอบเพื่อจำกัดผลลัพธ์ที่สร้างผลกระทบเชิงลบต่อองค์กร จากข้อมูลที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงกระแสนิยมด้านความยั่งยืนที่เพิ่มสูงขึ้น ส่งผลให้อุตสาหกรรมอาหารแปรรูปในประเทศไทยซึ่งถือเป็นหนึ่งในรากฐานสำคัญของเศรษฐกิจประเทศได้รับผลกระทบอย่างรุนแรง กล่าวคืออุตสาหกรรมอาหารแปรรูปไทยเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ ที่ทำหน้าที่เป็นผู้จัดหาทรัพยากรรายใหญ่ของหลายๆ ประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา และประเทศอังกฤษ เป็นต้น แต่ปัจจุบันหลายธุรกิจถูกเพ่งเล็งโดยคนในสังคมถึงผลกระทบทางด้านสังคม และสิ่งแวดล้อม ไม่ว่าผลกระทบดังกล่าวจะมาจากการกระทำของทางองค์กรเอง หรือจากทางคู่ค้า (Partner) ในห่วงโซ่อุปทาน เช่น องค์กรที่จัดหาทรัพยากร (supplier) เป็นต้น (Kohl et al., 2021) ส่งผลให้หลายธุรกิจจำเป็นต้องคำนึงถึงการดำเนินงานของคู่ค้าของตนเองมากขึ้นเพื่อรักษาภาพลักษณ์ที่ดีขององค์กร

รวมถึงการรักษาความได้เปรียบทางการแข่งขัน ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยจากแนวคิด ทฤษฎีต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเป็นองค์ความรู้การวิจัยสำหรับผู้ที่สนใจนำไปศึกษาวิจัย ต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ผู้เขียนได้สังเคราะห์ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ (Corporate Social Responsibilities--CSR) มีรายละเอียด ดังนี้

1. ความหมาย

Bowen (1953) ได้นิยาม ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นภาระหน้าที่ของนักธุรกิจที่จะดำเนินตามนโยบายเพื่อตัดสินใจหรือปฏิบัติตามแนวทางซึ่งเป็นสิ่งที่ปรารถนาในแง่ของวัตถุประสงค์และคุณค่าของสังคม

Carroll (1999) ให้ความหมาย ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ครอบคลุมถึงประเด็นทางเศรษฐกิจ กฎหมาย จริยธรรม และความคาดหวังที่สังคมมีต่อองค์กร ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง

2. พัฒนาการ

วิวัฒนาการของโครงสร้างความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ เริ่มต้นในช่วงต้นทศวรรษ 1950 เป็นจุดเริ่มต้นของการสร้างคำจำกัดความของ ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ มีการปรับตัว และเปลี่ยนทัศนคติขององค์กร โดยนักวิชาการที่มีความโดดเด่นที่สุดในช่วงปลายนี้ คือ Bowen (1953) ซึ่งได้กล่าวว่า การกระทำขององค์กรขนาดใหญ่มีผลกระทบต่อสังคมอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ในการตัดสินใจกระทำการใดๆ จึงควรพิจารณาถึงผลกระทบที่ตามมา ต่อมาในช่วงทศวรรษที่ 1960 งานวิจัยเชิงวิชาการเน้นการวิเคราะห์ในระดับสังคม เป็นการตอบสนองปัญหา และความปรารถนาของสังคมยุคใหม่ ในช่วงปี 1970 เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอยโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกา อัตราเงินเฟ้อที่สูงและการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่ำมาก ตามมาด้วยวิกฤตการณ์พลังงานที่ยาวนาน ทำให้องค์กรธุรกิจ ต้องทำหน้าที่ตอบสนองต่อความต้องการ และความพึงพอใจของสังคม ด้วยความรับผิดชอบ และกรอบการกำกับดูแลใหม่ ต้องบูรณาการนโยบายที่ตอบสนองต่อสังคม และสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อสังคมจึงมีมากขึ้น และส่งผลนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินธุรกิจต่างๆ มากมาย ในช่วงปี ค.ศ. 1980 ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ เริ่มให้ความสำคัญกับทฤษฎีและการจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมากขึ้น และมุ่งเน้นการนำไปปฏิบัติ (operationalization) มากกว่าเป็นเพียงแนวคิดหรือหลักการขององค์กร ความกังวลและความคาดหวังทางสังคมที่เกี่ยวข้องมากที่สุดของพฤติกรรมขององค์กรในช่วงปี ค.ศ. 1980 เกี่ยวข้องกับปัญหามลพิษด้านสิ่งแวดล้อม การเลือกปฏิบัติในการจ้างงาน การปฏิบัติต่อผู้บริโภค สุขภาพและความปลอดภัยของพนักงาน คุณภาพของอายุงาน ความเสื่อมโทรมของชีวิตคนเมือง และข้อสงสัย/การปฏิบัติมิชอบของบริษัทข้ามชาติ ในช่วงปี 1990 เป็นจุดเริ่มต้นของความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ในแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งเป็นผลมาจากการผลักดันของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับด้านสิ่งแวดล้อมในระดับนานาชาติพยายามเรียกร้องเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้วยความพยายามจัดตั้งมาตรฐานที่สูงขึ้นเกี่ยวกับประเด็นเหล่านี้ให้แก่องค์กรทางธุรกิจ ร่วมกับกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในช่วงเวลานี้จึงทำให้ ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ได้รับความสนใจจากนานาชาติ และเป็นแนวทางสากลในการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจ และบรรษัทข้ามชาติต่างๆ ทั่วโลก โดยเฉพาะ The European Commission (EC) ในขณะนั้นมีบทบาทอย่างมากในการส่งเสริม การนำ ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ไปปฏิบัติ ในช่วงเวลานี้ถือเป็นยุคแห่งการพัฒนา ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ เนื่องจากมีนักวิชาการได้ออกมาเสนอแนวทางในการนำ

ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ไปปฏิบัติอย่างหลากหลาย นักวิชาการที่มีผลงานโดดเด่น ได้แก่ Wood (1991) สร้างแบบจำลองการดำเนินงานเพื่อสังคม (corporate social performance), Carroll (1991) ได้นำเสนอ พีระมิดแห่งความรับผิดชอบต่อสังคม (Pyramid of corporate social responsibility), Burke and Logsdon (1996) ได้ระบุถึง 5 มิติของความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจเชิงกลยุทธ์ Elkington (1997) ไตรกำไรสุทธิ (the triple bottom line) ในช่วงปี ค.ศ. 2000 องค์การสหประชาชาติเป็นหน่วยงานสำคัญที่ส่งเสริมให้ ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจได้รับการยอมรับทั่วโลก และทำให้แนวคิดแข็งแกร่งขึ้นจากการรับรองปฏิญญาแห่งสหัสวรรษที่มีเป้าหมายการพัฒนา 8 ประการ และสหภาพยุโรป โดยได้จัดการประชุมเพื่อหารือเรื่อง ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ณ กรุงบรัสเซลส์และเฮลซิงกิ ในปี ค.ศ. 2001 และ ค.ศ. 2004 ต่อมาจึงเปิดตัวแผนงานของยุโรปสำหรับธุรกิจสู่องค์กรที่แข่งขันได้และยั่งยืน แปลงเป็นวิสัยทัศน์ที่เป็นหนึ่งเดียวกันและความเข้าใจเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ที่จะได้รับการส่งเสริมทั่วไปในยุโรป อิทธิพลของความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ที่รับรู้กันอยู่ทั่วไปในการนำมาดำเนินการของบริษัทหรือองค์กรธุรกิจคือ ISO (International Organization for Standardization) เป็นมาตรการเพื่อเสริมคุณภาพและมาตรฐานการจัดการสิ่งแวดล้อม (ISO 9001 และ ISO 14001) รวมทั้งการพัฒนา ISO 26000 มีความเกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ไม่แต่เพียงเฉพาะหน้าที่ในการดำเนินธุรกิจเพื่อรับผิดชอบต่อสังคมเท่านั้นแต่ถูกพัฒนาขึ้นจากผู้เชี่ยวชาญ 450 คนจาก 99 ประเทศและองค์กรระหว่างประเทศ 40 แห่ง ซึ่งขณะนี้ได้นำไปใช้แล้วกว่า 80 ประเทศทั่วโลกเพื่อเป็นแนวทางสำหรับมาตรฐานแห่งชาติ ในช่วงทศวรรษปี 2010 ข้อตกลงปารีส และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนได้ถูกนำมาใช้ในปี 2015 สะท้อนให้เห็นถึงสัญญาประชาคม (social contract) ใหม่ ที่องค์กรต่างๆ ต้องใช้ความพยายามในการบรรลุการพัฒนาอย่างยั่งยืน ดังนั้น ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ในช่วงปี ค.ศ. 2000 จึงสะท้อนให้เห็นบทบาทขององค์กรทางธุรกิจที่จำเป็นต้องตอบสนองต่อความคาดหวังของสังคม และได้รับแรงบันดาลใจจากการค้นหาความยั่งยืนของธุรกิจซึ่งพวกเขาจะต้องใช้การตัดสินใจเชิงกลยุทธ์เพื่อดำเนินการ โดยการสร้างคุณค่าอย่างยั่งยืนเป็นวัตถุประสงค์หลักของความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ในช่วงเวลานับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา (Agudelo, Jóhannsdóttir, & Davídsdóttir, 2019)

3. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีคุณค่าของผู้ถือหุ้น (shareholder value theory) โดย Friedman (1970) เป็นผู้ริเริ่มสำคัญในแนวคิดแบบดั้งเดิม มีทัศนะเกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้บริหารองค์กรธุรกิจต่อสังคมคือ การทำกำไรสูงสุดและรับผิดชอบโดยเน้นไปที่กลุ่มผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ถือหุ้น ซึ่งเป็นกลุ่มที่องค์กรต้องให้การตอบแทนมากที่สุด โดยกล่าวไว้ใน New York Times Magazine ในบทความ Relationships of Social Responsibility and Corporate's Profit ว่า องค์กรธุรกิจเป็นสิ่งสมมุติและไม่สามารถมีความรับผิดชอบได้มีเพียงมนุษย์เท่านั้นที่จะมีความรับผิดชอบ ความรับผิดชอบเพียงอย่างเดียวของธุรกิจที่มีต่อสังคม คือการทำกำไรสูงสุดแก่ผู้ถือหุ้นภายใต้กรอบของกฎหมาย และจริยธรรมที่กำหนดขึ้นในประเทศ ซึ่งการกระทำเหล่านี้เองที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อสังคม เพราะผลกำไรจากธุรกิจจะต้องมีการเสียภาษีซึ่งก็จะถูกนำมาสร้างประโยชน์ต่อสังคม Friedman (1970) จึงไม่เห็นด้วยหากรัฐบาลจะมีการออกกฎหมายหรือบีบบังคับเพื่อให้บริษัทมีความรับผิดชอบต่อสังคม แต่ต่อมาได้มีการพัฒนาแนวคิดโดยให้ความสำคัญกับมิติทางเศรษฐกิจควบคู่กับการให้ความสำคัญในมิติของสังคม กฎหมาย จริยธรรม

สังคมสิ่งแวดล้อม ผู้มีส่วนได้เสีย ผ่านการดำเนินการด้วยความสมัครใจมากขึ้น

Three Level Model of CSR โดย Sethi (1975) ได้นำเสนอ แบบจำลองสามระดับ (three level model) ซึ่งประกอบด้วย (1) พันธะทางสังคม เป็นพฤติกรรมขององค์กรที่ตอบสนองกฎหมายและข้อบังคับทางการตลาด (2) ความรับผิดชอบต่อสังคมโดยส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับบรรทัดฐานทางสังคม คุณค่า และความคาดหวังในผลการปฏิบัติ และ (3) การตอบสนองทางสังคม เป็นการพยามปรับพฤติกรรมขององค์กรเพื่อไปสู่สิ่งที่สังคมต้องการซึ่งต่อมาเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายขึ้น ในแนวคิดของการจัดการประเด็นสำคัญ (Issue Management) ที่มีผลกระทบต่อกระบวนการตอบสนองของบริษัทในประเด็นเกี่ยวกับสังคมและการเมือง

Agency Theory ทฤษฎีนี้ใช้เพื่ออธิบายความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าของกิจการกับตัวแทน กล่าวคือ ฝ่ายเจ้าของ (principal) รวมถึง ผู้ถือหุ้น หรือผู้ลงทุน ของธุรกิจซึ่งได้มอบหมายอำนาจในการตัดสินใจหรือการบริหารกิจการขององค์กรกับฝ่ายที่สอง ได้แก่ ตัวแทน (agent) เป็นฝ่ายที่มีหน้าที่บริหารดูแลกิจการแทนผู้เป็นเจ้าของ แต่ทว่าการแยกการบริหารจัดการกับความเป็นเจ้าของกิจการอาจจะส่งผลให้เกิดแนวคิดด้านผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า หลักแนวคิดทฤษฎีตัวแทน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมุ่งเน้นตลาด การสร้างสัมพันธ์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำกับดูแลกิจการ และ การรับรู้และการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ในห่วงโซ่อุปทาน ที่ส่งผลให้เกิดผลกระทบเชิงบวกต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร (Hill & Jones, 1992)

Stakeholder Theory ทฤษฎีนี้ได้อธิบายความหมายของ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียขององค์กร ที่เป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อความสำเร็จขององค์กร เพราะฉะนั้น องค์กรควรพิจารณาความต้องการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อกำหนดกลยุทธ์หรือนโยบายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชิงบวกของ ภาวะผู้นำเปลี่ยนแปลง แนวคิดด้านการมุ่งเน้นตลาด การสร้างสัมพันธ์ต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และการรับรู้และการมีส่วนร่วมขององค์กรในห่วงโซ่อุปทานที่มีต่อความรับผิดชอบต่อสังคมของบริษัท (Freeman & McVea, 2001)

4I of Transformational Leadership แนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หรือ Transformational Leadership ถูกพัฒนาโดย Bass and Avolio (1994) ซึ่งทำให้รูปแบบแนวคิดมีกรอบและแนวทางในการวิเคราะห์ชัดเจนและเป็นรูปธรรมมากขึ้น โดยมีรากฐานบนพื้นฐานแนวคิด 4I ของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สามารถจำแนกออกมาได้ 4 ประเภท ได้แก่ (1) Idealized Influence อิทธิพลต่อความคิด เป็นต้นแบบที่ได้รับการเคารพยกย่อง นับถือจากผู้ตาม และผู้ตามต้องการลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่ดีของผู้นำ (2) Inspirational motivation หรือ การสร้างแรงบันดาลใจ (3) Intellectual stimulation หรือ การกระตุ้นทางด้านสติปัญญา และ (4) Individualized consideration หรือ การพิจารณารายบุคคล ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ตามโดยการมุ่งเน้นการทำงานร่วมกัน และยกระดับแรงจูงใจและจริยธรรมของผู้ตาม นอกจากนี้การประยุกต์ใช้แนวคิดด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงยังช่วยกำหนด กรอบแนวคิดให้แก่ผู้ตามที่แสดงให้เห็นถึงปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อองค์กร รวมถึงการพัฒนาทัศนคติของผู้ตาม ส่งผลให้ประสิทธิภาพ ของการทำงานเป็นทีมเพิ่มสูงขึ้นโดยการให้ความสำคัญต่อประโยชน์ส่วนรวม และเป้าหมายขององค์กรเป็นหลัก

The Pyramid of Corporate Social Responsibility ทฤษฎีนี้ใช้ในการอธิบายและขยายความการ

กระทำขององค์กรต่อสังคม และสภาพแวดล้อม ซึ่งภายหลังเป็นที่รู้กันอย่างกว้างขวางในชื่อ Caroll's Pyramid ทฤษฎีดังกล่าวมีองค์ประกอบทั้งหมด 4 มิติ ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านกฎหมาย ด้านจริยธรรม และด้านเมตตาธรรม ซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่ใช้ในการอธิบายรูปแบบความรับผิดชอบสังคมขององค์กร อย่างไรก็ตามแนวคิดนี้ได้มุ่งเน้นให้องค์กรวิเคราะห์และพัฒนารูปแบบกิจกรรมด้านความรับผิดชอบต่อสังคมโดยพิจารณาปัจจัยแวดล้อมภายในองค์กรเป็นหลัก ดังนั้น องค์กรควรศึกษาและวิเคราะห์ด้านสังคมและสิ่งแวดล้อมภายนอกด้วย เพื่อให้เห็นถึงรูปแบบหรือลักษณะของสภาพแวดล้อมของสังคมอย่างชัดเจน และองค์กรธุรกิจจำเป็นต้องปฏิบัติก่อนประยุกต์ใช้แนวคิดของทฤษฎี Carroll CSR Pyramid เนื่องจากปัจจัยดังกล่าวมีโอกาสที่จะส่งผลให้ลำดับขั้นความสำคัญของ Carroll CSR Pyramid ของแต่ละองค์กรเปลี่ยนแปลงไป (Brin & Nehme, 2019)

Triple Bottom Line แนวคิดไตรกำไรสุทธิ ประกอบด้วยหลักแนวคิดสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับกิจกรรมด้านความรับผิดชอบด้านสังคม (CSR) อยู่ด้วยกันทั้งหมด 3 มิติ คือ แนวคิดด้านเศรษฐกิจ (economic) แนวคิดด้านสังคม (social) และ แนวคิดด้านสิ่งแวดล้อม (environmental) ซึ่งแนวคิดของทฤษฎีดังกล่าวสามารถยกระดับความยั่งยืนของกิจกรรมต่างๆ ในองค์กร โดยสร้างรูปแบบกิจกรรมที่สามารถบรรลุเป้าหมายของบริษัทด้านกำไรได้อย่างต่อเนื่อง พร้อมกับยกระดับมาตรฐานในการรักษาสิ่งแวดล้อม รวมถึงการตอบสนองความต้องการของคนในสังคม (Elkington, 2013)

Marketing Orientation แนวคิดด้านการมุ่งเน้นตลาด ถูกพัฒนาครั้งแรกในปี ค.ศ. 1990 โดย Kohli and Jaworski (1990) ซึ่งมีเนื้อหาเกี่ยวกับแนวทางการศึกษาและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับทางด้านลูกค้าและคู่แข่ง รวมถึงการกำหนดกลยุทธ์ในการตอบสนองรูปแบบโครงสร้างของฐานลูกค้าและคู่แข่งทางธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานที่มุ่งตอบสนองความต้องการสูงสุดของลูกค้า โดยการให้ความสำคัญกับความต้องการของลูกค้า คำนึงถึงคุณภาพ และความปลอดภัยของผลิตภัณฑ์ และการบริการให้ความสำคัญกับการแข่งขัน โดยการติดตามความเคลื่อนไหวของคู่แข่งขันกำหนดกลยุทธ์เพื่อสร้างความสามารถเหนือคู่แข่งขัน ให้ความสำคัญกับการประสานงานภายในองค์กร รวมทั้งการเปิดเผยข้อมูลทางการตลาดให้กับทุกหน่วยงานในองค์กรได้รับทราบ เนื่องจากแนวคิดการมุ่งเน้นตลาดมีวัตถุประสงค์เพื่อให้องค์กรสามารถดำเนินงานและปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงเพื่อรักษาความเป็นผู้นำทางการแข่งขัน

Stakeholder Engagement ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholders) หมายถึง กลุ่มหรือปัจเจกบุคคลที่ส่งผลหรือได้รับผลจากการดำเนินงานเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแบ่งออกเป็น 2 ระดับ ได้แก่ ระดับปฐมภูมิ เป็นกลุ่มที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำเนินงานขององค์กรได้แก่ พนักงาน ผู้ถือหุ้น เจ้าหนี้ คู่ค้า ลูกค้า ผู้แทนจำหน่าย ส่วนระดับทุติยภูมิ เป็นกลุ่มที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการแลกเปลี่ยนเชิงเศรษฐกิจ แต่ได้รับผลจากการดำเนินงานขององค์กรธุรกิจได้แก่ ชุมชน รัฐบาล กลุ่มกิจกรรมสื่อมวลชนกลุ่มสนับสนุนธุรกิจ และกลุ่มสาธารณชนทั่วไป Amaeshi and Crane (2006) แบ่งกระบวนการการสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ (1) ขั้นการระบุและจัดลำดับความสำคัญ (identification and prioritization) เป็นขั้นตอนในการแบ่งประเภทของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และจัดลำดับความสำคัญของประเด็นที่ส่งผลกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (2) ขั้นการปฏิบัติ (execution) เป็นขั้นตอนของการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่าง องค์กรกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แบ่งออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่ การเตรียม ระหว่างดำเนินการและหลังดำเนินการ (3) ขั้นการประเมินผล

(evaluation) เป็นขั้นประเมินผลการดำเนินการการสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งการรวบรวมสิ่งที่องค์กรได้เรียนรู้จากการดำเนินการดังกล่าว

Corporate Governance แนวคิดด้านการกำกับดูแลกิจการ มีรากฐานมาจากทฤษฎีตัวแทน หรือ Agency Theory การกำกับดูแลกิจการได้เริ่มมีผลกระทบต่อการดำเนินกิจการ ณ ปัจจุบันมากขึ้น เนื่องจากความนิยมของการประยุกต์ใช้แนวคิดทฤษฎีตัวแทนที่เพิ่มสูงขึ้นที่ส่งผลให้เกิดการแยกอำนาจในการบริหารจัดการองค์กรออกจากเจ้าของ ซึ่งผลจากการกระทำดังกล่าวส่งผลให้เกิดปัญหาด้านผลประโยชน์ที่ขัดแย้งกันระหว่างทางฝั่งตัวแทน และ ฝั่งเจ้าของ ปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลให้เกิดต้นทุนด้านตัวแทน หรือ Agency Costs เช่น ต้นทุนด้านการติดตามผล และค่าชดเชยเมื่อละเมิดเงื่อนไขในสัญญา ดังนั้นบทบาทด้านการบัญชีเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีอิทธิผลในการลดต้นทุนด้านตัวแทน ซึ่งการกำหนดเงื่อนไขในสัญญาระหว่างทางฝ่ายเจ้าของและฝ่านตัวแทนโดยเชื่อมโยงความสัมพันธ์กับผลลัพธ์ด้านการบัญชีเป็นโครงสร้างสำคัญของการกำกับดูแลกิจการ กล่าวคือถ้าสัญญากำหนดให้ผู้บริหารได้รับผลตอบแทนจากระดับกำไรที่เพิ่มขึ้น จะส่งผลให้ผู้บริหารมีแรงกระตุ้นในการเพิ่มระดับกำไร ด้วยเหตุนี้การกำกับดูแลกิจการถูกพิจารณาให้เป็นเครื่องมือในการตรวจสอบ และ ติดตามผลการดำเนินงาน ของตัวแทน เพราะฉะนั้นการตรวจสอบและติดตามผลรูปแบบการดำเนินกิจการและความสัมพันธ์ที่ถูกกำหนดขึ้นมาตอบสนองความต้องการของทุกฝ่ายส่งผลให้เกิดผลลัพธ์ที่มีประสิทธิภาพ (Yusoff & Alhaji, 2012)

Cooperative Awareness การสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วม เป็นอีกปัจจัยที่มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการยกระดับมาตรฐานความยั่งยืนในห่วงโซ่อุปทาน Rabbe, von Viebahn, and der Landwehr (2021) ได้อธิบายว่าการเพิ่มขึ้นของจำนวนธุรกิจเปิดใหม่ หรือ Start-Up เป็นอีกหนึ่งองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนารูปแบบของห่วงโซ่อุปทานให้เกิดความยั่งยืน ปัจจุบันระดับความสัมพันธ์ของธุรกิจเปิดใหม่ที่มีต่อเศรษฐกิจมีอัตราเพิ่มสูงขึ้น กล่าวคือ ธุรกิจเหล่านี้ได้คิดค้นบริการหรือ นวัตกรรมที่แปลกใหม่สำหรับหลายอุตสาหกรรม โดยส่งผลให้ระดับการประยุกต์ใช้ระบบดิจิทัล และระดับการมีส่วนร่วมขององค์กรต่างๆ ในห่วงโซ่อุปทานมีอัตราเพิ่มสูงขึ้น ซึ่งบริษัทเปิดใหม่ที่ได้กล่าวไปข้างต้นถูกพิจารณาเป็นปัจจัยสำคัญที่ได้นำนวัตกรรมใหม่ๆ มาสู่ห่วงโซ่อุปทาน ส่งผลให้เพิ่มประสิทธิภาพในกระบวนการต่างๆ รวมถึงลดต้นทุนขององค์กร กล่าวคือการประยุกต์ใช้แนวคิดด้านความยั่งยืนที่ประกอบด้วยแนวคิด 3 ด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม และด้านสิ่งแวดล้อม สามารถแสดงออกมาอย่างเป็นรูปธรรมในรูปของกิจกรรม ความรับผิดชอบต่อสังคมของธุรกิจ ซึ่งระดับการสร้างการรับรู้และการมีส่วนร่วมในห่วงโซ่อุปทานสามารถแสดงออกมาให้เป็นรูปธรรมได้จากการประยุกต์ใช้สูตรที่พัฒนาโดย Kohl et al. (2021) โดยมีองค์ประกอบสำคัญดังนี้ (1) การรับรู้และมีส่วนร่วม หรือ Cooperative Awareness (CA) เป็นผลรวมของ (2) ระดับความจำเป็นของการรับรู้และการมีส่วนร่วมระหว่างองค์กร หรือ Cooperative Necessity (CN) (3) ระดับความสามารถในการรับรู้และการมีส่วนร่วม หรือ Cooperative Capabilities (CC) (4) ระดับโอกาสในการรับรู้และการมีส่วนร่วม หรือ Cooperation Opportunities (CO) (5) ระดับคุณภาพในการสื่อสาร หรือ Communication Quality (CQ) (Rabbe et al., 2021)

Zahidy, Sorooshian, and Abd Hamid (2019) ได้ศึกษาจากงานวิจัยจำนวน 30 เรื่อง และสรุปปัจจัยแห่งความสำเร็จของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ดังนี้

(1) การสนับสนุนผู้บริหารระดับสูง

(2) การมีส่วนร่วมของพนักงาน

(3) วัฒนธรรมองค์กร

(4) การศึกษาและฝึกอบรมพนักงาน

(5) ทรัพยากรทางการเงิน

(6) ทรัพยากรมนุษย์

(7) ทักษะการจัดการและภายใน

(8) บูรณาการวิสัยทัศน์ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรกับกลยุทธ์ขององค์กร

(9) การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก

(10) การสนับสนุนจากรัฐบาล

(11) การร่วมมือกับซัพพลายเออร์เชิงกลยุทธ์

(12) การติดตาม และสื่อสาร กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร

กรอบในการวิเคราะห์

ผู้ศึกษาได้เลือกใช้ แนวคิดไตรกำไรสุทธิ และ Caroll's CRS Pyramid ในการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม โดย Caroll's CRS Pyramid เป็นความรับผิดชอบทางสังคมขององค์กรธุรกิจ 4 ประเภท ประกอบกัน อธิบายในรูปแบบของ pyramid (1) ความรับผิดชอบทางด้านเศรษฐกิจ องค์กรต้องดำเนินเพิ่มผลกำไรสูงสุด มุ่งมั่นในการทำกำไรให้ได้มากที่สุด และรักษาตำแหน่งความแข็งแกร่งทางธุรกิจไว้รวมถึงประสิทธิภาพในการดำเนินงานเพื่อให้บริษัทมีผลกำไรอย่างสม่ำเสมอ (2) ความรับผิดชอบทางกฎหมาย การดำเนินธุรกิจต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบของรัฐบาลกลางรัฐ และท้องถิ่น รวมถึงการดำเนินงานในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของสัญญาประชาคมระหว่างภาคธุรกิจและสังคม (3) ความรับผิดชอบทางจริยธรรม ประกอบไปด้วยมาตรฐาน บรรทัดฐานและความคาดหวังที่สะท้อนความกังวลของผู้บริโภค พนักงาน ผู้ถือหุ้น และชุมชน สิ่งสำคัญที่ต้องตระหนักคือ ความซื่อสัตย์ขององค์กร และจริยธรรมที่นอกเหนือจากข้อบังคับและการปฏิบัติตามกฎหมาย (4) ความรับผิดชอบทางสาธารณะการกุศล โดยเป็นการให้ความช่วยเหลือแก่ชุมชนเกี่ยวกับกิจกรรมการกุศลต่างๆ พนักงานมีส่วนร่วมในงานอาสาสมัครของชุมชน การสนับสนุนสถาบันการศึกษา การปฏิบัติโดยสมัครใจในการช่วยเหลือให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี อาจเป็นการบริจาคด้วยทรัพยากรการเงิน สิ่งอำนวยความสะดวก หรือการเสียสละเวลาในการให้ความช่วยเหลือ ซึ่งความรับผิดชอบทางด้านเศรษฐกิจเป็นฐานรากให้แก่องค์ประกอบด้านอื่นๆ (Carroll, 1991)

ส่วนแนวคิดไตรกำไรสุทธิ กล่าวว่า การขับเคลื่อนบริษัทหรือองค์กรธุรกิจไปสู่ความยั่งยืนต้องการมากกว่าการเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นเพียงหนึ่งในมาตรการที่ท้าทายต่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่ประเด็นทางสังคมและจริยธรรม เป็นมุมมองใหม่ที่จำเป็นต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากมีผลกระทบต่อรายได้สุทธิทางการเงินขององค์กร เช่นสภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรม การเผชิญกับความยากไร้ การเมืองที่ล้มเหลว เป็นการยากสำหรับองค์กรในการทำธุรกิจขณะเดียวกันต้นทุนในการดำเนินธุรกิจ มิใช่แค่เพียงทุนในรูปแบบของทุนการเงินและทุนทางกายภาพ (โรงงานเครื่องมือ) แต่ต้องให้ความสำคัญกับทุนทางสังคม ทุนมนุษย์และทุนทางสิ่งแวดล้อมด้วย (Elkington, 1997) ดังนั้น การดำเนินงานของธุรกิจตามแนวคิดไตรกำไรสุทธิจึงประกอบไปด้วย (1) กำไรสุทธิทางด้านเศรษฐกิจเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจที่เป็นหนึ่งในระบบย่อยของความยั่งยืน สามารถอยู่รอดและพัฒนาไปสู่อนาคตเพื่อรองรับคนรุ่นต่อไปในอนาคต โดยการเติบโตขององค์กรมีส่วนช่วยสนับสนุนต่อการเติบโตของเศรษฐกิจ กล่าวอีกในหนึ่งคือ มุ่งเน้นไปที่มูลค่าทางเศรษฐกิจที่องค์กรมอบให้กับระบบเศรษฐกิจโดยรวม ในลักษณะที่ส่งเสริมความเจริญรุ่งเรืองและรองรับประชากรในรุ่นต่อไป (2) กำไรสุทธิทางด้านสังคมหมายถึง การดำเนินธุรกิจที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมต่อแรงงานหรือทุนมนุษย์ และต่อชุมชน โดยการให้และการคืนคุณค่าแก่สังคมและชุมชน เช่น ค่าจ้างที่เป็นธรรม การคุ้มครองสุขภาพ

แรงงาน และการแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน เป็นต้น (3) กำไรสุทธิทางด้านสิ่งแวดล้อม คือการมีส่วนร่วมในแนวปฏิบัติที่ไม่ทำลายทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพื่อประชากรในรุ่นต่อไป เกี่ยวข้องกับการใช้พลังงานและทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การลดรอยเท้านิเวศน์ องค์กรที่มีแนวปฏิบัติที่มุ่งสู่การปกป้องสิ่งแวดล้อม และปรับปรุงสวัสดิภาพทางสังคมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจะมีประสิทธิภาพเหนือกว่าคู่แข่งในอุตสาหกรรม โดยเฉพาะทางการเงิน ซึ่งเป็นผลมาจากการลดต้นทุนจากการใช้พลังงานและทรัพยากรอื่นๆ และการเพิ่มรายได้จากการพัฒนานวัตกรรม และผลิตภัณฑ์สีเขียว (Alhaddi, 2015)

ผลการวิเคราะห์

จากการทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและใช้กรอบการวิเคราะห์แนวคิดไตรกำไรสุทธิ และ Caroll's CRS Pyramid พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม ประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การมุ่งเน้นการตลาด การสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำกับดูแลกิจการ การรับรู้และการมีส่วนร่วม

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ปัจจัยด้านภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กร เนื่องจากคุณลักษณะที่สำคัญของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงได้แก่ คุณลักษณะด้านการมีอิทธิพลทางความคิด ด้านการสร้างแรงจูงใจ ด้านการกระตุ้นให้เกิดปัญญา และด้านการให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจก ล้วนมีส่วนเกี่ยวข้องและมีอิทธิผลต่อการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรให้ประสบความสำเร็จ (Noonil, Jesdalak, & Saensuk, 2016)

การมุ่งเน้นการตลาด คือ การดำเนินงานที่มุ่งตอบสนองความต้องการสูงสุดของลูกค้า โดยคำนึงถึงคุณภาพ ความปลอดภัย และให้ความสำคัญกับการแข่งขัน เพื่อกำหนดกลยุทธ์ที่สร้างความสามารถให้เหนือกว่าคู่แข่งขัน ความรับผิดชอบต่อสังคมจึงถือเป็นกลยุทธ์ที่มีความเชื่อมโยงกับแนวคิดการมุ่งเน้นการตลาด เพราะเมื่อองค์กรยิ่งให้ความสำคัญกับลูกค้าก็ยิ่งจะตอบสนองความต้องการต่อลูกค้า โดยการรับผิดชอบต่อสังคมมากขึ้นเช่นกัน (Noonil et al., 2016)

การสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียถือเป็นตัวแทนของบุคคลซึ่งมีอิทธิพลต่อองค์กรซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในองค์กรต่างๆ มักประกอบไปด้วย พนักงาน ชุมชน รัฐ สังคม คู่ค้า ผู้รับบริการเป็นต้น (Cormier & Gordon, 2001) ดังนั้นการดำเนินงานขององค์กรจึงต้องมีหลักการวางแผนและกำหนดนโยบายที่เหมาะสมต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่ม ภายใต้หลักการความรับผิดชอบต่อสังคมเพื่อให้องค์กรสามารถดำรงอยู่ได้

การกำกับดูแลกิจการ คือ การจัดระบบการบริหารจัดการภายในองค์กรอย่างโปร่งใส เท่าเทียม เป็นธรรม และสามารถตรวจสอบได้ การเปิดเผยข้อมูล ผลของการนำหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดีไปปฏิบัติต่อผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน ผู้มีส่วนได้เสีย และผู้เกี่ยวข้อง การมีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ โปร่งใส ตรวจสอบได้ จะช่วยสร้างความเชื่อมั่น และความมั่นใจต่อผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน ผู้มีส่วนได้เสียและผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย จึงกล่าวได้ว่าการกำกับดูแลกิจการที่ดีเป็นเครื่องมือเพื่อเพิ่มมูลค่า และส่งเสริมการเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กร

การรับรู้และการมีส่วนร่วม การรับรู้ เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเลือกการจัดระเบียบและการตีความ สิ่งที่มากระตุ้นเพื่อให้มีความหมายและเนื้อหา (Schiffman & Kanuk, 1991) และการมีส่วนร่วมในแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นการมีส่วนร่วมใน

การศึกษาชุมชน การดำเนินชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการทำงาน และร่วมค้นปัญหา ตลอดจนจัดลำดับความสำคัญของปัญหา จากนั้นจึงร่วมวางแผน เพื่อกำหนดนโยบาย แนวทาง และการใช้ทรัพยากร ลำดับถัดไปคือ การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยการสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์ แรงงาน เงินทุน หรือเข้าร่วมบริหารงาน และสุดท้ายคือ การที่องค์กรมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผล การพัฒนาเพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับชุมชน (Praphanpoj & Jesdalak, 2016

บทสรุป

พัฒนาการของแนวคิดความรับผิดชอบต่อสังคม เริ่มต้นในช่วงต้นทศวรรษที่ 1950 มีการปรับตัวและการเปลี่ยนทัศนคติขององค์กรมาตลอดเวลา แต่จุดเริ่มต้นของความรับผิดชอบต่อสังคมในแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืนเริ่มต้นในช่วงปี 1990 ซึ่งเกิดจากการผลักดันของหน่วยงานด้านสิ่งแวดล้อมในระดับนานาชาติที่เรียกร้องเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความรับผิดชอบต่อสังคมจึงได้รับความสนใจและเป็นแนวทางสากลในการดำเนินธุรกิจนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา โดยเฉพาะความรับผิดชอบทางสังคมที่รู้จักกันโดยทั่วไปคือ ISO ผู้ศึกษาได้วิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมโดยใช้แนวคิด Caroll's CRS Pyramid และแนวคิดไตรกำไรสุทธิ เป็นกรอบในการวิเคราะห์ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลได้แก่ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร การมุ่งเน้นการตลาด การสร้างความสัมพันธ์กับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การกำกับดูแลกิจการ และการรับรู้และการมีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะ

ผู้ศึกษาได้นำเสนอแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบต่อสังคม และนำเสนอปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความยั่งยืนของการดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคม เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการ และประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการวิจัย และดำเนินงานด้านความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรให้ประสบความสำเร็จได้อย่างยั่งยืนต่อไป

References

Agudelo, M. A. L., Jóhannsdóttir, L., & Davídsdóttir, B. (2019). A literature review of the history and evolution of corporate social responsibility. *International Journal of Corporate Social Responsibility, 4*(1), 1-23.

Alhaddi, H. (2015). Triple bottom line and sustainability: A literature review. *Business and Management Studies, 1*(2), 6-10.

Amaeshi, M. K., & Crane, A. (2006). Stakeholder engagement: A mechanism for sustainable aviation. *Corporate Social Responsibility and Environmental Management, 13*(5), 245-260.

Bass, B. M., & Avolio, B. J. (1994). *Improving organizational effectiveness through transformational leadership*. Sage.

Bowen, H. R. (1953). *Social responsibility of the businessman*. Harper & Row.

Brin, P. V., & Nehme, M. N. (2019). Corporate social responsibility: Analysis of theories and models. *Social and Humanities, 5*(5), 22-30.

Buchholz, E. S., & Catton, R. (1999). Adolescents' perceptions of aloneness and loneliness. *Adolescence, 34*(133), 203-213.

Burke, L., & Logsdon, J. M. (1996). How corporate social responsibility pays off. *Long Range Planning, 29*(4), 495-502.

Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business horizons, 34*(4), 39-48.

Carroll, A. B. (1999). Corporate social responsibility: Evolution of a definitional construct. *Business & Society, 38*(3), 268-295.

Cormier, D., & Gordon, I. M. (2001). An examination of social and environmental reporting strategies. *Accounting, Auditing & Accountability Journal, 14*(5), 587-616.

Elkington, J. (1997). *Cannibals with forks: The triple bottom line of 21st century business*. Capstone.

Elkington, J. (2013). *The triple bottom line does it all add up*. Routledge.

Euaaporn, W. (2014). Showing social responsibility. Develop to create Shared values between business organizations and communities. *TPA News, 205,* 22-24.

Freeman, R. E., & McVea, J. (2001). *A stakeholder approach to strategic management*. Retrieved from http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.263511

Friedman, M. (1970). The social responsibility of business is to increase its profits. *New York Times Magazine, 13,* 32–33.

Hill, C. W. L., & Jones, T. M. (1992). Stakeholder-agency theory. *Journal of Management Studies, 29*(2), 131-154.

Kohl, H., Henke, M., & Daus, D. (2021) *Sustainability in global value chains measures, ethics and best practices for responsible businesses*. Kogan Page.

Kohli, A. K., & Jaworski, B. J. (1990). Marketing orientation: The construct, research propositions, and managerial implications. *Journal of Marketing, 54*(2), 1-18.

Noonil, S., Jesdalak, W., & Saensuk, C. (2016). Social responsibility of business organizations: Causal factors and results. *Dusit Thani College Journal, 10*(2), 304-321. [In Thai]

Praphanpoj, N., & Jesdalak, W. (2016). Participation in social responsibility activities of employees of Unilever Thai Holding Company Limited. *Veridian E-Journal, Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), 9*(1), 1224-1241.

Rabbe, S., von Viebahn, C., & der Landwehr, M. A. (2021). Start-ups as relevant supporters and initiators of sustainability attributes in global value chains of the future. In D. Mietzner & C. Schultz, (Eds.), *New perspectives in technology transfer: FGF studies in small business and entrepreneurship* (pp. 165-180). Springer.

Schiffman, L., & Kanuk, L. (1991). *Consumer behavior*. Prentice Hall.

Sethi, S. P. (1975). Dimensions of corporate social performance: An analytical framework. *California Management Review, 17*(3), 58-64.

Tantayanon, R. (2014). *Conducting business in a socially responsible manner*. PMG.

Wood, D. J. (1991). Toward improving corporate social performance. *Business Horizons, 34*(4), 66-73.

Yusoff, W. F. W., & Alhaji, I. A. (2012). Insight of corporate governance theories. *Journal of Business & Management, 1*(1), 52-63.

Zahidy, A. A., Sorooshian, S., & Abd Hamid, Z. (2019). Critical success factors for corporate social responsibility adoption in the construction industry in Malaysia. *Sustainability, 11*(22), 1-24.

DOI: 10.14456/phdssj.2023.46

Received:	September	28, 2022
Revised:	December	6, 2023
Accepted:	December	9, 2023

การพัฒนากฎหมายการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

กนกวรรณ แม้นเมฆ[1] จรัล เล็งวิทยา[2]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยการนำแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม ทฤษฎีสามเหลี่ยมการทุจริต ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ทฤษฎีโอกาส หลักแห่งความได้สัดส่วน และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ รวมทั้งหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้องของสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐเกาหลี มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า แม้ว่าพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ได้กำหนดให้รัฐต้องมีแนวทางในการจัดมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างเข้มงวด แต่ปัจจุบันก็ยังปราศจากมาตรการทางกฎหมายที่ชัดเจนในการให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ซึ่งปัญหาข้อกฎหมายที่ส่งผลกระทบโดยตรงต่อความเชื่อมั่นในการเข้ามาแจ้งเบาะแสของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ก็คือ ปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการพิจารณาโยกย้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแส ปัญหาเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแส และปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับและมาตรฐานกลางของหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแส ที่จะต้องหาแนวทางแก้ไขและพัฒนากฎหมายดังกล่าวให้มีประสิทธิภาพ และสร้างความเชื่อมั่นให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

คำสำคัญ: เจ้าหน้าที่ของรัฐ; ผู้แจ้งเบาะแส; คดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

กนกวรรณ แม้นเมฆ และจรัล เล็งวิทยา. (2566). การพัฒนากฎหมายการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 644-657.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kanokwan.mm99@gmail.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Development of Laws to Protect State Official Who are Whistleblowers in Corruption and Misconduct Cases

Kanokwan Meanmek[1] Charan Lengvithaya[2]

Abstract

This academic article aims to analyze legal problems regarding the protection of state officials who are whistleblowers in corruption and misconduct cases by using utilitarianism, fraud triangle, hierarchy of needs theory, opportunity theory, principle of proportionality and non-discrimination principle. Including relevant legal principles of the United States, Commonwealth of Australia, and Republic of Korea as a framework for analysis.

Findings are as follows: Although the Organic Act on Anti-Corruption, B.E. 2561 stipulates that the state must have guidelines for organizing effective measures or mechanisms to strictly prevent corruption and misconduct. But at present, it is found that there are no clear legal measures to protect state officials who are whistleblowers in corruption and misconduct cases. Legal problems that directly affect the confidence of state officials who come to report whistleblowing are: delays in considering the transfer of state officials who are whistleblowers; Providing benefits or rewards to state officials who are whistleblowers; and Mandatory conditions and central standards for the protection of state officials who are whistleblowers. Therefore, solutions must be found and the development of such laws to be effective and build confidence in state officials who are whistleblowers in corruption and misconduct cases.

Keywords: State Official; Whistleblower; Corruption and Misconduct Cases

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Meanmek, K., & Lengvithaya, C. (2023). The development of laws to protect state official who are whistleblowers in corruption and misconduct cases. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 644-657.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: kanokwan.mm99@gmail.com
Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

บทนำ

ถ้าหากการเป่านกหวีด (whistleblowing) เปรียบเสมือนการส่งสัญญาณการแจ้งเหตุให้สาธารณชนได้รับทราบว่ามีความผิดปกติเกิดขึ้น เช่นนั้นแล้วเมื่อเจ้าหน้าที่ของรัฐได้แจ้งเบาะแสเกี่ยวกับการทุจริตคอร์รัปชัน ก็คงเปรียบได้กับการส่งสัญญาณแจ้งเหตุให้ผู้คนในสังคมได้รับทราบว่ามีการโกงเกิดขึ้นในหน่วยงานราชการ ฉะนั้น การหันมาให้ความสนใจและรับฟังเบาะแสจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพิสูจน์ข้อเท็จจริงเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ทั้งนี้ ความเสียหายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบได้ส่งผลกระทบต่อประเทศ ทั้งในมิติทางการเมือง เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของคนในสังคม เป็นเหตุให้ภาครัฐจึงได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยอาศัยกลไกในการปราบปรามการทุจริตด้วยการกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่เข้มงวดและรุนแรงมากยิ่งขึ้น ทว่าการแก้ปัญหาการทุจริตและประพฤติมิชอบกลับยังคงไม่ประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ดังจะเห็นได้จากดัชนีชี้วัดภาพลักษณ์คอร์รัปชันในภาครัฐ (Corruption Perception Index--CPI) ของประเทศไทย นับตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2559 ถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2565) ปรากฏว่าประเทศไทยได้เกณฑ์คะแนนในช่วง 35-38 คะแนน จากคะแนนเต็ม 100 คะแนน (Office of the National Economics and Social Development Council, 2022) ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าสถานการณ์การทุจริตในประเทศไทยมิได้ปรากฏทิศทางการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นแต่อย่างใด เนื่องจากการทุจริตคอร์รัปชันถือเป็นอาชญากรรมที่มีผู้กระทำความผิดเป็นบุคคลที่มักอาศัยตำแหน่งและหน้าที่ในการซ่อนเร้นปิดบัง และบิดเบือนข้อเท็จจริง ประกอบกับในแต่ละกรณีมักจะมีผู้ให้สินบนและผู้รับสินบน จึงเป็นไปได้ยากที่บุคคลเหล่านี้จะออกมาเปิดเผยข้อมูลของกันและกัน ทำให้การกระทำความผิดมักไร้ร่องรอยของหลักฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินคดี ด้วยเหตุนี้ การพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่จักต้องอาศัยผู้ที่ได้รู้ ได้เห็น ได้ยิน ตลอดทั้งเป็นผู้ที่ใกล้ชิดกับเหตุการณ์การกระทำความผิด

ด้วยเหตุนี้ “เสียงของคนใน” ผู้ที่คอยส่งสัญญาณแจ้งเบาะแสข้อมูลในกรณีที่มีการกระทำผิดกฎหมาย กฎระเบียบ การใช้เงินที่ไม่ถูกต้อง หรือการกระทำซึ่งเป็นภัยต่อความปลอดภัยของสังคม รวมไปถึงการให้ข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์ในทางสาธารณะย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งยวด หากแต่เสียงเหล่านั้นโดยเฉพาะหากเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐชั้นผู้น้อยกลับมักถูกเพิกเฉยจากผู้มีอำนาจ ไม่เพียงเท่านั้นเจ้าของเสียงผู้แจ้งเบาะแสกลับต้องเผชิญหน้ากับภยันตรายทั้งความเสี่ยงทางร่างกายและจิตใจที่อาจจะเกิดขึ้นต่อตนเอง ครอบครัวและบุคคลใกล้ชิด ทั้งในรูปแบบการถูกข่มขู่คุกคาม การทำร้ายร่างกาย การกลั่นแกล้งในหน้าที่การงาน ตลอดทั้งการถูกฟ้องร้องดำเนินคดี แน่นอนว่าความเสี่ยงดังกล่าวเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจริงและพบเห็นได้บ่อยครั้ง จนกระทั่งสังคมได้ตั้งคำถามถึงความไม่ปลอดภัยของผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ อันจะเห็นได้จากคดีที่ได้รับการกล่าวถึงอย่างแพร่หลาย เมื่อตำรวจชั้นผู้น้อยได้นำข้อมูลวีดิทัศน์ กรณีเจ้าหน้าที่ตำรวจสถานีตำรวจภูธรนครสวรรค์ใช้ถุงพลาสติกคลุมหัวทรมานผู้ต้องหา จนกระทั่งหมดสติล้มลงบนพื้นและเสียชีวิต แม้ว่าในเวลาต่อมาคดีนี้ศาลอาญาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกลางได้พิพากษาประหารชีวิต พ.ต.อ. ธ. อดีตผู้กำกับสถานีตำรวจภูธรเมืองนครสวรรค์และจำเลยอีก 5 คน ฐานร่วมกันฆ่าผู้อื่นโดยทรมานหรือโดยกระทำทารุณโหดร้าย หากแต่สังคมก็ยังคงถกเถียงถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นประเด็นเรื่องการซ้อมทรมาน เส้นสาย และชนชั้นของตำรวจ ทว่ายังคงมีอีกหนึ่งประเด็นที่เป็นความกังวลของผู้คน

ในสังคม คือการที่ตำรวจชั้นผู้น้อยที่นำวีดิทัศน์มาเปิดเผยนั้นจะถูกกลั่นแกล้งหรือไม่ จะปลอดภัยหรือไม่ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายหรือไม่ อย่างไร

อนึ่ง ความคาดหวังของผู้คนในสังคมเกี่ยวกับการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้ถูกฝากไว้กับสององค์กรที่มีหน้าที่และอำนาจเกี่ยวข้องโดยตรง กล่าวคือ สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราบการทุจริตแห่งชาติ (สำนักงาน ป.ป.ช.) และสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปราบการทุจริตในภาครัฐ (สำนักงาน ป.ป.ท.) ซึ่งทั้งสององค์กรมีบทบัญญัติแห่งกฎหมายในการคุ้มครองพยานในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ กล่าวคือ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 และที่แก้ไขเพิ่มเติม แต่ในความเป็นจริงกลับพบว่า บทบัญญัติดังกล่าวเป็นเพียงการวางหลักการไว้อย่างกว้างๆ เพื่อที่จะนำกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2546 มาใช้บังคับด้วยโดยอนุโลม โดยมิได้คำนึงถึงลักษณะเฉพาะของคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีผู้ถูกกล่าวหาเป็นบุคคลที่มีความรู้และความสามารถในการใช้อำนาจโดยมิชอบกลั่นแกล้งคุกคามผู้แจ้งเบาะแส ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมักเกรงกลัวอิทธิพลของผู้มีอำนาจและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการให้เบาะแสเกี่ยวกับการกระทำความผิด อันเนื่องมาจากกฎหมายการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสดังกล่าวยังคงปรากฏช่องโหว่และประสบกับปัญหาในการบังคับใช้ หลายประการ ดังนี้

ประการแรก กล่าวคือ ปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการพิจารณาโยกย้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ดังข้อเท็จจริงในกรณีของสิบเอก ณ. หรือหมู่ อ. ตำแหน่งเสมียนงบประมาณ ศูนย์ซ่อมสร้างสรรพาวุธ กรมสรรพาวุธทหารบก ผู้ที่ได้ออกมาเปิดเผยการทุจริตเบี้ยเลี้ยงทหาร ซึ่งต่อมาเมื่อวันที่ 17 มีนาคม พ.ศ. 2563 สิบเอก ณ. ได้ยื่นเรื่องขอให้คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) มีคำสั่งคุ้มครองพยานและขอให้ย้ายตนไปสังกัดหน่วยงานอื่น เนื่องจากเล็งเห็นว่าหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไปอาจถูกกลั่นแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ต่อมาเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน พ.ศ. 2563 คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) ได้มีคำสั่งคุ้มครองพยานตามคำร้องขอของพยาน โดยได้ใช้ระยะเวลานานถึงสามเดือนเพื่อใช้ดุลพินิจพิจารณาคำร้องขอดังกล่าว ทำให้ในวันเดียวกันกับวันที่มีคำสั่งให้คุ้มครองพยานตามคำร้อง สิบเอก ณ. ถูกปลดออกจากราชการในฐานกระทำความผิดวินัยร้ายแรง เนื่องจากขาดราชการติดต่อกันกว่า 15 วัน (Prachathai, 2020) ซึ่งข้อเท็จจริงดังกล่าว ย่อมเป็นสิ่งที่ตอกย้ำให้เห็นอย่างชัดเจนว่า การใช้ดุลพินิจสั่งคุ้มครองพยานของคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (คณะกรรมการ ป.ป.ช.) ตามความในมาตรา 131 และมาตรา 133 แห่งพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 เป็นเพียงการกำหนดให้บุคคลสามารถร้องขอได้ กรณีที่หากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไป อาจถูกกลั่นแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเนื่องจากการแจ้งเบาะแสหรือการให้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับการทุจริตและประพฤติมิชอบ หากแต่มิได้มีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการพิจารณาเรื่องดังกล่าวไว้แต่อย่างใด ทำให้มาตรการทางกฎหมายไม่สามารถบังคับใช้ได้อย่างทันท่วงที รวมถึงอาจส่งผลให้ในทางปฏิบัติไม่สามารถให้การคุ้มครองพยานบุคคลด้วยการย้ายหน่วยงานให้เกิดขึ้นได้จริง

ประการที่สอง คือ ปัญหาเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ดังจะเห็นได้จากกรณีการแจ้งเบาะแสในปี พ.ศ. 2561 กรณีนางสาว ป. หรือน้อง บ. นิสิตคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขาพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยมหาสารคาม อดีตลูกจ้างศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดขอนแก่น ซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสการทำเอกสารปลอมรับเงินสงเคราะห์คนจน แต่การแจ้งเบาะแสดังกล่าวก็ทำให้น้อง บ. ได้รับความยากลำบากเมื่อเรื่องการร้องเรียนไปที่สำนักงาน ป.ป.ท. ถูกเปิดเผยขึ้น ทั้งหลักเกณฑ์การให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนแก่ผู้ที่แจ้งเบาะแสการทุจริตที่ขาดมาตรการบังคับที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรม ทำให้น้อง บ. รู้สึกน้อยใจที่ไม่ได้เข้าทำงานตามที่ได้ตั้งใจไว้ เพราะหลังจากสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีได้ติดต่อไปที่กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เมื่อคราวเข้าพบนายกรัฐมนตรีที่ทำเนียบรัฐบาลว่า “ถ้าจบการศึกษาแล้วอยากทำงานในหน่วยงานราชการก็ให้ติดต่อมา” ซึ่งน้อง บ. ได้ติดต่อและแจ้งความประสงค์ไปว่าอยากทำงานที่ศูนย์คุ้มครองคนไร้ที่พึ่งจังหวัดขอนแก่น เพราะจะได้อยู่ใกล้พ่อแม่ แต่คำตอบที่ได้คือให้สมัครเข้ามาและสอบตามขั้นตอนตามปกติ แม้ในภายหลังสำนักงาน ป.ป.ท. จะได้มอบโล่เชิดชูบุคคลตัวอย่างผู้มีความกล้าหาญไม่เพิกเฉยต่อการทุจริตและได้รับราชการเป็นเจ้าหน้าที่สำนักงาน ปปท. เขต 4 จังหวัดขอนแก่น ตำแหน่งนักวิชาการยุติธรรม (Posttoday, 2018) หากแต่ข้อเท็จจริงที่ปรากฏข้างต้น ย่อมสะท้อนให้เห็นว่าหลักเกณฑ์การให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนอันเนื่องมาจากให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลการทุจริตยังคงไม่ครอบคลุมและขาดมาตรการบังคับใช้กฎหมายที่ชัดเจน

ประการที่สาม คือ ปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับและมาตรฐานกลางของหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จักเห็นได้ว่า กฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสของประเทศไทยมีความกระจัดกระจายไม่เป็นหมวดหมู่ และหน่วยงานที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการแจ้งเบาะแสมักจะมีกฎหมายเฉพาะ ซึ่งกำหนดหน้าที่เกี่ยวกับการแจ้งเบาะแสให้หน่วยงานนั้นๆ รับผิดชอบ เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554 ระเบียบกรมราชทัณฑ์ว่าด้วยการให้ความคุ้มครองพยานที่เป็นผู้ถูกคุมขังหรือผู้ถูกกักกันในคดีอาญาในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์ พ.ศ. 2549 และระเบียบกระทรวงกลาโหมว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2548 เป็นต้น ซึ่งเมื่อพิจารณากฎหมายข้างต้นแล้วแสดงให้เห็นถึงความกระจัดกระจายของกฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสและแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการแจ้งเบาะแส ย่อมอาจเป็นปัจจัยประการหนึ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบรู้สึกถึงความไม่ปลอดภัยและความยุ่งยากในการเข้าสู่กระบวนการแจ้งเบาะแส จนกระทั่งตัดสินใจไม่ให้ข้อมูลอันเป็นเบาะแสที่สำคัญในท้ายที่สุด

ด้วยปัญหาข้อกฎหมายและเหตุที่กล่าวมาข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การที่ประเทศไทยขาดมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ย่อมส่งผลให้พยานบุคคลที่ถือได้ว่าเป็น “คนใน” ซึ่งรู้เห็นเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดโดยตรงไม่เชื่อมั่นต่อการให้ความคุ้มครองจากรัฐ จนกระทั่งหลีกเลี่ยง ปฏิเสธการให้ข้อมูล และไม่ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใน

การให้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการดำเนินคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉะนั้น ภาครัฐจึงจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการจัดให้มีมาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม นอกจากจะเป็นรักษาสิทธิขั้นพื้นฐานของประชาชนให้มีชีวิตอยู่อย่างสงบสุขและปลอดภัย ยังถือเป็นกลไกหนึ่งที่จะขับเคลื่อนกระบวนการยุติธรรมให้สามารถค้นหาความจริง และสร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เพราะกระบวนการสร้างสังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริตเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการปฏิรูปสังคมและประเทศไทยสู่การต่อต้านการทุจริตในทุกรูปแบบ เพราะหากเราเพิกเฉยต่อ “เสียงของคนใน” ที่ใกล้ชิดกับการกระทำความผิดแล้วไซร้ เสียงเหล่านั้นก็จักค่อยๆ เบาลงไป จนกระทั่งการทุจริตและประพฤติมิชอบก็จักสร้างความเสียหายแก่องค์กรและสาธารณชน จนกระทั่งในบางกรณีอาจจะสร้างความเสียหายอย่างรุนแรงจนอาจทำให้ประเทศชาติต้องล่มสลายลงในท้ายที่สุด

ดังนั้น ผู้เขียนเห็นว่า พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ยังคงปรากฏช่องโหว่ทางกฎหมายและปราศจากแนวทางในการบังคับใช้ที่ชัดเจนในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ฉะนั้น การศึกษาเพื่อให้ทราบถึงปัญหาและหาแนวทางในการแก้ไขย่อมสามารถนำไปสู่พัฒนากฎหมายการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อยังผลให้มีการป้องกันความเสียหายที่อาจจะเกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบได้อย่างทันท่วงทีและมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดอรรถประโยชน์นิยม

John Stuart Mill ได้พัฒนาแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม (utilitarianism) โดยเน้นในเรื่องศีลธรรมมากกว่ากฎ (Kamprasert, 1999) กล่าวอีกนัยหนึ่งว่า แนวคิดอรรถประโยชน์นิยมจะมุ่งเน้นความสุขเป็นเป้าหมายที่สอดคล้องเหมาะสมกับศีลธรรมเนื่องจากประชาชนปรารถนาเช่นนั้นจริงๆ โดยทัศนะของมิลล์ที่มีต่อความสัมพันธ์ระหว่างอรรถประโยชน์กับความยุติธรรมนั้นโดยมองว่าความยุติธรรมของกฎหมายควรที่จะถูกตัดสินจากหลักเกณฑ์ของอรรถประโยชน์นั่น คือ กฎหมายดีหมายถึงกฎหมายที่มีประโยชน์ (Chantaravong, 2007, pp. 90) ฉะนั้น การคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ตามแนวคิดนี้ย่อมหมายถึงการที่กฎหมายจะอำนวยความยุติธรรมให้เกิดกับเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบได้ก็ต่อเมื่อกฎหมายดังกล่าวจะต้องปกป้องคุ้มครองบุคคลนั้นจากความเดือดร้อนหรืออันตรายที่เกิดขึ้น (Na Nakorn, 2018)

ทฤษฎีสามเหลี่ยมการทุจริต

Donald Ray Cressey ได้อธิบายว่า การจะเกิดทุจริตใดๆ ขึ้น ย่อมประกอบด้วยปัจจัย 3 ด้าน (fraud triangle) ได้แก่ หนึ่ง “ด้านโอกาส” กล่าวคือ การมีช่องทางหรือเหตุการณ์ที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดการทุจริต รวมทั้งสถานการณ์ที่เปิดช่องให้คนใดคนหนึ่งกระทำการทุจริตได้โดยที่รู้ว่าหรือเชื่อว่าไม่มีโอกาสถูกจับได้หรือมีโอกาสน้อยที่จะถูกจับได้ ดังนั้น องค์กรใดก็ตามที่ไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจังที่จะป้องกันการทุจริตก็เท่ากับเปิดโอกาสให้มีแนวโน้มการทุจริตได้ สอง “ด้านแรงจูงใจหรือแรงกดดัน” กล่าวคือ แรงจูงใจหรือแรงกดดันที่มาจากหลายรูปแบบ เช่น ปัญหาการเงิน หนี้สิน การพนัน และความละโมบ เป็นต้น และสุดท้าย “ด้านการมีข้ออ้างให้ตนเอง” กล่าวคือ บุคคลที่กระทำการทุจริตจะหาเหตุผลกับตนเองที่จะกระทำสิ่งนั้นๆ ด้วย

ฐานความคิดที่สนับสนุนการกระทำการทุจริต การหาข้ออ้างที่ยกมาเพื่อให้ตนเองลดความรู้สึกผิดในการกระทำทุจริต (Patramontree, 2009, pp. 9-12) จากหลักการในทฤษฎีดังกล่าว ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า หากมีการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีประสิทธิภาพ จะทำให้ลดปัจจัยที่ก่อให้เกิดสามเหลี่ยมของการทุจริตคอร์รัปชันขึ้น

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ

Abraham Harold Maslow ได้อธิบายว่า ความปรารถนาของมนุษย์นั้นติดตัวมาตั้งแต่กำเนิดและความปรารถนาเหล่านี้มักจะเรียงลำดับขั้น โดยเริ่มจากขั้นแรกไปสู่ความปรารถนาขั้นสูงขึ้นตามลำดับ (hierachyof needs theory) ดังนี้ ขั้นที่หนึ่ง คือ ความต้องการทางด้านร่างกาย ขั้นที่สอง คือ ความต้องการความปลอดภัย ขั้นที่สาม คือ ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ ขั้นที่สี่ คือ ความต้องการได้รับความนับถือยกย่อง และขั้นสุดท้าย คือ ความต้องการที่จะเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งลำดับขั้นความต้องการของ Maslow มีการเรียงลำดับขั้นความต้องการที่อยู่ในขั้นต่ำสุดจะต้องได้รับความพึงพอใจเสียก่อน บุคคลจึงจะสามารถผ่านพ้นไปสู่ความต้องการที่อยู่ในขั้นสูงขึ้นตามลำดับได้ (Hongthong, 2021, pp. 121-151) เมื่อพิจารณาทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการกับการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ อาจกล่าวได้ว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสจะมีความเชื่อมั่นในการให้ข้อมูลก็ต่อเมื่อมีการคุ้มครองที่ตอบสนองความต้องการด้านความปลอดภัยซึ่งเป็นลำดับขั้นในระดับที่ต่ำกว่าเสียก่อน เจ้าหน้าที่ผู้นั้นจึงจะสามารถผ่านพ้นไปสู่ความต้องการที่อยู่ในขั้นสูงขึ้น คือ ความต้องการได้รับความยกย่องนับถือ

ทฤษฎีโอกาส

ในมุมมองของทฤษฎีโอกาส (opportunity theory) พบว่า การทุจริตและประพฤติมิชอบเกิดขึ้นได้เพราะโอกาสอำนวยให้ หากปราศจากเสียซึ่งโอกาสแล้ว ข้าราชการไม่ว่าจะเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่หรือชั้นผู้น้อย ยากจนหรือร่ำรวย โลภหรืออยู่ในสภาพใดก็ตามจะไม่ทุจริต (Traimas, 2020, pp. 1-20) เมื่อพิจารณาทฤษฎีโอกาสกับการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบแล้ว เห็นได้ว่า มาตรการในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างมีประสิทธิภาพ อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะลดโอกาสในเกิดการทุจริตและประพฤติมิชอบ

หลักแห่งความได้สัดส่วน

สาระสำคัญของหลักแห่งความได้สัดส่วน (principle of proportionality) มี 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก “หลักแห่งความได้สัดส่วนในความหมายอย่างแคบ” คือ การพิจารณาเปรียบเทียบประโยชน์กับผลกระทบที่จะเกิดขึ้น โดยพิจารณาว่าประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินการตามมาตรการนั้นต้องมีมากกว่าผลเสียที่จะเกิดขึ้น ประการที่สอง “หลักแห่งความจำเป็น” คือ ในบรรดามาตรการที่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้เช่นกัน แต่มีระดับความรุนแรงและผลกระทบต่อสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลต่างกัน โดยมาตรการที่สอดคล้องกับหลักแห่งความจำเป็น มักจะเป็นมาตรการที่ก่อให้เกิดผลกระทบน้อยที่สุด และประการที่สาม “หลักแห่งความสัมฤทธิ์ผล” คือ หลักที่พิจารณาถึงความเหมาะสมหรือความสัมฤทธิ์ผลของมาตรการ กล่าวคือ มาตรการที่จะนำมาใช้ในการดำเนินการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนั้นต้องเป็นมาตรการที่สามารถทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ของเรื่องนั้นได้ (Office of the Administrative Courts, 2005, pp. 1-2) เมื่อพิจารณาหลักความได้สัดส่วนกับการให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทน อันเนื่องมาจากการแจ้งเบาะแสหรือการให้

ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตและประพฤติมิชอบแล้ว เห็นได้ว่า การให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนจะต้องได้รับประโยชน์ที่ได้รับจากการดำเนินการตามมาตรการนั้นต้องมีมากกว่าผลเสียที่จะเกิดขึ้น มีผลกระทบน้อยที่สุด และบรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในการแจ้งเบาะแสหรือการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตและประพฤติมิชอบ

หลักการไม่เลือกปฏิบัติ

การพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมหรือไม่นั้น มีเกณฑ์ที่ควรจะต้องพิจารณาอยู่ 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก มีการปฏิบัติที่แตกต่างกันหรือไม่ การปฏิบัติที่แตกต่างนั้น หมายความรวมถึงการกระทำในลักษณะของการกีดกัน การแบ่งแยก การจำกัด หรือการให้ประโยชน์ที่มากกว่า ประการที่สอง มีสถานการณ์ที่เหมือนหรือคล้ายกัน กล่าวคือ ต้องเป็นการปฏิบัติที่แตกต่างกันบนสถานการณ์ที่เหมือนหรือคล้ายกันจึงจะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ประการที่สาม การปฏิบัติที่แตกต่างกันต่อบุคคลที่มีสถานการณ์เหมือนหรือคล้ายกันจะถูกพิจารณาว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ก็ต่อเมื่อมีการพิสูจน์ว่าการเลือกปฏิบัตินั้นไม่มีความเป็นกลาง ไม่มีเหตุผลที่เหมาะสม ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์แห่งกฎหมายนั้นๆ และไม่สอดคล้องกับหลักความได้สัดส่วนซึ่งเป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณากันเป็นกรณีๆ ไป (Chanthanarot, 2020, pp. 35-56) เมื่อพิจารณาหลักการไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination principle) กับการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เห็นได้ว่า บางกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสอาจถูกเลือกปฏิบัติหรือกีดกันให้ออกจากสังคมด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือจากผู้กระทำความผิด ในการกำหนดกรอบเงื่อนไขการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหน้าที่รัฐผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จึงต้องพิจารณาบนเงื่อนไขของการไม่เลือกปฏิบัติต่อผู้แจ้งเบาะแสและควรให้ความคุ้มครองและเยียวยาผู้แจ้งเบาะแสตามหลักความเสมอภาคและการไม่เลือกปฏิบัติ

กรอบในการวิเคราะห์

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบตามพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ระเบียบและกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยการนำแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม ทฤษฎีสามเหลี่ยมการทุจริต ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ ทฤษฎีโอกาส หลักแห่งความได้สัดส่วน และหลักการไม่เลือกปฏิบัติ ตลอดทั้งกฎหมายของสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ที่เกี่ยวข้อง มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ เพื่อให้ได้แนวทางที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนากฎหมายการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

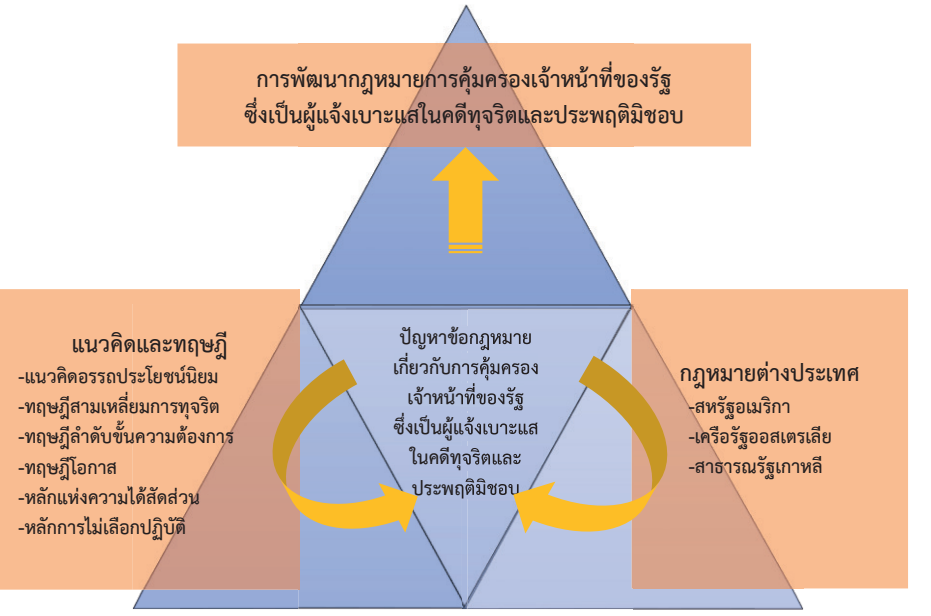

ภาพ 1 กรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์

ผู้เขียนได้ผลการวิเคราะห์ โดยพบปัญหาข้อกฎหมายในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จึงได้ดำเนินการวิเคราะห์ประเด็นปัญหาข้อกฎหมายดังกล่าว ควบคู่กับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พร้อมด้วยการนำกฎหมายต่างประเทศมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ ปรากฏผลการวิเคราะห์ทั้งสิ้น 3 ประการ ดังนี้

ประการแรก ปัญหาข้อกฎหมายเกี่ยวกับความล่าช้าในการพิจารณาโยกย้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เห็นได้ว่า ตามความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 133 ซึ่งวางหลักว่า ในกรณีเป็นเจ้าพนักงานของรัฐเมื่อบุคคลนั้นร้องขอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. ว่าหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไป อาจถูกกลั่นแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเนื่องจากการกล่าวหาหรือการให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลนั้น และคณะกรรมการ ป.ป.ช. พิจารณาแล้วเห็นว่ามีพยานหลักฐานเบื้องต้นอันควรเชื่อได้ว่าน่าจะมีเหตุดังกล่าว ให้เสนอต่อนายกรัฐมนตรี เพื่อพิจารณาสั่งการให้ได้รับความคุ้มครองหรือมีมาตรการอื่นใดตามที่เห็นสมควรต่อไป เฉกเช่นเดียวกับมาตรการทางกฎหมายตามพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 มาตรา 57 ในกรณีบุคคลเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเมื่อบุคคลนั้นร้องขอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ท. ว่าหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไป อาจถูกกลั่นแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเนื่องจากการกล่าวหาหรือการให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลนั้น และคณะกรรมการ ป.ป.ท. พิจารณาแล้วเห็นว่า มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าน่าจะมีเหตุดังกล่าว ให้เสนอต่อนายกรัฐมนตรีเพื่อพิจารณาสั่งการให้ได้รับความคุ้มครองหรือมีมาตรการอื่นใดตามที่เห็นสมควรต่อไป ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาบทบัญญัติแห่งกฎหมายจากทั้งสองหน่วยงาน เห็นได้ว่า มาตรการทางกฎหมายที่กล่าวมา

ข้างต้นเป็นเพียงการกำหนดให้บุคคลสามารถร้องขอได้ กรณีที่หากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไป อาจถูกกลั่นแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม อันเนื่องมาจากการแจ้งเบาะแสหรือการให้ข้อมูลเกี่ยวข้องกับการทุจริตและประพฤติมิชอบ หากแต่มิได้มีการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการพิจารณาในเรื่องดังกล่าวไว้แต่อย่างใด

ฉะนั้น การไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับการกำหนดระยะเวลาในการดำเนินการพิจารณาคำร้อง ย่อมอาจส่งผลให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบไม่เชื่อมั่นต่อหน่วยงานของรัฐว่าตนจะปกป้องคุ้มครองให้ตนได้รับความปลอดภัย ซึ่งถือเป็นความต้องการในระดับพื้นฐานตามทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการของ Maslow ตลอดทั้งการได้รับการคุ้มครองดังกล่าวจักต้องดำเนินการด้วยความรวดเร็วไม่ล่าช้า เพื่อแสดงให้เห็นว่ากฎหมายนั้นสามารถบังคับใช้ได้จริงตามแนวคิดอรรถประโยชน์นิยม ประกอบกับในสหรัฐอเมริกาได้มีการตรากฎหมายที่มีชื่อว่า “The Whistleblower Protection Act 1989 (Public Law 101-12)” ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีสาระสำคัญเป็นการให้ความคุ้มครองแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐ (federal employees) หรือผู้ที่เคยเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งได้ให้ข้อมูลแก่รัฐบาล โดยมีสำนักงานที่ปรึกษาพิเศษ (The Office of Special Counsel) เป็นหน่วยงานอิสระทำหน้าที่คุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส ซึ่งกฎหมายดังกล่าวกำหนดให้คณะกรรมการดังกล่าวต้องมีการดำเนินการเรื่องร้องเรียนภายใน 30 วัน ดังนั้น หากความล่าช้าถือเป็นความอยุติธรรม ความล่าช้าในการใช้ดุลพินิจสั่งคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสของหน่วยงานรัฐก็อาจถือได้ว่าเป็นความอยุติธรรมรูปแบบหนึ่ง เนื่องจากการบังคับใช้กฎหมายไม่สามารถกระทำได้อย่างทันท่วงที ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสได้รับผลกระทบอย่างร้ายแรงอันเป็นผลมาจากความล่าช้าดังกล่าว ดังนั้น ภาครัฐจึงจำเป็นที่จะต้องกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาวินิจฉัยคำร้องให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้ยื่นคำร้องขอต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ย่อมเป็นการปกป้องและคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐนั้นจากความเดือดร้อนหรืออันตรายที่เกิดขึ้นได้อย่างทันท่วงที

ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เห็นได้ว่าตามความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการจ่ายเงินสินบน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ได้วางหลักเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องกับการให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนไว้ตามความในข้อ 17 ซึ่งวางหลักว่า “การจ่ายเงินสินบนให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับเงินสินบนให้จ่ายเมื่อทรัพย์สินที่เกิดจากการร่ำรวยผิดปกติ หรือที่เพิ่มขึ้นผิดปกตินั้น หรือทรัพย์สินอื่นของผู้ถูกกล่าวหากรณีบังคับเอากับทรัพย์สินดังกล่าว ตกเป็นของแผ่นดิน อันเป็นผลมาจากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดให้ตกเป็นของแผ่นดินโดยให้จ่ายในอัตราร้อยละสิบห้าของมูลค่าทรัพย์สินที่นำส่งกระทรวงการคลังแต่ไม่เกินหนึ่งร้อยล้านบาท” ซึ่งจากบทบัญญัติแห่งกฎหมายดังกล่าว เห็นได้ว่า จะมีการจ่ายเงินสินบนให้แก่ผู้แจ้งเบาะแสก็ต่อเมื่อเป็นกรณีการแจ้งเบาะแสหรือให้ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำความผิดในฐานร่ำรวยผิดปกติเท่านั้น ย่อมสะท้อนให้เห็นว่า หลักเกณฑ์การให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนอันเนื่องมาจากให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐจึงยังไม่ครอบคลุมฐานความผิดอื่นๆ ในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งการขาดแนวทางในการบังคับใช้กฎหมายที่ชัดเจน

ประกอบกับจากหลักแห่งความได้สัดส่วน (principle of proportionality) นั้น การให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนจะต้องได้รับประโยชน์อันเนื่อง

มาจากให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐจักต้องมีผลดีมากกว่าผลเสียและมีผลกระทบน้อยที่สุดจึงจะเป็นการบรรลุวัตถุประสงค์ในการสร้างแรงจูงใจให้แก่เจ้าหน้าที่รัฐในการแจ้งเบาะแสหรือการให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการทุจริตและประพฤติมิชอบ ตลอดทั้งหากการแจ้งเบาะแสในกรณีที่ไม่ปรากฏเป็นข่าวดังตามสื่อสังคมก็มักเกิดการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งเมื่อพิจารณาหลักการไม่เลือกปฏิบัติกับการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบแล้ว เห็นได้ว่า บางกรณีเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสอาจถูกเลือกปฏิบัติหรือกีดกันให้ออกจากสังคมด้วยวิธีการต่างๆ ทั้งจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือจากผู้กระทำความผิด นอกจากนั้นในเครือรัฐออสเตรเลียมีกฎหมายที่มีชื่อว่า “Public Interest Disclosure Act 2013” โดยกฎหมายดังกล่าวให้ความคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐและอดีตเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นผู้แจ้งเบาะแส หรือเปิดเผยข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะ และเพื่อให้มีการสอบสวนในเรื่องนั้น โดยจะได้รับการคุ้มกันจากความรับผิด เช่น ห้ามไม่ให้ดำเนินคดีหมิ่นประมาทคุ้มกันจากความผิด การเยียวยาทางแพ่ง การคุ้มครองจากการถูกตอบโต้ และการเปิดเผยตัวตนของผู้แจ้งเบาะแส นอกจากนี้ในสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) มีการตรากฎหมายที่มีชื่อว่า “Act on the Protection of Public Interest Whistleblower 2011” โดยคุ้มครองและให้เงินรางวัลแก่ผู้แจ้งเบาะแสด้วย ซึ่งเป็นการสนับสนุนต่อการคืนรายได้ของรัฐ ด้วยเหตุนี้ หลักเกณฑ์และวิธีการให้รางวัลตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใดสำหรับการให้ข้อมูลเกี่ยวกับการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ จึงควรพิจารณาให้รางวัลตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใดแก่ผู้ให้ถ้อยคำ ผู้ที่แจ้งเบาะแสหรือข้อมูล หรือดำเนินการอย่างใดๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการป้องกันและปราบปรามการทุจริตในทุกประเภทความผิดของคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ

ประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับและมาตรฐานกลางของหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เห็นได้ว่า กฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสของประเทศไทยมีความกระจัดกระจาย ประกอบกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมักจะมีกฎหมายเฉพาะที่กำหนดหน้าที่และอำนาจเกี่ยวกับการแจ้งเบาะแสให้หน่วยงานรับผิดชอบ เช่น พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ระเบียบกรมสอบสวนคดีพิเศษว่าด้วยการคุ้มครองพยานในคดีอาญา พ.ศ. 2554 เป็นต้น ทั้งนี้ เมื่อพิจารณากฎหมายข้างต้นแล้ว ย่อมทำให้เห็นถึงความกระจัดกระจายของกฎหมายคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสและแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับการแจ้งเบาะแสที่ไร้ทิศทางที่ชัดเจน อีกทั้งเมื่อพิจารณาความในพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 ประกอบระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการคุ้มครองช่วยเหลือพยาน พ.ศ. 2562 และพระราชบัญญัติมาตรการของฝ่ายบริหารในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นกฎหมายหลักในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบแล้ว กลับพบว่า ไม่ปรากฏแนวทางหรือมาตรฐานกลางที่ส่วนราชการจะสามารถนำไปปรับใช้ได้อย่างมีเอกภาพ ทำให้การคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสมักอยู่ภายใต้กฎหมายตลอดจนแนวปฏิบัติภายในของแต่ละหน่วยงานเป็นกรณีๆ ไป ทำให้หน่วยงานบางแห่งมีกฎหมาย

ลำดับศักดิ์พระราชบัญญัติกำหนดรองรับเกณฑ์และวิธีการการแจ้งเบาะแสไว้อย่างชัดเจน ในขณะที่บางหน่วยงานอาจจะยังไม่ปรากฏหลักเกณฑ์การแจ้งเบาะแสที่อยู่ในรูปตัวบทกฎหมายที่ชัดเจน แน่นอนว่าความหลากหลายของเครื่องมือที่รองรับหลักเกณฑ์การแจ้งเบาะแสดังกล่าวนี้ ทำให้เกิดความลักลั่นในการบังคับใช้กฎหมายและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง

ตลอดทั้งเมื่อพิจารณาแล้วเห็นได้ว่า การคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นในสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐเกาหลี (เกาหลีใต้) ที่ได้มีการกำหนดแนวทางการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบไว้ในบทบัญญัติของกฎหมายอย่างชัดเจน ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสเกิดความเชื่อมั่นจึงส่งผลให้ดัชนีภาพลักษณ์คอร์รัปชัน (Corruption Perceptions Index--CPI) ในประเทศดังกล่าวมีคะแนนสูง เนื่องจากภาครัฐมีการดำเนินงานที่ค่อนข้างโปร่งใส ด้วยเหตุนี้ การกำหนดมาตรฐานกลางของหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ย่อมทำให้เกิดความเสมอภาคในการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองเจ้าหน้าที่ในกรณีดังกล่าว เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการคุ้มครองไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในมาตรฐานกลาง

จากผลการวิเคราะห์ข้างต้นเป็นเครื่องสะท้อนให้เห็นว่า การคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบของประเทศไทยยังคงประสบกับปัญหาและความท้าทายจากรูปแบบของการทุจริตที่รุดหน้าก้าวนำมาตรการทางกฎหมายที่รัฐบังคับใช้อยู่ในปัจจุบัน ส่งผลให้เกิดช่องโหว่และปัญหาข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบอย่างเห็นได้ชัด ซึ่งการที่บทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ขาดประสิทธิภาพและไม่เหมาะสมต่อการบังคับใช้ย่อมเป็นสาเหตุประการสำคัญที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบต้องเผชิญกับการที่ผู้ถูกกล่าวหาใช้อิทธิพลข่มขู่ หรือทำให้เกิดภยันตรายต่อชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินทั้งต่อตนเองและบุคคลใกล้ชิด จนกระทั่งทำให้บุคคลเหล่านั้นเกิดความเกรงกลัว และอาจเพิกเฉยต่อการมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ทั้งที่ในความจริงแล้วกับการทุจริตใดๆ จะเกิดขึ้นได้นั้นจำเป็นจะต้องมีโอกาสหรือช่องทางที่จะเอื้ออำนวยให้มีการทุจริตและประพฤติมิชอบ ดังนั้น การคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบที่มีประสิทธิภาพ ย่อมเป็นการปิดกั้นโอกาสและลดปัจจัยที่ก่อให้เกิดสามเหลี่ยมการทุจริตขึ้น ดังนั้น การแก้ไขเพิ่มเติมและพัฒนากฎหมายการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้เหมาะสมและสอดคล้องกับแนวโน้มของการกระทำทุจริต ย่อมทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐที่รู้เห็นการทุจริตโกงกินงบประมาณของแผ่นดินเกิดความเชื่อมั่นในการเข้ามาชี้เบาะแสและให้ข้อมูลอันจะนำไปสู่การป้องกันการทุจริตและความเสียหายที่อาจจะเกิดขึ้นทั้งในปัจจุบันและแนวโน้มที่เกิดขึ้นอนาคตได้อย่างแน่นอน

บทสรุป

ท่ามกลางวิกฤติการทุจริตในประเทศไทยซึ่งยังคงมีแนวโน้มทวีความรุนแรงอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าภาครัฐจักได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาโดยอาศัยกลไกในการปราบปรามการทุจริตผ่านการตราบทบัญญัติแห่งกฎหมายซึ่งได้มีการกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดให้มีความรุนแรงและเข้มงวดมากขึ้นตามลำดับ ทว่าการแก้ปัญหาการทุจริตให้ประสบผลสัมฤทธิ์อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพจะยังคงมิอาจบังเกิดขึ้นได้

อย่างแท้จริง หากปราศจากมาตรการทางกฎหมายที่มีความชัดเจนในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและถือเป็น “คนใน” ที่มีความสำคัญในแง่ของการเป็นจุดเริ่มต้นของเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบและการพิสูจน์อรรถคดีในกระบวนการพิจารณา หากแต่การที่กฎหมายยังคงมิได้กำหนดและคำนึงถึงความแตกต่างในสาระสำคัญของคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ ย่อมส่งผลให้เกิดข้อจำกัดในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ โดยเฉพาะในประเด็นปัญหาข้อกฎหมาย ทั้งสิ้น 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับความล่าช้าในการพิจารณาโยกย้ายเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแส ประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับการให้สิทธิประโยชน์หรือรางวัลตอบแทนแก่เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแส และประการที่สาม ปัญหาเกี่ยวกับสภาพบังคับและมาตรฐานกลางของหลักเกณฑ์ในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแส ฉะนั้น ปัญหาข้างต้นเป็นดังภาพสะท้อนว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบกำลังเผชิญหน้ากับความไม่ปลอดภัยในทุกมิติ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่กฎหมายจักต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมให้มีความเหมาะสมจึงจะเป็นการสร้างความเชื่อมั่นผ่านมาตรการทางกฎหมายให้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่พบเห็นการทุจริตกล้าที่จะก้าวเข้ามาแจ้งเบาะแส ย่อมเป็นการส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ทนต่อการโกงเพื่อนำไปสู่การสร้างสังคมสุจริตให้เกิดขึ้นในประเทศไทยได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

ภาครัฐจำเป็นที่จะต้องพัฒนากฎหมายการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบให้มีความชัดเจนและมีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพ โดยการปรับปรุงมาตรการทางกฎหมาย ดังนี้

1. แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. 2561 มาตรา 133 โดยให้เพิ่มข้อความในมาตรา 133 วรรคท้าย

“การกำหนดระยะเวลาในการพิจารณาคำร้องของเจ้าพนักงานของรัฐว่าหากยังคงปฏิบัติหน้าที่ในสังกัดเดิมต่อไป อาจถูกกลั่นแกล้งหรือได้รับการปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอันเนื่องจากการกล่าวหาหรือการให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูล จักต้องพิจารณาวินิจฉัยให้แล้วเสร็จภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้ยื่นคำร้องขอต่อคณะกรรมการ ป.ป.ช.”

2. แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติว่าด้วยการจ่ายเงินสินบน (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2558 ข้อ 17 โดยให้เพิ่มข้อความในข้อ 17

“การจ่ายเงินสินบนให้แก่ผู้มีสิทธิได้รับเงินสินบนให้จ่ายเมื่อทรัพย์สินที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบในทุกประเภทความผิดนั้น หรือทรัพย์สินอื่นของผู้ถูกกล่าวหากรณีบังคับเอากับทรัพย์สินดังกล่าวตกเป็นของแผ่นดิน อันเป็นผลมาจากศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดให้ตกเป็นของแผ่นดินโดยให้จ่ายในอัตราร้อยละสิบห้าของมูลค่าทรัพย์สินที่นำส่งกระทรวงการคลังแต่ไม่เกินหนึ่งร้อยล้านบาท หรืออาจใช้ดุลพินิจพิจารณาให้ประโยชน์อื่นใดตามควรแก่กรณี ”

3. กำหนดให้คณะกรรมการ ป.ป.ช และคณะกรรมการ ป.ป.ท เป็นผู้รับผิดชอบหลักในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ และร่วมกันกำหนดมาตรการทางกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ เพื่อให้หลักเกณฑ์ในคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งเป็นผู้แจ้งเบาะแสในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบมีมาตรฐานและเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่มิให้เกิดความลักลั่นหรือการเลือกปฏิบัติโดยผลของกฎหมาย

References

Chantaravong, S. (2007). *History of political philosophy vol. 2* (4th ed.). Kobfai. [In Thai]

Chanthanarot, A. (2020). Discrimination on the ground of "any other grounds" according to the Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2560. *The Journal of Law, Public Administration and Social Science School of Law, Chiangrai Rajabhat University, 4*(1), 35-56. [In Thai]

Hongthong, N. (2021). An analysis of Maslow's concept of human's needs through a Buddhist perspective. *Panithan Journal, 17*(2), 121-151. [In Thai]

Kamprasert, D. (1999). *History of law* (5th ed.). Ramkhamhaeng University Press. [In Thai]

Na Nakorn, K. (2018). *Law of criminal procedure* (9th ed.). Winyuchon. [In Thai]

Office of the Administrative Courts. (2005). *Principle of proportionality.* Author. [In Thai]

Office of the National Economics and Social Development Council. (2022). *Corruption perception index 2021.* Retrieved from https://www.nesdc.go.th/ewt_news.php?nid=7433&filename=anti_coruption [In Thai]

Patramontree, U. (2009). *Modern internal auditing* (3rd ed.). Chamchuree Products. [In Thai]

Posttoday. (2018). *Open the minds of "anti-corruption students" to dissect the process of defrauding the poor.* Retrieved from https://www.posttoday.com/social/general/541924 [In Thai]

Prachathai. (2020). *More than 5,000 names join the NACC before "Moo Arm" comes in to demand progress in witness protection tomorrow.* Retrieved from https://prachatai.com/journal/2020/06/88026 [In Thai]

Traimas, C. (2020). Applying moral principles and good practices against corruption in administering Public Organizations. *Damrong Rajanubhab Journal, 20*(61), 1-20. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.47

Received:	October	24, 2022
Revised:	December	7, 2023
Accepted:	December	9, 2023

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน

นิษฐนาถ บุลสถาพร[1] จรัล เล็งวิทยา[2]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน โดยการนำหลักการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน หลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 มาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความในคดีที่มีอัตราโทษสูงขึ้นจากอัตราโทษจำคุกเกินห้าปีแต่ไม่เกินยี่สิบปีที่สำนึกในการกระทำและเข้าเงื่อนไขต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูเพื่อปฏิบัติตามแผนโดยที่ศาลไม่จำต้องพิพากษาคดีหากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามแผนนั้นสำเร็จ อันแสดงให้เห็นว่าแม้คดีจะมีอัตราโทษสูง แต่หากพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงเกินสมควรก็สามารถจัดทำแผนแก้ไขฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ ดังนั้น จึงต้องแก้ไขจากเดิมที่ “ผู้เสียหายยินยอม” เป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน” เนื่องจากอาจจะมีกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำแต่ผู้เสียหายไม่ยินยอมซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากผู้เสียหายยังมีความโกรธแค้นผู้ต้องหา หรือบิดามารดาของผู้ต้องหากับผู้เสียหายเคยมีสาเหตุโกรธมาก่อน หรือผู้เสียหายกับผู้ต้องหาตกลงเรื่องค่าเสียหายกันไม่ได้ ผู้เสียหายไม่พอใจจำนวนเงินค่าเสียหาย หรือเหตุผลอื่นใดก็ตามที่ผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมในการจัดทำแผน

คำสำคัญ: มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา; การพิจารณาคดี; เด็กและเยาวชน

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

นิษฐนาถ บุลสถาพร และจรัล เล็งวิทยา. (2566). มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 658-672.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: nitthanart.k@gmail.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Special Measure in Lieu of Criminal Prosecution in Trial of Child and Juvenile Case

Nitthanart Boonsathaporn[1] Charan Lengvithaya[2]

Abstract

This academic article aims to analyze special measure in lieu of criminal prosecution in trial of child and juvenile case by using principles for prosecuting criminal cases against child and juvenile, principles for protecting child and juvenile in Thailand, Juvenile and Family Court and Procedure Act 2010, Section 90 and Regulations of the President of the Supreme Court on the Criteria, Methods, Conditions for the Preparation of the Post-Trial Rehabilitation Plan 2013 as a framework for analysis.

Findings are as follows: Special measure in lieu of criminal prosecution in trial under Section 90, it provides an opportunity for accused persons who are child or juvenile who are found to have committed crimes that have a higher penalty rate than the prison sentence of more than five years but not more than twenty years. Consciousness of actions and meeting various conditions as required by law has entered the process of creating a rehabilitation plan in order to comply with the plan. The court does not have to adjudicate the case if the conditions set forth in the plan are fulfilled, which shows that even though the case has a high penalty rate, However, if the circumstances of the case are not unreasonably serious, a plan can be prepared to rehabilitate the child or juvenile. Therefore, it must be revised from the original "victim consents" to "listen to the victim's opinion in making a plan" because there may be cases where the accused, who is a child or juvenile, is aware of the act but the victim does not consent, which may be due to the victim still having resentment. The accused or the parents of the accused and the victim had previous causes of anger, or unable to agree on damages, or any other reason that the injured person does not consent to the preparation of the plan.

Keywords: Special Measure in Lieu of Criminal Prosecution; Trial; Child and Juvenile

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Boonsathaporn, N., & Lengvithaya, C. (2023). Special measure in lieu of criminal prosecution in trial of child and juvenile case. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 658-672.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: nitthanart.k@gmail.com
[2] Faculty of Law, Ramkhamhaeng University

บทนำ

เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกในเวลาใดๆ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนนั้นสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอม โจทก์ไม่คัดค้าน และข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรหากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป ซึ่งแนวทางในการดำเนินการให้เป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 โดยในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ตามมาตรา 90 นั้น ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรเป็นผู้ประสานการประชุม (ซึ่งโดยส่วนใหญ่ คือ ผู้พิพากษาสมทบที่ผ่านการอบรมให้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานการประชุม) และให้มีผู้เข้าร่วมประชุม ได้แก่ ฝ่ายเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิด ฝ่ายผู้เสียหายและนักจิตวิทยาประจำศาลเยาวชนและครอบครัวเข้าร่วมประชุม และหากเห็นสมควรอาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิด ทั้งนี้ พนักงานอัยการจะเข้าร่วมประชุมด้วยก็ได้ (Traijutakarn, 2019)

ในกรณีที่ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่ศาลเห็นชอบฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตาม หรือมีเหตุจำเป็นต้องแก้ไขเปลี่ยนแปลงแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบและให้ศาลพิจารณาสั่งตามที่เห็นสมควรหรือยกคดีขึ้นพิจารณาต่อไปแต่ถ้าปฏิบัติตามแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูครบถ้วนแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูรายงานให้ศาลทราบ หากศาลเห็นชอบด้วยให้ศาลสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ และมีคำสั่งในเรื่องของกลาง โดยให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องเป็นอันระงับ ทั้งนี้ ไม่ตัดสิทธิผู้มีส่วนได้เสียที่จะดำเนินคดีส่วนแพ่ง

เงื่อนไขความยินยอมของผู้เสียหายดังกล่าว ส่งผลให้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาไม่สามารถใช้กับความผิดต่อรัฐได้ เพราะไม่มีผู้ให้ความยินยอม ต่อมาในปี พ.ศ. 2559 ได้มีการแก้ไขมาตรา 86 ส่งผลให้ในชั้นก่อนฟ้องหากเป็นคดีความผิดต่อรัฐซึ่งไม่มีผู้เสียหายให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีอำนาจได้โดยไม่ต้องขอความยินยอมจากใคร แต่กลับไม่แก้ไขมาตรา 90 ในทางปฏิบัติหากเป็นความผิดต่อรัฐศาลยังคงยึดถือว่าไม่มีผู้เสียหายให้ความยินยอม จะใช้มาตรการตามมาตรา 90 ไม่ได้ (Kanchanatecha, 2019) ส่งผลให้เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดและมีเงื่อนไขตามหลักเกณฑ์มาตรา 90 อาจไม่ได้รับโอกาสที่จะเข้าสู่กระบวนการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นหลังฟ้องคดี

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ผู้เขียนได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ หลักการในการดำเนินคดีอาญา

กับเด็กและเยาวชน หลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย และพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 โดยมีรายละเอียดดังนี้

หลักการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

แนวคิดในเรื่องการคุ้มครองดูแลเด็กและเยาวชนเริ่มปรากฏชัดเจนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child, 1989) มีที่มาจากการคำนึงถึงหลักสิทธิพลเมือง การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม สำหรับเรื่องสวัสดิภาพและการคุ้มครองพิทักษ์สิทธิเด็กที่กำหนดไว้ในปฏิญญาเจนีวา ในปี ค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) โดยเริ่มมีการจัดตั้งสหภาพกองทุนช่วยเหลือเด็กระหว่างประเทศ อันเป็นความพยายามที่จะรวบรวมเงื่อนไขต่างๆ ที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กมารวมอยู่ภายใต้เอกสารฉบับเดียวกัน และต่อมาได้มีการนำหลักการที่เกี่ยวกับสิทธิเด็กดังกล่าวมาเพิ่มเติมในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ในปี ค.ศ. 1948 (พ.ศ. 2491) และกลายเป็นพื้นฐานของหลักการในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งสมัชชาใหญ่องค์การสหประชาชาติลงมติเป็นเอกฉันท์เห็นชอบ เมื่อวันที่ 20 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 (พ.ศ. 2502) ต่อมาประเทศโปแลนด์ได้เสนอร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อปี ค.ศ. 1978 (พ.ศ. 2521) และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ ได้จัดตั้งคณะทำงานซึ่งประกอบไปด้วยผู้แทนจากประเทศสมาชิกของคณะกรรมาธิการด้านสิทธิมนุษยชนจาก 43 ประเทศผู้แทนจากประเทศอื่นๆ ที่เป็นภาคีองค์การสหประชาชาติที่เข้าร่วมประชุมในฐานะผู้สังเกตการณ์ในการร่างอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ซึ่งอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กผ่านการพิจารณาของคณะทำงานขององค์การสหประชาชาติ และได้รับการรับรองจากประเทศต่างๆ ในการประชุมสมัชชาใหญ่สหประชาชาติในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1989 (พ.ศ. 2532) โดยประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของอนุสัญญาดังกล่าว เมื่อวันที่ 26 เมษายน พ.ศ. 2535

อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กมุ่งประสงค์ที่จะให้เด็กได้รับโอกาสที่จะมีสิทธิมีเสียงในกระบวนพิจารณาทางตุลาการที่มีผลกระทบต่อเด็ก ไม่ว่าโดยตรง หรือผ่านผู้แทน หรือองค์กรที่เหมาะสม ตามข้อ 12 (Convention on the Rights of the Child, 1989) โดยมีหลักว่าเด็กจะต้องไม่ได้รับการทรมาน หรือถูกปฏิบัติหรือการลงโทษที่โหดร้าย เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จะต้องไม่รับการลงโทษประหารชีวิต หรือจำคุกตลอดชีวิตที่ไม่มีโอกาสได้รับการปล่อยตัวสำหรับความผิดที่กระทำ เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะต้องได้รับการปฏิบัติด้วยมนุษยธรรม และด้วยความเคารพในศักดิ์ศรี เด็กทุกคนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพจะต้องถูกแยกที่ควบคุมต่างหากจากผู้ใหญ่ เว้นแต่พิจารณาเห็นว่าเป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็กที่จะไม่แยกการควบคุมเด็กออกจากผู้ใหญ่ ตามข้อ 37 (Convention on the Rights of the Child, 1989)

เด็กทุกคนที่ถูกกล่าวหา หรือตั้งข้อหาว่ากระทำการฝ่าฝืนกฎหมายจะต้องได้รับหลักประกันว่าจะได้รับการตัดสินโดยไม่ชักช้า โดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจที่เป็นอิสระ และเป็นกลางในการพิจารณาอย่างยุติธรรมตามกฎหมาย รัฐต้องจัดให้มีความช่วยเหลือทางกฎหมายหรือทางอื่นที่เหมาะสมแก่เด็ก เว้นแต่พิจารณาแล้วเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์สูงสุดต่อเด็ก เมื่อคำนึงถึงอายุของเด็กหรือสถานการณ์ของบิดา มารดา หรือผู้ปกครองตามกฎหมาย หากพิจารณาว่าเด็กกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมายอาญา การวินิจฉัยหรือมาตรการใดที่กำหนดโดยผลของการวินิจฉัยนั้น ต้องได้รับการทบทวนโดยหน่วยงานหรือองค์กรทางตุลาการที่มีอำนาจ เป็นอิสระ และเป็นกลาง การดำเนินการต่างๆ เช่น คำสั่งให้มีการดูแล แนะแนว และควบคุม การให้คำปรึกษา การภาคทัณฑ์การอุปการะดูแล แผนงานการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพ และ

ทางอื่นๆ นอกเหนือจากการให้สถาบันเป็นผู้ดูแลจะต้องมีไว้เพื่อประกันว่าเด็กจะรับการปฏิบัติในลักษณะที่เหมาะสมแก่ความเป็นอยู่ที่ดีของเด็ก และสัดส่วนกับสภาพการณ์และการกระทำความผิดของเด็ก ตามข้อ 40 (Convention on the Rights of the Child, 1989) ซึ่งเป็นหลักการที่ทำให้รัฐต่างๆ ที่เข้าร่วมเป็นภาคีของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก จำเป็นต้องออกกฎหมายภายในของแต่ละรัฐ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการที่มุ่งคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด ที่ต้องการให้มีกระบวนการพิจารณาคดีแบบพิเศษในทุกขั้นตอนของการพิจารณาคดีเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เป็นจุดเริ่มต้นที่ทำให้แต่ละประเทศเริ่มพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน และพัฒนาศาลสำหรับเด็กและเยาวชนโดยเฉพาะ เพื่อให้มีการแยกกระบวนการยุติธรรมเด็กและเยาวชนออกจากการดำเนินกระบวนพิจารณาสำหรับผู้ใหญ่

หลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 (Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560, 2017)

ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเคยมีการกำหนดหลักการคุ้มครองสิทธิเด็กไว้ในรัฐธรรมนูญทุกฉบับ เช่น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 53 ได้กำหนดหลักการที่จัดให้เด็กเยาวชนและบุคคลในครอบครัวได้รับการคุ้มครองโดยรัฐจากความรุนแรงและการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และเด็กเยาวชนซึ่งไม่มีผู้ดูแลมีสิทธิได้รับการเลี้ยงดูและศึกษาอบรมโดยรัฐ ซึ่งต่อมาในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 52 ได้มีการเพิ่มเติมจากหลักการดังกล่าวในส่วนของการส่งเสริมสิทธิการมีชีวิตอยู่รอด การพัฒนาและการได้รับการปกป้องคุ้มครองรวมถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของเด็ก โดยจะแทรกแซงหรือจำกัดสิทธิดังกล่าวมิได้หากปราศจากอำนาจตามกฎหมาย

ในปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้ทำการกำหนดมาตรการคุ้มครองเด็กด้วยถ้อยคำบัญญัติที่แตกต่างออกไปจากเดิม โดยในมาตรา 54 ได้กำหนดหลักการในการให้ความสำคัญต่อการศึกษาของเด็กโดยรัฐจะต้องดำเนินการให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษา 12 ปี โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และในมาตรา 71 ได้กำหนดให้รัฐมุ่งสร้างความเข้มแข็งของครอบครัวโดยการจัดที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม ส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพกายและจิตใจและให้ความช่วยเหลือแก่เด็กสตรีผู้สูงอายุผู้ด้อยโอกาสให้พ้นจากการใช้ความรุนแรงขณะเดียวกันในด้านกระบวนการยุติธรรม รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันได้บัญญัติให้รัฐจัดการกระบวนการยุติธรรมอย่างรอบด้าน และยังปรากฏรายละเอียดเกี่ยวกับการปฏิรูปกระบวนการยุติธรรมและส่งเสริมประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในหมวด 16 ของประกาศแผนปฏิรูปประเทศ พ.ศ. 2560 (Announcement of the Prime Minister's Office About the Announcement of the Country Reform Plan, B.E. 2562, 2018)

2. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

กำหนดถึงหลักการของเด็กในฐานะผู้เยาว์ไว้ใน 2 ส่วน คือ บรรพ 1 ว่าด้วยบุคคล ซึ่งเป็นการกำหนดสถานะสิทธิของบุคคลโดยเฉพาะในการทำนิติกรรมสัญญาของผู้เยาว์ ทั้งนี้ เพื่อไม่ให้ผู้เยาว์ถูกเอารัดเอาเปรียบโดยอาศัยความเป็นเด็ก และบรรพ 5 ว่าด้วยครอบครัว โดยได้วางหลักการเกี่ยวกับสถานะความเป็นบุตร บิดาและมารดา สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร เช่น หน้าที่ในการอุปการะโดยบิดามารดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตรผู้เยาว์และบุตรผู้ทุพพลภาพ พิการ ส่วนบุตรมีหน้าที่อุปการะบิดามารดา เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีการกำหนดข้อห้ามบุตรฟ้องคดีอุทลุมต่อบุพการีทั้งในคดีแพ่งและคดีอาญา การใช้อำนาจปกครองบุตร สิทธิในการติดต่อกับบุตร

การตั้งผู้ปกครองโดยคำสั่งศาล การรับบุตรบุญธรรมและค่าอุปการะเลี้ยงดู การใช้อำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ของผู้มีอำนาจปกครองเป็นมาตรการซึ่งใช้ในการคุ้มครองเด็ก โดยให้อำนาจแก่บิดามารดาหรือผู้รับบุตรบุญธรรม ซึ่งใช้อำนาจปกครองเหนือผู้เยาว์ ทำหน้าที่ในการคุ้มครองดูแลและรักษาผลประโยชน์ของเด็ก ซึ่งมีอำนาจในการกำหนดที่อยู่บุตร ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน ให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานานุรูป และเรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักบุตรไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมถึงมีอำนาจในการจัดการทรัพย์สินของบุตร โดยอำนาจปกครองของบิดามารดาจะสิ้นสุดเมื่อบุตรบรรลุนิติภาวะ หรือผู้ใช้อำนาจปกครองถูกเพิกถอนการใช้อำนาจปกครองโดยศาล หรือมีการจัดให้เด็กได้เป็นบุตรบุญธรรม

3. ประมวลกฎหมายอาญา

กฎหมายอาญาได้บัญญัติถึงกรณีที่เด็กเป็นผู้กระทำความผิดโดยกำหนดวิธีการสำหรับเด็กไว้โดยเฉพาะ โดยการกระทำของเด็กยังคงเป็นความผิดตามกฎหมาย แต่เด็กอาจได้รับการยกเว้นไม่ต้องรับโทษและดำเนินการด้วยวิธีที่แตกต่างจากกรณีที่ผู้ใหญ่เป็นผู้กระทำความผิด เช่น การคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กอายุไม่เกิน 12 ปี (มาตรา 73) การว่ากล่าวตักเตือน ส่งตัวไปยังโรงเรียน สถานฝึกอบรม หรือได้รับการลดโทษตามส่วนที่กำหนดไว้สำหรับความผิดนั้น เป็นต้น

ในกรณีที่เด็กเป็นผู้เสียหาย กฎหมายอาญาได้มีการบัญญัติฐานความผิดและกำหนดโทษไว้เป็นพิเศษแยกต่างหากจากฐานความผิดในลักษณะทั่วไป เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลใดกระทำความผิดอาญาต่อเด็กโดยอาศัยความเป็นเด็กซึ่งอ่อนวัย ขาดประสบการณ์และวุฒิภาวะ เช่น ความผิดฐานทอดทิ้งเด็กตามมาตรา 306 ความผิดฐานพรากเด็กและผู้เยาว์ตามมาตรา 317 ถึงมาตรา 319 ความผิดฐานกระทำชำเราเด็กตามมาตรา 277 เป็นต้น

4. พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 (Child Protection Act, B.E. 2546, 2003)

พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้รับแนวคิดจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งกำหนดหลักการเกี่ยวกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพที่เด็ก เยาวชน และบุคคลในครอบครัวพึงได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) ซึ่งประเทศไทยเข้าเป็นภาคีในอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 และต้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาการคุ้มครองเด็กที่ยังไม่เหมาะสมกับสภาพสังคมไทยในขณะนั้น ตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 132 และ 294

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 มาตรา 4 ได้ให้ความหมายไว้ว่า เด็ก หมายความว่า บุคคลซึ่งมีอายุต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์ แต่ไม่รวมถึงผู้ที่บรรลุนิติภาวะด้วยการสมรส โดยกำหนดหลักการและขั้นตอน รวมถึงวิธีปฏิบัติต่อเด็กในสถานะการณ์ต่างๆ ไว้อย่างละเอียด เช่น กำหนดมาตรการเพื่อสงเคราะห์และคุ้มครองสวัสดิภาพแก่เด็ก เป็นต้น โดยให้ความสำคัญกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นลำดับแรก นอกจากนี้ พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กยังให้ความสำคัญกับวิธีการสงเคราะห์ คุ้มครองสวัสดิภาพ และส่งเสริมความประพฤติเด็ก เพื่อให้เด็กได้รับการอุปการะเลี้ยงดู อบรมสั่งสอนและมีพัฒนาการที่เหมาะสม อันเป็นการส่งเสริมความมั่นคงของสถาบันครอบครัว รวมทั้งป้องกันไม่ให้เด็กถูกทารุณกรรม หรือตกเป็นเครื่องมือในการแสวงหาประโยชน์โดยไม่ชอบหรือถูกเลือกปฏิบัติอีกด้วย

ยิ่งไปกว่านั้น ในหมวดที่ 2 ยังกำหนดข้อห้ามไม่ให้กระทำการใดต่อเด็กไว้ด้วยกันหลายประการ (มาตรา 26) และในกรณีที่มีการฝ่าฝืนข้อห้ามดังกล่าวผู้กระทำย่อมได้รับโทษทางอาญา ซึ่งหากพิจารณาตามข้อห้ามดังกล่าวอาจเห็นได้ว่าลักษณะของการกระทำเหล่านี้อาจเข้าข่ายเป็นความผิดฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้อีกด้วย

ดังนั้น พระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 จึงเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการคุ้มครองเด็กและ

เป็นการบัญญัติกฎหมายที่สอดคล้องกับหลักการตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก รวมถึงเป็นการยกระดับการให้ความคุ้มครองเด็กในประเทศไทยให้เข้าสู่มาตรฐานสากลด้วย

พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 (Juvenile and Family Court and Procedure Act, B.E. 2553, 2010)

พระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้รับการแก้ไขปรับปรุงหลังจากได้บรรลุวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวในทุกจังหวัดทั่วประเทศ โดยมีการกำหนดหลักการสำคัญในการให้ความคุ้มครองและสิทธิสวัสดิภาพและวิธีปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนและบุคคลในครอบครัวที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนพิจารณาคดีของศาลเยาวชนและครอบครัว เพื่อให้มีความสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กและอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ

ทั้งนี้ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดเขตอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนไว้อย่างชัดเจนเป็นระบบ โดยเริ่มจากการกำหนดนิยามว่า เด็ก คือ บุคคลอายุยังไม่เกิน 15 ปีบริบูรณ์ และเยาวชน คือ บุคคลอายุเกิน 15 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์ (มาตรา 4) ไว้เป็นการเฉพาะ ทั้งนี้ การกำหนดเกณฑ์อายุของเด็กและเยาวชนไว้ก็เพื่อให้เกิดความสอดคล้องกับประมวลกฎหมายอาญาและเพื่อไม่ให้เด็กหรือเยาวชนที่อายุต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด จะต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในรูปแบบเดียวกันกับการดำเนินกระบวนยุติธรรมทางอาญาของผู้ใหญ่ (Dulyakarn & Dulyakarn, 2014) ซึ่งในคดีอาญาจะพิจารณาอายุของเด็กในวันที่การกระทำความผิดได้เกิดขึ้น กระบวนพิจารณาสำหรับเด็กและเยาวชนจะมีความแตกต่างจากกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาสำหรับผู้ใหญ่ โดยมีการกำหนดให้มีทีมสหวิชาชีพเข้าร่วมในกระบวนพิจารณาคดีของเด็กและเยาวชนด้วยทุกครั้ง

สำหรับคดีแพ่ง ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ 5 และกรณีคำร้องขอให้สั่งบุคคลเป็นคนไร้ความสามารถ เสมือนไร้ความสามารถและการตั้งผู้อนุบาล ผู้พิทักษ์อันเกี่ยวเนื่องกับความสามารถของบุคคลตามกฎหมายแพ่งและคดีครอบครัวที่เกี่ยวพันถึงเด็กและเยาวชน ทั้งนี้เพื่อพิทักษ์ประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ยังได้กำหนดรูปแบบของกระบวนพิจารณาความในคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ ด้วยเหตุการใช้ความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. 2550 และการปฏิบัติต่อเด็กโดยไม่ชอบตามพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็ก พ.ศ. 2546 ไว้อย่างชัดเจนด้วย

ส่วนมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้บัญญัติเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีตามมาตรา 90 ดังนี้

“มาตรา 90 เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่ กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏ

ว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรหากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่า การพิจารณาพิพากษาให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป”

การพิจารณาว่ากรณีใดจะใช้หลักเกณฑ์ตามมาตรานี้ได้หรือไม่ มีข้อพิจารณาดังนี้

(1) เมื่อมีการฟ้องคดีแล้วก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษา การกระทำความผิดที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดกฎหมายกำหนดอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไว้ไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าคดีนั้นจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม

(2) เด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่ความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือลหุโทษ

(3) เด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำความผิดโดยเด็กหรือเยาวชนตระหนักว่าการกระทำของตนก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่น รู้สึกเสียใจในการกระทำพร้อมที่จะแก้ไขปรับปรุงตนเอง

(4) ผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่ค้าน

(5) พฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร

(6) ศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้

(7) ผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควร

(8) การนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษา

ศาลมีอำนาจในการมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครองบุคคล หรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง

ผลของการที่ศาลเยาวชนและครอบครัวสั่งให้มีการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูและศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีชั่วคราว เพื่อให้มีการปฏิบัติตามแผน หากมีการปฏิบัติตามแผนครบถ้วนแล้ว บุคคลที่ทำแผนต้องรายงานให้ศาลเยาวชนและครอบครัวทราบ หากศาลเยาวชนและครอบครัวเห็นชอบ ศาลเยาวชนและครอบครัวจะมีคำสั่งจำหน่ายคดีโดยไม่ต้องมีคำพิพากษา ผลคือสิทธินำคดีอาญา มาฟ้องเป็นอันระงับไป เด็กหรือเยาวชนที่เป็นจำเลยจะไม่มีประวัติว่าเคยต้องคำพิพากษาหรือถูกศาลมีคำพิพากษาลงโทษ ซึ่งเป็นผลดีต่อเด็กหรือเยาวชนในการที่จะกลับคืนสู่สังคมโดยไม่มีประวัติว่าเคยกระทำความผิดมาก่อน แต่ในกรณีที่ศาลเยาวชนและครอบครัวไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาต่อไป ซึ่งไม่กำหนดว่าศาลจะต้องดำเนินการอย่างไรบ้าง ศาลอาจมีคำสั่งให้ทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เหมาะกับสภาพและพฤติการณ์ของการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนแต่ละบุคคลได้ ไม่จำเป็นว่าในคดีหนึ่งจะต้องมีแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพียงฉบับเดียว เพราะต้องคำนึงถึงประวัติภูมิหลัง และพฤติกรรมในการกระทำผิดเป็นรายบุคคล

ในกรณีที่ศาลเห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู แต่เด็กหรือเยาวชน หรือผู้ปกครองไม่สามารถปฏิบัติตามแผน หรือละเลยไม่ปฏิบัติตามแผน หรือปฏิบัติตามแผนแต่ไม่ครบถ้วน ศาลอาจมีคำสั่งเปลี่ยนแปลง

หรือแก้ไขแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู หรือมีอำนาจสั่งขยายระยะเวลาปฏิบัติตามแผนตามที่ศาลเห็นสมควร โดยแจ้งโจทก์ เด็กหรือเยาวชน ผู้ปกครอง ผู้เสียหาย ผู้ประสานการประชุม และผู้บริหารแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูทราบ หรือมีคำสั่งให้ดำเนินกระบวนพิจารณาพิพากษาต่อไปได้

ในกรณีที่ศาลเห็นว่า แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูยังไม่เป็นประโยชน์ต่อเด็กหรือเยาวชน ศาลอาจมีคำสั่งให้ผู้ประสานการประชุมทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเข้าประชุมใหม่ตามเวลาที่ศาลกำหนด แต่ถ้าเพียงผิดหลงก็แก้ไขโดยไม่ต้องประชุมใหม่ กรณีไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ศาลจะดำเนินกระบวนพิจารณาพิพากษาคดีต่อไป ซึ่งในการดำเนินการตามหลักเกณฑ์นี้ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 (Regulations of the President of the Supreme Court on the Criteria, Methods and Conditions for the Preparation of the Post-Trial Rehabilitation Plan, B.E. 2566, 2013) ได้วางหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดีไว้ โดยกำหนดคำนิยามบุคคลที่ต้องเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดทำแผนไว้ ดังนี้

“ศาล” หมายความว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553

“ผู้ประสานการประชุม” หมายความว่า ผู้ที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นผู้ดำเนินการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูตามข้อบังคับนี้

“แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู” หมายความว่า มาตรการ แนวทาง ขั้นตอนและวิธีการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่กำหนดโดยที่ประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์กรซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ รวมทั้งการชดเชย เยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย

“ผู้อำนวยการสถานพินิจ” หมายความว่า ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู กำหนดให้ผู้ประสานการประชุมเชิญบุคคลต่อไปนี้เข้าร่วมการประชุมเพื่อพิจารณาจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู

(1) เด็กหรือเยาวชนผู้ถูกฟ้อง บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือผู้แทนองค์กรที่ เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย

(2) ผู้เสียหาย บิดา มารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่ทำหน้าที่ปกครองดูแลในกรณีผู้เสียหายยังเป็นผู้เยาว์หรือวุฒิภาวะยังไม่เพียงพอแก่การเข้าร่วมการประชุมตามลำพัง

(3) นักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์

นอกจากนี้ อาจเชิญผู้แทนชุมชนหรือหน่วยงานซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องหรือที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนหรือพนักงานอัยการเข้าร่วมประชุมการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูด้วยก็ได้ ในการดำเนินการประชุมต้องดำเนินการ ดังนี้

(1) ให้เด็กหรือเยาวชนได้แสดงออกถึงความรู้สำนึกในการกระทำ และรับผิดชอบต่อการกระทำของตน

(2) ให้เด็กหรือเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายเข้าใจความรู้สึกและผลที่ผู้เสียหายได้รับ เพื่อให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกที่ดีและตระหนักว่าทุกคนมิได้เพิกเฉย ละเลยต่อความรู้สึกและความเสียหาย ที่ผู้เสียหายประสบ

(3) แสวงหาแนวทางในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชน ตลอดจนกำหนดมาตรการในการป้องกันมิให้เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอีกจากผู้เข้าร่วมการประชุมทุกฝ่าย โดยให้คำนึงถึงความรู้สึกและจิตใจของผู้เสียหาย รวมทั้งการชดเชยเยียวยาความเสียหายแก่ผู้เสียหาย โดยไม่ต้องคำนึงถึงตัวเงินเป็นสำคัญ

จากหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกา ว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี

พ.ศ. 2556 ทำให้มีแนวทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจนขึ้น แต่ก็ยังคงมีปัญหาในการปฏิบัติงานเนื่องจากการปฏิบัติงานเป็นไปตามดุลพินิจของผู้ปฏิบัติงาน จึงอาจเกิดความแตกต่างกัน และอาจมีปัญหาในเรื่องการใช้ดุลพินิจในการกำหนดว่า ในกรณีใดควรใช้มาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 หรือไม่ อย่างไร เช่น คดีความผิดเกี่ยวกับยาเสพติด คดีความผิดเกี่ยวกับเพศ คดีความผิดต่อชีวิต ควรจะนำมาตรการพิเศษมาใช้บังคับหรือไม่ ควรมีกรอบในการนำมาใช้เพียงใด จึงจำเป็นที่จะต้องมีการศึกษาเพื่อกำหนดกรอบแนวทางในการนำมาตรการพิเศษตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 มาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินกระบวนพิจารณาในคดีที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด ทั้งเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานให้แก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการนำหลักการในเรื่องนี้มาใช้

กรอบในการวิเคราะห์

การวิเคราะห์มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน ผู้เขียนได้นำแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. หลักการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

2. หลักการคุ้มครองเด็กและเยาวชนในประเทศไทย

3. พระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90

4. ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556

ผลการวิเคราะห์

ผู้เขียนได้ผลการวิเคราะห์มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนตามมาตรา 90 โดยสรุปได้ดังนี้

ตามบทบัญญัติมาตรา 90 ที่ได้กำหนดไว้ว่า เมื่อมีการฟ้องคดีต่อศาลว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินยี่สิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ถ้าปรากฏว่าเด็กหรือเยาวชนไม่เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกมาก่อน เว้นแต่เป็นความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ ก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้านเมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงต่อสังคมเกินสมควร และศาลเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้ และผู้เสียหายอาจได้รับการชดเชยเยียวยาตามสมควรหากนำวิธีจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ซึ่งเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาให้ศาลมีคำสั่งให้ผู้อำนวยการสถานพินิจหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรจัดให้มีการดำเนินการเพื่อจัดทำแผนดังกล่าว โดยมีเงื่อนไขให้เด็กหรือเยาวชน บิดา มารดา ผู้ปกครอง บุคคลหรือองค์การซึ่งเด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วยปฏิบัติ แล้วเสนอต่อศาลเพื่อพิจารณาภายในสามสิบวันนับแต่ที่ศาลมีคำสั่ง หากศาลเห็นชอบด้วยกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูให้ดำเนินการตามนั้นและให้มีคำสั่งจำหน่ายคดีไว้ชั่วคราว หากศาลไม่เห็นชอบ ให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป

จากบทบัญญัติดังกล่าว จะเห็นได้ว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีตามมาตรา 90 มีเจตนารมณ์เพื่อใช้เป็นวิธีการเบี่ยงเบนคดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่สำนึกในการกระทำออกไปจากกระบวนพิจารณาของศาลโดยเร็ว แล้วใช้วิธีการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูซึ่งเกิดขึ้นจากมติ

ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือเยาวชนผู้ปกครองและผู้เสียหาย บางกรณีอาจรวมถึงผู้แทนชุมชนซึ่งได้รับผลกระทบจากการกระทำความผิดของเด็กหรือเยาวชนด้วย ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์ของข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 คดีที่จะใช้มาตรฐานการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดีตามมาตรา 90 จะต้องเป็นคดีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดซึ่งมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกิน 20 ปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม ศาลจะพิจารณาข้อเท็จจริงของเด็กหรือเยาวชนจากรายงานข้อเท็จจริงและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจ หรือข้อเท็จจริงที่ปรากฏแก่ศาลเองหรือรายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาและแนะนำ หากเห็นว่า เด็กหรือเยาวชนอาจจับตนเป็นคนดี ผู้เสียหายอาจได้รับชดใช้เยียวยาตามสมควร และการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี ในวันนัดสอบคำให้การศาลจะสอบถามเด็กหรือเยาวชนเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนพูดหรือแสดงความรู้สึกต่อการกระทำความผิดของตน เมื่อได้ความว่าเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำแล้ว ศาลจะทำความเข้าใจแก่เด็กหรือเยาวชนและผู้ปกครองในเบื้องต้นเกี่ยวกับการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู รวมถึงผลของการจัดทำแผนและการสอบถามความยินยอมของโจทก์ จากนั้นจะนัดพร้อมเพื่อสอบถามผู้เสียหาย เมื่อผู้เสียหายมาศาลแล้วศาลจะอธิบายทำความเข้าใจในขั้นตอนวิธีการรวมถึงผลของการใช้มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้อง จากนั้นจึงสอบถามความยินยอมของผู้เสียหายทุกคนผู้เสียหายคนใดคนหนึ่งไม่ยินยอม ศาลจะส่งคดีไปนัดพิจารณาตามปกติต่อไป แต่หากผู้เสียหายทุกคนให้ความยินยอมศาลก็จะมีคำสั่งให้จัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต่อไป โดยให้ศูนย์ให้คำปรึกษาแนะนำจัดทำข้อมูลเบื้องต้นและตั้งสำนวน และมีการตั้งผู้ประสานการประชุมกำหนดวันและสถานที่ประชุมโดยกำหนดการประชุมภายใน 10 วัน นับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งแต่งตั้งผู้ประสานการประชุมและต้องเสนอแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กและเยาวชนต่อศาลภายใน 30 วันนับแต่วันที่ได้รับการแต่งตั้ง เมื่อผู้ประสานการประชุมจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเสร็จแล้วศาลจะทำการตรวจและพิจารณาแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูว่าชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ตามหลักเกณฑ์ที่บัญญัติไว้ในมาตรา 91 และข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขในการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูหลังฟ้องคดี พ.ศ. 2556 ข้อ 21 โดยมาตรการในแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูต้องมีความเหมาะสมในการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้กับตนเป็นพลเมืองดี และสามารถเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม และเมื่อศาลเห็นว่าแผนที่จัดทำขึ้นชอบด้วยกฎหมายแล้วจะมีคำสั่งให้ผู้ประสานงานการประชุมและผู้บริหารแผนดำเนินการตามแผนต่อไป และเมื่อมีการปฏิบัติตามแผนครบถ้วนแล้ว ผู้ประสานงานการประชุมจะจัดทำรายงานผลการปฏิบัติเสนอต่อศาล ในกรณีที่ศาลเห็นชอบด้วยก็จะมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความและมีคำสั่งในเรื่องของกลางในคดีนั้น แต่หากศาลเห็นว่าการปฏิบัติตามแผนยังไม่ครบถ้วนและมีเหตุจำเป็นศาลอาจมีคำสั่งขยายระยะเวลาตามที่สมควรก็ได้

ดังนั้น โดยภาพรวมเกี่ยวกับมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีตามมาตรา 90 จะเห็นว่า มาตรา 90 เป็นมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาหลังฟ้องคดีและอยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีของศาล ในคดีที่มีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินยี่สิบปี เพื่อให้คดีอาญาของเด็กและเยาวชนที่สำนึกผิดในการกระทำของตนได้รับการพิจารณาของศาลเสร็จสิ้นโดยเร็ว โดยให้ศาลพิจารณาข้อเท็จจริงจากรายงานและความเห็นของผู้อำนวยการสถานพินิจหรือรายงานของศูนย์ให้คำปรึกษาและแนะนำ หากเห็นว่า

เด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดี ผู้เสียหายอาจได้รับชดใช้ค่าเสียหาย และการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูจะเป็นประโยชน์ต่ออนาคตของเด็กหรือเยาวชนและต่อผู้เสียหายมากกว่าการพิจารณาพิพากษาคดี โดยสอบถามความยินยอมของอัยการโจทก์และผู้เสียหาย หากไม่ยินยอม ศาลจะส่งคดีไปนัดพิจารณาตามปกติต่อไป หากให้ความยินยอมศาลสั่งให้จะจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ภายหลังหากศาลเห็นว่าแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูที่จัดทำขึ้นชอบด้วยกฎหมายจะมีคำสั่งให้ดำเนินการตามแผน เมื่อปฏิบัติตามแผนครบถ้วนผู้ประสานงานการประชุมรายงานผลเสนอต่อศาล ในกรณีที่ศาลเห็นชอบด้วยก็จะมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ แต่หากเห็นว่าการปฏิบัติตามแผนยังไม่ครบถ้วนและมีเหตุจำเป็นศาลอาจมีคำสั่งขยายระยะเวลาตามที่สมควร ดังนั้น มาตรการดังกล่าวนี้จึงเป็นมาตรการที่ดีเพื่อใช้แทนการดำเนินคดีอาญา ไม่ให้เด็กหรือเยาวชนเสียประวัติหากต้องเข้าสถานพินิจ ซึ่งจะเป็นการแก้ไขเยียวยามากกว่าการนำตัวมาลงโทษ เป็นมาตรการที่จะส่งเสริมให้มีการแก้ไขคนคืนสู่สังคมได้

ผู้เขียนเห็นว่า มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความในคดีที่มีอัตราโทษสูงขึ้นจากอัตราโทษจำคุกเกินห้าปีแต่ไม่เกินยี่สิบปีที่สำนึกในการกระทำและเข้าเงื่อนไขต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อปฏิบัติตามแผนโดยที่ศาลไม่จำต้องพิพากษาคดีหากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามแผนนั้นสำเร็จ อันแสดงให้เห็นว่าแม้คดีจะมีอัตราโทษสูง แต่หากพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงเกินสมควรก็สามารถจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้

สำหรับก่อนมีคำพิพากษา หากเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำและผู้เสียหายยินยอมและโจทก์ไม่คัดค้าน ในคดีที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพศาลจะสืบพยานให้เสร็จก่อนหรือยังไม่สืบพยานประกอบก็ได้ โดยในเรื่องนี้อาจจะมีความคิดเห็นได้ออกเป็น 2 ความคิดเห็น กล่าวคือ

ความคิดเห็นที่ 1 อาจจะเห็นว่าเหมาะสมแล้วจึงควรเป็นดุลพินิจให้ศาลพิจารณาได้ตามแต่ละกรณี เพราะหากกรณีใดรูปเรื่องชัดเจนว่ามีการสารภาพที่เต็มใจและกระทำความผิดจริง ก็ไม่ต้องเสียเวลาสืบพยาน แต่หากศาลมีเหตุสงสัยก็ให้มีการสืบพยานประกอบได้ ดุลพินิจเช่นนี้จะทำให้เกิดความเป็นธรรมในแต่ละกรณี

ความคิดเห็นที่ 2 อาจจะเห็นว่าคดีที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพควรสืบพยานให้เสร็จก่อน เนื่องจากคดีที่ต้องสืบพยานประกอบคำรับสารภาพเป็นคดีที่มีอัตราโทษสูงกระบวนการสืบพยานจะทำให้ศาลได้มีโอกาสทราบข้อเท็จจริงแล้วพิจารณาว่าผู้ต้องหาเป็นผู้กระทำความผิดจริงหรือไม่ หรือการกระทำของผู้ต้องหาเป็นความผิดตามคำฟ้องของโจทก์หรือไม่ และพฤติการณ์แห่งคดีมีความร้ายแรงมากน้อยเพียงใด ซึ่งอาจจะนำข้อเท็จจริงที่ได้ความดังกล่าวมาใช้ประกอบในการกำหนดเงื่อนไขที่ผู้ต้องหาจะต้องปฏิบัติตามแผนให้เหมาะสมได้

ดังนั้น ข้อเสนอแนะในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่า ควรแก้ไขจากเดิมที่ “ผู้เสียหายยินยอม” เป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน” เนื่องจากอาจจะมีกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำ แต่ผู้เสียหายไม่ยินยอมซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากผู้เสียหายยังมีความโกรธแค้นผู้ต้องหา หรือบิดามารดาของผู้ต้องหากับผู้เสียหายเคยมีสาเหตุโกรธมาก่อน หรือผู้เสียหายกับผู้ต้องหาตกลงเรื่องค่าเสียหายกันไม่ได้ ผู้เสียหายไม่พอใจจำนวนเงินค่าเสียหาย หรือเหตุผลอื่นใดก็ตามที่ผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมในการจัดทำแผน

จากความเห็นดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าการใช้มาตรการดังกล่าวมิใช่การวินิจฉัยคดีเพื่อมีคำพิพากษา

แต่เป็นการมุ่งแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้กับตนเป็นพลเมืองดี และสามารถเยียวยาผู้เสียหายได้อย่างเหมาะสม จึงไม่ควรเน้นที่การสืบพยานหลักฐานเพราะในบางคดีการสืบพยานอาจยิ่งเป็นการสร้างรอยแผลให้ทั้งเด็กหรือเยาวชนและผู้เสียหายก็ได้ ส่วนในข้อที่เกรงว่าหากแผนไม่สำเร็จแล้วจะต้องมีการสืบพยานต่อไป ควรให้เป็นดุลพินิจเฉพาะเป็นเรื่องๆ ไป กฎหมายจึงเปิดให้ศาลใช้ดุลพินิจได้

ส่วนในเรื่องของการใช้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูกับเด็กหรือเยาวชนที่รับสารภาพ แต่ไม่สำนึกในการกระทำความผิด จะเห็นว่า เจตนารมณ์ในการใช้มาตรการดังกล่าวต้องการแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนเพื่อให้รู้สึกผิดชอบชั่วดี และแก้ไขตนเองต่อไป ดังนั้นหากเด็กให้การรับสารภาพเพื่อให้คดีเสร็จสิ้นและได้รับประโยชน์จากมาตรการสำหรับเด็กดังกล่าว แต่ไม่สำนึกในการกระทำผิดของตน ถือว่าไม่ตรงตามเจตนารมณ์ของกฎหมายดังกล่าวข้างต้น กรณีนี้ไม่สามารถนำมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญา ตามมาตรา 90 มาใช้ได้ ทั้งนี้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูควรใช้กับเด็กหรือเยาวชนที่รับสารภาพ และสำนึกในการกระทำความผิด เพราะการสำนึกในการกระทำความผิด จะนำไปสู่การแก้ไขเพื่อให้เขาสามารถกลับมาคนดีของสังคมได้

ผู้เขียนเห็นว่า การใช้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูควรใช้เฉพาะกับเด็กหรือเยาวชนที่สำนึกในการกระทำความผิดเท่านั้น เพราะหากไม่สำนึกในการกระทำความผิดแล้วโอกาสที่จะปฏิบัติตามแผนสำเร็จเป็นไปได้ยาก เนื่องจากมิได้เกิดจากจิตสำนึกภายในของตัวเด็กหรือเยาวชนเอง หากแต่เป็นการกระทำไปเพียงเพื่อให้ตนเองไม่ต้องถูกศาลพิพากษาคดี

ส่วนเรื่องสุดท้าย หากศาลไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู ให้ดำเนินกระบวนพิจารณาต่อไป โดยจะสั่งยุติการจัดทำแผน อาจสืบพยานโจทก์ต่อไป หรือถ้ารับสารภาพ ไม่มีการสืบพยานประกอบ ศาลจะพิพากษาคดีทันทีก็ได้ ในเรื่องนี้ผู้เขียนเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กควรจะเป็นเรื่องการทำงานร่วมกันระหว่างกลไกในการแก้ไขฟื้นฟู เพราะว่ากระบวนการในศาลนั้น ศาลจะมาทำให้เรื่องทั้งหลายยุติด้วยความเป็นธรรม ซึ่งหมายถึงกระบวนการในการที่จะทำให้ข้อยุติเหมาะสมและจะต้องเป็นเรื่องของการร่วมมือกัน ซึ่งในชั้นนี้เป็นการใช้แผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูในชั้นการพิจารณาของศาล หากศาลเห็นว่ารูปเรื่องแห่งคดี แผนแก้ไขบำบัดนั้นไม่ได้รับความเห็นชอบ ก็ควรดำเนินคดีต่อไปได้ เพราะในชั้นการทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟู อาจทำให้ศาลเห็นข้อมูลอื่นเพิ่มเติมขึ้นที่นำไปสู่การไม่เห็นชอบกับแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูนั้น หากภายหลังศาลพิจารณาคดีต่อไปทำให้ได้ข้อเท็จจริงชัดเจนมากยิ่งขึ้น ศาลอาจใช้มาตรการอื่นๆ อีกได้

ดังนั้น เมื่อศาลสั่งยุติการจัดทำแผน ก็ต้องดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 ต่อไป คือ หากเป็นคดีที่กฎหมายกำหนดอัตราโทษอย่างต่ำไว้ให้จำคุกตั้งแต่ห้าปีขึ้นไป ต้องมีการสืบพยาน แต่อัตราโทษต่ำกว่าห้าปี หากรับสารภาพ ศาลก็สามารถพิพากษาได้ทันที

บทสรุป

จากการวิเคราะห์ ทำให้ผู้เขียนได้บทสรุปมาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดีตามมาตรา 90 ดังนี้

มาตรการพิเศษแทนการดำเนินคดีอาญาในชั้นการพิจารณาคดี ตามมาตรา 90 เป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำความในคดีที่มีอัตราโทษสูงขึ้นจากอัตราโทษจำคุกเกินห้าปี แต่ไม่เกินยี่สิบปีที่สำนึกในการกระทำและเข้าเงื่อนไขต่างๆ ตามที่กฎหมายกำหนดได้เข้าสู่กระบวนการจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเพื่อปฏิบัติตามแผนโดยที่ศาลไม่จำต้องพิพากษาคดีหากเงื่อนไขที่กำหนดไว้ตามแผนนั้นสำเร็จ อันแสดงให้เห็นว่าแม้คดีจะมีอัตราโทษสูง แต่หากพฤติการณ์แห่งคดีไม่เป็นภัยร้ายแรงเกินสมควร

ก็สามารถจัดทำแผนแก้ไขบำบัดฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนได้ จากการวิเคราะห์สรุปได้ว่า ควรแก้ไขจากเดิมที่ “ผู้เสียหายยินยอม” เป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน” เนื่องจากอาจจะมีกรณีที่ผู้ต้องหาซึ่งเป็นเด็กหรือเยาวชนสำนึกในการกระทำแต่ผู้เสียหายไม่ยินยอมซึ่งอาจจะมีสาเหตุมาจากผู้เสียหายยังมีความโกรธแค้นผู้ต้องหา หรือบิดามารดาของผู้ต้องหากับผู้เสียหายเคยมีสาเหตุโกรธมาก่อน หรือผู้เสียหายกับผู้ต้องหาตกลงเรื่องค่าเสียหายกันไม่ได้ ผู้เสียหายไม่พอใจจำนวนเงินค่าเสียหาย หรือเหตุผลอื่นใดก็ตามที่ผู้เสียหายไม่ให้ความยินยอมในการจัดทำแผน

ข้อเสนอแนะ

ควรแก้ไขพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 90 เดิม “ผู้เสียหายยินยอม” แก้ไขเป็น “รับฟังความเห็นของผู้เสียหายประกอบการจัดทำแผน”

References

Announcement of the Prime Minister's Office About the Announcement of the Country Reform Plan, B.E. 2562. (2018). *Royal Thai Government Gazette, 135*(24 A), 1-2.

Child Protection Act, B.E. 2546. (2003). *Royal Thai Government Gazette, 120*(95 A), 1-29.

Constitution of the Kingdom of Thailand, B.E. 2560. (2017). *Royal Thai Government Gazette, 134*(40 A), 1-90.

Convention on the Rights of the Child. (1989). Retiieved from https://www.ohchr.org/en/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child

Dulyakarn, T., & Dulyakarn, P. (2014). *Juvenile cases (civil-criminal)* (4th ed.). Sang Chan.

Juvenile and Family Court and Procedure Act, B.E. 2553. (2010). *Royal Thai Government Gazette, 127*(72 A), 12-73.

Kanchanatecha, M. (2019). Problems on the determination of condition for special measures in lieu of criminal proceedings on the juvenile offender. In *The 6th Nakhon Ratchasima College National Academic Conference* (pp. 406-413). Nakhon Ratchasima College.

Regulations of the President of the Supreme Court on the Criteria, Methods and Conditions for the Preparation of the Post-Trial Rehabilitation Plan, B.E. 2566. (2013). *Royal Thai Government Gazette, 130*(67 A), 12-19.

Traijutakarn, P. (2019). Special measures in lieu of criminal proceedings and rehabilitation of juveniles in justice system. *Journal of Social Sciences and Humanities 45*(2), 52-79.

DOI: 10.14456/phdssj.2023.48

Received:	October	21, 2022
Revised:	December	9, 2023
Accepted:	December	9, 2023

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับนักศึกษาอาชีวศึกษา

วรรณี คงแป้น[1] บุญมี พันธุ์ไทย[2] ศรีสมร สุริยาศศิน[3]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาอาชีวศึกษาตามทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ McClelland, Atkinson และ Alschuler

ผลการวิเคราะห์ พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาเป็นกำลังคนที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศโดยเฉพาะอย่างยิ่งรองรับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และการบริการ ภาพลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นของนักศึกษาอาชีวศึกษาคือมีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการปฏิบัติงานวิชาชีพ ปฏิบัติงานในเชิงปฏิบัติการได้จริง มีความสามัคคีและช่วยเหลือกัน แต่ภาพลักษณ์ที่เป็นจุดด้อย คือ การใช้อารมณ์ในการกระทำ ทำให้มีผลกระทบต่อสังคม และขาดทักษะในการสื่อสาร แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นแรงกระตุ้นให้ต้องการความสำเร็จซึ่งต้องอาศัยคุณลักษณะหลายประการ เช่น มีเป้าหมาย มีการวางแผน มีความอดทน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีการคาดการณ์ล่วงหน้า ต้องการข้อมูลย้อนกลับ และการตั้งมาตรฐานอันดีเลิศ เป็นต้น การช่วยเหลือด้วยการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จะช่วยให้นักศึกษาอาชีวศึกษารู้จักตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง และต้องการความสำเร็จ มีคุณลักษณะของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ซึ่งท้ายที่สุดทำให้นักศึกษาอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่มีคุณภาพมีภาพลักษณ์ใหม่ที่ภาคภูมิใจ และเป็นที่ยอมรับของสังคม

คำสำคัญ: แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์; นักศึกษาอาชีวศึกษา; การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:

วรรณี คงแป้น, บุญมี พันธุ์ไทย และศรีสมร สุริยาศศิน. (2566). แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับนักศึกษาอาชีวศึกษา. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 673-684.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ สาขาวิชาจิตวิทยาให้คำปรึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง 2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: wanneekongpaen@gmail.com

[2] โครงการปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[3] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

The Achievement Motivation and Vocational Students

Wannee Kongpaen[1] Boonmee Punthai[2] Srismorn Suriyasasin[3]

Abstract

This academic article aims to analyze the achievement motivation of vocational students based on the achievement motivation theory of McClelland, Atkinson and Alschuler.

Finding are as follows: The vocational students are necessary manpower to develop the country, especially their performance serve the growth of industry, commerce and service works. The strong image of the vocational students are they have knowledge, experience, and skills in performing professional work, being united, and helping each other but the weak image of some vocational students, who have problems, are using over emotion without reason to action, by its result, impacts the society and lack of communication skills.The achievement motivation is the need to have success which consists of multi characteristics factors such as goal setting, Planning, patience, self-confidence, responsibility, forecasting, feedback and setting excellent standard etc. Using group counseling to enhance achievement motivation will help the vocational students to know themselves, self-esteem, and desire to get success has the characteristics of a person who has achievement motivation. Finally at the end of the counseling process most of them have quality people with new good image that is proud to be accepted by society.

Keywords: Achievement Motivation; Vocational Students; Group Counseling

Type of Article: Academic Article

Cite this article as:

Kongpaen, W., Punthai, B., & Suriyasasin, S. (2023). The Achievement Motivation and Vocational Students. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 673-684.

[1] Doctor of Philosophy Program in Counseling Psychology, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email:wanneekongpaen@gmail.com
[2] Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
[3] Faculty of Education, Ramkhamhaeng University

บทนำ

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วันที่ 25 กรกฎาคม 2539 มีดังนี้ “. . . การพัฒนาประเทศจะบรรลุผลตามเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใดนั้น . . . อย่างแรก ต้องมีคนดี คือมีปัญญา มีความรับผิดชอบ มีความวิริยะอุตสาหะ เป็นผู้ปฏิบัติ อย่างที่สอง ต้องมีวิทยาการที่ดี เป็นเครื่องใช้ประกอบการ อย่างที่สาม ต้องมีการวางแผนที่ดีให้พอเหมาะพอควร . . .” (Royal Secretariat Office, 2006)

ประเทศจะเจริญก้าวหน้าได้จำเป็นต้องมีประชากรที่มีคุณภาพ คำว่าคุณภาพในที่นี้ หมายถึง ต้องพื้นฐานเป็นคนดี มีปัญญา มีความรับผิดชอบ และมีความอดทน ต่อมาต้องมีความรู้ดี และที่สำคัญต้องรู้จักวางแผน จะเห็นได้ว่าคุณลักษณะเหล่านี้สอดคล้องกับความหมายของความต้องการความสำเร็จ หรือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ดังนั้นการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ให้นักศึกษาอาชีวศึกษาจึงเป็นส่วนหนึ่งของการยกระดับคุณภาพด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์นอกเหนือจากคุณภาพด้านความรู้และทักษะตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพซึ่งจะส่งผลให้ภาพลักษณ์ของนักศึกษาอาชีวศึกษาดีขึ้นอีกด้วย อีกทั้งปัญหาของสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการกระทำความรุนแรงของนักศึกษาอาชีวศึกษาส่วนหนึ่ง น่าจะลดน้อยไปได้บ้าง ซึ่งที่ผ่านมาใช้วิธีการปรับโทษลงโทษตามกฎหมาย ซึ่งไม่ได้แก้ที่ตัวตนอย่างถาวร ปัญหาดังกล่าวส่งผลต่อการผลิตกำลังคนภาคอาชีวศึกษา ผู้เรียนไม่นิยมเข้าศึกษาต่อในสายอาชีวศึกษาเป็นเหตุให้ประเทศขาดกำลังคนในระดับกลางที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาภาคเกษตรและอุตสาหกรรม (Sutthinarakorn & Abdulsata, 2018) การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาคุณลักษณะของนักศึกษาอาชีวศึกษาให้เป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สร้างความมั่นใจให้กับสาธารณชนและสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน บทความนี้จะขอเป็นแรงกระตุ้นให้สถานศึกษาในสังกัดสถาบันการอาชีวศึกษาทุกแห่งปรับแนวคิดส่งเสริมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์อย่างจริงจังคาดหมายว่าจะช่วยพัฒนาคุณภาพของนักศึกษาอาชีวศึกษาและสะท้อนภาพลักษณ์ที่น่าภูมิใจของนักศึกษาอาชีวศึกษาได้อย่างยั่งยืน

การส่งเสริมคุณลักษณะของความต้องการความสำเร็จให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาอาชีวศึกษาสอดคล้องกับสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่ได้กำหนดคุณลักษณะของผู้สำเร็จอาชีวศึกษา ทั้งในระดับ ปวช. และ ปวส. ไว้หลายประการ เช่น ความมีวินัย ความรับผิดชอบ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความสนใจใฝ่รู้ ความรักสามัคคี การพึ่งตนเอง ความอดกลั้น เป็นต้น (Somudon, 2017) คุณลักษณะดังกล่าวสามารถจัดกระทำโดยให้สถาบันการอาชีวศึกษาบูรณาการแนวคิดคุณลักษณะของผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม หรือโดยการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มด้วยการสนทนาเพื่อมุ่งทำความเข้าใจที่มาของแบบแผนทางความคิดที่เป็นลบและเปลี่ยนความคิดให้เกิดการใฝ่รู้ ใฝ่เรียน เรียนรู้อย่างมีเป้าหมาย ขยันเรียน อดทน มีความต้องการความสำเร็จในการเรียนและการประกอบอาชีพ

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

นักศึกษาอาชีวศึกษา

นักศึกษาอาชีวศึกษา หมายถึง ผู้ที่กำลังศึกษาอยู่ใน (1) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) เป็นกำลังคนด้านวิชาชีพระดับฝีมือ รับจากผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) หรือเทียบเท่าใช้ระยะเวลาศึกษา 3 ปีการศึกษา (2) หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) เป็นกำลังคนระดับเทคนิค รับจากผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) หรือเทียบเท่าใช้ระยะเวลาศึกษา 2 ปีการศึกษาสำหรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือ

เทียบเท่า ในประเภทวิชาหรือสาขาวิชาตามที่หลักสูตรกำหนด ส่วนผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.6) หรือเทียบเท่าและผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพหรือเทียบเท่าต่างประเภทวิชาหรือสาขาวิชาที่หลักสูตรกำหนด ใช้ระยะเวลาศึกษาประมาณ 3 ปีการศึกษา และ (3) หลักสูตรปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ (ทล.บ.) เป็นกำลังคนระดับเทคโนโลยี รับจากผู้ที่สำเร็จการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) ในสาขาที่ตรงกับสาขาวิชาที่จะศึกษาใช้ระยะเวลาในการศึกษา 2 ปีการศึกษา นอกจากนี้ยังมีการฝึกอบรมวิชาชีพเพิ่มพูนความรู้และทักษะอาชีพระยะสั้นและระยะยาว (Office of the Vocational Education Commission, 2019; “Vocational Education Act, B.E. 2551,” 2008)

นักศึกษาอาชีวศึกษาทั้ง 3 หลักสูตร ส่วนใหญ่อยู่ในช่วงวัยรุ่น คือ หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) อายุระหว่าง 15-18 ปี หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) อายุระหว่าง18-20 ปี ส่วนหลักสูตรปริญญาตรีสายเทคโนโลยีหรือสายปฏิบัติการ (ทล.บ.) อายุตั้งแต่ 20 ปีขึ้นไป ซึ่งเป็นวัยกำลังเปลี่ยนผ่านจากความเป็นเด็กเข้าสู่ความเป็นผู้ใหญ่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา และส่งผลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่น มีอารมณ์รุนแรง วู่วาม ฉุนเฉียว ต้องการเพื่อน ต้องการการยอมรับ ความอบอุ่น

ตามแผนพัฒนาอาชีวศึกษา พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดวิสัยทัศน์การจัดการอาชีวศึกษาเพื่อให้นักศึกษาอาชีวศึกษาทั้ง 3 หลักสูตรและการฝึกอบรมวิชาชีพมีคุณลักษณะ ดังนี้ “ผู้สำเร็จการอาชีวศึกษาและฝึกอบรมวิชาชีพ มีคุณธรรม คุณภาพ ให้สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาประเทศ”และสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) คือ ประเทศไทยมีความมั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน” (Office of the Vocational Education Commission, 2017)

ภาพลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของนักศึกษาอาชีวศึกษา ประกอบด้วย

1. จุดเด่น ได้แก่ (1) มีความรู้ ประสบการณ์ ทักษะในการปฏิบัติงานวิชาชีพ (2) ปฏิบัติงานในเชิงปฏิบัติการได้จริง (3) มีความสามัคคี ช่วยเหลือกัน

2. จุดด้อย ได้แก่ (1) พฤติกรรมการใช้ความรุนแรง (2) ขาดทักษะในการสื่อสาร (3) ค่านิยมของสังคมต่อการเรียนสายอาชีวศึกษา

การเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับนักศึกษาอาชีวศึกษา

1. ความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (achievement motivation) มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

Bhanthumnavin (2006) ให้ความหมายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่า หมายถึง ความมุ่งมั่นที่จะกระทำเพื่อให้เกิดความสำเร็จที่ตนต้องการ โดยเริ่มจากการมองเหตุการณ์ต่างๆ ในชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้น ในทำนองที่ตนต้องการจะทำบางอย่างให้สำเร็จในเหตุการณ์นั้น มองทุกอย่างเป็นงานที่ตนควรทำ ควรเข้าไปรับผิดชอบ ควรแก้ปัญหา แล้วเริ่มวางแผนดำเนินการให้เกิดความสำเร็จและป้องกันความล้มเหลวเอาไว้ทุกขั้นตอน และท้ายสุดเมื่อคิดว่าจะทำได้สำเร็จก็จะรู้สึกสุขใจ แต่เมื่อคิดว่าอาจล้มเหลวได้ด้วย ก็ไม่ย่อท้อเตรียมใส่ความพยายามของตนลงไปให้มากที่สุด

Lahey (2007) กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นความต้องการของจิตใจที่จะประสบความสำเร็จในการเรียน การทำงาน และการดำเนินชีวิต

Rabideau (2007) ได้ให้ความหมายแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ว่าเป็นความต้องการที่จะประสบความสำเร็จหรือประสบความสำเร็จอย่างดีเยี่ยม แต่ละบุคคลจะมีความพอใจ ความต้องการของตนเอง แตกต่างกัน และเป็นแรงขับที่จะประสบความสำเร็จโดยมีเหตุผลที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งภายในและภายนอก

จากความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ข้างต้น สรุปได้ว่าแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ แรงกระตุ้นที่ต้องการความสำเร็จในการเรียน การทำงาน และการดำเนินชีวิต

2. ความสำคัญของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

McClelland (1961) นักจิตวิทยาสังคมแห่งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด สหรัฐอเมริกา ได้กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นแรงจูงใจที่สำคัญและมีอิทธิพลต่อความสำเร็จของบุคคลเนื่องจากบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์จะพยายามเอาชนะปัญหาอุปสรรค ชอบงานที่ท้าทาย ลักษณะงานจะต้องไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป รู้จักใช้ข้อมูลย้อนกลับ ดังนั้น บุคคลที่มีคุณสมบัติเช่นนี้ จะมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม โดย McClelland พบว่า ถ้าสังคมใดประชาชนส่วนใหญ่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง สังคมนั้นจะมีพลังของความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว เนื่องจากประชาชนจะมีความรับผิดชอบกล้าเสี่ยง พร้อมที่จะทำงานหนักสามารถเปลี่ยนแปลงความคิดและกระบวนการนำไปสู่ความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ

3. ที่มาของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีที่มาจากองค์ประกอบ 2 ลักษณะ คือ (1) แรงจูงใจภายใน หมายถึง ความต้องการที่มาจากความปรารถนาของตนเอง เป็นความรู้สึกส่วนตัว สินจ้าง รางวัล หรือสิ่งตอบแทนต่างๆ หรือสิ่งล่อใจไม่มีความหมาย ผู้ที่มีแรงจูงใจภายในจะมีความมุ่งมั่นทำงาน โดยไม่ต้องมีสิ่งล่อใจหรือชักจูง จะกระตือรือร้นมีกำลังใจ และ (2) แรงจูงใจภายนอก หมายถึง ความต้องการที่อาศัยสิ่งเร้าภายนอก เช่น เงินเดือน โบนัส รางวัล ตำแหน่ง เป็นต้น สิ่งเหล่านี้จะช่วยทำให้การลงมือทำกิจกรรมใดๆ มีความหมายมากขึ้น

ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

1. ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ McClelland

McClelland (1961) พบว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สามารถเรียนรู้และพัฒนาได้โดยผ่านการอบรม บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง จะพยายามแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเลิศ รู้จักวางแผนงาน มีเป้าหมายในการทำงานสามารถนำข้อมูลย้อนกลับมาปรับปรุงและพัฒนาตน

ลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ McClelland (1985) มีดังนี้

(1) มีความรับผิดชอบต่อตนเอง (individual responsibility) ความสำเร็จในการทำงานเพื่อตอบสนองความพึงพอใจของตนไม่ใช่ของคนอื่น

(2) กล้าเสี่ยงพอสมควร (medium risk -taking) มีเป้าหมายในการทำงานที่พอเหมาะกับความสามารถ

(3) ความกระตือรือร้น (energetic) ขยันขันแข็งมานะพยายาม

(4) คาดการณ์ล่วงหน้า (anticipation of future possibilities) มีแผนระยะยาวในการทำงาน

(5) มีทักษะในการจัดระบบงาน (organizational skills) มีความสามารถในการจัดงานให้เป็นระบบ 6) ต้องการทราบผลของการตัดสินใจ (knowledge of result of decision) จะติดตามผลการกระทำของตน ถ้ายังไม่ดีจะพยายามปรับปรุงให้ดีขึ้น

2. ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ Atkinson

Atkinson (1964) เป็นนักจิตวิทยาชาวอเมริกัน เป็นผู้บุกเบิกในการศึกษาพฤติกรรมแรงจูงใจของมนุษย์ โดยเฉพาะแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ทฤษฎีของเขามีพื้นฐานมาจากแนวคิดของทฤษฎีของ McClelland โดยเชื่อว่าลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์มีที่มาจาก 2 องค์ประกอบ คือ

(1) ความหวังในความสำเร็จ (hope for success)

(2) กลัวความล้มเหลว (fail for failure) องค์ประกอบทั้ง 2 ประการ เป็นพื้นฐานสำคัญของการมีพฤติกรรมแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ การมีความหวังในความสำเร็จของงานที่ทำ ทำให้จูงใจให้เกิดความมุ่งมั่น

ต้องการทำงานให้เป็นที่ประจักษ์มิฉะนั้นอาจถูกมองว่าล้มเหลว ความกลัวที่จะล้มเหลว จึงเป็นปัจจัยที่กระตุ้นให้มีความพยายามและมุ่งมั่นเพื่อไปให้ถึงจุดหมาย

3. ทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ Alschuler

Alschuler (1973) กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ คือ การแข่งขันเพื่อความเป็นเลิศ โดยมีการวางแผนและความเพียรพยายามเพื่อไปสู่ความเป็นเลิศ ความก้าวหน้า เพื่อกระทำในสิ่งที่ดีขึ้น รวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ได้สรุปลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมีลักษณะสำคัญ 4 ประการ ดังนี้

(1) มีความสนใจในความเป็นเลิศของผลงาน โดยมิได้คำนึงถึงสินจ้างรางวัลที่จะได้รับ บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจึงมีลักษณะดังนี้

- แม้จะมีการเสนอให้สินจ้างรางวัล ก็จะไม่ทำงานหนักขึ้นกว่าเดิม เพราะได้ทำงานอย่างเต็มขีดความสามารถอยู่แล้ว

- ทำงานเพื่อความเป็นเลิศของผลงานมากกว่าเพื่อชื่อเสียง

- จะเลือกผู้เชี่ยวชาญในงานมาเป็นเพื่อนร่วมงานมากกว่าเลือกเพื่อนที่คุ้นเคยกันแต่ขาดความสามารถที่พึงประสงค์มาร่วมงาน

(2) ชอบสภาพการณ์ซึ่งเขาสามารถรับผิดชอบต่อผลงานของตน บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงจึงมีลักษณะดังนี้

- ชอบที่จะควบคุมบังคับวิถีชีวิตของตนเองมากกว่าที่จะปล่อยให้ขึ้นอยู่กับพรหมลิขิต โอกาส หรือโชค

- ชอบที่จะใช้ดุลยพินิจอย่างมีอิสระ โดยอาศัยการประเมินและประสบการณ์ของตนมากกว่าที่จะอาศัยความคิดเห็นจากบุคคลอื่น

(3) การกำหนดเป้าหมายจะกระทำภายหลังจากที่ได้พิจารณาถึงทางเลือกต่างๆ ที่มีความเป็นไปได้ที่จะประสบความสำเร็จอย่างรอบคอบแล้ว บุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูงมักกำหนดเป้าหมายซึ่งมีลักษณะดังนี้

- เป้าหมายที่กำหนดไว้มักจะมีความเสี่ยงพอสมควร

- เป็นเป้าหมายที่ท้าทาย

(4) คำนึงถึงอนาคตในระยะยาวและระยะกลางๆ มากกว่าบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ ดังนี้

- การคาดการณ์เหตุการณ์สำหรับอนาคต

- ชอบที่จะรอคอยรางวัลตอบแทนอันยิ่งใหญ่ที่จะได้รับในอนาคตมากกว่าการได้รับรางวัล เล็กๆ น้อยๆ ในปัจจุบัน

- เห็นคุณค่าของเวลาที่ผ่านล่วงเลยไปอย่างรวดเร็ว

- ชอบที่จะได้รับข้อมูลย้อนกลับในทันที เพื่อที่จะได้รับรู้ถึงผลการทำงานของตนว่าดีหรือด้อยเพียงใดเพื่อที่จะได้รู้ถึงความก้าวหน้าของตน

ตาราง 1

ลักษณะของบุคคลที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามแนวคิดของ McClelland, Atkinson และ Alschuler

McClelland	Atkinson	Alschuler
1. มีความรับผิดชอบ	1. ความหวังในความสำเร็จ	1. ทำงานเพื่อความเป็นเลิศ
2. กล้าเสี่ยง	2. กลัวความล้มเหลว	2. มีความรับผิดชอบในตนเอง
3. ความกระตือรือร้น		3. มีเป้าหมาย
4. คาดการณ์ล่วงหน้า		4. คำนึงถึงผลลัพธ์ในระยะยาว
5. มีทักษะในการจัดระบบงาน		
6. ต้องการทราบผลของการตัดสินใจ		

จากตาราง 1 สรุปได้ว่า ลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ที่สำคัญ คือ มีเป้าหมาย มีการวางแผน มีความอดทน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีการคาดการณ์ล่วงหน้า ต้องการข้อมูลย้อนกลับ และประการสำคัญงานที่ทำต้องมีความเป็นเลิศ และประสบความสำเร็จ

ดังนั้นคุณลักษณะของผู้ที่มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ดังกล่าวจึงควรเสริมสร้าง ให้เกิดขึ้นกับนักศึกษาอาชีวศึกษาและจากงานวิจัยพบว่าการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเป็นอีกแนวทางหนึ่งที่สามารถนำมาพัฒนาแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สู่ความสำเร็จได้ (Aziz, 2022; Kongkham, 2018; Roengsungnoen, 2021; Salam & Astuti, 2023)

การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ McClelland, Atkinson และ Alschuler

1. ความหมายของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม หมายถึง กระบวนการในการช่วยเหลือกลุ่มบุคคลที่มีปัญหาคล้ายกันมาร่วมกันหาแนวทางในการแก้ปัญหาในบรรยากาศที่อบอุ่น มีการยอมรับและเปิดโอกาสแสดงความรู้สึกและความคิดเห็นของตนเองโดยร่วมกันสนทนาหาวิธีการแก้ปัญหา ทำให้สมาชิกกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงความคิด อารมณ์ และพฤติกรรม ได้อย่างเหมาะสม โดยมีผู้ให้คำปรึกษาซึ่งเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์เป็นผู้ชี้แนะในการให้คำปรึกษา เป็นผู้เอื้ออำนวยให้กระบวนการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มบรรลุผลตามเป้าหมายที่กลุ่มกำหนด

2. จุดประสงค์ของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม

Corey (2004) กล่าวว่า จุดประสงค์ของการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม มีดังนี้

(1) เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ตนเองและเรียนรู้บุคคลอื่นที่เป็นสมาชิกกลุ่ม

(2) เพื่อเพิ่มความตระหนักรู้และเพิ่มความรู้สึกในเอกลักษณ์ของตน

(3) เพื่อให้ยอมรับปัญหาของสมาชิกกลุ่ม

(4) เพื่อเพิ่มการยอมรับ ความเชื่อมั่น และมุมมองใหม่ของตนเองและสมาชิกคนอื่นๆ

(5) พัฒนาความห่วงใยและความเมตตาที่มีต่อคนอื่น

(6) ค้นหาและพัฒนาการแก้ปัญหาอย่างหลากหลายที่เป็นความขัดแย้งในใจ

(7) นำไปสู่การตัดสินใจเลือกและเลือกอย่างฉลาด

หลักในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม ต้องคำนึงถึงคุณลักษณะของสมาชิก เพศ อายุ ความสมัครใจของสมาชิก ขนาดกลุ่ม ระยะเวลา และความถี่ในการพบกลุ่ม โดยผู้ให้คำปรึกษาต้องพัฒนาตามเป้าหมายของการจัดตั้งกลุ่ม เพื่อให้กลุ่มดำเนินไปได้อย่างราบรื่นและสามารถช่วยเหลือสมาชิกให้แก้ไขปัญหาของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Jacobs, Schimmel, Masson, and Harvill (2009) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มมี 3 ขั้นตอน ดังนี้

(1) ขั้นเริ่มต้น (the beginning stage) เป็นช่วงของการแนะนำตัว บอกจุดมุ่งหมาย กฎระเบียบของกลุ่ม ในขั้นนี้สมาชิกกลุ่มจะทำการตรวจสอบความสบายใจของตนและสมาชิกคนอื่นซึ่งอาจใช้เวลามากกว่า 2 ครั้ง เพื่อให้เกิดความรู้สึกไว้วางใจและรู้สึกสบายใจที่จะแลกเปลี่ยนระหว่างกัน

(2) ขั้นดำเนินการ (the working stage) สมาชิกจะเรียนรู้สิ่งใหม่จากการสนทนามีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรื่องของตนประโยชน์ในขั้นนี้สมาชิกกลุ่มแต่ละคนจะเกิดความไว้วางใจต่อเนื่องจากขั้นเริ่มต้น

(3) ขั้นยุติ (the end or closing stage) เป็นขั้นสุดท้าย สมาชิกจะแลกเปลี่ยนสิ่งที่ได้เรียนรู้ว่ามีการเปลี่ยนแปลงอย่างไร และจะทำการวางแผนในอนาคต

ของตนอย่างไร และให้สมาชิกกลุ่มได้แสดงความรู้สึกของตนต่อการเข้ากลุ่ม

กล่าวโดยสรุป การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เป็นกระบวนการที่ดำเนินการเป็นขั้นตอนในการสนทนา นักศึกษาอาชีวศึกษาที่จะเข้ากลุ่ม จะต้องผ่านการคัดกรอง โดยพิจารณาจากประวัติและเป็นผู้ที่ต้องการจะแก้ไขปัญหาของตน เช่น เรียนไม่เก่ง อารมณ์ร้อน ก่อการทะเลาะวิวาท มีภาพลบในสายตาของเพื่อน เป็นต้น จำนวนสมาชิกในกลุ่ม ประมาณ 5-8 คน สูงสุด 6-10 คน ซึ่งขนาดของกลุ่มมีผลโดยตรงต่อการพัฒนาของกลุ่ม ถ้ากลุ่มมีขนาดใหญ่เกิน อาจทำให้สมาชิกลังเลที่จะแลกเปลี่ยนข้อมูล เวลาไม่เพียงพอสำหรับสมาชิกทุกคน แต่ถ้าเล็กเกินไปจะทำให้บางคนเป็นจุดเด่นเกิดพลังทางลบได้ วิธีการแก้ปัญหาด้วยการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม จะต้องเริ่มดำเนินการด้วยการกำหนดประเด็นในการพูดคุยแต่ละครั้งครั้งละ 1-1.30 ชั่วโมง และจะต้องวางแผนระยะยาว ตลอดกระบวนการให้คำปรึกษาจะดำเนินการพูดคุยทั้งหมดกี่ครั้ง ตัวอย่าง เช่น การเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ให้กับนักศึกษาอาชีวศึกษา ผู้ดำเนินการให้คำปรึกษาอาจกำหนดพูดคุยตลอดกระบวนการ 9 ครั้ง ดังนี้

(1) ขั้นเริ่มต้น แนะนำตัว ชี้แจงกฎระเบียบ ความไม่สบายใจของสมาชิกกลุ่มแต่ละคนมีอะไรบ้าง สมาชิกแต่ละคนจะพูดถึงประเด็นของตน ผู้ให้คำปรึกษาต้องทำหน้าที่ฟัง และจับประเด็นให้ได้ว่าปัญหาของแต่ละคนมีอะไรบ้าง (ครั้งนี้อาจใช้เวลา 2 ครั้ง)

(2) ขั้นดำเนินการ แยกแยะปัญหา กำหนดเป็นประเด็นที่จะพูดคุย ทั้งหมด 6 ครั้ง ประกอบด้วย ความรับผิดชอบ ครั้งที่ 3 การตั้งเป้าหมายและการวางแผน ครั้งที่ 4 การคาดการณ์ล่วงหน้า ครั้งที่ 5 ต้องการข้อมูลย้อนกลับ ครั้งที่ 6 ความอดทนและความเชื่อมั่นในตนเอง ครั้งที่ 7 ต้องการความเป็นเลิศและต้องการความสำเร็จ ครั้งที่ 8

(3) ขั้นยุติ (1 ครั้ง) ขั้นสรุปการพูดคุยข้างต้น สมาชิกได้อะไรบ้างจากการเข้ากลุ่ม

กระบวนการให้คำปรึกษาที่ผู้ให้คำปรึกษานำมาใช้ตามแนวคิดของ Carl R. Rogers ซึ่งมีลักษณะดังนี้

แนวคิดของ C. R. Rogers

Rogers (1967) นักจิตวิทยาชาวอเมริกัน ผู้พัฒนาทฤษฎีการให้คำปรึกษายึดบุคคลเป็นศูนย์กลางโดยยึดหลักว่ามนุษย์มีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ ผู้ให้คำปรึกษาต้องพยายามเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและอารมณ์ของผู้รับคำปรึกษา Rogers ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับมนุษย์ไว้ 5 ประการ คือ (1) มนุษย์เป็นผู้มีความสามารถและมีคุณค่า (2) มนุษย์มีแนวโน้มที่จะพัฒนาตนเอง (3) โดยพื้นฐานแล้วมนุษย์เป็นคนดีและน่าเชื่อถือ (4) มนุษย์มีการรับรู้เกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อมตามประสบการณ์ของแต่ละบุคคล และ (5) มนุษย์ต้องการความรัก ความเอาใจใส่และการยอมรับจากผู้อื่น (Submee, 2006)

จะเห็นได้ว่า Rogers เชื่อว่าบุคคลเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่าในตัวเอง ดังนั้นในการให้คำปรึกษาผู้ให้คำปรึกษาจะใช้ความเข้าใจในการสื่อสาร ความรู้สึกของตนไปยังผู้รับคำปรึกษาในที่นี้ คือ นักศึกษาอาชีวศึกษา โดยเฉพาะความรู้สึกที่เห็นใจและเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (empathy) ต่อปัญหาที่นักศึกษาอาชีวศึกษาเผชิญอยู่

อย่างไรก็ตาม Rogers ให้ความสำคัญกับอัตมโนทัศน์ (self concept) โดยเขาเชื่อว่ามนุษย์มีตัวตน 3 แบบ คือ

(1) ตัวตนที่มองเห็น (self concept) คือ การรับรู้หรือความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตนเอง ภาพของตนที่เห็นเองว่า ตนเป็นคนอย่างไร คือใคร มีความรู้ความสามารถอย่างไร เช่น เก่ง หล่อ สวย ช่างพูด ขี้อาย เป็นต้น

(2) ตัวตนที่เป็นจริง (real self) คือ ลักษณะตัวตนที่เป็นไปตามข้อเท็จจริง แต่อาจมองไม่เห็น ไม่ยอมรับเนื่องจากทำให้ตนเองรู้สึกเสียใจ เศร้าใจ ไม่เท่าเทียมคนอื่น

(3) ตัวตนตามอุดมคติ (Ideal Self) คือ ตัวตนที่อยากมี อยากเป็น แต่สภาวะปัจจุบันยังไม่มีไม่เป็น เช่น เป็นคนชอบเก็บตัวแต่อยากเข้าสังคมเก่ง เข้ากับคนง่าย เป็นต้น ตัวตนตามอุดมคติและตัวตนที่มองเห็นจะต้องไม่แตกต่างกันมากเกินไปจึงจะทำให้บุคคลเห็นคุณค่าในตนเอง (self-esteem) ถ้าเมื่อใดก็ตามที่ตัวตนตามอุดมคติและตัวตนที่มองเห็นแตกต่างกันมากบุคคลจะเห็นคุณค่าในตัวเองต่ำ อีกทั้งตัวตนที่มองเห็นตัวตนที่เป็นจริงและตัวตนตามอุดมคติต้องไม่แตกต่างกันมาก เฉกเช่นเดียวกับนักศึกษาอาชีวศึกษาที่ก่อความรุนแรงอาจสืบเนื่องจากไม่เข้าใจตนเอง การช่วยเหลือด้วยการให้ความเข้าใจยอมรับตัวตนของเขา จะช่วยให้เขารู้จักตนเองดีขึ้น แนวคิดของ Rogers จึงมีอิทธิพลต่อการพัฒนาตนเอง (Kaewkangwan, 2008) ตามที่ปรากฏในงานวิจัยของ Campbell and Brigman (2005), Surasena (2016) พบว่า การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มช่วยให้ผู้รับคำปรึกษาพัฒนาตนเองเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

การให้คำปรึกษาแบบกลุ่มจึงเป็นกระบวนการพูดคุยเพื่อให้นักศึกษาอาชีวศึกษาได้เข้าใจตนเองเกิดการเปลี่ยนแปลงภายใน ยอมรับและเข้าใจทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างถาวรซึ่งจะช่วยลดอคติต่างๆ สร้างพลังภายในทำให้เกิดความสำเร็จในทิศทางที่ถูกต้อง

การช่วยเหลือนักศึกษาจากกลุ่มย่อยๆ หลายๆ กลุ่ม ภายในระยะเวลาสั้นๆ 2-3 ภาคเรียน ในการพูดคุยอย่างสม่ำเสมอในชั่วโมงพบปะกับครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา โดยจัดสัปดาห์ละครั้งจะช่วยให้ปัญหาต่างๆ ที่ก่อให้เกิดภาพลักษณ์ทางลบในสังคม ลดลงได้ระดับหนึ่งอย่างแน่นอน ในขณะเดียวกันก่อเกิดพฤติกรรมที่เป็นความต้องการความสำเร็จทดแทน และเสริมแรงให้มั่นคงขึ้น ด้วยการตั้งรางวัล มีงานทำที่ดี เงินเดือนดี หรือสิ่งจูงใจต่างๆ เพื่อให้เกิดความต้องการอย่างเข้มข้น หลังจากมีพฤติกรรมที่ต้องการตามเป้าหมายเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ในที่สุดนักศึกษาอาชีวศึกษาจะเกิดความต้องการจากภายใน โดยไม่จำเป็นต้องมีสิ่งจูงใจใดๆ มาเป็นเครื่องชี้นำ เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นเพราะมีความต้องการความสำเร็จและเป็นคนดีของสังคมจากความรู้สึกนึกคิดภายในตน

3. แนวคิดการเสริมแรง

Skinner (1938) นักจิตวิทยาชาวอเมริกันผู้คิดทฤษฎีการเรียนรู้แบบลงมือกระทำ (operant conditioning learning) และกฎแห่งการเสริมแรง (reinforcement theory) เขาเชื่อว่ากระบวนการเสริมแรงเป็นพลังกระตุ้นสำคัญที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมใหม่ๆ หรือลบพฤติกรรมเก่าๆ การกระทำบ่อยๆ จนกลายเป็นนิสัยหรือบุคลิกภาพประจำตัวของบุคคล มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมด้วยศักยภาพที่จะเรียนรู้โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีสิ่งแวดล้อมอำนวย โดยการกำหนดเงื่อนไขอย่างใดอย่างหนึ่งและกฎเกณฑ์การเสริมแรงจะทำให้สามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใดๆ ของมนุษย์ได้ทุกคนตามที่ตัวเราและผู้อื่นต้องการ การเสริมแรงที่ใช้ในการฝึกการเรียนรู้มี 2 แบบ คือ

(1) การเสริมแรงทางบวก (positive reinforcement) คือ การเสริมแรงโดยให้สิ่งเร้าที่ทำให้เกิดความพึงพอใจและทำให้เกิดการตอบสนองเพิ่มขึ้น เช่น รางวัล คำชมเชย เป็นต้น

(2) การเสริมแรงทางลบ (negative reinforcement) คือ การเสริมแรงโดยนำสิ่งเร้าที่ไม่ต้องการออกไปทำให้การตอบสนองมีพลังขึ้น (Kaewkangwan, 2008) เช่น หยุดการตำหนิ ลดการบ่น เป็นต้น

ดังนั้นการเสริมแรงเป็นเทคนิคที่ควรนำมาใช้ให้เหมาะสมกับกระบวนการให้คำปรึกษาเพื่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักศึกษาอาชีวศึกษาให้เป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

กรอบในการวิเคราะห์

ในการวิเคราะห์แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาอาชีวศึกษา ผู้เขียนได้กำหนดใช้เป็นกรอบแนวคิดใน

การวิเคราะห์ ดังนี้

1. นักศึกษาอาชีวศึกษา

2. ภาพลักษณ์ที่เป็นจุดเด่นและจุดด้อยของนักศึกษาอาชีวศึกษา

3. การเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับนักศึกษาอาชีวศึกษา

4. การให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม เพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ตามทฤษฎีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของ McClelland, Atkinson และ Alschuler

ผลการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์พบว่า นักศึกษาอาชีวศึกษาเป็นกำลังคนที่จำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ ปัจจุบันการผลิตกำลังคนระดับอาชีวศึกษาไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการของภาคอุตสาหกรรม พาณิชยกรรมและการบริการ นักศึกษาอาชีวศึกษาส่วนใหญ่มีความรู้ ประสบการณ์ และทักษะในการปฏิบัติงานวิชาชีพ สามารถปฏิบัติงานได้จริง แต่นักศึกษาบางส่วนมีปัญหาทางอารมณ์ ขาดทักษะในการสื่อสาร การส่งเสริมให้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ด้วยการให้คำปรึกษาแบบกลุ่ม จะช่วยเติมเต็มให้นักศึกษาอาชีวศึกษาเป็นผู้ที่มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น เนื่องจากการเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ จะมุ่งไปสู่ความคิดที่เป็นพฤติกรรมภายใน ให้มีสติและสามารถหยุดยั้งการกระทำใดๆ ที่ไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม การให้คำปรึกษาจะช่วยให้นักศึกษาอาชีวศึกษาเกิดการยอมรับและเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าในตนเอง มีพลังของความกระตือรือร้น ความรับผิดชอบ ส่งผลให้การเรียนและการทำงานของนักศึกษาอาชีวศึกษาดีขึ้น อีกทั้งจะทำให้เกิดความต้องการที่จะเปลี่ยนแปลงตนเองเป็นคนใหม่ ซึ่งมาจากแรงขับภายในของตนเอง ที่ไม่ต้องการจะสร้างปัญหาและก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่เป็นลบกับตนเอง ดังนั้น ภาพลักษณ์ที่ใช้อารมณ์ในการกระทำ และขาดความรับผิดชอบของนักศึกษาจะน้อยลง ขณะเดียวกันก็จะมีความมุ่งมั่นในการนำศักยภาพที่ตนเองมีอยู่ มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคม และการพัฒนาประเทศชาติ ต่อไป

บทสรุป

นักศึกษาอาชีวศึกษาเป็นกำลังคนที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศ ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาให้เป็นผู้มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ประกอบด้วย เป็นบุคคลที่มีเป้าหมาย มีการวางแผน มีความอดทน มีความเชื่อมั่นในตนเอง มีความรับผิดชอบ มีการคาดการณ์ล่วงหน้า เห็นประโยชน์ของข้อมูลย้อนกลับ รู้จักเปรียบเทียบกับมาตรฐานอันดีเลิศและต้องการความสำเร็จ คุณลักษณะดังกล่าวจะส่งเสริมให้นักศึกษาใช้ชีวิตอย่างเหมาะสม มีความภาคภูมิใจอีกทั้งส่งผลให้เกิดภาพลักษณ์ที่ดีกับนักศึกษาอาชีวศึกษาตลอดจนสามารถจบการศึกษาตามหลักสูตรได้อย่างมีคุณภาพสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจสังคมและความเจริญก้าวหน้าของประเทศ ดังนั้น ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในสถานศึกษาทั้งผู้ให้คำปรึกษา ครูแนะแนว ครูที่ปรึกษา ครูผู้สอน และผู้บริหารจึงต้องช่วยกันดูแลช่วยเหลือส่งเสริมเพื่อเสริมสร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับนักศึกษาอาชีวศึกษา

ข้อเสนอแนะ

1. นำแนวคิดข้างต้นสร้างโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มเพื่อทดสอบประสิทธิภาพและประสิทธิผลของโปรแกรมต่อการเสริมสร้างจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของนักศึกษาอาชีวศึกษา

2. นำกระบวนการให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่มช่วยเหลือให้นักศึกษาอาชีวศึกษาเข้าใจตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง และต้องการความสำเร็จ

References

Alschuler, A. S. (1973). *Developing achievement motivation in adolescents: Education for human growth*. Educational Technology.

Atkinson, J. W. (1964). *An introduction to motivation*. Van Nostrand.

Aziz, A. R. A. (2022). The effectiveness of reality therapy in group counseling to achieve student motivation for academic well-being. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences, 12*(8), 886-898.

Bhanthumnavin, D. (2006). *Developing youth to be good, smart, happy according to tree theory ethics*. National Research Council of Thailand. [In Thai]

Campbell, C. A., & Brigman, G. (2005). Closing the achievement gap: A structured approach to group counseling. *The Journal for Specialists in Group Work, 30*(1), 67-82.

Corey, G. (2004). *Theory and practice of group counseling* (6th ed.). Cengage Learning.

Jacobs, E. E., Schimmel, C. J., Masson, R. L. L., & Harvill, R. L. (2009). *Group counseling: Strategies and skills* (6th ed.). Cengage Learning.

Kaewkangwan, S. (2008). *Personality theory of psychology* (15th ed). Moh-Chao-Ban. [In Thai]

Kongkham, C. (2018). The development of integrative group counseling model for enhancing learning goal motivation of students. *Journal of Psychiatric Nursing and Mental Health, 32*(1), 66-85. [In Thai]

Lahey, B. B. (2007). *Psychology: An introduction* (9th ed.). McGraw Hill.

McClelland, D. C. (1961). *The achieving society*. The Free Press.

McClelland, D. C. (1985). *Human motivation*. Scott, Foresman.

Office of the Vocational Education Commission. (2017). *Vocational education development plan 2017-2036*. Author. [In Thai]

Office of the Vocational Education Commission. (2019). *Criteria and guidelines for vocational education management level professional certificate and higher vocational certificate level, subject 1 vocational education management*. Author. [In Thai]

Rabideau, S. T. (2005). *Effects of achievement motivation on behavior*. Retrieved from http://www.personalityresearch.org/papers/rabideau.html

Roengsungnoen, K. (2021). The results of group advisement on motivational interviewing to responsibility for undergraduate students. *Research and Development Institute Journal of Chaiyaphum Rajabhat University, 3*(3), 40-50. [In Thai]

Rogers, C. R. (1967). *Psychotherapy and personality change*. Chicago University Press.

Royal Secretariat Office. (2006). *Royal speech and the royal palace that was given on various occasions in the year B.E. 2539* (9th ed.). Amarin Printing.

Salam, N. H. Z., & Astuti, B. (2023). The effectiveness of group counseling reality for students' academic procrastination behavior. *European Journal of Education Studies, 10*(2), 222-230.

Skinner, B. F. (1938). *Behavior of organisms*. Appleton-Century-Crofts

Somudon, M. (2017). *Manual of standards for educational management quality development of vocational education institution, year 2017*. Office of the Vocational Education Commission. [In Thai]

Submee, W. (2006). *Theory of counseling services* (4th ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]

Surasena, C. (2016). *Integrated group counseling for developing the social skills of Rajabhat University students*. Doctoral Dissertation of Philosophy, Ramkhamhaeng University. [In Thai]

Sutthinarakorn, W., & Abdulsata, P. (2018). *Developing Vocational Education to be the answer for the country development*. Siamparitut. [In Thai]

Vocational Education Act, B.E. 2551. (2008). *Royal Thai Government Gazette, 125*(43 A), 1-24.

DOI: 10.14456/phdssj.2023.49

Received:	April	11, 2023
Revised:	December	9, 2023
Accepted:	December	9, 2023

การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลบุคลากรมหาวิทยาลัย

รพี ม่วงนนท์[1] ศักดิ์ชัย นิรัญทวี[2]
โกศล มีคุณ[3] สมศักดิ์ เอี่ยมคงสี[4]

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลบุคลากรมหาวิทยาลัยและความเชื่อมโยงสัมพันธ์ของปัจจัยเชิงสาเหตุทั้งภายในและภายนอก โดยใช้แนวคิดสมรรถนะเชิงดิจิทัล ทฤษฎีการแพร่ของนวัตกรรม ปัจจัยภายในตัวบุคคล และปัจจัยภายนอกตัวบุคคล เป็นกรอบในการวิเคราะห์

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ปัจจัยเชิงสาเหตุการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรในมหาวิทยาลัย ประกอบด้วย กลุ่มปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ (1) การยอมรับการเปลี่ยนแปลง (2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (3) การเปิดรับประสบการณ์ (4) ความพิถีพิถัน และ (5) ความรักในการแสวงหาความรู้ และกลุ่มปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่ (1) วัฒนธรรมองค์กร (2) การสนับสนุนทางสังคมในองค์กร และ (3) การสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร ซึ่งกระบวนการนำไปสู่การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัล ตามคุณลักษณะของการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลบุคลากรมหาวิทยาลัย แบ่งได้เป็น 2 ส่วน โดยในส่วนที่สามารถมองเห็นได้ที่สามารถวัดผลได้โดยตรง คือ ความรู้และทักษะของบุคลากร สามารถพัฒนาได้โดยการศึกษาค้นคว้าจนเกิดความรู้ และการฝึกปฏิบัติทำให้เกิดทักษะ และส่วนที่สังเกตได้ยากเป็นส่วนที่ซ่อนอยู่ภายใต้ได้แก่ ทัศนคติ ค่านิยม ความเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ ของตนเอง บุคลิกลักษณะประจำตัวบุคคล และแรงจูงใจ

คำสำคัญ: การพัฒนาสมรรถนะ; สมรรถนะเชิงดิจิทัล; บุคลากรของมหาวิทยาลัย
ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

การอ้างอิง:
รพี ม่วงนนท์, ศักดิ์ชัย นิรัญทวี, โกศล มีคุณ และสมศักดิ์ เอี่ยมคงสี. (2566). การพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลบุคลากรมหาวิทยาลัย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 685-697.

[1] หลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา 55 อาคารเวฟเพลส ชั้น 8 ถนนวิทยุ แขวงลุมพินี เขตปทุมวัน กรุงเทพมหานคร 10330, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: mnrapee@gmail.com
[2,3,4] วิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยพะเยา

Competency Development Among University Personnel

Rapee Moungnont[1] Sakchai Niranthawee[2]
Kosol Meekun[3] Somsak Aiemkongsri[4]

Abstract

This academic article aims to analyze the development of digital competency of university personnel and the interconnectedness of both internal and external causal factors, using the concept of digital competency, the theory of innovation diffusion, internal personal factors, and external factors as frameworks for analysis.

Findings are as follow: The causal factors contributing to the development of digital competency among university personnel include internal personal factors such as (1) acceptance of change, (2) motivation for performance excellence, (3) openness to experiences, (4) perseverance, and (5) a passion for seeking knowledge, as well as external factors such as (1) organizational culture, (2) social support within the organization, and (3) communication within and outside the organization. These factors are instrumental in the process of developing digital competency, in line with the characteristics of developing digital competency among university personnel, which can be divided into two parts. The first part, which is visible and directly measurable, includes the knowledge and skills of personnel that can be developed through studying and research to acquire knowledge and through practical training to develop skills. The second part, which is more difficult to observe, includes attitudes, values, self-perception, personal characteristics, and motivation.

Keywords: Competency Development; Digital Competency; University Personnel
Type of Article: Academic Article

Cite this article as:
Moungnont, R., Niranthawee, S., Meekun, K., & Aiemkongsri, S. (2023). Competency development among university personnel. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 685-697.

[1] Doctor of Philosophy Program in Educational Administration, College of Management University of Phayao
55 Wave Place Building 8th Floor, Witthayu Road, Lumpini, Pathumwan, Bangkok 10330, Thailand
Corresponding Author Email: mnrapee@gmail.com
[2,3,4] College of Management University of Phayao

บทนำ

ปัจจุบัน ในโลกที่เทคโนโลยีดิจิทัลไม่ได้เป็นเพียงเครื่องมือสนับสนุนการทำงาน เหมือนที่ผ่านมา แต่ได้หลอมรวมเข้ากับวิถีชีวิตของคน มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมและเกิดการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง รูปแบบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ กระบวนการผลิต การค้า การบริการและกระบวนการทางสังคม รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอย่างสิ้นเชิง “ดิจิทัลดิสรัปชัน” หมายถึง การปฏิรูปหรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการใช้เทคโนโลยีและรูปแบบธุรกิจใหม่ประกอบกับการเกิดวิกฤตโรคระบาดโควิด-19 เป็นตัวเร่งการปรับตัวเข้าสู่ความเป็นดิจิทัลทุกภาคส่วน ทั้งภาครัฐและเอกชน ส่งผลให้เกิดทิศทางการพัฒนาประเทศบนแนวคิดประเทศไทย 4.0: โมเดลขับเคลื่อนสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน ที่ได้มีการกล่าวถึงการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการใช้นวัตกรรม การปฏิรูป กระบวนการทางธุรกิจ การผลิต การค้าและการบริการ โดยมีนโยบายและแผนระดับชาติของประเทศระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ที่กำหนดทิศทางการขับเคลื่อนการพัฒนา ประเทศที่ยั่งยืนโดยใช้เทคโนโลยีดิจิทัล และกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 5 เรื่องการพัฒนากำลังคนให้พร้อมเข้าสู่ยุคเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล โดยมีสาระสำคัญ คือ การปลูกฝังความสามารถเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับการเข้าสู่เศรษฐกิจดิจิทัลและสังคม (Carretero, Vuorikari, & Punie, 2017; Office of the Civil Service Commission, 2020)

ปัจจุบันสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทั้งเทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และนโยบายต่างๆ ซึ่งส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปฏิบัติงาน แต่ทรัพยากรบุคคลยังไม่สามารถพัฒนาให้เกิดการปรับตัวให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงได้ ด้วยปัญหาทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศในปัจจุบันที่เข้ามีบทบาทเพิ่มมากขึ้น แต่ทรัพยากรบุคคลจำนวนหนึ่งยังขาดความรู้ ทักษะในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการทำงานเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ การพัฒนาบุคลากรในประเทศให้มีทักษะด้านดิจิทัลตามกรอบการพัฒนาสมรรถนะบุคคลที่รัฐบาลได้กำหนดทิศทางไว้นั้น จะต้องศึกษาบริบทการใช้ชีวิต การดำเนินงาน ความรู้และทักษะด้านดิจิทัลของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อนำไปสู่รูปแบบที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรในสถาบันอุดมศึกษา บุคลากรสายวิชาการ และสายสนับสนุนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับตัวตามสถานการณ์เทคโนโลยีดิจิทัลและนโยบายชาติที่เปลี่ยนแปลง (Office of the Civil Service Commission, 2020)

สถาบันอุดมศึกษาในปัจจุบันต้องมีการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรในมหาวิทยาลัยโดยจะต้องหาตอบคำถามที่ว่ารูปแบบใดที่จะสามารถพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรในมหาวิทยาลัยให้เกิดประสิทธิภาพและประโยชน์สูงสุด ซึ่งในการพัฒนารูปแบบดังกล่าวจะต้องทราบสาเหตุปัจจัยและศึกษารูปแบบที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนา และรูปแบบการบริหารการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรในมหาวิทยาลัยต้องสามารถเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย รูปแบบ แนวทางในการพัฒนาสมรรถนะด้านดิจิทัลของบุคลากรในมหาวิทยาลัยได้ รวมทั้งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาประเทศตามแนวทางยุทธศาสตร์ชาติต่อไปจึงจะส่งเสริมการให้การจัดการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

สมรรถนะเชิงดิจิทัล

นักวิชาการได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับองค์ประกอบสมรรถนะไว้หลากหลายแนวคิดที่สำคัญ ดังนี้ McClelland (1973) กล่าวว่า ทักษะ และความรู้ เป็นสมรรถนะที่สามารถระบุและประเมินได้ง่าย รวมทั้งสามารถพัฒนาให้เกิดความเชี่ยวชาญได้ ส่วนสมรรถนะ

ที่มองไม่เห็นและประเมินได้ยาก เช่น ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ มโนทัศน์เกี่ยวกับตนเอง ลักษณะนิสัย ทัศนคติแรงจูงใจ และ McClelland (1975) ยังได้กล่าวเพิ่มเติมว่ามีองค์ประกอบของสมรรถนะอยู่ 5 ส่วน ได้แก่ ความรู้ คือ ความรู้เฉพาะในเรื่องที่ต้องรู้ เป็นความรู้ที่เป็นสาระสำคัญ ทักษะ คือ สิ่งที่ต้องการให้ทำได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง คือ เจตคติ ค่านิยม และความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ของตน หรือสิ่งที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็นบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล เป็นสิ่งที่อธิบายถึงบุคคลนั้น เช่น คนที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้หรือมีลักษณะเป็นผู้นำ เป็นต้น แรงจูงใจหรือแรงขับภายใน ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่มุ่งไปสู่สิ่งที่เป็นเป้าหมาย องค์ประกอบทั้ง 5 ประการที่รวมกันเป็นคุณลักษณะเฉพาะของบุคคลและก่อให้เกิดสมรรถนะ สรุปได้ว่า องค์ประกอบสมรรถนะสามารถจำแนกได้เป็น 3 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) องค์ประกอบด้านความรู้ (2) องค์ประกอบด้านทักษะ และ (3) องค์ประกอบด้านคุณลักษณะ ประกอบด้วยสมรรถนะที่สามารถระบุและประเมินได้ง่ายและส่วนที่มองไม่เห็นและประเมินได้ยาก

สมรรถนะเชิงดิจิทัลคือความสามารถในการผสมผสานระหว่าง ความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะเพื่อใช้เทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสม ปลอดภัย สร้างสรรค์ อิสระ และมีจริยธรรม ได้แก่การทำงาน การแก้ปัญหา การสื่อสาร การจัดการข้อมูล การร่วมมือ การสร้างเนื้อหา และความรู้ โดยสมรรถนะเชิงดิจิทัลในประเทศไทยมีหลายหน่วยงานพัฒนาขึ้น เช่น สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้กำหนดกรอบสมรรถนะเชิงดิจิทัลของประเทศไทยไว้ 4 ด้าน ได้แก่ (1) การรู้ดิจิทัล (2) การใช้ดิจิทัล (3) แก้ปัญหาด้วยเครื่องมือดิจิทัล และ (4) การปรับตัวการเปลี่ยนแปลงดิจิทัล รวมถึงความสามารถหลากหลาย เช่น ความสามารถในการสืบค้นข้อมูลทางอินเตอร์เน็ต ความสามารถในการสร้างสรรค์และพัฒนานวัตกรรม และความสามารถในการติดต่อสื่อสารและการประสานงาน ในขณะที่ต่างประเทศมีการกำหนดให้สมรรถนะดิจิทัลเป็น 1 ใน 8 สมรรถนะหลักที่ประชาชนทุกคนควรได้รับการพัฒนา โดยเป็นทักษะที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิต และการสร้างการเรียนรู้ตลอดชีวิต (lifelong learning) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนและพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้ตรงกับความต้องการของสังคม ให้สามารถใช้ประโยชน์จากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล และสรรสร้างการมีส่วนร่วมและขับเคลื่อนสังคมแห่งการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งสมรรถนะดิจิทัลเป็นทักษะที่มีความต้องการในทุกภาคส่วนและทุกสาขาอาชีพ แนวคิดเกี่ยวกับสมรรถนะดิจิทัลถูกนำไปใช้ในบริบทที่หลากหลาย เช่น การนำไปใช้กำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาสมรรถนะสำหรับพลเมือง การนำไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระบบการศึกษา (Ala-Mutka, Punie, & Redecker, 2008) เพื่อพัฒนาสมรรถนะของประชากรให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี รู้เท่าทันสื่อสังคมออนไลน์และสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยสรุปสมรรถนะเชิงดิจิทัลเป็นสิ่งที่แสดงถึงความสามารถในการใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและอุปกรณ์ดิจิทัลในการติดต่อสื่อสาร การปฏิบัติงาน การเรียนรู้ เพื่อปรับปรุงพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการยกระดับงานให้มีคุณค่าสูงขึ้น

ทฤษฎีการแพร่ของนวัตกรรม

การพัฒนาทักษะทางดิจิทัลนั้นใช้ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรมอธิบายกระบวนการเปลี่ยนแปลงในองค์กรและสังคม ซึ่งประกอบด้วย ขั้นตอนการเผยแพร่กระจายนวัตกรรม ประเภทของผู้รับนวัตกรรม มาเป็นกรอบในการอธิบายลักษณะ และขั้นตอนการแพร่กระจายนวัตกรรมของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะ

เชิงดิจิทัลของบุคลากรในมหาวิทยาลัย คือ ทฤษฎีการแพร่ของนวัตกรรม คิดค้นและพิสูจน์โดย Aviram and Eshet-Alkalai (2006) กล่าวว่า สมรรถนะดิจิทัล (digital competency) ว่าเป็นการรวมใน 3 เรื่อง คือ (1) เทคนิคกระบวนการในการทำงานกับเทคโนโลยี (2) ความรู้ความเข้าใจในเรื่องดิจิทัล และ (3) ทักษะทางด้านอารมณ์และทางสังคม (emotional-social skills)

ความสามารถ หมายถึง กลุ่มพฤติกรรมที่บุคลากรภาครัฐควรแสดงออกเพื่อให้ปฏิบัติตามบทบาทและพฤติกรรมที่คาดหวังตามที่ระบุไว้ในมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 26 กันยายน 2560 เรื่อง แนวทางการพัฒนาทักษะด้านดิจิทัลของข้าราชการและบุคลากรภาครัฐเพื่อการปรับเปลี่ยนเป็นรัฐบาลดิจิทัล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีการแบ่งความสามารถเป็น 7 กลุ่มความสามารถ ได้แก่ (Office of the Civil Service Commission, 2020)

กลุ่มที่ 1 ความสามารถด้านความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (digital literacy)

กลุ่มที่ 2 ความสามารถด้านการควบคุมกำกับ และการปฏิบัติตามกฎหมายนโยบาย และมาตรฐานการจัดการด้านดิจิทัล (digital governance, standard, and compliance)

กลุ่มที่ 3 ความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อยกระดับศักยภาพองค์กร (digital technology)

กลุ่มที่ 4 ความสามารถด้านการออกแบบกระบวนการและการให้บริการด้วยระบบดิจิทัล (digital process and service design)

กลุ่มที่ 5 ความสามารถด้านด้านการบริหารกลยุทธ์และการจัดการโครงการ (strategic and project management)

กลุ่มที่ 6 ความสามารถด้านผู้นำดิจิทัล (digital leadership)

กลุ่มที่ 7 ความสามารถด้านการขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงด้านดิจิทัล (digital transformation)

ปัจจัยภายในตัวบุคคล

ปัจจัยภายในที่มีความเกี่ยวข้องหรือเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรมหาวิทยาลัย ได้แก่

1. การยอมรับการเปลี่ยนแปลง Rogers (1995) ให้ความหมาย การยอมรับการเปลี่ยนแปลงว่า หมายถึง การตัดสินใจที่จะนำเทคโนโลยีนั้นไปใช้ได้อย่างเต็มที่ โดยการยอมรับของบุคคลเกิดขึ้นเป็นกระบวนการเริ่มตั้งแต่บุคคลได้สัมผัสกับเทคโนโลยีนั้นๆ และถูกชักจูงให้ยอมรับ ปฏิบัติตามการตัดสินใจ และยืนยันการปฏิบัตินั้น กระบวนการนี้อาจจะใช้เวลาช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับปัจจัยที่สำคัญ คือ ตัวบุคคลและลักษณะของเทคโนโลยี นอกจากนี้ การยอมรับการเปลี่ยนแปลงเป็นทฤษฎียังเป็นหนึ่งในทฤษฎีที่นิยมใช้ในการอธิบายพฤติกรรมการยอมรับเทคโนโลยีของบุคคลอย่างแพร่หลายโดยเฉพาะในระบบสารสนเทศและถูกประยุกต์ใช้ในกระบวนการทางธุรกิจ (Orser, Riding, & Li, 2019)

2. แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากร ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในด้านการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากร จำเป็นต้องอาศัยแรงจูงใจที่อยากจะประสบความสำเร็จเป็นอย่างยิ่ง แรงจูงใจดังกล่าวที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนานั้น คือ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ สำหรับความหมายของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ได้มีผู้รู้และนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

McClelland (1985) กล่าวว่า แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์เป็นความปรารถนาที่จะกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี โดยพยายามแข่งขันกับมาตรฐานอันดีเยี่ยมหรือทำให้ดีกว่าบุคคลต่างๆ พยายามเอาชนะอุปสรรคต่างๆ บุคคลจะมีความปลอดโปร่งใจ เมื่อประสบความสำเร็จ แต่จะมีความวิตกกังวลเมื่อประสบความล้มเหลว ความสัมพันธ์ของแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์กับความวิตกกังวล พบว่า ความต้องการพื้นฐานที่จะใฝ่สัมฤทธิ์สูงจะมีความกลัวหรือความวิตกกังวลต่ำ จะ

มีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์สูง แต่ในทางตรงกันข้ามถ้ามีความหวังที่จะสำเร็จหรือความต้องการพื้นฐานที่จะใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ และมีความกลัวความล้มเหลวหรือความวิตกกังวลสูง จะมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ต่ำ (Mandler & Serason, 1952)

3. การเปิดรับประสบการณ์และความพิถีพิถันต่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากร บุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ คือ คุณลักษณะเฉพาะตัวของบุคคล ซึ่งประกอบด้วย 5 ลักษณะ ตามแนวคิดของ Costa and McCrae (2008) มีรายละเอียดดังต่อไปนี้ (1) บุคลิกภาพแบบหวั่นไหว (2) บุคลิกภาพแบบแสดงตัว (3) บุคลิกภาพแบบเปิดรับประสบการณ์ (4) บุคลิกภาพแบบประนีประนอม และ (5) บุคลิกภาพแบบมีจิตสำนึก โดยในงานวิจัยนี้เลือกบุคลิกภาพเพียง 2 ด้านจากบุคลิกภาพ 5 ด้าน เข้ามาเป็นตัวแปรในงานวิจัย ได้แก่ (1) การเปิดรับประสบการณ์เป็นบุคลิกภาพแบบหนึ่งจากทฤษฎีบุคลิกภาพห้าองค์ประกอบ เป็นบุคลิกภาพที่ถูกยอมรับมากที่สุดโดยมีการนำไปใช้อย่างกว้างขวางทั้งในสถานศึกษา คลินิก รวมทั้งในองค์กรธุรกิจต่างๆ รวมถึง (2) ความพิถีพิถัน โดยเป็นพิสัยระหว่างความมีประสิทธิภาพกับความเป็นคนมีระเบียบความเป็นคนสบายๆ กับความเป็นคนไร้กังวล เป็นความโน้มเอียงที่จะเป็นคนเจ้าระเบียบที่เชื่อถือได้ มีวินัยในตน ทำตามหน้าที่ ตั้งเป้าหมายเพื่อความสำเร็จ และชอบใจพฤติกรรมตามแผนมากกว่าจะทำอะไรแบบทันทีทันใด แต่คนที่มีลักษณะเช่นนี้สูงอาจจะมองได้ว่าเป็นคนดื้อและหมกมุ่น และคนที่มีลักษณะเช่นนี้ต่ำ แม้จะยืดหยุ่นได้และทำอะไรได้โดยไม่ต้องคิด แต่ก็อาจมองได้ว่าเป็นคนไม่เอาใจใส่และเชื่อถือไม่ได้

4. ความรักในการแสวงหาความรู้ต่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากร

4.1 ความหมายของความรักในการแสวงหาความรู้ Wonglas, Meekun, and Rasanond (2022) สรุปนิยามของการแสวงหาความรู้ไว้ว่า เป็นการกระทำหรือกิจกรรมที่เป็นกระบวนการการสำรวจความรู้ในการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ ด้วยการค้นคว้า การทดลอง วิจัย สร้างสรรค์ และเลือกใช้เทคโนโลยี เกิดกระบวนการหรือทักษะใหม่ ได้นวัตกรรมและมีการพัฒนาอยู่เสมอ จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า ความรักในการแสวงหาความรู้ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจ ที่แสดงถึงความปรารถนา ความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น ความสนใจ ความพอใจที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งความรู้ด้านการทำงานและสภาพแวดล้อมรอบตัว มีความรู้เท่าทันวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเองและในการดำเนินชีวิตประจำวันได้

4.2 องค์ประกอบของความรักในการแสวงหาความรู้ Ha, Wae-u-seng, and Hengpiya (2019) ได้สรุปองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความรักในการแสวงหาความรู้ของนักศึกษาหลักสูตรอิสลามศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบด้วย 3 องค์ประกอบย่อย คือ (1) การสนับสนุนจากครอบครัว (2) บรรยากาศการเรียนรู้ และ (3) การปฏิสัมพันธ์ของผู้สอน

4.3 ประเภทของผู้ที่มีลักษณะรักในการแสวงหาความรู้ จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับความรักในการแสวงหาความรู้ มีผู้กล่าวถึงลักษณะของผู้รักในการแสวงหาความรู้ ดังนี้ Ministry of Education (2009) กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้รักในการแสวงหาความรู้ คือ (1) การตั้งใจ (2) เอาใจใส่และมีความเพียรพยายามในการแสวงหาความรู้ (3) สนใจเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ต่างๆ (4) ศึกษาค้นคว้าหาความรู้จากแหล่งความรู้ต่างๆ และใช้สื่อได้อย่างเหมาะสม (5) การบันทึกความรู้ วิเคราะห์ ตรวจสอบจากสิ่งที่เรียนรู้ สรุปเป็นองค์ความรู้ และ (6) แลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ และนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล

ปัจจัยภายนอกที่มีความเกี่ยวข้องหรือเป็นปัจจัยเชิงสาเหตุของสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรมหาวิทยาลัย ได้แก่

1. ปัจจัยด้านวัฒนธรรมองค์กรต่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัล

ความหมายของวัฒนธรรมองค์กร Robbins (2001) สรุปว่า วัฒนธรรมองค์กรเป็นความเชื่อ ค่านิยม ทัศนคติ ความคาดหวังที่องค์กรกำหนดขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแบบแผนสำหรับปฏิบัติร่วมกันในองค์กร โดยแสดงออกมาเป็นพฤติกรรมสำหรับตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมขององค์กรที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้ Cook and Lafferty (1989) ได้นำแนวคิดของวัฒนธรรมองค์กรมาเป็นกรอบแนวคิดในการวัดลักษณะของวัฒนธรรมได้เป็น 3 รูปแบบ คือ (1) แบบสร้างสรรค์ ได้แก่ มิติเน้นความสำเร็จ มิติเน้นสัจการแห่งตน มิติเน้นบุคคลและการกระตุ้น และมิติเน้นไมตรีสัมพันธ์ (2) แบบตั้งรับเฉื่อยชา ได้แก่ มิติเห็นพ้องด้วย มิติเน้นการเป็นระเบียบ มิติเน้นการพึ่งพา และมิติเน้นการหลีกเลี่ยง (3) แบบตั้งรับ-ก้าวร้าว ได้แก่ มิติเน้นเห็นตรงกันข้าม มิติอำนาจ มิติเน้นการแข่งขัน และมิติเน้นความสมบูรณ์แบบ อีกทั้ง วัฒนธรรมองค์กรลักษณะสร้างสรรค์ จากแนวคิดของ Cook and Lafferty (1989) มี 4 มิติ ได้แก่ (1) มิติเน้นความสำเร็จ (2) มิติเน้นสัจการแห่งตน (3) มิติเน้นบุคคล (4) มิติเน้นไมตรีสัมพันธ์ Ginevicius and Vaitkunaite (2006) รวบรวมลักษณะของวัฒนธรรมองค์กร จากการศึกษางานวิจัย แล้วนำมาจำแนกหมวดหมู่ จัดเป็นวัฒนธรรมองค์กร ได้ 25 มิติ

2. ปัจจัยด้านการสนับสนุนทางสังคมภายในองค์กร

ความหมายของการสนับสนุนทางสังคมภายในองค์กรต่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัล ได้มีการศึกษาและพัฒนากรอบแนวคิดสมรรถนะดิจิทัลสำหรับพลเมืองซึ่งรายละเอียดชัดเจนและมีเนื้อหาครอบคลุม (Carretero, Vuorikari, & Punie, (2017) โดยระบุว่าสมรรถนะดิจิทัล ประกอบด้วย 5 ด้าน 21 สมรรถนะ โดยผู้วิจัยจะเน้นในเรื่องการร่วมมือกันภายในองค์กร ซึ่งได้แก่ ด้านที่ 2 การสื่อสารและการสร้างความร่วมมือ ประกอบด้วย 6 สมรรถนะ ได้แก่ (1) การมีปฏิสัมพันธ์ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล สร้างปฏิสัมพันธ์พันธ์ระหว่างบุคคล ครอบครัว เพื่อนร่วมงาน และสังคมผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลที่หลากหลาย เข้าใจวิธีการติดต่อสื่อสารผ่านสื่อดิจิทัลที่เหมาะสมในบริบทต่างๆ เช่น อีเมล โทรศัพท์มือถือ เฟสบุ๊ค ไลน์ (2) การแบ่งปันข้อมูลสารสนเทศผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล (สามารถแบ่งปันข้อมูล สารสนเทศ และเนื้อหาดิจิทัลกับผู้อื่นผ่านสื่อดิจิทัลที่เหมาะสม โดยมีการระบุแหล่งที่มาและการอ้างอิงอย่างถูกต้อง (3) การมีส่วนร่วมในฐานะพลเมืองผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล มีส่วนร่วมในการใช้บริการแบบดิจิทัลของภาครัฐและภาคเอกชน เช่น การทำธุรกรรมทางการเงินผ่านแอปพลิเคชัน บริการพร้อมเพย์ เป็นต้น แสวงหาโอกาส และเสริมสร้างพลังอำนาจตนเองให้มีส่วนร่วมในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (4) การทำงานร่วมกับผู้อื่นผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล สามารถใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีดิจิทัลสำหรับการทำงาน การติดต่อสื่อสารและการแลกเปลี่ยนข้อมูลร่วมสร้างและใช้ทรัพยากรในการพัฒนาองค์ความรู้ร่วมกัน (5) การมีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ตระหนักถึงพฤติกรรมที่เหมาะสมในการใช้สื่อดิจิทัล เช่น การใช้ภาษาที่ถูกต้องและสุภาพ การเข้าเว็บไซต์ที่สร้างสรรค์และมีประโยชน์ มีพฤติกรรมการสื่อสารที่เหมาะสมเฉพาะกลุ่ม ตระหนักถึงความหลากหลายทางวัฒนธรรมในยุคดิจิทัล (6) การจัดการด้านอัตลักษณ์ของตนเองในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล สามารถสร้างและปกป้องชื่อเสียงของตนเองไว้ได้อย่างดีจากการใช้สื่อดิจิทัล รับมือกับข้อมูลและบริการต่างๆ ที่ส่งผ่าน เทคโนโลยีดิจิทัล สร้างและจัดการความเป็นตัวตนและภาพลักษณ์ของตนเองในโลกดิจิทัล โดยสรุปได้ว่า การร่วมมือกันภายในองค์กร คือ ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของสมาชิกในทีม

เป็นไปด้วยดีในเชิงภาพรวม ความสัมพันธ์และความผูกพันของสมาชิกในมหาวิทยาลัยฯ ที่เป็นไปในเชิงบวก อันจะเป็นผลให้เกิดความสามัคคีและผสานความร่วมมือ ทำให้การดำเนินงาน ประสบความสำเร็จและก้าวหน้ายิ่งขึ้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือสมาชิกในทีมต้องมีเป้าหมายร่วมกัน

จากการศึกษาข้อมูลแนวคิดเรื่องการสนับสนุนทางสังคมภายในองค์กร นักวิชาการหลายท่านได้กล่าวถึงแนวคิดเรื่องความร่วมมือ โดย Gray (1989) ให้นิยามว่า การสนับสนุนทางสังคมภายในองค์กร ได้กำหนดให้เป็นกระบวนการที่หน่วยงานต่างๆ มีมุมมองที่แตกต่างกันเกี่ยวกับปัญหา และความสามารถในการหาทางแก้ไขร่วมกันไม่ได้เป็นเพียงการแลกเปลี่ยนทรัพยากร เพราะเป็นการผสมผสานมุมมอง ทรัพยากร และทักษะในการทำงานร่วมกันเพื่อสร้างความคิดสร้างสรรค์และคิดร่วมกัน เพื่อวิเคราะห์และเพิ่มโอกาสในการแก้ปัญหา Straus (2002) นิยามว่า เป็นกระบวนการที่บุคลากรในมหาวิทยาลัยฯ ทำงานร่วมกันเป็นกลุ่มองค์กร ชุมชน เพื่อวางแผน สร้างสรรค์ แก้ปัญหาและตัดสินใจร่วมกัน นอกจากนี้ การสนับสนุนทางสังคมภายในองค์กร การดำเนินงานให้องค์กรบรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ทีมงาน มีส่วนสำคัญอย่างมาก การสร้างทีมงานที่มีประสิทธิภาพ (Katzenbach & Smith, 1999)

3. ปัจจัยด้านการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร

ความหมายของการสื่อสารภายในและภายนอกองค์กรต่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัล การสื่อสารเป็นรากฐานของการปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์และเป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับกระบวนการทางสังคม ยิ่งสังคมมีความซับซ้อนมากขึ้นและมีผู้คนจำนวนเท่าไร ประกอบขึ้นเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การสื่อสารมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ สังคมจะนำมาซึ่งสถานการณ์ที่ซับซ้อนจนอาจก่อให้เกิดความเข้าใจผิดแก่สมาชิกของสังคมได้ ดังนั้นการสื่อสารจึงเป็นเครื่องมือในการแก้ปัญหาดังกล่าว ซึ่งได้มีนักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญให้ความหมายของการสื่อสารภายในและภายนอก ไว้ดังนี้ Sanguanwongwan (2004) ให้ความหมายว่า การสื่อสารคือการถ่ายโอนข้อมูล ดังนั้นการติดต่อสื่อสารจะประสบความสำเร็จก็ต่อเมื่อสามารถส่งผลต่อความหมายและผู้รับเกิดความเข้าใจถูกต้อง การสื่อสารมีลักษณะเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคลและเป็นเครือข่ายองค์กรหรือที่เรียกกันโดยทั่วไปว่าการติดต่อสื่อสารขององค์กร สอดคล้องกับ Meechart (2005) สรุปว่า การสื่อสารเป็นกระบวนการติดต่อส่งผ่านข้อมูล ความคิด ความเข้าใจ หรือความรู้สึกระหว่างบุคคล ซึ่งมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ ผู้ส่งสาร สาร สื่อ และ ผู้รับสาร จากความหมายของการสื่อสารข้างต้น สรุปได้ว่า การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการส่งข้อมูล ข่าวสาร และเรื่องราวจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับไม่ว่าด้วยวิธีใด ในสภาพแวดล้อมเดียวกัน อาจเป็นลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลและบริษัท จนกว่าจะเรียนรู้ความหมายของเนื้อหาที่ส่งร่วมกันและตอบสนองกันตามความต้องการของทั้งสองฝ่าย

กรอบในการวิเคราะห์

การศึกษาเรื่องการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลบุคลากรมหาวิทยาลัย ผู้เขียนได้นำแนวคิด ทฤษฎี และปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ดังนี้

1. สมรรถนะเชิงดิจิทัล
2. ทฤษฎีการแพร่ของนวัตกรรม
3. ปัจจัยภายในตัวบุคคล
4. ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล

ผลการวิเคราะห์

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำเสนอเกี่ยวกับสมรรถนะเชิงดิจิทัล และปัจจัยเชิง

สาเหตุทั้งภายในและภายนอก สามารถสรุปการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตัวแปร การเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของตัวแปรจากการประมวลเอกสาร แนวคิดและทฤษฎี ของความเชื่อมโยงปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรได้ดังนี้

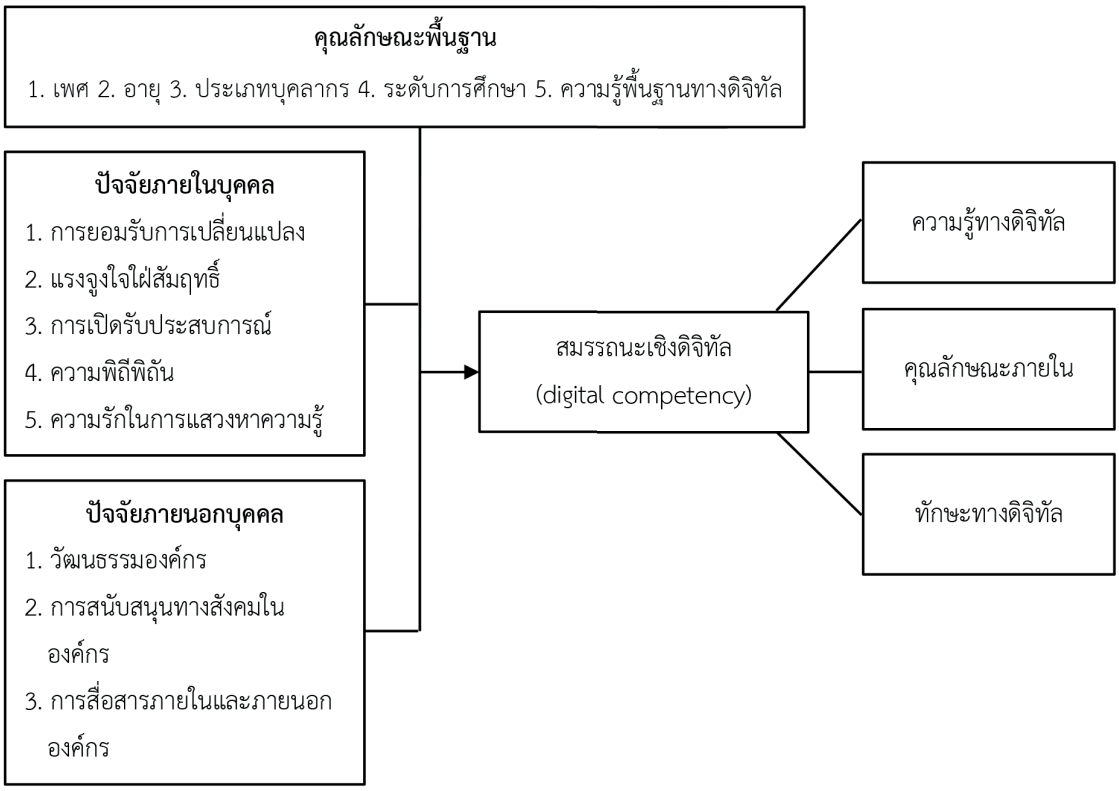

ภาพ 1 ความเชื่อมโยงปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากร

จากความเชื่อมโยงปัจจัยเชิงสาเหตุในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากร อธิบายได้ว่า สมรรถนะเชิงดิจิทัลมี 3 องค์ประกอบ คือ (1) ความรู้ทางดิจิทัล เป็นความรู้ในการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน อาทิ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์ แทปเลต โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และสื่อออนไลน์ มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ (2) คุณลักษณะภายใน เป็นลักษณะประจำตัวของบุคลากร เป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ เช่น อารมณ์ จิตใจ ทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิด ฯลฯ และ (3) ทักษะทางดิจิทัล เป็นความคล่องแคล่วในเรื่องการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล เทคโนโลยีดิจิทัล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทักษะดังกล่าวครอบคลุมความสามารถ 4 มิติ ได้แก่ (1) ใช้ คือ ความคล่องแคล่วทางเทคนิคที่จำเป็นในการใช้คอมพิวเตอร์อินเทอร์เน็ต (2) เข้าใจ คือ ความสามารถที่จะเข้าใจบริบทที่เกี่ยวข้องกับการประเมินสื่อดิจิทัล (3) สร้าง คือ ความสามารถในการสร้างเนื้อหาที่มีประสิทธิภาพ (4) การเข้าถึง คือ การเข้าถึงเทคโนโลยีดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ปัจจัยภายในบุคคล มี 5 องค์ประกอบ คือ (1) การยอมรับการเปลี่ยนแปลง เป็นการยอมรับการเปลี่ยนแปลงทางนวัตกรรมและทางเทคโนโลยี สามารถนำเทคโนโลยีที่ยอมรับมาใช้งานซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์แก่ตัวบุคลากร หรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมทัศนคติและการใช้งานเทคโนโลยีที่ง่ายขึ้น ส่งผลให้บุคลากร มีประสบการณ์ความรู้และทักษะในการใช้งานเพิ่มเติมมากขึ้น (2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ เป็นสิ่งที่เป็นพลังกระตุ้นให้บุคลากรกระทำพฤติกรรมเป็นสิ่งที่ชี้ทิศทางหรือเพื่อทำให้บุคลากรกระทำพฤติกรรมเพื่อบรรลุเป้าหมายของแต่ละคน และเป็นสิ่งที่ช่วยสนับสนุนรักษาพฤติกรรมนั้นให้คงอยู่ ในงานวิจัยนี้ หมายถึง ความสำเร็จในการปฏิบัติงาน การยอมรับนับถือ ความรับผิดชอบ ความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน และสวัสดิการและประโยชน์อื่นๆ ที่ได้รับของบุคลากรในมหาวิทยาลัย เป็นต้น (3) การเปิดรับประสบการณ์ คือ การเป็นบุคคลที่ทำสิ่งแปลกใหม่ มีความสามารถในการคิดนอกกรอบ มีจินตนาการ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะย่อย 6 ด้าน ได้แก่ ช่างฝัน การมีอารมณ์สุนทรียภาพ การเปิดเผยความรู้สึก การปฏิบัติ การมีความคิด และการยอมรับค่านิยม (4) ความพิถีพิถัน หมายถึง การเป็นบุคคลที่แสดงความละเอียดลออ ความระมัดระวังหรือความรอบคอบ คนที่พิถีพิถันจะมีประสิทธิภาพและมีระเบียบ ซึ่งประกอบด้วยลักษณะย่อย 6 ด้าน ได้แก่ การมีความสามารถ การมีระเบียบ การมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ การมีความต้องการสัมฤทธิ์ผล การมีวินัยในตนเอง และการมีความสุขุมรอบคอบ และ (5) ความรักในการแสวงหาความรู้ หมายถึง คุณลักษณะทางจิตใจที่แสดงถึงความปรารถนา ความอยากรู้อยากเห็น ความกระตือรือร้น ความสนใจ ความพอใจที่จะแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ทั้งความรู้ด้านการทำงานและสภาพแวดล้อมรอบตัว มีความรู้เท่าทันวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนเอง พัฒนาองค์กรและในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ โดยวัดได้จากองค์ประกอบ 3 ด้าน ได้แก่ องค์ประกอบด้านความรู้สึก องค์ประกอบด้านความรู้ความเข้าใจ และองค์ประกอบด้านการปฏิบัติ

ปัจจัยภายนอกบุคคล มี 3 องค์ประกอบ คือ (1) วัฒนธรรมองค์กร เป็นวิถีชีวิตที่บุคลากรในมหาวิทยาลัยยึดถือปฏิบัติสืบต่อกันมาจนกลายเป็นนิสัย และความเคยชิน และกลายเป็นขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีประพฤติปฏิบัติ ความเชื่อ ค่านิยมซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรในมหาวิทยาลัย (2) การสนับสนุนทางสังคมภายในองค์กร เป็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลของบุคลากรในมหาวิทยาลัยเป็นไปด้วยดีในเชิงภาพรวม ความสัมพันธ์และความผูกพันของสมาชิกในมหาวิทยาลัยฯ ที่เป็นไปในเชิงบวก อันจะเป็นผลให้เกิดความสามัคคีและผสานความร่วมมือทำให้การดำเนินงาน ประสบความสำเร็จและก้าวหน้ายิ่งขึ้น สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือสมาชิกในทีมต้องมีเป้าหมายร่วมกัน และ (3) การสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร เป็นกระบวนการส่งข้อมูล ข่าวสาร และเรื่องราวจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับไม่ว่าด้วยวิธีใดในสภาพแวดล้อมเดียวกัน เป็นลักษณะของการสื่อสารระหว่างบุคคลและส่วนงาน จนกว่าจะเรียนรู้ความหมายของเนื้อหาที่ส่งร่วมกันและตอบสนองกันตามความต้องการของทั้งสองฝ่าย

บทสรุป

ผลการวิเคราะห์จากการนำแนวคิด ทฤษฎีและปัจจัยที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลมาใช้เป็นกรอบในการวิเคราะห์ ซึ่งได้แก่ (1) สมรรถนะเชิงดิจิทัล (2) ทฤษฎีการแพร่ของนวัตกรรม (3) ปัจจัยภายในตัวบุคคล และ (4) ปัจจัยภายนอกตัวบุคคล พบว่า ปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากรประกอบด้วย กลุ่มปัจจัยภายในบุคคล ได้แก่ (1) การยอมรับการเปลี่ยนแปลง (2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (3) การเปิดรับประสบการณ์ (4) ความพิถีพิถัน และ

(5) ความรักในการแสวงหาความรู้ และกลุ่มปัจจัยภายนอกบุคคล ได้แก่ (1) วัฒนธรรมองค์กร (2) การสนับสนุนทางสังคมในองค์กร และ (3) การสื่อสารภายในและภายนอกองค์กร ปัจจัยเหล่านี้ทำให้เกิดการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัล 3 องค์ประกอบ คือ (1) ความรู้ทางดิจิทัล การนำเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีอยู่ในปัจจุบัน มาใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการสื่อสาร การปฏิบัติงาน และการทำงานร่วมกัน หรือใช้เพื่อพัฒนากระบวนการทำงาน หรือระบบงานในองค์กรให้มีความทันสมัยและมีประสิทธิภาพ (2) คุณลักษณะภายใน เป็นลักษณะประจำตัวของบุคลากร เป็นสิ่งที่อยู่ภายในจิตใจ และ (3) ทักษะทางดิจิทัล เป็นความคล่องแคล่วในเรื่องการใช้เครื่องมือทางดิจิทัล เทคโนโลยีดิจิทัล ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

การศึกษาการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากร พบว่า ปัจจัยในการพัฒนาสมรรถนะเชิงดิจิทัลของบุคลากร ประกอบด้วยกลุ่มปัจจัยภายในบุคคล และกลุ่มปัจจัยภายนอกบุคคล ซึ่งผู้บริหารและฝ่ายทรัพยากรบุคคล สามารถวางแผนการพัฒนาองค์กรและบุคลากรตามปัจจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การเป็นองค์กรดิจิทัล อีกทั้งยังส่งผลให้สามารถพัฒนาสมรรถนะได้ตรงตามที่ต้องการมากขึ้น ซึ่งการเลือกแนวทางการพัฒนาสมรรถนะที่เหมาะสมนอกจากจะส่งผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นแล้ว ยังส่งให้เรื่องของประสิทธิผล ที่องค์กรจะได้รับ เช่น สามารถลดค่าใช้จ่าย สามารถลดต้นทุนในการปฏิบัติงานหรือการพัฒนาบุคลากร และสามารถเพิ่มผลกำไรให้กับองค์กร ซึ่งสิ่งเหล่านั้นจะสามารถช่วยให้องค์กรประสบความสำเร็จได้

References

Ala-Mutka, K., Punie, Y., & Redecker, C. (2008). *Digital competence for lifelong learning*. Office for Official Publications of the European Communities.

Aviram, A., & Eshet-Alkalai, Y. (2006). *Towards a theory of digital literacy: Three scenarios for the next steps*. Retrieved from https://old.eurodl.org/?p=archives&year=2006&halfyear=1&article=223

Carretero, S., Vuorikari, R., & Punie, Y. (2017). *The digital competence framework for citizens: With eight proficiency levels and examples of use*. Publications Office of the European Union.

Cook, R., & Lafferty, L. J. (1989). *Organization culture inventory*. Human Synergistics International.

Costa, P. T., Jr., & McCrae, R. R. (2008). The revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R). In G. J. Boyle, G. Matthews, & D. H. Saklofske (Eds.), *The Sage handbook of personality theory and assessment, vol. 2: Personality measurement and testing* (pp. 179-198). Sage.

Ginevicius, R., & Vaitkunaite, V. (2006). Analysis of organizational culture dimensions impacting performance. *Journal of Business Economics and Management, 7*(4), 201-211.

Gray, B. (1989). *Collaborating: Finding common ground for multiparty problems*. Jossy-Bass.

Ha, R., Wae-u-seng, N., & Hengpiya, A. (2019). Situational factors that affecting active learning behavior of Islamic studies' student program in higher education of three southern border provinces of Thailand. *Journal of Yala Rajabhat University, 14*(1), 96-107. [in Thai]

Katzenbach, J. R., & Smith, D. K. (1999). *The wisdom of teams: Creating the high-performance organization*. Harper Collins.

Mandler, G., & Sarason, S. B. (1952). A study of anxiety and learning. *The Journal of Abnormal and Social Psychology, 47*(2), 166-173.

McClelland, D. C. (1973). Testing for competence rather than for intelligence. *American Psychologist, 28*(1), 1–14.

McClelland, D. C. (1975). *A competency model for human resource management specialists to be used in the delivery of the human resource management cycle*. McBer.

McClelland, D. C. (1985). *Human motivation*. Scott, Foresman.

Meechart, W. (2005). *Public administration and organizational behavior*. Chulalongkorn University Press. [in Thai]

Ministry of Education. (2009). *Guidelines for developing characteristic assessment and evaluation in basic education curriculum according to the central axis of national education*. Author. [in Thai]

Office of the Civil Service Commission (2020). *Digital skills for civil servants and public sector personnel for digital transformation of the government. (W6/2561)*. Retrieved from https://www.ocsc.go.th/digital_skills2 [in Thai]

Orser, B., Riding, A., & Li, Y. (2019). Technology adoption and gender-inclusive entrepreneurship education and training. *International Journal of Gender and Entrepreneurship, 11*(3), 273-298.

Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of innovations* (4th ed.). The Free Press.

Robbins, S. P. (2001). *Organizational behavior* (9th ed.). Prentice Hall.

Sanguanwongwan, W. (2004). *Management and organizational behavior* (2nd ed.). Pearson Education Indochina. [in Thai]

Straus, D. (2002). *How to make collaboration work: Powerful ways to build consensus solve problems, and make decisions*. Berrett-Koehler.

Wonglas, P., Meekun, K., & Rasanond, T. (2022). Research and behavior development approach to exploration and exploitation: Enhancing the vocational teachers' profession and life quality. *Journal of Administration and Social Science Review, 5*(5), 169-182. [in Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.50

Received:	January	31, 2023
Revised:	December	5, 2023
Accepted:	December	9, 2023

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชน ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

ณัฐนันท์ หลักคำ[1] นรพล จินันท์เดช[2] บุญมา ชัยเสถียรทรัพย์[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษากระบวนการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ และ (2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับรองคุณภาพ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ จำนวน 48 กลุ่ม และกลุ่มที่ได้รับรองคุณภาพตัวอย่าง จำนวน 432 กลุ่ม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ สนับสนุนโดยภาครัฐ สมาชิกเฉลี่ย จำนวน 65 คน ระยะเวลาเฉลี่ย จำนวน 9 ปี ทุนเรือนหุ้นเฉลี่ย จำนวน 103,951.82 บาท มีโครงสร้างตามหน้าที่ จริงใจ สามัคคี ซื่อสัตย์ โปร่งใส เลือกผู้นำมติที่ประชุม ปันผลตามหุ้นร้อยละ 5-30 ประชุม 1-2 ครั้ง/ ปี ทุนที่เป็นตัวเงิน และไม่ใช่ตัวเงิน ผลิตตามลูกค้าสั่ง ปลอดสารพิษ โฮมสเตย์ สะอาด ปลอดภัย และกลุ่มที่รับรองคุณภาพ พบว่า การสนับสนุนจากภาครัฐ การฝึกอบรม และประสิทธิภาพการจัดการทุนมีอิทธิพลในเชิงบวกต่อประสิทธิภาพการจัดการการผลิต สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่า *p*-value เท่ากับ 0.094 โดยตัวแปรในโมเดลสามารถอธิบายความแปรปรวนของประสิทธิภาพในการผลิตได้ร้อยละ 59.00

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพการจัดการ; วิสาหกิจชุมชน; ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน; การจัดการกลุ่ม
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
ณัฐนันท์ หลักคำ, นรพล จินันท์เดช และบุญมา ชัยเสถียรทรัพย์. (2566). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 698-713.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: natanun2502@gmail.com
[2,3] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Factors Influencing the Efficiency of Community Enterprise Management in the Upper Northeastern Region of Thailand

Nuttanun Lagkum[1] Norapol Chinuntdej[2] Boonma Chaisatiensap[3]

Abstract

This research article aims to study (1) the process of managing successful community enterprise groups and (2) the factors that influence the efficiency of managing community enterprise groups that have received quality certification. It is survey research. Using questionnaires to collect data. There were 2 sample groups of community enterprises: 48 groups that were successful and 432 groups that received quality certification. Statistics used in data analysis included percentages, means, and standard deviations. and structural equation model analysis.

Findings are as follows: That the successful group supported by the government, 65 members on 9 years average with share capital stock average at 103,951.82 baht, structured according to duties, sincere, unity, honest, transparency, also leader from election, stock dividend at 5-30%, meeting 1-2 times/year, with money valuable and non-valuable cost. Production according to customer orders, non-toxic, clean, safe home stay. Quality assurance group, Government support, training and efficiency of Capital management, it has a positive influence on production management efficiency, consistent with empirical data Statistically significant at the .05 level with a *p*-value of 0.094. The variables in the model can explain 59.00 percent of the variance in production efficiency.

Keywords: Management Efficiency; Community Enterprise; The Upper Northeastern Region; Group Management

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Lagkum, N., Chinuntdej, N., & Chaisatiensap, B. (2023). Factors influencing the efficiency of community enterprise management in the upper northeastern region of Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 698-713.

[1] Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: natanun2502@gmail.com
[2,3] Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิสาหกิจชุมชน ตามแนวคิดของรัฐบาลและนักพัฒนา คือ กิจการที่ชุมชนเป็นเจ้าของกิจกรรมการผลิตสินค้าและบริการ สร้างรายได้เสริมให้ครอบครัวในชุมชน มีทุนทางสังคม คือความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ทรัพยากรชุมชนและการจัดการสมัยใหม่ การพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการเรียนรู้ ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมภาษาอังกฤษเรียกว่า “Small and Micro Community Enterprise: SMCE” ร่วมกันประกอบการ ไม่ว่าจะเป็นนิติบุคคล หรือไม่เป็นนิติบุคคล จัดการทุนอย่างสร้างสรรค์ (Office of the Secretary of the Community Enterprise Promotion Committee, 2005)

ความสำคัญของวิสาหกิจชุมชนตามนโยบาย ในปี พ.ศ. 2544 รัฐบาลสนับสนุนโครงการสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Tambon One Product--OTOP) คือ (1) สร้างงานเพิ่มรายได้ (2) สร้างความเข้ม แข็ง (3) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น (4) การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และ (5) ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ พัฒนาการใช้วัตถุดิบและช่องทางการตลาด ที่ต่างจากสินค้าหนึ่งหมู่บ้านหนึ่งผลิตภัณฑ์ (One Village One Product--OVOP) ในหมู่บ้านโอยามาประเทศญี่ปุ่นมีปรัชญาการพัฒนา คือ (1) คิดระดับโลก ผลิตระดับท้องถิ่นสู่สากล คงไว้ซึ่งรส กลิ่น และ สี ถึงรสนิยมผู้บริโภคทั่วโลก (2) อิสระพึ่งพาตนเอง คิดอย่างสร้างสรรค์กิจกรรมของชุมชนเอง และ (3) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขับเคลื่อนสู่ OVOP (Teerakul, Wiboonpong, & Sriboonchit, 2014) ในขณะที่ ประสิทธิภาพการจัดการ คือ (1) โครงสร้าง ตำแหน่งหน้าที่ (2) วางระบบงานชัดเจน (3) ประยุกต์แผนงานเข้ากับเทคโนโลยีสารสนเทศ (4) การสร้างงานเป็นทีม (5) ดำเนินการหลากหลาย และ (6) มีความยืดหยุ่น (Drucker, 2019) นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐ คือ (1) สำนักงานเกษตรพัฒนาการผลิตและ (2) ส่งเสริมที่นาแปลงใหญ่ แปรรูปผลผลิตเกษตรและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ (Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division, 2021) และการฝึกอบรม การให้ความรู้ตามวัตถุประสงค์ มีกลยุทธ์การพัฒนาคุณภาพทรัพยากรมนุษย์ ให้เกิดทักษะ และความเชี่ยวชาญ (Sudprasert, n.d.) นอกจากนั้น ประสิทธิภาพการจัดการทุน เป็นนโยบายหลักของกรมพัฒนาชุมชน มีทุนที่เป็นเงินตราและทุนที่ไม่เป็นตัวเงิน มีทุนมนุษย์ ทุนทางสังคม ทุนทางกายภาพ และทุนธรรมชาติ (Community Organization Development Institute, 2016) ประสิทธิภาพการจัดการการผลิต โดยผลิตสินค้าตามความต้องการของลูกค้า ส่งมอบตรงเวลา ตัดสินจากผลตอบแทน และความสำเร็จวัดจากชิ้นงาน (Marketing Working Thailand, 2020) นอกจากนี้ ประสิทธิภาพการจัดการการตลาด เป็นกลยุทธ์ทางการตลาดสู่เป้าหมายการเพิ่มค่าใช้จ่ายให้บรรลุผลในเชิงบวกที่เกี่ยวข้องกับ ROI ทางการตลาด และผลตอบแทนการลงทุนทางการตลาด (ROM) ขับเคลื่อนมูลค่าตราสินค้าในการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค (NocNoc-An Online Marketplace for Materials and Home Furnishings, Complete Installation, 2021)

ปัญหาของวิสาหกิจชุมชนของไทยยังไม่สอดคล้องกับปรัชญาสินค้า OVOP ประเทศญี่ปุ่น คือ สินค้า OTOP ความคิดในการพัฒนาสินค้าออกสู่สากลน้อย และมูลค่าภูมิปัญญาท้องถิ่น (Red Cyber Club, 2009) จากความสำคัญและปัญหาเบื้องต้นผู้วิจัยจึงศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย เพื่อให้สอดคล้องกับนโยบายและความมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการรับรองคุณภาพและประสบความสำเร็จ

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ การจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน กระบวนการจัดการ ผลผลิต ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการ ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐ การเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อความยั่งยืน การฝึกอบรม และประสิทธิภาพการจัดการทุน

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ ตัวอย่างจำนวน 48 กลุ่ม และกลุ่มที่รับรองคุณภาพ ตัวอย่าง จำนวน 432 กลุ่ม

ขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม บึงกาฬ มุกดาหาร มหาสารคาม ร้อยเอ็ด สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี และ เลย

ขอบเขตด้านระยะเวลา ในการศึกษาครั้งนี้ จากเดือนมกราคม พ.ศ. 2556 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2564

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับนโยบายของกระบวนการจัดการกลุ่ม จากการสนับสนุนจากภาครัฐ ไปถ่ายทอดให้กับกลุ่มเครือข่ายในด้านการจัดการกลุ่ม การจัดการทุน การจัดการผลิตสินค้า และการจัดการตลาด

2. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สามารถนำองค์ความรู้เกี่ยวกับอิทธิพลของปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการจัดการเพื่อเผยแพร่ให้กลุ่มเครือข่าย

3. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้จากกลุ่มที่ประสบผลสำเร็จทางด้านการจัดการกลุ่ม การจัดการทุน การจัดการผลิตสินค้า และการจัดการตลาด ไปถ่ายทอดให้กลุ่มเครือข่ายเห็นตัวอย่างในการจัดการที่ประสบผลสำเร็จ และเปลี่ยนแปลงการดำเนินธุรกิจเป็นแนวทางเบื้องต้น

4. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สามารถนำวิธีการจัดการไปแก้ปัญหาในกลุ่มเครือข่าย ด้านการลดต้นทุน การพัฒนาการผลิตสินค้าและวิธีการขยายตลาดได้

5. กลุ่มวิสาหกิจชุมชน ได้แนวทางในการกำหนดนโยบาย และแผนกลยุทธ์ของหน่วยภาครัฐบาลในด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และส่งเสริมทางการตลาดของวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับวิสาหกิจชุมชน เป็นกลุ่มคนที่ผลิตสินค้าและบริการ ส่งเสริมภูมิปัญญา มีรายได้ในการดำรงชีวิต สร้างทุนสังคมอยู่ร่วมกันใช้วัตถุดิบท้องถิ่น ผสมภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาสากล บูรณาการการเรียนรู้ พัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง (Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division, 2021) ทฤษฎีการบริหาร เป็นการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มีค่าตอบแทน การจูงใจโดยการให้รางวัล มีความสามัคคี การวางแผน การจัดองค์การ การบังคับบัญชา การประสานงาน และการควบคุม (Kaewchamnong, 2009, pp. 55-58) ในขณะที่ทฤษฎีเกี่ยวกับประสิทธิภาพ (efficiency theory) เป็นการจัดการโดยหวังกำไรสูงสุด ซึ่งวัดจากผลการปฏิบัติงาน ความพึงพอใจวัดจากต้นการผลิตแก้ไขจุดเด่นโดยการเพิ่มผลผลิต (concern of productivity) มีกลยุทธ์ในการลดค่าใช้จ่ายการผลิตและบริการ (Kunthonbutr, 2013, pp. 55-56) แนวคิดเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการ เป็นการดำเนินธุรกิจให้สำเร็จ ใช้ปัจจัยการผลิต

4 M's ในการเพิ่มกระบวนการผลิตและต้นทุนการผลิต (Mahaphasuthanon, 2011, pp. 43-49) แนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลในองค์การ เป็นการจัดการพนักงาน การวางแผน การจัดการทรัพยากร และการควบคุม (Kaewchamnong, 2009, pp 14-16) แนวคิดเกี่ยวกับการสนับสนุนจากภาครัฐ เป็นการพัฒนากลุ่มระดับปฐมภูมิ สู่ผู้ประกอบธุรกิจครบวงจร ให้ความรู้ในการลงทุน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การแก้ปัญหาและการฝึกอบรม (Electronic Transactions Development Agency, 2021) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการกลุ่ม เป็นการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกให้มีความจริงใจ ซื่อสัตย์ เข้าใจบทบาทการเข้าร่วมและถอนตัวในกิจกรรม (Rattanapiboon, n.d.) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการทุน เป็นการสร้างเศรษฐทรัพย์ ทุนทางการเงิน ทุนที่ไม่ใช่เงิน ทรัพยากรเกิดจากภูมิปัญญา ทุนมนุษย์ ทุนทางกายภาพ ทุนธรรมชาติ (Wikipedia, 2009) และต้นทุนการผลิต ต้นทุนคงที่ และต้นทุนผันแปร (Boonchorm, 2018, p. 22) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการผลิต เป็นการออกแบบการผลิตสินค้าหรือบริการใหม่ มีขั้นตอนการออกแบบผลิตภัณฑ์ การรับรู้ในตัวสินค้า และบริการหลังการขาย (Apiprachayasakul, 2014, pp. 32-37) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการการตลาด เป็นช่องทางการตลาดที่ส่งผลกระทบในการขึ้นค่าใช้จ่ายในจำหน่าย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เทคโนโลยีการขนส่ง ความกดดันในการจัดจำหน่าย และกลยุทธ์การดำเนินธุรกิจครบวงจรที่ยั่งยืน (Srimahaprom, n.d.) แนวคิดเกี่ยวกับรายได้และกำไร เป็นรายได้การดำเนินงาน คือ เงินเดือน ดอกเบี้ย กำไรจากการขายสินค้าและรายได้อื่น (Kanchanapibul, 2019, p.181; Sukmanee, 2018, pp. 109-111) ทฤษฎีการเรียนรู้ เป็นการที่บุคคลรู้จักการอ่าน การเขียน การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้และประสบการณ์ คือ การฝึกทักษะ การจัดช่วง บูรณาการประสบการณ์เป็นแบบแผนปฏิสัมพันธ์ (Theppawan, 2012, pp. 93-94) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ เป็นการแสวงหาแนวความคิด ความต้องการจากลูกค้า ตัวแทนของร้านค้าเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอด แนวคิดเกี่ยวกับการฝึกอบรม เป็นการเรียนรู้ ทักษะ ทัศนคติ ของหน่วยงาน โดยการสัมภาษณ์ การสำรวจสังเกต และนำมากำหนดหลักสูตร (Maharatsakul, 2008, pp. 146-154)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการศึกษาพบความสัมพันธ์ของตัวแปรในเบื้องต้นจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ Punroob, Duangjai, and Kanthiya (2021) พบว่า ความได้เปรียบทางการแข่งขัน ความพอดีระหว่างแบบจำลองที่สร้างขึ้นและข้อมูลเชิงประจักษ์แสดงให้เห็นว่ามีความเหมาะสม ค่า χ^2 เท่ากับ 28.409 *df* เท่ากับ 26 Chi-square/*df* เท่ากับ 1.093 *p*-value เท่ากับ 0.339 GFI เท่ากับ 0.987 AGFI เท่ากับ 0.968 CFI เท่ากับ 1.00 NFI เท่ากับ 0.996 และ RMSEA เท่ากับ 0.015 ปัจจัยที่มีผลทางตรง ทางอ้อม และผลรวมสูงสุดต่อการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน เช่นเดียวกันกับผลการศึกษาของ Lagkum (2020) พบว่า เพศหญิง อายุ 46-55 ปี จบชั้นประถมศึกษา อาชีพทำนา-ทำไร่ รายได้เฉลี่ย/ปี จำนวน 90,000-300,000 บาท มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ที่เหมาะสม การเรียนรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อความยั่งยืนต่อประสิทธิภาพในการจัดการทุน (χ^2 เท่ากับ 161.033 และ *p*-value เท่ากับ 0.056) มีการปฏิสัมพันธ์ กับการฝึกอบรม ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการตลาด (χ^2 เท่ากับ 864.53 และ *p*-value เท่ากับ 0.000) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และคล้ายคลึงกับผลงานของ Chiarakul (2014) พบว่า ปัญหาโดยรวมของทุกผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่องกับการสร้างเครือข่ายธุรกิจด้านการจัดจัดการการตลาด การผลิต การเงินและแหล่งเงินทุน การรวมตัวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เทคโนโลยี การสนับสนุนจากภาครัฐ และมีการเตรียมความพร้อมของผู้ประกอบการ OTOP โดยการ

บูรณาการ เพื่อพัฒนาสินค้าอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากการสร้างแรงบันดาลใจด้วยความมุ่งมั่นของผู้ประกอบการ มีการสร้างเครือข่าย เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ระหว่างกลุ่มทางด้านการจัดการโดยมีการพัฒนาฝีมือแรงงาน ทักษะด้านภาษาและความรู้เกี่ยวกับอาเซียนด้านการตลาด งานวิจัยของ Surangsrirat, Krimjai, Deesukanan, and Kositkanin (2021) พบว่า ดัชนีทั้งหมดผ่านมาตรฐาน คือ *p*-value เท่ากับ 0.295 CFI เท่ากับ 0.995 GFI เท่ากับ 0.976 AGFI เท่ากับ 0.958 RMSEA เท่ากับ 0.019 และ RMR เท่ากับ 0.022 ซึ่งผลการวิเคราะห์สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์เส้นทาง พบว่า ปัจจัยบทบาทภาครัฐที่มีอิทธิพลโดยตรงต่อความได้เปรียบในการแข่งขันมากที่สุด มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 การศึกษาของ Pitaksarn (2013) พบว่า ภาวะผู้นำวิสาหกิจชุมชน การมีส่วนร่วมของสมาชิกวิสาหกิจชุมชน และความสำเร็จของการนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไปปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01 ข้อเสนอแนะ ควรกำหนดนโยบายส่งเสริม ความเข้มแข็งให้แก่วิสาหกิจชุมชน สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้นำและสมาชิกวิสาหกิจ ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน และควรสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล สำหรับการศึกษาของ Barretta and Busco (2011) พบว่า ภาครัฐประเมินประเทศมีปัญหา เช่น ความร่วมมือระหว่างองค์การและนวัตกรรมการบริหารจัดการมีความก้าวหน้าอยู่ในระดับแนวหน้าของการปฏิบัติการวิจัย โดยเฉพาะในหลายประเทศได้มีการจัดหน่วยงานภาครัฐของเครือข่ายให้เป็นทางการมากขึ้นหรือน้อยลง ให้เป็นรูปแบบผสมผสานกันระหว่างองค์การ ซึ่งมีการกำกับดูแลและควบคุมตามข้อตกลงเพื่อไม่แสวงหากำไรอยู่บนหลักฐานเชิงประจักษ์ ซึ่งได้ศึกษาคล้ายกับ Cankar, Seljak, and Petkovšek (2014) พบว่า ความร่วมมือข้ามพรมแดนจะกลายเป็นปัจจัยที่สำคัญมากขึ้นในการสร้างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจในการกระตุ้น จุดประสงค์ ของบทความนี้ คือ การแนะนำวิธีการบรรยาย และการวิเคราะห์พื้นฐานของผลการ วิจัยระหว่างประเทศเชิงประจักษ์ มีทักษะในการใช้ภาษาสำคัญในอนาคต และ Oricha and Olarinoye (2012) พบว่า นโยบายของรัฐบาล เศรษฐกิจ ธรรมชาติ สังคมหรือชุมชนประสิทธิ ภาพในการจัดการพลังงานทักษะของบุคลากร เทคโนโลยีความปลอดภัย ที่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลตรงและทางอ้อมของประสิทธิภาพแหล่งจ่ายไฟ งานวิจัยของ Bouma, Bulte, and Van Soest (2008) พบว่า ทุนทางสังคม เป็นหนึ่งในปัจจัยหลักของชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการจัดการทรัพยากร คือ (1) จำนวนเงินมีความสัมพันธ์กับสังคมและวัฒนธรรมลักษณะชุมชน (2) วิธีการจัดการทุนทางสังคมมีผลต่อการจัดการทรัพยากรของชุมชน (3) การทดลองมีการทำงานในฟาร์มจริง ผลการศึกษาเป็นแบบเชิงลึก (bridging) ทดลองในห้องปฏิบัติการ เช่นเดียวกันกับ Romano and Vinelli (2001) พบว่า การจัดการห่วงโซ่อุปทานเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการดำเนินงานตามแผนงานที่กำหนด และกระบวนการจัดการคุณภาพ ซึ่งพบความเข้าใจคุณภาพในการจัดการของมุมมองห่วงโซ่อุปทานโดยใช้ลำดับขั้นตอนเชิงกลยุทธ์ในการดำเนินการสำหรับบริษัทนิติบุคคล และเครือข่ายผู้ผลิตทั้งหมด คือ สิ่งทอของอิตาเลียน และบริษัทเครื่องนุ่งห่มมีความสำคัญ ที่เกี่ยวพันกับห่วงโซ่อุปทาน บริษัทมาร์โทได้การจัดการ ระบบเครือข่ายอุปทานถูกจัดการโดยบริษัทต่างประเทศ ของผู้บริโภคลำดับสุดท้าย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปความสัมพันธ์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชนได้ นำมาซึ่งการกำหนดกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย ดังแสดงในภาพ 1

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

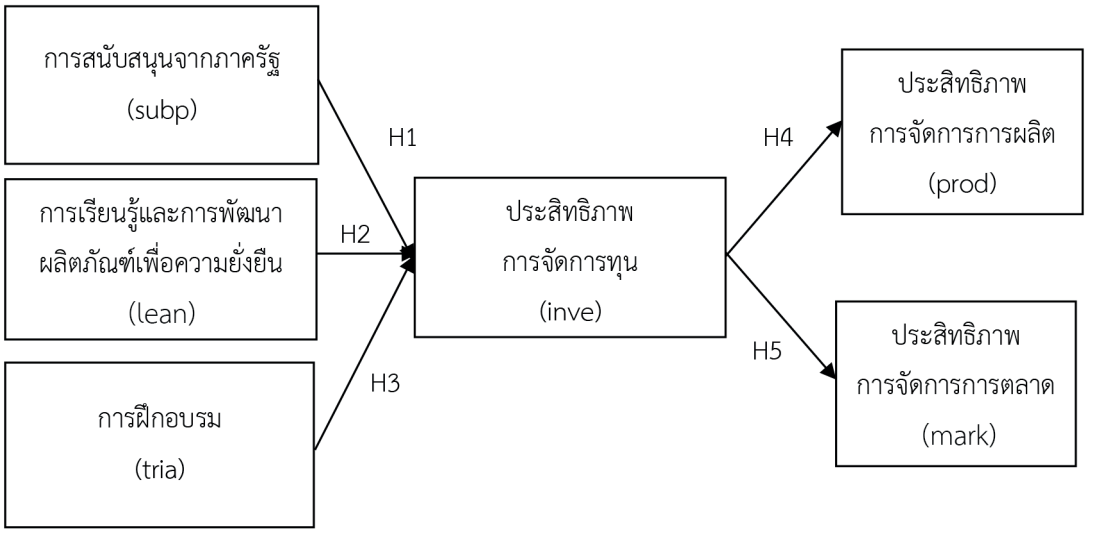

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): การสนับสนุนจากภาครัฐส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการทุน

สมมุติฐานที่ 2 (H2): การเรียนรู้และการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อความยั่งยืนส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการทุน

สมมุติฐานที่ 3 (H3): การฝึกอบรมส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการทุน

สมมุติฐานที่ 4 (H4): ประสิทธิภาพการจัดการทุนส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการการผลิต

สมมุติฐานที่ 5 (H5): ประสิทธิภาพการจัดการทุนส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการการตลาด

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน จำนวน 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ จำนวน 48 กลุ่ม และกลุ่มที่ได้รับรองคุณภาพ จำนวน 432 กลุ่ม สำหรับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ โดยวิธีเลือกตัวอย่างแบบหลายชั้น (multiple stratified random sampling) ซึ่งคัดเลือกตัวแทนวิสาหกิจชุมชน เลือกตัวอย่างแบบเท่ากันจากทุกชั้นภูมิ (equal proportional allocation)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับการจดทะเบียนใน 12 จังหวัด ได้แก่ กาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม บึงกาฬ มุกดาหาร มหาสารคาม ร้อยเอ็ด สกลนคร หนองคาย หนองบัวลำภู อุดรธานี และเลย ซึ่งมีจำนวนประชากรรวม 19,571 กลุ่ม จาก 2 ลักษณะ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ (1) กลุ่มที่ประสบผลสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยได้เลือกตัวอย่างจำนวน 12 จังหวัด เลือกอำเภอตัวอย่าง จังหวัดละ 2 อำเภอ เลือกตำบลตัวอย่างละ 2 ตำบล โดย จะได้ขนาดของตัวอย่าง คือ 12 x 2 x 2 เท่ากับ 48 ตัวอย่าง ของ (Waiwanitkul & Udomsri, 2011, p. 128) และ (2) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่ได้รับรองคุณภาพ โดยการหาขนาดของกลุ่ม

ตัวอย่างควรมีจำนวนไม่น้อยกว่า 10 เท่า ของตัวแปรสังเกต (Nunnally, 1978) ในการวิจัยนี้มีตัวแปรสังเกตได้ก่อนการวิเคราะห์โมเดล จำนวน 42 ตัวแปร ฉะนั้น กลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ เท่ากับ 420 ตัวอย่าง ซึ่งควรมีจำนวนตัวอย่างอย่างน้อย 100 ตัวอย่าง ขึ้นไป (Hair, Sarstedt, Pieper, & Ringle, 2012, p. 323) ผู้วิจัยใช้กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกเท่ากันทุกๆ ตำบล ในแต่ละอำเภอ แต่ละจังหวัด ตามหลักและวิธีการสุ่มตัวอย่างโดยผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร กรรมการ และสมาชิก กลุ่มละ 1 คน ได้กลุ่มตัวอย่างเท่ากันจากแต่ละชั้นภูมิ (equal proportional allocation) แบ่งออกเป็นแบบหลายชั้น (multiple stratified random sampling) จำนวน 12 จังหวัด เลือกจังหวัดละ 6 อำเภอ อำเภอละ 6 ตำบล/คน/กลุ่ม ขนาดตัวอย่าง จากผลคูณ 12 x 6 x 6 เท่ากับ 432 ตัวอย่าง (Waiwanitkul & Udomsri, 2011, p. 128)

ขั้นตอนในการวิจัย (1) การสำรวจ (survey) ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) โดยการสัมภาษณ์ และ (2) ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) ศึกษาเอกสาร วารสาร ตำรา และข้อมูลในอินเทอร์เน็ต (internet) นอกจากนี้ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยที่ใช้สถิติเชิงพรรณนา คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (open-ended questionnaires and In-depth interview) การวิจัยที่ใช้สถิติเชิงอนุมาน คือ แบบสอบถามแบบปลายปิด (close-ended questionnaires) และแบบปลายเปิด (open-ended questionnaires) ในขณะที่ การสร้างและพัฒนาเครื่องมือ คือ (1) ศึกษาการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิด (2) จัดทำแบบสอบถามเป็น 2 ตอน จากสมมุติฐานของการวิจัย (3) นำแบบสอบถามเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพความตรงเชิงเนื้อหา (content validity) ด้วยค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item-objective Congruence--IOC) เลือกข้อคำถาม ค่าตั้งแต่ .50 ขึ้นไป และตัดข้อคำถามที่ต่ำกว่า .50 ออก และทดสอบความเชื่อมั่น (Reliability Coefficients) โดยการทดลอง (try-out) แบบสอบถามกับสมาชิกที่ไม่ใช่กลุ่มเป้าหมาย จำนวน 30 คน โดยรวมมีค่า Alpha เท่ากับ 0.90 ตามวิธีของ Cronbach ซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นที่สูงกว่า 0.75 ซึ่งผู้วิจัยใช้เครื่องมือที่เป็นแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล ที่มีมาตรวัดระดับ 5 (rating scale) ตามแบบของ Likert (1932) นอกจากนี้ วิธีเก็บรวบรวมข้อมูล (1) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมเอง โดยใช้แบบสอบถามเพื่อสัมภาษณ์ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก คณะกรรมการ และสมาชิก (2) ผู้วิจัยและผู้ช่วยนักวิจัย สัมภาษณ์ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก คณะกรรมการ และสมาชิก ตามแบบสอบถามที่พัฒนาแล้ว โดยนัดพบเป็นรายกลุ่ม (3) ผู้วิจัยใช้การสังเกต ขั้นตอนการผลิตสินค้าและการดำเนินงาน และ (4) บันทึกภาพผลิตภัณฑ์ บันทึกเสียง โดยฉายวีดีโอภาพ เกี่ยวกับการผลิต การดำเนินงานอื่นๆ

วิธีวิเคราะห์ข้อมูล (1) ศึกษากระบวนการจัดการกลุ่ม โดยการสัมภาษณ์ตามแบบสอบถาม กลุ่มละ 1-5 คน แล้วนำมาวิเคราะห์รวม 48 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน สมาชิก ต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร การสนับสนุนจากภาครัฐ การจัดการกลุ่ม การจัดการทุน การจัดการการผลิต การจัดการการตลาด ผลิตภัณฑ์ รายได้ กำไร และปัญหาหรือผลกระทบทางเชิงเศรษฐกิจ โดยวิเคราะห์ข้อมูลวิธีทางสถิติ คือ เชิงพรรณนา (descriptive analysis) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ซึ่งแสดงในรูปบทความวิเคราะห์ตารางแจกแจงความถี่ โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป (2) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชน โดยการสัมภาษณ์ กลุ่มละ 1-5 คน แล้วนำมาวิเคราะห์รวม จำนวน 432 กลุ่ม ได้แก่ การสนับสนุนจากภาครัฐ การเรียนรู้และพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อความยั่งยืน การฝึกอบรม ประสิทธิภาพการจัดการทุน ประสิทธิภาพการจัดการผลิต และ

ประสิทธิภาพการจัดการการตลาด โดยวิธีเชิงอนุมาน (inferential statistics) สถิติที่ใช้ทดสอบสมมุติฐานการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) ผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (exploratory factor analysis) (1) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis--CFA) และ (2) การวิเคราะห์โมเดลสมการเชิงโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) เพื่อตรวจสอบโมเดล เชิงสาเหตุและผลของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการกลุ่มวิสาหกิจชุมชนใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยข้อมูลทั่วไป พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 65.70 อายุระหว่าง 46-55 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.59 การศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 42.00 อาชีพทำนา-ทำไร่ คิดเป็นร้อยละ 72.00 รายได้เฉลี่ย/ปี จำนวน 90,000-300,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 34.72 การดำรงตำแหน่งประธาน คิดเป็นร้อยละ 52.80 ระยะเวลาในการจัดตั้งแต่ 10 ปี คิดเป็นร้อยละ 42.82 กลุ่มขนาดเล็กต่ำกว่า 100 คน คิดเป็นร้อย 92.13 ประสบการณ์การผลิต 11-20 ปี คิดเป็นร้อยละ 30.79 ประเภทการผลิตอาหาร คิดเป็นร้อยละ 34.72 ลักษณะการดำเนินการ ผลผลิตและบริการ คิดเป็นร้อยละ 100 เงินลงทุน คือ ทุนเรือนหุ้นเฉลี่ย จำนวน 124,045.22 บาท ทุนคณะกรรมการเฉลี่ย จำนวน 899,643.15 บาท สนับสนุนองค์การบริหารส่วนตำบล เฉลี่ย จำนวน 80,317.83 บาท แหล่งเงินกู้ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เฉลี่ย จำนวน 1,401,900 บาท ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การจัดตั้งครั้งแรก หน่วยงานรัฐให้การสนับสนุน สมาชิก เฉลี่ย จำนวน 65 คน เวลาการจัดตั้งเฉลี่ย จำนวน 9 ปี แหล่งเงินทุน คือทุนเรือนหุ้น วัตถุดิบของชุมชน (ปุ๋ยคอก สมุนไพร ข้าว) ผลิตอาหารปลอดสารพิษ เกษตรอินทรีย์ จัดโครงสร้างตามหน้าที่ มีประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก จ่ายยืมให้สมาชิกไปลงทุนก่อนคิดดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาท/ปี จริงใจ ซื่อสัตย์ เคารพนับถือกัน เสียสละ ตรงต่อเวลา เชื่อถือ มีคุณธรรม โปร่งใส มีภาวะผู้นำแบบประชาธิปไตย เลือกผู้นำมติที่ประชุม 1 คน 1 เสียง (1 man 1 vote) เป็นกลุ่มขนาดเล็กต่ำกว่า 100 คน ผลิตตามตาราง รวมพลังเตรียมงานก่อน 2 วัน สร้างเอกลักษณ์ เข็มแข็ง บันทึกบัญชีที่มีการจำหน่าย จัดทำงบการเงินเพื่อปันผลร้อยละ 5-30 ของมูลค่าหุ้น ประชุม 1-2 ครั้ง/ปี สะสมทุนเรือนหุ้น ทุนทางสังคม บริจาคเงินทำบุญในงานศพ งานแต่ง งานบวช งานการกุศล ภัยธรรมชาติ ทุนทางกายภาพ ทุ่มเทแรงกาย แรงใจ ช่วยกิจกรรมของชุมชน ต้นทุนการผลิต 3 ปี 2559-2561 เฉลี่ย จำนวน 37,530,462.11 บาท การจัดการการผลิต มีการวางแผนโดยออกแบบร่วมมือระหว่างฝ่ายผลิตกับฝ่ายการตลาด คือ ผลิตตามสั่ง (order) ตามแบบ (speck) ที่ลูกค้าต้องการ บรรจุภัณฑ์ที่ขนส่งง่าย ลดต้นทุนการผลิต ขยายตลาดที่ราคาสูงที่จุดขาย ผลิตภัณฑ์ผ้าตกลงราคาที่หน้างาน การจัดการการตลาด ออกแบบสินค้าตามสมัยนิยม ตามลูกค้าสั่ง (order) ลดราคาน้อยลง ส่งสินค้าถึงบ้าน ช่วงฤดูฝนผักจำหน่ายตามข้อตกลง 1/กก./คน/วัน ลูกค้าซื้อเพิ่มร้อยละ 5-10 ลดปริมาณการจำหน่ายตามกระแสเศรษฐกิจขึ้น-ลง ราคาสินค้าเปลี่ยนไป ตามที่มีการส่งเสริม กำไรจากการขาย 3 ปี พ.ศ. 2559-2561 เฉลี่ย จำนวน 28,139,099.83 บาทปัญหาด้านการผลิต ต้นทุนการผลิตบางชนิดราคาสูง ผู้ผลิตชราภาพ สุขภาพไม่ดี ปุ๋ยคอกราคาสูง ภัยธรรมชาติ แมลงศัตรูพืชมีมาก ด้านการตลาด ค่าขนส่งสูง จำหน่ายไม่ค่อยได้ (ผ้าไหมแพรวาราคาสูง) ข้อเสนอแนะ ต้องการให้ขยายตลาดสู่ห้างสรรพสินค้า หาวิธีแปรรูปแบบที่แปลกใหม่ สนับสนุนต้นทุนการผลิต ต้องการเงินกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ ต้องการวิทยากรฝึกผลิตและแปรรูป

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

1. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis--CFA) พบว่า หลังตัดตัวชี้วัดจากตัวแปรทั้ง 6 ตัวแปร แล้วนำมาจัดทำโมเดลรวม ตามสมมุติฐานไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพิจารณาจาก ค่า *p*-value เท่ากับ 0.000 หลังปรับโมเดลโครงสร้างตามสมมุติฐานเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพิจารณาจากค่า *p*-value เท่ากับ 0.094 และอิทธิพลทางตรงส่วนใหญ่ การสนับสนุนจากภาครัฐ (subp) มีนโยบายช่วยขยายตลาดเข้าสู่ชุมชน (subp 3) รัฐบาลแก้ปัญหางบประมาณเพียงพอ (subp 8) นอกจากนี้ การฝึกอบรม (trai 3) มีการประเมินผลหลังการฝึกอบรม (trai 5) และประสิทธิภาพการจัดการทุน (inve) ส่งผลต่อประสิทธิภาพการจัดการการผลิต (prod) ดังแสดงในภาพ 2

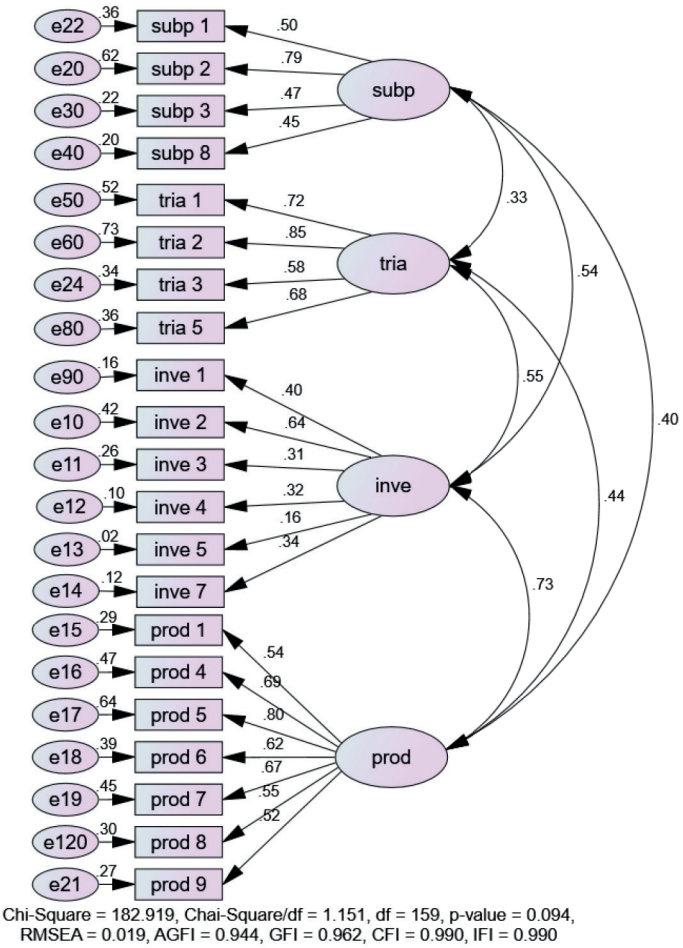

ภาพ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันที่ปรับใหม่แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

2. ผลการวิเคราะห์โดยการใช้วิธีการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) หลังการตัดตัวแปรจากการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (CFA) โดยผู้วิจัยจึงนำตัวแปรทั้ง 4 ตัวแปร มาสร้างโมเดลใหม่ พบว่า หลังการตัดตัวแปร ยังไม่เหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาจาก (*p*-value เท่ากับ 0.000) ผู้วิจัยจึงต้องทำการปรับสมการโครงสร้างตามสมมุติฐานเพื่อให้สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์โดยพิจารณาจากค่า (modification indices) ที่มากที่สุด ซึ่งพบผลการวิเคราะห์มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 หลังปรับที่มีค่า (*p*-value เท่ากับ 0.140) และปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชน ส่วนใหญ่ การส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างวิสาหกิจชุมชนแต่ละแห่ง (subp 2) ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อม ส่วนใหญ่มีนโยบายช่วยขยายตลาดเข้าสู่ชุมชน (subp 3) ตามลำดับ นำเสนอตามสมมุติฐานการวิจัยข้อ 1-3 พบว่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังแสดงในภาพ 3

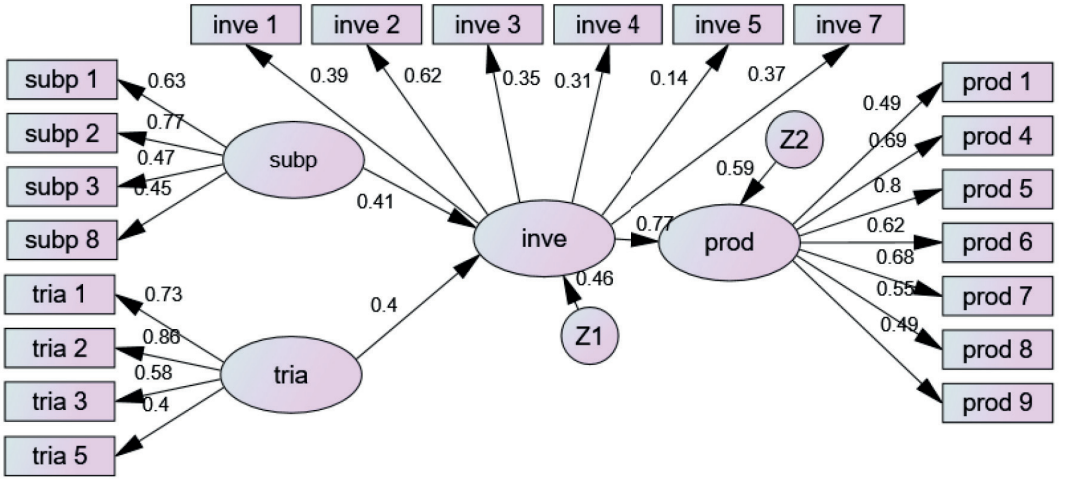

ภาพ 3 ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้างที่ปรับใหม่แสดงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพการจัดการวิสาหกิจชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนของประเทศไทย

ดัชนีตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดล

ค่าดัชนีในการพิจารณาความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ได้แก่ ค่าดัชนี χ^2 เท่ากับ 178.333 ค่า χ^2/df เท่ากับ 1.122 *df* เท่ากับ 159 *p*-value เท่ากับ 0.140 RMSEA เท่ากับ 0.017 AGFI เท่ากับ 0.947 GFI เท่ากับ 0.964 CFI เท่ากับ 0.992 IFI เท่ากับ 0.992 R^2 (inve) เท่ากับ 0.46, และค่า R^2 (prod) เท่ากับ 0.59 (Schumacker & Lomax, 2010, p. 76)

ตาราง 1

ค่าความผันแปรที่ถูกสกัดได้เฉลี่ยและความเที่ยงเชิงโครงสร้างของตัวแปรแฝง

ตัวแปร	องค์ประกอบภายใน	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	ค่าความคลาดเคลื่อน	ค่าความผันแปรที่สกัดได้เฉลี่ย (AVE)	ค่าความเที่ยงเชิงโครงสร้าง (CR)
SUBP	SUBP 1	0.500	0.360		
	SUBP 2	0.790	0.620		
	SUBP 3	0.470	0.220		
	SUBP 4	0.450	0.200	0.324	0.777
TRIA	TRIA 1	0.720	0.520		
	TRIA 2	0.850	0.730		
	TRIA 3	0.580	0.340		
	TRIA 5	0.680	0.360	0.510	0.804
INVE	INVE 1	0.400	0.160		
	INVE 2	0.640	0.420		
	INVE 3	0.310	0.260		
	INVE 4	0.320	0.100		
	INVE 5	0.160	0.020		
	INVE 7	0.340	0.120	0.227	0.813
PROD	PROD 1	0.540	0.290		
	PROD 4	0.690	0.470		
	PROD 5	0.800	0.640		
	PROD 6	0.620	0.390		
	PROD 7	0.670	0.450		
	PROD 8	0.550	0.300		
	PROD 9	0.520	0.270	0.703	0.873

จากตาราง 1 พบว่า ค่าความผันแปรที่ถูกสกัดได้เฉลี่ย มีค่าระหว่าง 0.227-0.703 โดยตัวแปรที่มีค่ามากสุดคือ ตัวแปรประสิทธิภาพการผลิต มีค่าเท่ากับ 0.703 ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้อยสุดคือ ตัวแปรประสิทธิภาพในการจัดการทุน มีค่าเท่ากับ 0.227 มีค่าค่อนข้างต่ำกว่า 0.5 ซึ่งเป็นค่าที่พอยอมรับได้ และค่าความเที่ยงเชิงโครงสร้าง โดยตัวแปรที่มีค่ามากที่สุดคือ ตัวแปรประสิทธิภาพการผลิต มีค่าเท่ากับ 0.873 ส่วนตัวแปรที่มีค่าน้อยสุดคือ ตัวแปรการสนับสนุนจากภาครัฐ มีค่าเท่ากับ 0.777 เป็นค่าที่ผ่านเกณฑ์ มีค่าตั้งแต่ 0.6 ขึ้นไป (Hair et al., 2012)

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลตามข้อค้นพบในการวิจัย พบว่า (1) จัดตั้งครั้งแรก โดยนักพัฒนาชุมชน มีทุนเรือนหุ้น เงินสนับสนุนจากรัฐ สร้างความร่วมมือกับเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับกับงานวิจัยของ Barretta and Busco (2011, pp. 211-219) พบว่า ความร่วมมือระหว่าง

องค์การและนวัตกรรมการจัดการระดับแนวหน้าการวิจัยหลายประเทศ จัดเครือข่ายภาครัฐให้เป็นทางการผสมผสานกันระหว่างองค์กร มีการกำกับดูแลและควบคุม และ Cankar et al. (2014, pp. 304-319) พบว่า ความร่วมมือข้ามพรมแดนที่เป็นปัจจัยที่สำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมทางธุรกิจ (2) กระบวนการผลิตอาหารปลอดสารพิษผสมสานกับธรรมชาติจำหน่ายสินค้าในงาน OTOP สร้างความร่วมมือในเครือข่าย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Romano and Vinelli (2001, pp. 446-460) พบว่า การจัดการโดยใช้มุมมองของห่วงโซ่อุปทานใช้ขั้นตอนเชิงกลยุทธ์ในการดำเนินการสำหรับบริษัทนิติบุคคลเครือข่าย และ Oricha and Olarinoye (2012, pp. 1-8) พบว่า บริหารจัดการนโยบายของรัฐบาล เศรษฐกิจ ธรรมชาติ สังคมหรือชุมชนประสิทธิภาพในการจัดการพลังงาน ทักษะของบุคลากร เทคโนโลยี และ ด้านความปลอดภัย (3) การจัดการกลุ่ม มีโครงสร้างตามหน้าที่ ช่วยเหลือชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chiarakul (2014, pp. 177-191) (4) การจัดการทุน สะสมทุนเรือนหุ้น ขอทุนภาคจากรัฐ สร้างทุนทางสังคม และทุนทางธรรมชาติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bouma et al. (2008, pp. 155-166) พบว่า และการจัดการทุนทางสังคมมีผลต่อการจัดการทรัพยากรของชุมชน (5) ผลิตและแปรรูป ใช้ต้นทุนคงที่และต้นทุนผันแปร ในการผลิต ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของ Boonchorm (2018, p. 22) พบว่า ต้นทุนคงที่ ต้นทุนผันแปร (6) ผลปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ขาดเงินทุน ขาดเยาวชน ภัยธรรมชาติ ผ้าทอไม่ทันจำหน่าย ขาดพ่อแม่พันธุ์ ถูกกดราคา และขาดตลาดรองรับ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chiarakul (2014, pp. 177-191) พบว่า ปัญหาผลิตภัณฑ์ขาดการสร้างเครือข่ายธุรกิจ การบริหารจัดการ การตลาด การผลิต เงินทุน การรวมตัวของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เทคโนโลยี OTOP (7) ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการจัดการกลุ่ม โดยรวมทั้งสิ้น อยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.77 ± 1.42) และข้อเสนอแนะ ต้องการสนับสนุนเครื่องจักรอุปกรณ์เรือนโรง สนับสนุนเยาวชนสืบสานวัฒนธรรม วิทยากรสอนผลิตและแปรรูป ให้ประกันราคาในการผลิตและแปรรูป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pitaksarn (2013, pp. 33-46) พบว่า การมีส่วนร่วมของสมาชิกมีความสำเร็จด้านการนำนโยบายส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนไปปฏิบัติ อยู่ในระดับมาก ข้อเสนอแนะ ควรกำหนดนโยบายส่งเสริม ความเข้มแข็งให้แก่วิสาหกิจชุมชน สนับสนุนการเรียนรู้ของผู้นำและสมาชิก ส่งเสริมการสร้างเครือข่าย และควรสนับสนุนให้ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน มีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล

การอภิปรายผลตามสมมุติฐานในการวิจัย พบว่า ผลการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง ตามสมมุติฐานสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณา (หลังปรับ) *p*-value เท่ากับ 0.140 ที่มีอิทธิพลส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการกลุ่มที่เหมาะสม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Punroob et al. (2021, pp. 520-535) พบว่า การสื่อสารการตลาดแบบบูรณาการ การรับรู้คุณค่า ได้เปรียบการแข่งขัน ความพอดีระหว่างแบบจำลองที่สร้างขึ้นและข้อมูลเชิงประจักษ์ให้เหมาะสม คือค่า *p*-value เท่ากับ 0.339 ซึ่งสอดคล้องกับ Surangsrirat et al. (2021, pp. 321-337) พบว่า ดัชนีทั้งหมดผ่านมาตรฐาน คือค่า *p*-value เท่ากับ 0.295 และ Lagkum (2020, pp.135-149) พบว่า มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ที่เหมาะสม การสนับสนุนจากภาครัฐ การฝึกอบรม ผ่านประสิทธิภาพในการจัดการทุน ส่งผลต่อประสิทธิภาพในการจัดการการผลิต คือ ค่า *p*-value เท่ากับ 0.056

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการผลิต ควรส่งเสริมการผลิต การบริการ การแปรรูป โดยการนำวิทยากรมาฝึกทักษะ วิธีการผลิต การแปรรูปผลผลิตให้มีทักษะมากขึ้นควรส่งเสริมการ

ผลิตให้หลากหลาย ควรหาวิธีป้องกันภัยธรรมชาติอาชีพเกษตรกร หาแหล่งเงินกู้เพื่อการผลิตที่มีดอกเบี้ยต่ำ

2. ด้านการตลาด ควรขยายตลาดในประเทศและส่งออกต่างประเทศเพื่อให้เป็นเอกลักษณ์ การบรรจุภัณฑ์ให้มีตราสินค้า (logo) การแปรรูป ผลผลิตการเกษตร จำหน่ายได้ราคาต่ำ และมีจุดขายรวมกันที่จุดเดียว พ่อค้าคนกลางกดราคา ควรประกันราคาสินค้าเกษตร ควรช่วยบางกลุ่มจำหน่ายไม่ได้ และบางกลุ่มผลิตไม่ทัน ควรสนับสนุนจำหน่ายทางอินเทอร์เน็ต และช่วยสร้างเว็บไซต์

3. ด้านอื่นๆ จูงใจเยาวชนและคนอายุ 30-35 ปี เป็นสมาชิก ผลิตสินค้าให้ทันตามลูกค้าสั่ง (order) ลดต้นทุนการผลิต และเปิดหลักสูตรการผลิต และบริการในโรงเรียนของชุมชนต่างๆ เพื่อสืบสานวัฒนาธรรมท้องถิ่น

References

Apiprachayasakul. K. (2014). *Production management*. Focus Media and Publishing. [In Thai]

Barretta, A., & Busco, C. (2011). Technologies of government in public sector's networks: In search of cooperation through management control innovations. *Management Accounting Research, 22*(4), 211-219.

Boonchorm, S. (2018). *Analytical economics*. University Rajamangala Isan Technology Kalasin Campus, Faculty of Social Technology. [In Thai]

Bouma, J., Bulte, E., & Van Soest, D. (2008). Trust and cooperation: Social capital and community resource management. *Journal of environmental economics and management, 56*(2), 155-166.

Cankar, S.S., Seljak, J., & Petkovšek, V. (2014). Factors that influence cross-border cooperation between businesses in the Alps-Adriatic region. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 27*(1), 304-319.

Chiarakul, T. (2014). The problems and the adaptation of OTOP to AEC. *Executive Journal, 34*(1), 177-191. [In Thai]

Community Organization Development Institute. (2016). *Handbook for supporting economic system development and community capital*. Author. [In Thai]

Department of Agricultural Extension, Community Enterprise Promotion Division. (2021). *Community enterprise support*. Retrieved from http://www.sceb.doae.go.th [In Thai]

Drucker, P. F. (2019) *The meaning of efficiency*. Retrieved from https://www.se-ed.com/product-search [In Thai]

Electronic Transactions Development Agency. (2021). *Government roles in supporting e-commerce*. Retrieved from https://www.etda.or.th/th/Useful Resource/Government-Support [In Thai]

Hair, J. F., Sarstedt, M., Pieper, T. M., & Ringle, C. M. (2012). The use of partial least squares structural equation modeling in strategic management research: a review of past practices and recommendations for future applications. *Long Range Planning, 45*(5-6), 320-340.

Kaewchamnong, A. (2009). *Principles of management* (2nd ed.). Nam Silpa. [In Thai]

Kanchanapibul, C. (2019). *Introduction to accounting*. Vocational Promotion Center. [In Thai]

Kunthonbutr, C. (2013). *Principle of management organization and modern management*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]

Lagkum, N. (2020). Impact of learning orientation and sustainable product development through efficiency of capital management and marketing management of community enterprises in the Upper Northeastern Region. *Journal of Burapha Pisut College of Commerce, 15*(2), 135-149. [In Thai]

Mahaphasuthanon, T. (2011). *Principles of management*. PNK & Sky. [In Thai]

Maharatsakul, P. (2008). *Human resource management towards the future* (2nd ed.). Pim Tawan. [In Thai]

Marketing Working Thailand. (2020). *The definition of production efficiency*. Author [In Thai]

NocNoc-An Online Marketplace for Materials and Home Furnishings, Complete Installation. (2021). *Marketing efficiency*. Retrieved from https://hmong.in.th/wiki/Marketing [In Thai]

Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. McGraw-Hill.

Office of the Secretary of the Community Enterprise Promotion Committee. (2005). *Meaning of community enterprise*. Retrieved from https://smce.doae.go.th/smce1/index.php?result=5 [In Thai]

Oricha, J. Y., & Olarinoye, G. A. (2012). Analysis of interrelated factors affecting efficiency and stability of power supply in Nigeria. *International Journal of Energy Engineering, 2*(1), 1-8.

Pitaksarn, S. (2013). Factors affecting the success of the implementation of the enterprise promotion policy community implementation: A case study of Mueang Krabi district, Krabi province *Journal of Academic Resources, 24*(3), 33-46. [In Thai]

Punroob, J., Duangjai, E., & Kanthiya, A. (2021). Casual factors influencing for competitive advantage of the product from community enterprise, Mueang District, Nan Province. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 520-535. [In Thai]

Rattanapiboon, A. (n.d.). *Group management does not cause anxiety*. Retrieved from http://www.gotoknow.org/posts [In Thai]

Red Cyber Club. (2009). *OTOP path to OVOP, secret to success*. Retrieved from http://redcyberkid.blogspot.com [In Thai]

Romano, P., & Vinelli, A. (2001). Quality management in a supply chain perspective: strategic and operative choices in a textile-apparel network. *International Journal of Operations & Production Management, 21*(4), 446-460.

Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2010). *A beginners guide to structural equation modeling*. Routledge

Srimahaprom, W. (n.d.). *Introduction to marketing*. Retrieved from https://sites.google.com/site/groupmarketingsites/chxng-thangkar-tlad-page1 [In Thai]

Sudprasert, P. (n.d.). *Quality management in the organization*. Retrieved from https://sites.google.com/site/rtech603xx/unit-6. [In Thai]

Sukmanee, P. (2018). *Principles of economics*. Rajamangala University of Technology Isaan Kalasin Campus, Faculty of Social Technology. [In Thai]

Surangsrirat, T., Krimjai, N., Deesukanan, C., & Kositkanin, Ch. (2021). Influence of causal factors on competitive advantage for One Tambon One Product (OTOP) manufacturer in Thailand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 11*(2), 321-337. [In Thai]

Teerakul, N., Wiboonpong, A., & Sriboonchit, S. (2014). *Process self-reliance of agricultural communities towards OVOP and lessons for Thai OTOP*. Chiang Mai University. Retrieved from http://www.mcc.cmu.ac.th>research>Presentations [In Thai]

Theppawan, P. (2012). *A-Z Modern human resource management tools*. V. Print (1991). [In Thai]

Waiwanitkul, N., & Udomsri. N. (2011). *Business research methodology*. Chulalongkorn University Press. [In Thai]

Wikipedia. (2009). *The meaning of capital*. Retrieved from https://th.wikipedia.org/wiki/ทุน [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.51

Received:	April	25, 2023
Revised:	December	9, 2023
Accepted:	December	9, 2023

การวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้จ่ายของรัฐในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต

ศุภศิว์ สุวรรณเกษร[1] บุญธรรม ราชรักษ์[2] รักษ์พงศ์ วงศาโรจน์[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการใช้มาตรการทางการคลังของรัฐบาลด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต (2) วิเคราะห์ทางเลือกของมาตรการทางการคลังที่เหมาะสมจากการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีสำหรับการกระตุ้นอุปสงค์มวลรวมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 การวิจัยครั้งนี้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลอง DSGE ตามแนวคิด NK Model และประมาณค่าพารามิเตอร์แบบเบส์ ผู้วิจัยทำการเก็บรวมรวมข้อมูลทุติยภูมิรายไตรมาสช่วงปี พ.ศ. 2560-2564 จากฐานข้อมูลออนไลน์ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย พบว่า การลดภาษีรายได้บุคคลธรรมดาและภาษีนิติบุคคล เป็นมาตรการทางการคลังที่ทำให้ตัวทวีการบริโภคครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ และตัวทวีการลงทุนภาคเอกชน ซึ่งเป็นค่าตัวทวีที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงมาตรการทางการคลังในทางบวกมากที่สุดในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ดังนั้น รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเลือกใช้นโยบายการลดภาษีรายได้บุคคลธรรมดาและภาษีการบริโภคเพื่อกระตุ้นอุปสงค์มวลรวม

คำสำคัญ: แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต; การใช้จ่ายของรัฐบาล; มาตรการทางการคลัง; การประมาณค่าพารามิเตอร์แบบเบส์; อุปสงค์มวลรวม

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ศุภศิว์ สุวรรณเกษร, บุญธรรม ราชรักษ์ และรักษ์พงศ์ วงศาโรจน์. (2566). การวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้จ่ายของรัฐในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 ด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 714-727.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: supsi@hotmail.com
[2] คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] คณะการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

The Analysis of the Effect on the Government Expenditure Under the 12th National and Social Development Plan with Dynamic Stochastic General Equilibrium

Supsi Suwankesorn[1] Boontham Racharak[2] Rugphong Vongsaroj[3]

Abstract

This research article aims to (1) study changes of the economic multiplier from the use of government fiscal measures, using a dynamic stochastic general equilibrium model, and (2) analyze the choice of appropriate fiscal measures from the changes of the economic multiplier for stimulate aggregate demand during the 12th National Economic and Social Development Plan of Thailand. The DSGE model was used to examine the data in this study, analyzing secondary data collected from relevant government agencies' online databases between 2017 and 2021, using the DSGE-NK model and Bayesian parameter estimation.

Findings are as follows: The reduction of personal income and corporate taxes is the most effective fiscal measure to intensify household consumption and private investment multipliers in the short, medium, and long run. Thus, the government and relevant agencies should consider reducing personal income and consumption taxes to boost the economy's aggregate demand.

Keywords: Dynamic Stochastic General Equilibrium; Government Spending; Fiscal Policy; Bayesian Estimation; Aggregate Demand

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Suwankesorn, S., Racharak, B., & Vongsaroj, R. (2023). The analysis of the effect on the government expenditure under the 12th national and social development plan with dynamic stochastic general equilibrium. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 714-727.

[1] Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: supsi@hotmail.com
[2] Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University
[3] Graduate School of Tourism Management, National Institute of Development Administration

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รายงานผลการศึกษาหลายชิ้นบ่งชี้ตรงกันว่าการใช้จ่ายของรัฐบาลมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจโดยเฉพาะกับกลุ่มประเทศกำลังพัฒนา ดังจะเห็นได้จากแนวทางการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาส่วนมากจะเริ่มต้นจากการจัดหาสาธารณูปโภคพื้นฐานที่ต้องใช้งบประมาณรายจ่ายจำนวนมากเพื่อวางรากฐานสำหรับการพัฒนาในขั้นต่อไป การใช้จ่ายจากรัฐบาลนี้สามารถยกระดับการจ้างงานรวมถึงอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งเป็นการกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศได้ การมุ่งมั่นพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทยก็เช่นเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Munir and Riaz (2020) ที่พบว่านโยบายการคลังทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญในการควบคุมเศรษฐกิจของรัฐบาลและเป็นตัวช่วยสำคัญของการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (Sujianto & Azmi, 2020; Wu, Tang, & Lin, 2010) ข้อค้นพบนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Maipita (2012) ที่ชี้ว่านโยบายการคลังที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจ นอกจากนี้ Batini, Eyraud, and Weber (2014); Delong and Summers (2012) ยังได้แสดงหลักฐานวิชาการที่บ่งชี้ว่ากิจกรรมทางการคลังมีความสัมพันธ์กับวัฏจักรเศรษฐกิจในระดับสูง

ที่ผ่านมามีการศึกษาในหัวข้อเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้นโยบายการคลังที่มีต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจด้วยเทคนิคทางสถิติในรูปแบบต่างๆ แต่อย่างไรก็ตามระบบเศรษฐกิจเป็นระบบที่มีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน การศึกษาเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากการใช้จ่ายของรัฐบาลจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยากเพราะต้องทำการศึกษาผลที่เกิดขึ้นทั้งโครงสร้างไปพร้อมกัน (Bawono, Halim, & Lord, 2012) นอกจากนี้ รูปแบบการใช้จ่ายของรัฐบาลยังแตกต่างกันในแต่ละประเทศขึ้นอยู่กับข้อกำหนด เป้านโยบาย หรือยุทธศาสตร์ทางเศรษฐกิจ (Dudzevičiute, Šimelyte, & Liučvaitiene, 2018) หลักฐานเชิงวิชาการจำนวนมากยังไม่สามารถอธิบายการเปลี่ยนแปลงในเชิงพลวัตได้ เนื่องจากข้อจำกัดของแบบจำลองที่ไม่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์สมมติ (scenario event) รวมถึงการวิเคราะห์ความเชื่อมโยงของผลกระทบที่เกิดขึ้นกับตัวแทนทางเศรษฐกิจ (economic agents) ทั้งหมด ทำให้ผลการวิเคราะห์เกิดความเอนเอียงและไม่สะท้อนการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม เป็นความสุ่มเสี่ยงต่อการตัดสินใจเชิงนโยบาย การศึกษาครั้งนี้ต้องการลดปัญหาและข้อจำกัดดังกล่าว จึงทำการศึกษาแนวทางการประยุกต์ใช้แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต (Dynamic Stochastic General Equilibrium--DSGE model) ในการทดสอบ เนื่องจาก DSGE เป็นแบบจำลองที่สามารถวิเคราะห์สถานการณ์สมมติ (scenario analysis) และตรวจสอบผลกระทบที่เกิดจากพฤติกรรมของตัวแทนทางเศรษฐกิจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เทคนิคการวิเคราะห์นี้เริ่มต้นจาก Lucas (1976) ซึ่งเป็นนักวิชาการกลุ่มแรกที่พยายามวิเคราะห์สถานการณ์จำลองจากชุดตัวแปรสังเกตด้วยการเปลี่ยนค่าของตัวแปร และสังเกตผลกระทบที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างทางเศรษฐกิจ คุณสมบัติของแบบจำลอง DSGE ทำให้ผู้วิเคราะห์หรือนักนโยบายสามารถจำลองสถานการณ์ ผลกระทบ หรือปัญหาทางเศรษฐกิจในรูปแบบต่างๆ เช่น การเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ย การเปลี่ยนแปลงอัตราแลกเปลี่ยน ภาวะเงินเฟ้อ การจ้างงาน การดำเนินนโยบายการเงิน หรือการเปลี่ยนแปลงนโยบายการคลัง จึงทำให้แบบจำลอง DSGE เป็นที่นิยมและถูกนำไปประยุกต์ใช้ในหลายบริบท เช่น Shen, Yang, and Zanna (2015) ทำการทดสอบเพื่อศึกษาผลของการใช้นโยบายขาดดุลเพื่อกำหนดผลกระทบจากการใช้นโยบายการคลังของประเทศกลุ่มรายได้ต่ำ (Christiano, Eichenbaum, & Rebelo, 2011; Coenen, Straub, & Trabandt, 2013; Drautzburg

& Uhlig, 2015; Eggertsson, 2011; López-Salido & Rabanal, 2006) ได้ทำการประยุกต์ใช้แบบจำลอง DSGE เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับผลของการใช้นโยบายต่างๆ ที่ส่งผลต่อระบบเศรษฐกิจ เช่น ผลจากใช้แผนกระตุ้นเศรษฐกิจ ผลที่เกิดจากอัตราส่วนหนี้สินต่อ GDP ที่เพิ่มขึ้น ผลของการดำเนินงบประมาณแบบขาดดุล ผลกระทบจากการใช้จ่ายของรัฐบาล และประมาณการขนาดของการขาดดุลจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายภาษี เป็นต้น งานวิจัยนี้ได้ทำการพัฒนาต่อยอดแนวคิดการใช้แบบจำลอง DSGE จากการทบทวนงานวิจัย และเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้อง เพื่อทดสอบผลกระทบจากการใช้จ่ายของรัฐบาลที่มีต่อตัวแทนทางเศรษฐกิจ (economic agents) รวมถึงประมาณการสถานการณ์ (shock anticipation) และระยะเวลาของผลกระทบ (shock duration) ที่เกิดขึ้นกับตัวแทนทางเศรษฐกิจภายใต้หัวข้อการวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้จ่ายของรัฐในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการใช้มาตรการทางการคลังของรัฐบาลด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัตในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12

2. เพื่อวิเคราะห์ทางเลือกของมาตรการทางการคลังที่เหมาะสมกับการกระตุ้นอุปสงค์มวลรวมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจจากการเปลี่ยนแปลงการใช้จ่ายของรัฐบาลด้วยแบบจำลอง Dynamic Stochastic General Equilibrium (DSGE model) ซึ่งเป็นการรวมตัวแทนทางเศรษฐกิจจากทุกภาคส่วนภายในระบบเศรษฐกิจ ประกอบด้วย ภาคครัวเรือน ภาคการผลิต และรัฐบาล ภายใต้สมมติฐานระบบเศรษฐกิจแบบปิด และเจาะจงพิจารณาเฉพาะการเปลี่ยนแปลงของภาคเศรษฐกิจจริงที่เกิดขึ้นภายในประเทศ การวิเคราะห์จะอยู่บนพื้นฐานแนวคิดการเข้าสู่ดุลภาพของตัวแปรในรูปแบบ general equilibrium ซึ่งเป็นกระบวนการที่ตัวแปรทดสอบจะเข้าสู่ดุลยภาพและส่งผลกระทบถึงกันทั้งหมดในเวลาเดียวกัน โดยที่การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่ไม่ได้เกิดจากการกำหนดหรือวางแผนมาก่อน แต่จะเกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกแบบทันทีทันใด (exogenous shock)

ขอบเขตด้านข้อมูล ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้ ได้แก่ ข้อมูลทุติยภูมิผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศไทย การใช้จ่ายของรัฐบาล การลงทุนของเอกชน การใช้จ่ายของครัวเรือน รายรับจากภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา รายรับจากภาษีนิติบุคคล และรายรับจากภาษีการบริโภค ในช่วงปี พ.ศ. 2560-2564 จากสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงบประ มาณ กรมบัญชีกลาง ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานสถิติแห่งชาติ และกรมสรรพากร ซึ่งได้ถูกรวบรวมไว้ในฐานข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ (National Statistical Office, 2022)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทราบการเปลี่ยนแปลงของค่าตัวทวีทางเศรษฐกิจ เมื่อรัฐบาลตัดสินใจเพิ่มการใช้จ่ายหรือดำเนินมาตรการทางการคลังในช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12

2. ได้แบบจำลองเพื่อจำลองสถานการณ์ และประเมินผลกระทบต่อหน่วยเศรษฐกิจต่างๆ ในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย เมื่อปัจจัยภายนอกหรือปัจจัยที่กำหนดเกิดการเปลี่ยนแปลง

3. ผู้กำหนดนโยบาย หน่วยงานด้านนโยบาย และหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้แนวทางการ

วิเคราะห์นี้ประกอบการตัดสินใจสำหรับการจัดทำแผนฯ ฉบับต่อๆ ไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตัวทวี และการทำงานของตัวทวีในระบบเศรษฐกิจ

ตัวทวี แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงของรายได้เมื่อตัวแปรอิสระในแบบจำลอง เช่น การลงทุน (I) การใช้จ่ายของรัฐบาล (G) การนำเข้า (M) และการส่งออก (X) เปลี่ยนแปลงไป การวิเคราะห์ค่าหรือผลกระทบของตัวทวีจะขึ้นอยู่กับตัวแปรอิสระที่กำลังทำการวิเคราะห์ เช่น หากจะทำการวิเคราะห์ว่าการลงทุน (I) ส่งผลทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในระดับใดจะเรียกตัวทวีที่กำลังวิเคราะห์ว่าตัวทวีการลงทุน (Investment Multiplier) หรือหากต้องการวิเคราะห์ว่าการใช้จ่ายของรัฐบาล (G) ส่งผลทำให้รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นในระดับใดจะเรียกว่าการวิเคราะห์ตัวทวีการใช้จ่ายของรัฐบาล (government multiplier) (Ono, 2011)

ตัวทวีจึงเปรียบเสมือนตัวคูณหรือตัวเลขแสดงถึงขนาดการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับระดับรายได้ประชาชาติดุลยภาพ กระบวนการวิเคราะห์การทำงานของตัวทวีเกิดจากแนวคิดที่ว่าเมื่อบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรใดๆ ก็ตามทำการจับจ่ายใช้สอยสินค้าและบริการในระบบเศรษฐกิจ รายจ่ายนั้นย่อมตกเป็นรายได้ของกลุ่มบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรอีกกลุ่มหนึ่งในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งกลุ่มบุคคลดังกล่าวจะทำการจับจ่ายใช้สอยและรายจ่ายที่ถูกใช้นั้นจะเป็นรายได้ให้กับบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กรในกลุ่มต่อไปเรื่อยๆ ตัวทวีในระบบเศรษฐกิจจะมีค่ามากหรือน้อยขึ้นอยู่กับพฤติกรรมของประชาชนในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งพฤติกรรมพื้นฐานของบุคคล เมื่อได้รับรายได้จะแบ่งเงินออกเป็น 2 ส่วน คือ พฤติกรรมการออมและพฤติกรรมการใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ ซึ่งรายจ่ายเพื่อใช้ในการบริโภคหรือรายจ่ายเพื่อใช้ในการซื้อสินค้าและบริการถือเป็นรายได้ให้กับบุคคลอื่นในรอบต่อไป และค่าของตัวทวีจะลดลงเรื่อยๆ จนกระทั่งมีค่าเท่ากับศูนย์หรือเข้าใกล้ศูนย์ (Crul, Schneider, Keskiner, & Lelie, 2017)

แบบจำลองนิวเคนส์เซียน

แบบจำลองนิวเคนส์เซียน (New-Keynesian macroeconomics model) จะตั้งอยู่บนสมมติฐานแบบคลาสสิคและเศรษฐศาสตร์แบบเคนส์ โดยพื้นฐานแล้วแบบจำลองนี้พัฒนาขึ้นด้วยความเชื่อที่ว่าการแข่งขันอยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์ แต่ได้มีการปรับเปลี่ยนข้อกำหนดบางอย่างที่ทำให้แบบจำลองดังกล่าวสามารถใช้วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจภายในตลาดแข่งขันไม่สมบูรณ์ได้ แนวคิดนี้เริ่มต้นจาก Blanchard and Kiyotaki (1987); Rotemberg (1982) สาระสำคัญของแบบจำลองกำหนดให้พฤติกรรมของครัวเรือนไม่มีการเปลี่ยนแปลงแต่มีการเปลี่ยน แปลงสมมติฐานในภาคการผลิต ซึ่งเกิดจากการที่แบบจำลองแบ่งภาคการผลิตออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ กลุ่มผู้ผลิตที่ทำการผลิตสินค้าขั้นสุดท้าย (final product) บางครั้งจะเรียกว่าผู้ค้าปลีก และกลุ่มผู้ผลิตที่ทำการผลิตสินค้าขั้นกลางหรือกลุ่มสินค้าวัตถุดิบ (intermediate market) บางครั้งเรียกว่ากลุ่มผู้ค้าส่ง แบบจำลองนิวเคนส์เซียนกำหนดสมมติฐานว่าการแข่งขันที่ไม่สมบูรณ์จะเกิดขึ้นในตลาดสินค้าขั้นกลางหรือตลาดค้าส่ง แต่สำหรับตลาดสินค้าขั้นสุดท้ายยังคงกำหนดให้การแข่งขันอยู่ในตลาดแข่งขันสมบูรณ์

แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต

Ramsey (1927) หนึ่งในนักวิชาการกลุ่มแรกที่ได้รับการยอมรับในเรื่องการประยุกต์ใช้ แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต (Dynamic Stochastic General Equilibrium--DSGE model) เป็นเครื่องมือหลักสำหรับการวิเคราะห์เศรษฐกิจมหภาค เสนอว่าแบบจำลอง DSGE มีความสามารถในการศึกษาการตอบสนองต่อปัจจัยกระตุ้นต่างๆ เช่น การวัดผลกระทบ

จากการใช้นโยบายการเงินและการคลัง การวัดผลกระทบจากการใช้มาตรการกระตุ้นเศรษฐกิจ เป็นต้น เหตุผลสำคัญที่ทำให้แบบจำลอง DSGE มีประสิทธิภาพและเป็นที่นิยม ได้แก่ ประการแรก ผลการวิเคราะห์ของแบบจำลองจะขึ้นอยู่กับตัวแทนทางเศรษฐกิจ ซึ่งแตกต่างจากการตั้งกรอบหรือการกำหนดข้อจำกัดด้วยแบบจำลองแบบดั้งเดิม แบบจำลอง DSGE ให้ความสำคัญกับการศึกษาพฤติกรรม และผลกระทบระหว่างกันของตัวแทนทางเศรษฐกิจ เช่น รัฐบาล ภาคครัวเรือน ภาคธุรกิจ โดยมีสมมติฐานในเบื้องต้นว่าการกระทำใดๆ ก็ตามจากตัวแทนทางเศรษฐกิจใดก็ตาม ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะถูกส่งผ่านไปยังตัวแทนทางเศรษฐกิจต่างๆ ผู้ศึกษาต้องสังเกตว่าตัวแทนทางเศรษฐกิจเหล่านั้นตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของปัจจัยกระตุ้น หรือสิ่งแวดล้อมอย่างไร ดุลยภาพที่เกิดขึ้นใหม่เป็นผลที่เกิดจากการตอบสนองทางเศรษฐกิจโดยตัวแทนทางเศรษฐกิจทั้งหมด ประการที่สอง แบบจำลอง DSGE เป็นแบบจำลองที่น่าเชื่อถือ เนื่องจากมีความสามารถในการรวบรวมความสัมพันธ์ที่หลากหลายและซับซ้อนระหว่างตัวแปรทางเศรษฐกิจอื่นๆ ในระบบเศรษฐกิจซึ่งใกล้เคียงกับความเป็นจริง แนวคิดนี้แตกต่างจากสมมติฐานของแบบจำลองแบบดั้งเดิมที่ส่วนมากจะกำหนดให้ตัวแปรที่ไม่ได้ทำการศึกษาอยู่ในสถานะคงที่ “ceteris paribus” สมมติฐานดังกล่าวค่อนข้างเป็นไปได้ยากในโลกเศรษฐกิจที่ทุกปัจจัยมีการขับเคลื่อนตลอดเวลา ประการที่สาม แบบจำลอง DSGE เพิ่มมิติการวิเคราะห์ด้านเวลา ถึงแม้ว่าการวิเคราะห์แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปแบบสถิติ (Computable General Equilibrium--CGE Model หรือ Static Computable General Equilibrium) จะสามารถวิเคราะห์แบบจำลองที่มีความซับซ้อนได้เช่นเดียวกันกับแบบจำลอง DSGE แต่การวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง CGE มีข้อจำกัดที่กำหนดให้ผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงตัวแปรสังเกตอย่างฉับพลัน (shock) และส่งผลต่อตัวแทนทางเศรษฐกิจโดยทันที แตกต่างจากแบบจำลอง DSGE ที่มีการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นผ่านช่วงเวลา แนวคิดดังกล่าวมีความใกล้เคียงความเป็นจริงมากกว่า เพราะเมื่อรัฐบาลใช้นโยบายการเงินหรือการคลัง ระบบเศรษฐกิจจะได้รับผลกระทบและทำการสะท้อนผลกระทบนั้นในระดับที่แตกต่างกันเมื่อเวลาเปลี่ยนแปลงไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้จ่ายของรัฐในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัตในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนงานวิจัยเกี่ยวกับจากการใช้จ่ายของรัฐบาล และมาตรการทางการคลังที่ส่งผลกระทบต่อตัวแปรทางเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น Kim (2021) ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจมหภาคจากเงินโอนของรัฐบาลในประเทศเกาหลีใต้ พบว่า การเพิ่มขึ้นของเงินโอนจากรัฐบาลสามารถเพิ่มผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ การบริโภคภาคเอกชน และการลงทุน ดังนั้นเงินโอนของรัฐบาลจึงเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการเอาชนะภาวะเศรษฐกิจถดถอย Harding (2018) ศึกษาผลกระทบจากโครงการโอนเงินแก่ผู้มีรายได้น้อยในแคนาดา พบว่า การโอนเงินของรัฐบาลสามารถเพิ่มกำลังซื้อให้กับผู้ที่มีรายได้น้อย และลดความแตกต่างของรายได้ระหว่างกลุ่มผู้มีรายได้น้อยเพศหญิงและเพศชาย Bastian and Jones (2021) ศึกษาผลกระทบจากการคืนเครดิตภาษีรายได้ในประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า การคืนเครดิตภาษีรายได้สามารถเพิ่มปริมาณแรงงานและรายได้ของประเทศในภาพรวม โดยค่าใช้จ่ายสำหรับนโยบายดังกล่าวคิดเป็นเพียงร้อยละ17 ของงบประมาณ โครงการนี้จึงเป็นหนึ่งในโครงการต่อต้านความยากจนที่มีต้นทุนต่ำที่สุดของสหรัฐฯ Gale and Samwick (2017) ศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภาษีเงินได้ต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ พบว่า การลดอัตราภาษีเงินได้อาจกระตุ้นให้

บุคคลทำงาน เก็บออม และลงทุน แต่ก็อาจส่งผลให้รัฐบาลกลางขาดดุลงบประมาณเพิ่มขึ้น ซึ่งในระยะยาวจะส่งผลต่ออัตราดอกเบี้ยได้ Christofzik, Fuest, and Jessen (2022) ศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจมหภาคของการคาดการณ์และการดำเนินการตามการเปลี่ยนแปลงภาษีในเยอรมนี และพบว่าการลดภาษีที่คาดการณ์ไว้มีผลในเชิงบวกต่อผลผลิตร้อยละ 1.7 ซึ่งจะช่วยยกระดับการบริโภค การลงทุน ชั่วโมงการทำงานและค่าจ้างในประเทศได้ต่อไป และ Arnold, Brys, Heady, Johansson, Schwellnus, and Vartia (2011) ศึกษานโยบายภาษีกับการฟื้นฟูและการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่ม OECD พบว่า การลดภาษีรายได้ (รวมถึงเงินสมทบประกันสังคม) ของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยสามารถกระตุ้นความต้องการในการบริโภค เพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน และลดความไม่เท่าเทียมกันได้ในระดับหนึ่ง

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

จากกรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย ตัวแปรในระบบเศรษฐกิจของแบบจำลอง ได้แก่ ตัวทวีผลผลิต ตัวทวีการบริโภคตัวทวีครัวเรือนรวม ตัวทวีการบริโภคครัวเรือนร่ำรวย ตัวทวีการบริโภคครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ ตัวทวีการลงทุนภาคเอกชน ตัวแปรดังกล่าวถูกกำหนดให้อยู่ ณ จุดดุลยภาพ การศึกษาครั้งนี้จะทำการทดสอบว่าเมื่อรัฐบาลเปลี่ยนแปลงมาตรการทางการคลัง (shock) ได้แก่ การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาล การเพิ่มการลงทุนของรัฐบาล การเพิ่มการโอนเงินของรัฐบาล การลดภาษีรายได้บุคคลธรรมดา การลดภาษีนิติบุคคล การลดภาษีการบริโภค จะส่งผลทำให้ตัวแปรในแบบจำลองเปลี่ยนแปลงอย่างไร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิเคราะห์ผลกระทบจากการใช้จ่ายของรัฐในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 ด้วยแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปเชิงสุ่มแบบพลวัต เป็นการวิเคราะห์ผลกระทบเชิงพลวัตของตัวแปรภายนอกที่มีต่อตัวแปรภายในแบบจำลองที่กำหนดไว้ โดยใช้เทคนิคการประมาณค่าพารามิเตอร์แบบเบย์เซียน (Bayesian estimation) ร่วมกับข้อมูลจริงที่เก็บรวบรวมจากหน่วยงานราชการของรัฐในรูปแบบของข้อมูลรายไตรมาส ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีการศึกษา ดังนี้

1. การกำหนดโครงสร้างแบบจำลองที่ใช้ในการทดสอบ

เนื่องจากแบบจำลองที่ใช้ทำการวิเคราะห์ประกอบด้วยตัวแทนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ภาคครัวเรือน ภาคการผลิต รัฐบาล และธนาคารกลาง องค์ประกอบดังกล่าวจะถูกกำหนดให้เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยทันที (shock) ภายใต้สถานการณ์สมมติ (scenario)

สำหรับการเปลี่ยนแปลงของค่าตัวทวี การวิจัยครั้งนี้จะแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

การเปลี่ยนแปลงระยะสั้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่กำลังสังเกตในช่วงไตรมาสที่ 1-4 หรือช่วง 1 ปีแรก

การเปลี่ยนแปลงระยะกลาง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่กำลังสังเกตในช่วงไตรมาสที่ 5-12 หรือช่วงหลังปีแรกจนถึงปีที่ 3

การเปลี่ยนแปลงระยะยาว หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของตัวแปรที่กำลังสังเกตในช่วงไตรมาสที่ 13-20 หรือช่วงหลังปีที่ 3 จนถึงปีที่ 5

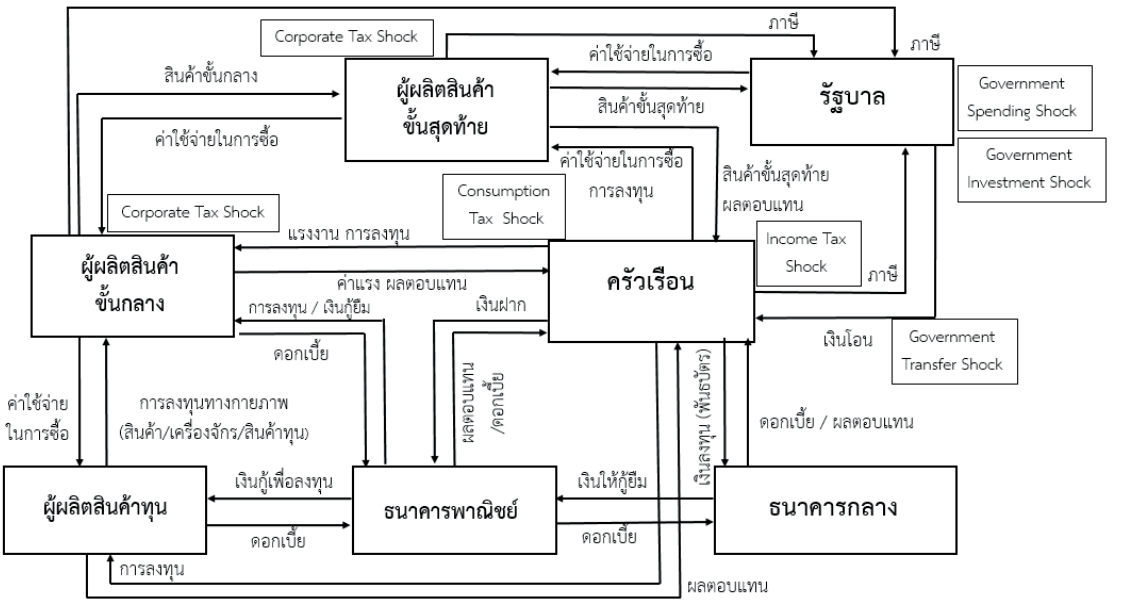

ภาพ 2 โครงสร้างและตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์ผลกระทบ

จากโครงสร้างและตัวแปรสำหรับการวิเคราะห์ผลกระทบ แสดงตำแหน่งสำหรับการ Shock ที่กระทำต่อตัวแปรในแบบจำลอง การศึกษาครั้งนี้กำหนดให้ตัวแปรภายนอกที่จะส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน หรือเป็นการเปลี่ยนแปลงที่ไม่ได้วางแผนหรือกำหนดไว้ล่วงหน้า (stochastic) 6 รูปแบบ ได้แก่ การเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาล (government spending shock) การเพิ่มการลงทุนของรัฐบาล (government investment shock) การเพิ่มการโอนเงินของรัฐบาล (government transfer shock) การลดภาษีรายได้บุคคลธรรมดา (income tax shock) การลดภาษีนิติบุคคล (corporate tax shock) และการลดภาษีการบริโภค (consumption tax shock)

2. การปรับค่าสู่ค่ามาตรฐาน

การปรับค่าสู่ค่ามาตรฐาน (calibration) คือ การกำหนดค่าสัมประสิทธิ์ของแบบจำลอง DSGE ที่ต้องการศึกษาด้วยการเปรียบเทียบค่าที่เหมาะสมจากงานวิจัยที่ผ่านมา หรือการวิเคราะห์ภายใต้บริบททางเศรษฐกิจ

ที่เหมือนหรือใกล้เคียงกัน ผลจากการ calibration จะทำให้ได้ค่าพารามิเตอร์สำหรับการกำหนดสภาวะคงที่ (steady state) ให้กับแบบจำลอง (parameter calibration) เพื่อใช้เป็นจุดอ้างอิงในการวิเคราะห์ผลกระทบ ซึ่งการวิจัยครั้งนี้ทำการปรับค่าสู่ค่ามาตรฐานตามวิธีของ Smets and Wouter (2003)

3. การประมาณค่าพารามิเตอร์ของแบบจำลองด้วยเทคนิคเบย์เซียน (Bayesian estimation)

การประมาณค่าแบบจำลองด้วยเทคนิคเบย์เซียนประกอบด้วย การระบุการแจกแจงก่อนหน้า (prior distribution) การประมาณค่าฟังก์ชันความควรจะเป็น (likelihood function) และการประมาณค่าการแจกแจงภายหลัง (posterior distribution)

ผลการวิจัย

ตาราง 1

การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการใช้มาตราการทางการคลัง

ค่าตัวทวี	ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว
การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาล			
ผลผลิต	–0.002400	–0.003300	–0.001600
การบริโภคครัวเรือนรวม	–0.027100	–0.016500	–0.004400
การบริโภคครัวเรือนร่ำรวย	–0.009340	–0.002195	–0.000948
การบริโภคครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ	–0.310000	–0.240000	–0.088790
การลงทุนภาคเอกชน	0.000130	0.119650	0.014500
การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการเพิ่มการลงทุนของรัฐบาล			
ผลผลิต	–0.000800	–0.001026	–0.000401
การบริโภคครัวเรือนรวม	–0.008880	–0.006271	–0.002056
การบริโภคครัวเรือนร่ำรวย	–0.011820	0.012427	–0.011818
การบริโภคครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ	0.037220	0.090181	0.150877
การลงทุนภาคเอกชน	–0.035890	0.049920	0.017011
การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการเพิ่มการโอนเงินของรัฐบาล			
ผลผลิต	0.000620	0.000197	0.000012
การบริโภคครัวเรือนรวม	–0.000174	–0.000254	–0.000676
การบริโภคครัวเรือนร่ำรวย	–0.000695	–0.002062	–0.002521
การบริโภคครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ	0.007980	0.028070	0.028240
การลงทุนภาคเอกชน–0.004300	–0.010810	0.000777	
การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการลดภาษีรายได้บุคคลธรรมดา			
ผลผลิต	0.012272	0.002600	–0.000314

ตาราง 1

การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการใช้มาตราการทางการคลัง (ต่อ)

ค่าตัวทวี	ระยะสั้น	ระยะกลาง	ระยะยาว
การบริโภคครัวเรือนรวม	0.020648	–0.003762	–0.003403
การบริโภคครัวเรือนร่ำรวย	–0.027260	–0.021275	–0.013234
การบริโภคครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ	0.770000	0.270000	0.150000
การลงทุนภาคเอกชน	–0.160000	0.170000	0.077270
การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการลดภาษีนิติบุคคล			
ผลผลิต	0.001663	0.000294	0.000394
การบริโภคครัวเรือนรวม	–0.000550	0.000264	0.001120
การบริโภคครัวเรือนร่ำรวย	–0.014380	–0.012232	–0.007560
การบริโภคครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ	0.210000	0.200000	0.140000
การลงทุนภาคเอกชน	0.059450	0.003717	–0.014929
การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีจากการลดภาษีการบริโภค			
ผลผลิต	0.005460	0.001714	0.000490
การบริโภคครัวเรือนรวม	0.008161	0.002090	0.000965
การบริโภคครัวเรือนร่ำรวย	–0.007275	–0.005136	–0.001842
การบริโภคครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ	0.250000	0.120000	0.044940
การลงทุนภาคเอกชน	–0.026870	0.021728	0.011426

จากตาราง 1 สรุปผลการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีของตัวแปรในแบบจำลองกรณีการใช้มาตรการทางการคลังด้านรายจ่าย ดังนี้

เมื่อรัฐบาลเพิ่มการใช้จ่าย จะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีของตัวแปรต่างๆ ในแบบจำลองในระดับที่น้อยมาก ยกเว้นการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ และการลงทุนภาคเอกชน โดยที่ค่าตัวทวีการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำในระยะสั้นจะลดลงต่ำที่สุดเมื่อรัฐบาลเริ่มใช้จ่ายในกรณีของการลงทุนภาคเอกชนค่าตัวทวีระยะกลางเป็นระยะที่มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นสูงสุด

เมื่อรัฐบาลเพิ่มการลงทุน จะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีของตัวแปรต่างๆ ในแบบจำลองในระดับที่น้อยมาก ยกเว้นการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ และการลงทุนภาคเอกชน โดยที่ค่าตัวทวีการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำจะเพิ่มขึ้นสูงสุดในระยะยาว ในกรณีของการลงทุนภาคเอกชนค่าตัวทวีระยะกลางเป็นระยะที่มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นสูงสุด

เมื่อรัฐบาลเพิ่มเงินโอนผ่านโครงการต่างๆ ไปยังระบบเศรษฐกิจ จะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีของตัวแปรต่างๆ ในแบบจำลองในระดับที่น้อยมาก ยกเว้นการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ และการลงทุนภาคเอกชน โดยที่ค่าตัวทวีการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำจะเพิ่มขึ้นสูงสุดในระยะกลางและระยะยาว ในกรณีของการลงทุนภาคเอกชนค่าตัวทวีระยะกลางเป็นระยะที่มีการปรับตัวลดลงต่ำที่สุด

เมื่อรัฐบาลลดภาษีรายได้บุคคลธรรมดา จะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีของตัวแปรต่างๆ ในแบบจำลองในระดับที่น้อยมาก ยกเว้นการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ และการลงทุนภาคเอกชน โดยที่ค่าตัวทวีการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำจะเพิ่มขึ้นสูงสุดในระยะสั้น ในกรณีของการลงทุนภาคเอกชนค่าตัวทวีระยะสั้นเป็นระยะที่มีการปรับตัวลดลงต่ำที่สุด แต่ในระยะกลางกลับมีค่าเพิ่มขึ้นสูงที่สุด

เมื่อรัฐบาลลดภาษีนิติบุคคล จะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีของตัวแปรต่างๆ ในแบบจำลองในระดับที่น้อยมาก ยกเว้นการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ และการลงทุนภาคเอกชน โดยที่ค่าตัวทวีการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำจะเพิ่มขึ้นสูงสุดในระยะสั้นและระยะกลาง ในกรณีของการลงทุนภาคเอกชนค่าตัวทวีระยะสั้นเป็นระยะที่มีการปรับตัวเพิ่มขึ้นสูงที่สุด

เมื่อรัฐบาลลดภาษีการบริโภคลง จะส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีของตัวแปรต่างๆ ในแบบจำลองในระดับที่น้อยมาก ยกเว้นการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำ และการลงทุนภาคเอกชน โดยที่ค่าตัวทวีการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำจะเพิ่มขึ้นสูงสุดในระยะสั้น ในกรณีของการลงทุนภาคเอกชนค่าตัวทวีระยะสั้นเป็นระยะที่มีการปรับตัวลดลงต่ำที่สุด แต่ในระยะกลางกลับมีค่าเพิ่มขึ้นสูงที่สุด

องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา Organization for Economic Co operation and Development หรือ OECD

การอภิปรายผล

ตัวทวีหรือตัวคูณทางเศรษฐกิจ เป็นเครื่องมือสำคัญในการแก้ปัญหาสภาวะเศรษฐกิจถดถอย จากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีในช่วงระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 แสดงให้เห็นว่าการใช้มาตรการลดภาษีสามารถเพิ่มอุปสงค์มวลรวมได้มากกว่ามาตรการด้านรายจ่าย สอดคล้องกับ Alesina and Ardagna (2010) ที่ทำการเปรียบเทียบผลจากการใช้มาตรการทางการคลังระหว่างการเพิ่มการใช้จ่ายของรัฐบาลกับการลดภาษีของกลุ่มประเทศ OECD พบว่า การใช้มาตรการทางการคลังด้วยการลดภาษีมีแนวโน้มที่จะกระตุ้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้มากกว่าการใช้จ่ายของรัฐบาลซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับ Gale and Samwick (2017) ที่ทำการศึกษาผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงภาษีเงินได้ต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พบว่า การลดอัตราภาษีเงินได้อาจกระตุ้นให้บุคคลทำงาน เก็บออม และลงทุน แต่อาจส่งผลให้รัฐบาลกลางขาดดุลงบประมาณเพิ่มขึ้น ซึ่งในระยะยาวจะส่งผลต่ออัตราดอกเบี้ยได้ van der Wielen (2020) ที่ทำการตรวจสอบผลกระทบทางเศรษฐกิจมหภาคจากการเปลี่ยนแปลงภาษีในสหภาพยุโรประหว่างปี 2000 ถึง 2016 พบว่า ตัวทวีคูณผลผลิตจะอยู่ในช่วงร้อยละ –1.1 ถึง –1.9 เมื่อเกิดการเพิ่มอัตราภาษีแบบฉับพลัน Christofzik et al. (2022) ที่ทำการศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจมหภาคของการคาดการณ์และการดำเนินการตามการเปลี่ยนแปลงภาษีในเยอรมนี และพบว่า การลดภาษีที่คาดการณ์ไว้มีผลในเชิงบวกต่อผลผลิตร้อยละ 1.7 ซึ่งจะช่วยยกระดับการบริโภค การลงทุน ชั่วโมงการทำงาน และค่าจ้างในประเทศได้ต่อไป เช่นเดียวกัน Gil, Martí, Morris, Pérez, and Ramos (2019) ที่ทำการศึกษาผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงทางภาษีของประเทศสเปนที่มีต่อผลผลิต พบว่า การขึ้นภาษีในรูปแบบบริษัทร้อยละ 1 จะส่งผลลบต่อผลผลิตร้อยละ 1.3 โดยประมาณ แต่เมื่อผ่านไป 1 ปี ผลกระทบด้านลบนี้จะจางหายไป และ Arnold et al. (2011) ที่ศึกษานโยบายภาษีกับการฟื้นฟูและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศในกลุ่ม องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic Co operation and Development: OECD) ผลการศึกษาพบว่า

การลดภาษีรายได้ (รวมถึงเงินสมทบประกันสังคม) ของกลุ่มผู้มีรายได้น้อยสามารถกระตุ้นความต้องการในการบริโภค เพิ่มแรงจูงใจในการทำงาน และลดความไม่เท่าเทียมกันได้ในระดับหนึ่ง

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงค่าตัวทวีของตัวแปรในแบบจำลอง แสดงให้เห็นว่าค่าตัวทวีการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำและการลงทุนภาคเอกชน เป็นเครื่องมือสำคัญในการเพิ่มอุปสงค์มวลรวมในระบบเศรษฐกิจ ซึ่งจากผลการศึกษาสามารถสรุปได้ว่าการลดภาษีรายได้บุคคลธรรมดาและภาษีนิติบุคคลทำให้ตัวทวีทางเศรษฐกิจทำงานในทางบวกมากที่สุดทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ดังนั้นรัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเร่งส่งเสริมการทำงานของกลไกการลดภาษีรายได้บุคคลธรรมดาและภาษีนิติบุคคลร่วมกับการทำงานของตัวทวีการบริโภคของครัวเรือนหาเช้ากินค่ำและการลงทุนภาคเอกชน เพื่อทำให้การกระตุ้นอุปสงค์มวลรวมมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

References

Alesina, A., & Ardagna, S. (2010). Large changes in fiscal policy: Taxes versus spending. *Tax Policy and the Economy, 24*(1), 35-68.

Arnold, J. M., Brys, B., Heady, C., Johansson, A., Schwellnus, C., & Vartia, L. (2011). Tax policy for economic recovery and growth. *The Economic Journal, 121*(550), 59-80.

Bastian, J. E., & Jones, M. R. (2021). Do EITC expansions pay for themselves? effects on tax revenue and government transfers. *Journal of Public Economics, 196*(1), 104355.

Batini, N., Eyraud, L., & Weber, A. (2014). *A simple method to compute fiscal multipliers*. Retrieved from https://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp1493.pdf

Bawono, I. R., Halim, A., & Lord, B. (2012). *Public sector performance measurement and budget allocation: An Indonesian experiment*. Retrieved from https://ir.canterbury.ac.nz/bitstreams/e1e338a0-0d72-495e-b670-077589005a80/download

Blanchard, O. J., & Kiyotaki, N. (1987). Monopolistic competition and effects of aggregate demand. *The American Economic Review, 77*(4), 647-666.

Christiano, L., Eichenbaum, M., & Rebelo, S. (2011). When is the government spending?: Multiplier large. *The Journal of Political Economy, 119*(1), 78-121.

Christofzik, D. I., Fuest, A., & Jessen, R. (2022), Macroeconomic effects of the anticipation and implementation of tax changes in Germany: Evidence from a narrative account. *Economica, 89*(353), 62-81.

Coenen, G., Straub, R., & Trabandt, M. (2013). Gauging the effects of fiscal stimulus packages in the euro area. *Journal of Economic Dynamics and Control, 37*(2), 367-386.

Crul, M., Schneider, J., Keskiner, E., & Lelie, F. (2017). The multiplier effect: How the accumulation of cultural and social capital explains steep upward social mobility of children of low-educated immigrants. *Ethnic and Racial Studies, 40*(2), 321-338.

Delong, J. B., & Summers, L. H. (2012). Fiscal policy in a depressed economy. *Brookings Papers on Economic Activity, 43*(1), 233-297.

Drautzburg, T., & Uhlig, H. (2015). Fiscal stimulus and distortionary taxation. *Review of Economic Dynamics, 18*(4), 894-920.

Dudzevičiute, G., Šimelyte, A., & Liučvaitiene, A. (2018). Government expenditure and economic growth in the European union countries. *International Journal of Social Economics, 45*(2), 372-386.

Eggertsson, G. B. (2011). What fiscal policy is effective at zero interest rates?. *NBER Macroeconomics Annual, 25*(1), 59-112.

Gale, W. G., & Samwick, A. A. (2017). Effects of income tax changes on economic growth. In A. J. Auerbach & K. Smetters (Eds.). *The economics of tax policy* (pp. 13-39). Oxford University Press.

Gil, P., Martí, F., Morris, R., Pérez, J. J., & Ramos, R. (2019). The output effects of tax changes: Narrative evidence from Spain. *SERIEs, 10*(1), 1-23.

Harding, A. (2018). *The effect of government transfer programs on low-income rates: A gender-based analysis, 1995 to 2016*. Retrieved from https://epe.lac-bac.gc.ca/100/201/301/weekly_acquisitions_list-ef/2018/18-45/publications.gc.ca/collections/collection_2018/statcan/75f0002m2018003-eng.pdf

Kim, W. (2021). Macroeconomic effects of government transfer payments: Evidence from Korea. *Economic Modelling, 102,* 1-25.

López-Salido, J. D., & Rabanal, P. (2006). *Government spending and consumption-hours preferences*. Federal Reserve Bank.

Lucas, Jr., R. E. (1976). Econometric policy evaluation: A critique. In *Carnegie-Rochester conference series on public policy* (vol. 1, pp. 19-46). North-Holland.

Maipita, I. (2012). Simulasi pengeluaran pemerintah dan dampaknya terhadap kinerja ekonomimakro: suatu model computable general equilibrium. *Quantitative Economics Journal, 1*(2), 1-15.

Munir, K., & Riaz, N. (2020). Macroeconomic effects of exogenous fiscal policy shocks in Germany: A disaggregated SVAR analysis. *Revista Hacienda Publica Espanola, 233*(2), 141-165.

National Statistical Office. (2022). *Necessary statistical information for the region and province*. Author. [In Thai]

Ono, Y. (2011). The Keynesian multiplier effect reconsidered. *Journal of Money, Credit and Banking, 43*(4), 787-794.

Ramsey, F. P. (1927). A contribution to the theory of taxation. *Economic Journal, 37*(145), 47-61.

Rotemberg, J. J. (1982). Sticky prices in the United States. *Journal of Political Economy, 90*(6), 1187-1211.

Shen, M. W., Yang, M. S. S., & Zanna, L. F. (2015). *Government spending effects in low-income countries*. International Monetary Fund.

Smets, F., & Wouters, R. (2003). An estimated dynamic stochastic general equilibrium model of the Euro area. *Journal of the European Economic Association, 1*(5), 1123-1175.

Sujianto, A. E., & Azmi, M. F. U. (2020). Associative study on government spending, inflation, trade balance, and gross domestic product. *Ekuilibrium Jurnal Ilmiah Bidang Ilmu Ekonomi, 15*(1), 27-37.

van der Wielen, W. (2020). The macroeconomic effects of tax changes: Evidence using real-time data for the European union. *Economic Modelling, 90*(1), 302-321.

Wu, S. Y., Tang, J. H., & Lin, E. S. (2010). The impact of government expenditure on economic growth: How sensitive to the level of development?. *Journal of Policy Modeling, 32*(6), 804-817.

DOI: 10.14456/phdssj.2023.52

Received:	October	26, 2022
Revised:	December	9, 2023
Accepted:	December	9, 2023

การพัฒนาองค์การไปสู่องค์การสมรรถนะสูง

นุชนาฏ จิตต์สอาด[1] ปิยะนุช เงินคล้าย[2] สมาน งามสนิท[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการพัฒนาองค์การสมรรถนะสูงของ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) และการพัฒนาองค์การสมรรถนะปานกลางของ บริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด และ(2) เพื่อศึกษาการพัฒนาความเป็นองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ตามแนวทางของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ด้วยการศึกษาวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Method Research) โดยมีการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 20 คน และเสริมข้อมูลด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถาม จำนวน 306 คน

ผลการวิจัย พบว่า บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มีองค์ประกอบของความเป็นองค์การสมรรถนะสูงครบถ้วนทั้ง 7 ด้าน ในขณะที่บริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ก็มีการดำเนินกิจการโดยมีองค์ประกอบของความเป็นองค์การสมรรถนะสูงครบทุกด้านเช่นกัน โดยด้านการนำองค์การ ด้านการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ ด้านการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และด้านการจัดกระบวนงาน พบว่าผู้บริหารบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด มีความสามารถในลักษณะที่คล้ายคลึงกับผู้บริหารของบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ในขณะที่ด้านอื่น ๆ ยังมีความแตกต่างกันมาก จึงนำมาสู่แนวทางในการพัฒนาความเป็นองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ตามแนวทางบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ในด้านการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้

คำสำคัญ: องค์การสมรรถนะสูง; การพัฒนาองค์การ; บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน); บริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

นุชนาฏ จิตต์สอาด, ปิยะนุช เงินคล้าย และสมาน งามสนิท. (2566). การพัฒนาองค์การไปสู่องค์การสมรรถนะสูง. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 728-739.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: nuchanart@hotmail.com

[2] คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

[3] คณะสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

The Organizational Development to be a High Performance Organization

Nuchanart Jitsard[1] Piyanush Ngernklay[2] Saman Ngamsnit[3]

Abstract

This research article aims to (1) study the development of high-performance organizations of PTT Public Company Limited and Miracle International Technology Company Limited (2) study on the development guidelines to become a high-performance organization of Miracle International Technology Company Limited in accordance with the guidelines of PTT Public Company Limited. The research model is a mixed method. By using qualitative research as the main support data with quantitative research. The data collection tool was a structured in-depth interview. The sample group is representatives of Miracle International Technology Co., Ltd. 306 people. The data collection tool was a questionnaire.

Findings are as follows: PTT Public Company Limited has all 7 components of a high-performance organization. While the level of organizational performance of Miracle International Technology Company Limited overall is at a high level and has the same level of being a high-performance organization in all 7 areas. shows that Executives of Miracle International Technology Co., Ltd. have similar abilities to executives of PTT Public Company Limited while other aspects are very different. This led to the development of a high-performance organization of Miracle International Technology Company Limited in accordance with PTT Public Company Limited's guidelines. In terms of measurement, analysis and knowledge management.

Keywords: High Performance Organization; Organizational Development; PTT Public Company Limited; Miracle International Technology Co., Ltd.

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Jitsard, N., Ngernklay, P., & Ngamsnit, S. (2023). The organizational development to be a high performance organization. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 728-739.

[1] Doctor of Philosophy Program in Political Science, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: nuchanart@hotmail.com
[2] Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University
[3] Faculty of Social Science, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันความสามารถในการแข่งขันของประเทศพึ่งพาความสามาถในการแข่งขันขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือเอกชน องค์การภาครัฐและรัฐวิสาหกิจต้องปรับตัวเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งการจัดอันดับความสามารถในการแข่งขันของประเทศ มี 4 ปัจจัยหลัก คือ (1) ปัจจัยด้านศักยภาพทางเศรษฐกิจ (2) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพของภาครัฐ (3) ปัจจัยด้านประสิทธิภาพของภาคธุรกิจ และ (4) ปัจจัยด้านโครงสร้างพื้นฐาน โดยเฉพาะปัจจัยด้านประสิทธิภาพของภาครัฐมีปัจจัยที่เอื้อต่อความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งประกอบด้วย ฐานะการคลัง นโยบายการคลัง โครงสร้างของสถาบันภาครัฐและกฎหมายธุรกิจ และโครงสร้างของสังคม (Thipcharoen, 2012)

ด้วยเหตุดังกล่าว เพื่อให้องค์การในประเทศสามารถแข่งขันได้ในระดับสากล ได้มีการนำแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ มาใช้ ทั้งแนวคิดเรื่องคุณภาพที่ทุกองค์กรภาครัฐต้องมุ่งเน้นให้ประชาชนเป็นศูนย์กลางตามหลักการบริการกิจการบ้านเมืองที่ดี (good governance) วิธีการทำงานที่มุ่งสู่การเป็นองค์การสมัยใหม่ที่มีการทำงานเชิงบูรณาการ มีการนำกระบวนการบริการเชิงยุทธศาสตร์เข้ามาใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบบราชการอย่างเป็นรูปแบบและจริงจัง 3 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 การกำหนดยุทธศาสตร์ (strategy formulation) องค์ประกอบที่ 2 การนำยุทธศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ (strategy implementation) และ องค์ประกอบที่ 3 การวัดและประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ (strategy measurement & evaluation) รวมถึงอีกแนวคิด คือ แนวคิดองค์การสมรรถนะสูง (High Performance Organization--HPO) ปัจจุบันได้มีการกล่าวถึงอย่างกว้างขวาง ซึ่งเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อก้าวเข้าสู่องค์การสมรรถนะสูงประกอบไปด้วย 7 มิติ ได้แก่ การนำองค์การ การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การวัด การวิเคราะห์ การจัดการการความรู้ การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล การจัดการกระบวนการ และผลลัพธ์การดำเนินการ

บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) เป็นรัฐวิสาหกิจที่เป็นเสาหลักด้านพลังงานของประเทศ ซึ่งกระทรวงพลังงานได้มีการผลักดันให้บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นองค์การที่มีการบริหารจัดการเป็นเลิศ (HPO) โดยใช้โมเดลขององค์การแห่งความเป็นเลิศ คือ (1) การมีเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัย (information technology) (2) การมีนวัตกรรม (innovation) (3) การเป็นองค์การที่มีการบริหารจัดการองค์ความรู้ (knowledge management) (4) การเป็นองค์การที่มีความเป็นภาวะผู้นำ (leadership) และ (5) เป็นองค์การที่มีความเป็นเลิศและฉับไวในการดำเนินการ (agility and excellence) ถือเป็นองค์การที่สามารถเป็นต้นแบบในการพัฒนาองค์การที่มีความสมบูรณ์ในเกือบทุกมิติ ในขณะที่บริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด หรือ MIT เป็นผู้ให้บริการสอบเทียบเครื่องมือวัด และจำหน่ายเครื่องมือวัดทางด้านอุตสาหกรรม เป็นบริษัทหนึ่งที่ดำเนินกิจการภายใต้ภาวการณ์เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน เพื่อให้อยู่รอดภายใต้การแข่งขันทางธุรกิจและเพื่อยกระดับการดำเนินงานให้มีสมรรถนะสูงขึ้น จึงมีความจำเป็นในการเปลี่ยนแปลงให้เป็นองค์การสมรรถนะสูง (Manager Weekly, 2006; PTT Public Company Limited, 2022)

ผู้วิจัยจึงมุ่งศึกษาการพัฒนาไปสู่การเป็นองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด โดยมีบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) เป็นต้นแบบ และติดตามว่าสภาพการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) มีการดำเนินการอย่างไร มีคุณลักษณะอย่างไร และนำมาพัฒนาการดำเนินการของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์

เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด รวมถึงศึกษาว่ามีปัจจัยใดบ้างที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ทั้งนี้เพื่อพัฒนาเป็นข้อเสนอในการส่งเสริมการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของบริษัทอื่นๆ ที่จะนำไปเป็นตัวอย่างในการพัฒนาองค์การไปสู่องค์การสมรรถนะสูงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการพัฒนาองค์การสมรรถนะสูง ของบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) และการพัฒนาองค์การสมรรถนะปานกลางของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด

2. เพื่อศึกษาการพัฒนาความเป็นองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ตามแนวของทางบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน)

3. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบการนำองค์การสมรรถนะสูงไปใช้ในภาครัฐและเอกชน เสนอแนวทางในการพัฒนารูปแบบองค์การสมรรถนะสูง

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาครอบคลุมเนื้อหาตั้งแต่แนวคิดความเป็นองค์การสมรรถนะสูง โดยพิจารณาจากระบบ MITiPlus ปัจจัย 7 ประการของแมคคิซีย์ คุณภาพการให้บริการ และธรรมาภิบาลตามแนวทางของบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ทั้ง 7 มิติ ได้แก่ มิติที่ 1 การนำองค์การ มิติที่ 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ มิติที่ 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย มิติที่ 4 การวัด การวิเคราะห์และการจัดการความรู้ มิติที่ 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล มิติที่ 6 การจัดการกระบวนการ และมิติที่ 7 ผลลัพธ์การดำเนินการ

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เข้าใจแนวทางการพัฒนาองค์การสมรรถนะสูงของ บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) และนำไปพัฒนาระดับความเป็นองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัดได้

2. เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบองค์การสมรรถนะสูงตามทฤษฎี และสามารถนำทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ

3. เพื่อเป็นตัวอย่างและเกิดประโยชน์สำหรับการพัฒนาองค์การต่างๆ ในการเป็นองค์การสมรรถนะสูง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยนี้ ประกอบด้วยแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแนวคิดการพัฒนาองค์การไปสู่องค์การสมรรถนะสูง การประเมินผลรัฐวิสาหกิจ (SE-AM) แนวคิดเรื่องปัจจัย 7 ประการของแมคคินซีย์ แนวคิดเรื่องคุณภาพการให้บริการ แนวคิดเรื่องธรรมาภิบาล โดยมีรายละเอียด ดังนี้

องค์การสมรรถนะสูง

องค์การสมรรถนะสูง (High Performance Organization--HPO) คือ องค์การที่ประสบผลสำเร็จทางการเงินในระยะยาวเมื่อเทียบกับองค์การอื่นที่มีลักษณะ โดยมีความสามารถในการปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงและมีความสามารถในการตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยให้ความสำคัญกับการดำเนินการในระยะยาวด้วยการวางโครงสร้างในการจัดการแบบบูรณาการ และให้มีความสอดคล้องกันโดยการปรับปรุงและพัฒนาขีดความสามารถหลักขององค์การอย่างต่อเนื่อง และให้ความสำคัญกับบุคลากรในองค์การอย่างแท้จริง (De Waal, 2007) และในการศึกษานี้ ใช้แนวคิดและคุณลักษณะตามทัศนะของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ ที่ได้เสนอแนวคิดคุณลักษณะขององค์การสมรรถนะสูงไว้ว่า

ประกอบไปด้วย 7 มิติ ได้แก่ (Office of the Public Sector Development Commission, 2009)

มิติที่ 1 มิติการนำองค์การ เป็นวิธีการที่ผู้บริหารชี้นำและกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ และคาดหวังผลการดำเนินการโดยให้ความสำคัญกับวิธีการที่ผู้บริหารสื่อสารกับบุคลากรภายในองค์การ

มิติที่ 2 มิติการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ เป็นการกำหนดทิศทางขององค์การ ซึ่งในเบื้องต้นต้องมีการกำหนดความท้าทายต่างๆ และสิ่งที่ต้องทำหลังจากรู้ถึงปัญหาความท้าทายและอุปสรรคแล้วก็คือการตอบคำถามในการวางแผน และการแก้ไขปัญหา

มิติที่ 3 มิติการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย เป็นการแสดงให้เห็นถึงความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอาจเป็นได้ตั้งแต่ประชาชน ถ้าการจัดการที่ดีก็จะนำไปสู่การกล่าวถึงภาพลักษณ์ขององค์การในทางที่ดี

มิติที่ 4 มิติการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ เป็นการจัดเก็บข้อมูล จัดองค์ความรู้ วัด และวิเคราะห์ โดยใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เช่น มีการเก็บข้อมูลอย่างต่อเนื่องเพื่อใช้ในการวิเคราะห์แก้ไขปัญหาและสร้างโอกาส เป็นต้น

มิติที่ 5 มิติการมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล เป็นการตอบสนองความพึงพอใจของพนักงานในองค์การในด้านต่างๆ ควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ความสามารถ ซึ่งมีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การให้โอกาสพนักงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดอย่างสร้างสรรค์ เป็นต้น

มิติที่ 6 มิติการจัดการกระบวนการ เป็นกระบวนการทำงานที่มีผลต่อลูกค้าหรือการทำให้กระบวนการนั้นง่ายต่อการเข้าใจของพนักงานในองค์การ เช่น การกำหนดนโยบายต่างๆ การจัดการกระบวนงานให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดขั้นตอนในการทำงาน เป็นต้น

มิติที่ 7 มิติผลลัพธ์การดำเนินการ เป็นการแสดงข้อมูลและผลลัพธ์ให้แก่สาธารณชนอย่างโปร่งใส มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติราชการกับหน่วยงานอื่นอาจจะทั้งในและนอกประเทศ การปรับปรุงคุณภาพการให้บริการ เป็นต้น

นอกจากนี้ การพัฒนาองค์การไปสู่องค์การสมรรถนะสูง ตามแนวคิดของวาล (De Waal, 2007) ยังประกอบด้วย การออกแบบองค์การ โดยการออกแบบการทำงานในองค์การร่วมกัน กำหนดกลยุทธ์โดยการกำหนดวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและเผยแพร่อย่างต่อเนื่อง มีการกำหนดแผนงานทั้งระยะสั้นและยาว มีการจัดการกระบวนการ โดยการให้ผลตอบแทนที่ดีและเป็นธรรม ลดความซับซ้อนและปรับปรุงกระบวนการทำงานทั้งหมดขององค์การ การวัดผลการปฏิบัติงานอย่างจริงจัง ติดตาม ปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง มีการใช้ระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีความยืดหยุ่นทั้งองค์การ มีความเป็นผู้นำ โดยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีและความรู้สึกไว้วางใจกับบุคลากรทุกระดับ สร้างองค์การแห่งการเรียนรู้ ดึงดูดผู้ที่มีความสามารถให้เข้ามาทำงานในองค์การ การให้บุคลากรในองค์การมีส่วนร่วมในการบริหารองค์การ สร้างและรักษาความปลอดภัยในสถานที่ทำงาน มีวัฒนธรรมองค์การแห่งความโปร่งใส โดยกระจายอำนาจในการบริหาร สร้างค่านิยมขององค์การ รวมถึงการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ที่อยู่นอกองค์การ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างต่อเนื่อง เสริมจุดแข็งขององค์การด้วยการเข้าสู่ธุรกิจใหม่ การเลือกที่จะแข่งขันเพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ เป็นต้น

การประเมินผลรัฐวิสาหกิจ (SE-AM)

บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นรัฐวิสาหกิจ จะมีการประเมินผลโดยคณะกรรมการนโยบายรัฐวิสาหกิจ ซึ่งเป็นระบบที่ใช้ในการวัดประสิทธิภาพการดำเนินงาน การมีนโยบาย/ระบบ หลักการ หรือกระบวนการของหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ โดยแบ่งการประเมินออกเป็น 2 ส่วน คือ (Office of the Provincial State Enterprise Policy Committee, 2021)

ส่วนที่ 1 เป็นผลการดำเนินงาน (Key Performance Area) ซึ่งจะทำการประเมินผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์และผลการดำเนินงานที่สำคัญ (Key Result) โดยมีน้ำหนักการประเมินในส่วนนี้ประมาณร้อยละ 60

ส่วนที่ 2 เป็นผลการดำเนินงานด้าน Core Business Enablers ประกอบด้วยการประเมิน 8 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านการกำกับดูแลที่ดีและการนำองค์การ (2) ด้านการวางแผนเชิงกลยุทธ์ (3) ด้านการบริหารความเสี่ยง และการควบคุมภายใน (4) ด้านการมุ่งเน้นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและลูกค้า (5) ด้านการพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัล (6) ด้านการบริหารทุนมนุษย์ (7) ด้านการจัดการความรู้และนวัตกรรม และ (8) ด้านการตรวจสอบภายใน

ปัจจัย 7 ประการของแมคคินซีย์

ปัจจัย 7 ประการของแมคคินซีย์เป็นเครื่องมือที่ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ในการบริหารภายในองค์การที่ช่วยให้องค์การมีการบริหารองค์การที่มีศักยภาพสูงมากขึ้น ซึ่งหลักการของ McKinsey ได้กล่าวไว้ว่าความสำเร็จขององค์การต่างๆ หรือการบริหารที่ประสบความสำเร็จนั้นจะต้องขึ้นอยู่กับตัวแปรซึ่งมีความสัมพันธ์กันอย่างน้อย 7 ตัว ได้แก่ (1) กลยุทธ์ (strategy) (2) โครงสร้าง (structure) (3) ระบบ (system) (4) รูปแบบ (style) (5) บุคคล (staff) (6) ทักษะ (skill) และ (7) ค่านิยมร่วม (shared Value) (Decharin, 2008)

คุณภาพการให้บริการ

คุณภาพการให้บริการเป็นสิ่งที่ชี้วัดถึงระดับขั้นของการบริการที่ส่งมอบโดยผู้ให้บริการกับลูกค้า ความสามารถในการตอบสนองความต้องการของธุรกิจให้บริการ ที่จะสร้างความแตกต่างของธุรกิจให้เหนือกว่าคู่แข่ง และทำให้การบริการตรงกับผู้รับบริการตามที่คาดหวังไว้ก็จะรับรู้ถึงคุณภาพการให้บริการ โดยคุณภาพการให้บริการประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ (1) ความเป็นรูปธรรมของบริการ (tangibility) (2) ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (reliability) (3) การตอบสนองต่อลูกค้า (responsiveness) (4) การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (assurance) และ (5) การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (empathy) (Parasuraman, Berry, & Zeithaml, 1990)

หลักธรรมาภิบาล

หลักธรรมาภิบาล (good governance) หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี ให้เป็นแนวทางให้สังคมทั้งภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชน และภาคประชาชน เพื่อบรรเทาป้องกันหรือแก้ไขวิกฤติที่หากจะมีในอนาคตให้สอดคล้องกับความเป็นไทยรัฐธรรมนูญ และกระแสโลกยุคปัจจุบันซึ่งเป็นไปตามระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 (Office of the Public Sector Development Commission, 2009) โดยหลักธรรมาภิบาล มีองค์ประกอบ 6 ประการ ดังนี้ (1) หลักนิติกรรม (rule of laws) (2) หลักคุณธรรม (morality) (3) หลักความโปร่งใส (accountability) (4) หลักการมีส่วนร่วม (participation) (5) หลักสำนึกรับผิดชอบ (responsibility) และ (6) หลักความคุ้มค่า (value for money)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

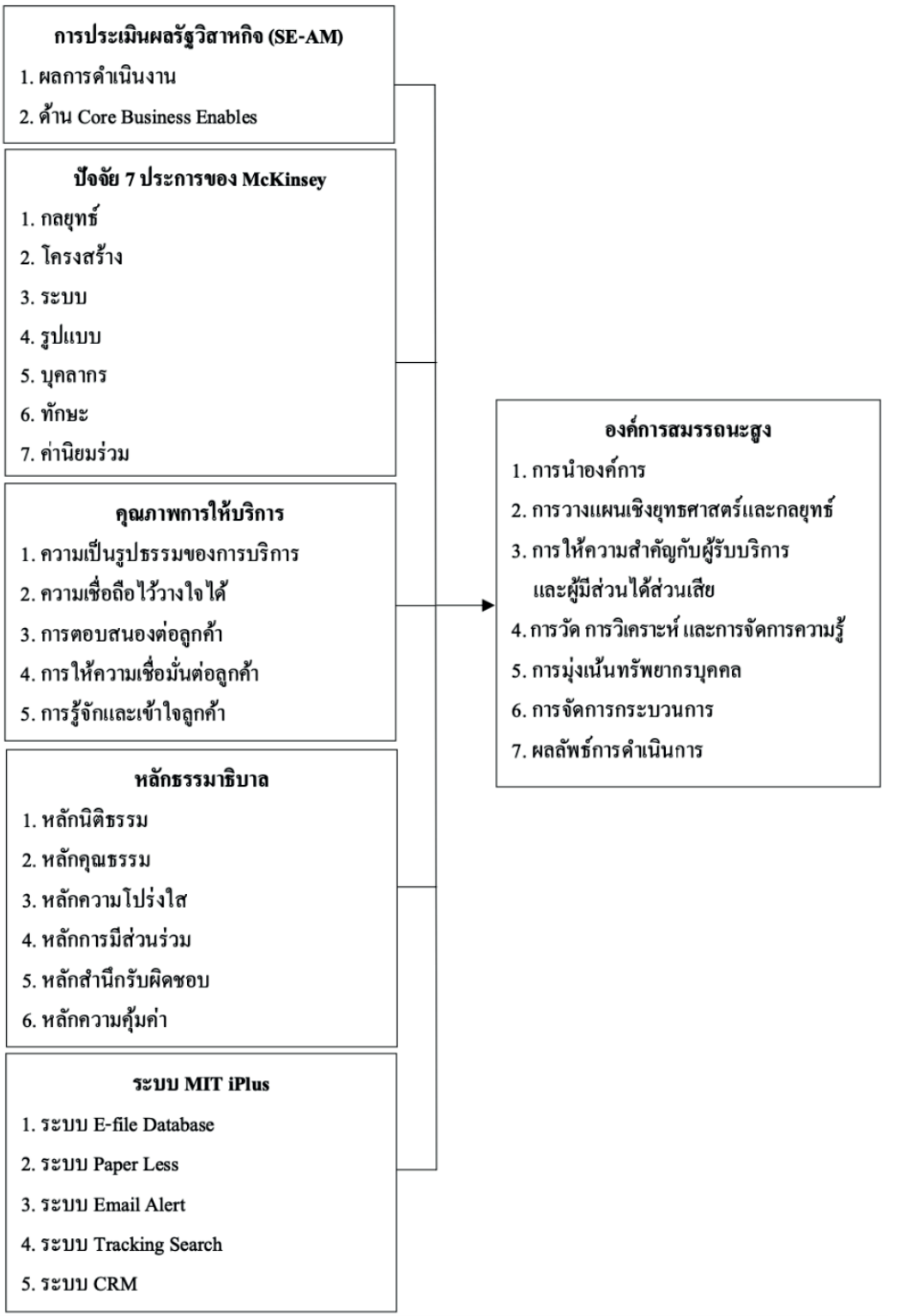

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (mixed method research) โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพเป็นหลัก สนับสนุนข้อมูลด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลักได้แก่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องการกระบวนการพัฒนาองค์การที่มีสมรรถนะสูงของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) จำนวน 20 คน ใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจงจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่ประเมินหรือกำกับดูแลการทำงานของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) 2 คน นักวิชาการด้านการพัฒนาองค์การ 2 คน ฝ่ายนโยบาย 2 คน ฝ่ายบริหาร 4 คน ฝ่ายปฏิบัติการ 4 คน ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย 3 คน และคู่แข่ง 3 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ

การวิจัยเชิงปริมาณ กำหนดขนาดตัวอย่างจำนวน 306 หน่วยตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสะดวกจากผู้บริหาร พนักงาน ลูกจ้าง ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ยเลขคณิต และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

จากการศึกษาการพัฒนาองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และการพัฒนาองค์การสมรรถนะปานกลางของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด สามารถสรุปผลการศึกษาเปรียบเทียบใน 2 องค์การ (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

ผลการศึกษาการพัฒนาองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (PTT) และการพัฒนาองค์การสมรรถนะปานกลางของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด (MIT)

มิติของ HPO	ความคล้ายคลึงของ MIT กับ PTT	ความแตกต่างของ MIT กับ PTT	การพัฒนาองค์การสมรรถนะปานกลางของ MIT ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ
มิติการนำองค์การ	ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ และมีความรู้จริงในธุรกิจ สามารถสร้างโอกาสในการดำเนินธุรกิจ		การพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07)
มิติการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์	บริษัทมีการกำหนดยุทธศาสตร์และมีการจัดทำแผนกลยุทธ์ที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม		การพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.07)
มิติการให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	บริษัทมีการจัดทำแผนงานหรือระบบงานเกี่ยวกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	PTT มีการจัดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการบริการจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและมีแผนกลยุทธ์ในการสร้างความสัมพันธ์ วิเคราะห์ความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในขณะที่ MIT เน้นสร้างระบบการให้บริการออนไลน์เพื่อให้บริการในการนำผลการสอบเทียบไปใช้อย่างรวดเร็ว	การพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.10)

ตาราง 1

ผลการศึกษาการพัฒนาองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) (PTT) และการพัฒนาองค์การสมรรถนะปานกลางของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด (MIT) (ต่อ)

มิติของ HPO	ความคล้ายคลึงของ MIT กับ PTT	ความแตกต่างของ MIT กับ PTT	การพัฒนาองค์การสมรรถนะปานกลางของ MIT ด้วยข้อมูลเชิงปริมาณ
มิติการวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้	ทั้ง 2 บริษัท มีการประเมินผลการดำเนินการ มีนโยบายเกี่ยวกับการจัดการความรู้	PTT ประเมินผลการดำเนินการโดยการประเมินผลรัฐวิสาหกิจ (SE-AM) และมาตรฐาน The committee of Sponsoring Organization of the Treadway Commission (COSO) ในขณะที่ MIT จะใช้เกณฑ์การประเมินผลการดำเนินการตามตัวชี้วัดของบริษัท และในเรื่องการจัดการความรู้ MIT ยังไม่มีการจัดการความรู้ที่เป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน	การพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 4.02)
มิติมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล	ทั้ง 2 บริษัทมีระบบบริหารงานทรัพยากรบุคคล ให้ความสำคัญกับการลงทุนเพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร	PTT เน้นการวิเคราะห์ผลลัพธ์ในการปฏิบัติงานและการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ส่วน MIT เน้นการมอบหมายงานที่เหมาะสมกับคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งงาน การวัดประเมินผลที่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน	การพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.89)
มิติการจัดกระบวนการ	ทั้ง 2 บริษัทมีการกำหนดโครงสร้างของหน่วยงาน และกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบที่ชัดเจน มีการสร้างระบบและกระบวนการเพื่อสนับสนุน และปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง		การพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.99)
มิติผลลัพธ์การดำเนินการ	ทั้ง 2 บริษัท มีการประเมินความสำเร็จในการปฏิบัติงาน การเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับหน่วยงานอื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน และนำผลลัพธ์ที่ได้มาปรับปรุงการปฏิบัติงาน	PTT มีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการประเมินความสำเร็จในการทำงาน และเข้าร่วมการประเมินผลการดำเนินงานตามระบบการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (SE-AM) รวมทั้งการประเมินผลการดำเนินงานด้านความยั่งยืน ตามดัชนีชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน ส่วน MIT ดำเนินการโดยเน้นไปที่การสร้างระบบของการวัด การวิเคราะห์ การทบทวนและปรับปรุงผลการดำเนินงาน	การพัฒนาอยู่ในระดับมาก ($\overline{X}$ = 3.97)

การอภิปรายผล

ผลการศึกษาโดยภาพรวมทั้ง 7 มิติ สอดคล้องกับ De Waal (2007); Office of the Public Sector Development Commission (2015); Sujaritchan (2010) โดยพิจารณารายมิติตามแนวคิดการพัฒนาองค์การสมรรถนะสูง ดังนี้

มิติที่ 1 การนำองค์การ ผู้บริหารของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด มีความสามารถในการนำองค์การในลักษณะที่คล้ายคลึงกับผู้บริหารของบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) คือ มีวิสัยทัศน์ มีความสามารถในดำเนินธุรกิจ โดยสามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และมีความสามารถในการสร้างโอกาสในการดำเนินธุรกิจ รวมทั้งมีความสามารถในการสื่อสารและการสร้างบรรยากาศในการทำงาน

มิติที่ 2 การวางแผนเชิงยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ ผู้บริหารบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัดมีความสามารถในการวางแผนเชิงยุทธศาสตร์คล้ายคลึงกับผู้บริหารของบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) โดยมีความสามารถในการกำหนดยุทธศาสตร์ที่ชัดเจนและมีการจัดทำแผนกลยุทธ์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

มิติที่ 3 การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย บริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด จะมีการดำเนินการที่คล้ายคลึงกับบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ในการกำหนดหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งมีการสร้างระบบในการให้บริการแก่ผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่สิ่งที่แตกต่างกันคือบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) จะมีการจัดยุทธศาสตร์เกี่ยวกับการบริการจัดการผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและมีแผนกลยุทธ์ในการสร้างความสัมพันธ์ วิเคราะห์ความต้องการและความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ในขณะที่บริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด จะเน้นสร้างระบบการให้บริการออนไลน์เพื่อให้บริการในการนำผลการสอบเทียบไปใช้อย่างรวดเร็ว

มิติที่ 4 การวัด การวิเคราะห์ และการจัดการความรู้ บริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด จะมีการดำเนินการที่แตกต่างจากบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ค่อนข้างมาก เนื่องจากมีความแตกต่างในบริบทของทั้ง 2 บริษัท โดยบริษัทมิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด เป็นหน่วยงานเอกชน จึงใช้การกำหนดเป้าหมายธุรกิจ และการสร้างเกณฑ์ชี้วัดที่เหมาะสมในการประเมินผลการดำเนินงาน ในขณะบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นหน่วยงานภาครัฐที่สังกัดกระทรวงพลังงาน จึงทำให้การประเมินผลการดำเนินการมีระบบการประเมินที่ค่อนข้างชัดเจน โดยใช้ระบบการประเมินผลรัฐวิสาหกิจ (SE-AM) อีกทั้งการที่ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) เป็นบริษัทที่มีการแข่งขันในระดับสากล จึงเลือกที่จะใช้การประเมินด้วยมาตรฐาน The committee of Sponsoring Organization of the Treadway Commission (COSO) ในเรื่องของการจัดการความรู้ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มีระบบการจัดการความรู้ที่มีความชัดเจน ต่อเนื่อง จริงจัง ครอบคลุมการจัดการความรู้ทั้งในระดับบุคคล ระดับกลุ่มย่อย และชุมชนนักปฏิบัติ โดยเป็นนโยบายจากกลุ่มบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มีการติดตามและทบทวนแผนการดำเนินการทุกๆ ปี ในขณะที่บริษัทมิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ยังไม่มีระบบการจัดการความรู้ที่ชัดเจน และเป็นรูปธรรม

มิติที่ 5 การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล ส่วนที่คล้ายคลึงกันของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด และบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) คือ การที่ทั้ง 2 หน่วยงานให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างศักยภาพของบุคลากร มีการลงทุนในการพัฒนาบุคลากร มีการกำหนดนโยบายและระบบในการบริหารทรัพยากรบุคคลที่เน้นความเทียบเท่าในระดับสากล ส่วนการดำเนินการที่แตกต่างกัน บริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) จะเน้นการวิเคราะห์ผลลัพธ์ในการปฏิบัติงาน

และการส่งเสริมการทำงานเป็นทีม ส่วนบริษัทมิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด จะเน้นการมอบหมายงานที่เหมาะสมกับคุณสมบัติเฉพาะตำแหน่งงาน การวัดประเมินผลที่มีตัวชี้วัดที่ชัดเจน

มิติ 6 การจัดกระบวนการ ทั้งบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มีการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกัน คือ มีการกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบต่างๆ ตามโครงสร้างของหน่วยงาน และตำแหน่งงาน มีการนำระบบกระบวนการ หรือเทคโนโลยีต่างๆ มาสนับสนุนการทำงาน และมีการปรับปรุงกระบวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

มิติที่ 7 ผลลัพธ์การดำเนินการ บริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก โดยบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) จะมีการจัดตั้งหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการประเมินความสำเร็จในการทำงาน รวมทั้งเข้าร่วมการประเมินผลการดำเนินงานตามระบบการประเมินผลการดำเนินงานรัฐวิสาหกิจ (SE-AM) และเข้าร่วมการประเมินผลการดำเนินงานด้านความยั่งยืน ตามดัชนีชี้วัดการดำเนินงานด้านความยั่งยืน เนื่องจากเป็นบริษัทที่ดำเนินงานภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงพลังงาน ส่วนบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด จะดำเนินการโดยเน้นไปที่การสร้างระบบของการวัด การวิเคราะห์ การทบทวนและปรับปรุงผลการดำเนินงาน โดยพยายามสร้างระบบสนับสนุนการปฏิบัติงานต่างๆ ในทุกบริบทของบริษัทอย่างครบถ้วน

จากการวิเคราะห์ความเป็นองค์การสมรรถนะปานกลางของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาความเป็นองค์การสมรรถนะสูง ตามแนวของทางบริษัท ปตท.จำกัด (มหาชน) ประกอบด้วย 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 ผู้บริหารระดับสูงและในระดับต่างๆ ของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของมิติการนำองค์การ จัดได้ว่าเป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขสำคัญในอันดับต้นๆ ของการเป็นองค์การสมรรถนะสูง ดังนั้น บริษัทมิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ควรมีนโยบายและให้ความสำคัญกับการค้นหาให้ได้มา และพัฒนาผู้นำ ตลอดจนพัฒนาภาวะผู้นำของหน่วยงานในทุกๆ ระดับอย่างจริงจัง และต่อเนื่อง

ประการที่ 2 สำหรับมิติอื่นๆ ของการเป็นองค์การสมรรถนะสูง ของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด สามารถนำข้อค้นพบจากการวิจัย ไปประกอบกับการสำรวจและประเมินในแต่ละช่วงเวลา เพื่อจัดลำดับความสำคัญเชิงนโยบาย ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ เพื่อให้สามารถยกระดับการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด

ข้อเสนอแนะ

1. ผู้บริหารระดับสูงและในระดับต่างๆ ของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ซึ่งเป็นสัญลักษณะของมิติการนำองค์การ จัดได้ว่าเป็นปัจจัยหรือเงื่อนไขสำคัญในอันดับต้นๆ ของการเป็นองค์การสมรรถนะสูง ดังนั้น บริษัทมิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด ควรมีนโยบายและให้ความสำคัญกับการค้นหาให้ได้มาและพัฒนาผู้นำ ตลอดจนพัฒนาภาวะผู้นำของหน่วยงานในทุกๆ ระดับอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2. สำหรับมิติอื่นๆ ของการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของของบริษัทมิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด สามารถนำข้อค้นพบไปประกอบการสำรวจและประเมินในแต่ละช่วงเวลาเพื่อจัดลำดับความสำคัญเชิงนโยบายให้สอดคล้องกับสถานการณ์เพื่อให้สามารถยกระดับการเป็นองค์การสมรรถนะสูงของของบริษัท มิราเคิล อินเตอร์เนชั่นแนล เทคโนโลยี จำกัด

References

Decharin, P. (2008). *Organizational development toolkit according to the guidelines for developing the quality of public administration, section 2, strategic planning.* Vision Print and Media. [In Thai]

De Waal, A. A. (2007). The characteristics of a high performance organization. *Business Strategy Series, 8*(3), 179-185.

Manager Weekly. (2006). *HPO route to strengthen "PTT"*. Retrieved from http://www.marinerthai.net/sara/viewsara1125.php [In Thai]

Office of the Provincial State Enterprise Policy Committee. (2021). *History of the State System Enterprise Assessment Model (SE-AM)*. Retrieved from https://www.sepo.go.th/pes/contents/37 [In Thai]

Office of the Public Sector Development Commission. (2009). *Manual for grading governance levels of government organizations according to the principles of good governance of good governance*. Author. [In Thai]

Office of the Public Sector Development Commission. (2015). *Knowledge management from theory to Practice.* Author. [In Thai]

Parasuraman, A., Berry, L. L., & Zeithaml, V. A. (1990). *Delivering quality service: Balancing customer perceptions and expectations.* The Free Press.

PTT Public Company Limited. (2022). *Background.* Retrieved from https://www.pttplc.com/th/About/About-Ptt/Background.aspx [In Thai]

Sujaritchan, B. (2010). *High potential organizational model of the nursing college under the Ministry of Public Health.* Doctoral Thesis of Philosophy, Silpakorn University. [In Thai]

Thipcharoen, S. (2012). Good governance and new approaches to public management in Thai Local Garden Administrative Organization. *Journal of Interdisciplinary Research, 1*(2), 97-103. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.53

Received:	October	13, 2022
Revised:	December	8, 2023
Accepted:	December	9, 2023

การพัฒนาระบบการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงิน

เสถียร ดีเลิศประดิษฐ์[1] จรัล เล็งวิทยา[2] กนก จุลมนต์[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงิน (2) ศึกษาปัญหาการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงิน (3) ศึกษาเชิงเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไข หนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงินของประเทศไทยกับต่างประเทศ และ (4) เสนอแนะการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงินของประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เจาะลึก และการสนทนากลุ่ม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า แนวทางหลักในการแก้ไขพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มี 3 ประเด็น ได้แก่ (1) กำหนดให้มีกระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพและการชำระหนี้ตามมูลค่ายุติธรรมของหนี้หรือหลักประกัน (2) กำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทยหรือหน่วยงานของรัฐเข้ามากำกับดูแล ขับเคลื่อนหรือมีบทบาทในการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ และ (3) กำหนดให้มีกระบวนการบังคับชำระหนี้กับหลักประกันหนี้ด้อยคุณภาพโดยเจ้าหนี้สถาบันการเงินหรือผู้รับจำนองสามารถดำเนินการบังคับจำนองไม่ต้องฟ้องต่อศาลและขายทอดตลาดได้

คำสำคัญ: หนี้ด้อยคุณภาพ; ลูกหนี้ของสถาบันการเงิน; พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
เสถียร ดีเลิศประดิษฐ์, จรัล เล็งวิทยา และกนก จุลมนต์. (2566). การพัฒนาระบบการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงิน. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 740-754.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: s.deeleot@gmail.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] ผู้พิพากษาศาลชั้นต้นประจำกองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา

System Development on the Resolution of Non-Performing Loan Debts of Financial Institutions

Sathian Deeloetpradit[1] Charan Lengvithaya[2] Kanok Jullamon[3]

Abstract

This research article aims to study (1) the concepts and theories related to the resolution of the non-performing loan debts of financial institutions; investigates (2) the problems of the resolution of the non-performing loan debts of financial institutions; compares (3) the law concerning the resolution of the non-performing loans of financial institutions in Thailand and abroad; and proposes (4) an amendment of the law regarding the resolution of the non-performing loan debts of financial institutions in Thailand. This research is qualitative research and collecting data through documentary research, in-depth interviews and focus group discussion. Data were analyzed using content analysis techniques and interpreted comparison.

Findings are as follows: Major guidelines to amend the Financial Institutions Business Act, B.E. 2551 in three issues as follows. (1) The process for the resolution of non-performing loans and payment in accordance with the fair value of debts or collateral should be prescribed. (2) The Bank of Thailand or public agencies should be designated to monitor, mobilize, or play a role in the resolution of non-performing loans. (3) The process of the compulsory performance with the debt collateral of non-performing loans should be designated. Financial institutions as creditors or mortgagees should be able to have the enforcement of mortgages without having to file cases in court and they should be able to conduct auctions.

Keywords: Non-Performing Loan; Debts of Financial Institutions; Financial Institutions Business Act, B.E. 2551

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Deeloetpradit. S., Lengvithaya, C., & Jullamon, K. (2023). System development on the resolution of non-performing loan debts of financial institutions. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 740-754.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: s.deeleot@gmail.com
[2] Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
[3] Judge in the Research Division of the Supreme Court

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบันเศรษฐกิจของประเทศไทยอยู่ระหว่างชะลอตัวลง เนื่องจากปัจจัยภายในประเทศ การบริโภค การลงทุนภาคเอกชนปรับลดลงจากความโรคระบาดไวรัส COVID-19 จำนวนนักลงทุน นักท่องเที่ยวต่างชาติลดลง การส่งออกสินค้าปรับลดลง การใช้จ่ายภาครัฐหดตัวจากรายจ่ายของรัฐบาลกลาง ด้านการซื้อและบริการ เสถียรภาพด้านเศรษฐกิจอัตราเงินเฟ้อเพิ่มขึ้น ดุลการค้าขาดดุล ปัจจัยภายนอกประเทศ การชะลอตัวของเศรษฐกิจโลกส่งผลต่อการขยายตัว เสถียรภาพของเศรษฐกิจไทยและมาตรการคว่ำบาตร ความผันผวนในตลาดเงินและการเคลื่อนย้ายการลงทุนระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งมีผลกระทบต่อผู้ประกอบการ นักธุรกิจ ผู้มีรายได้หรือผู้ที่กู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินตกอยู่ในสภาพดิ้นรนต้องหาเงินเพื่อนำมาชำระหนี้ เกิดปัญหาขาดสภาพคล่องทางการเงิน ไม่มีความสามารถชำระหนี้หรือผิดนัดชำระหนี้และหนี้นั้นกลายเป็นหนี้ด้อยคุณภาพหรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (Non-Performing Loan--NPL) กฎหมายหลักที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ได้แก่ พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 กฎหมายฉบับนี้มีมาตรการในการกำกับดูแลสถาบันการเงินและคุ้มครองผู้บริโภค โดยให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติ แต่ยังไม่มีบทบัญญัติหรือมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้บางประการที่ครอบคลุมหรือการบังคับใช้กฎหมายยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรเพื่อเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้คืนและช่วยลูกหนี้ในการประกอบธุรกิจหรือดำเนินชีวิตประจำวันต่อไปได้

ปัญหาเกี่ยวกับทางการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพของลูกหนี้สถาบันการเงิน มีดังต่อไปนี้

ประการแรก ปัญหาวิธีดำเนินการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ลูกหนี้ประสบปัญหาทางการเงินทำให้อยู่ในภาวะที่ไม่อาจชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้สถาบันการเงินตามเงื่อนไขและตกเป็นผู้ผิดนัดชำระหนี้ เจ้าหนี้สถาบันการเงินก็จะดำเนินคดีและบังคับคดีกับทรัพย์สินของลูกหนี้นำมาขายทอดตลาดเพื่อชำระหนี้ การดำเนินคดีดังกล่าวอาจไม่ใช่วิธีการที่ทำให้ได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ได้ หากลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินหรือไม่มีทรัพย์สินเพียงพอที่จะนำมาชำระหนี้ ถ้าเจ้าหนี้สถาบันการเงินไม่เร่งรัดให้ชำระหนี้ทันทีแต่ยังเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ดำเนินกิจการต่อไป ซึ่งกิจการของลูกหนี้อาจดีขึ้นส่งผลให้สามารถชำระหนี้อันจะเป็นประโยชน์มากกว่าในแง่การดำเนินการฟ้องร้อง การแก้ไขปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพเป็นวิธีดำเนินการทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL)

ประการที่สอง ปัญหาการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ ภาวะทางสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เจ้าหนี้มีอำนาจต่อรองทางเศรษฐกิจมากกว่าลูกหนี้ อาจทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมหรือในมุมกลับลูกหนี้อาจอาศัยโอกาสหรือช่องว่างของกฎหมายในการประวิงการชำระหนี้ หน่วยงานของรัฐจึงต้องเข้ามากำกับดูแล

ประการที่สาม ปัญหาการบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน เมื่อลูกหนี้ผิดนัดชำระหนี้ เจ้าหนี้จะสร้างสภาพบังคับหรือดำเนินการทางกฎหมายบังคับชำระหนี้กับทรัพย์สินของลูกหนี้ ซึ่งสามารถชำระหนี้โดยการประนีประนอมยอมความหรือไกล่เกลี่ยในศาลหรือนอกศาล ทำให้ข้อพิพาทระงับสิ้นไปโดยเร็ว เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้เร็วขึ้น ลูกหนี้ก็มีโอกาสฟื้นตัว รักษาชื่อเสียงและความลับของคู่กรณี การดำเนินคดีและการบังคับคดีต้องใช้ระยะเวลานาน คดีอยู่ในศาลมีจำนวนมากเป็นภาระหน้าที่ต่อศาล ทำให้เสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายต่างๆ และทางปฏิบัติเจ้าหนี้ก็จะผลักภาระค่าใช้จ่ายให้ลูกหนี้เป็นผู้รับผิดชอบทำให้เพิ่มภาระแก่ลูกหนี้ การบังคับชำระหนี้กับทรัพย์หลักประกัน เจ้าหนี้จะดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาล ซึ่งกระบวนการบังคับชำระหนี้กับหลักประกันผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้ไม่สามารถบังคับกับหลักประกันได้เองต้องฟ้องร้องต่อศาลให้ศาลมีคำพิพากษา ออกคำบังคับ หมายบังคับคดีและดำเนิน

การบังคับคดีในชั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีต้องใช้เวลานานกว่ากระบวนการจะเสร็จสิ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงิน

2. เพื่อศึกษาปัญหาการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงิน

3. เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพของประเทศไทยกับต่างประเทศ

4. เพื่อเสนอแนะการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงินของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้จำกัดขอบเขตเฉพาะศึกษาแนวคิดและทฤษฎี ศึกษาปัญหากฎหมาย ศึกษาเชิงเปรียบเทียบกฎหมายที่เกี่ยวข้องการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ได้แก่ พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพยุโรป เพื่อหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาทางกฎหมาย ให้สอดคล้องกับทางปฏิบัติและทำให้กลไกตามกฎหมายสามารถฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสัมภาษณ์เจาะลึกผู้วิจัยเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปฏิบัติ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจ ลูกหนี้ของสถาบันการเงิน รวมจำนวน 30 คน ส่วนการสนทนากลุ่ม ได้แก่ ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ นักวิชาการด้านกฎหมาย ทนายความ ตำรวจ และผู้ทรงคุณวุฒิ รวมจำนวน 12 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. เพื่อทราบถึงแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงิน

2. เพื่อทราบถึงปัญหาการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงิน

3. ทำให้ทราบถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงินของประเทศไทยกับต่างประเทศ

4. ทำให้ได้แนวทางที่เหมาะสมในการเสนอแนะกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงินของประเทศไทย

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดกฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพของลูกหนี้สถาบันการเงิน (Financial Institutions Business Act, B.E. 2551, 2008) ประกอบด้วย

กฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจ เป็นกฎหมายที่กำหนดเกี่ยวกับบทบาทแทรกแซงในทางเศรษฐกิจของนิติบุคคลมหาชน ซึ่งกิจกรรมทางเศรษฐกิจนั้น เอกชนสามารถแข่งขันกันได้ตามทุนนิยมเสรี กิจกรรมทางมหาชนเศรษฐกิจเอกชนจะไม่สามารถทำการแข่งกับรัฐได้ เช่น กิจกรรมด้านความมั่นคง สาธารณูปโภค และการรักษาประโยชน์สาธารณะ (Amornjitsuwan, 2020)

หลักความศักดิ์สิทธิของการแสดงเจตนา หลักนี้เกิดจากความเชื่อถือในหลักเสรีภาพที่อยู่ของมนุษย์ทุกคน เน้นถึงสิทธิส่วนบุคคล โดยเจตนาเป็นตัวที่ก่อให้เกิดสิทธิ เสรีภาพของมนุษย์จะถูกจำกัดลงก็ได้แต่โดยความสมัครใจของตนเองในแง่กฎหมายเอกชน (Thabattanon, 2018, pp. 150-151)

หลักอิสระในทางแพ่ง เป็นอำนาจของเอกชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับขอบเขตทางกฎหมายของตนเองด้วยตนเองทั้งในทางส่วนตัวและในทางทรัพย์สินในทางส่วนตัวอาจเป็นเรื่องในทางทรัพย์สินซึ่งสามารถจัดการ

ได้โดยนิติกรรมสัญญา (Sothiphan, 2017, p. 27)

หลักการใช้สิทธิโดยสุจริต ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 5 บัญญัติว่าการใช้สิทธิแห่งตนก็ดี ในการชำระหนี้ก็ดีบุคคลต้องกระทำการโดยสุจริต ซึ่งการชำระหนี้บุคคลทุกคนจะต้องกระทำโดยสุจริตไม่ว่าจะเป็นเจ้าหนี้หรือลูกหนี้หรือบุคคลอื่นที่เข้ามาเกี่ยวข้อง หนี้ที่เกิดจากมูลหนี้สัญญา บุคคลที่เป็นคู่สัญญาตกลงตัดสินใจเข้ามามีความสัมพันธ์ระหว่างกัน (Tirawat, 2018, pp. 29-30)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

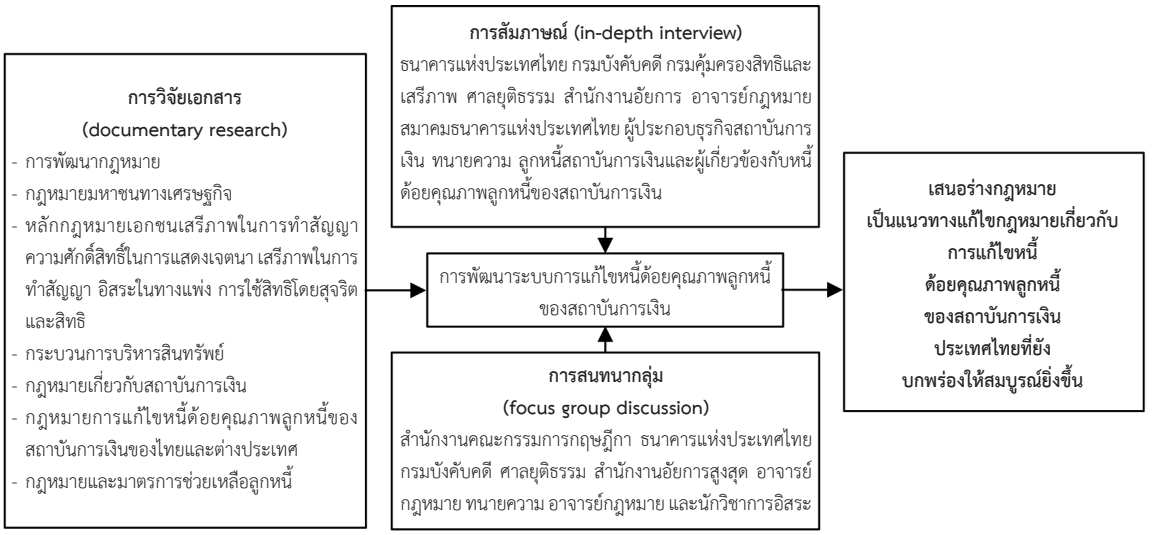

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

ปัจจุบันพบว่าปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมต่อการบังคับใช้เกี่ยวกับบทบัญญัติหรือมาตรทางกฎหมาย ได้แก่ กระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ การชำระหนี้ให้ได้รับมูลค่ายุติธรรมของหนี้หรือหลักประกัน การควบคุมกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ รวมถึงกระบวนการบังคับชำระหนี้กับทรัพย์หลักประกัน จึงทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ เช่น การชำระหนี้ที่ไม่เป็นธรรม ลูกหนี้ไม่สามารถชำระหนี้ได้หรือให้ลูกหนี้มีภาระต้องรับผิดมากขึ้น กระบวนการบังคับหลักประกันที่ล่าช้า เป็นต้น ดังนั้นจึงต้องมีการปรับปรุงกฎหมายเพื่อพัฒนากฎหมายและหลักเกณฑ์ให้ได้รับความคุ้มครอง ความเป็นธรรมทุกฝ่ายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบวิจัยแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล 3 วิธีการดังนี้

1. การค้นคว้าจากเอกสาร (documentary research) ผู้วิจัยทำการศึกษาและรวบรวมจากเอกสารที่เกี่ยวข้องได้แก่ กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับหนังสือตำรา ห้องสมุด ในสถานศึกษา วารสาร บทความ

รายงานการวิจัย และเอกสารอื่นๆ ที่เผยแพร่ทางอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ เพื่อเป็นการสร้างฐานข้อมูลความรู้ในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ เปรียบเทียบ และประมวลผล

2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) ประกอบด้วยประชากร ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ปฏิบัติ ผู้เชี่ยวชาญด้านกฎหมาย หน่วยงานภาคเอกชน ผู้ประกอบการหรือนักธุรกิจ ลูกหนี้ของสถาบันการเงิน จำนวน 30 คน คำถามโดยลักษณะของการสัมภาษณ์จะเป็นการสัมภาษณ์ที่มีคำถามและกำหนดตายตัวว่าจะสัมภาษณ์บุคคลโดยใช้คำถามลักษณะเดียวกัน

3. การสนทนากลุ่ม (focus group discussion) ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึก และจัดสนทนากลุ่มจำนวน 12 คน ซึ่งเป็นบุคคลที่สามารถให้คำตอบในประเด็นที่ต้องการศึกษาและเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลที่ได้จากการการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก ทำให้สามารถทำการวิเคราะห์ข้อมูลได้ครบประเด็น การวิเคราะห์ข้อมูล และใช้เทคนิควิเคราะห์เนื้อหาเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องการพัฒนาระบบการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของสถาบันการเงินพบผลการวิจัยดังนี้

ประการแรก การแก้ไขปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพเป็นวิธีดำเนินการทางหนึ่งที่จะช่วยแก้ไขปัญหาหนี้ไม่ก่อให้เกิดรายได้ (NPL) ดังนี้

1. กระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ เป็นการดำเนินการแก้ไขหนี้ทั่วไป เช่น การพักชำระหนี้ ขยายเวลาชำระหนี้จากระยะสั้นเป็นระยะยาว ลดเงินต้นหรือดอกเบี้ยหรือลดอัตราดอกเบี้ย การโอนทรัพย์สินหลักประกันชำระหนี้ เป็นต้น รายละเอียดปัญหากระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ได้แก่ (1) ความล่าช้าในการเจรจาหรือการไกล่เกลี่ยข้อตกลงเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ที่ไม่ได้ข้อยุติได้ทำให้ลูกหนี้เสียโอกาส เช่น ต้องรับผิดดอกเบี้ยในระหว่างผิดนัด หรือแผนการชำระหนี้ของลูกหนี้ไม่มีความชัดเจนหรือความไม่สุจริตในการชำระหนี้ เป็นต้น (2) กระบวนการตกลงระหว่างเจ้าหนี้สถาบันการเงินและลูกหนี้ในกระบวนการแก้ไขหนี้มีรายละเอียด ความซับซ้อน ลักษณะรูปแบบของการประกอบกิจการของลูกหนี้แต่ละรายมีความแตกต่างกัน สภาพปัญหาของลูกหนี้ที่ประสบ รวมทั้งแนวทางและวิธีการในการบริหารจัดการกิจการของลูกหนี้ในการชำระหนี้แตกต่างกันตลอดจน (3) การส่งเสริมหรือกระบวนทำสัญญาต้องได้รับความคุ้มครองหรือลูกหนี้ไม่ถูกเอาเปรียบตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 39 บทบัญญัติดังกล่าวใช้บังคับกับสถาบันการเงินเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภคให้ถือปฏิบัติ ซึ่งไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวหลักเกณฑ์ ขั้นตอน วิธีการ ผู้เกี่ยวข้องต้องปฏิบัติในกระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพตามสัญญาหรือข้อตกลงระหว่างเจ้าหนี้สถาบันการเงินกับลูกหนี้

2. การชำระหนี้ตามมูลค่ายุติธรรมของหนี้หรือหลักประกัน กรณีลูกหนี้มีความประสงค์ชำระหนี้ แต่ไม่สามารถเจรจาตกลงกันได้หรือไม่ได้ข้อยุติ เนื่องจากเจ้าหนี้อาจกำหนดหลักเกณฑ์หรือมีอำนาจต่อรองเหนือกว่าทำให้ลูกหนี้ไม่สามารถปฏิบัติได้ตามเงื่อนไข เนื่องจากการพิจารณาชำระหนี้อาจไม่ได้กำหนดตามมูลค่ายุติธรรมของหนี้หรือหลักประกันที่มีผลต่อการชำระหนี้ตามสภาวะเศรษฐกิจหรือศักยภาพของหลักประกัน เป็นต้น ตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 63 ได้บัญญัติให้สถาบันการเงินบริหารสินทรัพย์ หนี้สินและภาระผูกพันให้มีความสัมพันธ์กับการรับเงินฝาก การกู้ยืมเงิน หรือการรับเงินจากประชาชน และหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยประกาศกำหนด ถือเป็นมาตรการในการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจของสถาบันการเงินให้มีความ

เป็นธรรมและโปร่งใสต่อผู้รับบริการนั้น ซึ่งไม่มีบทบัญญัติ กฎเกณฑ์หรือมาตรการทางกฎหมายกำหนดสิทธิให้เจ้าหนี้สถาบันการเงินและลูกหนี้ถือปฏิบัติเกี่ยวกับการรับชำระหนี้ให้ได้รับตามมูลค่ายุติธรรมของหนี้หรือหลักประกัน

ประการที่สอง การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ หน่วยงานของรัฐจึงต้องเข้ามากำกับดูแล ตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 106 ได้กำหนดให้กรณีที่คณะกรรมการควบคุมอาจทำความตกลงกับคู่สัญญาของสถาบันการเงินเพื่อลดความผูกพันตามสัญญาที่สถาบันการเงินมีภาระเกินควรกว่าประโยชน์ที่จะพึงได้ คณะกรรมการควบคุมสถาบันการเงินอาจทำความตกลงกับเจ้าของทรัพย์สิน คู่สัญญาหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเพื่อลดภาระดังกล่าวได้ และในปัจจุบันธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานรัฐได้กำหนดนโยบายบริหารหนี้ด้อยคุณภาพ โดยให้สถาบันการเงินจะต้องดำเนินการ กำหนดไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการของสถาบันการเงิน จะต้องครอบคลุมแนวทางในการพิจารณา ทั้งกระบวนการแก้ไขหนี้กำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติ แต่หลักเกณฑ์ดังกล่าวเป็นเพียงนโยบายให้ถือปฏิบัติ ซึ่งไม่มีสภาพเป็นกฎหมายหรือบทบังคับอย่างแท้จริง ปัจจุบันกระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพยังไม่มีหน่วยงานหรือคณะกรรมการรับผิดชอบการจัดการและประสานงานให้แก้ไขหนี้เป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดโดยตรง รวมถึงกรณีมีข้อขัดแย้งระหว่างลูกหนี้และสถาบันการเงินยังไม่มีองค์กรใดเป็นผู้ชี้ขาดข้อขัดแย้ง และเป็นที่คาดการณ์ว่าในระยะต่อไปหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้เพิ่มสูงขึ้น จากปัจจัยต่างๆ ข้างต้น เมื่อสถาบันการเงินต่างๆ ภายใต้การกำกับดูแลของธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งมีการจัดการหนี้ยังไม่เป็นระบบหรือครบวงจรจึงจำเป็นต้องมีการแก้ไขในส่วนนี้ด้วย

ประการที่สาม การบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน เจ้าหนี้จะดำเนินคดีฟ้องร้องต่อศาล ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 729/1 บัญญัติไว้ว่า ถ้าไม่มีการจำนองรายอื่นหรือบุริมสิทธิ์อื่นอันได้จดทะเบียนไว้เหนือทรัพย์สินอันเดียวกันนี้ ผู้รับจำนองสามารถดำเนินการบังคับจำนองได้โดยไม่ต้องไปฟ้องคดีต่อศาลและดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์ในชั้นเจ้าพนักงานบังคับคดีโดยผู้จำนองหรือลูกหนี้แจ้งความประสงค์ให้ผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้ดำเนินการนั้น ซึ่งการบังคับจำนองคุ้มครองผู้จำนอง ผู้รับจำนองเพิ่มมากขึ้นและตามพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 45 กำหนดให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ มาใช้กับบัตรเงินฝากโดยอนุโลม แต่ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับการบังคับชำระหนี้กับหลักประกันลูกหนี้ของสถาบันการเงิน และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 729/1 กำหนดผู้รับจำนองสามารถดำเนินการบังคับจำนองกับหลักประกันได้โดยไม่ต้องไปฟ้องคดีต่อศาลและดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์ในชั้นเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยผู้จำนองหรือลูกหนี้ต้องแจ้งความประสงค์ให้ดำเนินการ แต่ไม่ให้สิทธิผู้รับจำนองหรือเจ้าหนี้เป็นผู้แจ้งความประสงค์ดำเนินการนั้นได้ การบังคับชำระหนี้กับหลักประกันโดยไม่ผ่านกระบวนการศาลช่วยลดขั้นตอนหรือระยะเวลาสั้นกว่าเดิม เป็นประโยชน์ให้กับเจ้าหนี้และลูกหนี้ และเป็นวิธีที่สะดวกรวดเร็ว มีประสิทธิภาพต่อการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพอีกทางหนึ่งและไม่เป็นภาระเจ้าหนี้ในการถือครอบครองทรัพย์หรือเก็บทรัพย์ไว้นานก็จะมีภาระเพิ่มมากขึ้น ทั้งยังเปิดโอกาสให้ลูกหนี้ฟื้นตัวได้เร็วขึ้น แต่อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติการดำเนินการบังคับจำนองกับหลักประกันดังกล่าวจะมีหลักเกณฑ์ วิธีการอย่างไรหรือไม่ ซึ่งเสี่ยงต่อการถูกฟ้องร้องหรือเพิกถอนการบังคับจำนองภายหลัง

การแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ เปรียบเทียบกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพของต่างประเทศ พบว่า ประเทศญี่ปุ่น มีมาตรการให้ธนาคารขนาดใหญ่เร่งการแก้ไขหนี้จากบัญชีภายใน 3 ปี ส่วนเงินกู้ที่เหลือจะขายตรงให้

กับ Resolution Collection Corporation (RCC) เพื่อบริหารจัดการต่อไป มาตรการของรัฐบาล ได้แก่ ผลักดันให้ธนาคารแก้ไขสินเชื่อด้อยคุณภาพ ดำเนินการลดอัตราส่วนของสินเชื่อที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ที่มีอยู่ภายในสองปีและให้สินเชื่อใหม่ภายใน 3 ปี ส่วนสหรัฐอเมริกา พบว่า มีนโยบายและมาตรการทางเศรษฐกิจ ได้แก่ มาตรการช่วยเหลือภาคอสังหาริมทรัพย์ภาคการเงินและสถาบันการเงินและภาคเศรษฐกิจจริง (real sector) มีกระบวนกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการปรับโครงสร้างหนี้ กำหนดการกู้คืนสุทธิจากการชำระบัญชีเงินกู้ ต้องคำนวณมูลค่าการเรียกคืนของหลักประกันการค้ำประกันเงินกู้ มูลค่าของเงินกู้ ปรับโครงสร้างหนี้และการกำหนดโครงสร้างใหม่มูลค่าการกู้คืน มูลค่าการเรียกคืนของหลักประกันที่เป็นหลักประกันเงินกู้จะขึ้นอยู่กับจำนวนราคาประเมินปัจจุบันมูลค่าผลประโยชน์ของผู้กู้ในทรัพย์สินอื่นๆ ทั้งหมด ค่าใช้จ่ายการบริหาร และค่าใช้จ่ายอื่นๆ นำมาพิจารณาด้วย และสาธารณรัฐประชาชนจีน พบว่า การแก้ไขหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ มีตลาด NPL กฎเกณฑ์ทางกฎหมายที่ใช้กับ NPL จัดตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์เพื่อแก้ไขหนี้ โดยหน่วยงานบริษัทบริหารสินทรัพย์ 4 แห่ง (AMCs) ได้แก่ Huarong, Great wall, Orient, Cinda รวมเรียกว่า Big Four AMCs หน้าที่กำกับดูแลหนี้แก้ไขหนี้ NPL โดยรับโอนหนี้มาจากสถาบันการเงินมาบริหารจัดการ และจัดตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์ (AMC) ระดับจังหวัดเพื่อบริหารจัดการหนี้ การแปลงหนี้เป็นทุน และมีบทบัญญัติกฎหมายการปรับโครงสร้างหนี้เกี่ยวกับ ควบคุมการรับรู้ การวัดผล และการเปิดเผยข้อมูล เกี่ยวกับธุรกรรมที่บรรลุข้อตกลงใหม่เกี่ยวกับเวลา จำนวน หรือวิธีการชำระหนี้ตามข้อตกลงระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้และการวัดมูลค่าเครื่องมือทางการเงินให้วัดมูลค่าด้วยราคาทุน สหภาพยุโรป การแก้ไขหนี้มีคณะกรรมาธิการ ได้เสนอแผนในการจัดการกับหนี้ ได้แก่ การสร้างตลาดรองที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น กำหนดกฎเกณฑ์มาตรฐานสำหรับบริษัทบริหารสินทรัพย์ ผู้เชี่ยวชาญและบริษัททวงถามหนี้ ซึ่งซื้อ (NPLs) แก้ไขระเบียบข้อกำหนดด้านเงินทุน กำหนดให้มีแผน ขั้นตอนเกี่ยวกับการปรับโครงสร้างหนี้ มีข้อมูลตัวตนของลูกหนี้ ทรัพย์สินและหนี้สินของลูกหนี้ ณ เวลาที่ยื่นแผนปรับโครงสร้างหนี้ รวมทั้งมูลค่าของทรัพย์สิน คำอธิบายสถานการณ์ทางเศรษฐกิจของลูกหนี้และตำแหน่งของงาน และสาเหตุและขอบเขตของความยากลำบากของลูกหนี้

กฎหมายหรือมาตรการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ การกำกับของสถาบันการเงินในช่วงเกิดวิกฤติ พบว่าประเทศญี่ปุ่น ใช้นโยบายการคลังการใช้จ่ายของรัฐบาลเป็นเครื่องมือหลักในการบรรเทาผลกระทบทางเศรษฐกิจ อนุมัติวงเงินงบประมาณเพื่อช่วยเหลือธุรกิจ SME และธุรกิจในภาคการผลิตต่างๆ ให้เงินช่วยเหลือ สหรัฐอเมริการัฐบาลกลาง ได้ออกกฎหมายหรือมาตรการด้านเศรษฐกิจ การเงินมารับมือและฟื้นฟูเมืองที่ได้รับผลกระทบ กฎหมายผ่อนปรนเงื่อนไขการชำระหนี้ให้แก่ธุรกิจขนาดเล็ก และมลรัฐนิวยอร์กได้มีมาตรการทางกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายเกี่ยวกับระยะเวลาการพักชำระหนี้ การขยายระยะเวลาการขับไล่ออกจากอสังหาริมทรัพย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน มีมาตรการและนโยบายต่างๆ เพื่อแก้ไขหนี้ ซึ่งสามารถกระตุ้นเศรษฐกิจกลับมาฟื้นตัวได้อย่างรวดเร็ว ได้แก่ นโยบายที่ตอบสนองต่อปัญหาโดยเฉพาะขึ้นกับสภาพการณ์ในช่วงเวลาและผลกระทบในแต่ละพื้นที่ พร้อมกับการให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูภาคการผลิตและกระตุ้นอุปสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มาตรการทางการเงินการคลัง การดำเนินการนโยบายการเงินจะเน้นแบบเจาะจงกลุ่มเป้าหมาย ส่วนสหภาพยุโรป พัฒนาตลาดรองเพิ่มสำหรับสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ ปฏิรูปกฎหมายกู้หนี้ สนับสนุนการจัดตั้งและความร่วมของบริษัทจัดการทรัพย์แห่งชาติ (AMCs)

การบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน พบว่า ประเทศญี่ปุ่น มีการบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน เมื่อลูกหนี้จำนองไม่ชำระหนี้ตามสัญญาแล้ว เจ้าหนี้มีสิทธิ คือ เลือกการฟ้องร้องบังคับคดีแบบเจ้าหนี้สามัญ หรือฟ้องร้องการบังคับจำนองกับทรัพย์จำนองอันถือเป็นบุริมสิทธิ์เหนือเจ้าหนี้รายอื่น หากเจ้าหนี้มีความประสงค์ที่จะบังคับทรัพย์จำนองเพื่อชำระหนี้ เจ้าหนี้จำนองมีสิทธิ โดยการโอนทรัพย์จำนองให้เป็นการตีใช้หนี้ได้ และการบังคับขายทอดตลาดทรัพย์สิน เมื่อลูกหนี้ผิดนัดเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกร้องโดยการฟ้องร้องต่อศาล เพื่อนำทรัพย์จำนองไปขายทอดตลาดทรัพย์สินด้วยวิธีการแข่งขันประมูลราคา (auction and buy sell arrangement) สหรัฐอเมริกา มีการบังคับจำนองที่ผ่านศาลและไม่ผ่านศาลแล้วแต่กฎหมายของแต่ละมลรัฐตามกฎหมายที่บัญญัติไว้ การบังคับหลักประกันโดยผ่านกระบวนการของศาล (Judicial Foreclosure) เป็นการให้ความคุ้มครองแก่ลูกหนี้ การขายทรัพย์สินภายใต้กระบวนการของศาลจะดำเนินด้วยวิธีการขายทอดตลาดทรัพย์สินอย่างเปิดเผย (public sale) โดยเจ้าหน้าที่ศาลเป็นผู้แต่งตั้งและการขายเป็นที่ยุติเมื่อได้รับอนุมัติจากศาลแล้ว ส่วนกระบวนการบังคับหลักประกันโดยไม่ผ่านกระบวนการของศาล (non-judicial foreclosure or power of sale) เป็นวิธีการซึ่งอำนาจในการขายได้ถูกกำหนดไว้ในสัญญา สาธารณรัฐประชาชนจีน การบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน จะเป็นการฟ้องร้องและการไม่ฟ้องร้องที่ใช้กับการบังคับใช้หนี้ ตลอดจนภาพรวมของขั้นตอนการบังคับใช้ทั่วไปและการปฏิบัติต่อหลักประกันประเภทต่างๆ การกำหนดสิทธิของเจ้าหนี้ภายใต้กฎหมายเจ้าหนี้อาจกำหนดสิทธิของตนต่อลูกหนี้ผ่านกระบวนการดำเนินคดีหรือกระบวนการที่ไม่ดำเนินคดี การดำเนินคดีโดยไม่ฟ้องร้อง เพื่อประโยชน์ในประสิทธิภาพและต้นทุน เจ้าหนี้อาจเลือกวิธีการไม่ฟ้องร้อง เป็นกระบวนการทางกฎหมายพิเศษสำหรับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับการชำระเงินด้วยเงินหรือหลักทรัพย์ กระบวนการบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน มีกระบวนการฟ้องร้องที่พิจารณาในศาล และไม่ยื่นฟ้องต่อศาล ส่วนสหภาพยุโรป การบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน กำหนดให้ประเทศสมาชิกต้องกำหนดวิธีการมีประสิทธิภาพมากขึ้นสำหรับธนาคาร การบังคับกับหลักประกันทางธุรกิจโดยไม่ต้องดำเนินคดีศาล จะอยู่ในรูปแบบของการประมูลสาธารณะ การขายส่วนตัว หรือการจัดทรัพย์สินโดยจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อตกลงกันล่วงหน้าโดยใช้ข้อตกลงเงินกู้ระหว่างผู้ให้กู้และผู้กู้ แต่ไม่สามารถใช้กับกับสัญญาสินเชื่อบริโภคที่มีหลักประกัน

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ เปรียบเทียบกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพของต่างประเทศ ตลอดทั้งจากการวิจัยเอกสาร การสัมภาษณ์ การร่างกฎหมาย และการสนทนากลุ่ม ผู้วิจัยได้ข้อค้นพบว่า พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีดำเนินการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ได้แก่กระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ การชำระหนี้ตามมูลค่ายุติธรรมของหนี้หรือหลักประกันหนี้ด้อยคุณภาพ การกำกับดูแลสถาบันการเงินของหน่วยงานรัฐ ตลอดจนการบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นหน่วยงานกำกับดูแลสถาบันการเงินและคุ้มครองผู้บริโภคได้กำหนดเป็นนโยบายหรือหลักเกณฑ์ทั่วไปให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติ แต่ไม่มีสภาพบังคับหรือบทกำหนดโทษสถาบันการเงินที่ฝ่าฝืนอย่างแท้จริง ซึ่งลูกหนี้อาจไม่ได้รับความเป็นธรรมและเจ้าหนี้สถาบันการเงินก็ไม่ได้รับประโยชน์เท่าที่ควร ทั้งยังต้องปรับปรุงแก้ไขกฎหมายหรือมาตรการต่างๆ เพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ให้สามารถปลดเปลื้องภาระหนี้สินได้และเจ้าหนี้สถาบันการเงินก็ได้รับชำระหนี้ ตามสภาวะเศรษฐกิจหรือสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. ปัญหาวิธีดำเนินการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ดังนี้ (1) ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มีบทบัญญัติบางประการที่ไม่เหมาะสมต่อการบังคับใช้เกี่ยวกับบทบัญญัติหรือมาตรทางกฎหมาย วิธีการดำเนินการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ กำหนดกระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ สอดคล้องกับหลักความศักดิ์สิทธิ์ของการแสดงเจตนา ซึ่งคุ้มครองเจตนาของบุคคล ในการทำสัญญาด้วยใจสมัครผูกพันเฉพาะคู่สัญญา และหลักอิสระในทางแพ่งปัจเจกชนหรือบุคคลซึ่งอาจใช้หลักอิสระในทางแพ่งในการจัดการชีวิตหรือทรัพย์สินของตนอย่างไรก็ได้ภายใต้กรอบของกฎหมาย (2) ปัญหาการชำระหนี้ตามมูลค่ายุติธรรมของหนี้หรือหลักประกัน เป็นประโยชน์ต่อเจ้าหนี้สถาบันการเงินจะได้รับชำระหนี้คืน ส่วนลูกหนี้ก็มีความสามารถในการชำระหนี้ตามความยุติธรรมของหนี้หรือหลักประกันและได้รับความคุ้มครองอย่างเป็นธรรม สอดคล้องกับหลักสุจริตการเข้ามีนิติสัมพันธ์ในทางหนี้อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อที่ว่าบุคคลจะไม่เอารัดกันเกินไป ถ้ามีการเอารัดเอาเปรียบกันถือว่าเป็นการกระทำไม่สุจริต มีความซื่อสัตย์และความไว้วางใจที่บุคคลควรมีต่อกันจึงเป็นรากฐานของความสัมพันธ์ทางหนี้ที่สำคัญ กำหนดให้สถาบันการเงินออกระเบียบหรือกฎเกณฑ์ของธนาคารแห่งประเทศไทย มีกฎหมายหรือมาตรการต่างๆ ช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับความเดือดร้อนที่ประสบปัญหาทางการเงินหรือไม่สามารถชำระหนี้ได้เป็นมาตรฐานแนวทางเดียวกัน มีสภาพบังคับอย่างแท้จริง บทลงโทษสถาบันการเงินที่ไม่ปฏิบัติตามหรือฝ่าฝืน และเปรียบเทียบกับวิธีดำเนินการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้ของประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพยุโรป ซึ่งมีมาตรการช่วยเหลือลูกหนี้ทั้งภาคการเงินและสถาบันการเงินรัฐบาลหรือจัดตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์รับซื้อหนี้ด้อยคุณภาพจากสถาบันการเงินมาบริหาร สนับสนุนทางด้านการเงินให้แก่ภาคธุรกิจ เป็นต้น สำหรับประเทศไทย ก็มีการจัดตั้งบริษัทบริหารสินทรัพย์ (AMC) แก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพ รวมถึงภาครัฐก็เข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหาเช่นกัน

2. ปัญหาการกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐ ผลการวิจัยพบว่า ในการทำสัญญาผู้ที่มีอำนาจทางเศรษฐกิจเหนือกว่าอาจทำข้อตกลงกับผู้ที่มีอำนาจข้อตกลงทางเศรษฐกิจด้อยกว่าและอาจยินยอมทำนิติกรรมด้วย รัฐต้องเข้ามามีบทบาทในการแทรกแซง สอดคล้องกับกฎหมายมหาชนทางเศรษฐกิจเป็นเครื่องมือของรัฐที่ใช้แทรกแซงความประพฤติหรือบุคคลในสังคมให้มีพฤติการณ์พึงประสงค์ กฎเกณฑ์เกี่ยวกับเศรษฐกิจที่มีผลกระทบต่อประชาชน กำหนดภาครัฐต้องเร่งให้มีการแก้ไขโดยการสร้างแรงจูงใจ เจ้าหนี้และลูกหนี้เข้ามาสู่กระบวนการ มีหน่วยงานสนับสนุน ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายให้มีประสิทธิภาพและรวดเร็ว โดยเฉพาะธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานภาครัฐ ผู้รับผิดชอบโดยตรงต่อเกี่ยวกับการปฏิบัติของสถาบันการเงินไทย กำหนดกรอบหลักเกณฑ์ เพื่อให้ทุกฝ่ายยึดถือปฏิบัติ เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม ให้เกิดสภาพบังคับ มีความชัดเจนในเงื่อนไขและหลักเกณฑ์การจัดตั้งหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการกำกับดูแล ช่วยเหลือลูกหนี้ที่ได้รับความเดือดร้อนหรือประสบปัญหาเกี่ยวกับหนี้ มีกฎหมายหรือมาตรการต่างๆ ช่วยเหลือลูกหนี้ที่ประสบวิกฤตหรือเหตุสุดวิสัยที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ แม้รัฐบาลได้ออกกฎหมายหรือมาตรการต่างๆ และธนาคารแห่งประเทศไทยก็มีนโยบายให้สถาบันการเงินปฏิบัติเพื่อช่วยเหลือลูกหนี้ ทั้งช่วงวิกฤตแต่ลูกหนี้ก็ไม่ได้รับการช่วยเหลือเท่าที่ควร และไม่สามารถแก้ปัญหาได้ ทั้งมีภาระต้องรับผิดต่อเจ้าหนี้สถาบันการเงิน

3. ปัญหาการบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการบังคับชำระหนี้กับหลักประกันตาม พระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 มาตรา 45 กำหนดให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาใช้กับบัตรเงินฝากโดยอนุโลมดังกล่าว แต่ไม่ได้กำหนดเกี่ยวกับการบังคับกับหลักประกัน และตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 729/1 กำหนดให้ผู้รับจำนองสามารถดำเนินการบังคับจำนองกับหลักประกันได้โดยไม่ต้องไปฟ้องคดีต่อศาลและดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์ในชั้นเจ้าพนักงานบังคับคดี แต่ผู้จำนองต้องเป็นผู้แจ้งความประสงค์ โดยไม่ผ่านกระบวนการของศาล เปรียบเทียบกับสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน และสหภาพยุโรป การบังคับกับหลักประกันโดยไม่ต้องฟ้องร้องศาลเช่นกัน ซึ่งทำให้ย่นระยะเวลาการบังคับชำระหนี้ได้รวดเร็ว ลดค่าใช้จ่ายและจำนวนปริมาณคดีที่ฟ้องร้องในศาล เจ้าหนี้ได้รับชำระหนี้และลูกหนี้สามารถชำระหนี้และฟื้นตัวได้เร็วขึ้น เป็นทางเลือกมากขึ้น ประโยชน์ต่อลูกหนี้และเจ้าหนี้ ลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดในหนี้ส่วนที่เหลือ หากขายทอดตลาดแล้วไม่พอชำระหนี้ ซึ่งต้องมีหลักเกณฑ์ กระบวนการวิธีการ หรือมีหน่วยงานหรือคณะกรรมการหรือคนกลางเข้ามาพิจารณา ควบคุมดูแล เพื่อมิให้เกิดปัญหาโต้แย้งสิทธิหรือฟ้องร้องในภายหลังและให้ได้รับความเป็นธรรมทั้งฝ่ายเจ้าหนี้สถาบันการเงินและลูกหนี้ ทั้งนี้ ผลการวิจัยสอดคล้องกับสมมุติฐานของวิจัยที่ผู้วิจัยได้ตั้งไว้ ซึ่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 ที่ยังไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีดำเนินการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายในการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพได้ทั้งระบบ ส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมาย และได้รับความคุ้มครอง ความเป็นธรรมทุกฝ่ายและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยจึงเห็นควรให้มีการแก้ไขหรือปรับปรุงพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 ดังนี้

1. วิธีดำเนินการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ควรกำหนดคำนิยามศัพท์ โดยเพิ่มเติม หมวดที่ 3/1 มาตรา 39/1

มาตรา 39/1 ในหมวดนี้ “หนี้ด้อยคุณภาพ” หมายความว่า สินทรัพย์ที่มีลักษณะเป็นสินทรัพย์ไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ หรือเป็นสินทรัพย์ที่สงสัยว่าจะไม่มีราคาหรือเรียกคืนไม่ได้ ตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมาย และ “มูลค่ายุติธรรม” หมายความว่า ราคาที่จะได้รับจากการขายสินทรัพย์ หรือจะจ่ายเพื่อโอนหนี้สินในรายการ ที่เกิดขึ้นในสภาพปกติระหว่างผู้ร่วมตลาด ณ วันที่วัดมูลค่า

(1.1) กระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ควรกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เงื่อนไข ให้มีมาตรฐานการพิจารณาที่เหมือนกัน โดยวางกรอบหรือแนวทางปฏิบัติบัญญัติเป็นกฎหมาย มีผลใช้บังคับอย่างเป็นรูปธรรมตามสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป ได้แก่ หลักเกณฑ์กระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ส่วนรายละเอียดธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้กำหนดนโยบายให้เจ้าหนี้ถือปฏิบัติ โดยมีคณะกรรมการหรือตัวแทนของแต่ละหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและตัวแทนลูกหนี้ร่วมกันพิจารณา เพื่อคุ้มครองลูกหนี้ได้รับความเป็นธรรม และเจ้าหนี้ก็ได้ประโยชน์ ควรกำหนดให้มีกระบวนการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ โดยเพิ่มเติม หมวดที่ 3/1 มาตรา 39/2

มาตรา 39/2 เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองลูกหนี้สถาบันการเงิน และให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติในเรื่องดังต่อไปนี้ (1) ลูกหนี้ด้อยคุณภาพ แต่ละรายมีข้อมูลผูกพันที่จะต้องให้ข้อมูลแก่เจ้าหนี้สถาบันการเงินจัดเตรียมแผนธุรกิจเพื่อการแก้ไขหนี้ และจัดทำตารางเวลาการแก้ไขหนี้ที่แน่นอน (2) มีกระบวนการแก้ไขปัญหาหนี้ด้อยคุณภาพหรือหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้

ด้วยการวิเคราะห์และประเมินสถานะและความอยู่รอดของธุรกิจลูกหนี้แต่ละรายโดยเร็ว (3) เจ้าหนี้สถาบันการเงินมีข้อผูกพันที่จะกำหนดวิธีการในการดำเนินการกับลูกหนี้ที่ไม่ให้ความร่วมมือหรือไม่สามารถประกอบอาชีพต่อไปได้ (4) มีข้อตกลงเรื่องการเปิดเผยข้อมูลกำหนดค่าใช้จ่ายและเงื่อนไขการปฏิบัติของลูกหนี้ (5) ในกรณีมีข้อขัดแย้งระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้สถาบันการเงิน มีทางเลือกให้มีการกำหนดผู้ไกล่เกลี่ยทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นระหว่างลูกหนี้กับเจ้าหนี้สถาบันการเงิน โดยลูกหนี้และเจ้าหนี้สถาบันการเงินไม่มีข้อผูกมัดที่จะต้องปฏิบัติตามคำชี้แนะของผู้ไกล่เกลี่ย (6) มีการกำหนดประเภทข้อมูลด้านอาชีพและการเงินที่จำเป็นในการแก้ไขหนี้รวมทั้งตารางเวลาการแก้ไขหนี้ที่ชัดเจน (7) กระบวนการแก้ไขหนี้ จะต้องมีสถาบันหรือคณะกรรมการ เพื่อรับผิดชอบการจัดการและประสานงานให้การแก้ไขหนี้เป็นไปตามขั้นตอนและตารางเวลาที่กำหนด (8) กรณีมีข้อขัดแย้งระหว่างลูกหนี้และสถาบันการเงิน ลูกหนี้อาจขอให้คณะกรรมการแก้ไขหนี้ แต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นบุคคลที่สามพิจารณาไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้งระหว่างเจ้าหนี้กับลูกหนี้หรือระหว่างเจ้าหนี้ด้วยกันเอง

(1.2) การชำระหนี้ตามมูลค่ายุติธรรมของหนี้หรือหลักประกัน ควรวางกรอบหรือแนวทางปฏิบัติบัญญัติเป็นกฎหมาย ในส่วนรายละเอียดก็ให้ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นผู้กำหนดนโยบาย ให้เจ้าหนี้และลูกหนี้ถือปฏิบัติ มาตรการทางกฎหมาย บทบังคับ มีความชัดเจนในเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ มีคณะกรรรมการหรือตัวแทนของละหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องและตัวแทนลูกหนี้ร่วมกันพิจารณา ให้โอกาสลูกหนี้ชำระหนี้ก็ตามกำลังความสามารถ และการประเมินหรือตีราคามูลค่าหลักประกันเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนด เพื่อคุ้มครองลูกหนี้ได้รับความเป็นธรรม และเจ้าหนี้สถาบันการเงินก็ได้ประโยชน์รับชำระหนี้ตามสมควร โดย เพิ่มเติม หมวดที่ 3/1 มาตรา 39/3

มาตรา 39/3 ให้สถาบันการเงินบริหารสินทรัพย์หนี้สินและภาระผูกพันตามสัญญาปรับโครงสร้างหนี้ให้มีความสัมพันธ์ตามมูลค่ายุติธรรมของหนี้หรือหลักประกัน

2. การกำกับดูแลของหน่วยงานรัฐในการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ควรแก้ไขหรือปรับปรุง เพิ่มเติม โดยมีบทบัญญัติกฎหมายเกี่ยวกับการกำกับของหน่วยงานรัฐหรือมีคณะกรรมการกำหนดนโยบาย หรือกำหนดหลักเกณฑ์ เพื่อให้ทุกฝ่ายยึดถือปฏิบัติ เป็นแนวทางปฏิบัติอย่างรูปธรรม ให้เกิดสภาพบังคับ มีความชัดเจนในเงื่อนไข บทลงโทษกรณีที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติ มีคณะกรรรมการหรือตัวแทนของละหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องที่เป็นอิสระจากธนาคารแห่งประเทศไทย และตัวแทนลูกหนี้ร่วมกันพิจารณา จัดตั้งหน่วยงานของรัฐหรือคณะกรรมการกำกับดูแล ตลอดจนกฎหมายหรือมาตรการต่างๆ ในการช่วยลูกหนี้ที่ประสบวิกฤติหรือเหตุสุดวิสัยที่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ หน่วยงานของรัฐมีบทบาท สนับสนุน หรือควบคุมดูแลสถาบันการเงินในการแก้ไขหนี้ให้มีประสิทธิภาพ และเร่งรัด การสร้างแรงจูงใจเจ้าหนี้และลูกหนี้เข้ามาสู่กระบวนการแก้ไขหนี้เพื่อความเป็นธรรมของทุกฝ่าย โดยเพิ่มเติม หมวดที่ 3/1 มาตรา 39/4, มาตรา 39/5, มาตรา 39/6 ดังนี้

มาตรา 39/4 คณะกรรมการควบคุมสถาบันการเงินการแก้ไขหนี้ ให้สถาบันการเงินถือปฏิบัติในเรื่องดังต่อไปนี้ (1) มาตรการในการแก้ไขหนี้จะต้องกำหนดไว้อย่างชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษร และได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการของสถาบันการเงิน โดยผู้บริหารระดับสูงของสถาบันการเงินจะต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและมาตรการดังกล่าว (2) มาตรการที่กำหนดจะต้องครอบคลุมแนวทางในการพิจารณาการแก้ไขหนี้ทั้งกระบวนการ ได้แก่ การกำหนดวัตถุประสงค์แนวทางในการวิเคราะห์และคัดเลือกลูกหนี้ การติดตามดูแล การรายงานผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์และทางด้านบัญชีที่เกี่ยวข้องกับการการแก้ไขหนี้ (3) สถาบันการเงินจะ

ต้องกำหนดระเบียบวิธีปฏิบัติเป็นลายลักษณ์อักษรเกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบในการแก้ไขหนี้ การอนุมัติ การรายงานและการติดตามดูแลที่ชัดเจน รวมทั้งกำหนดแผนปฏิบัติงานในขั้นตอนต่างๆ ให้ครบถ้วนสมบูรณ์ ที่ปรึกษาเกี่ยวกับการเงิน หรือธุรกิจการให้คำที่ปรึกษาทางการเงินหรือเป็นบริษัทที่ปรึกษาทางการเงิน หรือธุรกิจการให้คำปรึกษาทางการเงินหรือบริษัท (4) สถาบันการเงินจะต้องจัดตั้งหน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ที่มีประสบการณ์ในการแก้ไขหนี้ที่เป็นอิสระจากเจ้าหน้าที่สินเชื่อที่ดูแลลูกหนี้รายนั้นเพื่อทำหน้าที่ปฏิบัติงานตามกระบวนการแก้ไขหนี้ตามระเบียบวิธีปฏิบัติที่กำหนดในข้อ (3) หรืออาจให้สถาบันการเงินอื่นหรือบุคคลที่สามที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการแก้ไขหนี้เป็นผู้ทำหน้าที่นั้นก็ได้ ยกเว้นกรณีที่สถาบันการเงินเฉพาะกิจมีบุคลากรจำกัด อนุโลมให้เจ้าหน้าหนี้ที่สินเชื่อทำหน้าที่ตามกระบวนการแก้ไขหนี้ได้ แต่ต้องทำตามระเบียบวิธีปฏิบัติไว้ในข้อ (3) โดยเคร่งครัด

มาตรา 39/5 ให้มีคณะกรรรมการคณะหนึ่งเรียกว่า “คณะกรรมการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพ ประกอบด้วยผู้แทนจากผู้แทนภาครัฐ จำนวน 3 คน และผู้แทนจากภาคเอกชนจำนวน 5 คน ดังนี้ (1) ปลัดกระทรวงการคลังประธานกรรมการ (2) ผู้ว่าการธนาคารแห่งประเทศไทยรองประธานกรรมการ (3) ผู้แทนสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย กรรมการ (4) ผู้แทนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย กรรมการ (5) ผู้แทนสมาคมธนาคารไทย กรรมการ (6) ผู้แทนสมาคมบริษัทเงินทุน กรรมการ (7) ผู้แทนสมาคมธนาคารต่างชาติ กรรมการ (8) อำนวยการปฏิบัติการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้สถาบันการเงิน กรรมการและเลขานุการ อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการแก้ไขหนี้ด้อยคุณภาพลูกหนี้สถาบันการเงิน ดังนี้ (1) กำหนดกรอบ ติดตาม พัฒนาการ ทบทวน หรือกำหนดนโยบาย เพื่อส่งเสริมการแก้ไขหนี้ (2) เป็นตัวกลางผลักดันให้มีการเจราแก้ไขหนี้ดำเนินต่อไปได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการเจรจาปัญหาหรืออุปสรรค (3) กำกับดูแลการดำเนินการตามแนวทางการแก้ไขหนี้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ(4) พิจารณาปรับปรุงแนวทางการแก้ไขหนี้ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (5) รายงานความคืบในการแก้ไขหนี้ต่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังเป็นระยะ (6) แต่งตั้งคณะอนุกรรมการหรือคณะทำงานเพื่อสนับสนุนทางการแก้ไขหนี้สถาบันการเงินได้ตามเหมาะสม (7) ดำเนินการอื่นใดตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังมอบหมาย

มาตรา 39/6 การแก้ไขหนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจของประเทศ โดยการแก้ไขปัญหาสินทรัพย์ด้อยคุณภาพให้เป็นไปอย่างรวดเร็ว และเพื่อลูกหนี้ที่สุจริตอยู่ในฐานะที่จะชำระหนี้ได้ภายในเวลาที่กำหนด และสามารถดำเนินกิจการเดิมหรือเริ่มกิจการได้ใหม่ ในการแก้ไขหนี้ให้สถาบันการเงินดำเนินการดังต่อไปนี้ (1) ลดเงินต้น ดอกเบี้ย อัตราดอกเบี้ย และระยะเวลาที่จะคำนวณดอกเบี้ย ขยายระยะเวลาชำระหนี้ หรือผ่อนปรนเงื่อนไขในการชำระหนี้อย่างอื่นให้แก่ลูกหนี้ และในกรณีที่เห็นสมควรเพื่อความเป็นธรรมอย่างทัดเทียมกันและความรวดเร็ว จะผ่อนปรนเงื่อนไขในการชำระหนี้ดังกล่าวเป็นการทั่วไปให้แก่ลูกหนี้ทั้งหมดหรือบางประเภทก็ได้ (2) แปลงหนี้ของลูกหนี้เป็นทุนในกิจการของลูกหนี้ (3) รับโอนทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องจากลูกหนี้เพื่อชำระหนี้ หรือจำหน่ายทรัพย์สินหรือสิทธิเรียกร้องบางส่วนของลูกหนี้ดังกล่าวให้แก่บุคคลภายนอก แต่กรณีที่ทรัพย์สินที่จะโอนหรือจำหน่ายไม่ใช่ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันแห่งหนี้ ต้องได้รับความยินยอมของลูกหนี้ก่อน (4) รับโอนหุ้นหรือซื้อหุ้นเพิ่มทุนของลูกหนี้ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุงกิจการของลูกหนี้ (5) ใช้มาตรการอื่นใดโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการ การดำเนินการตามวรรคสอง คณะกรรมการจะกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการและเงื่อนไขให้สถาบันการเงินปฏิบัติก็ได้

3. การบังคับชำระหนี้กับหลักประกันหนี้ ควรแก้ไข

หรือปรับปรุง โดยเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการบังคับชำระหนี้กับหลักประกัน ให้เจ้าหนี้หรือผู้รับจำนองบังคับจำนองกับหลักประกันโดยลูกหนี้ไม่ต้องรับผิดในส่วนหนี้ที่เหลือเป็นการเปิดช่องทางการบังคับชำระหนี้กับหลักประกันให้เป็นทางเลือกมากขึ้น ตามสภาวะสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป มีหลักเกณฑ์ กระบวนการวิธีการ หรือมีหน่วยงานหรือคณะกรรมการหรือคนกลางเข้ามาพิจารณา ควบคุมดูแล มิให้เกิดปัญหาโต้แย้งสิทธิหรือฟ้องร้องในภายหลัง ซึ่งเป็นประโยชน์และความเป็นธรรมทั้งฝ่ายเจ้าหนี้และลูกหนี้ ควรกำหนดให้เจ้าหนี้หรือผู้รับจำนองสามารถดำเนินการได้โดยไม่ต้องฟ้องต่อศาลและขายทอดตลาดในชั้นเจ้าพนักงานบังคับคดี โดยเพิ่มเติม หมวดที่ 3/1 มาตรา 39/7, มาตรา 39/8, มาตรา 39/9 ดังนี้

มาตรา 39/7 เมื่อหนี้ถึงกำหนดชำระ ถ้าไม่มีการจำนองรายอื่นหรือบุริมสิทธิ์อื่นอันได้จดทะเบียนไว้เหนือทรัพย์สินอันเดียวกันนี้ ผู้จำนองมีสิทธิแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้รับจำนองหรือผู้รับจำนองมีสิทธิแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้จำนอง เพื่อให้ดำเนินการให้มีการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนองโดยไม่ต้องฟ้องเป็นคดีต่อศาล โดยต้องดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนองภายในเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ได้รับหนังสือแจ้งนั้น ทั้งนี้ให้ถือว่าหนังสือแจ้งเป็นหนังสือยินยอมให้ขายทอดตลาด ในกรณีที่ผู้รับจำนองไม่ได้ดำเนินการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนองภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในวรรคหนึ่ง ให้ผู้จำนองพ้นจากความรับผิดในดอกเบี้ยและค่าสินไหมทดแทนซึ่งลูกหนี้ ค้างชำระตลอดจนค่าภาระติดพันอันเป็นอุปกรณ์แห่งหนี้รายนั้น บรรดาที่เกิดขึ้นภายหลังวันที่ พ้นกำหนดเวลาดังกล่าว เมื่อผู้รับจำนองขายทอดตลาดทรัพย์สินที่จำนองได้เงินสุทธิจำนวนเท่าใด ผู้รับจำนองต้องจัดสรรชำระหนี้และอุปกรณ์ให้เสร็จสิ้นไป ถ้ายังมีเงินเหลือก็ต้องส่งคืนให้แก่ผู้จำนองหรือแก่บุคคลผู้ควรจะได้เงินนั้น

ผู้รับจำนองเป็นแจ้งความประสงค์บังคับจำนองกับหลักประกัน ผู้จำนองต้องผิดนัดไม่ชำระหนี้ให้กับเจ้าหนี้ติดต่อกันเป็นเวลาเกินกว่า 1 ปี ในการขายทอดตลาดผู้รับจำนองต้องแจ้งเป็นหนังสือไปยังผู้จำนองให้ทราบก่อนวันขายทอดตลาดไม่น้อยกว่า 60 วัน หรือขยายเวลาได้เมื่อมีเหตุอันสมควรแต่ไม่เกิน 90 วัน ไม่ว่ากรณีใดจะเป็นประการใด ผู้จำนองซึ่งจำนองทรัพย์สินของตนไว้เพื่อประโยชน์ประกันหนี้ของตนหรือหนี้อันบุคคลอื่นจะต้องชำระไม่ต้องรับผิดในหนี้นั่นเกินราคาทรัพย์สินที่จำนองในเวลาบังคับคดี

มาตรา 39/8 เมื่อทำการขายทอดตลาดทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันแล้ว ให้ผู้ขายทอดตลาดแจ้งนายทะเบียน พนักงานเจ้าหน้าที่ หรือบุคคลผู้มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายให้ดำเนินการแก้ไขเปลี่ยนแปลงทางทะเบียนทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้ซื้อ ถ้าทรัพย์สินที่ขายทอดตลาดเป็นห้องชุดตามกฎหมายว่าด้วยห้องชุด หรือเป็นที่ดินจัดสรรตามกฎหมายว่าด้วยที่ดินจัดสรร ให้ผู้ขายทอดตลาดบอกกล่าวให้นิติบุคคลอาคารชุดหรือนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร แจ้งรายการหนี้ค่าใช้จ่ายที่ต้องชำระเพื่อการออกหนังสือรับรองการปลดหนี้ตามกฎหมายว่าด้วยอาคารชุดหรือแจ้งรายการหนี้ค่าบำรุงรักษา และการจัดการสาธารณูปโภคพร้อมค่าปรับตามกฎหมายว่าด้วยการจัดสรรที่ดินต่อผู้ขายทอดตลาดภายใน 30 วัน นับแต่วันได้รับคำบอกกล่าว เมื่อขายทอดตลาดแล้วให้ผู้ขายทอดตลาดกันเงินจากการขายทอดตลาดไว้เพื่อชำระหนี้ที่ค้างชำระดังกล่าวจนถึงวันขายทอดตลาดแก่ นิติบุคคลอาคารชุดหรือนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ก่อนเจ้าหนี้จำนองและให้เจ้าพนักงานเจ้าหน้าที่จดทะเบียนโอนกรรมสิทธิ์ให้แก่ผู้ซื้อโดยไม่ต้องใช้หนังสือรับรองการปลดหนี้

มาตรา 39/9 การบังคับชำระหนี้กับทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันดังนี้ (1) เจ้าหนี้สถาบันการเงิน ประสงค์จะบังคับจำนองหรือบังคับจำนำกับทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันสำหรับทรัพย์สินด้อยคุณภาพ ให้สถาบันการเงินมีหนังสือบอกกล่าวให้แก่ลูกหนี้และผู้จำนองหรือ

ผู้จำนำชำระหนี้ภายในเวลาหนึ่งเดือนนับแต่วันได้รับหนังสือบอกล่าวโดยจะต้องระบุหากบุคคลดังกล่าวไม่ปฏิบัติการชำระหนี้ภายในระยะเวลากำหนด สถาบันการเงินจะบังคับชำระหนี้ในทรัพย์สินด้อยคุณภาพ (2) ในกรณีจำหน่ายทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันให้สถาบันการเงินดำเนินการโดยวิธีการขายทอดตลาด แต่ถ้าเห็นว่าการจำหน่ายวิธีจะเป็นประโยชน์กับสถาบันการเงินและลูกหนี้มากกว่า ก็ให้จำหน่ายโดยวิธีอื่นได้ หรือจะรับโอนทรัพย์สินนั้นไว้ในราคาไม่น้อยกว่าราคาที่จะพึงได้รับจากการขายทอดตลาดแทนการจำหน่ายก็ได้ (3) ผู้ขายทอดตลาดจะต้องเป็นบุคคลกลางในการขายทอดตลาดบุคคลใดมีข้อต่อสู้เกี่ยวกับทรัพย์สินที่จะจำหน่าย ให้ยื่นคำคัดค้านและชี้แจงเหตุผลในการคัดค้าน พร้อมด้วยหลักฐานที่เกี่ยวข้องต่อผู้ขายทอดตลาด ก่อนวันขายจำหน่ายทรัพย์สินไม่น้อยกว่าสามวันทำการ ให้คณะกรรมการบริหารพิจารณาคำคัดค้านโดยเร็ว และถ้าเห็นว่าคำคัดค้านนั้นมีเหตุผลสมควร ให้คณะกรรมการบริหารสั่งยุติการจำหน่ายทรัพย์สินไว้ก่อนจนกว่าจะมีการพิสูจน์สิทธิในทรัพย์สินที่จะจำหน่ายให้เสร็จสิ้น แต่ถ้าเห็นว่าไม่มีเหตุสมควร ให้สั่งยกคำคัดค้านพร้อมทั้งแจ้งให้ผู้คัดค้านทราบและดำเนินการจำหน่ายทรัพย์สินนั้นต่อไป เมื่อพ้นระยะเวลาที่กำหนดไว้แล้วให้ถือว่าบุคคลตาม (1) ซึ่งมิได้ยื่นคำคัดค้าน ได้ให้ความยินยอมการจำหน่ายทรัพย์สินนั้นแล้ว (4) การเพิกถอนการจำหน่ายทรัพย์สินตามวิธีการที่กำหนดไว้ใน (2) ให้ร้องคัดค้านต่อศาล

ควรกำหนดเกี่ยวกับบทกำหนดโทษสถาบันการเงินที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติในหมวดนี้โดย เพิ่มเติม มาตรา 122/1 ให้สถาบันการเงินต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติในหมวดนี้ หากฝ่าฝืนสถาบันการเงินต้องระวางโทษปรับไม่เกินร้อยละ 50 ของยอดหนี้ค้างชำระหรือไม่ต่ำกว่าหนึ่งล้านบาท ผู้บริหาร พนักงานหรือลูกจ้าง หรือบุคคลใดซึ่งเจ้าหนี้สถาบันการเงินได้ให้ดำเนินการตามบทบัญญัติหมวดนี้ ผู้ใด เรียก รับ หรือจะยอมรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากลูกหนี้หรือบุคคลใดเพื่อให้ลูกหนี้รายใดชำระหนี้น้อยลงกว่าที่ควรจะเป็น ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี และปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท เว้นแต่ในกรณีที่ผู้กระทำผิดเป็นนิติบุคคลให้ระวางโทษปรับเท่าจำนวนมูลค่าทรัพย์สินด้อยคุณภาพของลูกหนี้รายนั้น

References

Amornjitsuwan, S. (2020). Principles of public economy laws (2nd ed.). Winyuchon. [In Thai]

Financial Institutions Business Act, B.E. 2551. (2008). *Royal Thai Government Gazette,* 125(27A), 1-58.

Sothiphan, S. (2017). *Explanation of juristic act-contract law* (22nd ed.). Winyuchon. [In Thai]

Thabattanon, P. (2018). *Principles of private law.* Krung Siam. [In Thai]

Tirawat, D. (2018). *Debt law: General principles* (6th ed.). October. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.54

Received:	August	7, 2023
Revised:	December	9, 2023
Accepted:	December	9, 2023

อิทธิพลคั่นกลางแบบอนุกรมของความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรที่เป็นปัจจัยถ่ายทอดธรรมาภิบาลสู่ผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้า ในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1

โกวิทย์ ทรงคุณ[1] ธเนศ อุ่นปรีชาวณิชย์[2]
สุขแก้ว คำสอน[3] สุรสิทธิ์ อุดมธนวงศ์[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ทดสอบธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบต่อสังคม และภาพลักษณ์องค์กรที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร และ (2) ตรวจสอบอิทธิพลคั่นกลางแบบอนุกรมของความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรที่เป็นปัจจัยถ่ายทอดธรรมาภิบาลสู่ผลการดำเนินงานองค์กร เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 360 ราย ใช้สถิติพรรณนาวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอนุมานด้วยการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า (1) ธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบต่อสังคม และภาพลักษณ์องค์กรส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < .001$) และ (2) ความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรเป็นตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมที่ถ่ายทอดธรรมาภิบาลสู่ผลการดำเนินงานองค์กร

คำสำคัญ: ธรรมาภิบาล ; ความรับผิดชอบต่อสังคม; ภาพลักษณ์องค์กร; ผลการดำเนินงานองค์กร
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
โกวิทย์ ทรงคุณ, ธเนศ อุ่นปรีชาวณิชย์, สุขแก้ว คำสอน และสุรสิทธิ์ อุดมธนวงศ์. (2566). อิทธิพลคั่นกลางแบบอนุกรมของความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรที่เป็นปัจจัยถ่ายทอดธรรมาภิบาลสู่ผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 755-770.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม 56 ตำบลพลายชุมพล อำเภอเมืองพิษณุโลก จังหวัดพิษณุโลก 65000, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: kowitsongkun@gmail.com
[2] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
[3] คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
[4] คณะบริหารธุรกิจ สถาบันเทคโนโลยีไทย–ญี่ปุ่น

Serial Mediated Effect of Corporate Social Responsibility and Corporate Image as Factors Transmitting Corporate Governance to Firm Performance of Small Enterprise Entrepreneurs the Commercial Sector in the Lower North Region 1

Kovit Songkun[1] Thanet Oonprechavanich[2]
Sukkaew Comesorn[3] Surasit Udomthanavong[4]

Abstract

This research article aims to study (1) to examine factors influencing corporate governance, corporate social responsibility, and corporate image to firm performance and (2) to examine the intermediate effect of corporate social responsibility and corporate image as a factor in transferring corporate governance to firm performance. This research is a quantitative research that collects data by questionnaires. Study of 360 entrepreneurs of small enterprises in the trade sector in lower northern region 1. Descriptive statistics were used to analyze the mean, percentage, standard deviation, and statistics inferred by analyzing the structural equation model.

Findings are as follows: (1) The influence of corporate governance, corporate social responsibility, and corporate image had a statistically significant effect on corporate performance ($p < .001$) and (2) The influence of corporate social responsibility and corporate image as serious mediating effect are intermediate variables that transmit corporate governance to firm performance.

Keywords: Corporate Governance; Corporate Social Responsibility; Corporate Image; Firm Performance

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Songkun, K., Oonprechavanich, T., Comesorn, S., & Udomthanavong, S. (2023). Serial mediated effect of corporate social responsibility and corporate image as factors transmitting corporate governance to firm performance of small enterprise entrepreneurs the commercial sector in the lower north region 1. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 755-770.

[1] Doctor of Philsophy in Business Administration, Pibulsongkram Rajabhat University
56 Phlai Chumphon, Muang, Phitsanulok 65000, Thailand
Corresponding Author Email: kowitsongkun@gmail.com
[2] Faculty of Management Science, Pibulsongkram Rajabhat University
[3] Faculty of Education, Pibulsongkram Rajabhat University
[4] Faculty of Business Administration,Thai-Nichi Institute of Technology

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ธรรมาภิบาล (corporate governance) หรือบรรษัทภิบาล เป็นการกำกับดูแลกิจการและการบริหารองค์กรให้มีประสิทธิภาพ โปร่งใสและตรวจสอบได้ คำนึงถึงผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่ายถือเป็นกลไกที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพองค์กรและพัฒนาระบบเศรฐกิจของประเทศ (Abor & Adjasi, 2007) ประเทศที่กำลังพัฒนาธรรมาภิบาลถือว่าเป็นระบบกลไกลเบื้องต้นที่สำคัญเพื่อรองรับการตรวจสอบและการถ่วงดุลอำนาจการบริหารให้โปร่งใส เป็นการสร้างภาพลักษณ์องค์กรที่ดีให้องค์กร และส่งเสริมให้องค์กรมีความรับผิดชอบต่อสังคมและให้บรรลุเป้าหมาย เช่น การเพิ่มส่วนแบ่งทางการตลาด การสร้างความพึงพอใจให้ลูกค้าและพนักงาน ตลอดจนการสร้างภาพลักษณ์ทางสาธารณะที่ดี (Gürlek, Düzgün, & Uygur, 2017) โดยใช้หลักธรรมาภิบาลซึ่งมีการศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2473 ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่องค์กรขนาดใหญ่และบริษัทจดทะเบียน (Le, 2022) แต่มีการศึกษาธรรมาภิบาลสำหรับผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อย (micro enterprises) น้อยมาก ในปี พ.ศ. 2565 พบว่าดัชนีศักยภาพของผู้ประกอบการและโอกาสในการเติบโตของวิสาหกิจขนาดย่อยในมิติคุณลักษณะของผู้ประกอบการ (attribute dimension) ที่ประกอบด้วย 3 มิติ คือ (1) ความรู้และทักษะการตลาดเชิงรุก การสร้างภาพลักษณ์องค์กร และการรักษาฐานลูกค้า (2) ความสามารถในการทำกำไรและมุมมองของผลการดำเนินงานในอนาคต และ (3) ทักษะและความรู้การจัดการการเงินและกฎหมาย ส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยในทุกมิติเท่ากับ 0.30 ซึ่งต่ำกว่าค่ามาตรฐาน โดยเกณฑ์มาตรฐานไม่ควรมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่า 0.55 โดยเฉพาะผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้าถือว่ามีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าผู้ประกอบการขนาดกลาง (medium enterprise) และขนาดย่อม (small enterprise) เช่น ธุรกิจร้านอาหารและเครื่องดื่ม ธุรกิจค้าส่งและค้าปลีก เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจการขนาดเล็กที่มีพนักงานไม่เกินจำนวน 5 คน มีผู้บริหารหรือผู้จัดการที่เป็นเจ้าของคนเดียวที่อาจจะขาดการตรวจสอบและการถ่วงดุลการบริหารองค์กรแบบมืออาชีพ อาจจะละเลยการปฏิบัติตามข้อตกลงที่เป็นธรรมกับคู่ค้า พนักงานและผู้มีส่วนได้เสีย (Department of Business Development, 2022)

ประเทศไทยมีผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) มากถึงร้อยละ 85 เมื่อเทียบกับสัดส่วนผู้ประกอบการขนาดใหญ่ (Singh & Pillai, 2021) ในปี พ.ศ. 2565 มี SMEs จำนวน 3,178,124 ราย เป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อย (Micro Enterprise) สูงถึงจำนวน 2,713,345 ราย คิดเป็นร้อยละ 85.38 รองลงมาเป็นผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดเล็ก (small enterprise) จำนวน 421,588 ราย คิดร้อยละ 13.27 และผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดกลาง (medium enterprise) จำนวน 43,191 ราย ร้อยละ 1.36 ตามลำดับ จากแผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 1 ใน 5 จังหวัด คือ พิษณุโลก ตาก อุตรดิตถ์ สุโขทัย และเพชรบูรณ์ (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2023) ถือว่าเป็นเขตพื้นที่ศูนย์กลางการเชื่อมโยงอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขงทำให้สามารถขยายตลาดการค้าขาย การท่องเที่ยว และการผลิตสินค้าการเกษตรในการพัฒนาจังหวัดในกลุ่มพื้นที่ “สี่แยกอินโดจีน” ให้มีการเชื่อม LIMEC เข้าสู่ One Belt One Road ที่ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายทั้งการลงทุน แรงงาน เทคโนโลยี และโอกาสการพัฒนาในร่วมกันในระดับนานาชาติต่อไป (Singh & Pillai, 2021) มีเป้าหมายสร้างความเชื่อมโยงเครือข่ายระดับภูมิภาคสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจการค้าการลงทุนให้มีศักยภาพสูงขึ้น ส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นไปที่ผู้ประกอบธุรกิจ SMEs ในภาคการค้าปลีกและค้าส่ง เนื่องจากมากมีสัดส่วนการลงทุนสูงสุด จำนวน 3,480 ราย คิดเป็นร้อยละ 35.91 และมีมูลค่าการลงทุนจากนักลงทุนต่างชาติมากที่สุด คือ ประเทศออสเตรเลีย ญี่ปุ่น ไต้หวัน

ฮ่องกง ไต้หวัน และจีน พบว่ามีสัดส่วนการลงทุนในจังหวัดพิษณุโลกสูงสุด รองลงมาคือ จังหวัดตาก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย และจังหวัดอุตรดิตถ์ ตามลำดับ ซึ่ง Afrifa and Tauringana (2015) กล่าวว่า ผู้ประกอบการ SMEs เหล่านี้ส่วนใหญ่ขาดความรู้และทักษะการตลาดเชิงรุก การสร้างภาพลักษณ์องค์กร และการรักษาฐานลูกค้า ซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความเชื่อมั่นให้ลูกค้ากลับมาซื้อซ้ำอีกครั้ง ในการสร้างภาพลักษณ์ที่แตกต่างจากคู่แข่ง การสร้างความโปร่งใสให้ธุรกิจมิให้ละเลยการปฏิบัติตามข้อตกลงกับลูกค้า Abor and Biekpe (2007) กล่าวว่าการยึดหลักธรรมาภิบาลถือว่าเป็นการตรวจสอบและการถ่วงดุลการบริหารงานของเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการกับผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดโดยเฉพาะผู้ประกอบการขนาดย่อย (micro enterprise) ที่ส่วนใหญ่ผู้จัดการและเจ้าของธุรกิจเป็นคนเดียวกัน เป็นการป้องกันการใช้อำนาจในทางที่ผิดของเจ้าของกิจการและผู้จัดการ ให้ดำเนินการอย่างโปร่งใสและมีศีลธรรมเพื่อให้กิจการมีผลประกอบกิจการเป็นไปตามเป้าหมายอย่างยั่งยืน และเสริมสร้างภาพลักษณ์องค์กรและเพิ่มศักยภาพการเติบโตให้วิสาหกิจขนาดย่อย (Singh & Pillai, 2021)

จากบริบทที่กล่าวมาผู้วิจัยสรุปปัญหาการวิจัยได้คือ (1) ผู้ประกอบการขนาดย่อย (Mirco Enterprise) ขาดความรู้และทักษะด้านการตลาดเชิงรุก ทักษะการสร้างภาพลักษณ์องค์กร และการรักษาฐานลูกค้า (2) ขาดความสามารถในการวางแผนการทำกำไรและมุมมองผลการดำเนินงานในอนาคต และ (3) ขาดทักษะและความรู้การจัดการกฎหมายและหลักธรรมาภิบาล จากปัญหาที่กล่าวมาทั้งหมดพบว่าช่องว่างของงานวิจัยเชิงวิชาการ (research gap) ที่แสดงถึงความเชื่อมโยงเชิงสาเหตุที่สามารถนำมาแก้ปัญหาการวิจัย ดังนั้นผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องอิทธิพลคั่นกลางแบบอนุกรมของความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรเป็นปัจจัยถ่ายทอดธรรมาภิบาลสู่ผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 โดยผู้วิจัยตั้งคำถามวิจัย (research question) คือ (1) อิทธิพลของธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 จริงหรือไม่? และ (2) บทบาทตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมของความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรส่งผลต่อธรรมาภิบาลสู่ผลดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 จริงหรือไม่?

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อทดสอบอิทธิพลของธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบต่อสังคม และภาพลักษณ์องค์กรที่ส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1

2. เพื่อทดสอบความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรในฐานะตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงธรรมาภิบาลสู่ผลดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ (1) ด้านเนื้อหาเน้นธรรมาภิบาล (corporate governance) ผลการดำเนินงานองค์กร (firm performance) ความรับผิดชอบต่อสังคม (corporate social responsibility) และภาพลักษณ์องค์กร (corporate image)

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ กลุ่มผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 จำนวน 360 ราย

3. ขอบเขตด้านพื้นในการศึกษา เก็บข้อมูลในพื้นที่

จำนวน 5 จังหวัด คือ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ ตาก สุโขทัย และอุตรดิตถ์

4. ขอบเขตด้านเวลาที่ทำการศึกษา โดยผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2566 ถึงเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ประโยชน์โดยตรงต่อผู้บริโภคและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้การบริหารจัดการของผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดย่อยมีเกิดความโปร่งใส ตรวจสอบได้ มีความคุ้มค่า และสร้างความยุติธรรมให้กับผู้บริโภคและผู้มีส่วนได้เสียอย่างแท้จริง ซึ่งจะนำมาซึ่งความเชื่อมั่นและความไว้วางใจของผู้บริโภคและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในระยะยาว

2. ประโยชน์ต่อภาคธุรกิจ สามารถนำผลการวิจัยหลักการบริหารธรรมาภิบาลและการสร้างความไว้วางใจให้กับผู้รับบริการ เป็นแนวทางการพัฒนาผู้ประกอบการขนาดย่อยรวมถึงการวางกลยุทธ์สร้างแนวการปฏิบัติที่ดี (best practice) ในการพัฒนาให้มีความเหมาะสมกับผู้ประกอบการรายย่อยให้พัฒนาและยอดธุรกิจให้เกิดประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนต่อไป

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ธรรมาภิบาล

ธรรมาภิบาล (corporate governance) หมายถึง ระบบการบริหารจัดการโครงสร้างองค์กรและกระบวนการของความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถือหุ้น ผู้จัดการองค์กร พนักงาน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ในการกำกับดูแลกิจการเพื่อให้เกิดความโปร่งใส มีคุณธรรม การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบและหลักความคุ้มค่า เพื่อนำไปสู่ความเจริญเติบโตอย่างยั่งยืนขององค์กร (Jamali, Safieddine & Rabbath, 2008; The Securities Exchange of Thailand, 2023) โดย Cadbury (1992) เป็นกลุ่มแรกที่ใช้คำว่าธรรมาภิบาล (corporate governance) หรือธรรมาภิบาล ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญในการควบคุมองค์กรให้มีความสมดุลของอำนาจการบริหาร โดยให้ความสำคัญกับคู่ค้า ลูกค้า สังคมและผู้มีส่วนได้เสีย (Abor & Adjasi, 2007) โดย Mayer (1997) พบว่าธรรมาภิบาลเป็นแนวทางการบริหารจัดการองค์กรให้มีคุณธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ และสร้างความเชื่อมั่นว่าผลการดำเนินงานองค์กรเป็นประโยชน์สูงสุดกับผู้มีส่วนได้เสีย (stakeholders) ผู้วิจัยประเมินธรรมาภิบาลขององค์กรด้วย 5 ตัวแปรสังเกตได้ (observed variables) คือ (1) องค์กรยึดหลักคุณธรรมในการบริหาร (CG1) (2) มีความโปร่งใสตรวจสอบได้ (CG2) (3) การสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้เสีย (CG3) (4) มีความรับผิดชอบในหน้าที่ (CG4) และ (5) การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า (CG5)

ผลการดำเนินงานองค์กร

ผลการดำเนินงานองค์กร (firm performance) หมายถึง ประสิทธิผลที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานขององค์กรที่มุ่งตอบสนองผลประโยชน์ของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ผลการดำเนินงานองค์กรจะสะท้อนถึงความสามารถขององค์กรในการตอบสนองความคาดหวังของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Vij & Bedi, 2016) ซึ่งจากทฤษฎีมุมมองฐานทรัพยากร (resource base view theory) และทฤษฎีผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (stakeholder) (Bahta, Yun, Islam & Bikanyi, 2021) โดยผลการดำเนินงานองค์กรจะเกี่ยวข้องกับทางการเงิน (financial Performance) หรือไม่เกี่ยวข้องกับการเงิน (non-financial performance) ก็ได้ เช่น ผลตอบแทนจากการขายและการลงทุน ส่วนแบ่งการตลาด อัตราการเติบโตของรายได้ และ อัตราการเติบโตกำไร ผู้วิจัยสามารถวัดผลการดำเนินงานองค์กรด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ (observed variables) คือ (1) รายได้จากการขาย (FP1) (2) ส่วนแบ่งทางการตลาด (FP2) (3) การพัฒนา

ผลิตภัณฑ์ (FP3) และ (4) ความพึงพอใจของลูกค้า (FP4)

ความรับผิดชอบต่อสังคม

ความรับผิดชอบต่อสังคม (corporate social responsibility) หมายถึง การดำเนินธุรกิจภายใต้หลักจริยธรรมและการกำกับที่ดีควบคู่ไปกับการใส่ใจดูและรักษาสังคมและสิ่งแวดล้อม สนับสนุนเสรีภาพของแรงงาน และการเคารพสิทธิมนุษยชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน (Ebaid, 2022) ความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นความรับผิดชอบหลักขององค์กรเพื่อให้แน่ใจว่าผลการกระทำและพฤติกรรมทั้งหมดเป็นไปตามเป้าหมายและคุณค่าของสังคม (Aboud & Yang, 2022) เป็นแนวคิดการบริหารจัดการที่ขับเคลื่อนองค์กรไปสู่ความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Le, 2022) หน้าที่และแนวทางการประกอบธุรกิจขององค์กรเพื่อเพิ่มผลกำไรให้กับธุรกิจ โดยต้องปฏิบัติตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ (Arendt & Brettel, 2010) และต้องคำนึงถึงประเด็นทางเศรษฐกิจและกฎหมายไปพร้อมกันด้วย (Hanaysha, 2017) นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่างๆ ไปพร้อมกันด้วย ได้แก่ พนักงาน ผู้ถือหุ้น คู่ค้า ผู้บริโภค ซัพพลายเออร์ และสิ่งแวดล้อม (Raza, Rather, Iqbal, & Bhutta, 2020) ซึ่งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียแต่ละกลุ่มมีความคาดหวังจากองค์กรที่แตกต่างกัน เช่น พนักงานจะคาดหวังว่าสภาพแวดล้อมในการทำงานที่ปลอดภัย ชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม ค่าจ้างที่เพียงพอ การไม่เลือกปฏิบัติ การพัฒนาอาชีพและอื่นๆ ผู้ถือหุ้นคาดหวังผลตอบแทนจากการลงทุนสูง เงินปันผลและความโปร่งใสของข้อมูล พันธมิตรทางการเงินคาดว่าจะทราบความสามารถในการละลายและสถานะเครดิตขององค์กร ในขณะที่ผู้บริโภคคาดหวังคุณภาพระดับสูงของสินค้าและบริการและความพึงพอใจของลูกค้า ซัพพลายเออร์ (suppliers) คาดหวังให้บริษัทปฏิบัติตามด้วยข้อตกลงของพวกเขาและเพื่อการค้าอย่างยุติธรรม สังคมคาดหวังเพิ่มการเข้าถึงการว่างงานและรับผิดชอบต่อชุมชนในส่วนของสิ่งแวดล้อมทางธุรกิจ คาดหวังว่าจะใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดและปกป้องสิ่งแวดล้อม (Salehzadeh, Pool, & Najafabadi, 2016) ผู้วิจัยสามารถวัดความรับผิดชอบต่อสังคมด้วย 3 ตัวแปรสังเกตได้ (observed variables) คือ (1) มีแนวคิดการจัดการผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (CSR1) (2) ให้คำแนะนำในการใช้ผลิตภัณฑ์และกำจัดสารตกค้าง (CSR2) และ (3) ใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (CSR3)

ภาพลักษณ์องค์กร

ภาพลักษณ์องค์กร (corporate image) หมายถึง ความประทับใจภาพรวมที่เกิดขึ้นกับลูกค้าทั้งด้านอารมณ์ ความรู้สึก เจตคติและประสบการณ์ที่เกี่ยวกับองค์กรที่สั่งสมมาระหว่างช่วงเวลาที่ดำเนินการ แสดงถึงความเชื่อมั่นคุณภาพผลิตภัณฑ์ที่มีความแตกต่างกว่าคู่แข่งขันและการมีภาพลักษณ์เป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย (Karaosmanoğlu, Banu Elmadağ Baş, & Zhang, 2011) ภาพลักษณ์องค์กรเป็นการผสมผสานระหว่างการรับรู้ของผู้บริโภค มุมมองของลูกค้าที่มีต่อองค์กร ทุกสิ่งที่ลูกค้านึกถึงเมื่อนึกถึงองค์กรจะเป็นส่วนหนึ่งของภาพลักษณ์องค์กร (Ananzeh, Amosh, & Albitar, 2022) ภาพลักษณ์และชื่อเสียงขององค์กรถือเป็นปัจจัยสำคัญในการประเมินโดยรวมขององค์กร ซึ่งรวมถึงการรับรู้และความคิดของลูกค้าเมื่อได้ยินชื่อองค์กร การสร้างภาพลักษณ์องค์กรที่ดีสามารถนำมาพัฒนาองค์การให้ได้รับความเชื่อถือศรัทธาและความไว้วางใจกับผู้ที่เกี่ยวข้องได้ในอนาคต (Chiu & Hsu, 2010) ผู้วิจัยสามารถวัดภาพลักษณ์องค์กรด้วย 4 ตัวแปรสังเกตได้ (observed Variables) คือ (1) องค์กรสามารถสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าและผู้มีส่วนได้เสีย (CI1) (2) องค์กรมีภาพลักษณ์ที่แตกต่างกว่าคู่แข่งขัน (CI2)

(3) องค์กรได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย (CI3) และ (4) องค์กรสามารถสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพผลิตภัณฑ์ได้ (CI4)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยครั้งนี้พัฒนาจากธรรมาภิบาล (corporate governance) ซึ่งดัดแปลงจากจากแนวคิดของ Mayer (1997) ผลการดำเนินงานองค์กร (firm performance) และความรับผิดชอบต่อสังคม (corporate social responsibility) ดัดแปลงจาก Ebaid (2022) และภาพลักษณ์องค์กร (corporate image) ดัดแปลงจาก Le (2022) ดังแสดงในภาพ 1

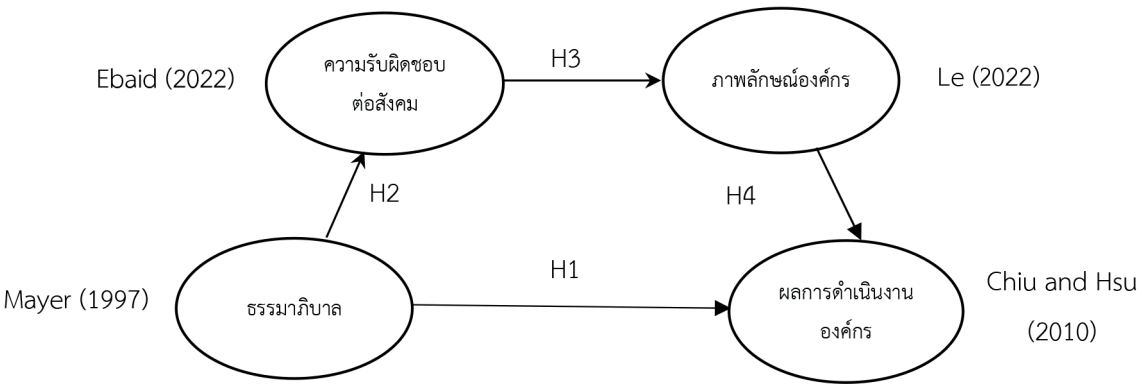

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): ธรรมาภิบาลส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร

สมมุติฐานที่ 2 (H2): ธรรมาภิบาลส่งผลต่อความรับผิดชอบต่อสังคม

สมมุติฐานที่ 3 (H3): ความรับผิดชอบต่อสังคมส่งผลต่อภาพลักษณ์องค์กร

สมมุติฐานที่ 4 (H4): ภาพลักษณ์องค์กรส่งผลต่อผลการดำเนินงานองค์กร

สมมุติฐานที่ 5 (H5): ความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรเป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงอิทธิพลของธรรมาภิบาลสู่ผลการดำเนินงานองค์กร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quanlitative research) เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม (questionnaire) มีมาตรวัดในคำถามเป็น Likert scale 5 ระดับ ซึ่ง 1 หมายถึงน้อยที่สุด และ 5 หมายถึงมากที่สุด เก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง (ไม่ใช้การเก็บแบบสอบถามออนไลน์) ประกอบด้วย 5 ส่วน คือ (1) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดย่อย (2) ธรรมาภิบาล (3) ความรับผิดชอบต่อสังคม (4) ภาพลักษณ์องค์กร และ (5) ผลการดำเนินงานองค์กร โดยดัดแปลงมาจาก Le (2022), Mayer (1997), Worcester (2009)

ประชากรและขนาดตัวอย่าง (population and sample size) ซึ่งประชากร คือ ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อย (Micro Enterprise) ภาคการค้าในเขต

ภาคเหนือตอนล่าง 1 ใน 5 จังหวัด คือ พิษณุโลก เพชรบูรณ์ สุโขทัย อุตรดิตถ์ และตาก จำนวน 47,720 ราย (Office of Small and Medium Enterprise Promotion, 2023) โดย Comrey and Lee (1992) แนะนำว่าขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมเพื่อวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (SEM) จำนวน 300 รายขึ้นไป ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีสำหรับงานวิจัยนี้ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 360 ราย โดยใช้แผนการสุ่มตัวอย่างแบบ 2 ชั้น (Two Stage Stratified Sampling Scheme) โดยชั้นที่ 1 แบ่งพื้นที่เขตภาคเหนือตอนล่าง 1 ตามรายจังหวัดเป็น 5 จังหวัด ชั้นที่ 2 แบ่งพื้นที่แต่ละจังหวัดตามสัดส่วนความหนาแน่นของผู้ประกอบการ (Department of Business Development, 2022) เก็บข้อมูลด้วยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (simple random sampling) ในจังหวัดพิษณุโลกที่มีจำนวนหนาแน่นมากที่สุดจำนวน 134 ราย ร้อยละ 37.20 รองลงมา จังหวัดตากจำนวน 71 ราย ร้อยละ 19.80 จังหวัดเพชรบูรณ์จำนวน 71 ราย ร้อยละ 19.60 จังหวัดอุตรดิตถ์จำนวน 44 ร้อยละ 12.20 และจังหวัดสุโขทัยจำนวน 40 ราย ร้อยละ 11.20 ตามลำดับ จนครบจำนวน 360 ราย

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาด้วยวิธีดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถาม (corrected item-total correlation) กับวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมาภิบาล จำนวน 3 ท่าน และทำการตรวจสอบความเที่ยง (reliability) ของแบบสอบถามก่อนนำไปใช้จริง (n = 30) และข้อมูลที่เก็บมาจริงจากผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนขนาดย่อย (n = 320) ทั้งนี้ตัวแปรแฝงทุกตัวมีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟ่าของครอนบาค (Cronbach's Alpha) มากกว่า 0.7 (Nunnally, 1978) และวิเคราะห์สมการโครงสร้าง (structural equation model) ด้วยโปรแกรม AMOS (ดูตาราง 1)

ตาราง 1

การตรวจสอบความเที่ยงและการตรวจสอบความตรงแบบศูนย์รวม

ตัวแปรแฝง/ตัวแปรสังเกตได้	ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$)	Factor Loading	Cronbach's Alpha	AVE	CR
ธรรมาภิบาล	4.53		0.864	0.554	0.861
CG1 หลักคุณธรรม	4.48	0.740			
CG2 ความโปร่งใส	4.58	0.803			
CG3 สร้างการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย	4.53	0.709			
CG4 ธุรกิจมีความรับผิดชอบ	4.43	0.727			
CG5 ยึดหลักความคุ้มค่า	4.62	0.738			
ความรับผิดชอบต่อสังคม	4.38		0.851	0.631	0.834
CSR1 เน้นผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	4.51	0.739			
CSR2 ให้คำแนะนำการใช้ผลิตภัณฑ์ปลอดสาร	4.25	0.951			
CSR3 ใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม	4.38	0.665			

ตาราง 1

การตรวจสอบความเที่ยงและการตรวจสอบความตรงแบบศูนย์รวม (ต่อ)

ตัวแปรแฝง/ตัวแปรสังเกตได้	ค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$)	Factor Loading	Cronbach's Alpha	AVE	CR
ภาพลักษณ์องค์กร	4.64		0.818	0.576	0.861
CI1 สร้างความประทับใจให้กับผู้มีส่วนได้เสีย	4.74	0.595			
CI2 มีภาพลักษณ์แตกต่างจากคู่แข่งขัน	4.58	0.812			
CI3 องค์กรได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลาย	4.62	0.908			
CI4 สร้างความมั่นใจในคุณภาพผลิตภัณฑ์	4.66	0.684			
ผลการดำเนินการองค์กร	4.47		0.881	0.657	0.885
FP1 รายได้จากการขาย	4.46	0.803			
FP2 ส่วนบางการตลาด	4.56	0.859			
FP3 การพัฒนาผลิตภัณฑ์	4.27	0.819			
FP4 ความพึงพอใจของลูกค้า	4.61	0.759			

ผลการวิจัย

1. กลุ่มผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อย (micro enterprise) จำนวน 360 ราย ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 62.80 ส่วนใหญ่จบในระดับปริญญาตรี ร้อยละ 58.90 รองลงมาคือต่ำกว่าปริญญาตรี ร้อยละ 38.10 และปริญญาโท ร้อยละ 3.10 ตามลำดับ ส่วนใหญ่มีพนักงานงานจำนวน 1 คน ร้อยละ 36.70 รองลงมา มีพนักงานจำนวน 2 คน ร้อยละ 23.10 มีพนักงานจำนวน 5 คน ร้อยละ 15.30 มีพนักงานจำนวน 3 คน ร้อยละ 13.90 และ มีพนักงานจำนวน 4 คน ร้อยละ 11.10 ตามลำดับ ระยะเวลาการดำเนินกิจการอยู่ช่วง 1-5 ปี ร้อยละ 45.00 รองลงมาอยู่ช่วง 6-10 ปี ร้อยละ 25.00 ดำเนินการมากกว่า 20 ปี ร้อยละ 12.50 ดำเนินการอยู่ช่วง 11-15 ปี ร้อยละ 11.10 และดำเนินการอยู่ช่วง 16-20 ปี ร้อยละ 6.40 ตามลำดับ

โดยระดับความคิดเห็นของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์องค์กร (corporate image) มากที่สุดมีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.65) รองลงมา ธรรมาภิบาล (corporate governance) มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.53) ผลการดำเนินงานองค์กร (firm performance) มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.47) และความรับผิดชอบต่อสังคม (corporate social responsibility) มีค่าเฉลี่ย ($\overline{X}$ = 4.38) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์โมเดลผลการดำเนินงานองค์กร พบว่าโมเดล (หลังปรับโมเดล) ซึ่งประกอบด้วย ธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบต่อสังคม และภาพลักษณ์องค์กร มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์อยู่ในเกณฑ์ดี (χ^2 = 80.206, *df* = 67, *p*-value = 0.129, χ^2/df = 1.197, GFI = 0.974, IFI = 0.996, CFI = 0.996, RMSEA = 0.023) สรุปว่า โมเดลผลการดำเนินงานองค์กรมีความสอดคล้องกลมกลืนกับโมเดลทางทฤษฎีที่กำหนดไว้ในระดับที่ยอมรับได้ (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

ผลการทดสอบสมมุติฐาน

สมมุติฐาน	เส้นทาง	สัมประสิทธิ์เส้นทาง (b)	t-value	ผลลัพธ์
H1	ธรรมาภิบาล → ผลการดำเนินงานองค์กร	0.674***	8.596	สนับสนุน
H2	ธรรมาภิบาล → ความรับผิดชอบต่อสังคม	0.705***	9.617	สนับสนุน
H3	ความรับผิดชอบต่อสังคม → ภาพลักษณ์องค์กร	0.349***	6.836	สนับสนุน
H4	ภาพลักษณ์องค์กร → ผลการดำเนินงานองค์กร	0.407**	2.977	สนับสนุน

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($p < .01$)

***นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ($p < .001$)

จากตาราง 2 พบว่า สมมุติฐานที่ 1 ธรรมาภิบาลมีอิทธิพลส่งผลทางบวกต่อผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทาง 0.674 ($b_1 = 0.674$, $t = 8.596$) สมมุติฐานที่ 2 ธรรมาภิบาลมีอิทธิพลทางตรงต่อความรับผิดชอบต่อสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.705 ($b_2 = 0.705$, $t = 9.617$) สมมุติฐานที่ 3 ความรับผิดชอบต่อสังคมมีอิทธิพลทางบวกต่อภาพลักษณ์องค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.349 ($b_3 = 0.349$, $t = 6.836$) สมมุติฐานที่ 4 ภาพลักษณ์องค์กรส่งผลทางบวกต่อผลการดำเนินงานองค์กร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางเท่ากับ 0.407 ($b_4 = 0.407$, $t = 2.944$) ดังแสดงในภาพ 2

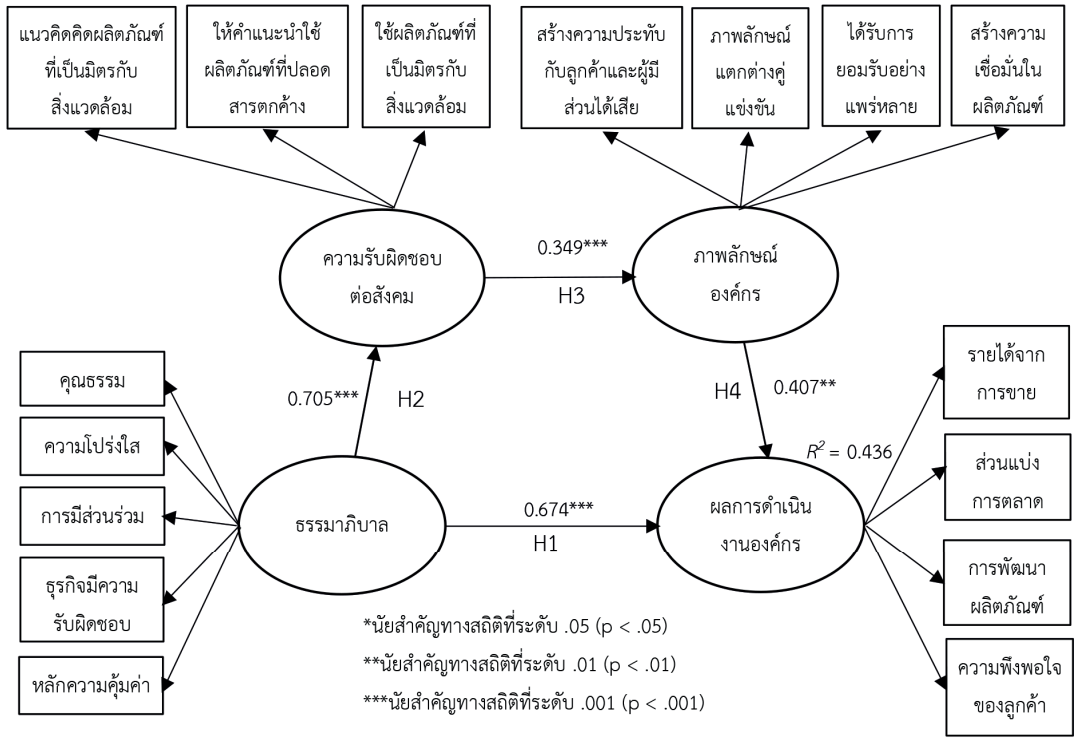

χ^2 = 80.206, df = 67, *p*-value = 0.129, χ^2/df = 1.197, GFI = 0.974, AGFI = 0.947,
IFI = 0.997, CFI = 0.996, RMR = 0.024, RMSEA = 0.023

ภาพ 2 โมเดลสมการโครงสร้างของอิทธิพลคั่นกลางแบบอนุกรมของความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรที่เป็นปัจจัยถ่ายทอดธรรมาภิบาล สู่ผลการดำเนินงานองค์กรของผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อยภาคการค้าในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง 1 ที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตาราง 3

การทดสอบอิทธิพลทางอ้อมเชิงอนุกรมความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กร

	สมมุติฐานการวิจัย	Indirect Effect	Confidence interval		p-value	สรุป
			Lower Bound	Upper Bound		
H5	ความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรเป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงอิทธิพลของธรรมาภิบาลสู่ผลการดำเนินงานองค์กร (GOV → CSR → CI → FP)	.117	.052	.225	0.001	Partial Mediation

3. ผลการวิเคราะห์อิทธิพลของตัวแปรคั่นกลางแบบอนุกรม (serial mediation variables) ซึ่งเป็นตัวแปรที่เข้ามาเปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระกับตัวแปรตาม โดยที่ตัวแปรคั่นกลางจะอธิบายอิทธิพลทางอ้อมระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม ซึ่งผลการทดสอบอิทธิพลทางอ้อมเชิงอนุกรมของความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กร (Hayes, 2013; Piriyakul, 2015) พบว่า ผลการทดสอบอิทธิพลทางอ้อมของความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรเป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงอิทธิพลของธรรมาภิบาลสู่ผลการดำเนินงานองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 โดยมีช่วงความเชื่อมั่น (confidence interval) ของค่าขอบเขตต่ำ 0.052 และค่าขอบเขตสูง 0.225 โดยมีขอบเขตล่างเท่ากับ 0.052 และขอบเขตบนเท่ากับ 0.225 ซึ่งตามหลักฐานที่ได้กำหนดไว้ ค่าช่วงความเชื่อมั่นที่เป็นค่าของผลคูณของสัมประสิทธิ์ขอบเขตล่างและขอบเขตบนนั้นไม่คลุม 0 จึงทำให้ความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรเป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรม ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะเข้ามาแทรกแซงความสัมพันธ์ที่ทำให้ผลการดำเนินงานองค์กรมีสัมประสิทธิ์เส้นทางเพิ่มสูงขึ้นได้ แสดงผลตามตาราง 3

ตาราง 4

อิทธิพลของตัวแปรบุพปัจจัยที่มีผลต่อตัวแปรตาม

ตัวแปรตาม (latent variable)	R^2	อิทธิพล (effect)	ตัวแปรบุพปัจจัย (antecedents)		
			ธรรมาภิบาล	ความรับผิดชอบต่อสังคม	ภาพลักษณ์องค์กร
ความรับผิดชอบต่อสังคม		DE	0.705	0.000	0.000
	0.488	IE	0.000	0.000	0.000
		TE	0.705	0.000	0.000
ภาพลักษณ์องค์กร	0.449	DE	0.000	0.349	0.000
		IE	0.246	0.000	0.000
		TE	0.246	0.349	0.000
ผลการดำเนินงานองค์กร		DE	0.674	0.000	0.407
	0.436	IE	0.100	0.142	0.000
		TE	0.774	0.142	0.407

อิทธิพลทางตรง (DE), อิทธิพลทางอ้อม (IE), อิทธิพลรวม (TE)

*นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < .05$)

จากตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ตัวแปรสมการโครงสร้างพบว่าอิทธิพลที่มีผลต่อผลการดำเนินงานองค์กรสูงที่สุดคือ ธรรมาภิบาล (total effect = 0.774) รองลงมา คือ ภาพลักษณ์องค์กร (total effect = 0.407) และความรับผิดชอบต่อสังคม (total effect = 0.142) ตามลำดับ และปัจจัยทั้งหมดร่วมกันพยากรณ์ผลการดำเนินงานองค์กรได้ร้อยละ 43.60 (R^2 = 0.436)

การอภิปรายผล

1. ธรรมาภิบาลกับผลการดำเนินงานองค์กรโดยธรรมาภิบาลเป็นระบบที่มีกระบวนการตรวจสอบและการถ่วงดุลการบริหารของเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการกับผู้มีส่วนได้เสียให้มีคุณธรรม (The Securities Exchange of Thailand, 2023) ซึ่งผู้ประกอบการที่ทำงานด้วยความโปร่งใส สร้างการมีส่วนกับคู่ค้าและผู้มีส่วนได้เสีย ส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ที่แตกต่างจากคู่แข่งขันและได้รับการยอมรับจะทำให้ลูกค้าประทับใจและกลับมาใช้บริการซ้ำ (Jamali et al., 2008) สอดคล้องกับ Ghabri (2021), Maali, Rakia, and Khaireddine (2021) พบว่าผู้ประกอบธุรกิจที่มีศีลธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบส่งผลให้ผลการดำเนินงานขององค์กรดีขึ้น เช่นเดียวกับ Arendt and Brettel (2010), Chakroun, Salhi, Amar, and Jarboui (2019) ชี้ว่าการปฏิบัติงานด้วยความโปร่งระหว่างคู่ค้าด้วยความเป็นธรรมจะช่วยเพิ่มผลการดำเนินงานขององค์กรให้สูงขึ้น

2. ธรรมาภิบาลกับความรับผิดชอบต่อสังคมโดยองค์กรที่ดำเนินกิจการภายใต้ศีลธรรม สร้างการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้เสีย ยึดหลักการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าเหมาะสม ใส่ใจกับสิ่งแวดล้อมจะส่งผลให้องค์กรมีความรับผิดชอบต่อสังคม (Ebaid, 2022) สอดคล้องกับ Raza et al. (2020) ที่ว่าผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดย่อยที่มีหลักธรรมาภิบาลที่ให้ความใส่ใจและปฏิบัติอย่างเป็นธรรมกับลูกค้าและผู้ถือหุ้นด้วยความโปร่งใสและมีความรับผิดชอบจะส่งผลให้องค์กรมีความรับผิดชอบต่อสังคมด้วยการแนะนำผลิตภัณฑ์ที่ปลอดภัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3. ความรับผิดชอบต่อสังคมกับภาพลักษณ์องค์กรโดยองค์กรที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมที่สร้างความสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม (Le, 2022) ให้ความสำคัญกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับลูกค้าและสิ่งแวดล้อม (Raza et al., 2020) จะส่งผลให้ภาพลักษณ์องค์กรและสร้างความประทับใจเกิดขึ้นกับลูกค้า สอดคล้องกับ Karaosmanoğlu et al. (2011) พบว่าผู้ประกอบการที่มีแนวคิดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมช่วยส่งเสริมให้ภาพลักษณ์องค์กรดีขึ้น Aboud and Yang (2022) ชี้ว่าผู้ประกอบการที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมช่วยสร้างความเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ดีขึ้นมีภาพลักษณ์ที่แตกต่างจากคู่แข่งอย่างมีนัยสำคัญ

4. ภาพลักษณ์องค์กรกับผลการดำเนินงานองค์กรโดยภาพลักษณ์องค์กรเป็นสิ่งที่สะท้อนมาจากมุมมองของลูกค้าและผู้มีส่วนได้เสียมีบทบาทสำคัญการดึงดูดลูกค้า สอดคล้องกับ Nguyen (2006) ชี้ว่าผู้ประกอบการที่มีภาพลักษณ์องค์กรที่ดีส่งผลให้เพิ่มส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มรายได้ และสร้างความประทับใจให้กับลูกค้า จากข้อมูลของ Department of Business Development (2022) พบว่า ผู้ประกอบวิสาหกิจขนาดย่อยที่มีภาพลักษณ์องค์กรที่ดีทำให้เพิ่มโอกาสและศักยภาพการเติบโตทางเศรษฐกิจขององค์กรให้สูงขึ้น

5. ความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรเป็นปัจจัยคั่นกลางแบบอนุกรมที่เชื่อมโยงอิทธิพลธรรมาภิบาล สู่ผลการดำเนินงานองค์กร โดยผลการวิจัยพบว่าผู้ประกอบการที่มีธรรมาภิบาล ส่งผลให้ผลการดำเนินงานองค์กรดีขึ้นและยิ่งถ้ามีความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์กรที่ดี ย่อมส่งผลให้ผลการดำเนินงานองค์กรเพิ่มขึ้นอีก สอดคล้องกับ Ltifi and Hichri (2022) ที่ว่าผู้ประกอบการที่มีความโปร่งใสจะส่งผลให้ส่วนแบ่งการตลาดสูงขึ้น และถ้ายิ่งมีแนวคิดการใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายยิ่งส่งผลให้ส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มมากขึ้นอีก

ข้อเสนอแนะ

ผู้ประกอบการวิสาหกิจขนาดย่อย (micro enterprise) ที่มีพนักงานไม่เกินจำนวน 5 คน ความให้

ความตระหนักว่าการบริหารองค์กรให้มีธรรมาภิบาลจะช่วยทำให้ผลการดำเนินงานองค์กรเพิ่มขึ้น และยิ่งถ้าองค์กรมีระดับความรับผิดชอบต่อสังคมและภาพลักษณ์องค์ที่ดีก็จะยิ่งช่วยให้ผลการดำเนินงานองค์กรดียิ่งขึ้น ในส่วนนโยบายภาครัฐบาลควรเร่งพัฒนาระบบการกำกับดูแลและความโปร่งใสในการทำงานทั้งภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับการเข้ามาลงทุนของชาวต่างชาติ ซึ่งผู้บริโภคหรือนักลงทุนให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์องค์กรมากที่สุด ดังนั้นการสร้างภาพที่มีความแตกต่างจากคู่แข่งขันและสร้างความประทับใจจากการที่องค์กรมีความรับผิดชอบต่อสังคมและมีธรรมาภิบาล ถือว่าจะช่วยเพิ่มส่วนแบ่งการตลาดและสร้างรายได้เข้าประเทศเพิ่มมากขึ้น

References

Abor, J., & Adjasi, K. D. (2007). Corporate governance and the small and medium enterprises sector: Theory and implications. *Corporate Governance, 7*(2), 111-122.

Abor, J., & Biekpe, N. (2007). Corporate governance, ownership structure and performance of SMEs in Ghana: Implications for financing opportunities. *Corporate Governance, 7*(3), 288-300.

Aboud, A., & Yang, X. (2022). Corporate governance and corporate social responsibility: New evidence from China. *International Journal of Accounting & Information Management, 30*(2), 211-229.

Afrifa, G. A., & Tauringana, V. (2015). Corporate governance and performance of UK listed small and medium enterprises. *Corporate Governance, 15*(5), 719-733.

Ananzeh, H., Amosh, H. A., & Albitar, K. (2022). The effect of corporate governance quality and its mechanisms on firm philanthropic donations: Evidence form the UK. *International Journal of Accounting & Information Management, 30*(4), 477-501.

Arendt, S., & Brettel, M. (2010). Understanding the influence of corporate social responsibility on corporate identity, image, and firm performance. *Management Decision, 48*(10), 1469-1492.

Bahta, D., Yun, J., Islam, M. R., & Bikanyi, K. J. (2021). How does CSR enhance the financial performance of SMEs? The mediating role of firm reputation. *Economic Research-Ekonomska Istraživanja, 34*(1), 1428-1451.

Cadbury, A. (1992). *Report of the committee on the financial aspects of corporate governance (vol. 1)*. Gee.

Chakroun, S., Salhi, B., Amar, B. A., & Jarboui, A. (2019). The impact of ISO 260000 social responsibility standard adoption on firm financial performance. *Management Research Review, 43*(5), 545-571.

Chiu, K. H., & Hsu, C. L. (2010). Research on the connections between corporate social responsibility and corporation image in the risk society: Take the mobile telecommunication industry as an example. *International Journal of Electronic Business Management, 8*(3), 183-194.

Comrey, A. L., & Lee, H. B. (1992). *A first course in factor analysis*. Hillsdals, Erlbaum.

Department of Business Development. (2022). *Announcement from the Department of Business Development Subject: Criteria and conditions for certifying business governance standards 2020*. Retrieved from https://www.dbd.go.th/news/1661163120262 [In Thai]

Ebaid, I. E. S. (2022). Corporate governance mechanisms and corporate social responsibility disclosure: Evidence from an emerging market. *Journal of Global Responsibility, 13*(4), 396-420.

Ghabri, Y. (2021). Legal protection systems, corporate governance, and firm performance: A cross-country comparison. *Studies in Economics and Finance, 39*(2), 256-278.

Gürlek, M., Düzgün, E., & Uygur, S. M. (2017). How does corporate social responsibility create customer loyalty? The role of corporate image. *Social Responsibility Journal, 13*(3), 409-427.

Hanaysha, J. R. (2017). An examination of the factors affecting consumer's purchase decision in the Malaysian retail market. *PSU Research Review, 2*(1), 7-23.

Hayes, A. F. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression based approach* (2nd ed.). The Guilford Press.

Jamali, D., Safieddine, A. M., & Rabbath, M. (2008). Corporate governance and corporate social responsibility synergies and interrelationships. *Corporate Governance: An International Review, 16*(5), 443-459.

Karaosmanoğlu, E., Banu Elmadağ Baş, A., & Zhang, J. (2011). The role of other customer effect in corporate marketing: Its impact on corporate image and consumer-company identification. *European Journal of Marketing, 45*(9/10), 1416-1445.

Le, T. T. (2022). Corporate social responsibility and SMEs' performance: mediating role of corporate image, corporate reputation and customer loyalty. *International Journal of Emerging Markets, 18*(10), 4565-4590.

Ltifi, M., & Hichri, A. (2022). The effects of corporate governance on the customer's recommendations: A study of the banking sector at the time of COVID-19. *Journal of Knowledge Management, 26*(1), 165-191.

Maali, K., Rakia, R., & Khaireddine, M. (2021). How corporate social responsibility mediates the relationship between corporate governance and sustainability performance in UK: A multiple mediator analysis. *Society and Business Review, 16*(2), 201-217.

Mayer, C. (1997). Corporate governance, competition, and performance. *Journal of Law and Society, 24*(1), 152-176.

Nguyen, N. (2006). The perceived image of service cooperatives: An investigation in Canada and Mexico. *Corporate Reputation Review, 9*(1), 62-78.

Nunnally, J. (1978). *Psychometric theory*. McGraw-Hill.

Office of Small and Medium Enterprise Promotion. (2023). *MSME situation report Q4/2022*. Retrieved from https://www.sme.go.th/upload/mod_download/download-20230202090136.pdf [In Thai]

Piriyakul, M. (2015). Moderator and mediator in structural equation modeling. *The Journal of Industrial Technology, 11*(3), 83-96. [In Thai]

Raza, A., Rather, R. A., Iqbal, M. K., & Bhutta, U. S. (2020). An assessment of corporate social responsibility on customer company identification and loyalty in banking industry: A PLS-SEM analysis. *Management Research Review, 43*(11), 1337-1370.

Salehzadeh, R., Pool, J. K., & Najafabadi, A. H. J. (2016). Exploring the relationship between corporate social responsibility, brand image and brand equity in Iran banking industry. *Journal of Islamic Accounting and Business Research, 9*(2), 106-118.

Singh, K., & Pillai, D. (2021). Corporate governance in small and medium enterprises: A review. *Corporate Governance, 22*(1), 23-41.

The Securities Exchange of Thailand. (2023). *Corporate governance*. Retrieved from https://www.setsustainability.com/page/corporate-governance [In Thai]

Vij, S., & Bedi, H. S. (2016). Are subjective business performance measures justified?. *International Journal of Productivity and Performance Management, 65*(5), 603-621.

DOI: 10.14456/phdssj.2023.55

Received:	April	10, 2023
Revised:	November	30, 2023
Accepted:	December	9, 2023

อิทธิพลของการตลาดเชิงเนื้อหาและการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดที่มีต่อความภักดีในตราสินค้า โดยมีการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าและความอิจฉาริษยาในตราสินค้าเป็นตัวแปรส่งผ่าน: กรณีศึกษาตราสินค้า Apple

วิรมล เวศสุนทรเทพ[1] ธงชัย ศรีวรรธนะ[2]
ธีรารัตน์ วรพิเชฐ[3] ทิพย์รัตน์ เลาหวิเชียร[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของกลุ่มตัวแปรดังต่อไปนี้ การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า และความอิจฉาริษยาในตราสินค้าที่มีต่อความภักดีในตราสินค้า เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มโดยเก็บข้อมูลจาก ผู้บริโภคคนไทยที่ใช้ตราสินค้า Apple และใช้อินเทอร์เน็ต สื่อดิจิทัล และเครือข่ายสังคมออนไลน์ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีประสบการณ์การรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่นำเสนอโดย Apple และจากผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในด้านไอที จำนวน 460 ตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้แบบสอบถามออนไลน์ และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติพรรณาและการวิเคราะห์สมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย พบว่า (1) การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าจะได้รับอิทธิพลรวมจาก การตลาดเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.534 และการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดเท่ากับ 0.290 ตามลำดับ สมการมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 57.70 (2) ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า จะได้รับอิทธิพลรวมจาก การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าเท่ากับ 0.608 การตลาดเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.325 และการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดเท่ากับ 0.176 ตามลำดับ สมการมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 37.00 (3) ความภักดีในตราสินค้า จะได้รับอิทธิพลรวมจาก การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าเท่ากับ 0.768 การตลาดเชิงเนื้อหาเท่ากับ 0.453 ความอิจฉาริษยาในตราสินค้าเท่ากับ 0.319 และการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดเท่ากับ 0.201 ตามลำดับ สมการมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 68.80

คำสำคัญ: การตลาดเชิงเนื้อหา; การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด; ความภักดีในตราสินค้า; การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าและความอิจฉาริษยาในตราสินค้า

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

วิรมล เวศสุนทรเทพ, ธงชัย ศรีวรรธนะ, ธีรารัตน์ วรพิเชฐ และทิพย์รัตน์ เลาหวิเชียร. (2566). อิทธิพลของการตลาดเชิงเนื้อหาและการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดที่มีต่อความภักดีในตราสินค้า โดยมีการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าและความอิจฉาริษยาในตราสินค้าเป็นตัวแปรส่งผ่าน: กรณีศึกษาตราสินค้า Apple. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 771-787.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
50 ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร 10900, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: viramol.v@ku.th
[2,3,4]คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

The Influences of Content Marketing and Influencer Marketing on Brand Loyalty: The Mediating Roles of Brand Self-Expressiveness & Brand Jealousy: Case Study of Apple Brand

Viramol Vestsoonthontap[1] Thongchai Srivardhana[2]
Thirarut Worapishet[3] Tipparat Laohavichien[4]

Abstract

This research article aims to study the direct and indirect influence of the following groups of variables, Content Marketing, Influencer Marketing, Brand Self-Expressiveness, Brand Jealousy, and Brand Loyalty. It is quantitative research. Select the cluster sampling method by collecting data from Thai consumers who use the Apple brand and use the internet Digital media and social networks in everyday life, who had experience with information presented by Apple and from 460 influential thinkers in the IT field, Tools using online questionnaires and statistics used to analyze the data Descriptive statistics and structural equation analysis.

Findings are as follows: (1) Brand Self-Expressiveness is influenced by Content Marketing (TE = 0.534) and Influencer Marketing (TE = 0.290) respectively. The predictive power of this equation is 57.70%. (2) Brand Jealousy is influenced by Brand Self-Expressiveness (TE = 0.608), Content Marketing (TE = 0.325) and Influencer Marketing (TE = 0.176) respectively. The predictive power of the equation is 37.00%. (3) Brand Loyalty is influenced by Brand Self-Expressiveness (TE = 0.768), Content Marketing (TE = 0.453), Brand Jealousy (TE = 0.319), and Influencer Marketing (TE = 0.201) respectively. The Predictive power of this equation is 68.80%.

Keywords: Content Marketing; Influencer Marketing; Brand Self-Expressiveness; Brand Jealousy and Brand Loyalty

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Vestsoonthontap, V., Srivardhana, T., Worapishet, T., & Laohavichien, T. (2023). The influences of content marketing and influencer marketing on brand loyalty: The mediating roles of brand self-expressiveness & brand jealousy: Case study of Apple brand. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 771-787.

[1] Doctor of Philosophy Program in Business Administration, Kasetsart University
50 Ngamwongwan Road, Lat Yao, Chatuchak, Bangkok 10900, Thailand
Corresponding Author Email: viramol.v@ku.th
[2,3,4] Faculty of Business Administration, Kasetsart University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากข้อมูลทางสถิติที่พบในบทความทางด้านการตลาดทำให้ทราบว่า แนวโน้มของกลยุทธ์ทางการตลาดที่ได้รับความนิยม และน่าจับตาในยุคปัจจุบันนี้คือการตลาดเชิงเนื้อหา (content marketing) ที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า และการตลาดแบบใช้ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (influencer marketing) ในการนำเสนอหรือแนะนำสินค้า ซึ่งข้อมูลระบุว่า ในปี ค.ศ. 2021 งบประมาณทางการตลาดเกี่ยวกับการตลาดเชิงเนื้อหาเพิ่มขึ้นทุกปีและประมาณการว่าจะเพิ่มเป็น ร้อยละ 66 ในปี ค.ศ. 2022 สิ่งนี้แสดงว่าธุรกิจที่มุ่งเน้นไปยังตราสินค้า จะให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการตลาดเชิงเนื้อหามากขึ้น เพราะการตลาดเชิงเนื้อหาสามารถเป็นตัวช่วยในการสื่อสารของตราสินค้าได้อย่างดีและต่อเนื่อง ในส่วนของการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดมีหลักฐานระบุไว้ว่า ในปี ค.ศ. 2021 การทำการตลาดแบบใช้ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (influencer) ในการนำเสนอหรือแนะนำสินค้า สามารถทำมูลค่าทางการตลาดได้ถึงจำนวน 13.8 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งยังคงเติบโตอย่างต่อเนื่อง ท่ามกลางสถานการณ์โรคระบาดที่ทำให้ธุรกิจหลายอย่างชะลอตัว แต่การตลาดแบบใช้ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด กลับเติบโตมากขึ้น (Influencer Marketing Hub, 2021)

จากการศึกษาเพิ่มเติมพบว่า ปัจจุบันพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้บริโภค หันไปให้ความสนใจกับการตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้ามากขึ้น ซึ่งเป็นการสร้างเนื้อหาในรูปแบบต่างๆ ที่ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมาย สร้างความชื่นชอบในสินค้าและตราสินค้า จูงใจให้เกิดการตัดสินใจซื้อ และมีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาต่อยอดไปยังการสร้างความภักดีในตราสินค้า (brand loyalty) ได้ (Srivardhana, 2017, 2019) และผู้บริโภคในยุคปัจจุบันยังคงให้ความสนใจกับการสื่อสารทางการตลาดโดยใช้ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด ซึ่งเป็นการตลาดที่สื่อสารกับผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมายได้อย่างรวดเร็ว โดยอาศัยการบอกต่อ ด้วยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภค โดยใช้คนกลุ่มนี้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการตลาด เพื่อสร้างการรับรู้ให้ข้อมูลข่าวสาร อธิบายข้อมูลสินค้า สาธิตวิธีการใช้ แนะนำให้คำปรึกษา กระตุ้นความต้องการ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น สร้างภาพลักษณ์ ความประทับใจ และจูงใจให้เกิดการตัดสินใจซื้อ โดยอาศัยภาพลักษณ์ในการสื่อสารและนำเสนอต่อผู้บริโภค แบบผู้เชี่ยวชาญ ผู้รอบรู้ที่มีประสบการณ์สูง (expertise) แบบคนที่ดูจริงใจ น่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจ (trustworthiness) รวมถึงแบบที่มีบุคลิกทันสมัย มีเสน่ห์ น่าดึงดูดใจ (attractiveness) (Ohanian, 1990) เพราะกระบวนการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค จะต้องผ่านกระบวนการค้นหาข้อมูล ผ่านการอ่านหรือดูรีวิวการใช้ จึงสรุปได้ว่าการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่ทำให้ผู้บริโภครู้จักตราสินค้า ซื้อสินค้า หลงรักในตราสินค้า และส่งผลให้เกิดความภักดีในตราสินค้าได้ในที่สุด

จากการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรทั้ง 2 ตัวแปร ทำให้ผู้วิจัยพบว่าการตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า และการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด มีความสัมพันธ์และมีอิทธิพลเชิงบวกต่อความภักดีในตราสินค้า และพบตัวแปรเพิ่มขึ้นอีก 2 ตัว ในฐานะตัวแปรส่งผ่านจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะทำการศึกษาเพิ่มเติม ตัวแปรส่งผ่านตัวแรก คือ การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (brand self-expressiveness) ซึ่งมีบริบทและมาตรวัดโดยรวมเหมือนกับ Self-Brand Connection เมื่อเปรียบเทียบจากเอกสารอ้างอิงของ Marketing Scale และงานวิจัยของ Escalas and Bettman (2003) ผู้วิจัยได้นำแนวคิดการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า มาจาก Loureiro, Ruediger, and Demetris (2012), Srivardhana (2017) ซึ่งกล่าว

ไว้ว่าตราสินค้าที่มีภาพลักษณ์ที่ชัดเจน มีเอกลักษณ์ มีความเป็นตัวตนของตราสินค้า จะสามารถสะท้อนภาพตัวตนของลูกค้าหรือผู้ใช้งานตราสินค้านั้นๆ ได้ แนวคิดของตัวแปรนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยเชิงคุณภาพของ Hollenbeck and Kaikati (2012) ที่กล่าวว่า ผู้บริโภคหรือลูกค้ามักจะเชื่อมโยงตนเองเข้าไปกับตราสินค้าที่ตนเองชอบ ชื่นชมในภาพลักษณ์ และใช้สินค้านั้นอยู่ เพื่อตอกย้ำตัวตนของผู้บริโภคว่าอยู่ส่วนใดของสังคมและมีความเป็นตัวตนที่เหมือนกับตราสินค้านั้นอย่างไร ซึ่งมาตรวัดของการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า มีสาระตรงกับประเด็นและมีความชัดเจนถึงระดับตัวตนของตราสินค้าที่ต้องการศึกษา ส่วนตัวแปรส่งผ่านตัวที่ 2 ที่น่าสนใจไม่แพ้กัน คือตัวแปรที่มีชื่อว่า ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (brand jealousy) ซึ่งมีความน่าสนใจตั้งแต่ชื่อตัวแปรและมีลักษณะแตกต่างไปจากตัวแปรตัวอื่นๆ เพราะชื่อที่มีทิศทางตรงกันข้ามกับข้อมูลเชิงบวกแต่กลับมีอิทธิพลเชิงบวกผลักดันและส่งผลให้เกิดความตั้งใจซื้อ ซึ่งเป็นหนึ่งในตัวแปรสังเกตได้ที่สำคัญของความจงรักภักดีในตราสินค้า อีกทั้งยังมีข้อมูลเพิ่มเติมจากงานวิจัยของ Srivardhana (2017) ระบุว่า ความอิจฉาริษยาในตราสินค้าก่อให้เกิดพฤติกรรมการบริโภคต่างๆ ที่สำคัญได้มากมาย เช่น ความอยากได้ อยากมี อยากเป็นเจ้าของ จนนำไปสู่การขนขวายหาซื้อสินค้านั้นมาให้ได้ในที่สุด ถึงแม้ว่าจะต้องหาซื้อมาในราคาที่สูงกว่าคนอื่นก็ตาม นอกจากนี้ในงานวิจัยของ Sarkar and Sreejesh (2014) ยังพิสูจน์ให้เห็นว่า ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า เป็นตัวแปรตามที่ได้รับอิทธิพลมาจาก 2 ตัวแปร คือ การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า และความภาคภูมิใจในตัวเอง

สรุปได้ว่า การได้ครอบครองสินค้าของตราสินค้าที่สามารถสะท้อนถึงความเป็นตัวตนหรือเสริมภาพลักษณ์ให้ดีขึ้นหรือสร้างความภูมิใจในการใช้สินค้าได้นั้น สามารถนำไปสู่ความรักและความภักดีในตราสินค้าได้ อีกทั้งยังสามารถก่อให้เกิดความอิจฉาริษยาในตราสินค้าได้ด้วยเช่นกัน จากงานวิจัยในอดีต รวมไปถึงบริบทที่แตกต่างกันในเรื่องของยุคสมัยและพฤติกรรมของผู้บริโภค ก่อให้เกิดข้อสงสัยและคำถามมากมายเกี่ยวกับ การตลาดเชิงเนื้อหา และการตลาดที่ใช้ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด ว่าแบบไหนที่ในปัจจุบันผู้บริโภคให้น้ำหนักความสำคัญและเชื่อถือมากกว่ากัน การตลาดแบบไหนที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้าจนทำให้เกิดการซื้อซ้ำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จได้ในระยะยาว มากกว่ากัน หรือการตลาดแบบไหนที่มีอิทธิพลทางอ้อม ส่งผลให้ผู้บริโภครู้สึกภูมิใจที่ได้ใช้สินค้าและพร้อมจะแสดงออกถึงความเป็นตัวตนผ่านตราสินค้า จนทำให้ผู้บริโภคคนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้มีสินค้าเกิดความอิจฉาริษยาจนต้องไปหาซื้อสินค้ามาใช้ตาม และผลพวงสุดท้ายก็คือทำให้ผู้บริโภคหรือกลุ่มลูกค้าเกิดความภักดีในตราสินค้า มากกว่ากัน และตัวแปรส่งผ่านทั้ง 2 ตัวนี้ จะมีแรงสนับสนุนหรือผลักดันทำให้ค่าอิทธิพลของตัวแปรต้นทั้ง 2 ที่มีต่อความภักดีในตราสินค้าเพิ่มขึ้นหรือลดลงหรือไม่

ซึ่งกรณีศึกษาที่ผู้วิจัยสนใจและอยากศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้าและการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด ที่มีต่อความภักดีในตราสินค้า โดยมีการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าและความอิจฉาริษยาเป็นตัวแปรส่งผ่าน นั้นก็คือ ตราสินค้า Apple ซึ่งทางตราสินค้า Apple นี้ โด่งดังโดดเด่นเป็นที่ยอมรับและเป็นผู้นำในตลาดอุปกรณ์มือถือสมาร์ทโฟน แท็บเล็ต คอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ค สมาร์ทวอทช์ และอุปกรณ์เครื่องใช้หรือแอสเซสเซรี่ ทางอิเล็กทรอนิคต่างๆ และด้วยเหตุที่ Apple มีความโดดเด่นในการใช้กลยุทธ์ทางการตลาดทั้ง 2 ด้านนี้ จึงทำให้เห็นภาพลักษณ์ วิธีการนำเสนอและตัวอย่างที่ชัดเจนกว่าตราสินค้าอื่นๆ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าเหมาะสมที่สุดสำหรับ

เลือกใช้เป็นกรณีศึกษา ในการทำวิจัยครั้งนี้ อีกทั้ง Apple ยังมีภาพลักษณ์ตราสินค้าที่ชัดเจนโดดเด่นและเป็นที่รู้จักกันอย่างกว้างขวางทั่วโลก จึงทำให้ผู้บริโภคหรือกลุ่มลูกค้าเป้าหมายเกือบทุกคนรู้จักตราสินค้านี้ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถนำไปพัฒนาต่อยอดทำให้ธุรกิจประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของกลุ่มตัวแปรดังต่อไปนี้ การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า และความอิจฉาริษยาในตราสินค้าที่มีต่อความภักดีในตราสินค้า

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร ได้แก่ (1) พฤติกรรมผู้บริโภค (2) สื่อสังคมออนไลน์ และตัวแปรต้นทั้ง 2 ตัว ได้แก่ (1) การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า (2) การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด รวมถึงตัวแปรส่งผ่านทั้ง 2 ตัว ได้แก่ (1) การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (2) ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า และตัวแปรตาม ได้แก่ ความภักดีในตราสินค้า

2. ขอบเขตประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เป็นผู้บริโภคคนไทยที่ใช้งานอินเทอร์เน็ต สื่อดิจิทัลและเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีประสบการณ์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับสินค้า ไอที และใช้สินค้าของ Apple จำนวน 460 ตัวอย่าง

3. ขอบเขตด้านเวลาที่ใช้ในการศึกษา คือ ช่วงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2561-พฤษภาคม พ.ศ. 2566

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้ทราบถึงกลยุทธ์ทางการตลาดในรูปแบบที่นิยมใช้กันอย่างแพร่หลายในยุคปัจจุบันว่าแบบไหนมีอิทธิพลส่งผลต่อความภักดีในตราสินค้าของผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมายได้มากกว่ากันโดยอาศัยปัจจัยอะไรบ้าง และสามารถใช้เป็นแนวทางให้บริษัทต่างๆ นำไปประยุกต์ปรับใช้ในการพิจารณาเลือกเครื่องมือทางการตลาดดิจิทัลให้เหมาะสม ตรงกับกลุ่มเป้าหมายและวัตถุประสงค์ทางการตลาดที่ทางบริษัทวางแผนไว้ ได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงที่สุด

2. เพื่อนำผลการวิจัยที่ได้มาประยุกต์ปรับใช้ในการวางแผนกลยุทธ์ทางการตลาดและเลือกช่องทางการสื่อสารให้สอดคล้องกับพฤติกรรมของผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมาย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดจนนำไปสู่ความภักดีในตราสินค้า ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของการดำเนินธุรกิจ

3. ทำให้ทราบถึงอิทธิพลหรือความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกับตัวแปรดังกล่าว ซึ่งก่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ๆ และสามารถนำไปประยุกต์ปรับใช้กับธุรกิจอื่นๆ เพื่อให้ประสบความสำเร็จยิ่งขึ้นไปในอนาคต

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การตลาดเชิงเนื้อหา

การตลาดเชิงเนื้อหา หมายถึง การสื่อสารทางการตลาดที่เน้นในการสร้างเนื้อหาที่มีความน่าสนใจ มีความโดดเด่นและเอกลักษณ์ที่แตกต่างไปจากผู้อื่น นำเสนอข้อมูลต่างๆ ได้อย่างน่าสนใจ ตรงประเด็น สามารถดึงดูดกลุ่มเป้าหมายได้ ทำให้กลุ่มเป้าหมายต้องการที่จะนำไปบอกต่อ อีกทั้งยังสามารถสร้างความต้องการแรงจูงใจในการซื้อสินค้า พร้อมทั้งทัศนคติที่ดีต่อตราสินค้าให้กับผู้บริโภค ซึ่ง Leibtag (2014) ได้กล่าวไว้ว่า กลยุทธ์ทางการตลาดแบบใช้เนื้อหาที่สร้างและนำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า คือเทคนิคทางการตลาดที่เน้นสร้างเนื้อหาและส่งต่อเนื้อหา ที่ประเมินโดยผู้บริโภค

แล้วว่ามีคุณค่าอย่างใดอย่างหนึ่งจนเกิดความสนใจและเข้าร่วมกับเนื้อหานั้น จนมีอิทธิพลส่งต่อให้เกิดการตัดสินใจซื้อ และก่อให้เกิดความภักดีในตราสินค้าได้ในที่สุด ส่วน Luarn, Lin, and Chiu (2015) สรุปได้ว่า การนำเสนอสามารถแบ่งออกเป็นสองรูปแบบหลักๆ ตามวัตถุประสงค์ของการตลาดเชิงเนื้อหา ซึ่งได้แก่ การนำเสนอเพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวกับสินค้า บริการ ตราสินค้าหรือข้อมูลทางธุรกิจ และการนำเสนอเชิงสร้างสรรค์หรือสร้างความบันเทิง

การตลาดเชิงเนื้อหา จะแตกต่างจากการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด ตรงที่บทบาทของผู้สร้างเนื้อหาหรือข้อความต่างๆ ที่ใช้สื่อสารกับลูกค้า เพราะถ้าเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงเนื้อหา เจ้าของตราสินค้าจะเป็นผู้สร้างเนื้อหาที่ใช้ในการสื่อสารกับผู้บริโภคด้วยตัวเอง แต่หากเป็นกลยุทธ์ทางการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด ไม่ว่าจะเป็นเน็ตไอดอล ดารา นักแสดง ผู้เชี่ยวชาญ ผู้นำเฉพาะด้าน จะเป็นคนแสดงความคิดเห็นหรือเป็นผู้สร้างเนื้อหาด้วยตัวเอง จากประสบการณ์ การสาธิต และทดลองใช้จริงของพวกเขา มุ่งเน้นให้ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดสร้างเนื้อหาที่เป็นธรรมชาติเอื้อต่อการส่งต่อแบบรวดเร็วหรือเป็นกระแส

สามารถสรุปได้ว่า การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า เป็นกลยุทธ์ทางการตลาด ที่นำเสนอโดยการสร้างเนื้อหาในรูปแบบต่างๆ ที่ดึงดูดความสนใจของผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมาย สร้างความชื่นชอบในสินค้าและตราสินค้า จูงใจให้เกิดการตัดสินใจซื้อ และมีแนวโน้มที่จะสามารถพัฒนาต่อยอดไปยังการสร้างความจงรักภักดีในตราสินค้าได้ และการตลาดเชิงเนื้อหา (content marketing) สามารถแบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 รูปแบบ คือ (1) การนำเสนอเนื้อหาที่มุ่งเน้นการให้ข้อมูลข่าวสารและความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้บริโภค (2) การนำเสนอเนื้อหาที่มุ่งเน้นการสร้างความบันเทิงในรูปแบบต่างๆ (3) การนำเสนอเนื้อหาที่มุ่งเน้นการให้สิทธิประโยชน์หรือข้อเสนอพิเศษต่างๆ และ (4) การนำเสนอเนื้อหาที่กระตุ้นการสร้างปฏิสัมพันธ์หรือความความสัมพันธ์ที่ดี ก่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในสังคม ซึ่งแตกต่างจากการโพสต์ในอดีตที่มุ่งเน้นแต่การขายสินค้าเพียงอย่างเดียว การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า สามารถทำได้หลายรูปแบบ อาทิเช่น อีบุ๊ค บล็อกโพสต์ กราฟฟิก พอดแคสต์ วีดีโอ หรือสื่อโฆษณาต่างๆ ผ่านช่องทั้งออนไลน์และออฟไลน์ เป็นต้น

การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด

ผู้นำทางความคิดหรือผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดถูกใช้เป็นหนึ่งในเครื่องมือทางการตลาดที่แพร่หลายเป็นอย่างมากในปัจจุบัน เพราะสามารถโน้มน้าวแนวความคิดของคนได้เป็นจำนวนมาก ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดหรือผู้มีชื่อเสียง (Ohanian, 1990) ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดไม่ว่าจะเป็น ผู้เชี่ยวชาญ คนที่มีความรู้ความสามารถพิเศษเฉพาะในเรื่องนั้นๆ หรือคนที่มีชื่อเสียงในแวดวงสังคม อาจจะเป็นดารา นักร้อง หรือคนที่อยู่ในสังคมชั้นสูง ซึ่งคนเหล่านี้ สามารถมีอิทธิพล ต่อความรู้สึกนึกคิดของผู้บริโภคหรือกลุ่มลูกค้าเป้าหมายของตราสินค้าได้ ได้แบ่งลักษณะเครดิตความน่าเชื่อถือของบุคคลผู้มีอิทธิพลทางความคิดต่อผู้อื่นได้เป็น 3 มิติ ด้วยกันคือ แบบผู้เชี่ยวชาญแบบน่าเชื่อถือไว้วางใจได้แบบมีเสน่ห์ ดึงดูดใจ

สำหรับงานวิจัยของ Ki and Kim (2019) สรุปไว้ว่า ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด นั้นมีคุณสมบัติในการโน้มน้าวจิตใจของผู้บริโภคได้อยู่หลายประการ ตัวอย่างเช่น บุคลิกภาพที่น่าดึงดูด ความเป็นคนพิเศษที่มีบุคลิกภาพน่าเคารพเชื่อถือ ความเป็นผู้เชี่ยวชาญ ความเป็นผู้รู้จริง ความสามารถในการสื่อสารและการมีปฏิสัมพันธ์ที่ดี จากการศึกษาใน Instagram พบว่าคุณสมบัติดังกล่าวในตัวของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด ซึ่งส่งผลทางบวกหรือก่อให้เกิดการตั้งใจซื้อซึ่งเป็นหนึ่งในปัจจัยที่สำคัญของ ความจงรักภักดีในตราสินค้าและ

ยังมีแนวโน้มก่อให้เกิดการเลียนแบบหรือกระทำตามทันทีในกลุ่มของผู้ติดตามที่นิยมชมชอบในตัวของผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด รายนั้นๆ ด้วย

สามารถสรุปได้ว่า การตลาดแบบใช้ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในการนำเสนอสินค้า ผ่านช่องทางหลากหลาย ทั้งออนไลน์และออฟไลน์ กลยุทธทางการตลาดแบบนี้เป็นการตลาดที่สื่อสารกับผู้บริโภคหรือกลุ่มเป้าหมายด้วย บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีอิทธิพลต่อความคิดของผู้บริโภค ในการนำเสนอสินค้า ใช้คนกลุ่มนี้เป็นเครื่องมือในการสื่อสารทางการตลาด เพื่อสร้างการรับรู้ให้ข้อมูลข่าวสาร อธิบายข้อมูลสินค้า สาธิตวิธีการใช้ แนะนำให้คำปรึกษา กระตุ้นความต้องการ ก่อให้เกิดความเชื่อมั่น สร้างภาพลักษณ์ ความประทับใจ และจูงใจให้เกิดการตัดสินใจซื้อ โดยอาศัยภาพลักษณ์ในการสื่อสารและนำเสนอต่อผู้บริโภค แบบผู้เชี่ยวชาญ ผู้รอบรู้ที่มีประสบการณ์สูง แบบคนที่ดูจริงใจ น่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจ และ แบบที่มีบุคลิกทันสมัย มีเสน่ห์น่าดึงดูดใจ

การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า

นักการตลาดมักนิยมสร้างตราสินค้าให้แตกต่างจากคู่แข่ง โดยคำนึงถึงคุณประโยชน์ที่ผู้บริโภคจะได้รับ แบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ (1) ด้านประโยชน์ใช้สอย ซึ่งเป็นความสามารถของตราสินค้าในการช่วยแก้ไขปัญหาให้แก่ผู้บริโภค (2) ด้านการใช้ประสบการณ์ร่วมกันซึ่งเป็นประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการใช้ประสาทสัมผัสเพื่อทำให้ผู้บริโภคเกิดความพึงพอใจ และ (3) ด้านความหมายเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งเกี่ยวข้องกับความต้องการของผู้บริโภคในการใช้ตราสินค้านั้นเพื่อสะท้อนภาพลักษณ์ของตนเอง (Keller, 2001) แต่ในปัจจุบันจะเห็นได้ว่าการสร้างความแตกต่างให้กับตราสินค้าโดยมุ่งเน้นนำเสนอเพียงประโยชน์ใช้สอยเพียงอย่างเดียวหรือมุ่งเน้นแค่การใช้ประสบการณ์ร่วมกันของผู้บริโภคซึ่งเป็นคุณสมบัติที่เกี่ยวข้องกับสินค้าโดยตรง และเป็นคุณสมบัติที่จับต้องได้นั้น อาจเป็นสิ่งที่ทำได้ยากและคงไม่เพียงพอสำหรับผู้บริโภค ทั้งนี้เนื่องจากในการซื้อสินค้าหรือบริการแต่ละครั้งผู้บริโภคไม่เพียงแต่พิจารณาถึงคุณสมบัติของตัวสินค้าเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่จะรวมไปถึงการพิจารณาความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่มีอยู่ในตัวสินค้านั้นด้วย ดังนั้นจะเห็นได้ว่าคุณประโยชน์ด้านความหมายเชิงสัญลักษณ์ของตราสินค้าจึงนับว่าเป็นส่วนสำคัญมากในการทำการตลาดในยุคปัจจุบัน โดยความหมายเชิงสัญลักษณ์นี้ จะมีความเกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์โดยทั่วไปของผู้ใช้ตราสินค้าและบุคลิกภาพตราสินค้า ผู้บริโภคจึงมักประเมินตราสินค้าเหล่านั้นโดยอยู่บนพื้นฐานของความสอดคล้องกันระหว่างความหมายเชิงสัญลักษณ์และภาพลักษณ์ของตัวผู้บริโภคเอง ซึ่งโดยทั่วไปผู้บริโภคจะพยายามรักษาหรือส่งเสริมภาพลักษณ์ของตนเองโดยเลือกใช้สินค้าที่มีภาพลักษณ์หรือมีบุคลิกภาพที่สอดคล้องกับสิ่งที่ผู้บริโภคเป็นและพยายามหลีกเลี่ยงการใช้สินค้าที่มีภาพลักษณ์ที่ไม่สอดคล้องหรือแตกต่างกับตนเอง

การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าในทางการตลาด หมายถึง พฤติกรรมของผู้บริโภคในการซื้อและใช้สินค้าหรือบริการของตราสินค้าต่อสาธารณะชนหรือมีการแสดงออกผ่านสื่อสังคมออนไลน์ว่ามีตราสินค้านั้นไว้ใช้และครอบครอง โดยตราสินค้าที่เลือกซื้อและใช้นั้น สามารถระบุหรือบ่งบอกความเป็นตัวตนที่แท้จริงของพวกเขาได้ โดยผู้บริโภคจะใช้ตราสินค้าเป็นสื่อในการแสดงออกถึงความเป็นตัวตนของพวกเขาที่ต้องการให้สังคมหรือกลุ่มสาธารณะชนรับรู้ และยอมรับในสิ่งที่พวกเขาเป็น ดังนั้นการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าก็คือ การใช้ตราสินค้าเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของผู้บริโภคนั้นเอง (Belk, 1988) นอกจากนี้ การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า ยังหมายถึง การที่ผู้บริโภคแสดงออกถึงภาพลักษณ์ของตนเองผ่านตราสินค้าที่มีชื่อเสียงและเป็นที่ยอมรับในสังคมโดยรวมหรือสังคมที่พวกเขามีส่วนร่วมอยู่ การที่ผู้บริโภคแสดงให้เห็นถึงการ

ใช้ตราสินค้าเหล่านั้นเพื่อเป็นการตอกย้ำภาพลักษณ์ตัวตนที่ เป็นผู้นำ มีความรู้ ทันสมัย ช่วยเสริมภาพลักษณ์ของผู้บริโภคให้ไปในทิศทางดีขึ้นและเป็นที่ยอมรับมากขึ้นในสังคม ผู้บริโภคจึงใช้ตราสินค้าเหล่านั้นเพื่อสนับสนุนภาพลักษณ์ของตนเอง

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีของผู้วิจัยหลายๆ ท่าน สามารถตีความหมายของ การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าได้ว่า เป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตนที่แท้จริงของผู้บริโภคสามารถสะท้อนถึงบุคลิกภาพหรืออิทธิพลเชิงบวกผ่านการใช้สินค้าหรือตราสินค้านั้นๆ ซึ่งสามารถเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีและส่งเสริมบทบาทในสังคมของผู้บริโภคให้ดีขึ้นได้ โดยผ่านการใช้สินค้าของตราสินค้าที่มีภาพลักษณ์ที่ดีเหล่านั้นซึ่งการแสดงออกในลักษณะนี้เป็นกระบวนการที่สามารถนำไปสู่ความจงรักภักดีต่อตราสินค้าได้ในอนาคต

ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า

ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า เป็นแนวคิดทางการตลาดที่น่าสนใจ เพราะมีความหมาย คำจำกัดความและแนวคิดทางการตลาดที่แตกต่างจากชื่อที่แสดงออก ซึ่งความอิจฉาริษยาในตราสินค้า มีแนวคิดที่สามารถสรุปได้สั้นๆ ว่า เป็นพฤติกรรมการแสดงออกถึงความรู้สึกของผู้บริโภค ซึ่งผู้บริโภคจะมีความรู้สึกไม่ดีเจ็บปวดหรือทุกข์ทรมานจากการอยากได้อยากมี เมื่อเห็นผู้บริโภคคนอื่นๆ กำลังใช้สินค้าแบบใหม่หรือรุ่นใหม่ ที่ผู้บริโภคชื่นชอบ หลงใหล และสามารถสะท้อนภาพลักษณ์ความเป็นตัวตนและความภาคภูมิใจในตนเองของผู้บริโภคได้ แต่ผู้บริโภคอาจติดปัญหาบางอย่างจึงทำให้ผู้บริโภคยังไม่มีใช้ ไม่สามารถหาซื้อมาใช้ได้ ณ เวลานั้น ซึ่งจะเป็นแรงผลักดันทำให้ผู้บริโภคต้องใช้พยายามในการขวนขวายหาข้อมูล และเสาะหาซื้อสินค้านั้นมาใช้หรือครอบครองให้ได้เร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ ในทางกลับกันก็สามารถให้คำจำกัดความได้ว่า หมายถึงการที่ผู้บริโภครู้สึกดี ภูมิใจ รู้สึกได้เป็นส่วนหนึ่งหรือได้รับการยอมรับจากสังคมที่ตนเองชื่นชอบ และมีความสุขมากเมื่อได้ใช้สินค้าแบบใหม่ รุ่นใหม่ ของตราสินค้าที่ผู้บริโภคชื่นชอบและหลงใหลก่อนคนอื่นนั้นเอง ทั้งนี้ Bıçakcıoğlu, Ögel, and İlter (2017) ได้ให้คำจำกัดความจากการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของความอิจฉาริษยาในตราสินค้าและความเต็มใจจ่ายในราคาที่สูงกว่า (willingness to pay premium) ว่าเป็นอารมณ์หรือความรู้สึกที่ผูกพันกับสิ่งของหรือตราสินค้าที่ผู้บริโภคชื่นชอบ ทำให้มีความอยากได้สิ่งนั้นมาครอบครอง ความรู้สึกเหล่านี้จะสามารถพัฒนาเพิ่มมากขึ้น ถ้าได้เห็นผู้อื่นใช้สินค้าหรือตราสินค้าที่ตนเองผูกพันหรือชื่นชอบนั้นก่อนตนเอง งานวิจัยของ Kaufmann, Loureiro, and Manarioti (2016) ได้ขยายความเพิ่มเติมว่า พฤติกรรมแบบวัตถุนิยม เป็นตัวกระตุ้นสำคัญที่ก่อให้เกิดความอยากได้หรือต้องการเป็นเจ้าของมากขึ้น เพราะสินค้าของตราสินค้าที่ผู้บริโภคปรารถนาจะครอบครองนั้น มีความหมายกับผู้บริโภค ในการแสดงออกถึงภาพลักษณ์ความเป็นตัวตนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตและความเป็นอยู่ที่เหนือระดับกว่า

ความภักดีในตราสินค้า

ความภักดีในตราสินค้า เป็นอีกหนึ่งปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญมากต่อการบริหารจัดการด้านการตลาด มีผลโดยตรงต่อการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค เพราะการที่ผู้บริโภคมีความภักดีในตราสินค้านั้นหมายถึงนอกจากตราสินค้าที่ผู้บริโภคมีความจงรักภักดีจะถูกเลือกมาเป็นตัวเลือกแรกในการตัดสินใจซื้อแล้ว ยังคงสร้างให้เกิดพฤติกรรมการบอกต่อไม่ว่าจะเป็น ในช่องทางธรรมดาหรือการบอกต่อกันผ่านอิเล็กทรอนิกส์ก็ตาม เพราะฉะนั้นความภักดีในตราสินค้า จึงถือเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญเป็นอย่างมากที่เจ้าของตราสินค้าหรือนักการตลาดต้องให้ความสนใจและต้องพัฒนาความรู้สึกที่ดีเหล่านั้น เพื่อส่งเสริมให้ความภักดีในตราสินค้านั้นมีเพิ่ม

มากขึ้น ขยายวงกว้างออกไปยังกลุ่มลูกค้าหรือผู้บริโภคให้ได้มากที่สุด เรื่องของความภักดีต่อตราสินค้าของลูกค้าค่อนข้างมีความซับซ้อนมาก และเป็นผลมาจากการสั่งสมประสบการณ์ของลูกค้าที่มีต่อการบริโภคหรือรับบริการจากตราสินค้านั้นๆ อย่างต่อเนื่อง (Rowley, 2008) แม้จะอยู่ในสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดการโน้มน้าวให้ลูกค้าเปลี่ยนแปลงตราสินค้า แต่ลูกค้าที่ภักดีต่อตราสินค้าก็จะยังคงยึดมั่นกับแนวคิดและความตั้งใจเดิมที่จะสนับสนุนตราสินค้าเดิมอย่างไม่มีวันเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ งานวิจัยของ Zeithaml, Berry, and Parasuraman (1996) ได้ให้แนวคิดและคำจำกัดความของความภักดีในตราสินค้า ไว้ว่า เป็นพฤติกรรมของผู้บริโภค ประกอบด้วย 4 มิติ คือ (1) พฤติกรรมความตั้งใจซื้อ (purchase intention) เป็นพฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าหรือตราสินค้านั้นๆ เป็นอันดับแรก (2) พฤติกรรมการบอกต่อ (word of mouth) ซึ่งจะเป็นพฤติกรรมการบอกต่อ เกี่ยวกับตราสินค้าไปในทิศทางที่ดี (3) ความอ่อนไหวทางด้านราคา (price sensitivity) เป็นพฤติกรรมที่ผู้บริโภคยินยอมและเต็มใจที่จะซื้อสินค้าของตราสินค้าที่ตนเองภักดีอยู่ถึงแม้ว่าราคาจะสูงกว่าตราสินค้าอื่นก็ตาม และ (4) พฤติกรรมการร้องเรียน (complaining behavior) ซึ่งหมายถึง เมื่อผู้บริโภคเห็นว่ามีข้อผิดผลาดเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการก็จะรีบแจ้งให้ตราสินค้าทราบในทันทีเพื่อทำการปรับปรุงแก้ไข ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของความจงรักภักดีต่อตราสินค้า เพราะพฤติกรรมเหล่านี้เป็นพฤติกรรมที่หวังดี ไม่อยากให้ตราสินค้าเสียชื่อเสียง

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

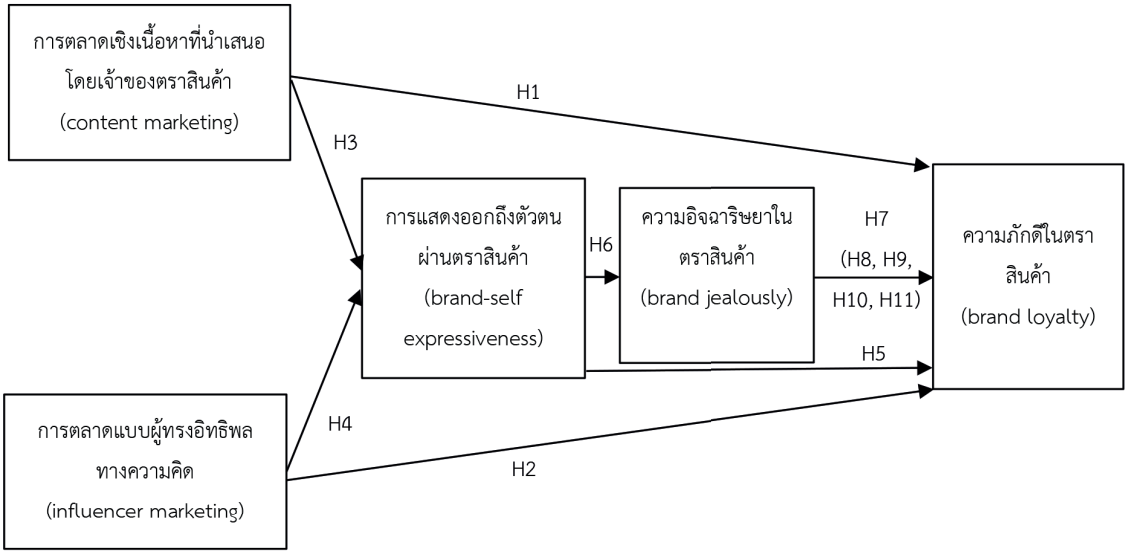

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า (CM) มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้า (BL)

สมมุติฐานที่ 2 (H2): การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (IM) มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้า (BL)

สมมุติฐานที่ 3 (H3): การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า (CM) มีอิทธิพลทางตรงต่อการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS)

สมมุติฐานที่ 4 (H4): การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (IM) มีอิทธิพลทางตรงต่อการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS)

สมมุติฐานที่ 5 (H5): การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้า (BL)

สมมุติฐานที่ 6 (H6): การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) มีอิทธิพลทางตรงต่อความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ)

สมมุติฐานที่ 7 (H7): ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ) มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้า (BL)

สมมุติฐานที่ 8 (H8): การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า (CM) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีในตราสินค้า (BL) โดยผ่านการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS)

สมมุติฐานที่ 9 (H9): การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (IM) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีในตราสินค้า (BL) โดยผ่านการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS)

สมมุติฐานที่ 10 (H10) : การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า (CM) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีในตราสินค้า (BL) โดยผ่านการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) และความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ)

สมมุติฐานที่ 11 (H11): การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (IM) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีในตราสินค้า (BL) โดยผ่านการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) และความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ ประชากร คือ เป็นผู้บริโภคคนไทยที่ใช้งานอินเทอร์เน็ต สื่อดิจิทัล และเครือข่ายสังคมออนไลน์ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมีประสบการณ์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับสินค้า ไอที และเป็นลูกค้าที่ใช้ผลิตภัณฑ์ของตราสินค้า Apple วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นการสุ่มแบบใช้ความน่าจะเป็น (probability sampling) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบ Cluster Sampling หรือการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม ผู้วิจัยจะเลือกตัวอย่างกลุ่ม 4 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 เลือกผู้บริโภคคนไทยที่ใช้ตราสินค้า Apple ขั้นที่ 2 เลือกผู้บริโภคที่มีประสบการณ์ในการใช้สื่อสังคมออนไลน์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับ Apple ขั้นที่ 3 เลือกผู้บริโภคที่มีประสบการณ์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก Apple และขั้นสุดท้าย เลือกผู้บริโภคที่มีประสบการณ์ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจาก ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดทางด้าน ไอที ที่มีชื่อเสียง

ใช้แบบสอบถามผ่านทางออนไลน์ (online questionnaire) และส่งผ่านกลุ่มสื่อสังคมออนไลน์ (social media) ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มลูกค้าของ Apple หรือมีลูกค้าของ Apple เป็นสมาชิกในกลุ่ม จากสื่อสังคมออนไลน์ที่หลากหลายประเภท เพื่อให้เกิดการกระจายตัวของกลุ่มตัวอย่างและให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ได้จริงตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยที่ตั้งเอาไว้ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling--SEM) ด้วยโปรแกรม AMOS เพื่อหาค่าน้ำหนักองค์ประกอบ

หรือค่าอิทธิพลระหว่างตัวแปรต่างๆ

ขนาดของกลุ่มตัวอย่างการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง จำนวนกลุ่มตัวอย่างไม่ต่ำกว่า 200 ตัวอย่าง นอกจากนี้ ควรมีขนาดตัวอย่าง 10-20 เท่าของจำนวนตัวแปรสังเกต (Hair, Black, Babin, & Anderson, 2010) มีตัวแปรสังเกต จำนวน 22 ตัวแปร และขนาดตัวอย่าง 20 เท่า × 22 ตัวแปรสังเกตได้ เท่ากับ 440 ตัวอย่าง งานวิจัยครั้งนี้เก็บได้จำนวน 460 ตัวอย่าง ซึ่งถือว่าเพียงพอในการนำมาวิเคราะห์สถิติ แบบสอบถามมีการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (content validity) จากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญทางด้านการตลาดจำนวน 4 ราย โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์ของ IOC เป็นเกณฑ์วัด มีค่าในเกณฑ์ 0.50-1.00 และทดสอบความเชื่อมั่น (reliability) จากค่าสัมประสิทธิ์ของ Cronbach Alpha ของคำถามในแต่ละด้าน ซึ่งเก็บข้อมูลจากคนที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตและเครือข่ายสื่อสังคมออนไลน์ ที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย จำนวน 30 ตัวอย่าง ก่อนนำไปเก็บข้อมูลจริง ซึ่งค่าสัมประสิทธิ์ของ Cronbach Alpha ที่ได้อยู่ในเกณฑ์ 0.717-0.959 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ 0.7 ทุกข้อ ถือว่าข้อคำถามเหล่านั้น น่าเชื่อถือสามารถนำมาใช้วัดได้ (Hair et al., 2010)

2. ผลการวิเคราะห์เส้นทาง (ตามตาราง 1)

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐานข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่เป็นเพศหญิงและเพศชายมีจำนวนใกล้เคียงกัน ซึ่งสรุปผลได้ว่าเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 51.52) และเป็นเพศชาย (ร้อยละ 48.48) ซึ่งมีอายุระหว่าง 26-30 ปี (ร้อยละ 30.43) ระดับการศึกษาจบปริญญาโท (ร้อยละ 56.74) ประกอบอาชีพ พนักงานบริษัทเอกชน/รับจ้าง (ร้อยละ 37.17) สถานภาพโสด (ร้อยละ 64.78) และมีรายได้ในช่วง จำนวน 20,001-30,000 บาทต่อเดือน (ร้อยละ 25.65) ผู้ตอบแบบสอบถามทุกคนเป็นลูกค้าของ Apple เคยได้รับข้อมูลข่าวสารของ Apple ผ่านเว็ปไซต์และสื่อสังคมออนไลน์ช่องทางต่างๆ และยังได้รับข่าวสารของ Apple ผ่านทาง ผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในด้านไอที โดยผลิตภัณฑ์ของ Apple ที่เป็นที่นิยมใช้มากที่สุด ได้แก่ iPhone (ร้อยละ 90.87) รองลงมาเป็น iPad (ร้อยละ 61.30) และผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดในด้านไอที ที่มีอิทธิพลมากที่สุด ได้แก่ คุณซี ฉัตรปวีณ์ (Ceemeagain) (ร้อยละ 39.78) รองลงมาคือ คุณหนุ่ย แบไต๋ (Beartai) (ร้อยละ 34.13) ตามลำดับ

ตาราง 1

ผลการวิเคราะห์เส้นทาง

	การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) R^2 = 0.577			ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ) R^2 = 0.370			ความภักดีในตราสินค้า (BL) R^2 = 0.688		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
การตลาดเชิงเนื้อหา (CM)	0.534***	-	0.534***	-	0.325***	0.325***	0.043	0.411***	0.453***
การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (IM)	0.290***	-	0.290***	-	0.176***	0.176***	–0.021	0.223***	0.201*
การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS)				0.608***	-	0.608***	0.575***	0.194***	0.768***

ตาราง 1

ผลการวิเคราะห์เส้นทาง (ต่อ)

	การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) R^2 = 0.577			ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ) R^2 = 0.370			ความภักดีในตราสินค้า (BL) R^2 = 0.688		
	DE	IE	TE	DE	IE	TE	DE	IE	TE
ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ)							0.319***	-	0.319***

DE = Direct Effect/ IE = Indirect Effect/ TE = Total Effect

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 (p-value < .05)

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (p-value < .01)

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (p-value < .001)

จากตาราง 1 การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าจะได้รับอิทธิพลรวมจากการตลาดเชิงเนื้อหา (TE = 0.534) และการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (TE = 0.290) ตามลำดับ สมการมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 57.70 (R^2 = 0.577) ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า จะได้รับอิทธิพลรวมจาก การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (TE = 0.608) การตลาดเชิงเนื้อหา (TE = 0.325) และการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (TE = 0.176) ตามลำดับ สมการมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 37.00 (R^2 = 0.370) ความภักดีในตราสินค้า จะได้รับอิทธิพลรวมจากการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (TE = 0.768) การตลาดเชิงเนื้อหา (TE = 0.453) ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (TE = 0.319) และการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (TE = 0.201) ตามลำดับ สมการมีอำนาจการพยากรณ์ร้อยละ 68.80 (R^2 = 0.688)

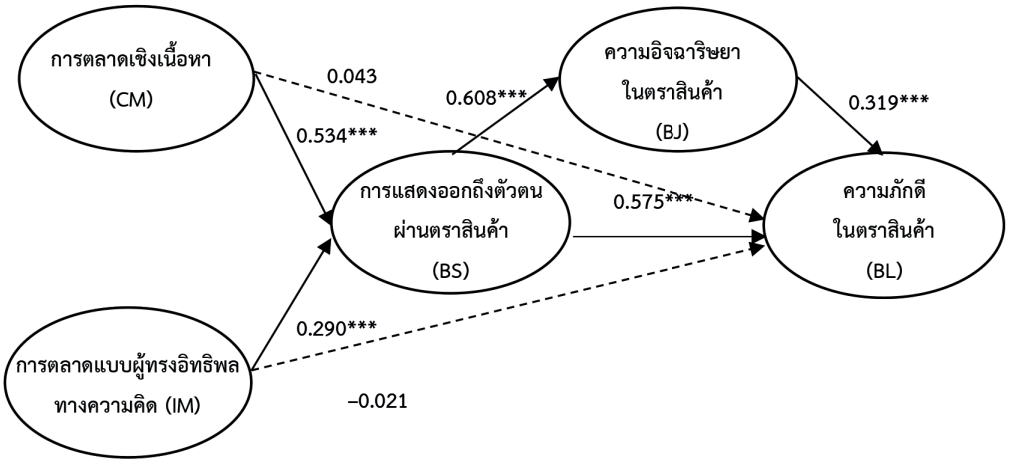

ภาพ 2 แผนภาพอิทธิพลของการตลาดเชิงเนื้อหาและการตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดที่มีต่อความภักดีในตราสินค้า โดยมีการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าและความอิจฉาริษยาในตราสินค้า

ตาราง 2

ผลการทดสอบสมมุติฐาน

สมมุติฐาน	เส้นทาง (Path Analysis)	สัมประสิทธิ์เส้นทาง	SE	C.R. (t-value)	*p*-value	ผลการทดสอบสมมุติฐาน
H1	CM->BL	0.043	0.086	0.685	0.561	ปฏิเสธสมมุติฐาน
H2	IM->BL	–0.021	0.070	–0.403	0.779	ปฏิเสธสมมุติฐาน
H3	CM->BS	0.534***	0.072	9.711	0.001	ยอมรับสมมุติฐาน
H4	IM->BS	0.290***	0.066	5.479	0.001	ยอมรับสมมุติฐาน
H5	BS->BL	0.575***	0.072	8.381	0.001	ยอมรับสมมุติฐาน
H6	BS->BJ	0.608***	0.077	14.100	0.001	ยอมรับสมมุติฐาน
H7	BJ->BL	0.319***	0.028	6.716	0.001	ยอมรับสมมุติฐาน
H8	CM->BS->BL					
	0.534 x 0.575	0.307***	-	-	0.001	ยอมรับสมมุติฐาน
H9	IM->BS->BL					
	0.290 x 0.575	0.166***	-	-	0.001	ยอมรับสมมุติฐาน
H10	CM->BS->BJ->BL	0.325***	-	-	0.001	ยอมรับสมมุติฐาน
H11	IM->BS->BJ->BL	0.176***			0.001	ยอมรับสมมุติฐาน

***มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 (p-value < .001)

จากตาราง 2 สมมุติฐานที่ได้รับการยอมรับมีจำนวน 9 ข้อ จากทั้งหมด จำนวน 11 ข้อ ประกอบด้วย

H3: การตลาดเชิงเนื้อหา (CM) มีอิทธิพลทางตรงต่อการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ที่ 0.534 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

H4: การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (IM) มีอิทธิพลทางตรงต่อการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ที่ 0.290 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

H5: การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้า (BL) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ที่ 0.575 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

H6: การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) มีอิทธิพลทางตรงต่อ ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ที่ 0.608 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

H7: ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ) มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้า (BL) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ที่ 0.319 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

H8: การตลาดเชิงเนื้อหา (CM) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อ ความภักดีในตราสินค้า (BL) โดยผ่านการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ที่ 0.307 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

H9: การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (IM) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อ ความภักดีในตราสินค้า (BL)

โดยผ่าน การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ที่ 0.166 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

H10: การตลาดเชิงเนื้อหา (CM) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อ ความภักดีในตราสินค้า (BL) โดยผ่านการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) และความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ที่ 0.325 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

H11: การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (CM) มีอิทธิพลทางอ้อมต่อ ความภักดีในตราสินค้า (BL) โดยผ่านการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า (BS) และความอิจฉาริษยาในตราสินค้า (BJ) ค่าสัมประสิทธิ์เส้นทางอยู่ที่ 0.176 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

ตาราง 3

การตรวจสอบความถูกต้องของแบบจำลองเชิงโครงสร้าง

ดัชนีความสอดคล้อง	เกณฑ์ที่ใช้ในการพิจารณา	ค่าก่อนปรับโมเดล	ค่าหลังจากการปรับโมเดล	ผลการพิจารณาจากการปรับโมเดล
χ^2		5,170	1,046	
p-value	$P > 0.05$	0.000	0.083	✓ ผ่านเกณฑ์
χ^2/df	< 5.00	21.102	4.777	✓ ผ่านเกณฑ์
GFI	> 0.90	0.775	0.900	✓ ผ่านเกณฑ์
NFI	≥ 0.90	0.763	0.912	✓ ผ่านเกณฑ์
RFI	≥ 0.90	0.856	0.910	✓ ผ่านเกณฑ์
IFI	≥ 0.90	0.843	0.906	✓ ผ่านเกณฑ์
TLI	≥ 0.90	0.888	0.921	✓ ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.90	0.863	0.910	✓ ผ่านเกณฑ์
RMR	< 0.05	0.096	0.044	✓ ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.08	0.218	0.072	✓ ผ่านเกณฑ์

✓หมายถึง ผ่านเกณฑ์ผลการทดสอบดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องและความกลมกลืนของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์

จากตาราง 3 สรุปผลได้ดังนี้ ผลจากการวิเคราะห์ดัชนีที่ใช้ในการตรวจสอบความสอดคล้องและความกลมกลืนของตัวแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์องค์ประกอบครั้งใหม่ มีผลการประเมินความกลมกลืนคือ χ^2 = 1,046.221 *df* = 219, χ^2/df = 4.777, *p*-value = 0.083, GFI = 0.900, NFI = 0.912, RFI = 0.910, IFI = 0.906, TLI = 0.921, CFI = 0.910, RMR = 0.044, และ RMSEA = 0.072 จากดัชนีดังกล่าวแสดงว่าตัวแบบใหม่นั้นมีความสอดคล้องในเชิงประจักษ์ที่ดีกว่า เพียงพอ และสามารถอธิบายจากตัวแปรแฝงภายในไปยังตัวแปรสังเกตได้ภายใน และจากตัวแปรแฝงภายนอกไปยังตัวแปรสังเกตได้ภายนอก

การอภิปรายผล

การตลาดเชิงเนื้อหาที่นำเสนอโดยเจ้าของตราสินค้า ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้า Apple แต่จะมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีในตราสินค้า Apple โดยผ่านทั้งการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าและความอิจฉาริษยาในตราสินค้า ผลการวิจัยดังกล่าวแตกต่างจากงานวิจัยของ Chioveanu (2008) โดยได้ค้นพบว่า การตลาดเชิงเนื้อหานั้นมีอิทธิพลส่งผลต่อความภักดีในตราสินค้าของผู้บริโภครถยนต์ในตลาดรถยนต์ของอเมริกาใต้ แต่ผลวิจัยจะตีความหมายได้คล้ายกับแนวคิดของ Srivardhana (2019) ที่นำเสนอว่า การตลาดเชิงเนื้อหาจะช่วยสนับสนุนให้ ผู้บริโภคหรือกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย รู้สึกว่าเนื้อหาที่ตราสินค้านำเสนอนั้นมีคุณค่า น่าจดจำ ก่อให้เกิดความรู้สึกและทัศนคติที่ดี ตลอดจนสามารถทำให้กลุ่มลูกค้า มีพฤติกรรมเชิงบวกในด้านต่างๆ ต่อสินค้าและตราสินค้านั้นๆ

การตลาดแบบผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้า Apple แต่จะมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีในตราสินค้า Apple โดยผ่านทั้ง การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าและความอิจฉาริษยาในตราสินค้า ข้อค้นพบจากผลการวิจัยนี้ ค่อนข้างจะไปในทิศทางเดียวกันกับแนวคิดของ Ohanian (1990) ที่นำเสนอว่าผู้ทรงอิทธิพลทางความคิด (influencer) จะก่อให้เกิดการโน้มน้าวจิตใจผู้บริโภคได้

การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า มีอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมต่อความภักดีในตราสินค้า Apple สอดคล้องกับงานวิจัยของ Loureiro et al. (2012) ที่ได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของการเชื่อมโยงเชื่อมต่อของความผูกพันต่อตราสินค้า ความไว้วางใจในตราสินค้า ความรักในตราสินค้า และความภักดีในตราสินค้าไว้ โดยได้ทำการศึกษาผ่านตราสินค้าของรถยนต์ทั้ง 3 ยี่ห้อ ได้แก่ Toyota, Ford และ Renault

ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า มีอิทธิพลทางตรงต่อความภักดีในตราสินค้า Apple ผลการวิจัยดังกล่าวจะสอดคล้องกับงานวิจัยของ Bıçakcıoğlu et al. (2017) ที่ได้สรุปแนวคิดของความอิจฉาริษยาในตราสินค้า ไว้ว่า เป็นความรู้สึกอยากครอบครอง อยากเป็นเจ้าของสินค้าของตราสินค้าที่ผู้บริโภคนั้นชื่นชอบหรือหลงใหล ทั้งนี้ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า มีพื้นฐานมาจากความกลัวหรือความวิตกกังวลที่จะต้องเผชิญหน้ากับความกดดันจากสังคมที่ตนเองมีตัวตนอยู่ เนื่องมาจากความล้มเหลวจากการที่ยังไม่ได้ครอบครองสินค้าของตราสินค้าที่ตนเองและกลุ่มสังคมที่ตนเองอยู่นั้นชื่นชอบ ชื่นชมหรือหลงใหล ทำให้เกิดความไม่มั่นใจหรือไม่กล้าแสดงออกถึงตัวตนในกลุ่มนั้น เพราะเกรงว่าจะถูกปฏิเสธหรือไม่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มสังคมที่ตนเองมีส่วนร่วมอยู่ในทางกลับกัน การได้ครอบครองหรือได้ใช้ตราสินค้าที่ปรารถนานั้นจะช่วยให้ ความกลัวหรือวิตกกังวลเหล่านั้นหมดไปได้ ทั้งนี้เป็นเพราะในยุคปัจจุบัน มนุษย์ถูกหล่อหลอมให้เป็นมนุษย์แห่งโลกวัตถุนิยม

ข้อเสนอแนะ

1. จากงานวิจัยพบว่า การตลาดเชิงเนื้อหาเป็นปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลสูงมาก เพราะนอกจากจะมีอิทธิพลทางตรงต่อการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้า และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความอิจฉาริษยาในตราสินค้าแล้ว ยังมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความภักดีในตราสินค้าอีกด้วย ดังนั้นนักการตลาดควรโฟกัสและพิจารณาให้ความสำคัญกับการวางกลยุทธ์ทางการตลาดเชิงเนื้อหาให้ดีเป็นพิเศษ เพื่อสร้างความประทับใจให้กับลูกค้าและก่อให้เกิดเป็นความภักดีในตราสินค้าได้ในระยะยาว

2. ปัจจัยการแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าสำหรับสินค้า Apple เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สร้างความสำเร็จในการสร้างความภักดีในตราสินค้า เนื่องจาก

ผลการวิจัยพบว่าปัจจัยดังกล่าวมีอิทธิพลรวมสูงสุดเมื่อเทียบกับปัจจัยในด้านอื่น นอกจากนี้เมื่อพิจารณาจากอิทธิพลทางตรงก็พบว่า การแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้ามีอิทธิพลสูงกว่า ความอิจฉาริษยาในตราสินค้า และการตลาดเชิงเนื้อหา กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ สำหรับ Apple แล้ว มีฐานลูกค้าที่เข้มแข็งจากกลุ่มผู้ใช้เทคโนโลยี ด้วยความเข้มแข็งจากตัวสินค้าเอง ทำให้ลูกค้าพร้อมจะแสดงออกถึงตัวตนผ่านตราสินค้าเป็นทุนเดิม

References

Belk, R. W. (1988). Possessions and the extended self. *Journal of Consumer Research, 15*(2), 139-168.

Bıçakcıoğlu, N., Ögel, İ. Y., & İlter, B. (2017). Brand jealousy and willingness to pay premium: The mediating role of materialism. *Journal of brand Management, 24*(1), 33-48.

Chioveanu, I. (2008). Advertising, brand loyalty and pricing. *Games and Economic Behavior, 64*(1), 68-80.

Escalas, J. E., & Bettman, J. R. (2003). You are what they eat: The influence of reference groups on consumers' connections to brands. *Journal of consumer psychology, 13*(3), 339-348.

Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate data analysis* (7th ed.). Pearson.

Hollenbeck, C. R., & Kaikati, A. M. (2012). Consumers' use of brands to reflect their actual and ideal selves on Facebook. *International Journal of Research in Marketing, 29*(4), 395-405.

Influencer Marketing Hub. (2021). *The state of influencer marketing 2021*. Retrieved from https://influencermarketinghub.com/influencer-marketing-benchmark-report-2021

Kaufmann, H. R., Loureiro, S. M. C., & Manarioti, A. (2016). Exploring behavioural branding, brand love and brand co-creation. *Journal of Product & Brand Management, 25*(6), 516-526.

Keller, K. L. (2001). Building customer-based brand equity. *Marketing Management, 10*(2), 14-19.

Ki, C. W. C., & Kim, Y. K. (2019). The mechanism by which social media influencers persuade consumers: The role of consumers' desire to mimic. *Psychology & Marketing, 36*(10), 905-922.

Leibtag, A. (2014). *The digital crown: Winning at content on the web*. Elsevier.

Loureiro, S. M. C., Ruediger, K. H., & Demetris, V. (2012). Brand emotional connection and loyalty. *Journal of Brand Management, 20*(1), 13-27.

Luarn, P., Lin, Y. F., & Chiu, Y. P. (2015). Influence of Facebook brand-page posts on online engagement. *Online Information Review, 39*(4), 505-519.

Ohanian, R. (1990). Construction and validation of a scale to measure celebrity endorsers' perceived expertise, trustworthiness, and attractiveness. *Journal of Advertising, 19*(3), 39-52.

Rowley, J. (2008). Understanding digital content marketing. *Journal of Marketing Management, 24*(5-6), 517-540.

Sarkar, A., & Sreejesh, S. (2014). Examination of the roles played by brand love and jealousy in shaping customer engagement. *Journal of Product & Brand Management, 23*(1), 24-32

Srivardhana, T. (2017). Structural equation modeling of self-image congruence, consumer centric, content marketing strategies, and brand loyalty of leading Thai banks' facebook followers. *Journal of the Association of Researches, 22*(1), 256-265. [In Thai]

Srivardhana, T. (2019). Facebook posts for active engagement in Starbucks's fan page: The mediating roles of brand self-expressiveness and brand jealousy. *SVIT Journal, 5*(2), 400-417. [In Thai]

Zeithaml, V. A., Berry, L. L., & Parasuraman, A. (1996). The behavioral consequences of service quality. *Journal of Marketing, 60*(2), 31-46.

DOI: 10.14456/phdssj.2023.56

Received:	February	22, 2023
Revised:	November	30, 2023
Accepted:	December	9, 2023

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100)

จิรัชญา ศีลสัตยาวงศ์[1]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) ของการบริหารสินทรัพย์ ต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) เกี่ยวกับผลกระทบประเภทเรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ประกอบด้วย (1) สินค้าคงเหลือ (2) ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (3) ค่าสอบบัญชี และ (4) ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีของบริษัทดังกล่าวสำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2560 ถึง 2562 ซึ่งตัวแปรตามผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ประกอบด้วย อัตราผลตอบแทนจากสินทรัพย์และอัตราส่วนระหว่างราคาหรือมูลค่าของบริษัท (Tobin's Q)

ผลการวิจัย พบว่า เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ มีผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ทั้งนี้ ผลการวิจัยดังกล่าวอาจมีความแตกต่างไปตามแต่ละประเภทของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ รวมทั้งเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในแต่ละบริษัทมีความแตกต่างไปตามความเสี่ยงสืบเนื่องและสภาพแวดล้อมของแต่ละบริษัทอีกด้วย

คำสำคัญ: เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ; การบริหารสินทรัพย์; สินค้าคงเหลือ; ที่ดินอาคารและอุปกรณ์; ค่าสอบบัญชี

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

จิรัชญา ศีลสัตยาวงศ์. (2566). เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100). *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 788-803.

[1] คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
70 หมู่ 4 ตำบลหนองบัว อำเภอเมืองกาญจนบุรี จังหวัดกาญจนบุรี 71190, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: aj.jirachaya@kru.ac.th

Key Audit Matters of Assets Management on SET 100 Performance

Jirachaya Seensattayawong[1]

Abstract

This research article aims to study: the relationship between the types of key audit matters (KAMs) of asset management. on the performance of companies listed on the Stock Exchange of Thailand (SET 100) regarding the impact of important matters in the audit of asset management, including (1) the value of inventories, (2) property, plant, and equipment, (3) audit fees, and (4) accrued expenses. of companies listed on the Stock Exchange of Thailand By using content analysis of important matters in the audit in the auditor's report of the said company for the year ending 31 December 2017 to 2019, which variables based on the performance of the company listed on the Stock Exchange of Thailand include the rate of Return on Asset and the ratio between the price or value of the company (Tobin's Q).

Findings are as follows: It was found that important matters in the audit of asset management, Have a positive impact on the performance of companies listed on the Stock Exchange of Thailand. However, the results of such research may differ according to each type of important matter in the audit. Including the important matters of auditing in each company, there are differences according to the inherent risks and environment of each company.

Keywords: Key Audit Matters; Inventory; Property; Plant and Equipment; Audit Free
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Seensattayawong, J. (2023). Key Audit Matters of assets management on SET 100 performance. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 788-803.

[1] Faculty of Management Science, Kanchanaburi Rajaphat University
70 Moo 4 Nongbua, Meaung, Kanchanaburi 71190, Thailand
Corresponding Author Email: aj.jirachaya@kru.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปี พ.ศ. 2558 ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญที่สุดของรายงานผู้สอบบัญชีแบบใหม่ คือ การให้ผู้สอบบัญชีนำเสนอ “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” (Key Audit Matters--KAMs) ในรายงานของผู้สอบบัญชี โดยคณะกรรมการมาตรฐานการสอบบัญชีและการให้ความเชื่อมั่นระหว่างประเทศ (International Auditing and Assurance Standards Board--IAASB) ได้มีการปรับปรุงมาตรฐานการสอบบัญชีระหว่างประเทศ (International Standard on Auditing--ISA) หลายฉบับ (International Auditing and Assurance Standards Board, 2015b) รวมถึงในการตรวจสอบบัญชีทั่วโลก สำนักงานสอบบัญชีระหว่างประเทศได้ให้ความสำคัญกับการเปิดเผยเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ซึ่งประเด็นที่สำคัญในการดำเนินงานของบริษัทนั้นจำเป็นต้องใช้การตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ในการวางแผน ควบคุม และตัดสินใจ นอกจากนี้ สภาวิชาชีพบัญชีฯ ได้รวบรวมข้อมูลจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเกี่ยวกับการจัดกลุ่มบริษัทจดทะเบียน เพื่อให้สามารถเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างบริษัทจดทะเบียน การนำเสนอ KAMs เรื่องการรับรู้รายได้ที่ผิดพลาดไม่เกี่ยวกับการทุจริตของบริษัทจดทะเบียนติดอันดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่าการรับรู้รายได้แต่ละประเภทและปริมาณรายการค้าค่อนข้างซับซ้อน รวมถึงมุมมองของผู้บริหารและนักลงทุนว่ารายได้เป็นศักยภาพในการดำเนินธุรกิจ หากมองในอีกหนึ่งธุรกิจ คือ กลุ่มสินค้าอุปโภคและบริโภคจะเน้นสินค้าคงเหลือก่อนรายได้ เนื่องจากสินค้าคงเหลือต้องมีการประมาณการมูลค่าสุทธิที่คาดว่าจะได้รับ รวมถึงการพิจารณาตั้งค่าเผื่อสินค้าค้างนานจนเสื่อมสภาพ ดังนั้น ต้องใช้ดุลยพินิจจากผู้บริหารและผู้สอบบัญชีโดยมีขั้นตอนตั้งแต่การประเมินและพิจารณาข้อสมมติต่างๆ ที่ผู้บริหารใช้เพื่อให้เชื่อมั่นได้ว่ามูลค่าสินค้าบันทึกไว้เหมาะสม สะท้อนให้เห็นว่าผู้สอบบัญชีให้ความสำคัญต่อการนำเสนอ KAMs และเห็นได้ว่า KAMs มีความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญที่สุดที่ผู้สอบบัญชีได้เลือกนำเสนอ KAMs

“เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” (KAMs) ในรายงานของผู้สอบบัญชีแบบใหม่ตามที่กำหนด โดย ISA701 จะเป็นวิธีการแก้ปัญหาทางด้านการลดช่องว่างของข้อมูล (information gap) และการเพิ่มประสิทธิผลของการสื่อสาร ISA 701 อธิบายว่าการนำเสนอ KAM จะช่วยเพิ่มมูลค่าด้านการสื่อสารให้กับรายงานของผู้สอบบัญชีในแง่ความโปร่งใสในการสอบบัญชีเนื่องจากเป็นการให้ข้อมูล แก่ผู้ใช่งบการเงิน เพื่อให้เข้าใจเรื่องที่สำคัญที่สุดในการตรวจสอบงบการเงินในงวดปัจจุบันตามความเห็นของผู้สอบบัญชีที่เฉพาะเจาะจงต่อกิจการที่ได้รับการตรวจสอบ โดยสามารถช่วยให้ผู้ใช้งบการเงินเข้าใจกิจการและเรื่องที่ผู้บริหารต้องใช้วิจารณญาณอย่างสาระสำคัญมีนัยสำคัญตามดุลยพินิจเยี่ยงผู้ประกอบวิชาชีพของผู้สอบบัญชีในการตรวจสอบงบการเงินงวดปัจจุบัน เรื่องสำคัญในการตรวจสอบเป็นเรื่องที่เลือกมาจากเรื่องที่สื่อสารกับผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแล ซึ่งเกิดจากกระบวนการตัดสินใจของผู้สอบบัญชีในการเลือก KAMs เพื่อที่จะสื่อสารกับผู้ใช้ข้อมูล โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้เป็นข้อมูลจากงบการเงินของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) ประจำปี พ.ศ. 2560-2562 ที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการศึกษาจำนวน KAMs ที่มีความสัมพันธ์ต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) ผลการวิจัยพบว่า เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) มีผลกระทบเชิงบวกต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) และในแง่ของผลประโยชน์และต้นทุนการเปิดเผยข้อมูล KAMs พบว่า ปัจจุบันผู้ใช้งบการเงินต้องการข้อมูลที่มีซับซ้อนและละเอียดมากยิ่งขึ้นมากกว่าข้อมูลจากรายงานผู้สอบบัญชีแบบเดิม จึงแสดงให้เห็นว่านักลงทุนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญก่อนการเปิดเผยข้อมูลของผู้สอบบัญชี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) ของการบริหารสินทรัพย์ต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET100)

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

1.1 เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ โดยงานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษามูลค่าของสินค้าคงเหลือ (inventory) ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (fix assets) ค่าสอบบัญชี (audit free) และค่าใช้จ่ายค้างจ่าย (accrual expenses)

1.2 ผลการดำเนินงานของบริษัท (performance-SET100) ประกอบด้วย อัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) อัตราส่วนผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) และอัตราส่วนตามแนว Tobin's Q – สินทรัพย์รวม (total asset)

3. ตัวแปรควบคุม (control variable)

งานวิจัยครั้งนี้ใช้ตัวแปรควบคุม ได้แก่ สำนักงานสอบบัญชี ประเภทอุตสาหกรรม ปี เช่นเดียวกับงานวิจัยในอดีต (Elizabeth, Kay, Maria, & Miguel, 2016; Srijunpetch, 2017) และผู้วิจัยคาดว่าตัวแปรดังกล่าวมีผลกระทบต่อเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ โดยสำนักงานสอบบัญชี ประเภทอุตสาหกรรม และปี วัดค่าเป็นตัวแปรหุ่นเช่นกัน ซึ่งตัวแปรควบคุมในงานวิจัยนี้ วัดค่าดังนี้

สำนักงานสอบบัญชี ให้ค่าตัวแปร เป็นเลข 0 และ 1 ซึ่งมีสำนักงานสอบบัญชี Big 4 ให้ค่าตัวแปร เป็นเลข 1 และ สำนักงานสอบบัญชีที่ไม่ใช่ Big 4 ให้ค่าตัวแปร เป็นเลข 0 (ดูตาราง 1) ปี ให้ค่าตัวแปร เป็นเลข 1-3

ตาราง 1

สำนักงานสอบบัญชีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100)

ที่	สำนักงานสอบบัญชี	จำนวนบริษัท
1	สำนักงานสอบบัญชี (Big 4)	220
2	สำนักงานสอบบัญชีที่ไม่ใช่ (Non Big 4)	6
	รวม	226

ประเภทอุตสาหกรรม ให้ค่าตัวแปร เป็นเลข 1-15 ซึ่งมีประเภทอุตสาหกรรมทั้งหมด 15 อุตสาหกรรม (ดูตาราง 2)

ตาราง 2

ประเภทอุตสาหกรรมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100)

ที่	อุตสาหกรรม	จำนวนบริษัท
1	AGRI	3
2	COMM	26
3	CONMAT	6
4	CONS	6

ตาราง 2

ประเภทอุตสาหกรรมของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) (ต่อ)

ที่	อุตสาหกรรม	จำนวนบริษัท
5	ENERG	56
6	ETRON	9
7	FOOD	25
8	HELTH	9
9	VICT	21
10	MEDIA	12
11	PETRO	6
12	PKG	3
13	PROP	23
14	TOURISM	3
15	TRANS	18
	รวม	226

ซึ่งผู้วิจัยเก็บข้อมูลช่วงระยะเวลาทั้งหมด 3 ปี แต่เนื่องจากขนาดของบริษัทที่วัดโดยสินทรัพย์รวมมีค่าแตกต่างกันมาก จึงได้ทำการแปลงข้อมูลเพื่อให้ได้ค่าที่เล็กลงและสามารถนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบตามวิธีการทางสถิติได้มากยิ่งขึ้น ซึ่งขนาดของบริษัทสามารถคำนวณได้จากค่าลอการิทึมธรรมชาติของรายได้ของบริษัทในปี

2. ขอบเขตด้านประชากรและตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษาในการวิจัยครั้งนี้ ศึกษาจากบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) ปี 2560 - ปี 2562 โดยสุ่มตัวอย่างแบบง่าย จำนวน 226 บริษัท (ดูตาราง 3)

ตาราง 3

ตัวอย่างที่ใช้ในงานวิจัย

ประชากรและตัวอย่าง	ปี พ.ศ.			รวม
	2560	2561	2562	
ประชากรและตัวอย่างจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย	100	100	100	300
หัก บริษัทกลุ่ม ประกันภัย สินเชื่อ ธนาคาร	17	17	17	51
หัก บริษัทที่ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับ KAMs	6	3	0	9
หัก บริษัทที่ไม่เปิดเผยค่าสอบบัญชีในรายงานประจำปีหรือแบบฟอร์ม 56-1	5	4	5	14
ประชากรและตัวอย่าง-สุทธิ	72	76	78	226

3. ขอบเขตด้านระยะเวลาในการศึกษา

งานวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ข้อมูลในงบการเงินงวดบัญชีปี พ.ศ. 2560 ถึงปี พ.ศ. 2562

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์มีผลกระทบกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อนำไปใช้ประโยชน์แก่วงวิชาการ แก่ผู้สอบบัญชี บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สังคมและเศรษฐกิจ ให้มีการบริหารสินทรัพย์ได้อย่างมีประสิทธิผลและมีประสิทธิภาพ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับคุณค่าในเชิงการให้ข้อมูล

Lang and Lundholm (1993) พบว่า เมื่อบริษัทเปิดเผยข้อมูลอย่างมีคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นในเชิงปริมาณ ความน่าเชื่อและความทันต่อเวลาของข้อมูลที่เหมาะสม ส่งผลกระทบให้นักลงทุนมีปริมาณมากขึ้น ผลการดำเนินงานมีการคาดการณ์จากนักวิเคราะห์การเงินมีความถูกต้องมากขึ้นและมีความต่างกันน้อยลงระหว่างนักวิเคราะห์การเงินด้วยกัน รวมถึงมีผลการดำเนินงานมีการคลาดเคลื่อนน้อยลง นอกจากนี้ Christensen, Glover, and Wolfe (2014) ได้ศึกษาว่า “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” นั้น เปลี่ยนแปลงการตัดสินใจลงทุนของนักลงทุนรายย่อยหรือไม่ โดยทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักลงทุนที่ไม่ใช่มืออาชีพ ในการทดสอบนี้จะสังเกตปฏิกิริยาที่นักลงทุนโต้ตอบต่อรายงาน ผู้สอบบัญชีรูปแบบใหม่ที่มีการเปิดเผยเรื่องการตรวจสอบการประมาณมูลค่ายุติธรรม ผลการวิจัยพบว่า ผลกระทบแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ ผลกระทบจากลักษณะข้อมูลและผลกระทบจากความน่าเชื่อถือของข้อมูลนักลงทุนที่ได้รับย่อหน้าที่มีเรื่องสำคัญในการตรวจสอบจะมีแนวโน้มในการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจมากกว่านักลงทุนที่ได้รับข้อมูลในรูปแบบมาตรฐาน หรือได้รับข้อมูลในรูปแบบเชิงอรรถ และผลกระทบของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบจะลดลง หากมีการนำเสนอการแก้ปัญหาความเสี่ยงที่ได้นำเสนอนั้นรวมถึงงานวิจัยของ Christensen et al. (2014) พบว่า การตัดสินใจของนักลงทุนมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงไปเมื่อได้รับข้อมูล เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ ในขณะที่ Anne, Jaime, & Clive (2016) พบว่า นักลงทุนไม่ได้รับข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากขึ้นเมื่อ มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความเสี่ยงที่มีนัยสำคัญสำหรับในประเทศไทยงานวิจัยของ Srijunpetch (2017) พบว่า KAMs มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการตอบสนองของตลาดด้านปริมาณอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนี้ การเปิดเผย KAMs ส่งผลให้ผู้สอบบัญชีต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงานมากขึ้น (Tangruenrat, 2015) ซึ่งอาจนำไปสู่การเพิ่มต้นทุนของค่าบริการสอบบัญชี รวมถึงงานวิจัยในอดีตมีความนิยมนำค่าสอบบัญชีเป็นตัวแทนของคุณภาพการสอบบัญชี (Fitriany & Anggraita, 2016; Martinez & Moraes, 2014) ตามมาตรฐานการสอบบัญชี รหัส 701 เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAMs) ระบุไว้ว่า การนำเสนอ KAMs ไว้ในรายงานของ ผู้สอบบัญชีแบบใหม่จะช่วยลดช่องว่างของข้อมูล (information gap) ด้วยการเพิ่มคุณค่าในเชิงการให้ข้อมูล (informative value) ซึ่งจะช่วยให้ข้อมูลการปฏิบัติงานของผู้สอบบัญชีที่โปร่งใสมากขึ้น ส่งผลให้ผู้ใช้ข้อมูลจากงบการเงินเข้าใจกิจการและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับดุลยพินิจที่สำคัญของผู้บริหารมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ยังไม่มีหลักฐานชัดเจนว่า การเปิดเผย KAMs ไว้ในรายงานของผู้สอบบัญชีนั้น จะสามารถเพิ่มคุณค่าในเชิงการให้ข้อมูลได้จริงตามที่คาดหวังไว้หรือไม่ อย่างไร นอกจากนี้ ISA 701 ได้ให้คำจำกัดความของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ (KAM) กล่าวว่า

เรื่องที่มีนัยสำคัญที่สุดในการตรวจสอบงบการเงินของงวดปัจจุบันโดยเป็นเรื่องของดุลยพินิจของผู้สอบบัญชีที่เลือกมาจากเรื่องที่ให้ข้อมูลเปิดเผยกับผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแลแล้ว ทั้งนี้ ความมีนัยสำคัญที่ว่านั้นอาจพิจารณาได้จากปัจจัยต่างๆ ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เช่น ขนาด ลักษณะและผลกระทบของเรื่องดังกล่าว นอกจากนี้ผู้สอบบัญชีต้องติดตาม ติดตามหรืออ่านทานข้อมูลเกี่ยวกับงบการเงินที่ตรวจสอบซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารอื่นๆ ด้วย เพื่อพิจารณาว่ามีการแสดงข้อมูลอื่นที่ขัดแย้งกับงบการเงินกันหรือไม่ ตาม ISA 720 The Auditor's Responsibilities Relating to Other Information in Documents Containing Audited Financial Statements ที่ได้เสนอการเปลี่ยนแปลงไปแล้วก่อนหน้านี้

ประเภทเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ KAMs

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ เป็นเรื่องที่เลือกมาจากเรื่องที่ผู้มีหน้าที่ในการกำกับดูแล KAMs ที่ผู้สอบบัญชีเลือกมานำเสนอ จึงมักเป็นประเด็นที่ต้องการความใส่ใจเป็นพิเศษจากผู้สอบบัญชี เนื่องจากมีความสลับซับซ้อนและต้องอาศัยดุลยพินิจที่สำคัญของผู้บริหาร ซึ่งรายการเหล่านี้มักมีความยากและมีความเสี่ยงในการตรวจสอบ รวมทั้งต้องใช้เวลาและทรัพยากรจำนวนมากในการตรวจสอบเรื่องดังกล่าว จนเป็นที่พอใจของผู้สอบบัญชี ประเภทของ KAMs นั้น จะแตกต่างไปตามคุณลักษณะของกิจการ ไม่ว่าจะเป็น ขนาด ความซับซ้อน ธรรมชาติ ของธุรกิจ และเหตุการณ์เฉพาะของกิจการนั้นๆ (International Auditing and Assurance Standards Board, 2013; International Auditing and Assurance Standards Board, 2015a) รวมทั้งอุตสาหกรรมที่กิจการนั้นๆ ดำเนินการอยู่ ดังนั้น ผู้สอบบัญชีจึงต้องใช้วิจารณญาณของผู้สอบบัญชีเกี่ยวกับประเภทของ KAMs ที่ควรสื่อสารในรายงานของผู้สอบบัญชี โดยในการจัดประเภทของเรื่องสำคัญในการตรวจสอบในรายงานของผู้สอบบัญชีตามการจัดประเภทของ KPMG International Cooperative (2017), Pricewaterhouse Coopers (2017) มีจำนวน 14 ประเภท ได้แก่ (1) การรวมกิจการ (Acquisition & Merger--ACQM) (2) มูลค่าของสินทรัพย์ชีวภาพ (Biological Assets -- BIO) (3) มูลค่าของค่าความนิยมและสินทรัพย์ไม่มีตัวตน (Goodwill--GW) (4) มูลค่าของสินค้าคงเหลือ (Inventory--INV) (5) มูลค่าของเงินลงทุน (Investments--INVEST) (6) คดีความฟ้องร้องและข้อพิพาท (Legal provision--LEGAL) (7) รายการสำรองและรายการค้างจ่าย (Provision and Contigent Liabilities--PRO) (8) มูลค่าของที่ดินอาคารและอุปกรณ์ (Property plant and equipment--PPE) (9) มูลค่าของลูกหนี้การค้า (Account receivable--AR) (10) การรับรู้รายได้ (Revenue Recognition--REV) (11) ภาษี (Taxation--TAX) (12) มูลค่าของอสังหาริมทรัพย์เพื่อการลงทุน (Investment property--INVP) 13) มูลค่าของอสังหาริมทรัพย์ (Real estate valuation--REAL) และ (14) อื่นๆ (Others--OTHER) อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยศึกษาเรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) พิจารณาเรื่อง มูลค่าของสินค้าคงเหลือ (inventory) ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (property, plant, and equipment) ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย (accrued expenses) และค่าสอบบัญชี (audit Free) สำหรับงานวิจัยของ Elizabeth et al. (2016) พบว่า รายงานผู้สอบบัญชีรูปแบบใหม่นั้น ส่งผลกระทบค่อนข้างน้อยต่อค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบ (audit fee) อย่างไรก็ตามงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวยังมีจำนวนน้อยและผลการวิจัยพบในต่างประเทศ และงานวิจัยนี้คาดว่าจำนวนเรื่อง KAMs จะมีความสัมพันธ์เชิงบวก กับค่าสอบบัญชีในบริบทของประเทศไทย ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากต่างประเทศ

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบกับผลการดำเนินงาน

Anderson and Wright (1988) ศึกษาผลการดำเนินงานของความเป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชีที่มีประสบการณ์ พบว่า ผลการประเมินความเสี่ยงของงานสอบบัญชีนั้น แตกต่างกันระหว่างผู้สอบบัญชีที่มีประสบการณ์กับผู้สอบบัญชีฝึกหัด หมายถึง ความเป็นมืออาชีพของผู้สอบบัญชีเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพการสอบบัญชีดังนั้นสำนักงานสอบบัญชี ควรคัดสรรบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ มีความรับผิดชอบ พร้อมเรียนรู้และสร้างประสบการณ์เพื่อสร้างความชำนาญ ความเป็นมืออาชีพ มีพื้นฐานจรรยาบรรณที่เกี่ยวข้อง ปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต มีความเที่ยงธรรมและช่างสังเกตการณ์และสงสัยเยี่ยงผู้ประกอบการวิชาชีพ รวมถึงข้อกำหนดเกี่ยวกับความเป็นอิสระอันส่งผลให้มีคุณภาพ นอกจากนี้ผลงานวิจัยของ Hirshleifer and Teoh (2003), Payne, Bettman, and Johnson (1993) แสดงให้เห็นว่าข้อมูลที่ไม่ดึงดูดความสนใจหรือยากต่อการทำความเข้าใจจะไม่ได้รับการให้ความสำคัญสอดคล้องกับ Information Processing Theory เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับการลงทุนจึงทำให้สามารถคาดการณ์ได้ว่าข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานจะส่งผลกับการตัดสินใจของนักลงทุนสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Basu (1997), Cheng, Hopwood, and McKeown (1992), Freeman and Tse (1992), Hayn (1995) และ โดยในปี พ.ศ. 2559 ประเทศไทยได้มีการบังคับใช้มาตรฐานการสอบบัญชี ฉบับที่ 701 “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” (KAMs) จึงเป็นที่น่าสนใจว่าการเพิ่มย่อหน้า KAMs ในหน้ารายงานผู้สอบบัญชีจะเกิดประโยชน์อย่างไรต่อบริษัทและนักลงทุน โดยที่การเปิดเผย KAMs ทำให้เข้าใจลักษณะทางธุรกิจได้ดีขึ้น และผู้สอบบัญชีต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงานมากขึ้น (Tangruenrat, 2015) ทั้งนี้ ในประเทศไทยยังพบว่า สำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีการนำเสนอจำนวน KAM ที่มากกว่า Non-big 4 (Tangruenrat, 2017) และงานวิจัยในอดีตพบว่าคุณภาพการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงาน (Afza & Nazir, 2014; Bouaziz, 2012; Hua, Hla, & Isa, 2016; Sayyar, Basiruddin, Abdul Rasid, & Elhabib, 2015) แต่ในแง่ของคุณภาพการสอบบัญชีผ่านการนำเสนอ KAMs นั้นยังไม่มีงานวิจัยใดศึกษามาก่อน อย่างไรก็ตามเรื่องสำคัญในการตรวจสอบประเด็นค่าสอบบัญชีเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) ด้วย

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

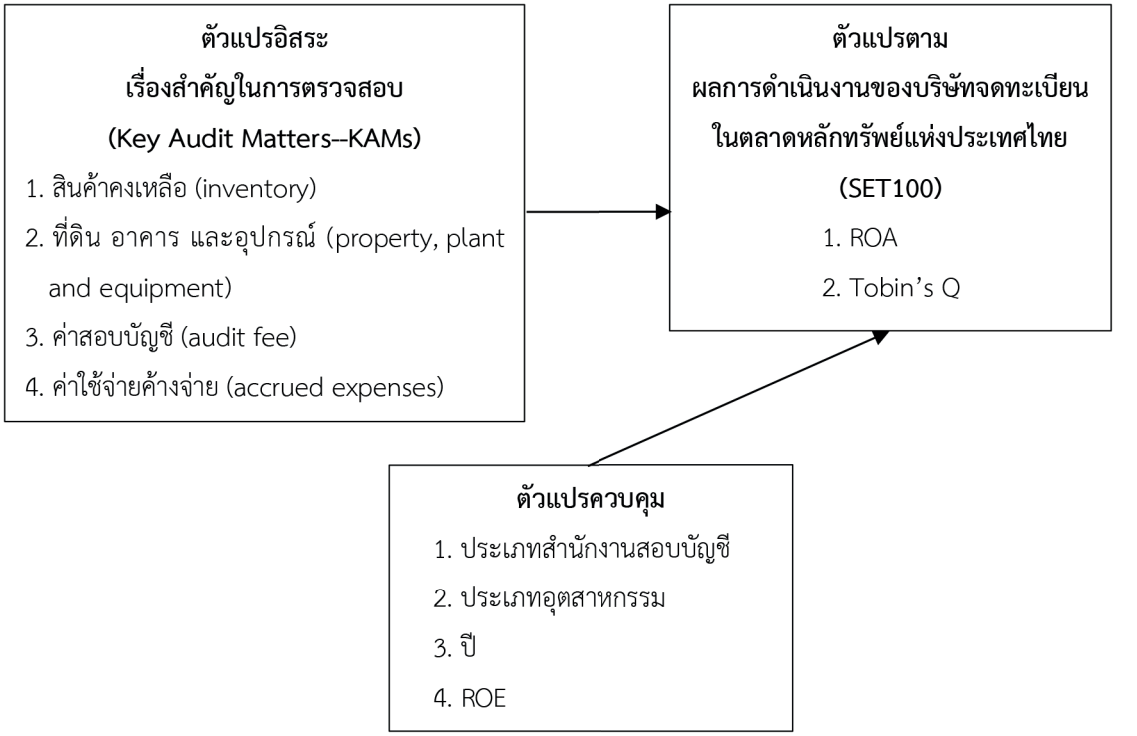

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์กับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) สำหรับการเปิดเผย KAMs เรื่องสำคัญในการตรวจสอบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) พิจารณาเรื่องมูลค่าของสินค้าคงเหลือ (INVEN) มูลค่าของที่ดินอาคารและอุปกรณ์ (PPE) และค่าใช้จ่ายค้างจ่าย (ACCRUED) ทำให้ผู้สอบบัญชีต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงานมากขึ้น (Tangruenrat, 2015) ซึ่งอาจนำไปสู่การเพิ่มต้นทุนของค่าบริการสอบบัญชี ซึ่งงานวิจัยในอดีตนิยมนำค่าสอบบัญชีเป็นตัวแทนของคุณภาพ การสอบบัญชี (Fitriany & Anggraita, 2016; Martinez & Moraes, 2014) สำหรับงานวิจัยของ Elizabeth et al. (2016) พบว่า รายงานผู้สอบบัญชีรูปแบบใหม่ส่งผลกระทบค่อนข้างน้อยต่อค่าธรรมเนียมในการตรวจสอบ (audit fee) กล่าวคือ การมี KAMs มิได้ทำให้ค่าสอบบัญชีเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ และไม่ได้ทำให้คุณภาพการสอบบัญชีและการตอบสนอง ของนักลงทุนเปลี่ยนแปลงไปอย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตามงานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวยังมีจำนวนน้อยและผลการวิจัย พบในต่างประเทศ และงานวิจัยนี้คาดว่าประเภท KAMs จะมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ในบริบทของประเทศไทย ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างจากต่างประเทศ จึงตั้งสมมุติฐานในการวิจัย ดังนี้

สมมุติฐานที่ 1 (H1): เรื่องสำคัญในการตรวจสอบเรื่องสินค้าคงเหลือ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 2 (H2): เรื่องสำคัญในการตรวจสอบเรื่องที่ดินอาคารและอุปกรณ์ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 3 (H3): เรื่องสำคัญในการตรวจสอบเรื่องค่าสอบบัญชี มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

สมมุติฐานที่ 4 (H4): เรื่องสำคัญในการตรวจสอบเรื่องค่าใช้จ่ายค้างจ่าย มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบเชิงปริมาณ (quantity method) มีรายละเอียดคือ งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ปี พ.ศ. 2560-2562 (ไม่นับบริษัทกลุ่ม ประกันภัย สินเชื่อและธนาคาร) โดยมีจำนวนตัวอย่างทั้งสิ้น 226 ตัวอย่าง ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ไม่รวมบริษัทที่ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับ KAMs เนื่องจากไม่สามารถให้ข้อมูลทางบัญชีที่จำเป็นต่อการนำมาวิจัยได้อย่างครบถ้วน รวมทั้งบริษัทที่ไม่เปิดเผยค่าสอบบัญชีในรายงานประจำปีหรือแบบฟอร์ม 56-1 ที่มีข้อมูลไม่ครบถ้วน ในการวิจัยครั้งนี้เก็บรวบรวมข้อมูลจากงบการเงินรวม รายงานประจำปี รายงานผู้สอบบัญชีจากฐานข้อมูล SET SMART และเว็บไซต์ของคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย อีกทั้ง ปี พ.ศ. 2559 เป็นปีแรกที่กำหนดให้ผู้สอบบัญชีต้องกล่าวถึงเรื่องสำคัญในการตรวจสอบไว้ในหน้ารายงานผู้สอบบัญชี ทั้งนี้ ประชากรและกลุ่มตัวอย่างและใช้เทคนิคการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (multiple regression) เพื่อการทดสอบสมมุติฐานในการวิจัย

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยวิเคราะห์โดยใช้สถิติพรรณนา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างประเภทเรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ โดยงานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาสินค้าคงเหลือ (inventory) ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (PPE) ค่าสอบบัญชี (audit free) และค่าใช้จ่ายค้างจ่าย (accrual Expenses) ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์ข้อมูลที่จัดเป็นสารสนเทศดังกล่าว ในงบแสดงฐานะการเงินประจำปีของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยโดยใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2560-2562 ซึ่งสถิติพรรณนา (descriptive statistics) ของตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แสดงค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานจำแนกตามรายปี (ดูตาราง 4)

ตาราง 4

สถิติเชิงพรรณนาการวิเคราะห์ข้อมูลปี พ.ศ. 2560-2562

การวิเคราะห์ข้อมูล	Sample	$\overline{X}$	Min	Max	STDEF
KAMs					
1. สินค้าคงเหลือ (INVEN)	226	0.18	0.00	5.00	0.41
2. ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ (PPE)	226	0.68	0.00	27.63	2.64
3. ค่าสอบบัญชี (Audit fees)	226	0.00	0.00	0.01	0.00
4. ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย(ACCRUED)	226	0.16	0.00	27.63	1.85
ผลการดำเนินงานของบริษัท (Performance-SET100)					
1. อัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA)	226	9.13	–6.67	28.37	5.45
2. อัตราส่วนตามแนว Tobin's-Q	226	134,617.04	2,576.00	2,484,438.68	296,985.52
ประเภทของสำนักงานสอบบัญชี	226	0.97	0.00	1.00	0.16
ประเภทอุตสาหกรรม	226	7.43	1.00	15.00	4.01
ปี	226	2.03	1.00	3.00	0.81
อัตราส่วนผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE)	226	14.70	–17.08	64.76	11.24

จากตาราง 4 พบว่า KAMs ของบริษัทไทยในปี พ.ศ. 2560-2562 มีค่าเฉลี่ยของ ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (PPE) จำนวน 0.68 ล้านบาท สินค้าคงเหลือ Inventory (INVEN) จำนวน 0.18 ล้านบาท และค่าใช้จ่ายค้างจ่าย จำนวน 0.16 ล้านบาท โดยมีค่าสูงสุด คือ ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (PPE) และค่าต่ำสุด คือ ค่าสอบบัญชี (audit fee) รวมถึง ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของรายได้ จำนวน 3.84 ล้านบาท ที่ดิน อาคาร และอุปกรณ์ จำนวน 2.64 ล้านบาท ทั้งนี้ ผลการดำเนินงานของบริษัท (Performance-SET100) ประกอบด้วย อัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) มีค่าเฉลี่ย จำนวน 9.13 ล้านบาท อัตราส่วนผลตอบแทนจากส่วนของผู้ถือหุ้น (ROE) มีค่าเฉลี่ย จำนวน 14.70 ล้านบาท และอัตราส่วนตามแนว Tobin's Q – สินทรัพย์รวม (total asset) จำนวน 134,617.04 ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ผลการวิจัยวิเคราะห์โดยใช้ Multiple Regression

การวิจัยครั้งนี้ใช้เทคนิคการวิเคราะห์สมการถดถอยในการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ถึงผลกระทบของตัวแปรที่สนใจศึกษา ก่อนการวิเคราะห์ผลดังกล่าวงานวิจัยนี้ได้ตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างสองตัวแปรอิสระ เพื่อพิจารณาว่าตัวแปรมีความสัมพันธ์ถึงผลกระทบในทิศทางใดและเพื่อไม่ให้เกิดปัญหา Multicollinearity หากแต่ละคู่ตัวแปรมีความสัมพันธ์ถึงผลกระทบสูงมาก ซึ่งจะส่งผลให้การแปลผลในการวิจัยผิดพลาด โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์ (ดูตาราง 5 และตาราง 6)

ตาราง 5

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ KAMS ของการบริหารสินทรัพย์ ต่อผลการดำเนินงาน อัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) และตัวแปรควบคุม ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) โดยใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2560-2562

	Model 1: ROA				Model 2: ROA			
	Coefficient	P-value	R^2	Adjusted R^2	Coefficient	P-value	R^2	Adjusted R^2
Variables								
KAMs								
Intercept	8.82***	0.00	0.03	0.01				
1. INVEN	1.58	0.24						
2. PPE	(0.65)**	0.03						
3. Audit fee(M)	1,021.48	0.19						
4. ACCRUED	0.28	0.42						
KAMs_Control Variables								
Intercept					8.36***	0.00	0.14	0.13
KAMs_Auditor					(0.80)**	0.05		
KAMs_Industry					(0.07)***	0.01		
KAMs_Year					0.59**	0.10		
KAMs_ROE					0.14**	0.00		

***ระดับนัยสำคัญที่ระดับ .01 **ระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05 (one-tailed) ตามลำดับ

การวิเคราะห์เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ต่ออัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) ตาราง 5 เป็นการแสดงผลวิจัยที่ศึกษาผลกระทบระหว่างจำนวนเรื่อง KAMs ประกอบด้วย (1) สินค้าคงเหลือ (INVEN) (2) ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (PPE) (3) ค่าสอบบัญชี (audit fees) และ (4) ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย (ACCRUED) กับผลการดำเนินงาน ได้แก่ อัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) และตัวแปรควบคุม ผลการวิจัย พบว่า KAMs มีผลกระทบเชิงบวกกับอัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ .01 ในขณะที่ ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (PPE) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) ส่วนสินค้าคงเหลือ (INVEN) ค่าสอบบัญชี (audit fees) และ ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย (accrual expenses) มีความสัมพันธ์อย่างไม่มีนัยสำคัญ

ตาราง 6

เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ KAMS ของการบริหารสินทรัพย์ ต่อผลการดำเนินงาน อัตราส่วนตามแนว Tobin's Q - สินทรัพย์รวม (Total Asset) และตัวแปรควบคุม ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) โดยใช้ข้อมูลระหว่างปี พ.ศ. 2560-2562

	Model 3 : Tobin's Q				Model 4 : Tobin's Q			
	Coefficient	P-value	R^2	Adjusted R^2	Coefficient	P-value	R^2	Adjusted R^2
Variables								
KAMs								
Intercept	168,599.30***	0.00	0.04	0.02				
1. INVEN	(58,787,00)	0.41						
2. PPE	19,410.90	0.22						
3. Audit fee(M)	(94,994,839.22)**	0.02						
4. ACCRUED	(9,046.31)	0.63						
KAMs_Control Variables								
Intercept					143,575.38***	0.00	0.00	(0.01)
KAMs_Auditor					(2,213.24)	0.92		
KAMs_Industry					246.12	0.86		
KAMs_Year					943.76	0.96		
KAMs_ROE					(765.12)	0.59		

***ระดับนัยสำคัญที่ระดับ .01 **ระดับนัยสำคัญที่ระดับ .05 (one-tailed) ตามลำดับ

การวิเคราะห์เรื่องสำคัญในการตรวจสอบของการบริหารสินทรัพย์ต่ออัตราส่วนตามแนว Tobin's Q - สินทรัพย์รวม (total asset)

ตาราง 6 เป็นการแสดงผลวิจัยที่ศึกษาผลกระทบระหว่างจำนวนเรื่อง KAMs ประกอบด้วย (1) สินค้าคงเหลือ Inventory (INVEN) (2) ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (PPE) (3) ค่าสอบบัญชี (audit fees) และ (4) ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย (ACCRUED) กับผลการดำเนินงาน ได้แก่ อัตราส่วนตามแนว Tobin's Q-สินทรัพย์รวม (total asset) และตัวแปรควบคุม ผลการวิจัย พบว่า KAMs เฉพาะค่าสอบบัญชี (Audit Fees) มีความสัมพันธ์เชิงลบกับอัตราส่วนตามแนว Tobin's Q-สินทรัพย์รวม (total asset) ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ .01 เท่านั้น นอกนั้น KAMs ด้านอื่นๆ มีผลกระทบอย่างไม่มีนัยสำคัญ

สรุปภาพรวม งานวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาผลกระทบของจำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบ 4 เรื่อง ประกอบด้วย (1) สินค้าคงเหลือ Inventory (INVEN) (2) ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์ (PPE) (3) ค่าสอบบัญชี (audit fees) และ (4) ค่าใช้จ่ายค้างจ่าย (accrual expenses) ต่อผลการดำเนินงานอัตราส่วนผลตอบแทนจากสินทรัพย์ (ROA) และอัตราส่วนตามแนว Tobin's Q–สินทรัพย์รวม (total asset) ในภาพรวม พบว่า จำนวนเรื่องสำคัญในการตรวจสอบมีผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) อย่างมีนัยสำคัญ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัย พบว่า “เรื่องสำคัญในการตรวจสอบ” (KAMs) เป็นที่น่าสนใจว่าการเพิ่มย่อหน้า KAMs ในหน้ารายงานผู้สอบบัญชีจะเกิดประโยชน์ต่อบริษัทและนักลงทุน ที่สามารถคาดการณ์ได้ว่าข้อมูลเกี่ยวกับผลการดำเนินงานประเด็นเรื่องของการบริหารสินทรัพย์จะส่งผลกับการตัดสินใจของนักลงทุน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Basu (1997), Cheng et al. (1992), Freeman and Tse (1992), Hayn (1995) ซึ่งผู้สอบบัญชีที่มีการเปิดเผย KAMs ทำให้เข้าใจลักษณะทางธุรกิจได้ดีขึ้น และผู้สอบบัญชีต้องระมัดระวังในการปฏิบัติงานมากขึ้น (Tangruenrat, 2015) ทั้งนี้ ในประเทศไทยยังพบว่า สำนักงานสอบบัญชี Big 4 มีการนำเสนอจำนวน KAM ที่มากกว่า Non-big 4 (Tangruenrat, 2017) และงานวิจัยในอดีตพบว่าคุณภาพการสอบบัญชีมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลการดำเนินงาน (Afza & Nazir, 2014; Bouaziz, 2012; Hua et al., 2016; Sayyar et al., 2015) มีผลกระทบเชิงบวกกับผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100) อย่างมีนัยสำคัญ อย่างไรก็ตาม เรื่องสำคัญในการตรวจสอบประเด็นค่าสอบบัญชีเป็นสิ่งสำคัญที่มีผลกระทบต่อผลการดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET 100)

ข้อเสนอแนะ

นักบัญชีควรมีการปรับปรุงและพัฒนาการบัญชีอย่างต่อเนื่องโดยการอบรมเกี่ยวกับวิชาชีพทางด้านบัญชี เพื่อจะทำให้การทำงานด้านการบัญชีได้ข้อมูลที่ถูกต้องและบริหารสินทรัพย์อย่างครบถ้วนตามเรื่องสำคัญในการตรวจสอบที่ผู้สอบบัญชีต้องระบุในรายงานตามเกณฑ์ที่กำหนด เพื่อประโยชน์ในการวางแผน การควบคุม และตัดสินใจได้อย่างถูกต้องต่อไป ซึ่งบทความนี้ได้เสนอแนะตัวแปรต่างๆ ตามกรอบแนวคิดของงานวิจัย

References

Afza, T., & Nazir, M. S. (2014). Audit quality and firm value: A case of pakistan. *Research Journal of Applied Sciences, Engineering and Technology, 7*(9), 1803-1810.

Anderson, U., & Wright, W. F. (1988). Expertise and the explanation effect. *Organizational Behavior and Human Decision Processes, 42*(2), 250-269.

Anne, M. T., Jaime, J. S., & Clive S. L. (2016). *Is the expanded model of audit reporting informative to investors? Evidence from the UK*. n.p.

Basu, S. (1997). The conservatism principle and the asymmetric timeliness of earnings. *Journal of Accounting & Economics, 24*(1), 3–37.

Bouaziz, Z. (2012). The impact of the presence of audit committees on the financial performance of Tunisian companies. *International Journal of Management and Business Studies, 2*(4), 57-64.

Cheng, C. A., Hopwood, W. S., & McKeown, J. C. (1992). Non-linearity and specification problems in unexpected earnings response regression model. *Accounting Review, 67*(3), 579-598.

Christensen, B. E., Glover, S. M., & Wolfe, C. J. (2014). Do critical audit matter paragraphs in the audit report change nonprofessional investors' decision to invest?. *Auditing: A Journal of Practice & Theory, 33*(4), 71-93.

Elizabeth, G., Kay, W. T., Maria, V., & Miguel, M. (2016). *Consequences of changing the auditor's report in the United Kingdom*. Retrieved from http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2741174

Fitriany, S. V., & Anggraita, V. (2016). Impact of abnormal audit fee to audit quality: Indonesian case study. *American Journal of Economics, 6*(1), 72-78.

Freeman, R. N., & Tse, S. Y. (1992). A nonlinear model of security price responses to unexpected earnings. *Journal of Accounting research, 30*(2), 185-209.

Hayn, C. (1995). The information content of losses. *Journal of Accounting and Economics, 20*(2), 125-153.

Hirshleifer, D., & Teoh, S. H. (2003). Limited attention, information disclosure, and financial reporting. *Journal of Accounting and Economics, 36*(1-3), 337-386.

Hua, S. C., Hla, D. T., & Isa, A. H. M. (2016). Malaysia financial reporting practices and audit quality promote financial success: The case of Malaysian construction sector. *UNIMAS Review of Accounting and Finance, 1*(1), 36-50.

International Auditing and Assurance Standards Board. (2013). *Reporting on audited financial statements: Proposed new and revised International Standards on Auditing (ISAs)*. Retriverd from https://www.iaasb.org/publications/reporting-audited-financial-statements-proposed-new-and-revised-international-standards-auditing

International Auditing and Assurance Standards Board. (2015a). *Auditor reporting-Key audit matters*. Retriverd from https://www.ifac.org/publications-resources/auditor-reporting-key-audit-matters

International Auditing and Assurance Standards Board. (2015b). *International Standard on Auditing (ISA) 701 Communicating key audit matters in the independent auditor's report*. Retriverd from https://www.iaasb.org/publications/international-standard-auditing-isa-701-new-communicating-key-audit-matters-independent-auditors

KPMG International Cooperative. (2017). *Key audit matters: Auditor's report snapshort*. Retriverd form https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/au/pdf/2017/key-audit-matters-auditor-report-28-march-2017.pdf

Lang, M., & Lundholm, R. (1993). Cross-sectional determinants of analyst ratings of corporate disclosures. *Journal of Accounting Research, 31*(2), 246-268.

Martinez, A. L., & Moraes, A. D. J. (2014). Association between Independent Auditor Fees and Firm Value: A Study of Brazilian Public Companies. *Journal of Modern Accounting and Auditing, 10*(4), 442-450.

Payne, J. W., Bettman, J. R., & Johnson, E. J. (1993). *The adaptive decision maker*. Cambridge University Press.

Pricewaterhouse Coopers. (2017). *Enhanced auditor's report: Survey of first year experience in Singapore*. Retriverd form https://www.pwc.com/sg/en/publications/assets/enhanced-auditor-report-201709.pdf

Sayyar, H., Basiruddin, R., Abdul Rasid, S. Z., & Elhabib, M. A. (2015). The impact of audit quality on firm performance: Evidence from Malaysia. *Journal of Advanced Review on Scientific Research, 10*(1), 1-19.

Srijunpetch, S. (2017). Key audit matters in an auditor's report and response of the stock exchange of Thailand. *Journal Accounting Profession, 13*(38), 22–37. [In Thai]

Tangruenrat, C. (2015). The zalue of new auditor's report. *Journal Accounting Profession, 11*(31), 26-44. [In Thai]

Tangruenrat, C. (2017). New auditor's report: The 1st-year experiences. *Journal Accounting Profession, 13*(38), 5-21. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.57

Received:	December	2, 2022
Revised:	October	27, 2023
Accepted:	December	9, 2023

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ

รุจิกาญจน์ สานนท์[1]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความพึงพอใจในการใช้บริการ ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยง การยอมรับนวัตกรรมกับการตัดสินใจใช้บริการ และความพึงพอใจในการใช้บริการ อิทธิพลของการรับรู้ความเสี่ยงและการยอมรับนวัตกรรม ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการและความพึงพอใจในการใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ โดยใช้ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 109 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ

ผลการวิจัย พบว่า ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการในภาพรวม อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.57 โดยด้านที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจสูงที่สุด มี 2 ด้าน คือ ด้านเจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสะดวกรวดเร็ว และด้านพื้นที่ในการให้บริการมีความสะอาดกว้างขวางมีที่จอดรถเพียงพอ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ 4.64 ต่อมา คือ การยอมรับนวัตกรรม เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการ และความพึงพอใจในการใช้บริการ โดยมีความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างสูงกับความพึงพอใจในการใช้บริการเท่ากับ 0.686 และมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับการตัดสินใจใช้บริการเท่ากับ 0.870 มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการและความพึงพอใจในการใช้บริการ โดยมีค่าอำนาจของการทำนาย เท่ากับ ร้อยละ 75 (R^2 = 0.75) และ ร้อยละ 47.00 (R^2 = 0.47) ตามลำดับ $Y_1 = 0.020 + 0.041X_1 + 0.997X_2$; $R^2 = 0.75$, $Y_2 = 1.243 + 0.091X_1 + 0.692X_2$; $R^2 = 0.47$

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ; การคัดกรองผู้ป่วย; ไวรัสโคโรนา 2019

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

รุจิกาญจน์ สานนท์. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 804-817.

[1] คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
39 หมู่ 1 ถนนรังสิต-นครนายก ตำบลคลองหก อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี 12110, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: rujikarn_s@rmutt.ac.th

Factors Affecting Satisfaction and Decision to Use Non-invasive Monitoring Service for Coronavirus Disease 2019 (COVID-19) Patients by Exhale Breath Analysis

Rujikarn Sanont[1]

Abstract

This research article aims to study the factors affecting the decision to use the service and the satisfaction to use non-invasive monitoring services for Coronavirus 2019 (COVID-19) by exhale breath analysis. The sample of 109 people, the instrument used for data collection was a questionnaire. Descriptive statistics were used for data analysis, including frequency, percentage, mean, standard deviation, maximum value, minimum value and multiple regression analysis statistics.

Findings are as follows: the overall satisfaction of service users was at the highest level of satisfaction with an average of 4.57 and in terms of service areas, they are clean, spacious, and have enough parking spaces with an average of 4.64. Innovation acceptance it is a factor that relates to the decision to use the service and satisfaction. There was a relatively high relationship with service satisfaction 0.686 and a high correlation with service decision 0.870, influencing service decision making and service satisfaction on predictive power was 75% (R^2 = 0.75) and 47.00% (R^2 = 0.47), respectively. $Y_1 = 0.020 + 0.041X_1 + 0.997X_2$; R2 =0.75, $Y_2 = 1.243 + 0.091X_1 + 0.692X_2$; R^2 = 0.47.

Keywords: Satisfaction; Patient Screening; Coronavirus Disease 2019
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Sanont, R. (2023). Factors affecting satisfaction and decision to use non-invasive monitoring service for Coronavirus disease 2019 (COVID-19) patients by exhale breath analysis. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 804-817.

[1] Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi
39 Moo 1, Rangsit-Nakhon Nayok Road, Khlong Hok, Khlong Luang, Pathum Thani 12120, Thailand
Corresponding Author Email: rujikarn_s@rmutt.ac.th

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัญหาการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) เป็นหนึ่งในปัญหาที่มีความสำคัญ กระทบต่อระบบเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในวงกว้าง ทำให้ทุกภาคส่วนต้องหยุดชะงัก ไม่ว่าจะเป็นภาคการท่องเที่ยว ภาคบริการ ภาคการผลิต ต่อเนื่องจนถึงการส่งออก การบริโภค และการลงทุน โดยเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 อยู่ในตระกูลเดียวกันกับไวรัสที่ทำให้เกิดโรคซาร์ส (SARS) หรือ โรคเมอร์ส (MERS) เป็นไวรัสที่ทำให้เกิดโรคทางเดินหายใจเฉียบพลันรุนแรง และสามารถแพร่เชื้อจากคนสู่คนได้ ถูกพบครั้งแรกในเดือนธันวาคม 2019 ในเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเปย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน และได้เกิดการแพร่กระจายไปทั่วโลก (Wang, Horby, Hayden, & Gao, 2020)

จากข้อมูลขององค์การอนามัยโลก (WHO) จำนวนผู้ป่วยที่ได้รับการยืนยันการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 มี จำนวนมากกว่า 200 ล้านคน และมีผู้เสียชีวิตจำนวนมากกว่า 4 ล้านคนทั่วโลก สำหรับในประเทศไทย จากข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุข (เดือนเมษายน 2565) มีจำนวนผู้ป่วยที่ติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 จำนวน 2.6 ล้านคน และมีผู้เสียชีวิต จำนวน 22,489 คน เนื่องจากการขาดกระบวนการตรวจวินิจฉัย การคัดกรอง และการรักษาทางเภสัชวิทยาที่มีประสิทธิภาพในการลดปริมาณการติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 และไม่สามารถลดการแพร่ไปสู่กลุ่มที่มีโรคประจำตัว เช่น ความดันโลหิตสูง โรคเบาหวาน โรคหัวใจหลอดเลือด โรคอ้วน และผู้สูงอายุ จึงนำไปสู่อัตราการเสียชีวิตที่สูงขึ้น (World Health Organization, 2021) การจำแนกกลุ่มประชากรที่มีการติดเชื้อออกจากกลุ่มประชากรที่ปลอดเชื้อ มีอยู่หลากหลายวิธี เช่น Lateral Flow Tests (LFTs) Polymerase Chain Reaction (RT-PCR) Serology Test ซึ่งมีค่าใช้จ่ายในการตรวจค่อนข้างสูง และใช้เวลาในการแปรผลเป็นหลักชั่วโมง หรือ การตรวจอย่างง่ายด้วย Antigen Test Kit (ATK) ซึ่งใช้เวลาในการตรวจและแปรผลด้วยเวลาอย่างน้อย 10-15 นาที โดยแต่ละวิธีที่ได้กล่าวมาจำเป็นต้องมีการ ใช้วัสดุอุปกรณ์เพื่อเก็บตัวอย่างจากตัวผู้ป่วย โดยต้องใช้อุปกรณ์สอดผ่านเข้าไปในร่างกาย (invasive) เช่น ทางปาก หรือ จมูก ซึ่งทำให้เกิดการระคายเคืองต่อผู้ทดสอบ ดังนั้น จึงได้มีการหาแนวทางในการตรวจด้วยวิธีที่สามารถลดเวลา และลดกระบวนการที่ต้องมีการสอดอุปกรณ์เข้าไปในร่างกาย โดยการตรวจสารเคมีที่พบในลมหายใจของผู้ติดเชื้อโควิด ทีมวิจัยจึงได้พัฒนานวัตกรรมเครื่องมือตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ด้วยวิธีการเป่าจากลมหายใจ แบบไม่เจ็บตัว

ในเบื้องต้น จากผลการศึกษาการทดสอบประสิทธิภาพของเครื่องตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ด้วยวิธีการเป่าจากลมหายใจ แบบไม่เจ็บตัว หรือ “เครื่อง COVID-19 Breath Analyzer V.1” ในกลุ่มตัวอย่างจำนวน 20 คน ของโรงพยาบาลราชวิถี โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลด้วย Machine Learning และ Principle Component Analysis (PCA) ในโครงการวิจัยชื่อเรื่อง การพัฒนาระบบต้นแบบเครื่องตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบไม่เจ็บตัวโดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ พบว่า เครื่องสามารถคัดแยกกลุ่มผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ออกจากกลุ่มผู้ป่วยไม่ติดเชื้อได้อย่างแม่นยำ โดยประสิทธิภาพของเครื่องนั้นมี ความไวในการตรวจวัด (sensitivity) เท่ากับ 97.7-100 เปอร์เซ็นต์ และ ความจำเพาะในการตรวจวัด (specificity) เท่ากับ 84.6-98.7 เปอร์เซ็นต์ นั้นแสดงให้เห็นว่า เครื่อง COVID-19 Breath Analyzer V.1 สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ได้ในอนาคต ทีมวิจัยจึงได้มีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์

จากลมหายใจ เพื่อเป็นข้อมูลให้กับกลุ่มผู้พัฒนานวัตกรรมนี้ มีความเข้าใจในพฤติกรรมของผู้ใช้บริการเข้ารับการตรวจคัดกรองในด้านการตัดสินใจ และความพึงพอใจเพื่อนำข้อมูลไปพัฒนานวัตกรรมให้ตรงกับความต้องการของผู้ใช้บริการเข้ารับการตรวจคัดกรองให้มากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้ใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยง การยอมรับนวัตกรรม และการตัดสินใจใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยง การยอมรับนวัตกรรม และความพึงพอใจในการใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ

4. เพื่อศึกษาอิทธิพลของการรับรู้ความเสี่ยงและการยอมรับนวัตกรรม ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการและความพึงพอใจในการใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปร เป็นการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ ตัวแปรในการศึกษาประกอบไปด้วย (1) ตัวแปรความพึงพอใจในการใช้บริการ (2) ตัวแปรการรับรู้ความเสี่ยง (3) ตัวแปรการยอมรับนวัตกรรม และ (4) ตัวแปรการตัดสินใจใช้บริการ

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้เข้าบริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ศึกษาในพื้นที่ กรุงเทพมหานคร

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ศึกษา 1 ปี นับตั้งแต่เดือนมกราคม ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2565

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ให้ทราบระดับความพึงพอใจของผู้เข้ารับบริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ

2. ให้ทราบระดับความสัมพันธ์ของการรับรู้ความเสี่ยง การยอมรับนวัตกรรม กับการตัดสินใจใช้บริการและความพึงพอใจในการเข้ารับบริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ

3. ให้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจใช้บริการและพึงพอใจในการใช้บริการคัดกรองผู้ป่วย COVID-19 แบบใช้ลมหายใจให้เหมาะสมกับความต้องการของผู้เข้ารับบริการ

4. เป็นข้อมูลผู้ที่เกี่ยวข้องนำข้อมูลไปปรับกลยุทธ์เพื่อเพิ่มจำนวนผู้เข้ารับบริการคัดกรองผู้ป่วย COVID-19 แบบใช้ลมหายใจมากขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดเกี่ยวกับความพึงพอใจ

ความพึงพอใจขึ้นกับมูลค่าของสินค้าหรือบริการโดยลูกค้าจะประเมินบนพื้นฐานของประสบการณ์กับสิ่งที่ได้รับ (Liljander & Strandvik, 1995) นอกจากนี้ คุณภาพการให้บริการที่ตอบสนองความต้องการส่วนบุคคลยังผลให้เกิดความรู้สึกพอใจ และความจงรักภักดีเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้เกิดโอกาสทางธุรกิจ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า ความพึงพอใจจึงเป็น

ระดับแห่งความรู้สึก อารมณ์แห่งความสุขหรือสิ่งกระตุ้นด้านบวกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือสถานการณ์หนึ่ง และความรู้สึกคุ้มค่าที่ได้ใช้สินค้าหรือรับบริการโดยมีผลมาจากการเปรียบเทียบระหว่างผลประโยชน์ที่ได้รับกับความคาดหวังที่มี หรือเป็นการเปรียบเทียบผลหรือการปฏิบัติงานของผลิตภัณฑ์ ในแง่ของคุณภาพ การบริการและราคา กับความคาดหวัง รู้สึกไม่พอใจเมื่อประสิทธิภาพของผลิตภัณฑ์หรือบริการที่ได้รับต่ำกว่าความคาดหวัง รู้สึกพอใจเมื่อใกล้เคียงกับความคาดหวังและรู้สึกประทับใจเมื่อสูงกว่าความคาดหวัง เป็นความรู้สึกที่นำมาซึ่งความต้องการซื้อหรือใช้บริการ ทั้งที่ตัดสินใจซื้อ/ใช้บริการใหม่ ซื้อซ้ำ/ใช้บริการซ้ำแบบเดิมหรือแบบใหม่ จนทำให้เกิดเป็นความจงรักภักดีในที่สุด (Sanont, 2016)

แนวคิดการตัดสินใจใช้บริการ

การตัดสินใจของผู้บริโภคในการใช้บริการ คือ การเลือกกระทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากทางเลือกทั้งหมดที่มีโดยในด้านของการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการนี้ การตัดสินใจถือเป็นกระบวนการที่สำคัญที่อยู่ภายใต้จิตใจของผู้บริโภค อันเนื่องมาจากการตัดสินใจของแต่ละผู้บริโภค จะแตกต่างกันออกไปตามข้อจำกัดของสถานการณ์ของแต่ละบุคคล (Kantabutr, 2011) พฤติกรรมการตัดสินใจซื้อขึ้นอยู่กับระดับการมีส่วนร่วมของผู้ซื้อและระดับความแตกต่างระหว่างแบรนด์ (Kotler, Wong, Saunders, & Armstrong, 2005) ในขณะที่ Jathurongkakul and Jathurongkakul (2006) กล่าวถึงความหมายการตัดสินใจซื้อว่า การตัดสินใจซื้อเป็นกระบวนการตัดสินใจของบุคคล โดยกำหนดความต้องการของสินค้าและบริการที่ต้องการ แล้วระบุประเมินและเลือกตรายี่ห้อและผู้ขายรายต่างๆ

Dickins (2008) ได้เสนอตัวแบบการตัดสินใจใช้บริการ โดยปรับจากตัวแบบของ Blackwell ดังนี้

1. การยอมรับปัญหา หมายถึง อะไรคือปัญหาที่ต้องมีทางออกหรือความมุ่งมั่นที่ต้องทำ ต้องตัดสินใจอะไรและต้องทำการตัดสินใจอะไร เราสามารถจินตนาการถึงผลลัพธ์ที่ต้องการจากการตัดสินใจครั้งนี้ได้หรือไม่

2. ค้นหาและรวบรวมข้อมูล หรือการแสวงหาข้อมูล การตัดสินใจที่ดีต้องใช้สติปัญญาที่ดี ดังนั้น ข้อมูลที่มีคุณภาพจึงมีความจำเป็น ได้แก่ การทำวิจัยที่เหมาะสม การถามผู้เชี่ยวชาญในสาขา รับข้อมูลและคำแนะนำจากเพื่อนที่มีความสามารถ แสวงหาความเข้าใจจากประสบการณ์ในอดีตสามารถช่วยให้เข้าใจปัญหาและวิธีแก้ปัญหา รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับต้นทุน/ผลประโยชน์ในทุกระดับของการตัดสินใจแต่ละครั้ง

3. การประเมินทางเลือกก่อนตัดสินใจ โดยการสร้างกฎการตัดสินใจที่จะเป็นแนวทางในกระบวนการตัดสินใจและผลลัพธ์ การดำเนินการใดจะได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ มีทางเลือกอะไรบ้างในการตัดสินใจ แต่ละทางเลือกนำไปสู่ที่ผลลัพธ์อะไร โดยวาดแผนผังการตัดสินใจและแผนภูมิผลที่ตามมาของการตัดสินใจแต่ละครั้ง ผลประโยชน์ด้านต้นทุนของแต่ละทางเลือกมีอะไรบ้าง และอะไรคือผลที่ตามมาในระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาวของการกระทำ

4. การตัดสินใจ คือการรู้ว่าต้องทำอย่างไรจึงจะตัดสินใจได้ รู้ว่าต้องทำอะไรเพื่อตัดสินใจวางแผนแต่ละขั้นตอน กำหนดเส้นเวลาสำหรับแต่ละการกระทำและตัวอธิบายประสิทธิภาพและมาตรการ/มาตรฐาน

5. กระทำการตามการตัดสินใจ กระทำการด้วยความแม่นยำ ชำนาญและเหมาะสม ทำงานภายใต้ตัวบ่งชี้ประสิทธิภาพและมาตรการ

6. การประเมินหลังการตัดสินใจ หมายถึงการบรรลุผลตามที่ต้องการจากการตัดสินใจหรือไม่ กระบวนการตัดสินใจเหมาะสมกับการตัดสินใจหรือไม่ จำเป็นต้องดำเนินการเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง มีการตัดสินใจอื่นๆ ที่ต้องทำหรือไม่

7. การเลิกซื้อซ้ำหรือการเลิกใช้บริการ

แนวคิดเกี่ยวกับการรับรู้ความเสี่ยง

การรับรู้ความเสี่ยง หมายถึง ความคาดหวังของผู้บริโภคที่เกี่ยวข้องกับการสูญเสียในการซื้อ/ใช้บริการ และเป็นตัวยับยั้งพฤติกรรมการซื้อ/ใช้บริการ ซึ่งมักเกิดจากความรู้สึกต่างๆ เช่น ความไม่แน่นอน ความรู้สึกไม่สบาย/วิตกกังวล ความกังวล ความไม่สบายใจทางจิตใจ และความไม่ลงรอยกันกับสิ่งที่รับรู้ (Marriott & Williams, 2018)

ประเภทของความเสี่ยง (Demirdogen, Yaprakli, Yilmaz, & Husain, 2010)

1. ความเสี่ยงทางการเงินหรือ ความเสี่ยงทางเศรษฐกิจ คือ ความสูญเสียทางการเงินในระหว่างการจัดซื้อ กล่าวอีกนัยหนึ่งความเสี่ยงทางการเงินคือการสูญเสียเงินอันเป็นผลมาจากการซื้อผลิตภัณฑ์ใดๆ หรือบริการต่างๆ

2. ความเสี่ยงด้านประสิทธิภาพ คือ ความเป็นไปได้ของข้อบกพร่องหรือความล้มเหลวอันเป็นผลมาจากการซื้อผลิตภัณฑ์ หรือบริการ

3. ความเสี่ยงด้านเวลาคือ ผลรวมของเวลาที่สูญเสียในการซื้อผลิตภัณฑ์หรือบริการใดๆ ซึ่งอาจต้องใช้เวลามากขึ้นในการเรียนรู้วิธีเข้าถึงบริการเฉพาะใดๆ

4. ความเสี่ยงทางสังคม คือ ความเป็นไปได้ว่าเป็นความเป็นไปได้ที่จะเสื่อมเสียศักดิ์ศรีและความสนใจของเพื่อน เกิดความคิดเชิงลบของครอบครัวและของผู้อื่นส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจซื้อของลูกค้า

5. ความเสี่ยงทางจิตใจ ลูกค้ามักจะวิตกกังวลหรือเครียดเพราะทัศนคติในการซื้อ ตัวอย่างเช่น เมื่อประสบการณ์การซื้อไม่ตรงกับที่คาดไว้ หรือเกิดความผิดพลาด ผู้คนจะรู้สึกประหม่า วิตกกังวล

6. ความเสี่ยงด้านความปลอดภัย จะเกิดขึ้นเมื่อลูกค้ากังวลต่อการซื้อผลิตภัณฑ์หรือรับบริการ รวมถึงทัศนคติความเชื่อด้านความซื่อสัตย์ของผู้ให้บริการในการป้อนข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ใช้บริการ

แนวคิดเกี่ยวกับการยอมรับนวัตกรรม

การยอมรับเทคโนโลยีหรือนวัตกรรม เป็นระดับความเชื่อว่าการใช้เทคโนโลยีใหม่จะเพิ่มประสิทธิภาพใน การทำงานของบุคคลได้ โดยที่ผู้ใช้ไม่ต้องใช้ความพยายามมากในการเรียนรู้ โดยที่การรับรู้ความง่าย ในการใช้งานและการรับรู้ประโยชน์จากการใช้งานนั้นจะส่งผลต่อพฤติกรรมการยอมรับการใช้งานเทคโนโลยี (Tulanont, 2019)

การยอมรับนวัตกรรมของ Rogers (1995) ประกอบไปด้วย

1. ความเข้ากันได้ คือระดับที่มองว่านวัตกรรมสอดคล้องกับค่านิยมที่มีอยู่ ประสบการณ์ในอดีต และความต้องการของผู้ใช้ที่มีศักยภาพ ความเข้ากันได้มากกว่า มีความไม่แน่นอนน้อยกว่า จะเกิดขึ้นสำหรับผู้ยอมรับนวัตกรรมที่มีศักยภาพ ปัจจัยที่สามารถเข้ากันได้หรือไม่เข้ากัน คือ (1) มีค่านิยมและความเชื่อทางสังคมวัฒนธรรม (2) กับแนวคิดที่ได้รับการแนะนำก่อนหน้านี้ หรือ (3) กับความต้องการนวัตกรรมของลูกค้า

2. ความซับซ้อน นวัตกรรมใหม่ที่ค่อนข้างยากในการทำความเข้าใจและใช้งาน จะมีการยอมรับได้ยากกว่า นวัตกรรมใหม่ที่มีความเรียบง่ายและชัดเจน สมาชิกในสังคมมีแนวโน้มจะยอมรับได้เร็วกว่า

3. ความสามารถในการทดลองใช้ คือระดับที่นวัตกรรมสามารถทดลองใช้ได้ ด้วยพื้นฐานนวัตกรรมที่จำกัดและไม่สามารถแบ่งทดลองใช้ได้มักจะได้รับการยอมรับน้อยกว่า นวัตกรรมที่สามารถทดลองใช้ก่อนแผนการใช้จริงจะเกิดขึ้น

4. ความสามารถในการสังเกตได้ คือระดับที่ผลลัพธ์ของนวัตกรรมปรากฏแก่ผู้อื่น ผลของความคิดบางอย่างสามารถสังเกตได้ง่ายและสื่อสารให้ผู้อื่นทราบ ในขณะที่นวัตกรรมบางอย่างทำได้ยาก ไม่สามารถอธิบายให้คนอื่นฟังได้ จะถูกยอมรับได้ยากกว่า

5. ความได้เปรียบเชิงเปรียบเทียบหรือความได้เปรียบที่มากกว่าเดิม คือ ระดับที่นวัตกรรมถูกมองว่า

เข้ามาแทนที่ระบบเดิมได้ดีกว่า มักแสดงออกมาในรูปของผลกำไรทางเศรษฐกิจการให้สถานะที่ดีขึ้นหรืออื่นๆ ซึ่งเป็นแรงจูงใจสำคัญอย่างหนึ่งโดยไม่ต้องสงสัย นวัตกรรมที่นำมาใช้ ผู้ที่ยอมรับนวัตกรรมมาใช้คือผู้ที่ต้องการเปลี่ยนแปลงสถานะทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง (Rogers, 1995)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

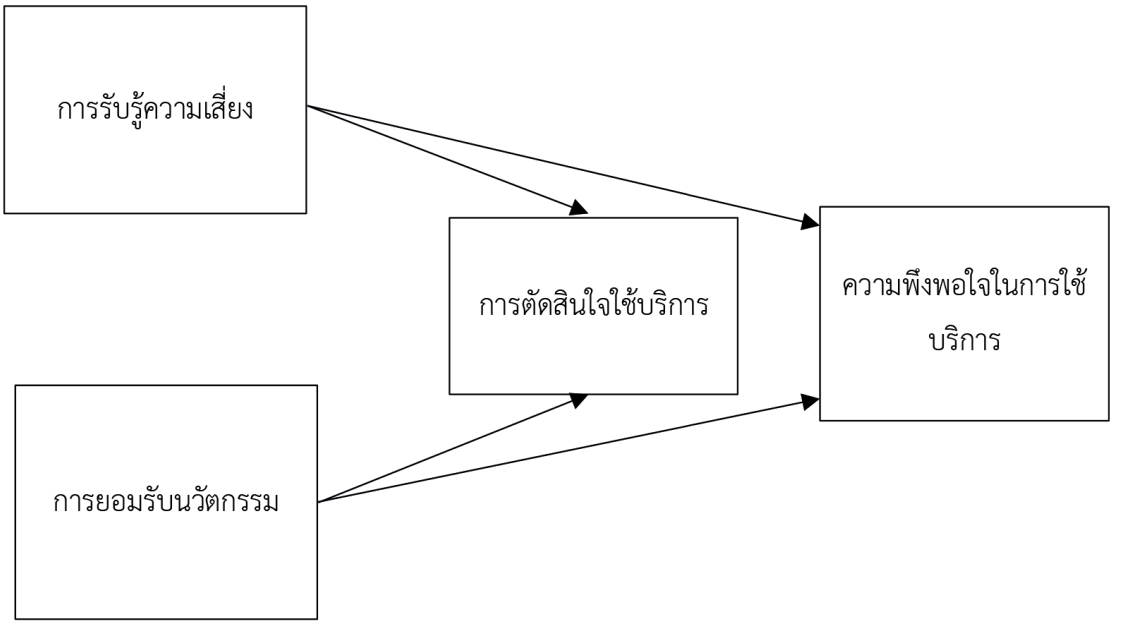

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 (H1): การรับรู้ความเสี่ยงและการยอมรับนวัตกรรมส่งผลต่อพึงพอใจในการใช้บริการ

สมมุติฐานที่ 2 (H2): การรับรู้ความเสี่ยงและการยอมรับนวัตกรรมส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ ศึกษาโดยการใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากรในการศึกษา คือ ผู้เข้าบริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ ซึ่งได้รับการอนุเคราะห์อาสาสมัครผู้ป่วย ทีมงานแพทย์ และเจ้าหน้าที่จากโรงพยาบาลราชวิถีเข้าร่วมในโครงการนวัตกรรมตรวจจำนวน 250 คน แต่เข้าบริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ จำนวน 150 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่างโดยใช้หลักความน่าจะเป็น (probability sampling) ด้วยวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่างอย่างง่าย (simple random sampling) การกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง กำหนดจากการเปิดตารางสำเร็จรูป

ของเครซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 108 คน ยอมรับให้เกิดความคลาดเคลื่อนของการสุ่มตัวอย่างได้ 5% ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามให้แก่ผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด และเมื่อส่งกลับมา พบว่าแบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์สามารถนำไปวิเคราะห์ข้อมูลได้จำนวน 109 ชุด

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถาม (questionnaire) ซึ่งผ่านการทบทวนวรรณกรรมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยลักษณะของข้อคำถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (rating scale) ตามแบบของ Likert (Likert' scale) โดยแบ่งแบบสอบถามเป็น 7 ส่วน จำนวน 38 ข้อ การเก็บข้อมูลโดย การแจกแบบสอบถามผ่านระบบ Google From และขอความร่วมมือจากผู้ทำการทดสอบโควิดผ่านลมหายใจ จากนั้นนำแบบสอบถามที่ได้ไปลงรหัสและวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนต่อไป

โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ ได้นำเกณฑ์การแปลความหมายค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของ Devore and Peck (1993) มาเป็นแนวทางในการพิจารณา ดังต่อไปนี้

0.80-1.00 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับสูง

0.60-0.79 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับค่อนข้างสูง

0.40-0.59 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับปานกลาง

0.20-0.39 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับค่อนข้างต่ำ

0.00-0.19 หมายถึง มีความสัมพันธ์ระดับต่ำ

การวิเคราะห์ข้อมูล (1) วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด (2) การทดสอบสมมุติฐานสถิติการวิเคราะห์ถดถอย (regression) เพื่อหาอิทธิพลของตัวแปร การรับรู้ความเสี่ยง การยอมรับนวัตกรรม ต่อความพึงพอใจในการเข้ารับบริการ และเพื่อหาอิทธิพลของตัวแปร การรับรู้ความเสี่ยง การยอมรับนวัตกรรม ต่อการตัดสินใจใช้บริการ

ผลการวิจัย

1. ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรน่า 2019 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์ลมหายใจ ในภาพรวม อยู่ในระดับพึงพอใจมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 โดยด้านที่ผู้รับบริการมีความพึงพอใจสูงที่สุด มี 2 ด้าน คือ ด้านเจ้าหน้าที่ให้บริการด้วยความสะดวกรวดเร็ว และด้านพื้นที่ในการให้บริการมีความสะอาดกว้างขวางมีที่จอดรถเพียงพอค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.64

2. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยง การยอมรับนวัตกรรม และความพึงพอใจในการใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัว

ตาราง 1

การรับรู้ความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการใช้บริการ และ การยอมรับนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการใช้บริการ

ตัวแปร	ความพึงพอใจในการใช้บริการ		
	r	*P*	ระดับความสัมพันธ์
1. การรับรู้ความเสี่ยง	0.315	.000	ระดับค่อนข้างต่ำ
2. การยอมรับนวัตกรรม	0.869	.000	ระดับสูง

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 1 พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความพึงพอใจในการใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับระดับค่อนข้างต่ำ เท่ากับ 0.315

และพบอีกว่า การยอมรับนวัตกรรมมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความพึงพอใจในการใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับสูง เท่ากับ 0.869

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการรับรู้ความเสี่ยง การยอมรับนวัตกรรม และการตัดสินใจใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) แบบไม่เจ็บตัว

ตาราง 2

การรับรู้ความเสี่ยงมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการ และการยอมรับนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการ

ตัวแปร	การตัดสินใจใช้บริการ		
	r	*P*	ระดับความสัมพันธ์
1. การรับรู้ความเสี่ยง	0.302	.001	ระดับค่อนข้างต่ำ
2. การยอมรับนวัตกรรม	0.680	.000	ระดับค่อนข้างสูง

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 2 พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับการตัดสินใจใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับค่อนข้างต่ำ เท่ากับ 0.302

และพบอีกว่า การยอมรับนวัตกรรมมีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับระดับค่อนข้างสูง เท่ากับ 0.680

การวิเคราะห์การพยากรณ์ มีข้อตกลงเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณ ต้องทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระหรือตัวแปรพยากรณ์เพื่อพิสูจน์ความอิสระต่อกัน โดยค่าความสัมพันธ์ไม่ควรมีค่าความสัมพันธ์สูงตั้งแต่ 0.8 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรพยากรณ์ที่ใช้ศึกษา มีดังนี้

ตาราง 3

การตรวจสอบความเป็นอิสระของตัวแปร

ตัวแปรพยากรณ์	1. การรับรู้ความเสี่ยง	2. การยอมรับนวัตกรรม
1. การรับรู้ความเสี่ยง	1.000	0.324
2. การยอมรับนวัตกรรม	0.324	1.000

**นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 3 พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ไม่มีปัญหาพหุสัมพันธ์ร่วม จึงนำไปสู่การวิเคราะห์ในขั้นตอนต่อไป

ตาราง 4

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ของการรับรู้ความเสี่ยงและการยอมรับนวัตกรรม เพื่อพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการ

ปัจจัยพยากรณ์	b	Beta	*t*	*p*-value
1. การรับรู้ความเสี่ยง	0.041	0.038	0.743	0.459
2. การยอมรับนวัตกรรม	0.997	0.857	16.907	0.000
ค่าคงที่	0.020		0.076	0.939

ค่า R = 0.870, ค่า R^2 = 0.756

จากตาราง 4 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อหาค่าอำนาจการทำนายของปัจจัยพยากรณ์ พบว่า ปัจจัยการยอมรับนวัตกรรม มีความสัมพันธ์กับการตัดสินใจใช้บริการในระดับสูง เท่ากับ 0.870 และเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายการตัดสินใจใช้บริการ คัดกรองผู้ป่วยโควิด 19 แบบใช้ลมหายใจ ได้ร้อยละ 75.60

ตาราง 5

ผลการวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ ของการรับรู้ความเสี่ยงและการยอมรับนวัตกรรม เพื่อพยากรณ์พึงพอใจในการใช้บริการ

ปัจจัยพยากรณ์	b	Beta	*t*	*p*-value
1. การรับรู้ความเสี่ยง	0.091	0.074	1.223	0.224
2. การยอมรับนวัตกรรม	0.692	0.080	8.704	0.000
ค่าคงที่	1.243		3.445	0.001

ค่า R = 0.686, ค่า R^2 = 0.470

จากตาราง 5 การวิเคราะห์การถดถอยเชิงพหุคูณ เพื่อหาค่าอำนาจของปัจจัยพยากรณ์ พบว่าปัจจัยการยอมรับนวัตกรรม เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในการใช้บริการ ในระดับค่อนข้างสูง เท่ากับ 0.686 และเป็นปัจจัยที่สามารถทำนายความพึงพอใจในการใช้บริการ คัดกรองผู้ป่วยโควิด 19 แบบใช้ลมหายใจ ได้ร้อยละ 47.00

การอภิปรายผล

ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการตรวจคัดกรองผู้ป่วยติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ ผลการวิเคราะห์พบว่าผู้เข้ารับบริการมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด โดยด้านที่ได้รับความพึงพอใจสูงที่สุดมี 2 ด้าน คือ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้ข้อมูล และด้านพื้นที่ในการให้บริการ สอดคล้องกับ การศึกษาของ Yudhanusorn and Tapachai (2020) ศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เข้าชมจัตุรัสวิทยาศาสตร์ อพวช. มีความพึงพอใจด้านราคามากที่สุด รองลงมาคือ ด้านบุคลากร สถานที่ ตามลำดับ สอดคล้องกับการอธิบายของ Sanont (2016) ความพึงพอใจเป็นระดับแห่งความรู้สึก เป็นอารมณ์แห่งความสุขหรือสิ่งที่ถูกกระตุ้นในด้านบวก ความพึงพอใจจะเกิดขึ้นเมื่อประสิทธิภาพของการบริการมีความใกล้เคียงหรือสูงกว่าความคาดหวังของผู้รับบริการ

ขณะที่การยอมรับนวัตกรรม เป็นปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการใช้บริการ เนื่องจากสามารถทำนายความพึงพอใจในการใช้บริการ คัดกรองผู้ป่วยโควิด 19 แบบใช้ลมหายใจ ได้ร้อยละ 47.00 ส่วนการรับรู้ความเสี่ยงไม่ส่งผลต่อความพึงพอใจ ในการใช้บริการคัดกรองผู้ป่วยโควิด 19 แบบใช้ลมหายใจ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ การศึกษาของ Charoenwong (2017) และ Supina (2017) พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงไม่มีอิทธิพลและไม่มีความสัมพันธ์กับประเด็นที่ต้องการศึกษาแต่อย่างใด

ต่อมา คือ การยอมรับนวัตกรรม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ เนื่องจาก สามารถทำนายการตัดสินใจใช้บริการ ได้ร้อยละ 75.60 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้เข้ารับบริการคิดว่าเครื่องคัดกรองแบบใช้ลมหายใจทำให้ผู้ป่วยเจ็บตัวน้อยลง รองลงมาคือ มีความสะดวกมากขึ้น กว่าการคัดกรองแบบเดิม สอดคล้องกับการศึกษาของ Tulanont (2019) การยอมรับเทคโนโลยี มีผลต่อการตัดสินใจซื้อสินค้าออนไลน์ของผู้สูงอายุ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Kitimool and Kanthachai (2021) พฤติกรรมการใช้งานและการยอมรับนวัตกรรมและเทคโนโลยี ที่มีผลต่อการเลือกใช้แอพพลิเคชั่นเครือข่ายสังคมออนไลน์ในเขตอำเภอ เมือง เชียงราย จังหวัดเชียงราย การศึกษา Khunthong, Ananchairachata, and Racharak (2020) เรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการยอมรับเทคโนโลยีทางการเงิน กรณีศึกษา ระบบการชำระเงินผ่านสมาร์ทโฟนด้วยเทคโนโลยี Near Field Communication (NFC) ในการซื้อสินค้าของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร โดยผลจากการวิจัยที่สอดคล้องกันทั้งหมด คือ ด้านการรับรู้ประโยชน์จากการใช้งาน เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด Ooi and Tan (2016) ได้กล่าวว่า นวัตกรรมที่สามารถเข้ามาแทนที่ระบบเดิมได้ดีกว่าจะเป็นแรงจูงใจสำคัญอย่างหนึ่งในการนำนวัตกรรมมาใช้ ซึ่งเครื่องคัดกรองผู้ป่วยโควิด 19 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจ ทำให้ผู้เข้ารับการตรวจไม่ต้องเจ็บตัวเหมือนเครื่องคัดกรองแบบเดิมที่ใช้วิธีการแยงจมูก (nasal swab) หรือวิธีการเจาะเลือด แม้จะสามารถตรวจด้วยน้ำลายแต่วิธีการนี้ เกิดข้อผิดพลาดได้ง่ายกว่า 2 วิธีข้างต้น อีกทั้งขั้นตอนการตรวจยังมีความสะดวก ผู้เข้ารับการตรวจเพียงแค่เดินเข้าไปในตู้และทำการเป่าลมหายใจเท่านั้น จึงเป็นนวัตกรรมที่มีความง่ายในการใช้งานและสามารถเข้ามาแทนที่การตรวจแบบเดิมได้ดีกว่าในความคิดเห็นของผู้เข้ารับบริการครั้งนี้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 จากผลการวิจัยผู้เข้ารับบริการ มีข้อเสนอแนะ /ข้อคิดเห็นเพิ่มเติม คือ เครื่องคัดกรองโควิด 19 แบบใช้ลมหายใจ ทำให้ลดการเจ็บตัวจากการตรวจและมีความต้องการให้มีใช้เพื่อตรวจคัดกรองโควิด 19 ในโรงพยาบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรสนับสนุนให้มีการนำไปใช้ในโรงพยาบาลหรือสถานที่อื่นๆ ที่มีความเกี่ยวข้องในการตรวจคัดกรองโรค

1.2 การยอมรับนวัตกรรมเป็นปัจจัยที่อิทธิพลต่อความพึงพอใจและการตัดสินใจใช้บริการ จึงเป็นแนวโน้มที่ดีในการส่งเสริมการพัฒนา นวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อเป็นทางเลือกให้แก่ประชาชน

2. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

2.1 ปัจจัยการยอมรับนวัตกรรม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเข้ารับบริการเครื่องคัดกรองผู้ป่วยโควิด 19 แบบไม่เจ็บตัว โดยการวิเคราะห์โปรไฟล์จากลมหายใจมากที่สุด จึงควรนำเสนอข้อมูลในด้านนวัตกรรมของเครื่องตรวจให้แก่ประชาชนทั่วไป เพื่อให้มีผู้เข้ารับบริการมากยิ่งขึ้น

2.2 จากผลการวิจัยการรับรู้ความเสี่ยง ไม่มีความสัมพันธ์และไม่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ และความพึงพอใจในการใช้บริการ ผู้พัฒนาเครื่องตรวจจึงควรให้ความสำคัญต่อประเด็นนี้ คือ ควรมีการให้ข้อมูลที่ถูกต้อง แก่ผู้เข้ารับบริการ

References

Charoenwong, W. (2017). *The relationship between risk perception and intention to buy accommodation online in Hat Yai District, Songkhla Province of Thai tourists*. Doctoral Dissertation of Business Administration, Prince of Songkhla University. [In Thai]

Jathurongkakul, A., & Jathurongkakul, D. (2006). *Consumer behavior*. Thammasat University Printing House. [In Thai]

Demirdogen, O., Yaprakli, S., Yilmaz, M. K., & Husain, J. (2010). Customer risk perceptions of internet banking–A study in Turkey. *Journal of Applied Business Research, 26*(6), 57-68.

Devore, J., & Peck, R. (1993). *Statistic: The exploration and analysis of data*. Wadsworth.

Dickins, D. (2008). *Consumer behavior, decision-making and the adventist educator*. Retrieved from https://christintheclassroom.org/vol_37a/37a-cc_141-156.pdf.

Kantabutr, S. (2011). *The factors related to consumers' decision on eco-product purchase in Nakhon Ratchasima province*. Master's Independent Study of Business Administration, Rajamangala University of Technology Thanyaburi. [In Thai]

Kitimool, T., & Kunthachai, A. (2021, March). *Usage behavior and acceptance of innovative technology affecting the selection of social networking application in Mueang Chiang Rai district, Chiang Rai province*. Retrieved from https://rsujournals.rsu.ac.th/index.php/rgrc/article/view/2379/1992 [In Thai]

Khunthong, U., Ananchairachata, N., & Racharak, B. (2020). Factors affecting acceptance of financial technology: A case study of smartphone payment system with Near Field Communication (NFC) technology in consumer shopping in Bangkok. *Rajapark Journal, 14*(32), 23-36. [In Thai]

Kotler, P., Wong, V., Saunders, J., & Armstrong, G. (2005). *Principles of marketing* (4th ed.). Prentice Hall.

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607-610.

Liljander, V., & Strandvik, T. (1995) The nature of customer relationships. In T. A. Swartz, D. E. Bowen, & S. W. Brown (Eds.), *Advances in services marketing and management, vol. 4* (pp. 141-167). JAI Press.

Marriott, H. R., & Williams, M. D. (2018). Exploring consumers perceived risk and trust for mobile shopping: A theoretical framework and empirical study. *Journal of Retailing and Consumer Services, 42,* 133-146.

Ooi, K. B., & Tan, G. W.-H. (2016). Mobile technology acceptance model: An investigation using mobile users to explore smartphone credit card. *Journal of Expert Systems with Applications, 59,* 33-46.

Rogers, E. M. (1995). *Diffusion of innovations* (4th ed.). The Free Press.

Sanont, R. (2016). *Causal factors influencing behavioral intent of astrology service users in Thailand*. Doctoral Dissertation of Business Administration, Ramkhamhaeng University. [In Thai]

Supina, P. (2017). *Perceived risk and high involvement procuct purchase of new customer on e-commerce*. Master's Independent Study of Science, Thammasat University. [In Thai]

Tulanont, S. (2019). *Acceptance of technology affecting the decision to buy online products of the elderly*. Master's Thesis of Business Administration, Naresuan University. [In Thai]

Wang, C., Horby, P. W., Hayden, F. G., & Gao, G. F. (2020). A novel coronavirus outbreak of global health concern. *The Lancet, 395*(10223), 470-473.

World Health Organization. (2021). *COVID-19 WHO Thailand situation reports*. Retrieved from https://www.who.int/thailand/emergencies/novel-coronavirus-2019/situation-reports

Yudhanusorn, S., & Tapachai, N. (2020). Visiting behavior and marketing satisfaction to the square, NSM Science. *Valaya Alongkorn Review, 10*(2), 122-130. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.58

Received:	November	16, 2022
Revised:	November	14, 2023
Accepted:	December	9, 2023

รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

อุดม ดีเลิศประดิษฐ์[1] อำนวย ทองโปร่ง[2]
อภิสิทธิ์ กฤษเจริญ[3] ประทีป ฉัตรศุภางค์[4]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก (2) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก (3) สร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก และ (4) ประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การวิจัยเป็นแบบผสมผสาน กลุ่มตัวอย่างได้แก่ ผู้บริหาร และครูผู้สอน จำนวน 467 คน การสนทนากลุ่ม จำนวน 9 คน และผู้บริหารโรงเรียนประเมินรูปแบบ จำนวน 13 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสอบถาม และแบบประเมินรูปแบบ

ผลการวิจัย พบว่า องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิกมี 12 ด้าน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโรงเรียนคาทอลิกโดยรวมอยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมมีค่าเท่ากับ 0.022 การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารสถานศึกษา; หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; โรงเรียนคาทอลิก
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
อุดม ดีเลิศประดิษฐ์, อำนวย ทองโปร่ง, อภิสิทธิ์ กฤษเจริญ และประทีป ฉัตรศุภางค์. (2566). รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 818-831.

[1] หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: dom333dom@gmail.com
[2] คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] ศูนย์วิจัยค้นคว้าศาสนาและวัฒนธรรม วิทยาลัยแสงธรรม
[4] คณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

Educational Institution Administration Model According tothe Sufficiency Economy Philosophy Catholic SchoolsUnder the Catholic Diocese of Northeastern Region

Udom Deelertpradit[1] Amnuay Thongprong[2]
Aphisit Kritcharoen[3] Pratheep Chatsuphang[4]

Abstract

This research article aims to (1) study the components of the administration of educational institutions according to the sufficiency economy philosophy of Catholic Schools; (2) study the current, the desirable, and the need for the administration of educational institutions according to the sufficiency economy philosophy of Catholic Schools; (3) create for the administration of educational institutions according to the sufficiency economy philosophy of Catholic Schools; and (4) assess the model of educational institution administration according to the sufficiency economy philosophy of Catholic Schools by using mixed methods research. The sampling consisted of 467 administrators and teachers, a group discussion meeting with 9 experts, and an evaluation of the model by 13 school administrators. The instrument was a questionnaire and a suitability assessment form.

Findings are as follows: The components of school administration in Catholic schools under the Diocese of Northeastern Region had 12 components. The current, desirable, and need for the administration of educational institutions according to the sufficiency economy philosophy of Catholic Schools in total is at a high level. In addition, the need for educational institution administration according to the sufficiency economy philosophy in Catholic schools overall was equal to 0.022. The model evaluation of school administration according to the sufficiency economy philosophy of Catholic schools had been evaluated both for suitability and possibility at the highest level.

Keywords: Educational Institution Administration Model; Sufficiency Economy Philosophy; Catholic Schools

Type of Article: Research Article

Cite this article as:

Deelertpradit, U., Thongprong, A., Kritcharoen, A., & Chatsuphang, P. (2023). Educational institution administration model according to the sufficiency economy philosophy Catholic Schools under the Catholic Diocese of Northeastern Region. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 818-831.

[1] Doctor of Philosophy Program in Social Sciences, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: dom333dom@gmail.com
[2] Faculty of Education, Ramkhamhaeng University
[3] Religion and Culture Research Center, Saengtham College
[4] Faculty of Social Sciences and Humanities, Mahidol University

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึกการอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต (Asavapoom, 2017) การศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนามนุษย์ เพื่อขับเคลื่อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และการเมืองการปกครอง (Pruittikul, 2017)

การศึกษาคาทอลิกให้ความสำคัญการกล่อมเกลาด้านจิตวิญญาณสำหรับเยาวชน จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อมุ่งสู่ความเป็นเลิศ (Srivichairat, 2010) มุ่งพัฒนาให้เยาวชนมีบุคลิกภาพที่ดี มีวุฒิภาวะความเป็นผู้นำ มีทักษะการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีความหมาย มีพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และจิตวิญญาณ มุ่งสู่ความครบครันของความเป็นมนุษย์แท้ (Catholic Education Council of Thailand, 2013) โดยหล่อหลอมให้เยาวชนเป็นผู้ที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรักเมตตา เคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความซื่อสัตย์ สุจริต เดินในหนทางแห่งความจริง มีความกล้าหาญ ทำสิ่งที่ถูกต้องและเที่ยงตรง เป็นผู้มีความกตัญญู รู้คุณ ตระหนักในความดี ความมีน้ำใจ เป็นผู้ให้ มีความพอเพียง มีชีวิตอย่างเรียบง่าย มีความสุข (Catholic Education Council of Thailand, 2012)

เนื่องจากกระแสบริโภคนิยม วัตถุนิยม โรงเรียนคาทอลิกเกิดวิกฤติด้านคุณค่า ทำให้เกิดค่านิยมที่ผิดและศีลธรรมที่เสื่อม ความไม่สมดุลของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความเหลื่อมล้ำทางสังคม เศรษฐกิจและโอกาสทางการศึกษา ทำให้เกิดความแตกแยกทางความคิด นำไปสู่การใช้ความรุนแรง ความขัดแย้งในความคิด และความขัดแย้งทางการเมือง ขาดวิสัยทัศน์และการเตรียมตัวสู่ประชาคมอาเซียน (Catholic Education Council Association (Thailand), 2013) การไหลตามกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก เน้นการแข่งขันด้านวิชาการเพื่อชื่อเสียงจนขาดอัตลักษณ์ การศึกษาแบบคาทอลิกถูกชุมชนและผู้ปกครองมองว่าจำกัดโอกาสในการให้การศึกษาด้วยปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ ทำโรงเรียนเป็นธุรกิจ เน้นการสอนด้านวิชาการมากกว่าการอบรมด้านศีลธรรม เป็นโรงเรียนของคนมั่งมี (Catholic Education Council of Thailand, 2012) การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยีทำให้การจัดการศึกษาต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจนขาดความสำนึกถึงอุดมคติ หลักการ และเป้าหมายหลักตามที่พระศาสนจักรคาทอลิกกำหนด (Chatbanyong, 2012)

เพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยเห็นว่า หากโรงเรียนคาทอลิกนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชที่ทรงมีพระราชดำรัสให้กับประชาชนชาวไทย โดยเฉพาะเรื่องการพัฒนาการศึกษาในประเทศไทย ตาม “หลักแห่งความพอเพียง” ตามกรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” กล่าวคือ 3 ห่วง ประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยที่ทั้งหมดนั้นอยู่ภายใต้ 2 เงื่อนไข คือ การมีความรู้ และคุณธรรม สามารถดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ อย่างสมดุล (Ngamkanok, 2011)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนคาทอลิก สังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพื่อให้การบริหารโรงเรียนคาทอลิกมีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงยุคใหม่ การบริหารจัดการงานทุกระบบเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง และพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดความรู้

ทักษะ และเจตคติ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างสมดุล ยั่งยืน และมีความสุขตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

4. เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ประกอบด้วย (1) หลักการบริหารสถานศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก (2) หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วย และ (3) ด้านประสิทธิผลการบริหารตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหาร และครูผู้สอนในโรงเรียนคาทอลิก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้ทรงวุฒิ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการศึกษา กลุ่มผู้บริหารการศึกษา และกลุ่มนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ข้อมูลที่ได้ทำให้ทราบถึงสภาพปัจจุบัน และสภาพที่พึงประสงค์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือสามารถนำไปวางแผนพัฒนาการบริหารให้ดีขึ้นได้

2. มีรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มี ความเหมาะสม

3. มีข้อมูลพื้นฐานให้กับผู้สนใจศึกษาเกี่ยวกับสภาพการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

หลักการบริหารสถานศึกษา

หลักการบริหารสถานศึกษาที่เป็นโครงสร้างองค์กรเป็นระบบการติดต่อสื่อสาร และอำนาจบังคับบัญชาที่เชื่อมต่อคน และกลุ่มคนเข้าด้วยกัน เพื่อทำงานจนบรรลุเป้าหมาย มีนักวิชาการได้กล่าวถึง หลักการบริหารสถานศึกษาไว้ ดังนี้

On-Un and Ketthong (2015) ศึกษาแนวทางการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบดังนี้

1. ด้านการบริหารงานวิชาการ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการอบรมให้ความรู้แก่ครูด้านสื่อการเรียนการสอนและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา นิเทศ ติดตามและประเมินผลการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งบริหารโครงการวิชาการแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษา

2. ด้านการบริหารงานบุคคล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาวางแผนอัตรากำลังบุคลากรที่มีอยู่ให้ตรงตามความต้องการที่แท้จริง รวมถึงส่งบุคลากรไปอบรมกับ

หน่วยงานภายนอกอยู่เป็นประจำและจัดประชุมหัวหน้ากลุ่มงานต่างๆ เพื่อมอบหมายงานรวมถึงจัดประชุมบุคลากรทุกคนในโรงเรียนเพื่อชี้แจงเป้าหมายของการปฏิบัติงาน

3. ด้านการบริหารงานงบประมาณ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาเพื่อดำเนินการจัดสรรงบประมาณของสถานศึกษาให้คณะกรรมการสถานศึกษาและครูในโรงเรียนมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการระดมทรัพยากรทางการศึกษา จัดอบรมให้ความรู้แก่ครูในเรื่องตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผล และรายงานการใช้งบประมาณ

4. ด้านการบริหารงานทั่วไป ได้แก่ ด้านงานกิจการนักเรียน ผู้บริหารสถาน-ศึกษาจัดให้มีการประชุมผู้ปกครองประจำปีการศึกษา เพื่อชี้แจงกฎระเบียบของโรงเรียนแก่ผู้ปกครอง จัดอบรมครูที่ปรึกษาในเรื่องระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนพร้อมกับประเมินผลและรายงานผล ด้านงานอาคารสถานที่ ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีการซ่อมแซมและปรับปรุงภูมิทัศน์ในโรงเรียน โดยสำรวจความต้องการของบุคลากรในโรงเรียน

Intrachot (2009) ศึกษาการบริหารจัดการสถานศึกษาตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีองค์ประกอบ คือ (1) ด้านการบริหารวิชาการ (2) ด้านการบริหารงบประมาณ (3) ด้านการบริหารงานบุคคล และ (4) ด้านการบริหารทั่วไป

Darunaratchaburi Witaed Suksa School (2021) เสนอหลักการบริหารสถานศึกษาโดยจัดโครงสร้างการบริหารโรงเรียน 5 ฝ่าย ประกอบด้วย (1) ด้านการบริหารวิชาการ (2) ด้านการบริหารงบประมาณ (3) ด้านการบริหารงานบุคคล (4) ด้านการบริหารทั่วไป และ (5) ด้านจิตตาภิบาล

Chanupakara (2013) เสนอนโยบายของสภาพระสังฆราชคาทอลิก กำหนดให้โรงเรียนคาทอลิกมีฝ่ายจิตตาภิบาลในโครงสร้างการบริหารโรงเรียน ดังนั้น ภาระงานของโรงเรียนคาทอลิก ประกอบด้วย งานวิชาการ งานบุคลากร งานงบประมาณ งานบริหารทั่วไป และงานจิตตาภิบาล

Phraesiri (2002) เสนอลักษณะงานของจิตตาภิบาลในโรงเรียน ประกอบด้วย (1) งานของจิตตาภิบาลต้องเป็นการปลุกจิตสำนึกให้ทุกคนอุทิศตนเพื่อส่งเสริมสนับสนุนช่วยเหลือและคุ้มครองสิทธิและศักดิ์ศรีของมนุษย์ โดยเฉพาะผู้ยากจนและด้อยโอกาส (2) งานของจิตตาภิบาลต้องก่อให้เกิดการไตร่ตรอง เพื่อพัฒนากระบวนการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวัฒนธรรม (3) งานของจิตตาภิบาลต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ “ครอบครัว” เป็นฐานสำคัญและเป็นที่เชิดชู ปกป้องคุณค่าชีวิตอย่างแท้จริง เน้นบทบาทของพ่อแม่ในฐานะครู หรือผู้ให้การฝึกอบรมคนแรกของบุตรธิดา และมุ่งรื้อฟื้นคุณค่าที่ดีงามของครอบครัวไทย อีกทั้งเสริมสร้างชุมชนท้องถิ่นให้เข้มแข็ง

สรุปได้ว่า หลักการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารทั่วไป และด้านจิตตาภิบาล

หลักการบริหารตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาเศรษฐกิจแบบพอเพียงนั้นเป็นแนวทางวิถีชีวิตการปฏิบัติที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแก่พสกนิกรชาวไทย มีนักวิชาการได้กล่าวถึง หลักการบริหารตามหลักของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ ดังนี้

Ngamkanok (2011) กล่าวว่า กรอบแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด “3 ห่วง 2 เงื่อนไข” กล่าวคือ 3 ห่วง ประกอบไปด้วย ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล และการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยที่ทั้งหมดนั้นอยู่ภายใต้ 2 เงื่อนไข คือ การมีความรู้ และคุณธรรม สามารถดำเนินกิจกรรมด้าน

ต่างๆ อย่างสมดุล

Office of the Development Board National Economy and Society (2007) เสนอว่า แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด “3 ห่วง 2 เงื่อนไข ประกอบด้วย

พอประมาณ หมายถึง ความพอดีต่อ ความจำเป็นและเหมาะสมกับฐานะของตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป และต้อง ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจ ดำเนินการเรื่องต่างๆ อย่างมีเหตุผลตามหลัก วิชาการ หลักกฎหมาย หลักศีลธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมที่ดีงาม คิดถึงปัจจัยที่เกี่ยวข้อง อย่างถ้วนถี่ โดยคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจาก การกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ

ภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัว ให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงในด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม เพื่อให้สามารถปรับตัวและรับมือได้อย่างทันท่วงที

เงื่อนไขสำคัญเพื่อให้เกิดความพอเพียง การตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัย ทั้งเงื่อนไขคุณธรรม หลักวิชา และเงื่อนไขชีวิตเป็นพื้นฐานเงื่อนไขคุณธรรม เสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติให้มีความซื่อสัตย์สุจริต รู้รัก สามัคคี ไม่โลภ ไม่ตระหนี่และรู้จักแบ่งปันให้ผู้อื่น

เงื่อนไขหลักวิชา อาศัยความรอบรู้รอบคอบ และระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้วางแผนและดำเนินการทุกขั้นตอนเงื่อนไขชีวิต ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีความเพียร มีสติ และปัญญาบริหารจัดการ การใช้ชีวิต โดยใช้หลัก วิชาและคุณธรรมเป็นแนวทางพื้นฐาน

สรุปได้ว่า กรอบแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ภายใต้กรอบแนวคิด 3 ห่วง 2 เงื่อนไข” กล่าวคือ 3 ห่วง ประกอบไปด้วย ด้านความพอประมาณ ด้านความมีเหตุมีผล และด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว โดยที่ทั้งหมดนั้นอยู่ภายใต้ 2 เงื่อนไข คือ ด้านการมีความรู้และด้านการมีคุณธรรม สามารถดำเนินกิจกรรมด้านต่างๆ อย่างสมดุล

ประสิทธิผลการบริหารตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษา

ประสิทธิผลการบริหารงานสถานศึกษาเป็นความสำเร็จของสถานศึกษาที่สามารถดำเนินงานจนบรรลุเป้าหมาย มีนักวิชาการได้กล่าวถึง ประสิทธิผลการบริหารตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษา ไว้ดังนี้

1. ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน

Yodsalee and Boonsong (2016) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ความรู้หรือ ทักษะที่ต้องใช้สติปัญญาและสมรรถภาพทางสมองที่ได้รับมาจากการสั่งสอน แสดงออกมาในรูปความสำเร็จสามารถวัดได้โดยการแสดงออกมาทั้ง 3 ด้าน คือพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย ด้านทักษะพิสัย และใช้แบบทดสอบความสามารถใน การเรียนรู้เกี่ยวกับเนื้อหาวิชาที่เรียน

Teedee (2018) กล่าวว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง ผลที่เกิดจากการกระทำของบุคคล เป็นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมโดยเป็นผลจากการได้รับประสบการณ์จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือจากการเรียน การสอนในชั้นเรียน สามารถประเมินหรือวัดประมาณได้จากการทดสอบ หรือการสังเกตพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงไป

2. คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

Phongtepin (2010) กล่าวว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมการแสดงออกของผู้เรียนที่บ่งบอกให้เห็นอุปนิสัยที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดีงาม ความถูกต้องที่มีอยู่ภายในจิตใจของผู้เรียน พฤติกรรมนั้นแสดงออกในสิ่งที่ดีงามจนเคยชินเป็นกิจนิสัยและลักษณะนิสัย สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

Rasamee (2009) กล่าวว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง สิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เพื่อนำมาเป็นตัวกำหนดทิศทางและจุดเน้นในการดำเนินงานของสถานศึกษา

สรุปได้ว่า ประสิทธิผลการบริหารตามรูปแบบการบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

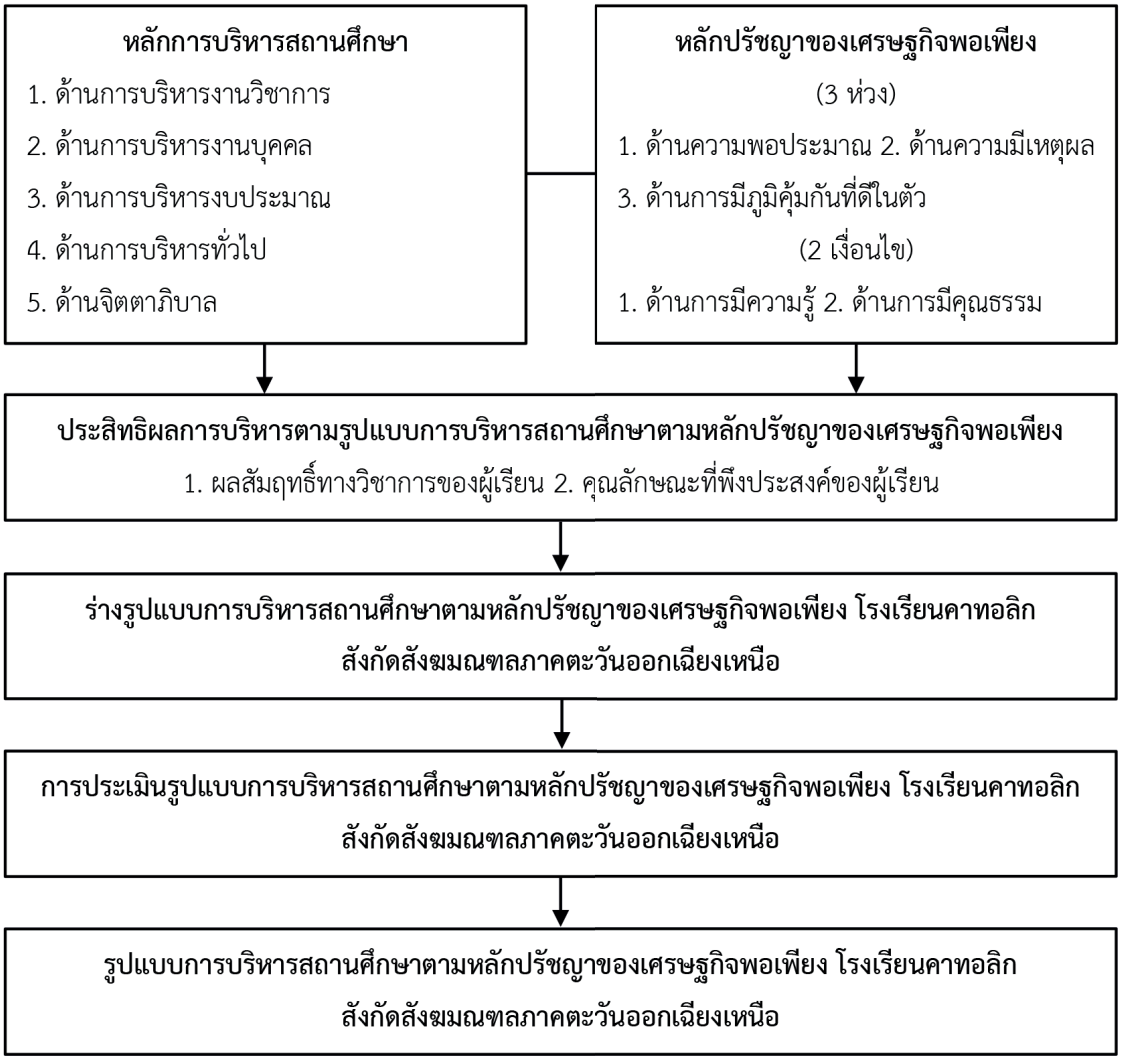

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนในโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือปีการศึกษา 2564 จาก 4 สังฆมณฑล ได้แก่ สังฆมณฑลท่าแร่-หนองแสงสังฆมณฑลอุบลราชธานี สังฆมณฑลนครราชสีมา และสังฆมณฑลอุดรธานี จำนวน 40 โรงเรียน ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 201 คน และครูผู้สอน จำนวน 2,675 คน (Catholic Education Council of Thailand, 2013)

กลุ่มตัวอย่าง กำหนดโดยใช้ตาราง Krejcie and Morgan (1970) ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยการคำนวณสัดส่วนกลุ่มตัวอย่างของความเป็นตัวแทนของทั้ง 40 โรงเรียน จากนั้นจึงทำการสุ่มอย่างง่าย ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารจำนวน 132 คน และครูผู้สอน 335 คน รวมจำนวน 467 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้ทรงวุฒิ จำนวน 9 คน โดยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจงจาก 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการศึกษา กลุ่มผู้บริหารการศึกษา และกลุ่มนักวิชาการที่มีประสบการณ์ด้านหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

สร้างแบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง เพื่อประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก จำนวน 125 ข้อ โดยแบบสอบถามมีค่าความเชื่อมั่น .990 จากนั้น นำผลจากแบบสอบถามมาสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และจัดประชุมสนทนากลุ่ม ผู้ทรงวุฒิ จำนวน 9 คน เพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารสถานศึกษา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

โดยใช้การวิเคราะห์สถิติ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์เนื้อหาจากข้อมูลเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สรุปผลดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า องค์ประกอบของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑล ประกอบด้วย (1) ด้านการบริหารวิชาการ (2) ด้านการบริหารบุคคล (3) ด้านบริหารงานงบประมาณ (4) ด้านบริหารงานทั่วไป (5) ด้านจิตตาภิบาล (6) ด้านความพอประมาณ (7) ด้านความมีเหตุผล (9) ด้านการมีความรู้ (10) ด้านการมีคุณธรรม (8) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (11) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน และ (12) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สภาพปัจจุบัน การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ ด้านจิตตาภิบาล อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการมีคุณธรรม อยู่ในระดับมาก

ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน อยู่ในระดับมาก สภาพที่พึงประสงค์การบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ ด้าน จิตตาภิบาล อยู่ในระดับมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนอยู่ในระดับ มากที่สุด ส่วนข้อที่น้อยที่สุด คือ ด้านการบริหารงบประมาณอยู่ในระดับมาก และความต้องการจำเป็นการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวม มีค่าเท่ากับ 0.022 เมื่อพิจารณาค่าเฉลี่ยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับ ได้แก่ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน มีค่าเท่ากับ 0.037 อยู่ในลำดับแรก รองลงมาคือ ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน มีค่าเท่ากับ 0.032 ส่วนลำดับสุดท้ายคือ ด้านจิตตาภิบาล มีค่าเท่ากับ 0.017

ตอนที่ 3 ผลการสร้างรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก ประกอบด้วย หนึ่ง รูปแบบ ประกอบด้วย หลักการ และเหตุผลของรูปแบบ สอง วัตถุประสงค์ของรูปแบบ สาม สาระสำคัญของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 10 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารวิชาการ 11 รายการ (2) ด้านการบริหารบุคคล11รายการ (3) ด้านบริหารงานงบประมาณ 10 รายการ (4) ด้านบริหารงานทั่วไป 11 รายการ (5) ด้านจิตตาภิบาล 13 รายการ (6) ด้านความพอประมาณ 10 รายการ (7) ด้านความมีเหตุผล 8 รายการ (8) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 10 รายการ (9) ด้านการมีความรู้ 10 รายการ (10) ด้านการมีคุณธรรม 11 รายการ (11) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน 10 รายการ และ (12) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 10 รายการ สี่ แนวทางการนำรูปแบบสู่การปฏิบัติ และห้า ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ

ตอนที่ 4 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินความเหมาะสมและความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด และความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด

การอภิปรายผล

การศึกษารูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อภิปรายผลได้ดังนี้

1. องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษา โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ประกอบด้วย องค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก ประกอบด้วย (1) ด้านการบริหารวิชาการ (2) ด้านการบริหารบุคคล (3) ด้านบริหารงานงบประมาณ (4) ด้านบริหารงานทั่วไป (5) ด้านจิตตาภิบาล (6) ด้านความพอประมาณ (7) ด้านความมีเหตุผล (8) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว (9) ด้านการมีความรู้ (10) ด้านการมีคุณธรรม (11) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน และ (12) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับ Wichaakarawit (2010) พบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีองค์ประกอบการดำเนินงาน 4 ด้าน คือ ด้านบริหารงานวิชาการ ด้านบริหารงานงบประมาณ ด้านบริหารงานบุคคล ด้านบริหารงานทั่วไป โดยในแต่ละด้านได้บูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 5 เรื่อง สู่การบริหารสถานศึกษา ประกอบด้วย (1) ความพอประมาณ (2) ความมีเหตุผล (3) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี (4) เงื่อนไขความรู้ และ (5) เงื่อนไขคุณธรรม สอดคล้องกับ Bantuth, Julsuwan, and Wiwattanapathee (n.d.) รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย การบริหารกลุ่มงานทั่วไป กลุ่มงานบุคคล กลุ่มงานบริหารงบประมาณ และการบริหารกลุ่มงานวิชาการ โดยสอดคล้องกับ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี และมีเงื่อนไขความรู้ เงื่อนไขคุณธรรม สอดคล้องกับ Darunaratchaburi Witaed Suksa School (2021), Roi Et Convent of the Infant Jesus School (2021) เสนอหลักการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย (1) ด้านการบริหารวิชาการ (2) ด้านการบริหารงบประมาณ (3) ด้านการบริหารงานบุคคล (4) ด้านการบริหารทั่วไป และ (5) ด้านจิตตาภิบาล

2. สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออก เฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Puiphong and Thamthasananont (2018) พบว่า การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 สภาพปัจจุบัน โดยรวม และรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก

สภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิจัยนี้ สอดคล้องกับ Puiphong and Thamthasananont (2018) ซึ่งพบว่า การพัฒนาแนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สำหรับโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 27 สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมาก เช่นกัน

ส่วนความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาโรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ความต้องการจำเป็นในการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยภาพรวมมีค่าเท่ากับ 0.022 ทั้งนี้ เป็นเพราะด้านผลสัมฤทธิ์ด้านวิชาการของผู้เรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา และนำไปประยุกต์ใช้ ตามสถานการณ์ได้ อย่างเหมาะสม ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Puiphong and Thamthasananont (2018) พบว่า มีค่าดัชนีความต้องการจำเป็นเฉลี่ยโดย รวมอยู่ในระดับมาก คือ 0.01 ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Boontan and Worachat (2019) พบว่า การพัฒนาแนวทางการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (โรงเรียนพอเพียงท้องถิ่น) สำหรับโรงเรียนสังกัดเทศบาล กลุ่มจังหวัดการศึกษาท้องถิ่นที่ 12 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน และลำดับความต้องการจำเป็น (PNI modified) ในการพัฒนาแนวทางการบริหารตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษามีความต้องการจำเป็นมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านผลลัพธ์ภาพความสำเร็จ และด้านการพัฒนาบุคลากรของสถานศึกษา ตามลำดับ สอดคล้องกับ Chaiprakhun (2012) ที่ศึกษาการประเมินความ

ต้องการจำเป็นในการฝึกปฏิบัติงานอภิบาลของบัณฑิต วิทยาลัยแสงธรรม ผลการประเมินความต้องการจำเป็นในการฝึกปฏิบัติงานอภิบาลของบัณฑิต วิทยาลัยแสงธรรมมีสภาพที่เป็นอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีสภาพที่ควรจะเป็นอยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าดัชนีลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็น (PNI) โดยรวมเท่ากับ 0.27 โดยด้านการอภิบาลผู้ป่วยและผู้สูงอายุ และผลการวิเคราะห์เมทริกซ์ในภาพรวมอยู่ในส่วนที่ 2 คือ ผลงานประสบความสำเร็จดี

3. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก ประกอบด้วย หนึ่ง หลักการและเหตุผลของรูปแบบ สอง วัตถุประสงค์ของรูปแบบ สาม สาระสำคัญของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 10 ด้าน คือ (1) ด้านการบริหารวิชาการ 11 รายการ (2) ด้านการบริหารบุคคล 11 รายการ (3) ด้านบริหารงานงบประมาณ 10 รายการ (4) ด้านบริหารงานทั่วไป 11 รายการ (5) ด้านจิตตาภิบาล 13 รายการ (6) ด้านความพอประมาณ 10 รายการ (7) ด้านความมีเหตุผล 8 รายการ (8) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว 10 รายการ (9) ด้านการมีความรู้ 10 รายการ (10) ด้านการมีคุณธรรม 11 รายการ (11) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน 10 รายการ (12) ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน 10 รายการ สี่ แนวทางการนำรูปแบบสู่การปฏิบัติ และห้า ปัจจัยสนับสนุนความสำเร็จ ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Ukprakhon (2015) พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการงานวิชาการโดยบูรณาการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียน ประกอบด้วย (1) หลักการและเหตุผล (2) วัตถุประสงค์ (3) สาระสำคัญ (4) แนวทางสู่การปฏิบัติ (5) เงื่อนไขความสำเร็จ

4. การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนคาทอลิก สังกัดสังฆมณฑลภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า มีความเหมาะสม และความเป็นไปได้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับ Tungsrithong, Phumkorak, and Sakpakornkan (2019) พบว่า การประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาพอเพียง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุดและความมีประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับ Wattana (2018) ในการประเมินรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผลการประเมินรูปแบบมีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ อยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการบริหารวิชาการ ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนให้ครอบคลุม ตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการศึกษา

2. ด้านการบริหารบุคคล ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรส่งเสริมครูบุคลากรแสวงหาความรู้ และพัฒนาตนเอง ตามความต้องการและความจำเป็นอย่างสม่ำเสมอ

3. ด้านบริหารงานงบประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรดำเนินงานด้านงบประมาณที่แสดงถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

4. ด้านบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรเปิดโอกาสให้คณะกรรมการสถานศึกษาผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนรวมรับผิดชอบบริหารจัดการสถานศึกษาอย่างจริงจัง

5. ด้านจิตตาภิบาล ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการรับการศึกษาในโรงเรียนคาทอลิก โดยไม่จำกัดเชื้อชาติ ศาสนา สถานภาพทางสังคม และเศรษฐกิจ

6. ด้านความพอประมาณ ผู้บริหารโรงเรียน

คาทอลิกควรมีความพอดีต่อความจำเป็น และเหมาะสมกับฐานะของโรงเรียน สังคม สิ่งแวดล้อม รวมทั้งวัฒนธรรมในแต่ละท้องถิ่น มีการบูรณะซ่อมแซมวัสดุอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานเพื่อไม่ให้สิ้นเปลืองงบประมาณในการจัดซื้อของใหม่ ควรจัดกิจกรรมส่งเสริมให้ครู บุคลากรปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการใช้จ่ายอย่างประหยัด มีการพัฒนาหลักสูตรให้มีสาระปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคม เพื่อความคุ้มค่าในการจัดการศึกษา มีเตรียมความพร้อมทุกด้านโดยการจัดประชุมคณะทำงาน และมีการสื่อสารให้เข้าใจตรงกัน

7. ด้านความมีเหตุผล ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรบริหารจัดการ และการดำเนินงาน ตามหลักวิชาการ การตัดสินใจดำเนินการบนหลักการเหตุผลที่เน้นประชาธิปไตย

8. ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรบริหารจัดการสถานศึกษาโดยคำนึงถึงความต้องการของชุมชน ผู้ปกครอง และนักเรียนเป็นหลัก

9. ด้านการมีความรู้ ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรแสวงหาความรู้ใหม่ๆ ที่ทันสมัยอยู่เสมอมาเป็นฐานในการตัดสินใจ

10. ด้านการมีคุณธรรม ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ยึดความโปร่งใส ในการปฏิบัติงาน

11. ด้านผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรพัฒนานักเรียนให้มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารได้อย่างเหมาะสม ปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ

12. ด้านคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน ผู้บริหารโรงเรียนคาทอลิกควรพัฒนานักเรียนให้อยู่ร่วมกันด้วยดีในครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างมีความสุข

References

Asavapoom, S. (2017). Reviewing the definition of education and learning: The starting point for solving educational quality problems. *Journal of Ratchathani Innovative Social Sciences, 1*(3), 1-7. [In Thai]

Bantuth, P., Julsuwan, S., & Wiwattanapathee, K. (n.d.). *School administration models according to the philosophy of sufficiency economy in educational institutions under the Office of Secondary Education Service Area*. Mahasarakham University, Faculty of Education. [In Thai]

Boontan, T., & Worachat, P. (2019). The development of management guidelines based on sufficiency economic philosophy (local sufficiency school) for schools under the municipality, local education provincial group 12. *Humanities and Social Sciences Journal Mahasarakham University, 38*(3), 66-77. [In Thai]

Catholic Education Council of Thailand. (2012). *Moving forward with Catholic education identity, 2012-2015*. Author. [In Thai]

Catholic Education Council Association (Thailand). (2013). *Basic principles of learning activities according to the Catholic education identity*. Author. [In Thai]

Chaiprakhun, P. (2012). *An assessment of needs in pastoral practice of graduates, Sangtham College*. Master's Thesis of Education, Silpakorn University. [In Thai]

Chanupakara, S. (2013). *Management of catholic school in Thailand beyond catholic school identity*. Doctoral Thesis of Philosophy, Silpakorn University. [In Thai]

Chatbanyong, N. (2012). A model for the development of basic Catholic educational institutions under the dioceses in Thailand to promote being a learning organization. *Eastern Asia University Academic Journals, 6*(1), 54-66. [In Thai]

Darunaratchaburi Witaed Suksa School. (2021). *Administrative structure*. Retrieved from http://www.darunawitaed.ac.th/index.php/about-drws/2014-01-24-02-16-35 [In Thai]

Intrachot, M. (2009). *School management according to sufficiency economy philosophy of the basic educational school under the Bangkok Educational Service Area Office 3*. Master's Thesis of Education, Thonburi Rajabhat University. [In Thai]

Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). Determining sample size for research activities. *Educational and Psychological Measurement, 30*(3), 607-610.

Ngamkanok, S. (2011). Sufficiency economy: From school to sustainable community. *Journal of Education and Social Development, 7*(1), 6-17. [In Thai]

Office of the Development Board National Economy and Society. (2007). *Philosophy of sufficiency economy*. Office of the Development Board National Economy and Society. [In Thai]

On-Un, S., & Ketthong, T. (2015). Guidelines for school administration based on sufficiency economy philosophy of secondary schools in Tak province under the Jurisdiction Secondary Education Service Office Area 38. *Journal of Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities. 5*(Special), 195-208. [In Thai]

Phongtepin, K. (2010). *Creation of the desirable characteristics of voluntary spirit for grade 6 students under the Khon Kaen Educational Service Area Office 1*. Master's Thesis of Education. Loei Rajabhat University. [In Thai]

Phraesiri, W. (2002). *Guidelines for the development of spiritual governance in Catholic Schools in the Archdiocese of Bangkok (primary operational edition)*. Catholic Diocese of Bangkok. [In Thai]

Pruittikul, S. (2017). Educational administration and changes in the 21st century. *Journal of Education, 28*(2), 30-44. [In Thai]

Puiphong, J., & Thamthasananont, S. (2018). The development of curriculum management guidelines and learning activities according to the philosophy of sufficiency economy for affiliated schools under Secondary Educational Service Office Area 27. *Asian Graduate College Journal, 8*(1), 69-77. [In Thai]

Rasamee, N. (2009). *The construction of a desirable characteristics scale for discipline for level 3 students: Phetchabun Educational Service Area Office 1*. Master's Thesis of Education, Phetchabun Rajabhat University. [In Thai]

Roi Et Convent of the Infant Jesus School. (2021). *Administration and personnel*. Retrieved from: http://holy.ac.th [In Thai]

Srivichairat, V. (2010). *Catholic education and Thai women's development in 336 years of Thai Catholic education*. Catholic Education Council Association. [In Thai]

Teedee, T. (2018). An achievement of project analysis and project management titled project feasibility study through using peer assisted learning. *Faculty of Humanities and Social Sciences Thepsatri Rajabhat University Journal, 9*(2), 11-22. [In Thai]

Tungsrithong, C., Phumkorak, P., & Sakpakornkan, N. (2019). Management model development on sufficiency economy school under the Office of Primary Educational Service Area in Lower Northeast Area. *Journal of Thonburi Rajabhat University, 13*(2), 60-76. [In Thai]

Ukprakhon, R. (2015). A model development of academic management Integration of philosophy of sufficiency economy in schools under the Office of Nakhon Ratchasima Elementary Education Service Area. *Journal of Research and Development Buriram Rajabhat University, 10*(1), 43-49.

Wattana, A. (2018). *Educational institutions management model towards school excellence under the Provincial Administrative Organization*. Nakhon Sawan Rajabhat University, Graduate School. [In Thai]

Wichaakarawit, C. (2010). *Administrative model for basic educational institutions in the highlands according to the philosophy of the sufficiency economy in Chiang Mai and Mae Hong Son provinces*. Chiang Mai Rajabhat University. [In Thai]

Yodsalee, C., & Boonsong, K. (2016). Factors affecting student achievement under the jurisdiction of Prachuap Khiri Khan Primary Educational Service Area Office 2. *Humanities, Social Sciences, and Arts, 9*(1), 1208-1223. [In Thai]

DOI: 10.14456/phdssj.2023.59

Received:	August	3, 2022
Revised:	November	18, 2023
Accepted:	December	9, 2023

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง

เขมสุรีย์ อนันต์เศวต[1] สุขสมัย สุทธิบดี[2] อุทัย อาทิเวช[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง (2) ปัญหาความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของประเทศไทย (3) กฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของต่างประเทศ และ (4) พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า เนื่องจากประเทศไทยไม่มีกฎหมายในความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังไว้เป็นกฎหมายเฉพาะ ดังนั้น จึงควรมีการบัญญัติกฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชังและกำหนดนิยามคำว่าอาชญากรรมความเกลียดชัง ไว้เป็นบทเฉพาะในประมวลกฎหมายอาญา รวมทั้งมีการเพิ่มโทษให้หนักขึ้นในกรณีหากมีการกระทำความผิดด้วยความเกลียดชังต่อชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา ความพิการ รสนิยมทางเพศ หรืออัตลักษณ์ของเหยื่อ และมีการจัดเก็บสถิติความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังเพื่อประโยชน์ในการสร้างฐานข้อมูลสถิติการกระทำความผิดความเกลียดชังให้เป็นมาตรฐานสากลสำหรับนำไปใช้ในระบบกระบวนการยุติธรรมต่อไป

คำสำคัญ: อาชญากรรมความเกลียดชัง; อาชญากรรมที่เกิดจากอคติ; อคติ; ความเกลียด
ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:
เขมสุรีย์ อนันต์เศวต, สุขสมัย สุทธิบดี และอุทัย อาทิเวช. (2566). มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 832-845.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: khemsuree898@gmail.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] รองอัยการสูงสุด สำนักงานอัยการสูงสุด

Legal Measures Concerning Hate Crimes

Khemsuree Anansawad[1] Suksamai Sutthibodee[2] Uthai Artivetch[3]

Abstract

This research article aims to study (1) concepts and theories related to hate crimes; (2) problems of offences concerning hate crimes in Thailand; (3) law related to hate crimes in foreign countries; (4) develop the law related to hate crimes in Thailand. This research is qualitative research and collecting data by document research and in-depth interviews. Data were analyzed using content analysis techniques and interpreted comparison.

Findings are as follows: Thailand does not have a specific hate crime law. Therefore, hate crime laws should be enacted and the definition of hate crime included in the Criminal Code, including harsher penalties for ethnic hate crimes, race, religion, disability, sexual orientation, or victim identity. Collect statistics on hate crimes for the purpose of creating a database of hate crimes that is of international standard for use in the justice system.

Keywords: Hate Crimes; Bias-Motivated Crimes; Bias; Hate
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Anansawad, K., Sutthibodee, S., & Artivetch, U. (2023). Legal measures concerning hate crimes. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 832-845.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: khemsuree898@gmail.com
[2] Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
[3] Deputy Attorney General, Office of the Attorney General

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมไทยในปัจจุบัน อาชญากรรมจากความเกลียดชัง คือ ความผิดอาญาที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำขึ้นเพราะมูลเหตุแรงจูงใจจากความมีอคติในแง่ลบ โดยเกลียดชังต่อลักษณะบางประการของผู้เสียหายที่มีความแตกต่างไปจากตน อาจเป็นเพราะลักษณะทางเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ สีผิว ศาสนา รสนิยมทางเพศ ความพิการ หรืออัตลักษณ์ของเหยื่อแตกต่างไปจากผู้กระทำความผิด อาชญากรรมความเกลียดชังหรือความรู้สึกเกลียดชังสามารถเกิดได้ ไม่ว่าสาเหตุเพราะความเจริญทางเทคโนโลยี การย้ายที่อยู่อาศัย การศึกษา หรือการรับรู้ข้อมูลที่อาจมีความคลาดเคลื่อน วิถีการดำรงชีวิตที่กำลังเผชิญอยู่กับความเปลี่ยนแปลงในสังคม ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแนววิถีชีวิตคน และเป็นปัญหาที่เห็นได้ประจักษ์จากเหตุการณ์ที่มีความรุนแรงและฝังลึกจิตใจของคนเป็นจำนวนมากและเป็นระยะเวลายาวนาน จนเกิดการสะสมและแฝงเร้นการไม่แสดงออกแต่เป็นความขัดแย้งในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความเกลียดชังความพิการ ความเกลียดชังความแตกต่างทางเพศ ความเกลียดชังทางการเมือง ยกตัวอย่างเช่น คดีทำร้ายคนพิการ โดยจำเลยกับพวกมีการวางแผนและตระเตรียมอาวุธไปพร้อมตีทำร้ายผู้ตายซึ่งเป็นคนพิการไม่มีทางต่อสู้หลายครั้ง จนได้รับบาดเจ็บและถึงแก่ความตาย (คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 13360/2556) หรือคดีฆ่าชายพิการ ร้านขนมปังหอมย่านโชคชัย 4 ซึ่งถูกกลุ่มจำเลยและพวกร่วมกันฆ่า บุกรุกโดยใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายโดยมีอาวุธ (คำพิพากษาศาลอุทธรณ์ อ.3725/2560) หรือกรณีเด็กชายถูกยิงเสียชีวิต (Khaosod Online, 2019) ซึ่งในการสอบสวนผู้ต้องหากล่าวว่า ตนไม่รู้จักกับผู้เสียชีวิต รู้เพียงเป็นกระเทย มีความเกลียดชังความแตกต่างทางเพศ จึงเลือกกระทำความผิดด้วยการฆ่าเหยื่อ ซึ่งเหตุการณ์นี้แสดงให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดมีเหตุแรงจูงใจ คือ ความเกลียดชังเพราะอัตลักษณ์ทางเพศของเหยื่อ ดังนั้น จากคดีดังกล่าวข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง ปัญหาความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของประเทศไทย และกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของต่างประเทศ เพื่อนำมาพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังในประเทศไทยให้สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้อย่างเหมาะสมกับความผิดต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง
2. เพื่อศึกษาปัญหาความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษากฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของต่างประเทศ
4. เพื่อพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของประเทศไทย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดและทฤษฎีอาชญากรรมความเกลียดชัง การให้ความคุ้มครองในความผิดที่เกิดจากความเกลียดชัง และลักษณะการคุ้มครองที่พบในการบัญญัติกฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชัง รวมทั้งกฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชังของสาธารณรัฐฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา แคนาดา และอังกฤษ

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ (1) ผู้พิพากษาหรือผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษา (2) พนักงานอัยการ หรือผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นพนักงานอัยการ (3) นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย (4) ตำรวจหรือผู้ที่เคยทำหน้าที่

เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และ (5) บุคคลทั่วไปหรือนักสิทธิมนุษยชน รวมทั้งสิ้น จำนวน 22 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เข้าใจแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับกฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชัง

2. ทำให้เข้าใจสภาพปัญหาความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังในประเทศไทย

3. ทำให้เข้าใจหลักกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของต่างประเทศ

4. ทำให้นำมาพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

อาชญากรรมความเกลียดชัง ภาษาอังกฤษเรียกว่า “Hate Crimes” หรือ “Bias-Motivated Crimes” หมายถึง อาชญากรรมความเกลียดชังหรืออาชญากรรมที่เกิดจากอคติ คือ อาชญากรรมที่กระทำความผิดทางอาญาต่อบุคคล ทรัพย์สิน โดยผู้กระทำความผิดมีแรงจูงใจในบางส่วนหรือทั้งหมดมาจากการมีอคติต่อเชื้อชาติ ศาสนา ความทุพพลภาพ สีผิว รสนิยมทางเพศ ชาติพันธุ์ การแสดงออกทางเพศ ความพิการ ชาติกำเนิด หรือลักษณะอื่นแตกต่างไปจากผู้กระทำความผิด (Bureau of Justice Assistance, 2022) ทั้งนี้ โดยทั่วไปคำว่า “อาชญากรรมความเกลียดชัง” (hate crimes) อาจนำไปใช้โดยความเข้าใจที่ผิดไปจากแนวคิด กล่าวคือ คำว่า อคติ (bias) มีความหมายกว้างกว่าความเกลียดชัง (hate) และแรงจูงใจของอคติเป็นเพียงบางรูปแบบของความลำเอียงในลักษณะของบุคคล (Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2017)

การให้ความคุ้มครองในความผิดที่เกิดจากอาชญากรรมความเกลียดชังในต่างประเทศ พบว่า กฎหมายได้กำหนดความรับผิดทางอาญาสำหรับอาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชังโดยกำหนดลักษณะต่างๆ โดยพิจารณาจากความแตกต่างจากเหตุที่ทำให้เกิดอาชญากรรมความเกลียดชัง ซึ่งลักษณะที่กฎหมายให้ความคุ้มครองส่วนมาก ได้แก่ ลักษณะทางเชื้อชาติ อายุ ชาติพันธุ์ สีผิว ศาสนา ส่วนลักษณะอื่นๆ ที่ได้รับการคุ้มครอง เช่น เพศ รสนิยมทางเพศ ความพิการ หรือการมีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นต้น (Gerstenfeld, 2018)

อย่างไรก็ดี ลักษณะการคุ้มครองที่พบบ่อยในการบัญญัติกฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชัง ได้แก่ เพศ อายุ สีผิว ความพิการ และรสนิยมทางเพศ มีลักษณะการป้องกันที่ค่อนข้างพบบ่อยในจำนวน 11 รัฐ ที่เข้าร่วมโครงการองค์การว่าด้วยความมั่นคงและความร่วมมือในยุโรป กฎหมายความเกลียดชังเกี่ยวกับการกระทำความผิดทางเพศและเกี่ยวกับความพิการ ตัวอย่างเช่น ลักษณะการคุ้มครองป้องกันที่พบบ่อยในการบัญญัติกฎหมายในประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา มาตรา 718.2 ระบุว่า หลักฐานว่าการกระทำผิดถูกกระตุ้นโดยอคติหรือความเกลียดชังที่มีพื้นฐานจากเผ่าพันธุ์ ชาติพันธุ์ ภาษา สีผิว ศาสนา เพศ อายุ ความบกพร่องทางจิตใจหรือทางกาย รสนิยมทางเพศหรือปัจจัยอื่นที่คล้ายคลึงกัน จะถือว่าเป็นสถานการณ์ที่เลวร้าย หรือประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส มาตรา 132-77 ระบุว่า สถานการณ์ที่เลวร้าย รวมถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อเกียรติยศหรือชื่อเสียงของเหยื่อผู้เคราะห์ร้ายหรือกลุ่มบุคคลที่ตกเป็นเหยื่ออันเนื่องมาจากอัตลักษณ์ทางเพศที่เกิดขึ้นจริงหรือที่ควรเป็น หรือในรัฐเดลาแวร์สหรัฐอเมริกากฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชังกรณีความเกลียดชังทางเพศ ได้ให้ความหมายอาชญากรรมความเกลียดชังทางเพศ โดยระบุว่า รสนิยมทางเพศ เป็นเรื่องเกี่ยวกับเพศตรงข้ามกะเทยหรือรักร่วมเพศ (Office for Democratic Institutions and Human Rights, 2017)

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

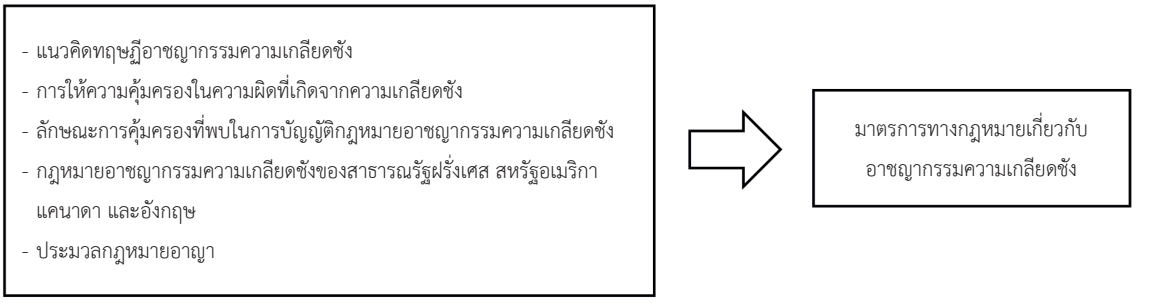

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

ด้วยประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติในการกำหนดความผิดอาชญากรรมที่เกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังโดยเฉพาะ อีกทั้งบทลงโทษผู้กระทำความผิดอาชญากรรมดังกล่าว ไม่มีการกำหนดฐานความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง ไม่มีการกำหนดบทลงโทษทางความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังและการเก็บสถิติการกระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง จึงจำเป็นต้องศึกษาบทบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศเพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบ แล้วปรับปรุงกฎหมายไทยให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้นเพื่อนำมาพัฒนากฎหมายของประเทศไทย

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยทำการศึกษาทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับมาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง และหลักกฎหมาย แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสารของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interviews) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างแบบสัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่ ผู้พิพากษาศาลยุติธรรม พนักงานอัยการ นักวิชาการหรือผู้ทรงคุณวุฒิด้านกฎหมาย ตำรวจหรือผู้ที่เคยทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานตำรวจ และบุคคลทั่วไป รวมทั้งสิ้น 22 คน

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับอาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชัง ปัญหาความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของประเทศไทยและต่างประเทศ เพื่อพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังของประเทศไทย พบว่าปัจจุบันประเทศไทยไม่มีบทบัญญัติกฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชังบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะเหมือนกับสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส แคนาดา และอังกฤษ ซึ่งจะมีการกำหนดคำนิยามของอาชญากรรมความเกลียดชัง กำหนดฐานความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง การกำหนดบทลงโทษ

ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง รวมทั้งมีการจัดเก็บสถิติเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังไว้เป็นการเฉพาะ ดังนี้

1. การกำหนดคำนิยามอาชญากรรมความเกลียดชัง พบว่า

1.1 สหรัฐอเมริกา ทั้ง 25 มลรัฐได้มีการกำหนดนิยามร่วมกัน โดยกำหนดให้ “อาชญากรรมความเกลียดชัง” หมายความว่า อาชญากรรมที่มีหลักฐานชัดเจนต่ออคติเชื้อชาติ ศาสนา เพศ และยังรวมถึงอาชญากรรมที่เกี่ยวกับฆาตกรรม การฆาตกรรมอย่างไม่จงใจ การข่มขืนโดยใช้กำลัง การทำร้ายร่างกายจนได้รับอันตรายสาหัส การทำร้ายร่างกาย การข่มขู่ การลอบวางเพลิง การทำให้เสียหาย การทำลายทรัพย์สิน ที่ดิน อาคาร บ้านเรือน ขณะที่รัฐอื่นๆ เช่น กฎหมายมลรัฐแคลิฟอร์เนีย (California Penal Code) มาตรา 422.55 กำหนดคำนิยาม “อาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชัง” หมายความว่า การกระทำความผิดทางอาญาที่เกิดขึ้นทั้งหมดหรือบางส่วน เนื่องจากลักษณะที่แท้จริงหรือที่รับรู้ของเหยื่ออย่างน้อยหนึ่งอย่างดังต่อไปนี้ (1) ความพิการ (2) เพศ (3) สัญชาติ (4) เชื้อชาติหรือเผ่าพันธุ์ (5) ศาสนา (6) รสนิยมทางเพศหรือการแสดงออกทางเพศ (7) สมาคมกับบุคคลหรือกลุ่มที่มีลักษณะจริงหรือการรับรู้อย่างน้อยหนึ่งอย่าง หรือเขตปกครองพิเศษวอชิงตัน ดีซี มาตรา 22–3701 (District of Columbia Chapter 37 Bias-Related Crime § 22–3701) กำหนดนิยาม “อาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับอคติ” (bias-related crime) หมายความว่า การกระทำที่กำหนดแสดงให้เห็นถึงอคติของผู้ต้องหาตามเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ชาติกำเนิด เพศ อายุ สถานภาพสมรส รูปลักษณ์ส่วนตัว รสนิยมทางเพศ อัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศ ความรับผิดชอบต่อครอบครัว การไร้บ้าน ความทุพพลภาพ การสมรส หรือความเกี่ยวข้องทางการเมืองของเหยื่อ

1.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส อาชญากรรมความเกลียดชัง คือ กฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชัง กรณีที่ทำให้ร้ายแรงขึ้น โจมตี ข่มขู่ กรรโชกทรัพย์ ความเสียหายต่อทรัพย์สิน การทรมาน การฆาตกรรม การขโมย การทำลายล้างอย่างร้ายแรง กฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชังแรงจูงใจมีอคติต่อกลุ่มชาติพันธุ์ เผ่าพันธุ์ ศาสนา หรือรสนิยมทางเพศที่แท้จริง ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 6 สิงหาคม 2012 รัฐบาลฝรั่งเศส ได้มีการบัญญัติเพิ่มเติมความผิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศ การล่วงละเมิดทางเพศ ตลอดจนลักษณะรูปแบบการแสดงออกความเกลียดชังอาจเป็นลักษณะทางกายภาพท่าทาง หรือคำพูดที่เป็นลายลักษณ์อักษร รูปภาพ วัตถุ หรือการกระทำในลักษณะใดก็ตามที่ทำลายเกียรติหรือชื่อเสียงของผู้เสียหายและก่อให้เกิดข้อผิดพลาดในการรับรู้หรือการเข้าใจผิดจากความจริงที่ควรเป็น

1.3 แคนาดา ประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา มาตรา 318 (4) กำหนดคำนิยาม “อาชญากรรมความเกลียดชัง” หมายความว่า เหตุการณ์ความผิดทางอาญาที่พบว่าได้รับแรงจูงใจจากความเกลียดชังต่อกลุ่มที่ระบุตัวได้ โดยกลุ่มดังกล่าวมีความแตกต่างกันโดยเชื้อชาติ ชาติกำเนิด ภาษา สีผิว ศาสนา เพศ อายุ ความพิการทางจิตใจหรือร่างกาย อัตลักษณ์ทางเพศ หรือการแสดงออกทางเพศ

1.4 อังกฤษ ภายใต้ Crime and Disorder Act 1998 มาตรา 28-32 ได้กำหนดคำนิยาม “ความเกลียดชังอาชญากรรม” ว่าหมายความว่า การทำร้ายร่างกายที่ทำให้รับบาดเจ็บเป็นอันตราย การทำร้ายร่างกายที่ร้ายแรง การล่วงละเมิด และการสะกดรอยตาม รวมทั้งการกระทำผิดกฎหมายอย่างร้ายแรงทางเชื้อชาติหรือศาสนา เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของมาตรา 29 ถึง 32 เมื่อกระทำความผิดหรือกระทำโดยทันที ก่อนหรือหลังการกระทำดังกล่าว ผู้กระทำความผิดจะแสดงให้เห็นถึงผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจากการกระทำความผิดโดยการเป็นปฏิปักษ์ต่อสมาชิกของกลุ่มเหยื่อในด้าน

เชื้อชาติหรือศาสนา หรือสันนิษฐานว่าเป็นสมาชิกของเชื้อชาติหรือกลุ่มศาสนา หรือความผิดได้รับแรงจูงใจทั้งหมดหรือบางส่วนโดยการเป็นปฏิปักษ์ต่อสมาชิกของกลุ่มเชื้อชาติหรือศาสนาที่ขึ้นอยู่กับการเป็นสมาชิกของกลุ่มนั้น

2. การกำหนดลักษณะความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง พบว่า

2.1 สหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดลักษณะความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังของรัฐบาลกลางไว้ใน พระราชบัญญัติการป้องกันอาชญากรรมจากความเกลียดชัง (Hate Crimes Prevention Act of 2009, 18 USC § 249) กฎหมายการแทรกแซงทางอาญาด้วยสิทธิในที่อยู่อาศัยที่เป็นธรรม (42 USC § 3631) กฎหมายความเสียหายต่อทรัพย์สินทางศาสนาตามพระราชบัญญัติป้องกันการลอบวางเพลิงคริสตจักร (18 USC § 247) กฎหมายการแทรกแซงสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองโดยรัฐบาลกลาง (18 USC § 245) และกฎหมายการสมรู้ร่วมคิดในการต่อต้านสิทธิ์ (18 USC § 241) ทั้งนี้ การกำหนดลักษณะความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังขึ้นอยู่กับความแตกต่างในแต่ละมลรัฐ เช่น มลรัฐแคลิฟอร์เนีย ได้มีการกำหนดลักษณะความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังไว้ในกฎหมายอาญารัฐแคลิฟอร์เนีย โดยมีการบัญญัติการคุ้มครองอาชญากรรมความเกลียดชังในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์ รสนิยมทางเพศ เพศ อัตลักษณ์ทางเพศ ความพิการ กรณีกระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังต่อสถานที่ ตามมาตรา 594.3 (CA PENAL § 594.3) และมาตรา 11413 (CA PENAL § 11413) ส่วนกรณีการกระทำความผิดทางแพ่งอันเนื่องจากอาชญากรรมความเกลียดชัง จะมีการดำเนินการทางแพ่ง (civil action) ตามประมวลกฎหมายแพ่งรัฐแคลิฟอร์เนีย มาตรา 52 เช่นกัน

ส่วนกฎหมายในระดับมลรัฐเขตปกครองพิเศษวอชิงตัน ดีซี ได้มีการบัญญัติการคุ้มครองอาชญากรรมความเกลียดชังในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ชาติพันธุ์ รสนิยมทางเพศ เพศ อัตลักษณ์ทางเพศ ความพิการ โดยการดำเนินการทางแพ่ง (§ 22–3704 Civil action) โดยไม่คำนึงถึงการดำเนินคดีทางอาญาบุคคลใดๆ ที่ก่อให้เกิดการบาดเจ็บต่อบุคคลหรือทรัพย์สินของตนอันเป็นผลมาจากการกระทำโดยเจตนาที่แสดงให้เห็นถึงอคติของผู้ต้องหาตามเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ชาติกำเนิด เพศ อายุ สถานภาพสมรส รูปลักษณ์ส่วนตัว รสนิยมทางเพศ อัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศ ความรับผิดชอบในครอบครัว การเร่ร่อน ความทุพพลภาพ การสมรส หรือความเกี่ยวข้องทางการเมืองของเหยื่อ

2.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้กำหนดฐานความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังไว้ในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส ดังนี้ (1) การฆาตกรรม (2) การทรมานบุคคลอื่น (3) การทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยไม่มีเจตนาฆ่า (4) การทำร้ายร่างกาย (5) การทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ไม่สามารถทำงานได้เกินกว่าแปดวัน (6) การกระทำความผิดฐานคุกคาม (7) การกระทำความผิดฐานข่มขืน (8) การกระทำความผิดฐานล่วงละเมิดทางเพศอื่นๆ ที่ไม่ใช่การข่มขืน (9) การกระทำความผิดฐานล่วงประเวณีซากศพและหลุมฝังศพ (10) การกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ (11) การกระทำความผิดฐานกรรโชกทรัพย์ (12) การกระทำความผิดความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์ (13) การกระทำความผิดฐานวางเพลิงเผาทรัพย์

2.3 แคนาดา ได้กำหนดฐานความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังไว้ในประมวลกฎหมายอาญาแคนาดา มาตรา 430 คือ ผู้ที่กระทำความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สินที่เป็นอาคารโครงสร้างหรือส่วนที่ใช้เป็นหลักในการนมัสการทางศาสนา ได้แก่ โบสถ์ มัสยิด โบสถ์ยิว หรือวัด หรือวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการเคารพบูชาทางศาสนา ที่ตั้งอยู่ในหรือบนบริเวณของอาคารหรือโครงสร้างดังกล่าวหรือสุสาน ถ้าการกระทำความผิดเกิดขึ้นจากแรงจูงใจอคติ ความเกลียดชังบนพื้นฐานของ

ศาสนา เชื้อชาติ สีผิว ชาติพันธุ์หรือชาติกำเนิด

2.4 อังกฤษ ได้กำหนดฐานความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังไว้ในมาตรา 66 ของ Sentencing Act 2020 ว่าความเกลียดชังในมาตรานี้ให้ใช้บังคับในกรณีที่ศาลถือว่าความผิดร้ายแรงซึ่งรุนแรงขึ้นด้วยความเกลียดชังประเภทใดประเภทหนึ่งนั้นเป็นปัจจัยที่ทำให้ร้ายแรงขึ้นและต้องระบุในศาลที่เปิดกว้างว่าความผิดนั้นร้ายแรงขึ้น โดยการพิจารณาจากความเกลียดชังทางเชื้อชาติ ศาสนา ความพิการ รสนิยมทางเพศ หรืออัตลักษณ์ของคนข้ามเพศ

3. การกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง พบว่า

3.1 สหรัฐอเมริกา สภาคองเกรสได้บัญญัติการเพิ่มประสิทธิภาพการลงโทษอาชญากรรมขึ้นในปี ค.ศ. 1994 เพื่อควบคุมอาชญากรรมที่รุนแรง โดยกำหนดให้คณะกรรมการพิจารณาคดีของสหรัฐอเมริกาต้องเพิ่มบทลงโทษสำหรับอาชญากรรมที่เหยื่อถูกเลือกอันเนื่องจากความเป็นจริงหรือการรับรู้ เชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ชาติกำเนิด ชาติพันธุ์ เพศ ความพิการหรือรสนิยมทางเพศ เช่น มลรัฐนิวยอร์ก เพิ่มบทลงโทษการลงโทษอาชญากรรมความเกลียดชัง (Hate Crimes Act of 2000 NY Penal L § 485.10) เมื่อบุคคลถูกตัดสินว่ากระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังตามมาตรานี้ และความผิดที่ระบุเป็นความผิดอาชญากรรมรุนแรงตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 70.02 ทั้งนี้ อาชญากรรมความเกลียดชังถือเป็นความผิดทางอาญาที่ร้ายแรงจะมีอัตราโทษเพิ่มขึ้นกว่าความผิดที่ระบุไว้ หรือมลรัฐมิสซิสซิปปี กำหนดเพิ่มโทษทางอาญาโดยกำหนดให้ภายใต้บทบัญญัติของมาตรา 99-19-301 ถึง 99-19-307 คณะลูกขุนจะต้องค้นหาโดยปราศจากข้อสงสัยอันสมเหตุ จำเลยรับรู้หรือมีเหตุอันควรที่จะรู้หรือรับรู้ว่าผู้เสียหายอยู่ในกลุ่มที่กำหนดไว้ และจำเลยกระทำความผิดโดยมีเจตนาร้ายและมีเจตนาเฉพาะเพราะผู้เสียหายอยู่ในกลุ่มที่กำหนดไว้ ทั้งนี้ การที่เหยื่ออยู่ในกลุ่มที่มีการแบ่งประเภท หมายความว่า เหตุผลที่ก่ออาชญากรรมที่แฝงอยู่นั้นเกิดจากเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ชาติพันธุ์ บรรพบุรุษ สัญชาติหรือเพศที่แท้จริงหรือที่รับรู้ของเหยื่อ โดยเจตนาบนพื้นฐานของคุณลักษณะส่วนตัวของเหยื่ออันสืบเนื่องมาจากความเกลียดชัง ซึ่งเป็นเหตุในการเพิ่มการลงโทษผู้กระทำความผิดดังกล่าว

3.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส ในกฎหมายอาญาฝรั่งเศสมาตรา 132-77 ระบุในกรณีที่บัญญัติไว้ตามกฎหมาย บทลงโทษสำหรับความผิดทางอาญาหรือความผิดลหุโทษจะถือว่าร้ายแรงหากการกระทำนั้นได้กระทำต่อเหยื่อด้วยเหตุผลที่เกี่ยวข้องกับรสนิยมทางเพศ หรืออัตลักษณ์ทางเพศของเหยื่อ ซึ่งการกระทำไม่ว่าจะในลักษณะใดก็ตามอันนำไปสู่ความเสียหายต่อชื่อเสียงหรือแนวโน้มทางรสนิยมทางเพศของเหยื่อหรือกลุ่มบุคคลที่มีลักษณะความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับเหยื่อ ตัวอย่างเช่น ประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสได้กำหนดความผิดการฆาตกรรม หรือทำให้เสียชีวิตโดยไม่ได้มีเจตนา จะมีการลงโทษเพิ่มขึ้นตามมาตรา 222-8 หรือการกระทำความผิดที่กำหนดไว้ภายใต้มาตรา 222-7 เมื่อปรากฏการกระทำดังต่อไปนี้ เนื่องด้วยเหตุผลจากการที่เหยื่อเป็นสมาชิกหรือไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ เชื้อชาติหรือศาสนา หรือเพราะรสนิยมทางเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศของเหยื่อ การกระทำความผิดดังกล่าวจะถูกลงโทษจำคุก 20 ปี หรือกรณีการทำร้ายทำให้เกิดการพิการหรือทุพพลภาพถาวรตามมาตรา 222-9 มีโทษจำคุก 10 ปี และปรับ 150,000 ยูโร และประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศสมาตรา 222-9 ได้กำหนดความผิดการทำร้ายทำให้เกิดการพิการหรือทุพพลภาพถาวรมีการลงโทษเพิ่มขึ้น เนื่องด้วยเหตุผลจากการที่เหยื่อเป็นสมาชิกหรือไม่เป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ ชาติ เชื้อชาติหรือศาสนา หรือเพราะรสนิยมทางเพศหรืออัตลักษณ์ทางเพศของเหยื่อ

3.3 แคนาดา ประมวลกฎหมายอาญามาตรา

718.2 ได้กำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังโดยให้ศาลซึ่งกำหนดโทษต้องคำนึงถึงควรเพิ่มหรือลดการลงโทษในกรณีใดๆ เพื่อไม่ให้เกิดสถานการณ์ที่ทวีความร้ายแรงขึ้นหรือลดทอนที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดหรือผู้กระทำความผิดโดยไม่จำกัด และจะต้องคำนึงถึงหลักฐานว่าการกระทำผิดที่เกิดจากแรงจูงใจอคติหรือความเกลียดชังที่มีพื้นฐานมาจากเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชาติกำเนิด ภาษา สีผิว ศาสนา เพศ อายุ ความพิการทางร่างกายหรือจิตใจ รสนิยมทางเพศ หรือปัจจัยอื่นที่คล้ายคลึงกัน

3.4 อังกฤษ การกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดที่เกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังไว้ใน Sentencing Act 2020 มาตรา 66 โดยมาตรานี้ใช้บังคับในกรณีที่ศาลถือว่าเป็นความผิดร้ายแรง โดยการพิจารณาความเกลียดชังทางเชื้อชาติ ความเกลียดชังทางศาสนา ความเกลียดชังทางความพิการ ความเกลียดชังทางรสนิยมทางเพศ หรือความเกลียดชังทางลักษณ์ของคนข้ามเพศ เป็นต้น ซึ่งอนุญาตให้อัยการยื่นคำร้องเพิ่มโทษสำหรับผู้ที่ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดทางอาญาจากความเกลียดชัง และให้ศาลพิจารณาความผิดที่ร้ายแรงขึ้นโดยพิจารณาจากปัจจัยดังกล่าว

4. การเก็บสถิติการกระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง พบว่า

4.1 สหรัฐอเมริกา Hate Crimes Statistics Act (HCSA) ได้กำหนดให้กระทรวงยุติธรรมรับข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรมการกระทำความผิดเกี่ยวกับความเกลียดชังที่มีอคติอย่างชัดแจ้งจากเชื้อชาติ ศาสนา รสนิยมทางเพศ จากหน่วยงานบังคับใช้กฎหมายทั่วประเทศและเผยแพร่ สรุปรายงานประจำปี รวมทั้งกำหนดให้สภาคองเกรสขยายความครอบคลุมของสถิติการกระทำความผิดเกี่ยวกับความเกลียดชัง และให้หน่วยงาน FBI รายงานเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังบนพื้นฐานของความพิการ ในขณะที่อัยการสูงสุดจะจัดพิมพ์สรุปข้อมูลประจำปีของข้อมูลที่ได้รับภายใต้ส่วนนี้รวมถึงข้อมูลเกี่ยวกับอาชญากรรมและคดีอาญาที่กระทำต่อเด็กและเยาวชน โดยข้อมูลที่ได้รับจะถูกใช้เพื่อการวิจัยหรือเพื่อจุดประสงค์ทางสถิติเท่านั้น และต้องไม่มีข้อมูลใดๆ ที่อาจเปิดเผยตัวตนของผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรม

4.2 สาธารณรัฐฝรั่งเศส กำหนดการบันทึกประวัติผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง การรายงานอาชญากรรมความเกลียดชังในฝรั่งเศส การบันทึกอาชญากรรมความเกลียดชัง โดยการเขียนรายงานอาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชังเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องทำตามคำแนะนำโดยละเอียดและพิจารณาแรงจูงใจของอคติความเกลียดชังโดยอยู่บนพื้นฐานของบทบัญญัติในประมวลกฎหมายอาญาฝรั่งเศส

4.3 แคนาดา สำนักงานสถิติแห่งชาติของแคนาดา จะใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลและบันทึกอาชญากรรมความเกลียดชังโดยตรงและหลายวิธีการ เช่น วิธีการทำแบบสำรวจโดยตรง รวมถึงการรวบรวมข้อมูลทางกระดาษ ทางโทรศัพท์ ด้วยตนเองของผู้ให้ข้อมูล ตลอดจนแบบสำรวจทางออนไลน์และแบบรวมกลุ่ม รวมทั้งสถิติอาชญากรรมความเกลียดชังที่ตำรวจรายงาน โดยแบบสำรวจ Uniform Crime Reporting (UCR) รวบรวมข้อมูลอาชญากรรมความเกลียดชัง เป็นต้น

4.4 อังกฤษ รายงานสถิติอาชญากรรม หน่วยงานระบบยุติธรรมทางอาญา (CJS) ทุกแห่ง จะมีการรวบรวมข้อมูลเหตุการณ์ที่เกิดจากความเกลียดชัง การดำเนินคดีอาญาด้วยความเกลียดชัง ส่วนเจ้าหน้าที่ตำรวจ จะมีการกำหนดแนวทางในการบันทึกอาชญากรรมความเกลียดชังและเหตุการณ์ที่เกิดจากความเกลียดชังซึ่งเป็นมาตรฐานแห่งชาติ และจัดทำบันทึกเหตุการณ์อาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชัง โดยทำเครื่องหมายว่าความผิดนั้นได้รับแรงจูงใจจากอคติเพราะเชื้อชาติหรือชาติพันธุ์ ศาสนาหรือความเชื่อ

รสนิยมทางเพศ ความพิการ หรืออัตลักษณ์ของคนข้ามเพศ

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. การกำหนดคำนิยามอาชญากรรมความเกลียดชังเมื่อพิจารณาจากกฎหมายของประเทศที่ทำการศึกษาจะเห็นได้ว่า คำนิยามในลักษณะอาชญากรรมความเกลียดชังไม่ได้แยกการกระทำผิดอาญาต่างหากจากอาชญากรรมทั่วไป หากแต่มีเจตนาพิเศษหรือมูลเหตุจูงใจพิเศษในการกระทำความผิดอาญา ผู้กระทำความผิดมีแรงจูงใจในบางส่วนหรือทั้งหมดโดยมีอคติความเกลียดชังในเหยื่อหรือผู้เสียหาย โดยความเกลียดชังในเชื้อชาติ ศาสนา ความทุพพลภาพ สีผิว รสนิยมทางเพศ หรือชาติพันธุ์ การแสดงออกทางเพศ ความพิการ ชาติกำเนิดหรือลักษณะอื่นแตกต่างไปจากผู้กระทำความผิด ทั้งนี้ในแต่ละประเทศจะมีการกำหนดคำนิยามอาชญากรรมความเกลียดชังในเหมาะสมกับอาชญากรรมที่เกิดในประเทศของตนเอง เพื่อให้ครอบคลุมและป้องกันภัยในกับเหยื่อหรือผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด โดยความผิดในการกระทำทางอาญา หากพิจารณาเป็นความผิดกระทำความผิดทางอาญาโดยมีมูลเหตุจูงใจจากความเกลียดชังเป็นความผิดที่เกิดจากความเกลียดชัง เช่น การฆาตกรรม วางเพลิงเผาทรัพย์ มีมูลเหตุจูงใจเป็นองค์ประกอบภายในจากความเกลียดชัง ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ด้วยเหตุที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายอาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชัง จึงควรมีการกำหนดนิยามอาชญากรรมความเกลียดชัง โดยการกำหนดคำนิยาม “อาชญากรรมความเกลียดชัง” หมายความว่า อาชญากรรมที่กระทำความผิดทางอาญาต่อบุคคล ทรัพย์สิน ผู้กระทำความผิดมีแรงจูงใจความเกลียดชังต่อชาติพันธุ์ การเมือง เชื้อชาติ ศาสนา ความพิการ รสนิยมทางเพศ หรืออัตลักษณ์ทางเพศของเหยื่อ

2. การกำหนดลักษณะความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง เมื่อศึกษาจากกฎหมายต่างประเทศจะเห็นว่า อาชญากรรมความเกลียดชังได้มีการบัญญัติลักษณะฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญาในหมวดความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง กำหนดฐานความผิดในหมวดความผิดเกี่ยวกับศาสนา ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภยันตรายต่อประชาชน ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ และออกเป็นพระราชบัญญัติสถิติอาชญากรรมความเกลียดชัง โดยความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังอันเนื่องมาจากมูลเหตุจูงใจจากชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา ความพิการ รสนิยมทางเพศ หรืออัตลักษณ์ของเหยื่อ เพื่อให้สามารถลงโทษผู้กระทำความผิดได้เหมาะสมกับการกระทำความผิด เช่น กฎหมายกำหนดบทลงโทษกรณีการฆาตกรรม การทรมานบุคคลอื่น การทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตายโดยไม่มีเจตนาฆ่า กรณีการทำร้ายร่างกายผู้อื่นเป็นเหตุให้ไม่สามารถทำงานได้เกินกว่าแปดวัน การข่มขืน การลักทรัพย์ การทำให้เสียทรัพย์ การวางเพลิงเผาทรัพย์

สำหรับประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชังบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ เช่น อาชญากรรมความเกลียดชังทางเพศสภาพ ที่ยังมีแนวคิดว่าประเทศไทยเป็นเมืองพุทธและมีความสงบสุข ไม่มีอาชญากรรมความเกลียดชังที่เกิดจากความแตกต่างทางเพศสภาพ ซึ่งในความเป็นจริงยังคงมีคนไทยส่วนหนึ่งมีความเกลียดชังและยังไม่ยอมรับในเรื่องของความแตกต่างทางเพศ ซึ่งการก่ออาชญากรรมจากความเกลียดชังทางเพศของเหยื่อหรือผู้เสียหาย เมื่อผู้กระทำความผิดถูกจับการลงโทษทางอาญาไม่สามารถครอบคลุมถึงความร้ายแรงที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดทางเพศ กรณีลงโทษผู้กระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังอันมีมูลเหตุจูงใจทำร้ายบุคคลที่มีเพศ

สภาพ หรือรสนิยมทางเพศ บุคคลที่มีการแปลงเพศ ได้รับความบาดเจ็บหรือถึงแก่ความตาย ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศไทยควรมีการบัญญัติกฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชังโดยการกำหนดฐานความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง กำหนดฐานความผิดในประมวลกฎหมายอาญาในหมวดความผิดเกี่ยวกับศาสนา ความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดภยันตรายต่อประชาชน ความผิดเกี่ยวกับเพศ ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์

3. การกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง ปัญหาในการกำหนดฐานความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง เพื่อทำให้การลงโทษการกระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังมีบทบัญญัติการลงโทษความรุนแรงหนักขึ้นจึงต้องมีฐานความผิดที่เกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชัง เช่น อาชญากรรมความเกลียดชังที่มีมูลเหตุจากความคิดแตกต่างทางการเมือง ทั้งนี้ หากมีการบัญญัติใช้กฎหมายแล้ว พนักงานอัยการจะต้องไม่ลังเลที่จะกล่าวหาว่าเป็นความผิดที่ร้ายแรง เมื่อกระทำความผิดทำร้ายร่างกาย หรือลักษณะทางอาญาที่เป็นการกระทำความผิดอาญาอันเนื่องมาจากความเกลียดชัง หรืออันเนื่องมาจากเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา เพศ ชาติกำเนิด หรือความทุพพลภาพ เป็นต้น สิ่งเหล่านี้มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งที่ควรมีการลงโทษให้ตรงกับฐานความผิดเพื่อการลงโทษที่เหมาะสม และในชั้นพิจารณาคดี ก็ควรมีการกำหนดให้ศาลนำมูลเหตุจูงใจในการกระทำความผิดที่เกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังมาประกอบการพิจารณาเพิ่มโทษผู้กระทำความผิดทางอาญาได้อีกด้วย นอกจากนี้ การดำเนินการพิจารณาคดีทางอาญาจะต้องมีการพิจารณาทางแพ่งรวมกัน สำหรับผู้กระทำความผิดทางอาญาและทำให้เกิดการบาดเจ็บต่อบุคคลหรือทรัพย์สินอันเป็นผลมาจาการกระทำความผิดโดยเจตนาที่แสดงให้เห็นถึงความเกลียดชังเนื่องมาจากเชื้อชาติ สีผิว ศาสนา ชาติกำเนิด เพศ อายุ สถานภาพสมรส รสนิยมทางเพศ ความพิการ อัตลักษณ์หรือการแสดงออกทางเพศ หรือความเกี่ยวข้องทางการเมืองของเหยื่อ

4. การเก็บสถิติการกระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง เมื่อประเทศไทยไม่มีกฎหมายอาชญากรรมความเกลียดชังที่ระบุลักษณะการกระทำความผิดไว้เป็นการเฉพาะ จึงทำให้หน่วยงานในระบบยุติธรรมของไทยยังไม่มีความเข้าใจในการกระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง เมื่อประสบเหตุหรือการที่ผู้เสียหายมาแจ้งความดำเนินคดี จึงทำให้ไม่มีการดำเนินการสอบสวนและดำเนินคดีในความผิดดังกล่าว ส่งผลให้ไม่ทราบว่ามีสถิติการกระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชังจำนวนเท่าใด ซึ่งมีความแตกต่างจากสหรัฐอเมริกาที่มีกฎหมายบัญญัติให้มีการเก็บข้อมูลอาชญากรรมความเกลียดชังและมีการแยกประเภท เช่น อาชญากรรมความเกลียดชังจาก เชื้อชาติ ศาสนา เพศ ความพิการ รสนิยมทางเพศ หรืออังกฤษที่กำหนดให้พนักงานอัยการและเจ้าหน้าที่ตำรวจเป็นผู้จัดเก็บข้อมูลและมีการแจ้งข้อมูลและจำนวนคดีบนเว็บไซต์ หรือแคนาดา ที่มีการจัดเก็บข้อมูลอาชญากรรมความเกลียดชังเป็นลักษณะข้อมูลสถิติแห่งชาติ สามารถค้นหรือหาข้อมูลอาชญากรรมความเกลียดชัง แจ้งเหตุขอความช่วยเหลือจากสถานีตำรวจซึ่งได้เชื่อมโยงเป็นฐานข้อมูลที่มี และให้บุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงเว็บไซต์ได้

ประเทศไทยจำเป็นต้องมีการเก็บสถิติข้อมูลที่เริ่มต้นจากการสอบสวนดำเนินคดี และควรมีการนำการบันทึกการใช้งานมาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยการจำแนกประเภทอาชญากรรมเพื่อประโยชน์ทางสถิติ (International Classification of Crime For Statistical Purposes: ICCS) เช่น กรณีตำรวจรับแจ้งความเกิดการกระทำความผิดและดำเนินการสอบสวนความผิดดังกล่าว เมื่อทราบความผิดก็สามารถนำเข้าข้อมูลระบุได้ว่าเป็นความผิดฐานใด เช่น ฆ่าคนตาย

เข้ามาตราความผิดในเจตนาพิเศษอาชญากรรมความเกลียดชัง เป็นต้น ซึ่งหน่วยงานที่ทดลองระบบบันทึกข้อมูลดังกล่าว คือ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทั้งนี้ มาตรฐานระหว่างประเทศว่าด้วยการจำแนกประเภทอาชญากรรมเพื่อประโยชน์ทางสถิติ (ICCS) เป็นการจำแนกประเภทความผิดทางอาญาตามแนวคิด นิยาม และหลักการที่ตกลงกันเป็นสากล เพื่อให้สถิติอาชญากรรมมีความสอดคล้อง สามารถนำไปเปรียบเทียบกันได้ในระดับสากลมากยิ่งขึ้น และเพิ่มขีดความสามารถในการวิเคราะห์ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ เนื่องจากระบบการจำแนกประเภทอาชญากรรมเพื่อประโยชน์ทางสถิติ (ICCS) ได้กำหนดกรอบในการสร้างและเปรียบเทียบข้อมูลทางสถิติไว้อย่างเป็นระบบระหว่างหน่วยงานยุติธรรมทางอาญาและระบบกฎหมายของประเทศต่างๆ ส่งผลให้สามารถนำระบบการจำแนกประเภทอาชญากรรมเพื่อประโยชน์ทางสถิติ (ICCS) ไปใช้กับข้อมูลอาชญากรรมทุกรูปแบบได้ และในระบบที่การเก็บข้อมูล การส่ง และการรวบรวมข้อมูลที่เป็นไปโดยอัตโนมัติ ด้วยการบันทึกการเก็บ ถ่ายโอนและการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการทางอิเล็กทรอนิกส์ จะทำให้สะดวกต่อการเรียกดูข้อมูลและทราบรายละเอียดทั้งหมดที่เกี่ยวข้องของความผิดทางอาญา อาทิ คุณลักษณะของผู้กระทำความผิดโดยการแยกแยะข้อมูลเกี่ยวกับความผิดแต่ละกรณี หรือผู้เสียหาย ที่แยกแยะข้อมูลโดยการพิจารณาจากเพศและอายุของผู้เสียหายในกรณีความผิดที่ใช้ความรุนแรง หรือตำแหน่งทางภูมิศาสตร์ของอาชญากรรมเกี่ยวกับทรัพย์สิน เป็นต้น ดังนั้น ระบบตัวแปรแยกย่อยที่ให้รายละเอียดเพิ่มเติมดังกล่าว จึงเป็นเครื่องมือสำหรับใช้ในระบบสถิติอาชญากรรมและงานยุติธรรมทางอาญาที่ครบถ้วนสมบูรณ์ การจะนำระบบมาใช้จริงได้นั้นต้องอาศัยระบบการจัดเก็บข้อมูลที่เป็นแบบอัตโนมัติเป็นอย่างมาก

นอกจากนี้ ควรมีการนำชุดตัวแปรแยกย่อยที่ให้รายละเอียดความผิดทางอาญาในกรณีที่เกี่ยวข้อง เช่น คำอธิบายเหตุการณ์ สาเหตุของการกระทำความผิด ประเภทอาวุธ สถานที่เกิดเหตุ แรงจูงใจ ผู้แจ้งเหตุความผิด หรือรายละเอียดเหตุการณ์ กรณีคำอธิบายผู้เสียหาย เพศ อายุ สัญชาติสถานะ เช่น ผู้เสียหายเพศหญิง อายุ 26 สถานะภาพโสด สัญชาติไทย หรือคำอธิบายผู้กระทำผิด เพศ อายุ สถานะทางอายุ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับผู้กระทำผิด สัญชาติ สถานะบุคคลทางกฎหมาย สภาพความมึนเมา การกระทำผิดซ้ำ และหน่วยงานผู้บันทึกข้อมูลอาชญากรรมอาจนำระบบตัวแปรแยกย่อยที่ให้รายละเอียดเพิ่มเติม เช่น อาชญากรรมประเภทอื่นๆ ตัวแปรแยกย่อยที่ให้รายละเอียดเพิ่มเติมอื่นๆ จะบอกลักษณะบางประการของอาชญากรรม สามารถแท็กประเภทของอาวุธ (We) ใช้แยกอาชญากรรมรุนแรงตามประเภทของอาวุธที่ใช้ในการกระทำความผิด แท็กสถานการณ์ (SiC) ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประเภทขององค์กรอาชญากรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมนั้น แท็กสถานที่เกิดอาชญากรรม (Lo) จะเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่เกิดอาชญากรรมแบ่งตามประเภท และทำให้สามารถบ่งชี้สภาพแวดล้อมที่ทำให้พบอาชญากรรมได้บ่อย เช่น บ้าน ท้องถนน หรือแท็กแรงจูงใจ (Mo) เน้นให้เห็นรูปแบบของแรงจูงใจในการก่ออาชญากรรมว่าเกิดจากความเกลียดชังเพราะอะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาชญากรรมจากความเกลียดชังบางประเภทที่ผู้เสียหายถูกเพ่งเล็งเป็นพิเศษ อันเนื่องมาจากคุณลักษณะความเชื่อหรือค่านิยมของตน ความคิดทางการเมือง ชาติพันธุ์ ซึ่งอาจแท็กผู้แจ้งเหตุ (Rep) ช่วยให้วิเคราะห์ช่องทางการรายงานที่ทำให้อาชญากรรมได้รับการบันทึกไว้ เช่น อาชญากรรมได้รับแจ้งจากผู้เสียหายหรือพยาน

ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการสำรวจจัดเก็บข้อมูลเหยื่ออาชญากรรม มาตรฐาน ICCS สามารถนำข้อมูลอาชญากรรมของประเทศที่มีการใช้มาตรฐานการรับ

แจ้งความด้วยระบบเดียวกันนำมาเปรียบเทียบเป็นมาตรฐานเดียวกัน และมีประสิทธิภาพในการป้องกันอาชญากรรม การพัฒนารูปแบบการทำงาน หน่วยงานยุติธรรมทางอาญาต่างๆ และแหล่งข้อมูลที่แตกต่างกัน ข้อมูลทางปกครองและข้อมูลจากการสำรวจทางสถิติมาประสานให้สอดคล้องกันได้ อีกทั้งมาตรฐาน ICCS สามารถใช้เป็นเครื่องมือเพื่อกำหนดมาตรฐานข้อมูลจากหน่วยงาน ดังนั้น ผู้วิจัยเห็นว่า ประเทศไทยควรนำระบบการจัดเก็บสถิติข้อมูลการกระทำความผิดที่เป็นมาตรฐาน ICCS มาประยุกต์ใช้กับรูปแบบการรับแจ้งความในสถานีตำรวจทั่วประเทศให้มีแนวทางการทำงานในรูปแบบเดียวกันที่เป็นมาตรฐานสากล ซึ่งส่งผลดีต่อการดำเนินงานที่ชัดเจน และสามารถดูข้อมูลความผิดได้อย่างละเอียดและเป็นระบบ

ข้อเสนอแนะ

1. ควรกำหนดคำนิยามอาชญากรรมความเกลียดชังให้หมายความว่า อาชญากรรมที่กระทำความผิดทางอาญาต่อบุคคล ทรัพย์สิน ผู้ใดกระทำความผิดมีแรงจูงใจความเกลียดชังต่อชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา ความพิการ รสนิยมทางเพศ หรืออัตลักษณ์ของเหยื่อ

2. ควรมีการกำหนดฐานความผิดที่เกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังฐานความผิดอาชญากรรมไว้ในประมวลกฎหมายอาญา และมีการบัญญัติฐานความผิดทางอาญาในหมวดเกี่ยวกับความผิดทางอาญาในฐานอาชญากรรรมความเกลียดชังอันเนื่องมาจากมูลเหตุจูงใจอันเนื่องมาจากชาติพันธุ์ เชื้อชาติ ศาสนา ความพิการ รสนิยมทางเพศ หรืออัตลักษณ์ของเหยื่อ

3. ควรกำหนดบทลงโทษผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมความเกลียดชังให้รับโทษหนักขึ้นหรือเป็นเหตุฉกรรจ์ หากกระทำความผิดทางอาญาอันเนื่องมาจากมูลเหตุจูงใจจากอาชญากรรมความเกลียดชัง ศาลจะพิพากษาลงโทษให้เพิ่มหนักขึ้น ให้มีความสอดคล้องการบัญญัติในกฎหมายอาญาความผิดฐานอาชญากรรรมความเกลียดชัง

4. ควรมีพระราชบัญญัติสถิติอาชญากรรมที่เกิดจากความเกลียดชัง โดยกำหนดให้มีการจัดเก็บสถิติการกระทำความผิดอาชญากรรมความเกลียดชัง การบันทึกการแจ้งความ และการจัดทำรายงานประจำปีเพื่อเผยแพร่ข้อมูลให้ประชาชนได้ทราบจำนวนคดีที่เกิดขึ้น พร้อมทั้งกำหนดให้มีหน่วยงานให้ความช่วยเหลือในการรับแจ้งเหตุอาชญากรรมความเกลียดชัง

References

Bureau of Justice Assistance. (2022). *A policymaker's guide to hate crimes.* Retrieved from https://www.ojp.gov/pdffiles1/bja/162304.pdf

Gerstenfeld, P. B. (2018). *Hate crimes: Causes, controls, and controversies.* Sage.

Khaosod Online. (2019). *Claiming to hate transvestites! Brutal young man wielding shotgun invades house, shoots 15-year-old boy in bed.* Retrieved from https://www.khaosod.co.th/around-thailand/news_712774 [In Thai]

Office for Democratic Institutions and Human Rights. (2017). *Hate crime laws: A practical guide.* Retrieved from https://www.osce.org/files/f/documents/3/e/36426.pdf

DOI: 10.14456/phdssj.2023.60

Received:	October	26, 2022
Revised:	December	9, 2023
Accepted:	December	9, 2023

ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของสายการบินและการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสาร

ชัดชัย กลั่นความดี[1] สุขสมัย สุทธิบดี[2] วัชระ เนติวาณิชย์[3]

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสารกรณีที่ผู้ขนส่งทางอากาศยกเลิกเที่ยวบินหรือล่าช้า (2) หลักกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย รวมทั้งวิเคราะห์และเปรียบเทียบปัญหากฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสารกรณีที่ผู้ขนส่งทางอากาศยกเลิกเที่ยวบินหรือล่าช้า และ (3) เสนอแนะและยกร่างบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาตรการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสารกรณีที่ผู้ขนส่งทางอากาศยกเลิกเที่ยวบินหรือล่าช้า การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพและเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยเอกสารและการสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบ

ผลการวิจัย พบว่า ควรแก้ไขพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 โดยบัญญัตินิยามคำว่า “อุบัติเหตุ” ให้หมายถึง การกระทำหรืองดเว้นการกระทำ ไม่ว่าจะเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อของสายการบิน ซึ่งมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อป้องกันผลที่อาจจะเกิดอันตรายแก่ผู้โดยสารด้วย รวมทั้งการกระทำของบุคคลอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ผู้โดยสาร โดยสายการบินมีส่วนผิดด้วย บัญญัติข้อยกเว้นความรับผิดของสายบินในกรณีที่ประเทศปลายทางประกาศปิดประเทศว่า เป็นเหตุสุดวิสัยที่สายการบินไม่ต้องรับผิดในความเสียหาย แต่บัญญัติให้มีหน้าที่ดูแลผู้โดยสารเท่าที่จำเป็นตลอดระยะเวลาที่ผู้โดยสารยังคงตกค้างอยู่ ณ สนามบินหรือที่ประเทศต้นทางตามความจำเป็นและเหมาะสมกำหนดให้สายการบินจะต้องคืนเงินค่าบัตรโดยสารให้แก่ผู้โดยสารเป็นเงินสดภายในระยะเวลา 7 วัน หากไม่คืนเงินภายในเวลาดังกล่าวจะต้องชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 5 นับแต่วันที่ครบกำหนด และบัญญัติให้ผู้โดยสารมีสิทธิได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่เกิน 2 เท่าจากมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง

คำสำคัญ: การคุ้มครองสิทธิผู้โดยสาร; ความรับผิดของสายการบิน;
พระราชบัญญัติการรับขนส่งทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

การอ้างอิง:

ชัดชัย กลั่นความดี, สุขสมัย สุทธิบดี และวัชระ เนติวาณิชย์. (2566). ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของสายการบินและการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสาร. *วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์, 13*(3), 846-860.

[1] หลักสูตรนิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง
2086 ถนนรามคำแหง แขวงหัวหมาก เขตบางกะปิ กรุงเทพมหานคร 10240, ประเทศไทย
ผู้รับผิดชอบบทความ อีเมล: navee-edi@hotmail.com
[2] คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง
[3] ศาลแขวงนนทบุรี

Legal Issues on Airline Liability and the Protection of Passengers' Rights

Chatchai Kankwamdee[1] Suksamai Sutthibodee[2] Watchara Neitivanich[3]

Abstract

This research article aims to study (1) legal problems regarding the protection of passenger rights in cases where air carriers cancel or delay flights; (2) Principles of international law, foreign law, and Thai law, including analysis and comparison of legal problems related to measures to protect passenger rights in cases where air carriers cancel flights or delays; and (3) Recommend and draft legal provisions related to measures to protect passenger rights in cases where air carriers cancel flights or delays. This research is qualitative research and collecting data by document research and in-depth interviews. Data were analyzed using content analysis techniques and interpreted comparison.

Findings are as follows: The International Air Carriage Act, B.E. 2558 should be amended. The word "accident" should be defined as the acts or omissions whether from the intention or negligence of the airlines. The airlines have duties to prevent what may cause danger to passengers including the act of others who may cause damages to passengers. Airlines are partly at fault. The prescription of an exemption of airline liability in cases where destination countries make an announcement of closing down as force majeure results in airlines not taking liability for damages. However, it is prescribed that airlines have duties to take care of passengers as needed during the time of their being stranded at airports or the country of origin as necessary and appropriate. It should be prescribed that airlines refund airfares to passengers in cash within seven days. If the refund is not made within the said time, interest at five percent must be charged. The prescription should be made for passengers to have the right to receive punitive damages not higher than two times of the actual value of damages.

Keywords: Protection of Passengers' Rights; Liability of Airline; International Air Carriage Act, B.E. 2558
Type of Article: Research Article

Cite this article as:
Kankwamdee, C., Sutthibodee, S., & Neitivanich, W. (2023). Legal issues on airline liability and the protection of passengers' rights. *Ph.D. in Social Sciences Journal, 13*(3), 846-860.

[1] Doctor of Laws Program, Ramkhamhaeng University
2086 Ramkhamhaeng Road, Haumark, Bangkapi, Bangkok 10240, Thailand
Corresponding Author Email: navee-edi@hotmail.com
[2] Faculty of Law, Ramkhamhaeng University
[3] Nonthaburi Municipal Court

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อมีการยกเลิกเที่ยวบินไม่ว่าโดยเหตุใด ผู้โดยสารมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าบัตรโดยสารคืนโดยเร็วเมื่อสายการบินยกเลิกเที่ยวบิน แต่สายการบินพยายามที่จะไม่คืนเงินค่าบัตรโดยสารอันเกิดจากการยกเลิกเที่ยวบินแก่ผู้โดยสาร โดยใช้วิธีจูงใจให้ผู้โดยสารรับเป็นเครดิต หรือบัตรกำนัล (vouchers) เพื่อนำมาแลกเป็นบัตรโดยสารแทน แม้ประกาศของกรมการบินพลเรือนจะกำหนดว่าการคืนในรูปแบบบัตรกำนัลการเดินทาง (travel vouchers) จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้โดยสารก่อน แต่สายการบินอาจใช้กลยุทธ์และวิธีการต่างๆ อันเป็นการจูงใจให้ผู้โดยสารยินยอมไม่รับเงินคืนค่าบัตรโดยสารเป็นเงิน ซึ่งแม้ผู้โดยสารต้องการรับเป็นเงิน แต่สายการบินก็ยังไม่ยินยอมคืนให้ ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวไม่ได้กำหนดบทลงโทษไว้เป็นการเฉพาะทำให้ผู้โดยสารไม่ได้รับความเป็นธรรม และในกรณีสถานการณ์เกิดโรคระบาดโควิด-19 สายการบินส่วนมากไม่มีนโยบายในการคืนเงิน เนื่องจากไม่มีหลักเกณฑ์และข้อบังคับในการคืนเงินหรือกำหนดเงื่อนไขต่างๆ อีกทั้งไม่มีหน่วยงานใดเป็นผู้ดูแลในการดำเนินการเรียกร้องอันเกิดจากจากสถานการต่างๆ ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาว่า (1) ในกรณีที่ผู้โดยสารติดเชื้อโควิด-19 จากการเดินทางบนเที่ยวบินที่มีบุคคลอื่นที่เป็นพาหะติดเชื้อไปด้วยนั้น ถือว่าเป็นอุบัติเหตุตามพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 หรือไม่ และสายการบินจะต้องรับผิดในความเสียหายแก่ร่างกายกรณีผู้โดยสารติดเชื้อโควิด-19 ในเที่ยวบินหรือไม่ (2) ในกรณีขอบเขตความรับผิดของสายการบินในกรณีที่ยกเลิกเที่ยวบินเนื่องจากประเทศปลายทางประกาศห้ามบิน หรือในกรณีที่ยกเลิกเที่ยวบินเนื่องจากการระบาดของโรคโควิด-19 และโรคระบาดอื่น ถือเป็นเรื่องที่สายการบินจะต้องรับผิดในกรณีที่ประเทศปลายทางประกาศห้ามบินเข้าประเทศหรือไม่ หรือในกรณีที่มีการยกเลิกเที่ยวบินหรือการเปลี่ยนแปลงเวลาการปฏิบัติการบินเนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 สายการบินจะต้องรับผิดหรือไม่อย่างไร (3) ในกรณีที่พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาในการคืนเงินค่าบัตรโดยสารกรณีที่มีการยกเลิกเที่ยวบิน หรือกำหนดค่าธรรมเนียมและการให้บริการช่วยเหลือแก่ผู้โดยสารแต่อย่างใด จะมีการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสารในการได้รับเงินค่าบัตรโดยสารคืน การเรียกค่าธรรมเนียมเกินสมควร และให้บริการเฉพาะระบบดิจิทัลหรือไม่ อย่างไร และ (4) ในกรณีที่มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้ผู้เสียหายไม่อาจได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้อันเป็นการตัดสิทธิผู้โดยสารที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายและไม่เป็นการป้องปรามมิให้สายการบินละเลยที่จะดูแลและรักษาความปลอดภัยแก่ผู้โดยสารอย่างเพียงพอ จะมีการกำหนดให้ผู้โดยสารสามารถเรียกค่าโดยสารเชิงลงโทษได้หรือไม่ อย่างไร (The International Air Carriage Act, B.E. 2558, 2015)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับขอบเขตความรับผิดของสายการบินและมาตรการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสาร

2. เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตความรับผิดของสายการบินและมาตรการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสาร

3. เพื่อศึกษาหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายไทยเพื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบหลักกฎหมายที่เกี่ยวกับขอบเขตความรับผิดของสายการบินและมาตรการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสาร

4. เพื่อเสนอแนะและยกร่างบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดขอบเขตความรับผิด

ของสายการบินและมาตรการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสาร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยนี้จะมุ่งศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสารกรณีสายการบินยกเลิกเที่ยวบิน หรือทำการบินล่าช้า ตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายของประเทศไทย รวมทั้งแนวคำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปรียบเทียบและพัฒนากฎหมายต่อไป

2. ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการขนส่งทางอากาศและการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสาร ประกอบด้วย ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ อาจารย์ ทนายความผู้โดยสาร และผู้เกี่ยวข้องกับผู้ประกอบการสายการบิน รวมจำนวน 33 คน

ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1. ทำให้เข้าใจแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับขอบเขตความรับผิดของสายการบินและมาตรการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสาร

2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและขอบเขตความรับผิดของสายการบินและมาตรการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสาร

3. ทำให้ทราบถึงหลักกฎหมายหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศและกฎหมายไทย และผลการวิเคราะห์และเปรียบเทียบปัญหากฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตความรับผิดของสายการบินและมาตรการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสาร

4. นำข้อเสนอแนะไปยกร่างบทบัญญัติแห่งกฎหมายและประกาศกระทรวงคมนาคมเพื่อกำหนดขอบเขตความรับผิดของสายการบิน หน้าที่ในการดูแลผู้โดยสารอย่างเหมาะสม อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสารอย่างเป็นธรรม

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดการให้ผู้โดยสารควรได้รับการเยียวยาที่รวดเร็วและเหมาะสม

เมื่อเกิดความเสียหาย เช่น กรณีเกิดอุบัติเหตุหรือมีการยกเลิกเที่ยวบินผู้โดยสารควรได้รับสิทธิในการเยียวยาความเสียหายที่เกิดขึ้นโดยเร็วและไม่ยุ่งยาก ในกรณีที่มีการยกเลิกเที่ยวบิน นอกจากผู้ประกอบธุรกิจสายการบินจะมีหน้าที่ในการแจ้งข่าวการยกเลิกเที่ยวบินให้ผู้โดยสารทราบโดยเร็วที่สุดแล้ว หากการยกเลิกเที่ยวบินนั้นเกิดขึ้นก่อนกำหนดการเดินทางอย่างน้อย 1 วัน แม้ผู้โดยสารจะยังไม่มาแสดงตนเพื่อขึ้นเครื่องบินก็ตาม ผู้ประกอบธุรกิจสายการบินยังมีหน้าที่ในการดูแลผู้โดยสารโดยการจัดหาอาหารให้แก่ผู้โดยสารและจัดหาอุปกรณ์อำนวยความสะดวกเพื่อใช้ในการติดต่อสื่อสารต่างๆ ทั้งนี้เป็นการเยียวยาความเสียหายให้แก่ผู้โดยสารขณะมีการยกเลิกเที่ยวบินนั้นๆ ตามข้อ 7 แห่งประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารที่ใช้บริการเที่ยวบินเช่าเหมาลำ พ.ศ. 2556 (Ministry of Transport Announcement on Protection of Passenger Rights related to Charter Flight Services B.E. 2556, 2013)

แนวคิดในการให้ผู้โดยสารได้รับความช่วยเหลือในกรณีต่างๆ

ผู้โดยสารมีสิทธิที่จะได้รับเงินค่าโดยสารและค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องคืน กล่าวคือ หากผู้ประกอบธุรกิจสายการบินยกเลิกเที่ยวบินก่อนกำหนดการเดินทางน้อยกว่า 3 วันผู้โดยสารย่อมมีสิทธิเลือกระหว่างการเปลี่ยนแปลงเที่ยวบิน หรือขอคืนค่าโดยสารและค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องคืนจากผู้ประกอบธุรกิจสายการ

บิน ตามข้อ 7 แห่งประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารที่ใช้บริการเที่ยวบินเช่าเหมาลำ พ.ศ. 2556 (Ministry of Transport Announcement on Protection of Passenger Rights related to Charter Flight Services B.E. 2556, 2013) ดังนั้น เมื่อผู้โดยสารเลือกที่จะขอรับเงินค่าโดยสารและค่าธรรมเนียมที่เกี่ยวข้องคืน ผู้ประกอบธุรกิจสายการบินจึงมีหน้าที่ชำระคืนให้แก่ผู้โดยสารและหากมีการยกเลิกเที่ยวบินแม้โดยเหตุสุดวิสัย ผู้โดยสารที่รออยู่ในสนามบินควรได้รับการดูแลที่เหมาะสม เช่น การจัดหาอาหาร น้ำดื่ม ที่พักและการปฐมพยาบาลเบื้องต้น เป็นต้น

ทฤษฎีเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสาร

1. การไม่ให้ความสำคัญกับความศักดิ์สิทธิ์ของเจตนา หรือเสรีภาพในการทำสัญญา

ทฤษฎีความรับผิดเฉพาะคู่กรณีในสัญญาที่เป็นผลสืบเนื่องจากการมีเสรีภาพในการทำสัญญานั้นก็เหมาะสมกับกรณีที่คู่สัญญามีความสามารถในการต่อรองเท่ากัน แต่ในการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสารนั้นโดยเหตุที่ผู้โดยสารไม่จำต้องซื้อบัตรโดยสารโดยอาศัยความสัมพันธ์ในทางสัญญาเสมอไป เนื่องจากการใช้บริการสายการบินเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งมิได้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในสถานะทางสังคม ความสามารถของบุคคล หรือข้อตกลงในทางนิติกรรมสัญญา เพราะฉะนั้นหลักเกณฑ์หรือทฤษฎีความรับผิดในความเสียหายที่ต้องอาศัยความผูกพันทางสัญญาที่กฎหมายรับรองจึงเป็นอุปสรรคใหญ่ในการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสารที่มิใช่คู่กรณีในสัญญา ทฤษฎีกฎหมายที่ก่อตั้งสิทธิในการได้รับการเยียวยาชดใช้เมื่อมีความเสียหายเกิดขึ้นจากการใช้บริการจึงไม่คำนึงถึงหลักความสัมพันธ์ทางสัญญาแต่อย่างใด (Supanit, 2014)

ดังนั้นการกำหนดว่าผู้โดยสารไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่ชำระค่าบริการต่อสายการบินหนึ่งๆ แต่มีสายการบินอื่นมาใช้บริการแทน แม้จะไม่มีสัญญากับสายการบินอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหาย สายการบินนั้นก็ต้องรับผิดต่อผู้โดยสารด้วย จะอ้างเหตุว่าไม่ได้เป็นคู่สัญญาไม่ได้

2. ทฤษฎีความรับผิดในทางละเมิดซึ่งใช้บทสันนิษฐานความผิด

หลักของข้อสันนิษฐานความรับผิด พัฒนาขึ้นเพื่อให้บุคคลในสังคมยึดถือปฏิบัติ หลักความรับผิดในทางละเมิดนั้น มีทฤษฎีความรับผิดที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป 2 หลัก คือ (1) หลักมีความรับผิดเมื่อมีความผิด กล่าวคือผู้กระทำละเมิดจงใจหรือประมาทเลินเล่อก่อให้เกิดความเสียหาย และ (2) หลักความรับผิดโดยกฎหมายสันนิษฐานว่ามีความผิดแม้มิได้มีการจงใจหรือประมาทเลินเล่อ บางกรณีก็เป็นการสันนิษฐานเด็ดขาดไม่มีข้อยกเว้นในการนำสืบหักล้าง (absolute liability) บางกรณีก็มีข้อยกเว้นให้มีการนำสืบหักล้างบทสันนิษฐานที่กฎหมายบัญญัติไว้ได้ หลักความรับผิดชอบแบบที่สองนี้เรียกโดยทั่วไปว่า “ความรับผิดเด็ดขาด” (strict liability) (Supanit, 2014) เหตุผลของการนำเอาทฤษฎีความรับผิดเด็ดขาดในทางละเมิดมาปรับใช้กับคดีที่ฟ้องให้สายการบินให้รับผิดชดใช้ความเสียหายที่เกิดจากการให้บริการก็เพราะว่าความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการให้บริการนั้นเป็นเรื่องที่ยากจะพิสูจน์ได้ว่าเกิดขึ้นจากความผิดของฝ่ายใด และความเสียหายที่เกิดขึ้นแก่ผู้โดยสารนั้นเกิดเนื่องจากเหตุแห่งความบกพร่องใด การพิสูจน์ว่ามีความบกพร่องในการบริการยังไม่อยู่ในวิสัยที่ผู้โดยสารจะพิสูจน์ได้ว่าผู้ประกอบธุรกิจสายการบินกระทำโดยประมาทเลินเล่อเป็นเหตุให้มีความชำรุดบกพร่องในการบริการหรือไม่ การกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจสายการบิน ต้องรับผิดโดยปราศจากการกระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อ จึงเป็นการเหมาะสม ทั้งนี้ภายใต้เงื่อนไขว่า ผู้ประกอบธุรกิจสายการบินอาจพิสูจน์เพื่อพ้นความรับผิดได้ เช่น

(1) พิสูจน์ว่าความเสียหายเกิดจากความประมาทเลินเล่อของผู้โดยสารเอง

(2) มีเหตุการณ์ที่สายการบินไม่สามารถให้บริการได้อันเกิดขึ้นเพราะการกระทำของบุคคลอื่นซึ่งผู้ประกอบธุรกิจสายการบินหาจำต้องรับผิดด้วยไม่ เช่น การประท้วง การปิดประเทศ หรือ การประกาศห้ามบิน

อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่า ทั้งทฤษฎีที่ใช้ในการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารจะมีทฤษฎีด้านสัญญาและละเมิดที่จะต้องนำมาใช้ควบคู่กันเพื่อให้ผู้โดยสารได้รับความคุ้มครองและเยียวยาที่เหมาะสม รวดเร็วและเป็นธรรม

ในประเด็นนี้พระราชบัญญัติว่าด้วยการขนส่งทางอากาศบัญญัติแต่เพียงว่าให้ผู้ขนส่งทางอากาศจะต้องรับผิดในกรณีที่มีการขนส่งคนโดยสารล่าช้าตามมาตรา 12 แต่ไม่ได้กำหนดว่าจะต้องรับผิดอย่างไรบ้าง ด้วยเหตุนี้ กระทรวงคมนาคมจึงได้ประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารที่ใช้บริการสายการบินของไทยในเส้นทางบินประจำภายในประเทศ พ.ศ. 2553 (The Airline Complies with the Announcement of the Ministry of Transport on Protection Rights Using Thai Air Carriers Services for Domestic Scheduled Air Services B.E. 2553, 2010) กำหนดว่า

“ข้อ 5 (3) การยกเลิกเที่ยวบินหรือการปฏิเสธการขนส่ง สายการบินต้องปฏิบัติต่อผู้โดยสารดังนี้ ชำระค่าชดเชยเป็นเงินสดจำนวน 1,200 บาท ให้แก่ผู้โดยสารทันทีก่อนที่ผู้โดยสารจะออกเดินทางไปยังจุดหมายปลายทาง เว้นแต่สายการบินจะพิสูจน์ได้ว่า

ก. ได้แจ้งข่าวยกเลิกเที่ยวบินและรายละเอียดเกี่ยวกับทางเลือกในการเดินทางอื่นๆ โดยให้ทราบก่อนวันกำหนดเวลาเดินทางไม่น้อยกว่า 3 วัน หรือไม่ถึง 3 วัน

ข. ได้แจ้งข่าวยกเลิกเที่ยวบินให้ผู้โดยสารทราบก่อนวัน (เวลาเดินทาง) ในกรณีที่เที่ยวบินใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปนั้น จะออกเดินทางก่อนหรือหลังกำหนดเวลาเดิมและไปถึงจุดหมายปลายทางที่ระบุไว้ในบัตรโดยสารเร็วหรือช้ากว่ากำหนดเดิมไม่เกิน 3 ชั่วโมง หรือ

ค. การยกเลิกเที่ยวบินนั้นเกิดแต่เหตุสุดวิสัย . . .”

ดังนั้น โดยปกติแล้วการที่สายการบินจะต้องรับผิดในกรณีที่มีการขนส่งล่าช้าหรือยกเลิกเที่ยวบินนั้น ไม่ว่าจะเป็นกรณีใด สายการบินจะต้องรับผิดต่อผู้โดยสาร เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าเหตุที่ไม่ต้องรับผิดนั้นเป็นกรณีพ้นวิสัยหรือมีเหตุอื่นที่ทำให้ผู้ขนส่งทางอากาศไม่ต้องรับผิด ซึ่งตามกฎกระทรวงดังกล่าวนั้น สายการบินมีหน้าที่จะต้องจ่ายเงินชดเชยเป็นเงินสดจำนวน 1,200 บาท ให้กับผู้โดยสารได้ทันที ซึ่งการเยียวยาดังกล่าวนั้นเป็นการกำหนดว่าหากสายการบินล่าช้าก็ต้องมีการจ่ายเงินดังกล่าวทันที แต่ก็มีข้อยกเว้นว่าหากสายการบินได้แจ้งยกเลิกเที่ยวบินก่อนกำหนด 3 วัน หรือได้แจ้งข่าวสารแก่ผู้โดยสารก่อนกำหนดเวลาเดินทางกรณีเช่นนี้ ก็ทำให้สายการบินไม่จำต้องชำระค่าชดเชยเป็นเงินสดจำนวน 1,200 บาทดังกล่าว ซึ่งถือว่าการที่กำหนดแบบนี้เท่ากับเป็นการสร้างข้อยกเว้นให้กับสายการบินที่จะไม่ต้องรับผิดซึ่งในความจริงแล้วบทบัญญัติของกฎหมายได้กำหนดว่าหากมีการเดินทางล่าช้าจะต้องรับผิด ซึ่งประกาศของกระทรวงคมนาคมดังกล่าวนั้น เป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารซึ่งใช้สายการบินภายในประเทศก็แต่ในกรณีที่เป็นสายการบินระหว่างประเทศนั้นยังไม่สามารถบังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ หากสายการบินทำการบินล่าช้ากว่าเวลาที่กำหนดตามตารางการบินนั้น ตามประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่อง การคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารที่ใช้บริการสายการบินของไทยในเส้นทางบินประจำภายในประเทศ พ.ศ. 2553 ข้อ 4 (3) ได้กำหนดว่า กรณีล่าช้าเกินกว่า 5 ชั่วโมงแต่ไม่เกิน 6 ชั่วโมง สายการบินต้องปฏิบัติดังนี้ (ข) ชำระค่าชดเชย 600 บาทให้แก่ผู้โดยสารทันทีก่อนออกเดินทางไปยังจุดหมาย เว้นแต่

สายการบินจะพิสูจน์ได้ว่าการล่าช้าของเที่ยวบินนั้นเกิดจากเหตุสุดวิสัย ซึ่งอยู่นอกเหนือของการควบคุมของสายการบิน เช่น สถานการณ์ทางการเมือง สภาพอากาศที่มีผลต่อการบิน การรักษาความปลอดภัยด้วยเหตุการณ์ใดๆ ที่มีหรืออาจมีผลกระทบต่อความปลอดภัยในการทำการบินของอากาศยานและผู้โดยสาร เป็นต้น รวมถึงการนัดหยุดงาน หรือกระทำการใดๆ ของพนักงานหรือลูกจ้างอื่นอันเกี่ยวข้องกับการกระทำการทั้งหมดของสายการบินที่มีผลกระทบต่อการปฏิบัติการบินหลายสายการบิน (The Airline Complies with the Announcement of the Ministry of Transport on Protection Rights Using Thai Air Carriers Services for Domestic Scheduled Air Services B.E. 2553, 2010)

ในกรณีที่สายการบินชำระเป็นบัตรกำนัลการเดินทาง หรือสิ่งอื่นใดแทนค่าชดเชยเป็นเงินสด 600 บาท ตามอนุมาตรา 1 จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้โดยสารก่อน ซึ่งจะเห็นได้ว่าบทบัญญัติดังกล่าวของกระทรวงคมนาคมนั้น เป็นกรณีที่หากสายการบินมีการล่าช้าเกินกว่า 5 ชั่วโมงแต่ไม่เกิน 6 ชั่วโมง จะต้องชำระเป็นเงินสด 600 บาทแก่ผู้โดยสาร ซึ่งถือได้ว่าการที่ผู้โดยสารจะต้องรอขึ้นเครื่องถึง 5 หรือ 6 ชั่วโมงนั้น ถือว่าเป็นระยะเวลานานเกินไปและอาจทำให้ผู้โดยสารพลาดการนัดหมายหรือธุรการงานที่สำคัญ ซึ่งมีมูลค่าความเสียหายที่สูงกว่าแต่ได้รับการเยียวยาที่เพียง 600 บาทเท่านั้น ซึ่งถือได้ว่าจำนวนอัตราที่กำหนดนี้ค่อนข้างจะต่ำ

ในข้อ 6 ได้กำหนดวิธีในการคืนเงินค่าโดยสารและค่าธรรมเนียมอื่นใด หรือเงินส่วนต่างของสายการบิน ซึ่งจะต้องปฏิบัติดังนี้ โดยในข้อ 3 นั้น ในกรณีคืนเงินค่าบัตรโดยสารและค่าธรรมเนียมให้แก่ผู้โดยสาร หากผู้โดยสารซื้อบัตรด้วยเงินสดต้องดำเนินการคืนเงินให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาไม่เกิน 7 วัน ในกรณีที่ผู้โดยสารซื้อบัตรโดยสารด้วยบัตรเครดิตต้องดำเนินการคืนให้เสร็จภายในระยะเวลาไม่เกิน 45 วัน ซึ่งกำหนดระยะเวลาที่กำหนดให้จะต้องคืนเงินค่าบัตรโดยสารแก่ผู้โดยสารไม่เกิน 7 วันหรือไม่เกิน 45 วัน แล้วแต่กรณี ไม่ได้กำหนดบทลงโทษแก่สายการบินว่าหากสายการบินไม่ปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวเกินระยะเวลากำหนดแล้วจะมีผลอย่างไร เช่น สายการบินจะต้องชำระค่าเสียหายหรือค่าเบี้ยปรับแต่อย่างใด

ในสหรัฐอเมริกา สิทธิของผู้โดยสารที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศหรืออนุสัญญามอนทรีออล ซึ่งสหรัฐอเมริกาเป็นภาคีด้วยในอนุสัญญามอนทรีออลปี ค.ศ. 1999 ข้อ 19 กำหนดว่า ผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบในการขนส่งล่าช้า แต่ผู้ขนส่งไม่ต้องรับผิดสำหรับความเสียหายอันเกิดจากการล่าช้า ถ้าผู้ขนส่งพิสูจน์ได้ว่าตนและลูกจ้างหรือตัวแทนของตนให้ดำเนินการในเรื่องของมาตรการที่ควรต้องทำเพื่อหลีกเลี่ยงความเสียหายนั้น หรือเป็นการพ้นวิสัยที่ผู้ขนส่งและลูกจ้างและตัวแทนผู้ขนส่ง ดังนั้น ในกรณีที่เป็นคำสั่งของรัฐ ภูเขาไฟระเบิด เหล่านี้ถือได้ว่าเป็นเหตุการณ์พ้นวิสัย ซึ่งหากในกรณีปัญหาหากปรับเข้าหากับสถานการณ์โควิด-19 แล้ว เมื่อเป็นเหตุการณ์ที่พ้นวิสัยแล้วสายการบินอาจไม่ต้องรับผิด แต่ในเรื่องของการกำหนดระยะเวลาคืนเงินค่าโดยสารนั้น อนุสัญญามอนทรีออลไม่ได้กำหนดระยะเวลาว่าจะต้องคืนเป็นเวลาเท่าใด

สหรัฐอเมริกา กำหนดหลักการว่าในกรณีที่เที่ยวบินยกเลิกและไม่เป็นความผิดของผู้โดยสารเกิดขึ้น สายการบินต้องคืนเงินเป็นเงินสดเท่านั้นและจะต้องคืนทันที (Bill S.2341 SEC.103) ไม่มีการคืนเงินเป็นบัตรกำนัล (vouchers) อย่างไรก็ตาม เมื่อมีสถานการณ์โควิด-19 เกิดขึ้น กระทรวงคมนาคมสหรัฐ (United States Department of Transportation) ระบุว่า แม้การไม่คืนเงินจะผิดกฎก็ตาม แต่ในสถานการณ์โควิด-19 อนุญาตให้สายการบินคืนเป็น Vouchers สำหรับในการเดินทางในอนาคตได้ แต่ต้อง

กระทำภายในเงื่อนไขที่กระทรวงคมนาคมกำหนด กล่าวคือ มีการชี้แจงให้ผู้โดยสารทราบก่อนเพื่อเป็นการงดเว้นการลงโทษแก่สายการบินและเป็นการผ่อนปรนให้เข้ากับสถานการณ์โควิด-19 แสดงให้เห็นว่า ในสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดว่าหากมีการยกเลิกเที่ยวบินจะต้องคืนเงินเป็นเงินสดให้กับผู้โดยสารเท่านั้น โดยกำหนดระยะเวลาที่จะต้องคืนเป็นทันทีที่มีการยกเลิกเที่ยวบินหรือเที่ยวบินล่าช้า

ในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ได้กำหนดมาตรการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารอยู่ใน Joint DOTC-DTI Administrative Order No. 01 โดยในบทบัญญัติดังกล่าวในข้อ 2.8 ได้กำหนดไว้ว่า “ล่าช้า” หมายถึง มีการเลื่อนเที่ยวบินไปเวลาอื่นที่ไม่ใช่เวลาเดิม (Joint DOTC-DTI Administrative Order No. 01 Article 2.8) นอกจากนี้ ในข้อที่ 12 ของบทบัญญัติดังกล่าว กำหนดว่าผู้โดยสารที่จะได้รับค่าชดเชยในกรณีที่มีการยกเลิกเที่ยวบินหรือเที่ยวบินล่าช้า โดยในข้อ 12.1 ได้กำหนดว่า ในกรณีที่เที่ยวบินล่าช้าเป็นเวลา 3 ชั่วโมง ผู้โดยสารมีสิทธิที่จะได้รับอาหารหรือเครื่องดื่ม เช่น อาหารว่าง อาหารเช้า อาหารกลางวัน หรืออาหารเย็น แล้วแต่กรณี โทรศัพท์ อีเมล หรือได้รับการช่วยเหลืออื่นๆ ที่จำเป็น นอกจากนี้ ผู้โดยสารยังมีสิทธิที่จะได้รับการสำรองที่นั่งใหม่หรือได้รับเงินคืนค่าตั๋วโดยสารจากสายการบิน

ในข้อที่ 12.2 ในกรณีที่มีการล่าช้าไม่น้อยกว่า 6 ชั่วโมง ถือได้ว่าเป็นกรณีที่เป็นการยกเลิกเที่ยวบิน ซึ่งมีผลต่อผู้โดยสาร ในกรณีเช่นนี้ผู้โดยสารมีสิทธิที่จะได้รับค่าชดเชยเพิ่มอย่างน้อยเท่ากับมูลค่าของบัตรโดยสารเที่ยวที่ล่าช้าในรูปแบบของเงินสดหรือ Vouchers โดยให้เป็นดุลพินิจของสายการบิน และยังกำหนดอีกว่าผู้โดยสารมีสิทธิที่จะได้รับเงินเยียวยาความเสียหายด้วยความรวดเร็ว โดยมาตรการดังกล่าวกำหนดว่าสายการบินจะต้องรับผิดในค่าเสียหายตามบทบัญญัตินี้ โดยที่ผู้ให้บริการจะต้องชำระเงินค่าเสียหายดังกล่าวเป็นเช็คที่ได้ระบุเป็นจำนวนเงินแน่นอน หรือเป็นเงินสดหรือเอกสารอื่นใดที่ระบุว่ามีการเรียกร้องค่าเสียหาย หากมีการระบุในเอกสารนั้นจะต้องสามารถที่จะเปลี่ยนเป็นเงินสดภายในระยะเวลา 15 วัน นับแต่วันที่ผู้โดยสารมีสิทธิที่จะได้รับค่าเสียหายดังกล่าว แสดงให้เห็นว่ากฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์กำหนดระยะเวลาให้สายการบินจะต้องชำระเงินค่าโดยสารคืนหรือชำระค่าเสียหายให้แก่ผู้โดยสารภายในระยะเวลา 15 วัน สายการบินมีดุลพินิจที่จะเลือกชำระค่าเสียหายเป็นเงินสด เช็คหรือวิธีการอื่นใดได้ด้วยซึ่งไม่ใช่เป็นเครดิตหรือ Travel Vouchers

ในสหภาพยุโรป ได้มีการกำหนดสิทธิของผู้โดยสารมิให้สายการบินเอารัดเอาเปรียบและเป็นการเยียวยาผู้โดยสาร ในกรณีที่มีการปฏิเสธการขนส่งหรือในกรณีที่ยกเลิกเที่ยวบิน ด้วยเหตุนี้ประชาคมยุโรป จึงบัญญัติ Regulation (EC) No. 261/2004 ขึ้น เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ว่าด้วยการกำหนดเงินชดเชยให้แก่ผู้โดยสารที่ถูกปฏิเสธการขนส่งที่เกิดขึ้น ซึ่งข้อบังคับนี้มีผลบังคับเฉพาะสายการบินแบบประจำและกรณีปฏิเสธเที่ยวบินเท่านั้น ซึ่งต่อมาได้มีการกำหนดมาตรการเกี่ยวกับเที่ยวบินล่าช้าและการยกเลิกเที่ยวบินขึ้น คือ Regulation (EC) No. 261/2004 ทั้งนี้ ผู้โดยสารของสายการบินที่จะได้รับการคุ้มครองข้อบังคับดังกล่าว จะต้องเป็นผู้โดยสารของสายการบินที่เข้าเงื่อนไข ดังต่อไปนี้ (1) ผู้โดยสารที่เดินทางจากสนามบินต้นทางอยู่ในประเทศสมาชิก (2) ผู้โดยสารที่เดินทางจากสนามบินซึ่งตั้งอยู่ในประเทศที่สามไปยังสถานที่ตั้งภายในประเทศที่ใช้ข้อบังคับนี้ เว้นแต่ผู้โดยสารนั้นจะได้รับค่าสินไหมทดแทนหรือประโยชน์อื่นใด หรือได้รับความช่วยเหลือจากประเทศที่สามแล้ว ผู้โดยสารจะต้องยืนยันการสำรองที่นั่งโดยใช้บริการในสายเที่ยวบินนั้น เว้นแต่สายการบินยกเลิกเที่ยวบินโดยผู้โดยสารจะต้องแสดงตนเพื่อเช็คอินภายในระยะเวลาที่กำหนดหรือกรณีที่ไม่มีการกำหนดเวลาก็แสดงตนไม่เกิน 45 นาที ก่อนจะ

ถึงเวลาตามกำหนดการเดินทาง

ในกรณียกเลิกเที่ยวบิน ข้อบังคับ Regulation (EC) No. 261/2004 ได้กำหนดไว้ว่า การยกเลิกเที่ยวบิน หมายถึง การไม่ปฏิบัติการบินตามแผนการบินที่ได้กำหนดไว้หรือตามสถานที่ที่ทำการจองไว้ (Regulation (EC) No. 261/2004 Article 2) กล่าวคือ ผู้ประกอบธุรกิจสายการบินไม่ปฏิบัติการบินตามเวลาที่เสนอขายบัตรโดยสารแก่ผู้โดยสาร ซึ่ง Article 5 ของ Regulation ดังกล่าว กำหนดให้สายการบินต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

1. กรณีที่มีการยกเลิกเที่ยวบิน สายการบินมีหน้าที่เสนอสิทธิรับค่าโดยสารคืนหรือเปลี่ยนแปลงเที่ยวบิน

2. สายการบินมีหน้าที่เสนอสิทธิให้ได้รับการดูแลและยังรวมถึงกรณีที่สายการบินมีการเปลี่ยนแปลงเที่ยวบินและส่งผลให้เที่ยวบินใหม่ต้องล่าช้ากว่าเดิมเป็นเวลา 1 วันจากเดิม สายการบินมีหน้าที่ต้องจัดหารถรับส่งและที่พักแก่ผู้โดยสารด้วย

3. ผู้โดยสารมีสิทธิได้รับค่าชดเชยจากสายการบินตามที่กำหนด เว้นแต่ (1) สายการบินได้แจ้งยกเลิกเที่ยวบินให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า 2 สัปดาห์ก่อนวันเดินทาง หรือ (2) สายการบินได้แจ้งยกเลิกเที่ยวบินแก่ผู้โดยสารทราบล่วงหน้าเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์และไม่น้อยกว่า 7 วันก่อนกำหนดการเดินทางโดยสายการบินได้เสนอสิทธิการเปลี่ยนแปลงเที่ยวบินแก่ผู้โดยสาร ทั้งนี้ ผู้โดยสารต้องออกเดินทางไม่เกิน 2 ชั่วโมงก่อนถึงกำหนดเวลาเดินทาง และเดินทางถึงสถานที่ปลายทางไม่เกิน 4 ชั่วโมงหลังจากกำหนดเดิม (3) สายการบินได้แจ้งยกเลิกเที่ยวบินให้กับผู้โดยสารทราบล่วงหน้ามาแล้ว 7 วันก่อนถึงกำหนดเวลาเดิม และสายการบินได้เสนอเปลี่ยนแปลงเที่ยวบินให้แก่ผู้โดยสาร ผู้โดยสารต้องเดินทางไม่เกิน 1 ชั่วโมงก่อนกำหนดเวลาเดิมและเดินทางถึงสถานที่ปลายทางไม่เกิน 2 ชั่วโมงหลังจากกำหนดการเดินทาง

เมื่อสายการบินแจ้งยกเลิกเที่ยวบินแก่ผู้โดยสารแล้ว สายการบินยังมีหน้าที่อธิบายทางเลือกในการเดินทางแต่ผู้โดยสารด้วย อย่างไรก็ดีสายการบินไม่มีหน้าที่ต้องชำระค่าเสียหายแก่ผู้โดยสาร หากสายการบินพิสูจน์ได้ว่า การยกเลิกเที่ยวบินนั้น เกิดจากเหตุการณ์ไม่อาจคาดหมายได้ (extraordinary circumstances) ในกรณีที่ต้องพิสูจน์เกี่ยวกับประเด็นที่ผู้โดยสารได้รับแจ้งการยกเลิกเที่ยวบินหรือไม่เป็นหน้าที่ของผู้ประกอบการสายการบินจะต้องพิสูจน์

ใน Article 7 ได้กำหนดให้ผู้โดยสารมีสิทธิได้รับค่าชดเชยดังต่อไปนี้

ก. 250 ยูโร (ประมาณ 9,500 บาท สำหรับทุกเที่ยวบินที่มีระยะทาง 1,500 กิโลเมตรหรือน้อยกว่า)

ข. 400 ยูโร (ประมาณ 15,200 บาท สำหรับทุกเที่ยวบินภายในประชาคมที่มีระยะทางมากกว่า 1,500 กิโลเมตรและทุกเที่ยวบินที่มีระยะทางมากกว่า 1,500 ถึง 3,500 กิโลเมตร)

ค. 600 ยูโร สำหรับเที่ยวบินนอกเหนือข้อ ก. และข้อ ข. นั่นหมายความว่า 600 ยูโร (22,800 บาท)

สำหรับทุกเที่ยวบินที่มีระยะทางมากกว่า 3,500 กิโลเมตร นอกจากนี้ Article 7 ยังกำหนดไว้ว่าการจ่ายค่าชดเชยนั้นสายการบินต่อชำระกับผู้โดยสารเป็นเงินสดหรือการโอนเงินผ่านทางธนาคาร เช็คของธนาคาร หรือแคชเชียรเช็ค หากสายการบินประสงค์จะคืนเป็น Travel Vouchers หรือวิธีการอื่นใด จะต้องได้รับความยินยอมจากผู้โดยสาร ดังนั้น ในกำหนดเวลาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า การชำระค่าชดเชยนั้นสายการบินต้องชำระเป็นเงินสด เช็คหรือโดยวิธีการโอนเงินทางอิเล็กทรอนิกส์ได้ แต่การคืนเป็น Travel Vouchers จะดำเนินการได้ก็ต่อเมื่อได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้โดยสาร ถ้าผู้โดยสารไม่ยอมก็ต้องจ่ายเป็นเงินสดให้กับผู้โดยสารเท่านั้น

ทั้งนี้ Article 8 ของข้อกำหนดดังกล่าว ได้กำหนดให้สายการบินมีหน้าที่ต้องชำระเงินค่าบัตรโดยสาร

คืนแก่ผู้โดยสารให้แล้วเสร็จภายใน 7 วัน จากบทบัญญัติดังกล่าวสหภาพยุโรปได้กำหนดระยะเวลาให้คืนเงินค่าโดยสารให้แก่ผู้โดยสารเป็นเวลาไม่เกิน 7 วัน ซึ่งกำหนดไว้ว่าจะต้องชำระเป็นเงินสด เช็คของธนาคารหรือการโอนเงินทางธนาคาร ถ้าชำระคืนโดยวิธีการอื่น เช่น Travel Vouchers จะต้องได้รับความยินยอมเป็นหนังสือจากผู้โดยสารด้วย

ในสาธารณรัฐฝรั่งเศส ได้นำข้อบังคับของสหภาพยุโรปหลายฉบับซึ่งมีผลบังคับในการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสารทั้งก่อน ระหว่างและหลังเที่ยวบินก่อนการเดินทาง กฎหมายของสาธารณรัฐฝรั่งเศส (พระราชกฤษฎีกา 10 เมษายน 2017 ว่าด้วยข้อมูลราคาสำหรับการให้บริการขนส่งผู้โดยสารสาธารณะบางประเภท) และข้อบังคับของสหภาพยุโรป (Regulation (EC) ฉบับที่ 1008/2008 มาตรา 23) รับประกันความเป็นไปได้ในการเปรียบเทียบบริการและราคา

ข้อบังคับของสหภาพยุโรป (EU) ฉบับที่ 261/2004 คุ้มครองผู้โดยสารทางอากาศทุกคนในกรณีที่มีการยกเลิกเที่ยวบิน เที่ยวบินล่าช้า และถูกปฏิเสธไม่ให้ขึ้นเครื่องบิน สายการบินต้องชดเชยผู้โดยสารเมื่อเที่ยวบินถูกยกเลิกหรือล่าช้าเกินสามชั่วโมง สายการบินจะต้องให้ความช่วยเหลือผู้โดยสารด้วย

หากที่นั่งบนเครื่องบินขายเกินจำนวนที่นั่ง ผู้โดยสารที่ถูกปฏิเสธไม่ให้ขึ้นเครื่องบินจะต้องเปลี่ยนเส้นทาง โดยได้รับอาหารและที่พักพร้อมค่าชดเชยด้วย

ในญี่ปุ่น ได้มีมาตรการทางกฎหมายในการเยียวยาผู้โดยสารในกรณีที่มีการเยียวยาเที่ยวบินและการคืนบัตรโดยสาร ซึ่งในกรณีเป็นเรื่องของสัญญาระหว่างสายการบินกับผู้โดยสารและข้อยกเว้นความรับผิดของสายการบินในสัญญา ดังนั้น หากสายการบินมีการกำหนดไว้ว่าจะไม่มีการคืนเงินหรือมีการคืนเงินเป็น Voucher นั้น ก็ต้องพิจารณาภายใต้ประมวลกฎหมายแพ่งของญี่ปุ่น นั่นคือ ประมวลกฎหมายแพ่งได้กำหนดไว้ว่าการคืนเงินค่าโดยสารนั้น จะต้องคืนเงินในรูปแบบของเงินสดเว้นแต่จะมีการตกลงเป็นอย่างอื่น ด้วยเหตุนี้ จึงทำให้สายการบินไม่สามารถคืนเป็น Vouchers หรือเอกสารรูปแบบอื่นได้เว้นแต่จะได้มีการตกลงกันโดยคู่สัญญานั่นเอง

ผู้วิจัยเห็นว่า พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดว่าผู้ขนส่งจะต้องรับผิดในความเสียหายในกรณีที่มีการรับขนคนโดยสารล่าช้าเว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า เป็นเหตุสุดวิสัยหรือพ้นวิสัย ในกรณีที่เกิดโรคระบาดโควิด-19 นั้น ทำให้สายการบินไม่สามารถที่จะปฏิบัติการบินได้ และมีการยกเลิกเที่ยวบินหรือมีการรวมเที่ยวบินขึ้นมา แต่ปัญหาก็เกิดขึ้นคือสายการบินไม่ยอมที่จะคืนเงินค่าโดยสารที่มีการยกเลิกเที่ยวบินนั้นเป็นเงินสด แต่จะเสนอให้คืนเป็น Vouchers ซึ่งผู้โดยสารจำนวนมากไม่มีความประสงค์ที่จะได้รับ Vouchers เนื่องจากช่วงที่มีการระบาดนั้น เป็นเวลาเกือบ 2 ปี จึงทำให้ผู้โดยสารไม่ได้รับเงินค่าบัตรโดยสารคืนและก่อให้เกิดปัญหาว่า เมื่อสายการบินเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการหรือล้มละลายก็จะทำให้ผู้โดยสารนั้นไม่สามารถที่จะรับเงินคืนได้อย่างเต็มจำนวน ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้โดยสารที่ชำระค่าโดยสารเต็มจำนวนไปแล้ว

ดังนั้น เมื่อศึกษาจากกฎหมายต่างประเทศโดยเฉพาะกฎหมายของสหรัฐอเมริกา สหภาพยุโรป และกฎหมายของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ที่มีการกำหนดระยะเวลาในการคืนเงินค่าบัตรโดยสารไว้ ซึ่งสหรัฐอเมริกากำหนดให้คืนเงินค่าบัตรโดยสารทันที สาธารณรัฐฟิลิปปินส์กำหนดไว้ 15 วัน สหภาพยุโรปกำหนดไว้ 7 วัน ส่วนญี่ปุ่นไม่ได้กำหนดระยะเวลา ส่วนประเทศไทยนั้นการประกาศกระทรวงคมนาคมได้กำหนดไว้ให้มีการคืนเงินในระยะเวลา 7 วัน หากผู้โดยสารซื้อบัตรโดยสารเป็นเงินสด และ 45 วัน ถ้าซื้อบัตรโดยสารด้วยบัตรเครดิต ซึ่งสอดคล้องกับข้อกำหนดของประชาคมยุโรป แต่อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าทางข้อกำหนดของ

ประชาคมยุโรปและกฎหมายสาธารณรัฐฟิลิปปินส์และของประเทศไทยเองไม่ได้มีการกำหนดบทลงโทษ หากผู้ขนส่งได้คืนเงินเป็นเงินสดภายในระยะเวลา 7 วันและยังมีข้อกำหนดว่าสามารถให้ตกลงเป็นอย่างอื่นได้ ซึ่งผู้ประกอบการอาจเสนอวิธีการจูงใจหรือโปรโมชั่น หรือวิธีการอื่นเพื่อจูงใจให้ผู้โดยสารรับเป็น Vouchers มากกว่าจะเป็นเงินสด ซึ่งทำให้ผู้โดยสารนั้นไม่ได้รับความเป็นธรรมเนื่องจากไม่ได้รับเงินคืนและเมื่อได้รับ Vouchers ก็ไม่สามารถจะเดินทางได้ เนื่องจากสถานการณ์โรคโควิด-19 ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้

กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

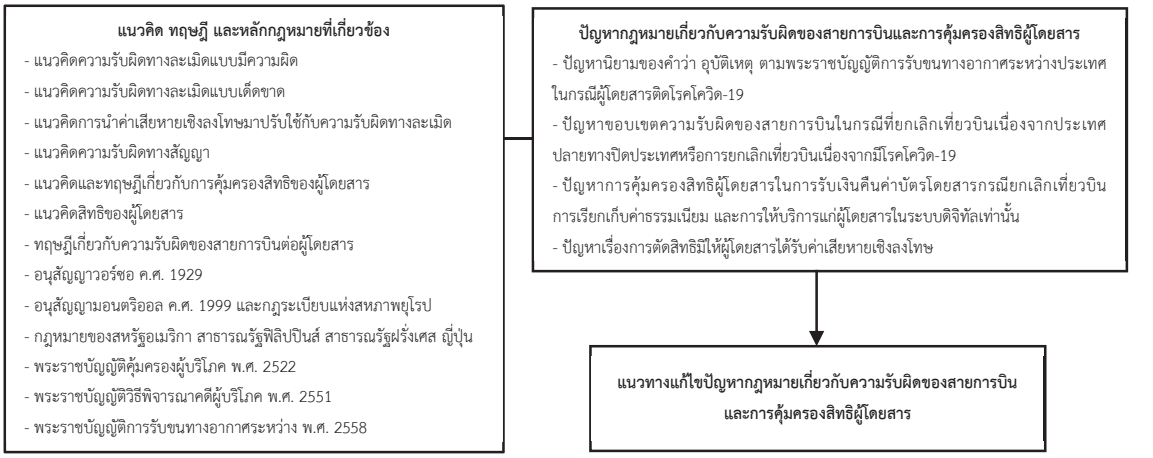

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

สมมุติฐานของการวิจัย

การบังคับใช้พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2560 ยังมีปัญหาในเรื่องการกำหนดขอบเขตความรับผิดของสายการบินกรณีเกิดโรคติดต่อร้ายแรง หรือโรคโควิด-19 มาตรการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสารกรณีสายการบินยกเลิกเที่ยวบินหรือทำการบินล่าช้า รวมถึงการเรียกค่าธรรมเนียมที่ไม่เป็นธรรมและการตัดสิทธิผู้โดยสารที่จะได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษ ยังไม่เหมาะสมและไม่เป็นธรรมแก่ผู้โดยสาร จึงต้องศึกษากฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายต่างประเทศเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการแก้ไขบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารที่จะได้รับความคุ้มครองได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมยิ่งขึ้นต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพและใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

การวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยทำการศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของสายการบินและการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสาร หลักกฎหมาย แนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องทั้งเอกสารของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา

การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interviews) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเอกสารมาสร้างแบบ

สัมภาษณ์ เพื่อสัมภาษณ์นักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทางด้านการขนส่งทางอากาศและการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสาร จำนวน 33 คน

ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและแปลความหมายจากการเปรียบเทียบบทบัญญัติกฎหมายของต่างประเทศ

ผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และหลักกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยพบแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับขอบเขตความรับผิดของสายการบินและมาตรการคุ้มครองสิทธิและการเยียวยาผู้โดยสาร ดังนี้

1. ประเด็นปัญหาเรื่องนิยามของคำว่า “อุบัติเหตุ” ตามพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 พบว่า พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 มิได้บัญญัตินิยาม คำว่า “อุบัติเหตุ” ไว้ จึงทำให้เกิดปัญหาในการตีความว่า เหตุการณ์ใดถือว่าเป็นอุบัติเหตุหรือไม่ ทั้งนี้ การกำหนดความหมายคำว่า “อุบัติเหตุ” มีหลักการว่า หากเป็นกรณีที่เกิดจากการกระทำของสายการบินทำให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกายหรือชีวิตของผู้โดยสาร สายการบินจะต้องรับผิด แต่ถ้าเหตุการณ์นั้นเกิดจากสภาพภายในร่างกายของผู้โดยสารเองก็ไม่ต้องรับผิด เช่น มีโรคประจำตัว เป็นต้น แต่ในกรณีของการติดเชื้อโควิด-19 นั้น มีความเกี่ยวพันกับการกระทำของสายการบิน หากสายการบินมิได้ใช้ระดับความระมัดระวังอย่างดีที่สุดในการที่จะคัดกรองผู้โดยสารที่เป็นพาหะขึ้นไปบนเครื่องบินแล้ว ก็จะไม่ก่อให้เกิดปัญหากับผู้โดยสารอื่นที่จะต้องติดเชื้อด้วย ดังนั้น เพื่อให้ครอบคลุมเหตุการณ์ที่สายการบินจะต้องรับผิดหากเกิดความเสียหายแก่ผู้โดยสาร และทำให้การตีความของศาลเป็นไปโดยความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้น จึงควรเพิ่มนิยามคำว่า “อุบัติเหตุ” หมายความว่า “การกระทำหรือเหตุการณ์ใดๆ ที่เกิดขึ้นโดยการกระทำ ไม่ว่าจะเกิดจากการจงใจหรือประมาทเลินเล่อของผู้ขนส่งทางอากาศ ซึ่งก่อให้เกิดความเสียหายแก่ร่างกาย หรือทำให้ผู้โดยสารเสียชีวิต โดยเหตุการณ์นั้นอาจจะเกิดจากการกระทำหรืองดเว้นการกระทำ ซึ่งผู้ขนส่งทางอากาศมีหน้าที่ที่จะต้องกระทำเพื่อเป็นการป้องกันผลที่อาจจะเกิดอันตรายแก่ผู้โดยสารด้วย รวมทั้งการกระทำของบุคคลอื่นที่ก่อให้เกิดความเสียหายให้แก่ผู้โดยสาร โดยผู้ขนส่งทางอากาศมีส่วนผิดด้วย” ไว้ในมาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558

2. ประเด็นปัญหาเรื่องขอบเขตความรับผิดของสายการบินในกรณีที่ยกเลิกเที่ยวบินเนื่องจากประเทศปลายทางประกาศห้ามบิน หรือในกรณีที่ยกเลิกเที่ยวบินเนื่องจากการระบาดของโรคโควิด-19 และโรคระบาดอื่น พบว่า หากเป็นกรณีที่สายการบินพร้อมที่จะปฏิบัติการบิน แต่ประเทศปลายทางได้ประกาศปิดประเทศทำให้ไม่สามารถปฏิบัติการบินเข้าประเทศได้และมีการยกเลิกเที่ยวบิน กรณีเช่นนี้ถือว่าเป็น “เหตุสุดวิสัย” หรือพ้นวิสัย สายการบินไม่ต้องรับผิดในความเสียหายที่เกิดขึ้นในกรณีขนส่งล่าช้าตามมาตรา 12 แต่สายการบินยังคงมีหน้าที่จะต้องดูแลผู้โดยสารที่ตกค้างอยู่ในสนามบินด้วย สำหรับในกรณีที่มีการระบาดของโรคโควิด-19 และสายการบินยกเลิกเที่ยวบิน หรือมีการเปลี่ยนแปลงเวลาการปฏิบัติการบินนั้น กรณีดังกล่าวนี้ไม่ถือว่าเป็นเหตุสุดวิสัย หากสายการบินยกเลิกเที่ยวบินก็ยังต้องชดใช้ค่าเสียหายให้แก่ผู้โดยสารด้วย ดังนั้น เพื่อให้การพิจารณาของศาลเป็นไปด้วยความชัดเจนว่าเหตุสุดวิสัยรวมถึงกรณีใดบ้าง พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 จึงควรบัญญัตินิยามคำว่า “เหตุสุดวิสัย” หมายความว่า “เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเกิดจากเหตุทางธรรมชาติหรือเหตุการณ์อื่นใดที่ไม่ใช่ความผิดของสายการบิน ซึ่งเป็นเหตุให้สายการบินไม่สามารถปฏิบัติ

การบินได้ รวมถึงเหตุการณ์ที่เกิดจากการกระทำของรัฐ เช่น การประกาศห้ามบินเข้าประเทศ เป็นต้น”

อย่างไรก็ดี แม้ว่าเหตุดังกล่าวจะเป็นเหตุสุดวิสัย (เหตุที่คาดไม่ถึง) ทำให้สายการบินหลุดพ้นจากความรับผิดในค่าเสียหายก็ตาม แต่ควรจะกำหนดหน้าที่ให้แก่สายการบินว่า ผู้โดยสารยังมีสิทธิได้รับการดูแลตามสมควรและเหมาะสมตามแนวคำพิพากษาของศาลแห่งสหภาพยุโรป คดี Denise ที่ผู้โดยสารยังคงมีสิทธิได้รับการดูแล แม้ว่าจะมีการปิดน่านฟ้าอันเกิดจากภูเขาไฟระเบิดก็ตาม ซึ่งถือได้ว่าเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้โดยสาร ดังนั้น พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 มาตรา 12 ควรบัญญัติเพิ่มเติมวรรคสองว่า “แม้เหตุดังกล่าวจะเป็นเหตุสุดวิสัยหรือพ้นวิสัย ผู้ขนส่งทางอากาศต้องให้การดูแลแก่ผู้โดยสารตามสมควรและเหมาะสมตามสถานการณ์”

3. ปัญหาเรื่องการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสารในการได้รับเงินค่าบัตรโดยสารคืน การเรียกค่าธรรมเนียมเกินสมควร และให้บริการเฉพาะระบบดิจิทัล พบว่า ในหลายประเทศได้กำหนดระยะเวลาในการคืนเงินค่าบัตรโดยสารไว้อย่างชัดเจน เช่น ในสหภาพยุโรปได้กำหนดว่า สายการบินจะต้องคืนเงินค่าบัตรโดยสารให้แก่ผู้โดยสารในกรณียกเลิกเที่ยวบินเป็นระยะเวลา 7 วัน สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ได้กำหนดไว้ว่า ให้คืนเงินให้แก่ผู้โดยสาร ภายในระยะเวลา 15 วัน ส่วนประเทศไทยพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 ไม่ได้กำหนดระยะเวลาให้ผู้ขนส่งทางอากาศจะต้องรับผิดคืนเงินค่าบัตรโดยสารให้แก่ผู้โดยสารกรณีสายการบินยกเลิกเที่ยวบินเมื่อใด แต่ประกาศกระทรวงคมนาคม พ.ศ. 2553 กำหนดว่า กรณีซื้อบัตรโดยสารด้วยเงินสดให้คืนเงินภายในเวลา 7 วัน ซื้อบัตรโดยสารด้วยบัตรเครดิต ให้คืนภายใน 45 วัน อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการกำหนดระยะเวลาให้มีการคืนเงิน ค่าบัตรโดยสารที่ซื้อด้วยเงินสดภายใน 7 วัน และกำหนดให้คืนเป็นเงินสดด้วยก็ตาม แต่ก็ยังกำหนดไว้ว่า หากมีการตกลงให้มีการคืนเงินในรูปแบบอื่นก็สามารถทำได้ด้วย ซึ่งทำให้เกิดปัญหาว่า ผู้ประกอบการหรือสายการบินพยายามโน้มน้าวให้ผู้โดยสารรับบัตรกำนัลการเดินทาง (travel vouchers) แทนการคืนเงินสด ก่อให้เกิดปัญหาในเรื่องความไม่เป็นธรรม เนื่องจากสถานการณ์โควิด-19 มีระยะเวลาที่ยาวนาน จึงทำให้ไม่สามารถที่จะใช้บัตรกำนัลการเดินทางได้อีก นอกจากนี้ ยังไม่มีกำหนดอัตราค่าธรรมเนียมที่สายการบินจะเรียกเก็บจากผู้โดยสารหากมีการเปลี่ยนแปลงเที่ยวบิน เปลี่ยนชื่อ หรือให้บริการช่วยเหลือผู้โดยสาร (call center) ในระบบใดแก่ผู้โดยสารแต่อย่างใด ดังนั้น เพื่อเป็นการเร่งรัดให้สายการบินดำเนินการคืนเงินค่าบัตรโดยสารในรูปแบบเงินสด และห้ามสายการบินชักจูงหรือจูงใจให้ผู้โดยสารเลือกรับเงินคืนค่าบัตรโดยสารในรูปแบบ Travel Vouchers ซึ่งอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม เนื่องจากในสถานการณ์โควิด-19 ที่ทำให้สายการบินไม่สามารถบินไปต่างประเทศได้เป็นเวลาเกือบ 2 ปี พระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 จึงควรบัญญัติเพิ่มมาตรา 12/1 ว่า “หากผู้ขนส่งทางอากาศยกเลิกเที่ยวบินหรือปฏิเสธการขนส่ง ผู้ขนส่งจะต้องคืนเงินค่าบัตรโดยสารให้แก่ผู้โดยสาร เป็นเงินสดภายในระยะเวลา 7 วัน หากไม่คืนเงินภายในเวลาดังกล่าวจะต้องชำระดอกเบี้ยในอัตราร้อยละ 5 นับแต่วันที่ครบกำหนด”

นอกจากนี้ เพื่อทำให้ผู้โดยสารได้รับความเป็นธรรมในการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมและสามารถเข้าถึงบริการช่วยเหลือได้อย่างทั่วถึง กระทรวงคมนาคมควรประกาศกฎกระทรวงที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารในเรื่องอัตราค่าธรรมเนียมและการให้บริการโดยกำหนดอัตราการเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในการเปลี่ยนแปลงเที่ยวบินว่า “หากผู้โดยสารต้องการเปลี่ยนแปลงเที่ยวบินหรือเปลี่ยนชื่อในบัตรโดยสารให้สายการบินเรียกเก็บค่าธรรมเนียมในอัตราไม่เกินร้อยละ 10 ของราคาบัตรโดยสารที่ผู้โดยสารซื้อไว้

และกำหนดให้สายการบินจัดช่องทางในการให้บริการช่วยเหลือผู้โดยสารทั้งในระบบโทรศัพท์และระบบอินเทอร์เน็ต”

4. ประเด็นปัญหาเรื่องการตัดสิทธิผู้โดยสารไม่ได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษ พบว่า แม้อนุสัญญามอนตริออล ค.ศ. 1999 จะกำหนดว่า ค่าเสียหายนั้นจะต้องเป็นค่าเสียหายที่เกิดจากกรณีผู้โดยสารที่ได้รับอันตรายแก่ร่างกายหรือถึงแก่ความตายเท่านั้น ไม่ได้รวมถึงค่าเสียหายทางจิตใจ และไม่รวมถึงค่าเสียหายเชิงลงโทษด้วย ซึ่งทำให้เห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวในอนุสัญญามอนตริออล ได้มุ่งเน้นไปที่ค่าเสียหายที่แท้จริงมากกว่าค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่ด้วยบทบัญญัติแห่งกฎหมายรับขนทางอากาศระหว่างประเทศของประเทศไทยได้ตัดสิทธิผู้โดยสารไม่ให้ได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษ ทำให้เกิดปัญหาว่าหากสายการบินปฏิบัติการอย่างใดๆ หรือกระทำการใดอันเป็นการจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงที่ทำให้เกิดผลเสียหายต่อผู้โดยสาร เช่น การไม่คัดกรองผู้โดยสารที่มีความเสี่ยงให้ดีและทำให้ผู้โดยสารบนเครื่องบินติดเชื้อโควิด-19 ไปด้วย เช่นนั้นหากยังไม่มีการกำหนดให้มีค่าเสียหายเชิงลงโทษก็ไม่อาจทำให้สายการบินนั้นรู้สึกว่าตนมีหน้าที่จะต้องดำเนินการด้วยความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น จึงไม่ถือว่าเป็นการป้องปรามการกระทำที่จะเป็นการละเมิดต่อผู้โดยสารต่อไป ดังนั้น ในกรณีที่มาตรา 54 แห่งพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 ได้กำหนดให้ผู้เสียหายไม่อาจได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษไว้อันเป็นการตัดสิทธิผู้โดยสารที่จะได้รับการเยียวยาความเสียหายและไม่เป็นการป้องปรามมิให้สายการบินละเลยที่จะดูแลและรักษาความปลอดภัยแก่ผู้โดยสารอย่างเพียงพอ จึงควรยกเลิกข้อความในมาตรา 54 วรรคสอง และบัญญัติข้อความใหม่ว่า “ในกรณีที่ผู้ขนส่งทางอากาศกระทำการใดด้วยความจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง โดยไม่คำนึงถึงความปลอดภัยของผู้โดยสารหรือเพิกเฉยในการบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นกับผู้โดยสาร ให้ศาลกำหนดให้ผู้โดยสารมีสิทธิได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่เกิน 2 เท่าของมูลค่าความเสียหายที่แท้จริง” ทั้งนี้ การกำหนดให้ค่าเสียหายเชิงลงโทษไม่เกิน 2 เท่านั้นสอดคล้องกับกฎหมายวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภคที่กำหนดให้ผู้บริโภคได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษตามมาตรา 42 วรรคสอง ซึ่งการกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษตามวรรคหนึ่ง ให้ศาลมีอำนาจกำหนดได้ไม่เกิน 2 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด แต่ถ้าค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนดมีจำนวนเงินไม่เกินห้าหมื่นบาท ให้ศาลมีอำนาจกำหนดค่าเสียหายเพื่อการลงโทษได้ไม่เกิน 5 เท่าของค่าเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด

การอภิปรายผล

จากผลการวิจัยและวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายต่างประเทศ และกฎหมายประเทศไทยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าหากมีการแก้ไขพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 ดังที่ได้เสนอแนะไป จะทำให้ปัญหาเรื่องของขอบเขตความรับผิดของผู้ขนส่งทางอากาศในกรณีการเกิดโรคระบาดโควิด-19 ชัดเจนยิ่งขึ้น และขณะเดียวกันจะเป็นการคุ้มครองสิทธิของผู้โดยสารให้ได้รับความคุ้มครองสิทธิต่างๆ อันจะก่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่ผู้โดยสารในการใช้บริการสายการบินมากยิ่งขึ้น และทำให้ผู้โดยสารได้รับความเป็นธรรมจากการดำเนินคดีกับสายการบินที่กระทำละเว้นการกระทำ ไม่ว่าโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรง ให้ได้รับค่าเสียหายเชิงลงโทษ แต่ก็มีการกำหนดไว้ว่าไม่ให้เกิน 2 เท่าของมูลค่าความเสียหายที่แท้จริงที่ศาลกำหนด ด้วยเหตุนี้จะทำให้สายการบินมีการปรับปรุงการทำงานเพื่อคำนึงความปลอดภัยของผู้โดยสาร และก่อให้เกิดผลดีต่อธุรกิจสายการบินและผู้โดยสารในที่สุด

ข้อเสนอแนะ

เพื่อเป็นการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับความรับผิดของสายการบินและการคุ้มครองสิทธิผู้โดยสาร จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการรับขนทางอากาศระหว่างประเทศ พ.ศ. 2558 มาตรา 3 โดยเพิ่มนิยามคำว่า “อุบัติเหตุ” และคำว่า “เหตุสุดวิสัย” รวมทั้งบัญญัติเพิ่มเติมมาตรา 12 วรรคสอง มาตรา 12/1 และยกเลิกข้อความในมาตรา 54 วรรคสอง และให้ใช้ข้อความใหม่ดังที่ได้เสนอแนะไว้ในตอนต้น

References

Ministry of Transport Announcement on Protection of Passenger Rights related to Charte Flight Services, B.E. 2556. (2013). *Royal Thai Government Gazette, 130*(90 Special D), 22-26. [In Thai]

Supanit, S. (2014). *Explanation of consumer protection laws* (9th ed.). Chulalongkorn University Press. [In Thai]

The Airline Complies with the Announcement of the Ministry of Transport on Protection Rights Using Thai Air Carriers Services for Domestic Scheduled Air Services, B.E. 2553. (2010). *Royal Thai Government Gazette, 127*(128 Special D), 11-17. [In Thai]

The International Air Carriage Act, B.E. 2558. (2015). *Royal Thai Government Gazette, 132*(10 A), 12-27. [In Thai]

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ขั้นตอนการส่งบทความตีพิมพ์
วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

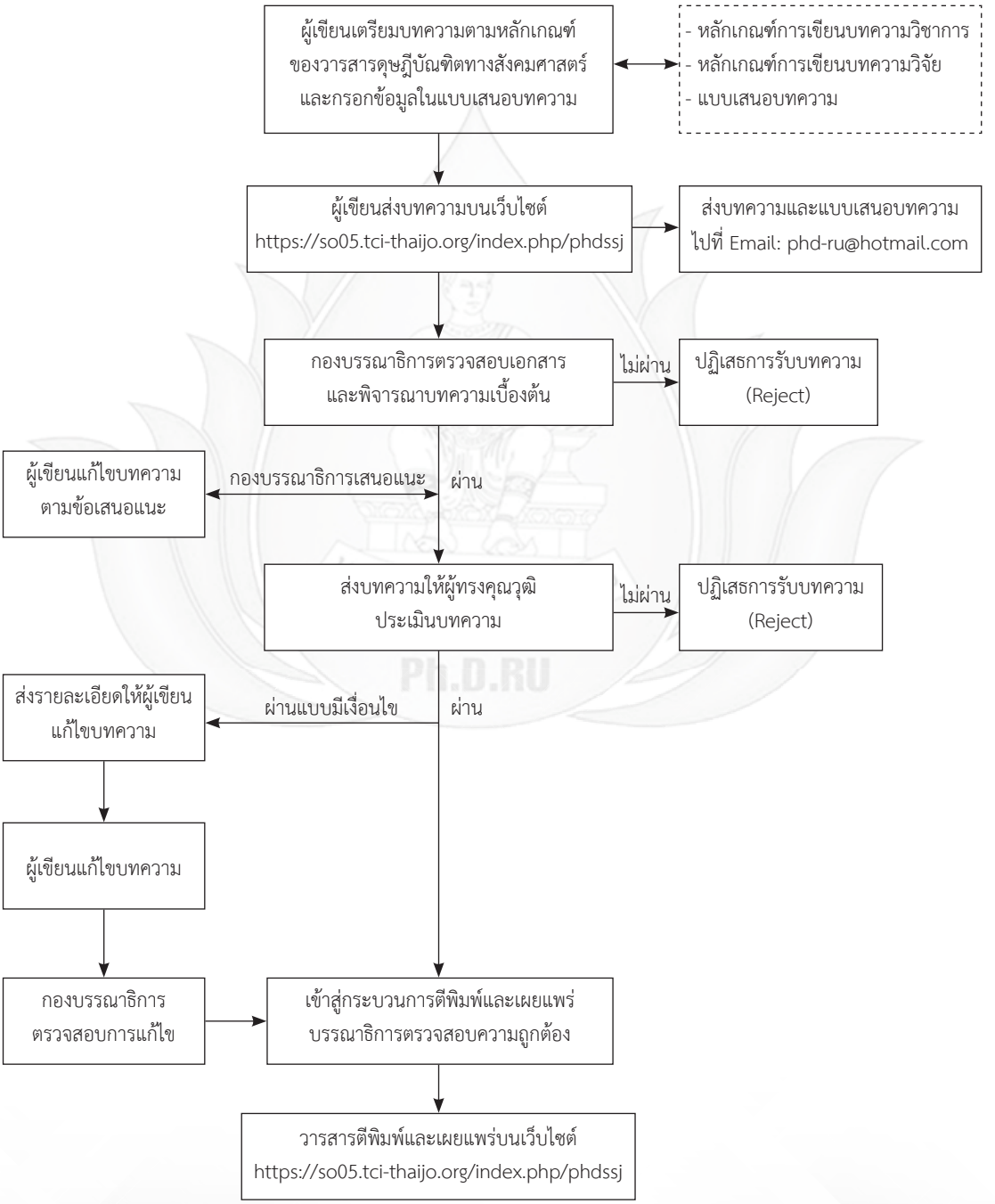

จริยธรรมการตีพิมพ์วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้เขียน

1. ผู้เขียนต้องรับรองว่าบทความที่ส่งตีพิมพ์เป็นบทความใหม่ ไม่เคยได้รับการตีพิมพ์มาก่อนแล้ว หรืออยู่ในระหว่างขั้นตอนการพิจารณาจากวารสารอื่นหรือสิ่งพิมพ์อื่นๆ
2. ผู้เขียนบทความต้องเขียนบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบที่วารสารกำหนด
3. ผู้เขียนต้องไม่คัดลอกผลงานของผู้อื่นและต้องอ้างอิงทุกครั้งเมื่อนำผลงานของผู้อื่นมาเสนอโดยอ้างอิงในเนื้อหาบทความของตน และจัดทำเอกสารอ้างอิงไว้ท้ายบทความให้ชัดเจน
4. ผู้เขียนทุกคนที่มีรายชื่อในบทความต้องมีส่วนร่วมในการดำเนินการวิจัยจริง
5. ผู้เขียนบทความที่คัดลอกผลงานผู้อื่น (Plagiarism) หรือละเมิดลิขสิทธิ์ผู้อื่น ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความโดยตรง
6. หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย
7. ในกรณีที่ผู้เขียนทำผิดจริยธรรมจะถูกตัดสิทธิ์การตีพิมพ์เป็นระยะเวลาอย่างน้อย 3 ปีโดยแจ้งผู้เขียนและหน่วยงานสังกัดของผู้เขียน
8. บทความที่ตีพิมพ์ในวารสารถือเป็นผลงานของผู้เขียน ผู้เขียนและคณะต้องรับผิดชอบต่อบทความของตน
9. การพิจารณาอนุญาตให้ลงตีพิมพ์ในวารสารขึ้นอยู่กับการพิจารณาจากบรรณาธิการและให้ถือเป็นที่สิ้นสุด

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของผู้ประเมินบทความ

1. ผู้ประเมินบทความต้องตระหนักว่าตนเองมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของผลงานทางวิชาการที่ประเมินอย่างแท้จริง
2. ผู้ประเมินบทความต้องคำนึงถึงคุณภาพของบทความเป็นหลัก พิจารณาบทความภายใต้หลักการและเหตุผลทางวิชาการโดยปราศจากอคติ หรือความคิดเห็นส่วนตัว
3. ผู้ประเมินบทความควรให้ข้อเสนอแนะที่สอดคล้องและเป็นประโยชน์แก่ผู้เขียนบทความ
4. ผู้ประเมินบทความจะต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนใดๆ กับวารสาร บรรณาธิการ และผู้เขียน
5. ผู้ประเมินบทความจะต้องรักษาความลับ ไม่เปิดเผยข้อมูลของบทความแก่บุคคลอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง
6. ผู้ประเมินบทความ เมื่อตรวจพบว่าบทความที่พิจารณาอยู่มีความเหมือนหรือความซ้ำซ้อนกับผลงานชิ้นอื่น ผู้ประเมินบทความต้องแจ้งให้บรรณาธิการทราบ
7. ผู้ประเมินบทความจะต้องส่งผลประเมินตรงตามกำหนดเวลาที่วารสารกำหนดไว้

บทบาท หน้าที่ และจริยธรรมของบรรณาธิการ

1. บรรณาธิการมีหน้าที่พิจารณากลั่นกรองคุณภาพของบทความเพื่อตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารโดยคัดเลือกผลงานที่มีการควบคุมคุณภาพ ผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในด้านนั้นๆ รวมถึงผลงานต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร

2. บรรณาธิการมีหน้าที่ในการตรวจสอบการตีพิมพ์ซ้ำ (Duplications) หรือการคัดลอกผลงาน (Plagiarism) อย่างเคร่งครัดหากตรวจพบว่า บทความมีการคัดลอก ลอกเลียนแบบจากบทความอื่นโดยมิชอบ หรือมีการปลอมแปลงข้อมูล บรรณาธิการสามารถดำเนินการถอนบทความได้โดยไม่ต้องได้รับความยินยอมจากผู้เขียน ซึ่งถือเป็นสิทธิและความรับผิดชอบต่อบทความของบรรณาธิการ

3. บรรณาธิการต้องไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้เขียน ผู้ประเมิน และต้องมีความรับผิดชอบในการรักษาข้อมูลได้เป็นอย่างดี

4. บรรณาธิการต้องปฏิบัติโดยใช้เหตุผลทางวิชาการ ในการพิจารณาบทความทุกครั้งด้วยความเป็นธรรม ปราศจากอคติหรือความลำเอียงต่อบทความและผู้เขียน ทั้งในด้านเชื้อชาติ ศาสนา เพศ วัฒนธรรม การเมือง อุดมคติ และสังกัดของผู้เขียน

5. บรรณาธิการมีหน้าที่ตรวจสอบหลักฐานเพื่อให้มีความมั่นใจได้ว่างานวิจัยทุกชนิดที่จะตีพิมพ์หากเป็นการวิจัยในมนุษย์ หรือสัตว์ทดลอง ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานการได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ หรือคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการใช้สัตว์ทดลองตามแต่กรณี และต้องระบุในบทความด้วย

6. บรรณาธิการต้องไม่ร้องขอให้มีการอ้างอิงผลงานใดเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิง (Citation) หรือค่า Impact Factor ของวารสาร หรือเพื่อเพิ่มจำนวนการอ้างอิงของผลงานของตนหรือพวกพ้อง

7. บรรณาธิการต้องไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนกับผู้เขียน หรือผู้ประเมิน และต้องไม่นำบทความหรือวารสารไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ หรือนำไปเป็นผลงานของตน

8. บรรณาธิการไม่ควรเขียนบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารของตน

จริยธรรมการวิจัยในมนุษย์

1. การวิจัยที่กระทำต่อมนุษย์ไม่ว่ากระทำต่อร่างกายหรือจิตใจ การวิจัยข้อมูลด้านสุขภาพเกี่ยวกับบุคคลซึ่งสามารถระบุตัวบุคคลนั้นได้ การวิจัยที่ศึกษาการบังคับใช้กฎหมายหากข้อมูลรั่วไหลผู้รับการวิจัยอาจถูกดำเนินคดี และการวิจัยที่อาจมีผลกระทบต่อชื่อเสียงและสถานภาพของผู้รับการวิจัย ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสถาบัน

2. การวิจัยที่กระทำในบุคคลที่มีความเปราะบางหรือผู้เยาว์ที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ต้องขอความยินยอมจากผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ของผู้นั้นตามกฎหมายและตามหลักเกณฑ์ที่ กสว. ประกาศกำหนด

3. การวิจัยในมนุษย์ต้องยึดหลักความเคารพในบุคคล หลักคุณประโยชน์ไม่ก่ออันตราย และหลักความยุติธรรม โดยต้องดำเนินการให้ชอบด้วยกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคล กฎหมายว่าด้วยข้อมูลข่าวสารของราชการ และกฎหมายอื่น

4. ผู้เขียนต้องแสดงหลักฐานว่าได้ผ่านการอบรมจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์มาแล้วภายในระยะเวลาที่กำหนด

5. ผู้เขียนต้องแสดงหนังสือรับรองที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ให้ทำการวิจัยได้ และระบุหมายเลขหรือรหัสการรับรองดังกล่าวลงในบทความ

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิชาการ
วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อนกระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

แนวทางการเขียนบทความวิชาการ ประกอบด้วย

- มีประเด็นหรือความแนวคิดที่ชัดเจน มีเนื้อหาทางวิชาการที่ถูกต้อง สมบูรณ์ และทันสมัย
- วิเคราะห์ประเด็นตามหลักวิชาการ มีการสังเคราะห์ความรู้จากแหล่งต่างๆ และเสนอความรู้ หรือวิธีการที่เป็นประโยชน์
- สอดแทรกความรู้ใหม่ที่เป็นประโยชน์ หรือแสดงทัศนะทางวิชาการของผู้เขียนอย่างชัดเจนและเที่ยงตรง
- มีการค้นคว้าอ้างอิงจากแหล่งอ้างอิงที่เชื่อถือได้ ทันสมัย และครอบคลุม
- มีการนำเสนอข้อมูลที่เข้าใจง่ายและเป็นระบบ ใช้ภาษาทางวิชาการอย่างเหมาะสม

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่าหน้ากระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 บทนำ (Introduction) อธิบายที่มาและความสำคัญ โดยเขียนให้สอดคล้องกับชื่อเรื่อง

4.4 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง (Concept and Theory) อธิบายแนวคิดและทฤษฎีเพื่อเป็นแนวทางสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล

4.5 กรอบในการวิเคราะห์ (Analysis Framework) นำเสนอกรอบสำหรับใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.6 ผลการวิเคราะห์ (Result) เป็นการอภิปรายผลตามกรอบในการวิเคราะห์ โดยเขียนข้อมูลให้มีความถูกต้อง สมบูรณ์ สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อ่านได้

4.7 บทสรุป (Conclusion) เป็นการสรุปเชิงอภิปรายและมีการนำเสนอแนวคิดของผู้เขียนด้วย

4.8 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.9 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style(7th ed.) ดังนี้

4.9.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.9.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.9.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.9.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อยในหนังสือให้ระบุ “ใน หรือ In” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.9.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.9.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง วัน เดือน ปีที่ค้น และ Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ:

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(2) วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **ชื่อเรื่อง**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **บทคัดย่อ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาไทย

16 Point Bold → **คำสำคัญ:** .....

.....

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวโยงกันหัวข้อเรื่องของบทความและเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิชาการ

---

12 Point

[1] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้
[2] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **Title**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **Abstract**

16 Point

.....
.....
.....
.....

- นำเสนอให้กระชับ เน้นประเด็นสำคัญที่ต้องการนำเสนอ โดยสรุปสาระสำคัญของบทความตามวัตถุประสงค์และสอดคล้องกับชื่อเรื่องเพื่อดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาอังกฤษ

16 Point Bold → **Keywords :** .....

16 Point

.....

- นำเสนอโดยเลือกใช้คำที่มีอยู่ในวัตถุประสงค์ของบทความที่เกี่ยวโยงกันหัวข้อเรื่องของบทความ และเป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อต้องการให้ผู้อ่านที่สนใจค้นพบบทความ จำนวน 3-5 คำ

Type of Article: Academic Article

12 Point

[3] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้
[4] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **บทนำ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอเนื้อหาเพื่อดึงดูดความสนใจของผู้อ่านสู่เนื้อเรื่อง ให้เห็นความสำคัญ และสร้างบรรยากาศให้น่าติดตามต่อไป ควรเขียนให้กระชับตรงประเด็น ไม่ยืดเยื้อ สอดคล้องกับชื่อเรื่อง โดยจับประเด็นจากชื่อเรื่องแล้วนำสู่บริบท เนื้อหา ในส่วนนี้สามารถกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของบทความ ที่มาของบทความ ขอบเขตของบทความ อาจมีคำจำกัดความหรือนิยามที่เป็นประโยชน์ต่อผู้อ่าน

16 Point Bold → **แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องหรือประเด็นที่เขียน จัดวางโครงสร้างเนื้อหาและจัดลำดับให้เหมาะสม เนื้อหาสาระควรมีความต่อเนื่องกัน เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล และอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point Bold → **กรอบในการวิเคราะห์**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอกรอบในการวิเคราะห์ที่ได้จากแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องในรูปแบบภาพ หรือข้อความอันเป็นใจความสำคัญที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์ข้อมูล

16 Point Bold → **ผลการวิเคราะห์**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอให้เป็นไปตามหลักการ ทฤษฎี ตามกรอบในการวิเคราะห์ มีหลักฐานการอ้างอิงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ มีความเป็นเหตุเป็นผล

ตัวอย่างการเขียนบทความวิชาการเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **บทสรุป**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอสรุปประเด็นสำคัญๆของบทความ โดยการเลือกประเด็นสำคัญๆของบทความนั้นมาเขียนรวมไว้อย่างสั้นๆท้ายบท หรืออาจใช้วิธีการบอกผลลัพธ์ว่า สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดมีความสำคัญอย่างไร สามารถนำไปใช้อะไรได้บ้าง หรือจะทำให้เกิดอะไรต่อไป หรือ อาจใช้วิธีการตั้งคำถามหรือให้ประเด็นทิ้งท้ายกระตุ้นให้ผู้อ่านไปแสวงหาความรู้เพื่อคิดค้นพัฒนาเรื่องนั้นต่อไป

16 Point Bold → **ข้อเสนอแนะ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

16 Point Bold → **References**

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z
- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง*. สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. *ชื่อวารสาร, ปีที่*(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ.
- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง*. หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

<u>ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ</u>

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวราภรณ์ สารอินมูล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 21*(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers, 21*(3), 197-210. [In Thai]

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

หลักเกณฑ์การเขียนบทความวิจัย
วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มีนโยบายจัดพิมพ์ปีละ 3 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม-เมษายน, ฉบับที่ 2 พฤษภาคม-สิงหาคม และ ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริม เผยแพร่ผลงานวิจัยและผลงานวิชาการด้านสังคมศาสตร์

ข้อกำหนดในการส่งบทความ

บทความจัดทำขึ้นโดยใช้ภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษเท่านั้น บทความที่นำมาลงในวารสารต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างตีพิมพ์ในหนังสือหรือวารสารใดมาก่อนกระบวนการคัดเลือกบทความโดยใช้วิธีการประเมินแบบ Double-Blind Review บทความจะถูกส่งไปยังนักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในสาขาวิชานั้นๆ จำนวน 3 คน เพื่อเป็นผู้ประเมินบทความ

การส่งต้นฉบับ

1. การตั้งค่าหน้ากระดาษ ใช้แบบอักษร TH Sarabun New พิมพ์แบบหน้าเดียวในกระดาษขนาด A4 ตั้งขอบกระดาษทุกด้าน 1 นิ้ว (2.54 เซนติเมตร) ใส่เลขหน้ากำกับทุกหน้าที่มุมขวาด้านบน ความยาวของบทความ 12-15 หน้า

2. ชื่อเรื่อง (Title) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

3. ชื่อผู้เขียน (Author) ประกอบด้วย ชื่อ นามสกุล หน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

4. เนื้อหา (Text) ควรใช้ภาษาแบบทางการที่ผู้อ่านเข้าใจง่ายและมีความชัดเจน ประกอบด้วย

4.1 บทคัดย่อ (Abstract) ต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ สรุปสาระสำคัญของบทความไว้อย่างครบถ้วน

4.2 คำสำคัญ (Keywords) จำนวน 3-5 คำ

4.3 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา (Background and Significance of the Problems) นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น และไม่ซับซ้อน เพื่อให้สามารถอ่านแล้วเข้าใจทันที

4.4 วัตถุประสงค์ของการวิจัย (Research Objectives) นำเสนอให้สอดคล้องกับชื่อเรื่องและเนื้อหาเพื่อเป็นแนวทางในการหาคำตอบของการวิจัย

4.5 ขอบเขตของการวิจัย (Scope of the Research) นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

4.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย (Research Benefits) นำเสนอประโยชน์ที่ได้รับตามวัตถุประสงค์และแนวทางการนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการและการนำไปปฏิบัติ

4.7 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Concepts, Theories, and Related Literatures) นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันของตัวแปรทุกตัวและต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

4.8 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย (Conceptual Framework) นำเสนอให้ครอบคลุมและครบถ้วนทุกตัวแปรเพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย โดยอาจนำเสนอเป็นรูปภาพเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย

4.9 สมมุติฐานของการวิจัย (Hypotheses of the Rescarch (if any) นำเสนอถึงความสัมพันธ์ของตัวแปรที่ใช้กับคำตอบที่ผู้วิจัยคาดคะเน โดยใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายสามารถสื่อความหมายได้โดยตรง

4.10 ระเบียบวิธีวิจัย (Research Methodology) อธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล

4.11 ผลการวิจัย (Result) นำเสนอผลที่ได้จากการวิจัยเป็นขั้นตอนโดยสรุป

4.12 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์ หรือสมมุติฐานที่ตั้งไว้

4.13 ข้อเสนอแนะ (Recommendation) เป็นข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะสำหรับนำไปใช้ประโยชน์

4.14 การอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบ APA Style (7th ed.) ดังนี้

4.14.1 การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับจากภาษาไทยก่อนภาษาอังกฤษ ก-ฮ และ A-Z

4.14.2 ชื่อผู้เขียน เอกสารภาษาไทยใช้ชื่อ นามสกุล เอกสารภาษาอังกฤษใช้นามสกุล และอักษรย่อตัวแรกของชื่อ

4.14.3 ปีที่พิมพ์ เอกสารภาษาไทยใช้ปี พ.ศ. เอกสารภาษาอังกฤษใช้ปี ค.ศ. ใส่ในวงเล็บ หากผู้เขียนคนเดียวกันเขียนเอกสารหลายเล่ม ให้เรียงลำดับปีที่พิมพ์จากน้อยไปหามาก

4.14.4 ชื่อเรื่อง ให้ใช้ตัวเอน กรณีเป็นเรื่องย่อยในหนังสือให้ระบุ “ใน หรือ In” ตามด้วยผู้แต่งและชื่อหนังสือ

4.14.5 สถานที่พิมพ์และสำนักพิมพ์ เป็นรูปแบบของเอกสารประเภทหนังสือ หรือตำรา กรณีประเภทบทความในวารสาร ให้ระบุชื่อบทความ ชื่อวารสาร ปีที่ ฉบับที่ และหมายเลขหน้าของบทความตั้งแต่หน้าแรกถึงหน้าสุดท้าย (การอ้างอิงในเนื้อหาให้ระบุเฉพาะหน้าที่ใช้อ้างอิง)

4.14.6 การอ้างอิง Website ให้ระบุชื่อผู้เขียน ชื่อเรื่อง และค้นจาก Website

5. การส่งบทความ ให้ผู้เขียนส่งต้นฉบับบทความ (Original Manuscript) บนระบบออนไลน์ (ไฟล์ Word) ไปที่ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

6. ค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์ กรณีที่บทความได้รับการยอมรับให้ตีพิมพ์ (Acceptance) ให้ผู้เขียนชำระค่าธรรมเนียมการตีพิมพ์บทความละ 5,000 บาท (ห้าพันบาทถ้วน) โดยการโอนเงินไปที่ชื่อบัญชี สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เลขที่บัญชี 020036297552 ธนาคารออมสิน สาขารามคำแหง

หมายเหตุ:

(1) บทความวิจัย บทความวิชาการ และบทวิจารณ์หนังสือ ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ เป็นความคิดเห็นของผู้เขียน มิใช่ของคณะผู้จัดทำ และมิใช่ความรับผิดชอบของสมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

(2) วารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ขอสงวนสิทธิ์ในการพิจารณาตีพิมพ์

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **ชื่อเรื่อง**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **บทคัดย่อ**

16 Point → .....

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหางานทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช้เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาไทย

16 Point Bold → **คำสำคัญ:** .....

16 Point → .....

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวโยงกันกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

ประเภทบทความ: บทความวิจัย

12 Point

[1] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่และอีเมลที่ติดต่อได้
[2] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

1 นิ้ว | 1 นิ้ว | 1 นิ้ว

TH Sarabun New 18 Point Bold → **Title**

ชื่อและนามสกุลของผู้เขียน[1]
กรณีมีผู้เขียนหลายคนให้ใส่ชื่อและนามสกุลทุกคน[2]

16 Point Bold → **Abstract**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอภาพรวมของเนื้อหางานทั้งหมด ครอบคลุมสาระสำคัญของผลการวิจัย เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการอ้างอิง และดึงดูดให้ผู้อ่านอยากอ่านเนื้อหาฉบับเต็ม ใช้ข้อเท็จจริง ไม่ใช้เนื้อหาเกินจริงหรือไม่อยู่ในเนื้อหาการวิจัย
- ระบุวัตถุประสงค์ของการวิจัย ระเบียบวิธีวิจัย ผลการวิจัยและคุณค่าของการวิจัย
- ใช้ภาษาแบบทางการ แสดงเฉพาะเนื้อหา ไม่แสดงความรู้สึก อารมณ์หรืออคติ ไม่ใช้คำฟุ่มเฟือย ควรใช้ “เทคนิคของการใช้คำ” เพื่อประโยชน์ในการค้นหาบทคัดย่อให้พบได้ง่ายที่สุด
- ความยาวประมาณ 250 คำ

ภาษาอังกฤษ

16 Point Bold → **Keywords :** .....

.....

16 Point

- นำเสนอโดยเลือกใช้ตัวแปรที่ศึกษาที่เกี่ยวโยงกันกับงานวิจัย หรือคำที่เป็นชื่อเรื่องการวิจัย เป็นคำที่นิยมใช้ เพื่อให้ผู้สนใจงานวิจัยสืบค้นเจอจำนวน 3-5 คำ

Type of Article: Research Article

12 Point

[3] [กรณีที่เป็นนักศึกษา] ระบุชื่อหลักสูตร สาขาวิชา คณะ สถาบันการศึกษา ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้
[4] [กรณีที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหรือบุคคลทั่วไป] ระบุหน่วยงานที่สังกัด ที่อยู่ และอีเมลที่ติดต่อได้

1 นิ้ว

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอโดยใช้ภาษาแบบทางการ เป็นแบบแผน เลือกใช้คำที่ถูกต้องตามหลักภาษาและความนิยมของคำ ใช้คำให้เกิดความหมายตรงประเด็น ไม่ซับซ้อน อ่านแล้วเข้าใจทันที การแปลคำศัพท์จากต่างประเทศควรตรวจสอบความนิยมและใช้ความหมายเดียวกันตลอดบทความ เช่น Organization พบแปลเป็นไทยว่าองค์กรหรือองค์การ เป็นต้น และภายในหนึ่งย่อหน้าควรมีใจความสำคัญประเด็นเดียว เป็นเอกภาพ และต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้

16 Point Bold → **วัตถุประสงค์ของการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

16 Point Bold → **ขอบเขตของการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอให้ครอบคลุมเนื้อหา ลักษณะประชากร จำนวนประชากร การเลือกตัวอย่าง วิธีเลือกตัวอย่าง ขนาดตัวอย่าง และตัวแปรที่ศึกษา โดยอาจจะระบุช่วงระยะเวลาที่ศึกษาด้วย

16 Point Bold → **ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- นำเสนอแนวคิดและทฤษฎีให้สอดคล้องกับกรอบแนวคิดในการวิจัยพอสังเขปของตัวแปรทุกตัว และจำเป็นต้องอ้างอิงแหล่งข้อมูลที่เชื่อถือได้ หลีกเลี่ยงการ"อ้างอิงใน" หรือหลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อๆกันมา ควรใช้ต้นฉบับมาอ้างอิง
- นำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้ในการอภิปรายผล
- นำเสนอให้มีความสัมพันธ์กันทั้งแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold → **กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย**

ภาพ 1 กรอบแนวความคิดที่ใช้ในการวิจัย

16 Point Bold → **สมมุติฐานของการวิจัย (ถ้ามี)**

16 Point

.....

.....

.....

.....

16 Point Bold → **ระเบียบวิธีวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอโดยอธิบายวิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล ควรอ้างอิงเจ้าของทฤษฎีที่ผู้เขียนอ้างถึงโดยตรง หลีกเลี่ยงการอ้างอิงต่อๆกันมา เขียนให้กระชับ นำเสนอเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของบทความ

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold → **ผลการวิจัย**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อมูลเชิงประจักษ์ การวิเคราะห์ และผลการวิเคราะห์โดยอาจจะมีการนำเสนอในรูปแบบตารางและการแปลความหมายอย่างกะทัดรัดให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ตัวอย่างการนำเสนอในรูปแบบตาราง

ตาราง 1

ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ข้อความ	$\overline{X}$	*SD*	แปลความหมาย

16 Point Bold → **การอภิปรายผล**

16 Point

.....

.....

.....

.....

- สรุปสาระประเด็นสำคัญ และอภิปรายผลในแง่มุมต่างๆที่เกี่ยวกับงานวิจัยให้ครอบคลุมตามวัตถุประสงค์ หากมีสมมุติฐานของการวิจัยควรอภิปรายรายข้อ ข้อค้นพบที่ขัดแย้งหรือสอดคล้องกับงานวิจัยของงาน
- อภิปรายข้อจำกัดและข้อบกพร่องในการวิจัย รวมถึงการอภิปรายคุณประโยชน์ของงานวิจัย

16 Point Bold → **ข้อเสนอแนะ**

16 Point

.....

.....

.....

.....

นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากผลการวิเคราะห์สำหรับนำไปใช้ในเชิงทฤษฎีและการนำไปใช้ประโยชน์ต่อไปได้

ตัวอย่างการเขียนบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

16 Point Bold

References

เอกสารอ้างอิงใช้ภาษาอังกฤษตามรูปแบบ APA Style (7th ed.) มีวิธีการ ดังนี้

- การเรียงลำดับ ให้เรียงลำดับตามตัวอักษร ตั้งแต่ ก-ฮ แล้วตามด้วย A-Z
- การเขียนอ้างอิงประเภทหนังสือ (Book)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง.* สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.
- การเขียนอ้างอิงประเภทวารสาร (Journal)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). ชื่อเรื่อง. *ชื่อวารสาร, ปีที่*(ฉบับที่), หน้าแรกถึงหน้าสุดท้ายของบทความ
- การเขียนอ้างอิงประเภท ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ (Dissertation/Thesis)

  ชื่อ นามสกุล ผู้แต่ง. (ปี พ.ศ.). *ชื่อเรื่อง.* หลักสูตรปริญญา, มหาวิทยาลัย.

ตัวอย่างการแปลเอกสารอ้างอิงภาษาไทยเป็นภาษาอังกฤษ

ชัยฤทธิ์ ทองรอด และวราภรณ์ สารอินมูล. (2559). พฤติกรรมการเลือกซื้อสินค้าในตลาดนัดกลางคืนของผู้บริโภคเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสมาคมนักวิจัย, 21*(3), 197-210.

Thongrawd, C., & Saninmool, V. (2016). Consumers' buying behaviors of products in night markets in Bangkok Metropolitan. *Journal of the Association of Researchers, 21*(3), 197-210. [In Thai]

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

แบบเสนอบทความเพื่อตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

เรียน บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

ข้าพเจ้า ☐ นาย ☐ นาง ☐ นางสาว ☐ อื่นๆ (โปรดระบุ).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาไทย).....

ชื่อ-นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) .....

ตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบัน.....

หน่วยงานที่สังกัด.....

ที่อยู่ที่สามารถติดต่อได้.....

หมายเลขโทรศัพท์.....Email.....

มีความประสงค์ขอส่งบทความ เรื่อง :

ชื่อบทความ (ภาษาไทย).....

.....

ชื่อบทความ (ภาษาอังกฤษ).....

.....

ประเภทของบทความ ☐ บทความวิชาการ ☐ บทความวิจัย ☐ บทวิจารณ์หนังสือ

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้า ☐ เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

บทความนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำส่งไปเพื่อพิจารณาลงตีพิมพ์ในวารสารอื่นอีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังบรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่งเอกสารต่างๆ ให้บรรณาธิการวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ ดังต่อไปนี้

☑ ต้นฉบับบทความออนไลน์ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ https://so05.tci-thaijo.org/index.php/phdssj

☑ สำเนาต้นฉบับ (ไฟล์ Word) ส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

☑ แบบเสนอบทความส่งไปที่ Email: phd-ru@hotmail.com

ลงชื่อ.....เจ้าของบทความ

(.....)

วันที่.....เดือน.....ปี.....

กรณีบทความวิจัยของนักศึกษา ต้องผ่านการพิจารณาจากประธานที่ปรึกษาว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว และยินดีให้ตีพิมพ์ในวารสารดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ได้

ลงชื่อ.....

(.....)

ประธานที่ปรึกษาดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์

วันที่.....เดือน.....ปี.....

Doctor of Philosophy in Social Sciences Association
Ramkhamhaeng University

ผู้จัดพิมพ์ สมาคมปรัชญาดุษฎีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง